

PREZYDENT MIASTA RZESZOWA

STRATEGIA

ROZWOJU MIASTA RZESZOWA
DO ROKU 2025

RAPORT O STANIE MIASTA

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK STANOWIĄCYCH
SZANSE I ZAGROŻENIA ORAZ MOCNE I SŁABE STRONY
ROZWOJU RZESZOWA W 2015 r.

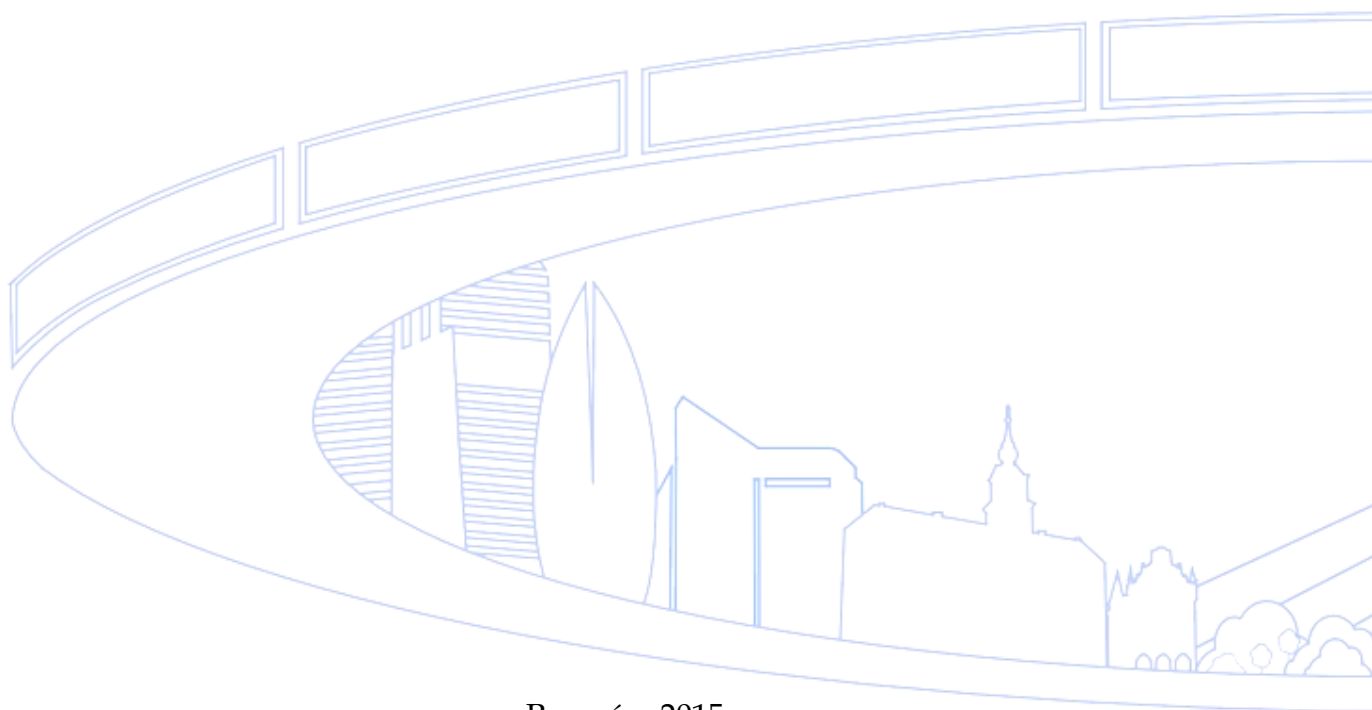

ZAŁĄCZNIK NR 1

do uchwały nr Nr XXII/452/2016
Rady Miasta Rzeszowa
z dnia 26 stycznia 2016 r.

RAPORT O STANIE MIASTA

PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTURALNE I TENDENCJE ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO RZESZOWA W 2015 r.

Rzeszów 2015

Opracował zespół Aleksander Noworól Konsulting:

Aleksander Noworól

Kamila Noworól

Paweł Hałat

Anna Kołomycew

Piotr Lityński

Katarzyna Peter-Bombik

Jacek Woźniak

przy udziale Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa i Urzędu Miasta Rzeszowa

Wykorzystano niektóre fragmenty Raportu o stanie Miasta z 1998 r.

Wstęp.....	7
1. Charakterystyka roli i funkcji miasta	10
1.1. Rys historyczny	10
1.2. Zmiany granic miasta	11
1.3. Położenie, funkcje i wielkość miasta.....	12
2. Otoczenie globalne i terytorialne	14
2.1. Otoczenie politycznoprawne – uwarunkowania regulacyjne	14
2.2. Otoczenie – uwarunkowania makroekonomiczne	20
2.3. Otoczenie – uwarunkowania terytorialne międzynarodowe i krajowe	23
2.4. Otoczenie terytorialne regionalne	33
2.5. Otoczenie terytorialne lokalne	37
3. Ludność	43
3.1. Sytuacja demograficzna.....	43
3.2. Wykształcenie mieszkańców	48
3.3. Migracje ludności	49
3.4. Ludność Rzeszowa w świetle badań własnych	51
3.5. Niepełnosprawni	52
3.6. Bezpieczeństwo publiczne.....	55
3.7. Bezpieczeństwo publiczne w świetle badań własnych.....	61
4. Środowisko przyrodnicze	63
4.1. Położenie – warunki morfologiczne i geologiczne.....	63
4.2. Wody powierzchniowe i podziemne	63
4.3. Surowce mineralne	65
4.4. Gleby i użytkowanie ziemi	66
4.5. Charakterystyka warunków klimatycznych.....	68
4.6. Zieleń	70
4.7. Zasoby obszarowe i przyrodnicze Miasta	71
4.8. Zanieczyszczenie i degradacja środowiska przyrodniczego	72
4.9. Wpływ degradacji środowiska na zdrowie mieszkańców i jakość życia	80
4.10. Problemy i wnioski wynikające z ochrony środowiska	81
4.11. Stan środowiska przyrodniczego w świetle badań własnych.....	82
5. Mieszkalnictwo	85
5.1. Zmiany ilości i jakości zasobu mieszkaniowego.....	85
5.2. Zasoby mieszkaniowe – własność mieszkań	86
5.3. Mieszkalnictwo w Rzeszowie na tle województwa i miast o podobnej liczbie mieszkańców	89
5.4. Mieszkania oddawane w Rzeszowie w latach 2010–2014.....	90

5.5.	Mieszkalnictwo w świetle badań własnych.....	91
6.	Gospodarka lokalna.....	93
6.1.	Pozarolnicza działalność gospodarcza.....	93
6.2.	Rynek pracy.....	107
6.3.	Rolnicza działalność gospodarcza.....	111
7.	Oświata i wychowanie.....	112
7.1.	Wychowanie przedszkolne.....	112
7.2.	Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne.....	113
7.3.	Szkolnictwo ponadgimnazjalne.....	115
7.4.	Szkolnictwo specjalne.....	121
7.5.	Poradnictwo.....	123
7.6.	Usługi edukacyjne w świetle badań własnych.....	123
8.	Szkolnictwo wyższe.....	125
8.1.	Nauka i szkolnictwo wyższe w świetle badań własnych.....	128
9.	Ochrona zdrowia.....	130
9.1.	Służba zdrowia.....	130
9.2.	Apteki.....	133
9.3.	Stacjonarne zakłady opieki medycznej.....	134
9.4.	Żłobki.....	135
9.5.	Ochrona zdrowia w świetle badań własnych.....	135
10.	Pomoc społeczna.....	137
10.1.	Świadczenia pomocy społecznej.....	137
10.2.	Pomoc instytucjonalna.....	138
10.3.	Świadczenia socjalne.....	140
10.4.	Placówki opiekuńczo-wychowawcze i piecza zastępcza.....	142
11.	Kultura.....	145
11.1.	Biblioteki i czytelnictwo.....	146
11.1.	Rzeszowskie domy kultury.....	148
11.2.	Estrada Rzeszowska.....	150
11.3.	Galerie sztuki, obiekty wystawiennicze.....	150
11.4.	Muzea i teatry.....	151
11.5.	Kina.....	152
11.6.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w obszarze kultury.....	153
11.7.	Kultura w Rzeszowie – wnioski i opinie mieszkańców.....	154
12.	Turystyka, rekreacja i sport.....	157
12.1.	Baza noclegowa.....	157
12.2.	Oferta turystyczna – atrakcje turystyczne Miasta.....	158

12.3.	Dostępność Miasta dla turystów – komunikacja i informacja turystyczna	161
12.4.	Dostępność usług sportu i rekreacji w świetle badań własnych	161
13.	Komunikacja	164
13.1.	Wprowadzenie	164
13.2.	Komunikacja lotnicza	165
13.3.	Komunikacja kolejowa	167
13.4.	Komunikacja drogowa	168
13.5.	Motoryzacja i zaplecze motoryzacji	171
13.6.	Wypadki drogowe	174
13.7.	Komunikacja autobusowa pozamiejska	175
13.8.	Komunikacja miejska i zrównoważona mobilność.....	178
13.1.	Transport i komunikacja miejska w świetle badań własnych.....	184
14.	Infrastruktura techniczna.....	187
14.1.	Analiza stanu funkcjonalnego infrastruktury technicznej Rzeszowa	187
14.2.	Zaopatrzenie w wodę	187
14.3.	Odprowadzenie ścieków	189
14.4.	Zaopatrzenie w ciepło	191
14.5.	Zaopatrzenie w gaz	193
14.6.	Ogólna ocena stanu technicznego	194
14.7.	Elektroenergetyka i oświetlenie ulic	195
14.8.	Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	198
15.	Sektor pozarządowy w Rzeszowie	205
15.1.	Specyfika i wielkość sektora pozarządowego w Rzeszowie	205
15.2.	Podmioty ekonomii społecznej w strukturze sektora społecznego Rzeszowa	207
16.	Zarządzanie Miastem	210
16.1.	Zarządzanie finansami Miasta	210
16.2.	Zarządzanie mieniem komunalnym	220
16.3.	Zarządzanie przestrzenią.....	231
16.4.	Zarządzanie Marką Rzeszów	278
16.5.	Współpraca i zarządzanie relacjami.....	279
17.	Podsumowanie	295
	Spis tabel	301
	Spis rycin.....	308
	Aneks – informacja o badaniu ankietowym metodą CAWI.....	310

Wstęp

Opracowanie Raportu o stanie Miasta Rzeszowa stanowi pierwszy etap prac nad Strategią Rozwoju Miasta Rzeszowa do 2025 r. Raport przedstawia najważniejsze problemy i informacje dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Rzeszowa w okresie 25-lecia po zmianie systemu rządu w Polsce w 1989 r., koncentrując się na zjawiskach i procesach ujawnionych w XXI w., a szczególnie w ostatniej dekadzie. Raport o stanie Miasta zawiera szeroki zestaw informacji statystycznych, ilościowych oraz jakościowych dotyczących wszystkich dziedzin działalności Miasta, funkcjonowania infrastruktury technicznej, komunikacji, usług publicznych lokalnych i ponadlokalnych, stanu i funkcjonowania środowiska gospodarczego, zasobów kulturowych oraz mieszkalnictwa. W stosunku do raportu opracowanego w 1998 r. dodano rozdział dotyczący sfery społecznej, a w części dotyczącej zarządzania Miastem uwzględniono współczesną perspektywę otwarcia procesów zarządczych na współpracę z mieszkańcami.

Analogicznie jak w poprzednim opracowaniu z 1998 r., informacje o Mieście były gromadzone w dwóch aspektach: retrospektywnym, który ukazuje dynamikę zmian zjawisk społeczno-gospodarczych w kategoriach postępu lub regresu, oraz terytorialnym, ułatwiającym przedstawienie przebiegu zjawisk społeczno-gospodarczych w Mieście na tle województwa i kraju, a zwłaszcza ośrodków konkurencyjnych Polski Wschodniej. Umożliwiło to porównanie przebiegu tych procesów w Mieście i określenie pozycji Rzeszowa. W Raporcie, który powstaje równoległe do prac Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa (BRMR) nad aktualizacją Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta, skoncentrowano się na merytorycznym charakterze opisywanych zjawisk, nie wnikając każdorazowo w ich konsekwencje przestrzenne, opisane w innych dokumentach Miasta.

Zgodnie z wytycznymi BRMR celem opracowania Raportu było:

- poznanie przebiegu rzeczywistych procesów społeczno-gospodarczych w Rzeszowie do 2015 r.,
- stworzenie podstaw informacyjnych dla dalszych etapów prac nad aktualizacją Strategii rozwoju Miasta i Studium,
- stworzenie bazy informacyjnej o przebiegu procesów społecznych i gospodarczych w Mieście, zawierającej stale aktualizowane i wiarygodne dane statystyczne.

Zamieszczone w Raporcie informacje zebrano, uwzględniając:

- badania ilościowe, obejmujące:
 - analizę danych statystycznych,
 - analizę raportów cząstkowych, przygotowanych przez służby publiczne w Rzeszowie, głównie zaliczające się do samorządu miasta,
 - ankietę elektroniczną (CAWI), w której uczestniczyło 719 respondentów;
- badania jakościowe, wykorzystujące:
 - zogniskowany wywiad grupowy (FGI), w którym wzięli udział przedstawiciele podmiotów publicznych, odpowiedzialnych za dostarczanie usług publicznych dla mieszkańców Rzeszowa;
 - indywidualne wywiady pogłębione (IDI), przeprowadzone z:
 - Prezydentem Miasta – Panem Tadeuszem Ferencem,
 - przedstawicielami środowisk opiniotwórczych z kręgów politycznych, społecznych i naukowych, w osobach (alfabetycznie):

- Bogumiła Drzała – Rzeszowskie Centrum Organizacji Pozarządowych, Stowarzyszenie AKTA,
- Konrada Fijołka – wiceprzewodniczącego Rady Miasta Rzeszowa, inicjatora ruchu miejskiego Rzeszów Smart City,
- Eweliny Jurasz – Fundacja Monmonde, Rzeszowski Inkubator Kultury, Estrada Rzeszowska,
- Czesława Puchalskiego, Prorektora Uniwersytetu Rzeszowskiego
- Beaty Sołtys, Stowarzyszenie B4,
- Pawła Wojtowicza – Wydział Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Rzeszowa.

Struktura Raportu jest, zgodnie z wytycznymi BRMR, wiernym odbiciem poprzedniego dokumentu z 1998 r., uzupełnionym o opis sektora społecznego. Tak więc Raport swym zakresem przedmiotowym obejmuje 16 części tematycznych oraz niniejszy wstęp i podsumowanie.

Część 1 charakteryzuje rolę i funkcję Miasta w układzie historycznym oraz przedstawia położenie i wielkość Miasta.

Część 2 prezentuje Rzeszów w układzie krajowym i regionalnym, wskazując na jego funkcję i rolę w tych układach odniesienia.

Część 3 charakteryzuje sytuację demograficzną, migracje ludności i bezpieczeństwo publiczne. Przedstawia problematykę opieki i pomocy osobom niepełnosprawnym ze strony instytucji i organizacji społecznych.

Część 4 zawiera charakterystykę środowiska przyrodniczego wraz z jego zagrożeniami, a także problemy związane z ochroną środowiska.

Część 5 analizuje zasoby mieszkaniowe Rzeszowa na tle województwa oraz określa potrzeby w tym zakresie.

Część 6 obejmuje charakterystykę i analizę lokalnej gospodarki rolniczej i pozarolniczej oraz rynku pracy.

Część 7 charakteryzuje aktualny stan oświaty i wychowania w Mieście.

Część 8 omawia szkolnictwo wyższe Rzeszowa.

Część 9 obejmuje ochronę zdrowia i opiekę społeczną wraz z bazą leczniczą Miasta.

Część 10 opisuje pomoc społeczną.

Część 11 obejmuje problematykę kultury. W części tej scharakteryzowana została baza i działalność kulturalna na terenie Miasta.

Część 12 analizuje ofertę turystyczną Rzeszowa, bazę sportową, rekreacyjną i turystyczną.

Część 13 obejmuje problematykę związaną z mobilnością/komunikacją, oraz prognozy i zagrożenia w tym zakresie.

Część 14 charakteryzuje infrastrukturę techniczną Rzeszowa, jej stan funkcjonalny i potrzeby Miasta, m.in. w zakresie zaopatrzenia w wodę, ciepło, gaz, stan oświetlenia ulic i sieć telekomunikacyjną oraz komputerową i łączność.

Część 15 opisuje sektor społeczny w Rzeszowie i jego aktualne problemy.

Część 16 obejmuje problematykę związaną z zarządzaniem Miastem, m.in. przedstawia stan mienia komunalnego, zieleni miejskiej oraz finanse i system zarządzania

przestrzenią; została uzupełniona o zarządzanie relacjami miasta z różnymi grupami interesariuszy.

Raport kończy się podsumowaniem zawierającym syntetyczne wyniki analiz i ocen dokonanych w poszczególnych jego częściach i stanowiących wprowadzenie do katalogu kluczowych zjawisk tworzących szanse i zagrożenia oraz mocne i słabe strony rozwoju Miasta. Analizę SWOT przedstawiono w odrębnym dokumencie, będącym załącznikiem nr 2 do aktualizowanej Strategii Rozwoju Rzeszowa.

1. Charakterystyka roli i funkcji miasta

1.1. Rys historyczny

Na podstawie badań archeologicznych stwierdzono, iż wczesnośredniowieczna osada poprzedzająca założenie miasta zlokalizowana była na terenie obecnej dzielnicy Staromieście, nieopodal ujścia Przyrwy do Wisłoka. Przy istniejącej wówczas osadzie rolniczej powstał gród z podgrodzem, na którym rozwijała się lokalna wymiana towarowa. Miejscowość ta powoli przekształcała się w osadę o charakterze miejskim.

Kazimierz Wielki lokował miasto Rzeszów 19 stycznia 1354 r. na prawie magdeburskim. Pierwszym udokumentowanym właścicielem Rzeszowa był Jan Pakosławic, który zapoczątkował linię Rzeszowskich. Przez 500 lat Rzeszów był miastem prywatnym Rzeszowskich, Ligęzy i Lubomirskich.

W XIV w. miasto zostało przeniesione bardziej na południe, na lessowy cypel ponad doliną Wisłoka, w miejsce obecnego Starego Miasta. Nowa lokalizacja miała naturalne warunki obronne. Dostępu do miasta broniły bagna, rozlewiska Wisłoka oraz jego dopływy. Wykorzystując dogodne położenie na przecięciu uczęszczanych traktów, miasto powoli rozwijało się jako ośrodek rzemieślniczy i handlowy, z prawem do cotygodniowych targów i kilku jarmarków w roku. Od XV w. do Rzeszowa zaczęli napływać Żydzi, którzy nie mogąc osiedlać się w samym mieście, na północny wschód od jego obrębu zbudowali znaczne przedmieście, zdobywając się nawet na budowę w 1610 r. murowanej synagogi.

Przyśpieszenie tempa rozwoju nastąpiło na przełomie XVI i XVII w. dzięki działaniom Mikołaja Spytka Ligęzy, który na południe od miasta zbudował warowny zamek, a oprócz tego ratusz, szpital dla ubogich oraz kościół i klasztor Bernardynów. Ligęza ufortyfikował również miasto wałami ziemnymi, wzmacniając je drewnianą palisadą i uzupełniając sztucznymi zalewami. Ówczesny system obronny miasta tworzyły trzy obiekty: zamek od południa, Synagoga Staromiejska od północnego wschodu i klasztor Bernardynów od północnego zachodu.

Następnie dobra rzeszowskie przeszły w ręce rodu Lubomirskich, którzy również zasłużyli się licznymi inwestycjami. Lubomirscy przebudowali zamek, natomiast kościół i klasztor ss. bernardynek przekazali zakonowi oo. pijarów, którzy następnie utworzyli gimnazjum. Wzniesli także obok zamku pałacyk letni w otoczeniu ogrodu na wzór francuski. W tym też czasie rozwinęła się zabudowa wzdłuż ul. 3 Maja, łącząca Stare Miasto z dzielnicą pańską przy zamku. Na północny wschód od Starego Miasta rozbudowane zostało Nowe Miasto, zamieszkałe przez ludność żydowską. Centrum tego miasta stanowił Rynek (obecny plac Wolności) i dwie pobliskie synagogi. Nowe Miasto przejęło znaczną część handlu. Stanowiło odrębną gminę żydowską. Niedługo później obydwie miasta zrosły się w jeden organizm miejski. Skrepowane fortyfikacjami miasto, nie mogąc się rozwijać, obrosło przedmieściami. W Rzeszowie wytworzyło się w tym okresie wprawdzie nieliczne, lecz zamożne mieszczaństwo, z którego fundacji zbudowano klasztor dla reformatów.

Kiedy Rzeszów znalazł się w zaborze austriackim, zlokalizowano tu siedzibę obwodu administracyjnego, tzw. cyrkułu, i utworzono inne urzędy państwowe. W XIX w. do miasta przybyła znaczna liczba Austriaków, Niemców i Czechów. Ponadto Rzeszów stał się miastem garnizonowym. Stacjonowały tu liczne oddziały wojskowe. Duży wpływ na rozwój miasta miała budowa linii kolejowych: do Krakowa (1858 r.), do Lwowa (1861 r.) i do Jasła (1890 r.). Na przełomie XIX i XX w. powstały w mieście interesujące przykłady budowli w stylu secesyjnym, głównie historyzującym. Na początku XX w. Rzeszów wzbogacił się w

infrastrukturę – wybudowano gazownię, elektrownię, rozpoczęto realizację sieci gazowej, wodociągowej i kanalizacyjnej.

Podczas I wojny światowej miasto nie zostało bardzo zniszczone. Pod koniec okresu międzywojennego zapadła decyzja o budowie Centralnego Okręgu Przemysłowego. Inwestycje COP oraz położenie miasta sprawiły, iż Rzeszów uznawany był za niemianowaną stolicę okręgu. W 1936 r. przystąpiono do budowy Fabryki Obrabiarek nr 2 im. H. Cegielskiego (obecnie Zelmer), a rok później na południowym krańcu miasta, u podnóża Lisiej Góry, rozpoczęto budowę Państwowych Zakładów Lotniczych – Wytwórni Silników Samolotowych nr 2. W tym powstała także również odlewnia lekkich stopów Leszczyńskiego. Wraz z inwestycjami nastąpił gwałtowny wzrost liczby ludności i rozbudowa miasta. Zakłady Cegielskiego i Państwowe Zakłady Lotnicze przystąpiły do budowy własnych osiedli robotniczych.

Ten pomyślny dla miasta okres przerwany został przez II wojnę światową. Podczas niej miasto poniosło poważne straty materialne i ludnościowe. Życie straciło 12 tys. osób, w tym niemal cała ludność żydowska. W Rzeszowie od 1942 r. funkcjonowało getto. Na czas okupacji nazwa miasta uległa zmianie na Reichshof.

Po wyzwoleniu Rzeszów spotkał istotny awans, został stolicą nowo utworzonego dużego województwa. Po odbudowie zniszczeń wojennych od lat 50. nastąpił szybki rozwój przestrzenny miasta. Powstała nowa zabudowa mieszkaniowa w rejonie ulic Hetmańskiej i Dąbrowskiego, nowe obiekty użyteczności publicznej, jak np. Urząd Wojewódzki, Dom Kultury WSK. W 1948 r. na ulice wyjechały pierwsze autobusy komunikacji miejskiej. Lata 60. były początkiem rozwoju rzeszowskiego ośrodka akademickiego. Powstały samodzielne uczelnie: WSI (Politechnika), WSP, a także filia lubelskiego UMCS-u. Od lat 60. do 80. powstały nowe dzielnice mieszkaniowe, nowe zakłady przemysłowe, takie jak Alima, Polfa czy Conres, oraz nowe obiekty kultury – Filharmonia, Ośrodek Telewizyjny. Generalnej przebudowie uległ układ komunikacyjny. W latach 70. oddano do użytku stopień wodny na Wisłoku, tworząc około 120-hektarowy zalew. Przy nim oraz nad Wisłokiem utworzono tereny rekreacyjne. W latach 70. rozpoczęto także rewaloryzację Starego Miasta.

Lata 90. XX w. to okres przekształceń gospodarczych. W 1992 r. miasto stało się siedzibą diecezji rzeszowskiej. Przełom XX i XXI w. to przede wszystkim wzrost roli Rzeszowa jako ośrodka administracyjnego. W 1999 r. miasto stało się stolicą województwa podkarpackiego. W 2001 r. powołano Uniwersytet Rzeszowski (z połączenia trzech szkół wyższych, tj. Wyższej Szkoły Pedagogicznej, filii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, a także Wydziału Ekonomii Akademii Rolniczej). Początek XXI w. przyniósł też pierwsze większe inwestycje zagraniczne, w tym rozbudowę przemysłu lotniczego i informatycznego oraz rozbudowę infrastruktury transportowej i kulturalnej w mieście i okolicy.

1.2. Zmiany granic miasta

Zmian granic miast dokonywano w XX w. czterokrotnie, w tym jeden raz przed II wojną światową, w 1901 r., gdy przyłączono Ruską Wieś, przysiółki: Wygnaniec, Podzamcze, Psiarnisko i Rudki z gminy Staroniwa oraz przysiółek Maćkówka z gminy Drabinianka, powiększając powierzchnię Rzeszowa z 2,9 do 7,68 km².

Następne powiększenia granic przeprowadzono już po II wojnie światowej. W 1951 r. przyłączono: Drabiniankę, Staroniwę, Staromieście i Pobitno oraz części Białej, Słociny i Zwińczycy, powiększając powierzchnię miasta do 39 km². W latach 70. powiększano Rzeszów dwukrotnie. W 1971 r. przyłączono część Słociny, a w 1977 r. – Zalesie, Wilkowyję oraz części Białej, Miłocina, Przybyszówki i Słociny. Obszar Rzeszowa powiększył się po przyłączeniach do 53,69 km² i taką powierzchnię zachował do 2006 r. W tym okresie

Rzeszów był jednym z najgęściej zaludnionych miast w Polsce. Od 2006 do 2010 r. powierzchnię miasta co roku powiększano poprzez przyłączanie miejscowości lub ich części z gmin sąsiednich:

- w 2006 r. włączono Słocinę i Załęże (z gminy Krasne), powierzchnia miasta wzrosła do 68,05 km²;
- w 2007 r. włączono część Przybyszówki (z gminy Świlcza), powierzchnia miasta wzrosła do 77,3 km²;
- w 2008 r. włączono pozostałą część Przybyszówki (z gminy Świlcza) oraz Zwiężycę (z gminy Boguchwała), powierzchnia miasta wzrosła do 91,54 km²;
- w 2009 r. włączono Białą, powierzchnia miasta wzrosła do 97,6 km².

Ostatnie powiększenie miało miejsce w 2010 r. gdy włączono część Miłocina (z gminy Głogów Małopolski) oraz Budziwój (z gminy Tyczyn). Powierzchnia Rzeszowa wynosi po powiększeniu 116,37 km².

1.3. Położenie, funkcje i wielkość miasta

Rzeszów jest miastem o bardzo korzystnym położeniu geograficznym i komunikacyjnym. Położony jest w centrum regionu Polski południowo-wschodniej, w obszarze Euroregionu Karpaty oraz w rozwijającym się z zachodu na wschód paśmie europejskiej przestrzeni infrastrukturalnej i komunikacyjnej, w odległości około 90–100 km od przejść granicznych z Ukrainą i Słowacją.

Miasto leży na skrzyżowaniu międzynarodowych tras: kolejowej o kierunku wschód – zachód i drogowych: wschód – zachód i północ – południe. Dzięki autostradzie A4 Rzeszów posiada obecnie bardzo dobre połączenie drogowe z zachodem Europy, a w przyszłości układ drogowy wzbogacony zostanie o drogę szybkiego ruchu północ – południe, zapewniającą korzystne skomunikowanie z południem Europy i centralną Polską. Dużym atutem Rzeszowa jest port lotniczy. Położony w odległości około 8 km od północnej granicy miasta, posiada dobre parametry techniczne i korzystne warunki klimatyczne.

Według klasyfikacji ESPON¹ Rzeszów (wraz z otoczeniem funkcjonalnym) zalicza się do funkcjonalnych obszarów miejskich o znaczeniu transnarodowym/krajowym (razem z miastami takimi jak Lublin, Kielce czy Białystok). Według hierarchii miast w Polsce, zawartej w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Rzeszów zalicza się do miast – ośrodków wojewódzkich pełniących poza funkcjami regionalnymi także szereg funkcji o znaczeniu krajowym, w których do 2030 r. powinna następować systematyczna koncentracja funkcji metropolitalnych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym.

Rzeszów po rozszerzeniu granic w pierwszej dekadzie XXI w. liczy ponad 185 tys. mieszkańców i zajmuje powierzchnię 116,37 km², ponad dwukrotnie większą niż przed zmianami terytorialnymi. Gęstość zaludnienia wynosi 1589 osób na km². Miasto jest centralnym ośrodkiem Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF), liczącego ok. 356,3 tys. osób.

Rzeszów dysponuje znacznym potencjałem intelektualnym i gospodarczym. W strukturze tego potencjału duży udział mają przedsiębiorstwa i instytucje pracujące dla

¹W ramach programu ESPON w 29 państwach Europy zidentyfikowano funkcjonalne obszary miejskie – FUA (*Functional Urban Area*), składające się z rdzenia ośrodka miejskiego oraz z sąsiadującej z nim strefy zewnętrznej, która jest gospodarczo zintegrowana z rdzeniem.

potrzeb otoczenia regionalnego. Ważną rolę odgrywa działalność akademicka i naukowa miasta. Wyróżniającym sektorem gospodarki jest przemysł lotniczy, skupiony w klastrze „Dolina Lotnicza”, a także przedsiębiorstwa z sektora informatycznego.

2. Otoczenie globalne i terytorialne

2.1. Otoczenie politycznoprawne – uwarunkowania regulacyjne

System prawny obowiązujący w naszym kraju i dotyczący funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego charakteryzował się względną stabilnością, to znaczy podlegał bardzo niewielkim zmianom w stosunku do sytuacji prawnej stworzonej w wyniku reform samorządowych wprowadzonych w życie w 1990 oraz 1999 r. Wejście Polski do UE, szczególnie zaś uczestnictwo naszego kraju w europejskiej polityce spójności, wygenerowało proces dostosowawczy, szczególnie w zakresie formalnych uwarunkowań prowadzenia polityki rozwoju, w tym polityki rozwoju regionalnego oraz związanego z nią instrumentarium funduszy strukturalnych i funduszu spójności. Przyspieszenie prac legislacyjnych związane było z przygotowaniem do uczestnictwa Polski w budżecie perspektywy finansowej lat 2014–2020. Niezależnie od tego w latach 2014–2015 nastąpiła intensyfikacja prac legislacyjnych koncentrujących się na problematyce poprawy ładu i zagospodarowania przestrzennego. Poniżej wymienionych zostało kilka ustaw, które mają szczególnie istotne znaczenie dla podejmowanych przez polskie miasta działań rozwojowych.

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. **o zasadach prowadzenia polityki rozwoju** (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.).

Z punktu widzenia planowania rozwoju przez miasta, w tym miasta będące siedzibą władz samorządu województwa i wojewody, istotne jest zdefiniowanie takich pojęć jak:

- **obszar strategicznej interwencji państwa** – obszar będący przedmiotem koncentracji działań polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie,
- **obszar problemowy** – obszar strategicznej interwencji państwa cechujący się największą koncentracją negatywnych zjawisk rozwojowych,
- **obszar funkcjonalny** – definicja wprowadzona w zmienionej ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- **miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego** – definicja wprowadzona w zmienionej ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Istotne jest także wprowadzenie obowiązku sporządzenia **raportu ewaluacyjnego dla każdej strategii** przed jej przyjęciem. Inną nowością jest stworzenie możliwości przyjmowania **programów rozwoju na poziomie powiatu i gminy** (projekt programu opracowuje prezydent, a przyjmuje odpowiednia rada gminy). Projekty programów podlegają konsultacjom z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi.

Nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wprowadziła także nową kategorię – **politykę miejską**. Zgodnie z tą ustawą *polityka miejska* to zespół działań prawnych, finansowych i planistycznych na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych, mających na celu wykorzystanie potencjału miast w procesach rozwoju kraju, wzmocnienie zdolności miast i ich obszarów funkcjonalnych do pobudzania wzrostu gospodarczego i tworzenia trwałych miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Polityka miejska jest prowadzona na podstawie krajowej polityki miejskiej.

Krajowa polityka miejska jest dokumentem określającym działania administracji rządowej, zawierającym w szczególności:

- diagnozę najważniejszych wyzwań rozwojowych skierowanych do miast,
- podstawowe cele i kierunki podejmowanych działań,
- system realizacji.

Projekt krajowej polityki miejskiej opracowuje MiiR we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego. Krajowa polityka miejska jest przyjmowana przez Radę Ministrów w drodze uchwały i podlega aktualizacji nie rzadziej niż raz na 7 lat.

Ustawa o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.)

Nowelizacja tej ustawy wprowadza zachęty do dobrowolnego łączenia jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z propozycją połączone gminy o niższych dochodach będą mogły (w okresie 5 lat po połączeniu) uzyskać wzrost udziału w podatku PIT nawet o 10 punktów procentowych (aktualnie jest to 5 punktów procentowych).

Co istotne, według noweli gmina powstała w wyniku połączenia dwóch lub więcej gmin nabyte wszystkie prawa i obowiązki połączonych gmin, w tym prawa i obowiązki wynikające z zezwoleń, koncesji oraz innych aktów administracyjnych. Organy gminy powstałej w wyniku połączenia dwóch lub więcej gmin staną się organami właściwymi lub stronami wszczętych i niezakończonych postępowań administracyjnych i sądowych. Nowela zakłada również, że samorzady będą mogły tworzyć tzw. centra usług wspólnych. Oznaczać to będzie, że szkoły, przedszkola czy ośrodki pomocy społecznej na terenie jednej gminy będą mogły mieć np. wspólną księgowość.

Ustawa o samorządzie województwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1392 z późn. zm.)

Nastąpiła modyfikacja zapisów dotyczących **narzędzi służących realizacji strategii województwa**. Aktualnie strategia jest realizowana przez programy rozwoju, regionalny program operacyjny, program służący realizacji umowy partnerstwa i kontrakt terytorialny. Wprowadzono zapisy umożliwiające występowanie przez samorząd województwa (**także na wniosek gminy lub powiatu**) o dofinansowanie realizacji programów rozwoju, RPO oraz programu służącego realizacji umowy partnerstwa opracowanego przez zarząd województwa środkami budżetu państwa i środkami pochodzącymi z budżetu UE oraz innymi środkami pochodzącymi ze źródeł zagranicznych.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 199 z późn. zm.)

Ustawa wprowadziła definicje dwóch ważnych z punktu widzenia planowania rozwoju miast kategorii:

- **obszar funkcjonalny** – obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych; zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju;
- **miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego** – typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasto będące siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody oraz jego bezpośrednie otoczenie powiązane z nim funkcjonalnie.

Kolejne zmiany to:

- wprowadzenie obowiązku uchwalania planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego jako części planu zagospodarowania przestrzennego województwa, z zastrzeżeniem, że może on wykraczać poza granice tego ośrodka;
- wprowadzenie obowiązku dostosowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa do zapisów zaktualizowanej strategii rozwoju województwa;
- wprowadzenie obowiązku **ustalenia granic oraz zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym** w planie zagospodarowania przestrzennego województwa w terminie **2 lat** od wejścia w życie ustawy.

Do ustawy dodano rozdział dotyczący obszarów funkcjonalnych oraz zasad i trybu ich ustalania. Znowelizowana ustawa wymienia 3 typy obszarów funkcjonalnych o znaczeniu:

- ponadregionalnym:
 - miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego,
 - wiejski obszar funkcjonalny,
 - obszar funkcjonalny szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, w tym:
 - a) górski,
 - b) Żuławy,
 - przygraniczny obszar funkcjonalny;
- regionalnym;
- lokalnym.

Bardzo ważną nowością jest także to, że samorząd gminny może wyznaczyć obszary funkcjonalne **o znaczeniu lokalnym**.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. **o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu** (Dz. U. poz. 774)

Ustawa wprowadza nowe narzędzia ochrony krajobrazu i kodyfikuje urbanistyczne zasady ochrony krajobrazu. Są to m.in. ustanawiane przez sejmik województwa w formie aktu prawa miejscowego zasady dotyczące wyłącznie zidentyfikowanych krajobrazów priorytetowych, określające normy ładu przestrzennego (parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy, maksymalna wysokość zabudowy, kolorystyka obiektów budowlanych). Zasady te mają wiążący charakter przy opracowywaniu projektów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także przy wydawaniu decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, pozwoleń na budowę oraz rozpatrywania zgłoszeń

Na samorząd województwa nałożono zadanie opracowania urbanistycznych zasad ochrony (akt prawa miejscowego), których elementem mogą być zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, a także określenie rodzajów materiałów, z jakich mogą być wykonane, a w odniesieniu do tablic i urządzeń reklamowych również zasady i warunki dotyczące wielkości i możliwości ich umieszczania na istniejących obiektach budowlanych (zmiana ustawy o ochronie przyrody). Na gminę zostało nałożone tożsame zadanie (zmiana ustawy – Prawo ochrony środowiska), obejmujące określenie w akcie prawa miejscowego zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów wyrobów, z jakich mogą być wykonane.

Analizując uwarunkowania polityczno-prawne działań rozwojowych miasta, nie sposób pominąć projektów polityki miejskiej i rewitalizacyjnej. Stanowią one kluczowe punkty odniesienia aktualnej polityki rządu wobec miast.

Krajowa Polityka Miejska 2023 (dalej – KPM) (dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 20 października 2015 r.)

Krajowa Polityka Miejska to dokument o charakterze strategicznym, nad którym prace koncepcyjne i dyskusja publiczna toczyły się od 2013 r. Definiuje on planowane działania administracji rządowej wobec miast w Polsce, w tym cele i kierunki wynikające z Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Zgodnie z tym KPM:

- jest adresowana do wszystkich polskich miast niezależnie od ich wielkości czy położenia,
- nawiązuje do strategicznych dokumentów rządowych,
- respektuje samodzielność samorządu terytorialnego,
- nie ma charakteru obligatoryjnego, proponuje i postuluje rozwiązania, narzędzia i instrumenty,
- wskazuje pożądane przez rząd kierunki rozwoju miast,
- koncentruje się na priorytetowych zagadnieniach,
- odnosi się bezpośrednio do horyzontu czasowego 2023 r.,
- tworzy warunki dla integracji i koordynacji różnych polityk i programów rozwoju, prowadzonych zarówno przez administrację rządową, jak i regionalną oraz lokalną.

W relacji do samorządów terytorialnych KPM definiuje:

- pożądany kierunek rozwoju i działań,
- zbiór zaleceń,
- preferowane działania i przedsięwzięcia, jakie powinny podejmować samorządy,
- płaszczyznę odniesienia dla miast w relacjach rząd – samorząd.

Celem strategicznym KPM jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Rozpisując to na cele pośrednie, postulowany w KPM docelowy stan obejmuje miasto:

- konkurencyjne, co oznacza w przypadku Rzeszowa, jako jednego z głównych ośrodków miejskich, działania na rzecz poprawy konkurencyjności i zdolności do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia,
- silne, co zakłada wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej, poprzez wzmocnianie ich funkcji i przeciwdziałanie upadkowi ekonomicznemu,
- spójne, do osiągnięcia czego niezbędna jest odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich,
- zwarte i zrównoważone, co oznacza wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich oraz przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji,
- sprawne, co wymaga tworzenia warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym na obszarach metropolitalnych.

Wśród podnoszonych w KPM 10 wątków tematycznych, biorąc po uwagę sytuację Rzeszowa, należy położyć szczególny nacisk na:

a) zarządzanie obszarami miejskimi, co oznacza zwrócenie uwagi na:

- współpracę w miejskich obszarach funkcjonalnych w oparciu o zasady partnerstwa i wielopoziomowego zarządzania oraz elastyczne mechanizmy,
- zapewnienie spójności działań instytucji rządowych z kierunkami wyznaczonymi przez KPM,
- dokonanie przeglądu i analizy regulacji i stanu faktycznego dotyczącego finansów miasta,
- integrację gminnych dokumentów o charakterze strategicznym,
- integrowanie i koordynowanie działań dla większej synergii i efektywności wydatkowania środków publicznych,
- rozwój technologii w zarządzaniu miastem,
- promocję koncepcji *smart city*;

b) odpowiednią politykę inwestycyjną, przez którą KPM rozumie w szczególności:

- równowagę pomiędzy ambitnym spojrzeniem a racjonalną i oszczędną polityką wydatkowania środków – inwestycja postrzegana jako adekwatna odpowiedź na wyzwania,
- wpisywanie inwestycji miejskich w długofalową strategię rozwoju miast,
- odpowiednie przygotowanie inwestycji,
- wpływ inwestycji na funkcjonowanie miasta,
- centra wiedzy, projekty pilotażowe, pomoc ekspercka, wypracowanie najlepszych praktyk i wzorców;

c) aktywne działania na rzecz kształtowania przestrzeni, co dla Rzeszowa powinno oznaczać m.in. aktywną rolę władz miejskich w takich obszarach, jak:

- uchwalanie dobrych jakościowo planów miejscowych,
- ograniczanie chaotycznego rozlewania się zabudowy,
- niwelowanie chaosu wizualnego i poprawa estetyki miast,
- rehabilitacja tkanki mieszkaniowej,
- przeciwdziałanie samowoli budowlanej,
- kształtowanie przestrzeni miejskich wysokiej jakości (lokalne centra, systemy przestrzeni publicznych, naprawa przestrzeni w obszarach substandardowego zagospodarowania);

d) transport i mobilność miejską – w przypadku Rzeszowa powinno się to wiązać z podjęciem systematycznych działań mających na celu:

- zmianę zachowań komunikacyjnych – odwrócenie trendu rosnącego korzystania z samochodu osobowego,
- nadawanie priorytetu komunikacji zbiorowej,
- integrację systemów transportowych, wprowadzenie systemów zarządzania ruchem ulicznym, inteligentnych systemów transportowych,
- poprawę warunków dla przemieszczania się pieszo i rowerem,
- ograniczanie „transportochłonności” miast,
- odpowiednie relacje z ruchem dalekobieżnym,
- odpowiednie zagospodarowanie przestrzenne miast i ich obsługę transportową.

Jednym z filarów KPM jest rewitalizacja. Kluczowym dokumentem strategicznym jest tutaj **Narodowy Plan Rewitalizacji 2022** (dalej jako NPR).

W NPR rewitalizacja jest postrzegana jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Taka percepcja rewitalizacji wskazuje, iż będzie ona niezwykle ważną częścią polityki miejskiej ze względu na:

- promowanie idei „powrotu do miast” (zwartych, niskoemisyjnych, przyjaznych do życia),
- czynnik warunkujący rozwój i poprawę warunków życia,
- priorytet *brownfield* ponad *greenfield*,
- konieczność **upowszechnienia** zintegrowanego podejścia do rewitalizacji.

NPR w warstwie postulatywnej obejmuje wiązki działań zmierzających do:

- zapewnienia spójności treści zawartych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z dokumentami strategicznymi gminy (w tym prognozami demograficznymi w skali całego miejskiego obszaru funkcjonalnego), wieloletnią prognozą finansową i wieloletnim planem inwestycyjnym,
- wprowadzenia rozwiązań ustanawiających standardy urbanistyczne obowiązujące na terenie całych gmin (z uwzględnieniem zróżnicowania na obszary o różnym charakterze), przy czym jednak nie powinno to umożliwiać gminom „obchodzenia” w ten sposób konieczności oparcia planowania o system planów miejscowych,
- wprowadzenia obligatoryjnego planowania obszarów rozwojowych, także tych, które wymagają przekształceń przestrzennych (w tym dzielnic śródmiejskich oraz dzielnic zdegradowanych, wymagających rewitalizacji),
- wprowadzenia skutecznych mechanizmów ekonomiczno-prawnych zapewniających realizację infrastruktury równocześnie z zagospodarowywaniem terenu przeznaczonego pod nową zabudowę,
- wyeliminowania ograniczeń lub niejednoznaczności pod kątem możliwości zawierania określonych treści w planach miejscowych; konieczność planistycznego odniesienia się do złożonych kwestii mogących występować w przestrzeni miejskiej może wymagać szerokiej gamy rozwiązań i mechanizmów – przepisy powinny uwzględnić ten fakt.

Cechy charakterystyczne NPR to, m.in.:

- oczekiwany „powszechny” charakter rewitalizacji,
- holistyczne podejście do rewitalizacji,
- terytorializacja polityk publicznych na rzecz wyprowadzania z kryzysu obszarów zdegradowanych poprzez koncentrowanie instrumentów „sektorowych”,
- wzmacnianie podejścia strategicznego: najpierw program, potem wynikające z niego projekty.

NPR proponuje zdefiniowanie i ujednolicenie kluczowych dla polityki miejskiej pojęć, takich jak:

- Gminny Program Rewitalizacji:

- „strategia” rewitalizacji uchwalana przez radę gminy, wyznaczająca obszar zdegradowany i będąca podstawą do wydania aktów prawa miejscowego regulujących sposób prowadzenia działań w procesie rewitalizacji,
- możliwość transformacji LPR do GPR, po spełnieniu warunków dotyczących kompleksowości i zakresu przedmiotowego;
- Specjalna Strefa Rewitalizacji:
 - czasowe rozwiązanie wprowadzające szczególny reżim prawny na obszarze rewitalizacji;
- Miejscowy plan rewitalizacji:
 - specjalna postać planu miejscowego, uzupełnionego o wskazania dotyczące realizacji procesu rewitalizacji, szybsza procedura sporządzania i uchwalania,
 - podstawa działań inwestycyjno-budowlanych.

NPR przewiduje globalny poziom finansowania rewitalizacji w Polsce do roku 2020 w kwocie ok. 25 mld zł (w tym środki EFS, ERDF, FS, krajowe budżetowe, prywatne).

2.2. Otoczenie – uwarunkowania makroekonomiczne

Poniżej przedstawione zostały wybrane uwarunkowania makroekonomiczne, które wpływają w istotny sposób na postrzeganie Rzeszowa przede wszystkim jako stolicy województwa podkarpackiego, jak również na jego możliwości rozwojowe. Skoncentrowano się na wybranych wskaźnikach, które dotyczą głównie sfery warunków prowadzenia polityki rozwoju w Polsce. Dla umożliwienia lepszej obserwacji procesów przyjęto przedział czasowy 2000–2013.

Tab. 1. PKB p.c. w PPS według województw w stosunku do średniej UE28

GEO/TIME	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Poland	47	46	47	48	49	50	50	53	55	59	62	64	66	67
Lódzkie	42	41	43	44	45	46	47	49	51	55	57	59	61	63
Mazowiecki	72	71	71	72	74	77	78	82	83	92	98	101	105	107
Małopolskie	42	41	42	43	44	44	45	47	49	53	54	57	58	59
Śląskie	50	49	51	52	55	54	54	56	58	64	66	69	70	70
Lubelskie	34	34	34	34	35	35	35	37	39	41	43	45	46	48
Podkarpacki	34	34	35	36	36	36	36	37	39	42	43	45	46	48
Świętokrzyski	37	36	37	38	39	38	39	42	45	47	48	49	49	49
Podlaskie	35	35	36	36	36	37	37	39	40	43	45	47	47	49
Wielkopolski	50	49	49	50	53	54	54	56	58	64	65	67	70	73
Zachodniopomorskie	47	45	45	44	44	45	45	47	49	51	53	54	55	57
Lubuskie	42	41	41	41	44	45	45	47	47	51	52	53	55	56
Dolnośląskie	48	47	48	49	50	52	54	58	59	64	70	73	74	76
Opolskie	39	37	38	38	42	42	41	45	47	50	51	52	53	54
Kujawsko-Pomorskie	42	42	42	42	43	43	44	46	47	49	51	52	53	56
Warmińsko-Mazurskie	36	35	35	37	37	38	38	39	40	43	45	46	47	48
Pomorskie	47	46	47	47	48	49	50	52	52	58	59	61	64	65

Źródło: Eurostat, odczyt: 21.05.2015.

Można zaobserwować postępujący proces konwergencji województwa podkarpackiego w stosunku do średniej UE 28, mierzony PKP *per capita* w PPS. O ile w roku 2000 wskaźnik ten dla województwa podkarpackiego wynosił 34%, o tyle w roku 2013 oscylował wokół 48%. Oznacza to średnioroczny przyrost na poziomie 1 pp. Jest to wynik

analogiczny do województwa lubelskiego, nieco lepszy niż osiągnęło województwo świętokrzyskie (odpowiednio z 37% średniej UE28 do 49%), ale jednak znacząco niższy niż średnia krajowa. Wskaźnik konwergencji Polski w latach 2000–2013 wyniósł 20%, co oznacza średnioroczny przyrost o 1,4%. Dla zobrazowania uwarunkowań prowadzenia polityki rozwoju Rzeszowa istotna jest także dynamika wzrostu PKB według podregionów, w stosunku do średniej krajowej oraz średniej wojewódzkiej.

Tab. 2. Produkt Krajowy Brutto Polski (ceny bieżące)

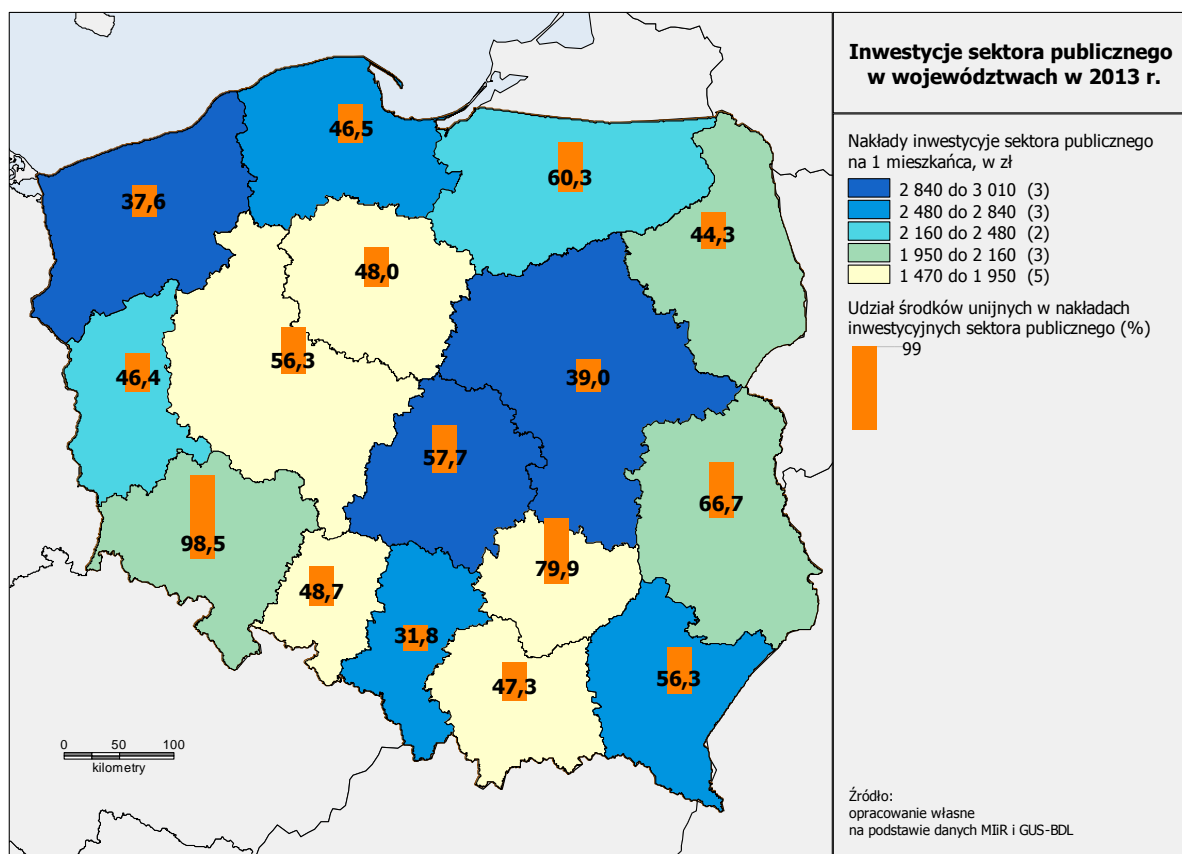
LATA YEARS PODREGIONY SUBREGIONS	Ogółem Total			Na 1 mieszkańca Per capita			
	w mln zł in mln zł	w odsetkach in %	w % ogółem województwa in % of voivodship's total	w zł in zł	Polska = = 100 Poland = = 100	woje- wództwo = = 100 voivod- ship = = 100	
POLSKA POLAND	2000	747032	100,0	x	19527	100,0	x
	2001	779975	100,0	x	20391	100,0	x
	2002	810617	100,0	x	21203	100,0	x
	2003	845930	100,0	x	22148	100,0	x
	2004	927306	100,0	x	24288	100,0	x
	2005	984919	100,0	x	25810	100,0	x
	2006	1065209	100,0	x	27935	100,0	x
	2007	1186773	100,0	x	31136	100,0	x
	2008	1277322	100,0	x	33511	100,0	x
	2009	1361850	100,0	x	35388	100,0	x
	2010	1437357	100,0	x	37317	100,0	x
	2011	1553582	100,0	x	40326	100,0	x
	2012	1615894	100,0	x	41934	100,0	x

Źródło: BDR, GUS, 2014.

Można zaobserwować, że PKB p.c. subregionu rzeszowskiego wzrósł w stosunku do średniej krajowej z 79% do 86,6%, przy czym w relacji do średniej województwa było to odpowiednio 108 i 123%. Na tym tle NUTS 3 rzeszowski wyróżniał się większą dynamiką w stosunku do innych subregionów województwa podkarpackiego².

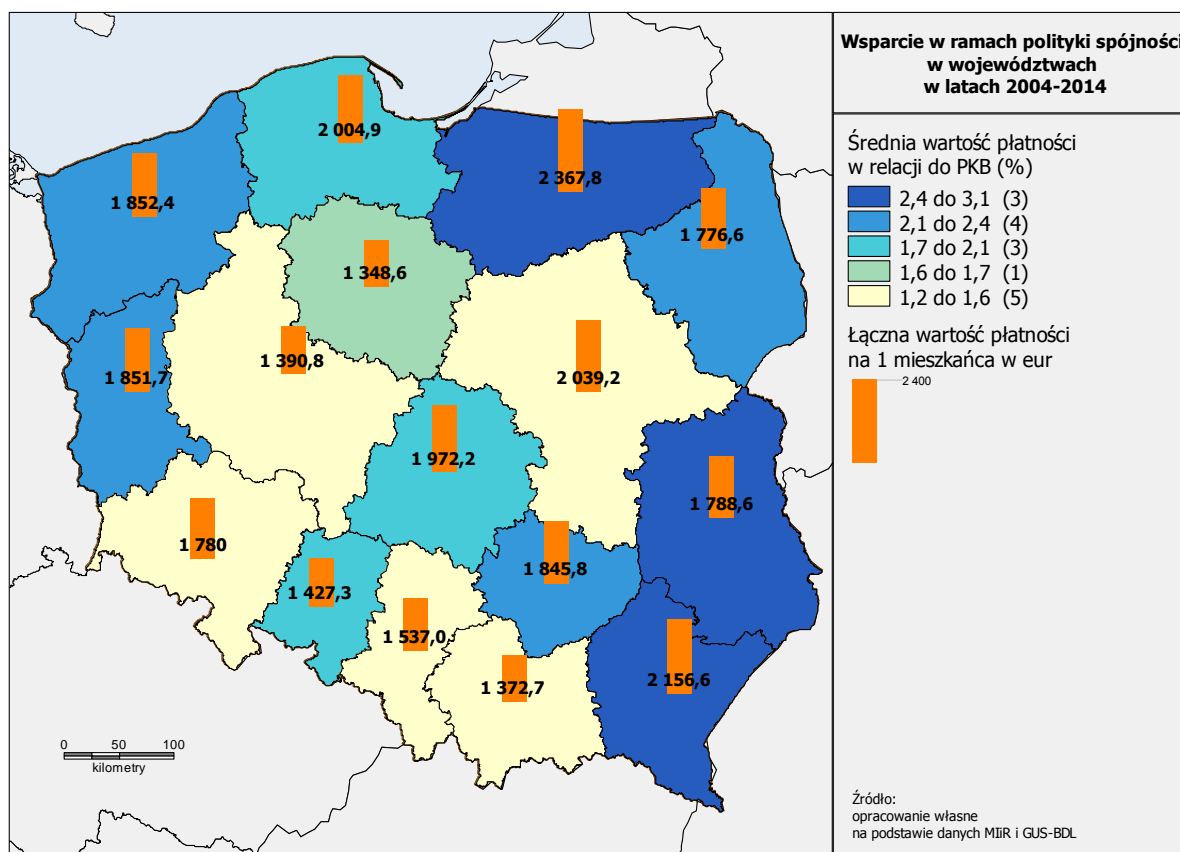
Uwzględniając uwarunkowania makroekonomiczne Rzeszowa, nie można pominąć wpływu funduszy UE na polskie województwa. I tak, analizując inwestycje sektora publicznego według województw w 2013 r., należy zwrócić uwagę, iż województwo podkarpackie uzyskało jeden z najwyższych w kraju poziomów nakładów inwestycyjnych sektora publicznego na 1 mieszkańca, a jednocześnie dosyć przeciętny wskaźnik udziału środków unijnych w nakładach inwestycyjnych sektora publicznego – 56,3%. To ostatnie może świadczyć o stosunkowo dobrej kondycji finansowej sektora jednostek samorządu terytorialnego, zdolnego do generowania wysokiego wkładu własnego niezbędnego do montażu finansowego.

² Dalsze informacje dotyczące rachunków regionalnych w rozdziale: Gospodarka lokalna, na str. 87.

Ryc. 1. Inwestycje sektora publicznego według województw, 2013

Źródło: opracowanie własne za MIiR i GUS.

Ryc. 2. Wsparcie w ramach polityki spójności w województwach w latach 2004–2014

Źródło: opracowanie własne za MIiR i GUS.

Analizując faktyczny poziom zaangażowania finansowego, można stwierdzić, że największym poziomem płatności w ujęciu *per capita* charakteryzowały się województwa: warmińsko-mazurskie, podkarpackie i mazowieckie, pomorskie – od 2,3 do 2 tys. eur. Warto podkreślić że Podkarpackie jest drugim regionem w kraju pod względem intensywności wsparcia ze strony polityki spójności UE, mierzonej wysokością płatności na 1 mieszkańca. Najmniejszy poziom płatności notowany był w województwie kujawsko-pomorskim – ok. 1,3 tys. eur.

Biorąc pod uwagę środki w ramach polityki spójności w relacji do PKB, najwyższy poziom płatności można było zaobserwować w trzech województwach Polski Wschodniej – ok. 3% PKB.

2.3. Otoczenie – uwarunkowania terytorialne międzynarodowe i krajowe

Otoczenie terytorialne międzynarodowe i krajowe polskich miast w znacznym stopniu uwarunkowane jest polityką regionalną Unii Europejskiej. Unia Europejska nie ma, co prawda, bezpośrednich kompetencji w zakresie prowadzenia polityki miejskiej, tym niemniej w Umowie Partnerstwa, zawartej w 2014 r. pomiędzy KE i Polską, istnieją dotyczące miast zapisy w rozdziale „Terytorialny wymiar interwencji”. Zapisy te wiążą się z wprowadzeniem kategorii tzw. obszarów strategicznej interwencji państwa. Są to m.in.:

3.1.2. Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne

Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne wspierane są w ramach różnych programów operacyjnych. Oprócz działań realizowanych w tradycyjnym systemie realizacji rozwojowi obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich służą specjalne instrumenty wsparcia. Przede wszystkim część interwencji każdego z RPO dedykowana jest tym obszarom oraz realizowana poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) wspierane środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Jednocześnie krajowe Programy Operacyjne (KPO), w szczególności POIiŚ i POPW, również za pośrednictwem FS, wspierają działania komplementarne, które preferują realizację projektów ważnych dla osiągnięcia celów rozwojowych na terenie 18 miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie.

Wśród głównych kierunków działań służących zwiększaniu konkurencyjności obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, atrakcyjności ich rynków pracy czy atrakcyjności inwestycyjnej znajduje się rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny oraz poprawa dostępności transportowej do głównych ośrodków miejskich w kraju, realizacja planów gospodarki niskoemisyjnej, rewitalizacja zdegradowanych dzielnic, poprawa stanu środowiska przyrodniczego, ale także wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego, innowacji oraz sieciowania miast w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Nie mniej istotne działania dotyczą budowania kultury partnerstwa i poprawy koordynacji zarządzania na miejskich obszarach funkcjonalnych, tak aby rozwiązywane były wspólne problemy (np. dostęp do usług dla mieszkańców, przedsiębiorców czy efektywne wykorzystywanie zasobów).

3.1.3. Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji

Identyfikacja miast, które wymagają rewitalizacji, odbywać się będzie na poziomie regionalnym na podstawie dokumentów strategicznych województwa (strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw), przy ścisłej współpracy władz miast oraz partnerów społeczno-gospodarczych. Na wsparcie rewitalizacji miast tworzących Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) alokowana powinna być w ramach RPO dedykowana pula środków.

Ramy dla działań rewitalizacyjnych będzie tworzył narodowy program rewitalizacji. Wśród dokumentów, które będą stanowić instrumenty jego realizacji, znajdą się lokalne programy rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne będą zakładać zintegrowane działania obejmujące kompleksową rewitalizację społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Kwestie społeczne będą obejmować m.in. działania na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem i ubogich oraz poprawy dostępu do usług. Kwestie gospodarcze obejmą wsparcie przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspieranie ekonomii społecznej, podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników. W zakres rewitalizacji przestrzennej wchodzi zadania dotyczące optymalizacji gospodarowania przestrzenią i zasobami środowiskowymi, głównie poprzez nadanie priorytetu inwestycjom typu *brownfield* zamiast *greenfield*, głęboką przebudowę i adaptację zdegradowanych obiektów do pełnienia nowych funkcji, np. kulturalnych, rekreacyjnych, społecznych, gospodarczych, oraz rekultywację terenów zdegradowanych na cele przyrodnicze. Dobranie odpowiedniego zestawu działań zależy od sytuacji na danym obszarze miejskim wymagającym rewitalizacji.

W rozporządzeniach unijnych zapisy dotyczące polityki miejskiej także są mocno lakoniczne. Odnosi się to do najważniejszych rozporządzeń, a mianowicie:

- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr **1303/2013** z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. U. UE z 2013 r., seria L, Nr 347, str. 320) – art. 36 (ZIT);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr **1301/2013** z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 (Dz. U. UE z 2013 r., seria L, Nr 347, str. 289) w:
 - art. 7 (zrównoważony rozwój obszarów miejskich),
 - art. 8 (projekty pilotażowe),
 - art. 9 (sieć na rzecz rozwoju obszarów miejskich);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 (Dz. U. UE z 2013 r., seria L, Nr 347, str. 470) – art. 12 (ogólnie o kwalifikowalności interwencji EFS).

Podstawowe zasady programowania polityki spójności UE na lata 2014–2020 uległy zmianie, odzwierciedlając ekonomiczne trendy europejskie i światowe. W obecnej perspektywie polityka nie koncentruje się na zaprogramowaniu poszczególnych funduszy europejskich, ale na wskazaniu celów rozwojowych, które będą osiągnęte dzięki uzupełnianiu się interwencji finansowanych z różnych funduszy. Wsparcie unijne powinno generować efekt dźwigni, przyczyniając się do jednoczesnego zwiększenia zaangażowania finansowego sektora prywatnego w realizację celów rozwojowych. Działania finansowane z funduszy europejskich powinny stać się katalizatorem procesów rozwojowych kraju, a nie zastępować inwestycje krajowe. W latach 2014–2020 środki UE muszą być przeznaczane na cele związane z rozwojem kraju, które wpisują się w Strategię Europa 2020 oraz gwarantują największe efekty mnożnikowe w sferze społecznej, gospodarczej, instytucjonalnej, jak również w wymiarze terytorialnym.

Wynikające z wymienionych wyżej rozporządzeń główne uwarunkowania unijne streścić można następująco:

- uwzględnianie wymiaru terytorialnego – lepsze wykorzystanie potencjałów poszczególnych terytoriów;
- zintegrowane podejście – objęcie Wspólnymi Ramami Strategicznymi (WRS) polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybackiej;
- ukierunkowanie na rezultaty – wprowadzenie warunków *ex-ante*, które kładą nacisk na wartość dodaną inwestycji współfinansowanych z funduszy europejskich;

- koncentracja tematyczna – ukierunkowanie wsparcia z funduszy WRS na cele wskazane w Strategii Europa 2020: wzrost inteligentny, wzrost zrównoważony, wzrost sprzyjający łączeniu społecznemu (mechanizm ring-fencing, 11 celów tematycznych).

Strategia Europa 2020

Strategia Europa 2020 koncentruje się na pięciu dalekosiężnych celach w dziedzinie zatrudnienia, badań naukowych, edukacji, ograniczenia ubóstwa oraz w zakresie klimatu i energii. Gwarancją osiągnięcia przez tę strategię oczekiwanych rezultatów jest koordynacja działań o zasięgu unijnym i krajowym.

Priorytetem strategii Europa 2020 jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, który będzie:

- zrównoważony – dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu;
- inteligentny – dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje;
- sprzyjający włączeniu społecznemu, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

Krajowe dokumenty strategiczne

Obowiązujący aktualnie w Polsce system programowania strategicznego zakłada oparcie się na czterech szczeblach:

- strategii długookresowe o charakterze horyzontalnym, budowane co najmniej w 15-letnim horyzoncie czasowym. Aktualnie kryteria te spełnia przede wszystkim Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.
- Strategie średniookresowe, również horyzontalne, planowane w przedziale czasowym 4–10 lat, przykładem jest Strategia Rozwoju Kraju 2020 – aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego regiony – miasta – obszary wiejskie 2020.
- Inne strategie rozwoju, opracowywane zarówno przez administrację rządową, jak i jednostki samorządu terytorialnego na okres 4–10 lat, jednak nie dłużej niż horyzont średniookresowej Strategia Rozwoju Kraju.
- Programy operacyjne, regionalne i krajowe, stanowiące instrumenty realizacji określonych strategii rozwoju.

Koncentrując się na zakresie tematycznym wyżej wskazanych typów dokumentów strategicznych, można wyróżnić następujące obszary programowania strategicznego:

- programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju,
- programowanie rozwoju regionalnego,
- programowanie rozwoju przestrzennego.

Poniżej przedstawione zostały wybrane zagadnienia tych z krajowych dokumentów strategicznych, które są istotne dla polityki rozwoju Rzeszowa.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (DSRK)

W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju zidentyfikowane zostały główne trendy i wyzwania o charakterze cywilizacyjnym i rozwojowym, wynikające zarówno ze stanu rozwoju kraju, jak i ze zmian w jego otoczeniu zewnętrznym, zaprezentowano także koncepcję rozwoju społecznego i gospodarczego do roku 2030, uwzględniającą również wymiar środowiskowy, terytorialny i instytucjonalny. W kluczowym dla strategii wymiarze wzmocnienia konkurencyjności i innowacyjności gospodarki definiuje się 11 celów strategicznych, wśród których, z punktu widzenia polityki miejskiej, szczególnie istotne są:

- wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji (cel 1),
- wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych (cel 8),
- zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego (cel 9).

Z perspektywy Miasta Rzeszowa istotne jest przyjęcie w DSSR jako kluczowej zasady i imperatywu równoważonego rozwoju w wymiarze terytorialnym. Ma to nastąpić w wyniku wspierania obszarów peryferyjnych poprzez przenoszenie impulsów rozwojowych z centrów wzrostu oraz wspieranie rozwoju endogenicznego. Przewiduje się równoczesne wsparcie krajowych „biegunów wzrostu”. Przyjęty w strategii model terytorialnego równoważenia rozwoju zakłada m.in. tworzenie warunków dla szerokiego promieniowania i rozprzestrzeniania się korzyści rozwojowych z „biegunów wzrostu”, czyli głównie większych miast, na obszary słabiej rozwinięte. Ma to być zapewnione poprzez sieciowanie i kreowanie powiązań między podmiotami działającymi na rzecz przyspieszenia rozwoju. Założenie takie wydaje się zasadne, gdyż nie można nie zauważyć, że dyfuzja procesów rozwojowych nie rozwija się automatycznie wraz ze wzrostem „biegunów wzrostu”. Zwraca także uwagę fakt, iż DSRK w stosunkowo niewielkim stopniu uwzględnia istniejące w kraju zróżnicowanie poziomów rozwoju. Zapisy strategii dotyczą terytorium całego kraju, traktując go jako obszar jednorodny, nie uwzględniając różnic w uwarunkowaniach środowiska geograficznego, układach osadniczych i demograficznych oraz w poziomie wyposażenia w infrastrukturę, także transportową.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju podstawowe ustalenia zawarte w DSRK uwzględnione zostały w średniookresowej strategii rozwoju kraju.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK)

Strategia Rozwoju Kraju 2020 oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Pomyślność realizacji wszystkich założonych w niej celów będzie uzależniona od wielu czynników, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które mogą wpływać na dostępność środków finansowych na jej realizację. Szczególne znaczenie będzie miał rozwój sytuacji w gospodarce światowej, a w szczególności w strefie euro. Autorzy SRK zakładają, że będzie to dekada równoważenia finansów publicznych w kraju, zwiększania oszczędności przy jednoczesnej likwidacji barier infrastrukturalnych i radykalnym ograniczeniu różnicowań międzyregionalnych, a także nasilenia procesów inwestycyjnych w edukację, ITC i innowacyjność. Całość działań ma być realizowana w scenariuszu skoku cywilizacyjnego. Ma temu sprzyjać generalna reorientacja struktury wydatków budżetowych w kierunku zwiększenia wydatków rozwojowych. Silnie została zaakcentowana także konieczność dokonania reformy systemu finansów publicznych, w tym zmian w systemie finansowania

jednostek samorządu terytorialnego. Zaproponowano również wprowadzenie systemu oceny efektywności wydatkowania środków publicznych.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne:

- sprawne i efektywne państwo,
- konkurencyjna gospodarka,
- spójność społeczna i terytorialna.

W obszarach tych koncentrować się będą główne działania. Strategia określa też, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych. Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Z punktu widzenia polityki miejskiej zwraca uwagę postawiona teza, że reforma systemu świadczenia usług publicznych jest istotnym instrumentem na rzecz osiągnięcia spójności społecznej. Z punktu widzenia uwarunkowań rozwojowych Miasta Rzeszowa nie bez znaczenia jest niezwykle lapidarnie potraktowana w SRK kwestia rozwoju obszarów przygranicznych, w tym współpraca na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, również z Ukrainą.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Została opracowana zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. Zgodnie z wymogami ustawowymi określono także wynikające z KPZK 2030 ustalenia i zalecenia dla przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego województw.

Głównym celem polityki zagospodarowania przestrzennego staje się skuteczne wykorzystanie potencjału całego terytorium Polski. Stosownie do tego KPZK 2030 kładzie nacisk na intensyfikację procesów integracji funkcjonalnej i kreowania sieci powiązań, szczególnie pomiędzy centrami rozwoju – ośrodkami miejskimi i ich obszarami funkcjonalnymi. KPZK 2030 wskazuje również na konieczność wprowadzenia planowania funkcjonalnego jako standardu prowadzenia nowoczesnej polityki rozwoju („Planowanie funkcjonalne na obszarach wyróżnionych za pomocą cech geograficznych na bazie uwarunkowań społeczno-gospodarczych, dzięki kompleksowemu ujęciu zagadnień, pozwoli trafniej zdefiniować specyficzny potencjał rozwojowy oraz kompleksowo rozwiązywać konflikty występujące na danym obszarze”). Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. Wybór celów i obszarów interwencji wynika z diagnozy sytuacji, w tym najważniejszych uwarunkowań rozwojowych oraz trendów rozwojowych kraju na tle międzynarodowym, przede wszystkim w skali Unii Europejskiej. Rozwój będzie wymagał wzmocnienia i wykorzystania potencjału wewnętrznego regionów, zwłaszcza bazującego na unikatowych zasobach kulturowych i przyrodniczych oraz kapitale ludzkim.

Dla perspektyw rozwojowych Miasta Rzeszowa najważniejszy jest cel 1 KPZK 2030 – Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności. Koncepcja wskazuje także, że jedną z możliwości rozwoju głównych ośrodków miejskich (do których zalicza wszystkie ośrodki wojewódzkie) jest ich funkcjonowanie w układach sieciowych, ułatwiające wzrost, wymianę wiedzy i kreatywność. Jednocześnie KPZK 2030 wskazuje na niewystarczające obecne powiązania funkcjonalne polskich miast, które powinny docelowo zmierzać do struktury

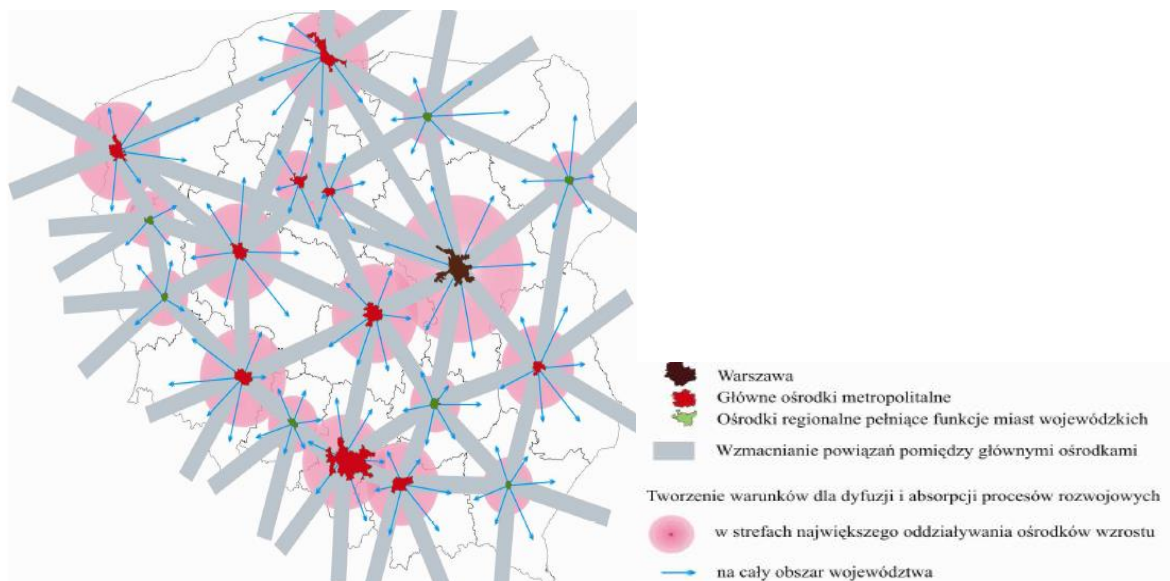
policentrycznej sieci. Brakuje współpracy ośrodków miejskich, dominującą tendencją jest konkurencja, a nie budowanie kooperacji czy aliansów strategicznych systemów miejskich. KPZK 2030 zapowiada, że polityka przestrzennego zagospodarowania kraju będzie wspomagać integrację obszarów funkcjonalnych z rdzeniem poprzez działania o charakterze planistycznym oraz inwestycyjne na rzecz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych wewnątrz obszaru, w tym poprawy dostępności transportowej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego regiony – miasta – obszary wiejskie 2020 wskazuje główne ogniwa rozwoju, do których powinna być adresowana polityka regionalna. Stolicy regionów są postrzegane jako główne centra rozwoju regionów, które w największym stopniu przyczyniają się do budowania siły konkurencyjnej danego regionu. Wspieranie ośrodków miejskich jest zatem jednym z podstawowych kierunków polityki regionalnej, gdyż silne miasta będą decydować o pozycji konkurencyjnej całych regionów, tak w wymiarze międzynarodowym, jak i krajowym. Uzupełniając do celu 1 (konkurencyjność) miasta będą także adresatami interwencji polityki regionalnej w ramach celu 2 (spójność), gdyż zbyt słaba sieć miejska, w tym w Polsce wschodniej, wymusza konieczność specjalnego wsparcia dla trwałej restrukturyzacji tej części kraju.

Z punktu widzenia Rzeszowa najważniejsze cele w „miejskim” wymiarze KSRR to:

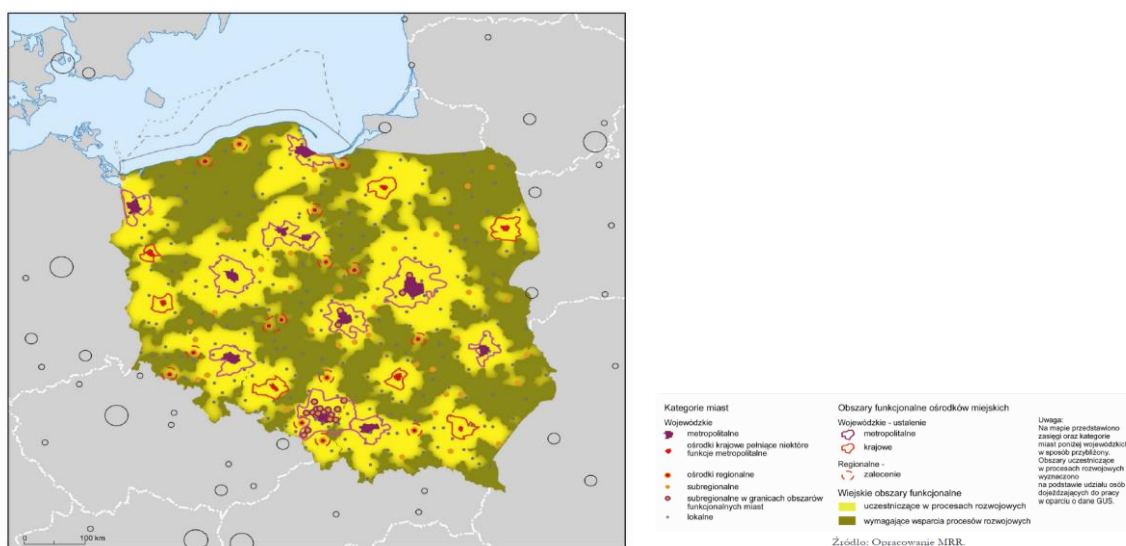
- wzmocnianie obszarów funkcjonalnych wszystkich ośrodków wojewódzkich,
- tworzenie warunków do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na całe regiony,
- rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych,
- integrowania funkcjonalnych obszarów miejskich,
- współpraca między miastami – sieciowanie,
- wzmocnianie istniejącej sieci miast, szczególnie w Polsce wschodniej,
- rewitalizacja, przestrzenna, gospodarcza i społeczna.

Analizując uwarunkowania Miasta Rzeszowa, należy zwrócić uwagę na cel 1.1.2 KSRR – Wzmocnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych. Zakłada się, że w perspektywie roku 2020 rola najważniejszych ośrodków miejskich w kraju w procesach rozwojowych może wzrosnąć, ze względu na ich potencjał intelektualny, koncentrację funkcji gospodarczych oraz infrastrukturę. Ich rola jako ośrodków tworzenia i absorpcji innowacji oraz rozprzestrzeniania procesów rozwojowych powinna się zwiększać. Celem interwencji polityki regionalnej wobec ośrodków wojewódzkich powinno być zatem wspieranie ich funkcji metropolitalnych, w tym rynków pracy, wzrostu znaczenia potencjału edukacyjnego oraz naukowego w układach międzynarodowych i krajowym. Działania krajowej polityki regionalnej powinny koncentrować się na rozwijaniu funkcji metropolitalnych, takich jak funkcje gospodarcze (obecność struktur zarządzania ważnymi przedsiębiorstwami), naukowe (zapewnienie najwyższych standardów instytucji naukowych i badawczych), kulturowe i symboliczne (obecność placówek kulturowych najwyższej rangi, ważne wydarzenia kulturalne). Rozwijanie funkcji metropolitalnych posłuży jako impuls do dalszego rozwoju tych miast i ich otoczenia.

Ryc. 3. Główne ośrodki miejskie Polski

Źródło: KSRR.

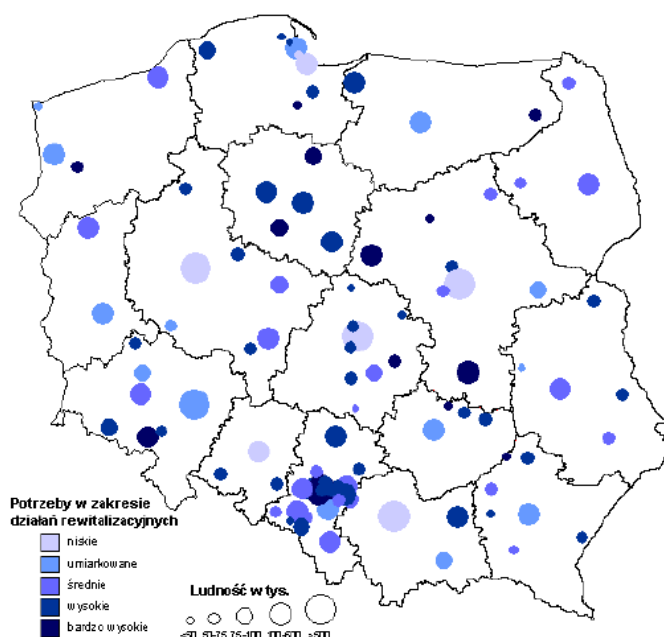
Ryc. 4. Miejskie i wiejskie obszary funkcjonalne według KPZK

Źródło: KSRR, KPZK.

Dla Rzeszowa istotny jest także cel 2.3 KSRR – Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze. W tym zakresie interwencje polityki regionalnej będą koncentrowały się na następujących działaniach:

- wsparcie jakości kapitału ludzkiego,
- modernizacja struktury gospodarczej,
- wspieranie niwelowania zaległości w zakresie infrastruktury technicznej,
- modernizacja i rozwój obiektów użyteczności publicznej,
- wsparcie kompleksowych programów rewitalizacji.

Obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Ryc. 5. Obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: KSRR.

Strategie ponadregionalne to dokumenty strategiczne odnoszące się do obszarów obejmujących od dwóch do kilku województw. Ich powstanie jest wyrazem stosunkowo nowego procesu, jakim jest zmiana paradygmatu w prowadzeniu polityk rozwojowych z większym ukierunkowaniem na potrzeby i potencjały konkretnych terytoriów.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 (SRPW) została przyjęta przez Radę Ministrów 11 lipca 2013 r. Poprzednia wersja strategii obowiązywała od 2008 r. i obejmowała makroregion postrzegany jako szczególny obszar interwencji polityki regionalnej państwa, zapisany wprost zarówno w Długookresowej, jak i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju oraz w KPZK 2030. Główną barierą rozwoju jest niska wydajność pracy i niewykorzystane zasoby pracy. Odpowiednio do tego SRPW wskazuje na szanse rozwojowe tego makroregionu w podnoszeniu poziomu innowacyjności gospodarki, aktywizacji zasobów pracy i poprawie kapitału ludzkiego. Zgodnie z tym założeniem obszary strategiczne SRPW to:

- innowacyjność,
- zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego,
- infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.

Strategia zakłada zatem, że zostaną podjęte działania wpływające na zwiększenie wydajności pracy. Zalicza do nich rozwój specjalizacji gospodarczych, poprawę jakości kapitału ludzkiego i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Towarzyszyć temu mają działania nastawione na zwiększanie spójności wewnętrznej i dostępności, w tym do rynków pracy. SRPW dedykowany jest (analogicznie do perspektywy finansowej 2007–2014) Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014–2020, z alokacją na poziomie 2 mld euro. Będzie on realizowany w następujących obszarach:

- Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, w tym wsparcie MŚP w zakresie działalności innowacyjnej oraz tworzenie warunków dla powstawania innowacyjnych MŚP, a także tworzenie nowych modeli biznesowych dla umiędzynarodowienia działalności MŚP,
- Nowoczesna Infrastruktura Transportowa, w tym poprawa efektywności układów transportowych oraz zrównoważonego transportu miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, a także zwiększenie dostępności transportowej makroregionu.

Co ważne, również Umowa Partnerstwa 2014–2020 z dnia 21 maja 2014 r. umożliwia, w drodze wyjątku, realizację w ramach RPO projektów poza granicami administracyjnymi województwa. Jest to istotna zachęta do budowania, także przez Miasto Rzeszów, projektów komplementarnych do projektów przygotowywanych przez inne województwa bądź też projektów partnerskich z innymi podmiotami z pozostałych województw.

Współpraca transgraniczna województwa podkarpackiego

Obszar współpracy transgranicznej województwa podkarpackiego, istotny z punktu widzenia zagospodarowania przestrzennego, obejmuje obszar Karpat. Podstawą współpracy jest udział województwa podkarpackiego w Euroregionie Karpaty, a jej przestrzenny wymiar odnosi się przede wszystkim do problemów wykorzystania zasobów obszarów górskich dla rozwoju społeczno-gospodarczego przy zachowaniu unikalnych wartości przyrodniczych i kulturowych.

Ryc. 6. Obszar objęty Programem Współpracy Transgranicznej Polska – Republika Słowacka 2017–2013 realizowanym w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Źródło: projekt INFRRAREGTUR, <http://www.infraregtur.eu>.

W ramach współpracy transgranicznej w roku 2001 opracowane zostało „Studium kierunkowe zagospodarowania przestrzennego wzdłuż granicy polsko-słowackiej”, które aktualnie – po przeprowadzeniu oceny jego aktualności – będzie przedmiotem aktualizacji. Zmiany, jakie nastąpiły po 2001 r., przyniosły szereg nowych uwarunkowań rozwoju pogranicza polsko-słowackiego. Nowa sytuacja polityczna i rozwój społeczno-gospodarczy stawiają wyzwania dla rozwoju obszaru i wymagają nowego zdefiniowania wspólnej strategii działań.

2.4. Otoczenie terytorialne regionalne

Województwo podkarpackie jest podzielone aktualnie na 4 podregiony (delimitacja na poziomie Nuts 3):

- podregion 33 – krośnieński,
- podregion 34 – przemyski,
- podregion 35 – rzeszowski,
- podregion 36 – tarnobrzesci.

Miejska sieć osadnicza w województwie podkarpackim ma charakter policentryczny. Struktura taka jest korzystna i efektywna, umożliwia funkcjonalną komplementarność miast oraz potencjalną synergia, sprzyja ograniczaniu kosztów świadczenia usług publicznych, pozwala także na łatwiejsze wykorzystanie potencjałów rozwojowych poszczególnych terytoriów, w tym zasobów pracy. Jest również optymalna z punktu widzenia oczekiwań polityki zrównoważonego rozwoju. Województwo podkarpackie to 51 miast i 1661 miejscowości wiejskich, zorganizowanych w 21 powiatów ziemskich, 4 powiaty grodzkie (miasta na prawach powiatu: Rzeszów, Przemyśl, Krosno i Tarnobrzeg) oraz 160 gmin. W ostatnich latach 5 miejscowości uzyskało statut miasta, są to: Zaklików, Pruchnik, Przecław, Kołaczyce i Brzostek. Punktem węzłowym sieci osadniczej jest stolica województwa, Rzeszów.

Stosownie do wprowadzonej w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 hierarchii ośrodków sieci miejskiej województwo podkarpackie dysponuje trzema kategoriami miast:

- krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne – Rzeszów,
- ośrodki subregionalne: Przemyśl, Tarnobrzeg, Krosno (dawne miasta wojewódzkie) oraz Stalowa Wola i Mielec (liczba ludności powyżej 50 tys. mieszkańców),
- ośrodki lokalne: Brzozów, Dębica, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Ropczyce, Sanok, Strzyżów, Ustrzyki Dolne.

Zgodnie z tendencjami obserwowanymi w aktualnej polityce rozwoju państwa należy się spodziewać, że kluczowym elementem nowej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa będą obszary funkcjonalne. Są to zwarte układy przestrzenne składające się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i planowanymi jednolitymi celami rozwoju. W podkarpackim najistotniejszymi z nich są miejskie obszary funkcjonalne: ośrodek wojewódzkiego i 5 ośrodków subregionalnych. Dużą wagę do wzmocnienia miejskich obszarów funkcjonalnych przykładają także autorzy Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego, przyjętego we wrześniu 2014 r.

Z punktu widzenia istniejących potencjałów rozwojowych, można dokonać następującej klasyfikacji miast województwa podkarpackiego (za: *Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnienie obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym*, ekspertyza opracowana na potrzeby aktualizacji strategii rozwoju województwa podkarpackiego, Komornicki, Śleszyński i in., Warszawa 2012):

- ośrodek (biegun wzrostu) o znaczeniu krajowym – Rzeszów – Łańcut,

- ośrodki (bieguny wzrostu) o znaczeniu wojewódzkim; łącznie w województwie podkarpackim zidentyfikowanych zostało 9 biegunów wzrostu (w tym układów wielobiegunowych),
- pozostałe ośrodki o dobrych podstawach rozwoju, położone bezpośrednio w otoczeniu większych miast,
- pozostałe ośrodki o zagrożonych podstawach rozwoju, położone poza oddziaływaniem większych miast.

Pomiędzy ośrodkami miejskimi województwa podkarpackiego można obserwować powiązania funkcjonalne, determinowane relacjami historycznymi, współcześnie zaś głównie dojazdami do pracy oraz stałymi migracjami. W przypadku Rzeszowa najsilniejsze powiązania występują w relacjach z miastami satelitarnymi, tj. przede wszystkim z Łańcutem, a także z Boguchwałą, Tyczynem i Głogowem Małopolskim. Najsilniejsze ciężenia występują w ramach ROF, kolejne w ramach Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego (tj. od Kolbuszowej po Strzyżów i od Dębicy do Łańcuta, a nawet do Przeworska). Relatywnie istotne relacje występują w przypadku Krakowa i Warszawy, a słabsze – do Lublina i Kielc.

W analizie SWOT **Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020³**, w dziedzinie działań strategicznych – Sieć osadnicza, zwraca się uwagę na fakt, że mocną stroną województwa podkarpackiego jest dobrze wykształcona i równomiernie rozmieszczona struktura hierarchiczna miast z niewielką przewagą ośrodka rzeszowskiego. Jest to zatem perspektywa wewnątrzregionalnej polityki wyrównawczej. Z punktu widzenia wzmocnienia konkurencyjności krajowej i międzynarodowej całego regionu występuje deficyt silnego ośrodka metropolitalnego. Autorzy strategii wskazują równocześnie na brak wystarczającej współpracy miast z otaczającymi je układami funkcjonalnymi (co jest zresztą powszechnym problemem w naszym kraju). Z punktu widzenia perspektyw rozwojowych Rzeszowa należy uznać za ważną deklarację władz samorządu województwa, które postrzegają jako szansę wzmocnienie funkcji metropolitalnych Rzeszowa oraz usieciwienie tych funkcji w powiązaniu z ośrodkami subregionalnymi, a także wzmocnienie powiązań funkcjonalnych Rzeszowa z Warszawą, Krakowem, Lublinem, Białymstokiem, Kielcami, Lwowem, Koszycami i Preszowem.

Adekwatne do konkluzji z analizy SWOT są zapisy w Strategii Województwa w rozdziale „Dziedziny działań strategicznych, priorytety tematyczne”. Rozdział 3.3, zatytułowany „Funkcje metropolitalne Rzeszowa”, wskazuje na jeden z celów polityki rozwoju województwa, jakim jest „Wzmocnienie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa”. Ma on być realizowany przez 4 kierunki działań:

- **3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym**
Efektem działań ma być m.in. większa atrakcyjność inwestycyjna w obszarze funkcjonalnym Rzeszowa, a także zwiększenie rangi samego Rzeszowa poprzez wspieranie rozwoju i tworzenie siedzib instytucji finansowych i kapitałowych o znaczeniu międzynarodowym.
- **3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu**

³ Strategia uchwalona w 2013 r.

Efektom działań ma być m.in. rozwój ośrodka akademickiego, utworzenie kliniki medycznej, zwiększenie oferty edukacyjnej, wypoczynkowej i turystycznej, poprzez m.in. utworzenie ogrodu zoologicznego i botanicznego jak również wzrost powiązań międzynarodowych Rzeszowa.

- **3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym**

Efektom działań ma być m.in. uruchomienie kolei aglomeracyjnej, wprowadzenie rozwiązań multimodalnego transportu zbiorowego (w tym parkingi „Parkuj i jedź”) oraz organizacja zintegrowanego węzła przesiadkowego.

- **3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego**

Efektom działań ma być m.in. optymalne wykorzystanie terenów wokół Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka poprzez opracowanie koncepcji obszaru funkcjonalnego wokół Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka oraz racjonalne gospodarowanie przestrzenią w obszarze funkcjonalnym Rzeszowa.

Zwraca uwagę fakt, że jest to pierwsza strategia rozwoju województwa podkarpackiego, która tak bezpośrednio akcentuje elementy polityki miejskiej, i pierwsza, która wprost formułuje cel strategiczny, jakim jest wzmocnienie funkcji metropolitalnych Rzeszowa.

Rzeszów i pozostałe ośrodki sieci osadniczej są również szeroko ujęte w zapisach aktualnie obowiązującego **Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego z 2002 r.** Określa on podstawowe uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa. W ramach kierunków polityki przestrzennej ujętych zostało szereg założeń mających wpływ na miasto i jego strefę podmiejską, które dziś definiuje się jako Rzeszowski Obszar Funkcjonalny. Wśród przyjętych w Planie założeń tego typu można wskazać na: ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, podniesienie aktywności inwestycyjnej, poprawę dostępności komunikacyjnej, ułatwianie rozwoju małych i średnich firm, tworzenie zachęt przyciągających inwestorów krajowych i zagranicznych do województwa.

Należy zaznaczyć, iż aktualny PZPW zawiera hipotezę dalszego wzrostu i urbanizacji tradycyjnego pasma osadniczego Ropczyce–Sędziszów Małopolski–Rzeszów–Łańcut. Zakłada także rozwój nowych korytarzy osadnictwa Rzeszów–Strzyżów–Krosno (ta hipoteza nie znalazła potwierdzenia w procesach realnych) oraz Rzeszów–Kolbuszowa (w wyniku ekspansji aglomeracji rzeszowskiej w kierunku północno-zachodnim ujawniają się faktycznie procesy rozwojowe tego korytarza).

Istotnym uwarunkowaniem polityki rozwoju Rzeszowa są instrumenty przewidziane w **Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego (RPO WP) na lata 2014–2020.** Jest to najważniejszy dokument polityki rozwoju regionu dla obecnej perspektywy finansowej. Celem głównym RPO WP jest wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa. Na realizację programu zostanie przeznaczony 2114,2 mln euro. W kontekście Rzeszowa należy wskazać na te zapisy RPO WP, które są skierowane na wzmocnienie potencjału inwestycyjnego województwa, w tym poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych.

Oś priorytetowa 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka – przewiduje:

- wsparcie inwestycji polegających na tworzeniu i rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych w województwie podkarpackim,
- przedsięwzięcia w zakresie zwiększania potencjału regionalnego systemu innowacji,
- finansowanie procesu badawczego, począwszy od prac badawczo-rozwojowych, aż po wytworzenie linii demonstracyjnej (badania przemysłowe i eksperymentalne prace rozwojowe),
- bony na innowacje ukierunkowane na zwiększenie aktywności innowacyjnej mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w ramach projektów o małej skali,
- wsparcie na wdrożenie wyników prac B+R w pierwszej produkcji,
- wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego w przedsiębiorstwach,
- wsparcie na powstawanie i rozwój infrastruktury otoczenia biznesu ukierunkowanej na świadczenie usług B+R dla przedsiębiorstw,
- nowe technologie i innowacje w MŚP – wprowadzanie nowych lub ulepszonych produktów lub usług do oferty przedsiębiorstwa,
- technologie informacyjno-komunikacyjne, automatyzacja procesów biznesowych np. e-handel, B2B.

Należy przyjąć, iż większość alokacji przewidzianej w województwie podkarpackim w tej osi priorytetowej zostanie zaabsorbowana przez podmioty prywatne i publiczne, mające siedzibę na terenie Rzeszowa bądź też ROF. Jest to bardzo prawdopodobne założenie, ze względu na fakt, iż większość potencjału innowacyjnego, badawczo-rozwojowego, a także biznesowego jest zlokalizowana w tym obszarze funkcjonalnym.

Z punktu widzenia zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej Rzeszowa i ROF istotne będą również interwencje przewidziane w ramach takich osi priorytetowych, jak:

- **Cyfrowe Podkarpackie (OP 2)**, cel szczegółowy (wybrany): Wyższa jakość i rozszerzony zakres usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną,
- **Infrastruktura komunikacyjna (OP 5)**, cel szczegółowy (wybrany): Lepsza dostępność transportowa województwa w ruchu drogowym i kolejowym.
- **Spójność przestrzenna i społeczna (OP 6)**, cel szczegółowy (wybrany): Zwiększona dostępność i jakość usług zdrowotnych w regionie, Lepsze warunki kształcenia zawodowego i ustawicznego.
- **Regionalny rynek pracy (OP 7)**, cel szczegółowy (wybrany): Zwiększenie liczby nowo utworzonych, trwałych mikroprzedsiębiorstw, Podniesienie kompetencji i kwalifikacji przedsiębiorców sektora MŚP i ich pracowników.
- **Integracja społeczna (OP 8)**, cel szczegółowy (wybrany): Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych.
- **Jakość edukacji i kompetencji w regionie (OP 9)**, cel szczegółowy (wybrany): Wzrost kompetencji kluczowych uczniów w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, Wzrost zatrudnienia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe poprzez poprawę jakości szkolnictwa zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy oraz wzbogacenie oferty edukacyjnej szkół, Wzrost kwalifikacji osób dorosłych poprzez uczestnictwo w pozaszkolnych formach kształcenia.

2.5. Otoczenie terytorialne lokalne

Miasto Rzeszów jest stolicą województwa, posiada status powiatu grodzkiego, a na jego terenie swoją siedzibę ma również powiat rzeszowski ziemski. Warto podkreślić że oddziaływanie Rzeszowa w niektórych sferach (szczególnie nauka i szkolnictwo wyższe) wykracza poza granice województwa podkarpackiego.

Współcześnie, ze względu na nowe zasady terytorializacji polityki i podejścia do procesów metropolizacji, najważniejszym tłem lokalnym dla procesów rozwoju Rzeszowa staje się Rzeszowski Obszar Funkcjonalny. Stworzenie instrumentów zarządzania obszarami funkcjonalnymi w ramach krajowej polityki rozwoju ma na celu wzmocnienie współpracy pomiędzy gminami sąsiadującymi z dużymi miastami, a co za tym idzie przyspieszenie procesów metropolizacji. Można wskazać na wiele korzyści związanych z prowadzeniem prac podejmowanych w ramach ROF, jedną z kluczowych powinno stać się wprowadzenie mechanizmów wspólnego planowania działań gmin tworzących ROF. Spodziewane jest przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin ROF oraz wzmocnienie konkurencyjności w skali regionalnej i krajowej tworzącego się obszaru metropolitalnego. Oczekuje się także zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, przy jednoczesnej poprawie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w tym poprawie dostępności i efektywności świadczenia usług publicznych w ramach ROF.

Gminy Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dążące do wdrożenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) podpisały w dniu 21 stycznia 2014 r. Porozumienie w sprawie określenia zasad współpracy Stron Porozumienia przy realizacji zadań przewidzianych dla Związku ZIT. Organem zarządzającym w ramach ROF jest Komitet Sterujący Związku ZIT Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w którego skład wchodzi po jednym przedstawicielu każdej gminy ROF. Od 18 czerwca 2015 r. (data rejestracji w KRS) zadania Porozumienia w zakresie ZIT przejęło Stowarzyszenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Najważniejszym instrumentem finansowym ROF są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Alokacja przewidziana w RPO WP 2014–2020 na ZIT wynosi 72,8 mln euro.

W skład Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wchodzi 13 gmin: Boguchwała, Chmielnik, Czarna, Czudec, Głogów Małopolski, Krasne, Lubenia, Łańcut, miasto Łańcut, miasto Rzeszów, Świlcza, Trzebownisko, Tyczyn. Obszar ten znajduje się na terenie 4 powiatów: powiat grodzki miasto Rzeszów, powiat łańcucki (miasto Łańcut, gmina wiejska Łańcut, gmina Czarna), powiat strzyżowski (gmina Czudec) i powiat rzeszowski (pozostałe gminy). W obszarze tym znajduje się stolica województwa podkarpackiego i rdzeń obszaru funkcjonalnego – Rzeszów oraz cztery miasta: Boguchwała, Głogów Małopolski, Łańcut i Tyczyn.

W 2013 r. liczba ludności Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosiła 356 331 mieszkańców (16,7% populacji województwa podkarpackiego). Rdzeniem obszaru funkcjonalnego jest Miasto Rzeszów, stolica województwa podkarpackiego i największy ośrodek gospodarczy, administracyjny, naukowy i handlowo-usługowy na terenie południowo-wschodniej Polski. W Rzeszowie zamieszkiwało 183 108 mieszkańców (51,4%), a w pozostałej części ROF – 173 223 (48,6%). Największą gminą tego obszaru, poza Rzeszowem, jest gmina wiejska Łańcut (21,3 tys. mieszkańców) oraz gmina Trzebownisko (20,6 tys. mieszkańców). Całkowita powierzchnia ROF w 2013 r. wynosiła 1048 km², przy

czym powierzchnia samego Rzeszowa to 117 km² (11,2% ROF)⁴. Większość ludności koncentruje się w miejscowościach przylegających do Rzeszowa od południowego zachodu (Boguchwała) i północy (miejscowości Pogwizdów Nowy, Zaczernie i Trzebownisko). Dużym skupiskiem ludności jest także miasto Łańcut. Większa koncentracja mieszkańców występuje we wschodniej części ROF, położonej pomiędzy Rzeszowem a Łańcutem, w porównaniu do peryferyjnie w stosunku do Rzeszowa położonych wsi gmin Głogów Małopolski i Czudec.

W Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym występuje dominacja „dużych” i „bardzo dużych” miejscowości. W ROF znajduje się aż 27 miejscowości o liczbie ludności przekraczającej 2 tys. (uznanych za „bardzo duże” z punktu widzenia systemu osadniczego województwa). W ROF występuje 35 miejscowości „dużych” o liczbie ludności między 1 a 2 tys., które wraz z „bardzo dużymi” stanowią ok. 72% ich całkowitej liczby. **Świadczy to o dużym potencjale ludnościowym skupionym na stosunkowo niewielkiej powierzchni obszaru ROF.**

W roku 2013 w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym zameldowanych było 55,3 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym (15,5%), 239,5 tys. osób będących w wieku produkcyjnym (67,2%), a mieszkańcy po 60/65 roku życia stanowili grupę 61,5 tys. osób (17,2%). W latach 2002–2013 procesy demograficzne w ROF zachodziły bardzo dynamicznie – o ponad 25% zwiększyła się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, a niemal 15-procentowy wzrost odnotowała grupa osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (między 44 a 64 rokiem życia). **Oznacza to poważne starzenie się zasobów siły roboczej w Rzeszowie i okolicznych gminach, w tym stopniowe zastępowanie osób pracujących przez osoby w wieku emerytalnym. Procesom tym towarzyszył spadek udziału dzieci,** choć tendencja ta została zatrzymana na skutek osiedlania się w ROF ludzi młodych, w tym rodzin z dziećmi. Bardzo niewielki wzrost odnotowała jednak grupa ludności w wieku produkcyjnym mobilnym.

W 2013 r. największe potencjalne zasoby siły roboczej posiadał Rzeszów, gdzie zamieszkiwało 82,9 tys. osób w wieku produkcyjnym mobilnym oraz 41 tys. w wieku produkcyjnym niemobilnym. Kolejne miejsca pod tym względem zajmowały gminy Trzebownisko, Łańcut i Głogów Małopolski oraz Boguchwała. Gminy te posiadają ponad 8,5 tys. osób młodych i potencjalnie zdolnych do pracy. Biorąc pod uwagę udział osób młodych, w strukturze wieku wyróżnia się gmina Trzebownisko i Świlcza, a także Czarna, w których osoby w wieku produkcyjnym mobilnym stanowią ponad 46% ludności.

Pod względem wykształcenia na tle województwa podkarpackiego wyróżnia się Rzeszów, gdzie wykształcenie wyższe ma ponad 33% mieszkańców. W powiatach tworzących Rzeszowski Obszar Funkcjonalny wykształceniem wyższym legitymuje się odpowiednio 16% mieszkańców powiatu łańcuckiego, 14% rzeszowskiego oraz 11% strzyżowskiego. **Ludność o najwyższym poziomie wykształcenia koncentruje się w Rzeszowie i w gminach bezpośrednio z nim sąsiadujących oraz miastach pełniących funkcję akademicką.**

Edukacja na poziomie podstawowym i gimnazjalnym wykazuje duże zróżnicowanie pod względem rozmieszczenia placówek w regionie. W każdej gminie ROF znajdują się

⁴ Dane wykorzystane w niniejszym rozdziale przyjęto na podstawie opracowania: P. Kretowicz i inni, *Koncepcja lokalizacji stref zwiększonej aktywności gospodarczej na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*, Rzeszów 2015.

szkoły zarówno pierwszego, jak i drugiego szczebla edukacji. Najwięcej szkół zlokalizowanych jest w Rzeszowie (33 szkoły podstawowe i 26 gimnazjów). Ważnym ośrodkiem jest również gmina Boguchwała, na terenie której działa 11 szkół podstawowych i 4 gimnazja. Najmniej szkół podstawowych – po 3 – znajduje się w Łąncucie oraz w Lubeni. Po jednym gimnazjum działa w Tyczynie i w Lubeni. Mniejsza liczba gimnazjów wiąże się z większym natężeniem dojazdów, co jest charakterystyczne dla większych ośrodków miejskich, do których dowożeni są uczniowie z okolicznych miejscowości.

Oferta szkół ponadgimnazjalnych Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest bardzo szeroka i zróżnicowana. W Rzeszowie zlokalizowane są szkoły ponadgimnazjalne każdego typu, oferujące zarówno kształcenie ogólne, jak i zawodowe. Na drugim miejscu pod względem liczby szkół ponadgimnazjalnych znajduje się miasto Łącut, gdzie uczniowie mają do wyboru naukę w liceach ogólnokształcących i liceum profilowanym, w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach oraz w szkołach artystycznych.

W 2013 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w Rzeszowie wynosiła 8,4%, a wskaźnik ten był znacznie wyższy w powiatach otaczających Miasto – w powiecie rzeszowskim wyniósł 14,8%, w łańcuckim 19,9%, a w powiecie strzyżowskim – aż 23,9%.

Wskaźnik bezrobocia, określający liczbę bezrobotnych przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym, w całym ROF wyniósł 82,5 osoby/1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, a liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w 2013 r. wynosiła ponad 20,7 tys. Najwyższy wskaźnik bezrobocia odnotowała gmina Czudec – 153 osoby/1 tys. mieszkańców, a nieco niższy wystąpił w gminie Czarna (129 osób) oraz w gminie Lubenia (108 osób). Są to obszary najbardziej oddalone od Rzeszowa. Natomiast wskaźnik bezrobocia w gminie i mieście Łącut znacznie przekraczał średnią dla całego ROF. **Najniższe bezrobocie obserwuje się w Rzeszowie, gdzie pracy nie ma co 12 mieszkańców w wieku produkcyjnym, a także w gminach otaczających, w których znajdują się strefy aktywności gospodarczej.**

Na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w 2013 r. działało łącznie 36 680 podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Najwięcej firm zlokalizowanych było w Rzeszowie (23 703) oraz w Łąncucie (2023). Najmniej działało w gminach Lubenia (301) i Chmielnik (400). W 2013 r. wskaźnik przedsiębiorczości (uwzględniający liczbę firm zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym) w całym Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym wynosił ponad 161 przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. **Najwyższą przedsiębiorczością odznacza się Rzeszów (200) i miasto Łącut (180). Powyżej średniej wartości dla województwa podkarpackiego (118) uplasowały się gminy Krasne, Głogów Małopolski, Boguchwała oraz Tyczyn.** Pozostałe gminy charakteryzują się niższą od średniej wojewódzkiej wartością wskaźnika. Najniższy wskaźnik przedsiębiorczości posiadały gminy Lubenia (75), Czudec (95) oraz Chmielnik (96).

W przestrzeni województwa większa koncentracja przedsiębiorczości występuje w miastach, podczas gdy obszary i gminy wiejskie charakteryzują się znacznie niższymi wartościami. Wyjątkiem są gminy podmiejskie, notujące duży napływ nowych mieszkańców oraz wyróżniające się wyższą przedsiębiorczością.

Na obszarze ROF, jak i na terenie całego województwa podkarpackiego dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 10 osób. Tego typu firmy stanowią 95% wszystkich podmiotów w województwie. Najmniej jest firm zatrudniających więcej niż 1000 osób – w całym województwie tylko 30, a na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego – 10 (w Rzeszowie). Niewiele jest również przedsiębiorstw zatrudniających od 250 do 999

osób – 40 w Rzeszowie i łącznie 10 w pozostałych gminach. Przestrzenna koncentracja firm w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym jest bardzo zróżnicowana. Najwięcej przedsiębiorstw zlokalizowanych jest w Rzeszowie (27 703), Łańcucie (2023), Głogowie Małopolskim (558), Boguchwale (541), Krasnem (458), Tyczynie (360) i Zaczerniu (303 – gm. Trzebownisko). W czołówce znajdują się również siedziby gmin Świlcza (297), Trzebownisko (294), Chmielnik (269) i Czudec (248). Najmniej firm – 8 – ma swoje siedziby w miejscowości Borówki, w gminie Chmielnik. Podobnie jest w przypadku Podgwizdowa Starego (14), Sołonki (17), Błędowej Zgłobeńskiej (25), Huciska (25), Zabratówki i Tajęciny (po 28). **Wartość wskaźnika przedsiębiorczości maleje wraz ze wzrostem odległości od Rzeszowa. Miejscowości położone peryferyjnie względem siedzib gmin charakteryzują się wyraźnie niższym wskaźnikiem przedsiębiorczości. Przestrzenne rozmieszczenie firm jest silnie skorelowane z głównymi szlakami komunikacyjnymi**, które przebiegają przez Rzeszowski Obszar Funkcjonalny – drogą krajową nr 4 i 9. Nie widać większego oddziaływania pod tym względem autostrady A4 i drogi ekspresowej S19.

Przez Rzeszowski Obszar Funkcjonalny przebiegają drogi i linie kolejowe o najwyższej randze w układzie krajowym i europejskim. **Rdzeń obszaru funkcjonalnego – Rzeszów – jest węzłem transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) zarówno w transporcie drogowym, jak i kolejowym.** W województwie podkarpackim do sieci tej należy autostrada A4, droga krajowa nr 19 wraz z odcinkiem drogi ekspresowej S19, magistralna linia kolejowa nr 91 Kraków Główny – Medyka oraz linia kolejowa nr 68 Przeworsk – Stalowa Wola Rozwadów.

Najwyższy rangą ciąg transportowy w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym to linia kolejowa nr 91 Kraków – Medyka należąca do sieci bazowej TEN-T i przebiegająca przez gminy Świlcza, Rzeszów, Krasne, Łańcut – gmina wiejska i miasto Łańcut. Na linii tej znajduje się 5 stacji kolejowych: Trzciana (gmina Świlcza), Rzeszów Główny, Strażów (gmina Krasne), Rogózno (gm. Łańcut) oraz Łańcut. Z punktu widzenia komunikacji w ramach Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego za równie istotne jak stacje należy uznać przystanki kolejowe: Świlcza, Rudna Wielka, Rzeszów Załęże, Krzemienica, Głuchów, Kosina.

Najważniejszym ciągiem drogowym przebiegającym przez ROF jest autostrada A4, należąca do sieci uzupełniającej TEN-T16. Na terenie ROF znajdują się następujące węzły autostrady A4: Rzeszów Zachód, Rzeszów Północ oraz Rzeszów Wschód, natomiast po wybudowaniu brakującego odcinka w ROF znajdzie się także węzeł Łańcut. Co bardzo istotne, węzły te znajdują się poza miastami odpowiednio w miejscowościach: Mrowla (gmina Świlcza), Rudna Mała (gmina Głogów Małopolski), Terliczka (gmina Trzebownisko) oraz projektowany w Woli Małej pod Łańcutem (gmina Czarna). Przez teren ROF przebiega południkowo droga krajowa nr 19, która również należy do sieci uzupełniającej TEN-T, a na odcinku od węzła Rzeszów Wschód do Stobiernej oraz Rzeszów Zachód – Świlcza stanowi drogę ekspresową S19. Pozostałe odcinki S19 na terenie ROF są w fazie przygotowań, z wyjątkiem odcinka od węzła Stobierna na północ (obwodnica Sokołowa Małopolskiego) oraz odcinka węzeł Świlcza – Rzeszów Południe Kielanówka, które są w fazie realizacji. Ponadto przez obszar ROF przebiegają drogi krajowe: nr 9 Radom – Rzeszów, nr 94 z Tarnowa do Korczowej oraz nr 97 Węzeł Rzeszów Wschód – DK 94 (Rzeszów, ul. Lwowska), które nie należą do sieci TEN-T.

Na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego stwierdza się bardzo dobry stan dróg krajowych, natomiast stan techniczny większości dróg wojewódzkich ocenia się jako przeciętny lub lekko pogorszony. Według opinii władz lokalnych zarówno stan, jak i gęstość

sieci dróg lokalnych (powiatowych i gminnych) są korzystniejsze niż w okolicach innych dużych miast w Polsce Wschodniej.

Zgodnie z danymi GUS, gęstość sieci dróg powiatowych o nawierzchni utwardzonej w Rzeszowie wynosiła w 2013 r. 221,1 km/km² i była ona niższa niż notowana w Kielcach, Białymstoku, Lublinie i Olsztynie. Znacznie wyższą gęstość sieci dróg niż odpowiednie powiaty (lubelski, olsztyński, białostocki i kielecki) posiadają powiaty podrzeszowskie. W każdym z nich gęstość dróg powiatowych o nawierzchni utwardzonej przekracza 90 km/km². W powiatach ROF zwraca również uwagę niski w porównaniu z innymi powiatami podmiejskimi udział dróg powiatowych o nawierzchni nieutwardzonej.

Najważniejszą inwestycją drogową realizowaną obecnie w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym jest budowa brakującego odcinka autostrady A4 (41,2 km), od węzła Rzeszów Wschód do węzła Jarosław Zachód. Umowę na realizację tej inwestycji podpisano w połowie września 2014 r., a przewidywany termin zakończenia to połowa listopada 2015 r. W obszarze ROF odcinek ten przebiegać będzie przez gminę Trzebownisko oraz Krasne w powiecie rzeszowskim oraz gminę Czarna i miasto Łańcut w powiecie łańcuckim. W wyniku realizacji inwestycji w miejscowości Wola Mała w gminie Czarna powstanie węzeł autostrady umożliwiający włączenie się do ruchu pojazdów ze wschodniej części ROF znajdującej się w tym powiecie.

W gminie Świlcza trwa budowa odcinka drogi ekspresowej S19 od węzła Świlcza (DK4) do węzła Rzeszów Południe Kielanówka z węzłem o długości 6,3 km. Zakończenie budowy przewidywane jest na IV kwartał 2016 r. Odcinek zostanie zlokalizowany na terenie Miasta Rzeszów oraz gmin Świlcza i Boguchwała, stanowiąc kolejną część zachodniej obwodnicy Rzeszowa. Jej dalszy przebieg od węzła Rzeszów Południe Kielanówka do przejścia granicznego w Barwinku jest w fazie projektowania. Inwestycja ta znajduje się na liście podstawowej Kontraktu Terytorialnego wynegocjowanego przez województwo podkarpackie z rządem i podpisanego przez marszałka w grudniu 2014 r.

Trwa budowa obwodnicy Sokołowa Małopolskiego, stanowiącej część drogi ekspresowej S19. W obrębie ROF znajduje się tylko jej niewielki fragment w gminie Trzebownisko (sołectwo Stobierna). Zakończenie tej inwestycji przewiduje się na koniec 2016 r. Po budowie dalszych odcinków S19 Rzeszów oraz gmina Trzebownisko uzyskają bezpośrednie, szybkie połączenie z Lublinem.

Najważniejszą inwestycją w obrębie ROF, pozostającą w fazie przygotowań, jest budowa kolejnego odcinka drogi ekspresowej S19 od węzła Rzeszów Południe (Kielanówka) do Barwinka (przejście graniczne ze Słowacją), w tym jej odcinka do węzła Miejsce Piastowe w okolicach Krosna. Droga ta zdecydowanie poprawi skomunikowanie gmin Boguchwała, Lubenia i Czudec z większymi miastami w Polsce i Europie. Obecnie Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad planuje budowę obwodnicy Łańcuta (Łańcut – Głuchów – 5,8 km) w ciągu drogi krajowej nr 4 oraz rozbudowę tej drogi w kierunku powiatu przeworskiego.

Zarządca infrastruktury kolejowej w Polsce – spółka PKP Polskie Linie Kolejowe – planuje realizację inwestycji związanych z budową i modernizacją linii kolejowych w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Najważniejszą z nich, zawartą w Wieloletnim Programie Inwestycji Kolejowych do roku 2015, są projekty związane z magistralną linią kolejową nr 91 przebiegającą przez Rzeszów równoleżnikowo, w tym projekt pt. „Modernizacja linii kolejowej nr 91 Kraków Główny Osobowy – Medyka i linii nr 92 Przemyśl – Medyka, odcinek Rzeszów – granica państwa” oraz „Modernizacja linii kolejowej

E 30/C-E 30, odcinek Kraków – Rzeszów, etap III”, Inwestycje w infrastrukturę kolejową planuje także województwo podkarpackie.

W Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego planuje się zakup taboru kolejowego do obsługi połączeń międzywojewódzkich realizowanych przez województwa: małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie oraz zakup szynobusów.

W Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 zakłada się m.in. integrację Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka z systemem transportu kolejowego poprzez budowę odgałęzienia linii kolejowej nr 71 oraz budowę bocznic kolejowych do stref ekonomicznych. W Kontrakcie Terytorialnym podpisanym w grudniu 2014 r. znalazły się także Podmiejska Kolej Aglomeracyjna Rzeszowa wraz z budową linii kolejowej do Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka oraz elektryfikacja linii kolejowej Rzeszów-Ocice. Linia kolejowa do Portu Lotniczego o długości 5 km znalazła się na liście podstawowej Kontraktu.

Aktualnie niewielki odsetek powierzchni Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego objęty jest zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, podobnie zresztą jak cały obszar województwa podkarpackiego. Wyróżnia się pod tym względem gmina Czudec, która w ponad 17% jest pokryta obowiązującymi planami. Nieco gorzej wygląda sytuacja w Rzeszowie i w gminie Łańcut – łącznie planami objęto tu prawie 2 tys. ha gruntu. W pozostałych gminach sytuacja jest dużo gorsza. W gminach Lubenia, Tyczyn, Chmielnik i Krasne sporządzono pojedyncze plany miejscowe dla kilku nieruchomości obejmujących obszar od 15 do 86 ha. W gminach Trzebownisko, Czarna, Świlcza, Głogów Małopolski, Boguchwała i w mieście Łańcut plany obejmują od 2,4% do 7,6% powierzchni gmin. Na podstawie ustawy z 2003 r. w całym obszarze ROF sporządzono 187 planów, z czego prawie połowę na terenie Rzeszowa. W większości są to niewielkie pojedyncze działki, dla których sporządzenie planów miejscowych było obowiązkowe w sytuacji, gdy w ich obrębie realizowano inwestycję celu publicznego.

Brak planów miejscowych, a także małe pokrycie nimi terenów gmin może skutkować chaosem przestrzennym, rozproszeniem zabudowy, a co za tym idzie wysokim kosztem budowy potrzebnej infrastruktury drogowej oraz technicznej.

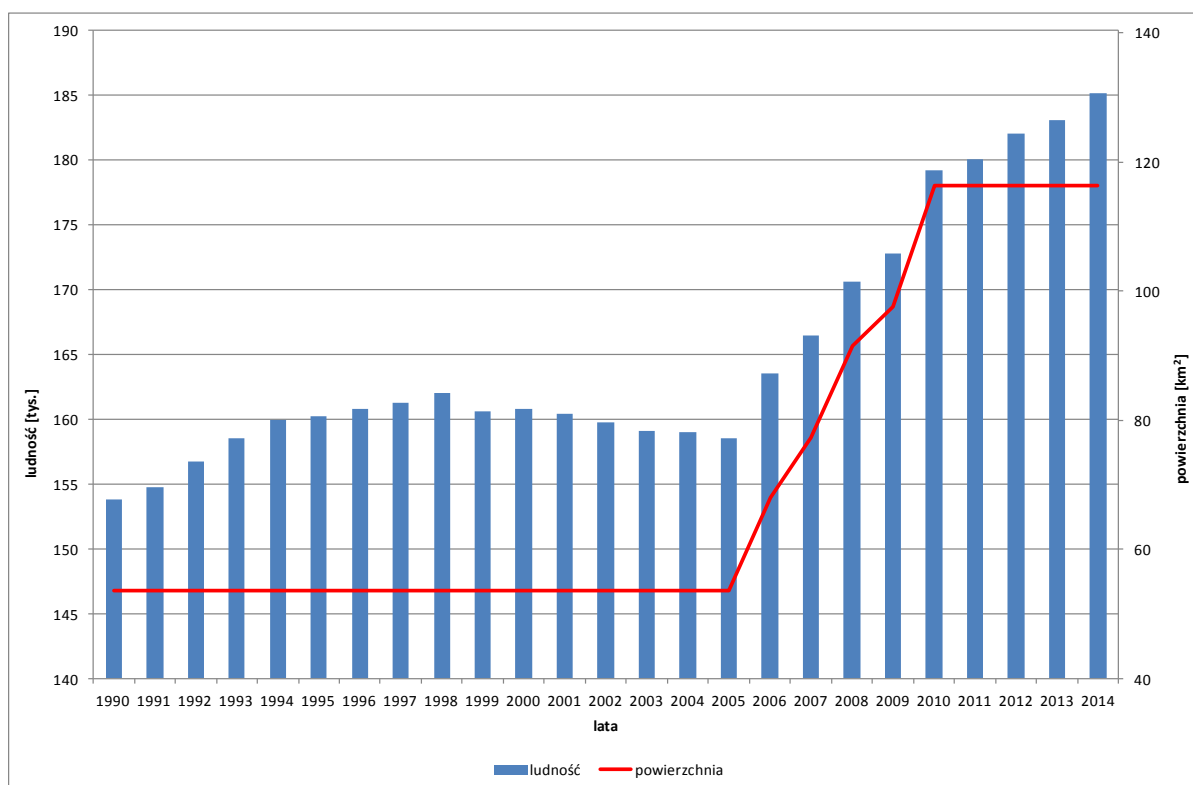
Na tle swojego najbliższego otoczenia Rzeszów wyraźnie pełni rolę wiodącą właściwie we wszystkich omawianych dziedzinach. Powiększając od lat swoje granice, w sposób bezpośredni oddziałuje na tereny sąsiednich gmin, w tym poprzez wzrost spójności tych obszarów. Wpływy Rzeszowa są wielokierunkowe i w większości decydujące o potencjale rozwojowym obszaru funkcjonalnego miasta.

Dla rozwoju metropolitalnych funkcji Rzeszowa istotne znaczenie będzie miało opracowanie Strategii ZIT Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. To ważny dokument, obejmujący realizację wspólnych projektów gmin ROF w latach 2014–2020 z udziałem środków unijnych. Na podstawie zapisów Strategii ZIT gminy będą realizowały tzw. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (tzw. ZIT), które stanowią nowy instrument finansowania wspólnych przedsięwzięć realizowanych przez samorządy. Przygotowanie i wprowadzenie projektów w formule ZIT pozwoli na wyjście poza sztywne granice administracyjne, poprzez wspólne rozwiązywanie i ograniczanie problemów oraz wykorzystywanie potencjałów gmin skupionych w ROF.

3. Ludność

3.1. Sytuacja demograficzna

Liczba ludności Rzeszowa w końcu 2014 r. wynosiła ponad 185 tys. (0,5% ludności Polski i 8,7% ludności województwa podkarpackiego). Pod względem liczby ludności Rzeszów jest 18 miastem w Polsce i największym w regionie. Wzrost liczby ludności po 1990 r. wyniósł ponad 31 tys. (20,3%), jednak do tak znaczącego wzrostu liczby mieszkańców przyczyniły się przede wszystkim powiększenia granic Miasta. Po 1990 r. można wyróżnić cztery okresy: wzrostu liczby ludności do 1998 r., spadków do 2005 r., dynamicznego wzrostu ludności spowodowanego powiększeniem granic w latach 2006–2010 oraz stałego przyrostu ludności powiększonego Miasta po 2010 r. (Ryc. 7).

Ryc. 7. Zmiana liczby ludności i powierzchni Miasta w latach 1990–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane dla lat 1990-94 r. z Raportu o stanie miasta 1998).

Przyrost ludności nie był równomierny w osiedlach Rzeszowa (Tab. 3.) Spadek ludności zanotowały dwa największe osiedla Rzeszowa – Nowe Miasto i Generała Władysława Andersa.

Tab. 3. Zmiana ludności w osiedlach Rzeszowa

Osiedle	2006	2007	2008	2009	2010	2012	zmiana	
							Osoby	%
Nowe Miasto	16 253	15 735	15 528	15 384	15 759	15 247	-1006	-6,2
Gen. W. Andersa	12 343	11 970	11 888	11 812	12 312	12 120	-223	-1,8
Baranówka	11 056	10 938	10 891	10 812	10 983	11 067	11	0,1
Mieszka I	9 566	9 630	9 619	9 719	10 341	10 451	885	9,3
Drabinianka	7 275	7 428	7 554	7 679	9 095	9 974	2699	37,1

Osiedle	2006	2007	2008	2009	2010	2012	zmiana	
							Osoby	%
os. 1000-lecia	9 541	9 287	9 118	9 005	9 536	9 382	-159	-1,7
Grota-Roweckiego	8 559	8 349	8 254	8 181	8 357	8 210	-349	-4,1
Krakowska Południe	8 362	8 152	8 147	8 159	8 338	8 131	-231	-2,8
Kmity	7 749	7 613	7 566	7 470	7 621	7 444	-305	-3,9
Zalesie	5 850	5 883	6 017	6 232	6 919	7 383	1533	26,2
Dąbrowskiego	5 106	5 059	5 043	5 011	7 026	7 311	2205	43,2
Przybyszówka	2 459	4 730	6 344	6 520	6 540	7 284	4825	196,2
Słocina	4 655	4 919	5 028	5 140	5 249	5 760	1105	23,7
Króla Stanisława Augusta	5 634	5 553	5 577	5 544	5 658	5 482	-152	-2,7
K. Pułaskiego	5 558	5 315	5 217	5 174	5 333	5 247	-311	-5,6
F. Kotuli	2 715	3 626	3 946	4 163	4 452	5 158	2443	90,0
Wilkowyja	3 891	4 138	4 254	4 380	4 629	4 957	1066	27,4
os. Piastów	5 146	5 012	4 968	4 922	4 959	4 913	-233	-4,5
Budziwój	-	-	-	-	4 287	4 804	-	-
Śródmieście Północ	5 044	4 857	4 797	4 711	4 806	4 756	-288	-5,7
I. Paderewskiego	4 450	4 389	4 383	4 340	4 456	4 374	-76	-1,7
Pobitno	4 065	3 847	3 830	4 043	3 960	4 019	-46	-1,1
Staromieście	2 784	2 824	2 909	3 109	3 160	3 782	998	35,8
Śródmieście Południe	3 711	3 581	3 562	3 511	3 810	3 711	0	0,0
Zwięczyca	4	5	3 020	3 084	3 135	3 309	-	-
Staroniwa	1 982	2 149	2 537	2 574	2 673	2 844	862	43,5
Biała	1	1	2	2 171	2 226	2 304	-	-
Załęże	1 494	1 821	1 856	1 675	1 934	2 026	532	35,6
Milocin	-	-	-	-	720	809	-	-
RAZEM	155 253	156 811	161 855	164 525	178 274	182 259	27006	17,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta.

Ze względu na zmiany granic Rzeszowa analizę porównawczą Miasta pod względem dynamiki ludności można prowadzić tylko dla ostatnich pięciu lat. Rzeszów należy do nielicznych miast wojewódzkich w Polsce, których ludność w granicach administracyjnych po 2010 r. wzrasta. Wyróżnia się pod tym względem na tle miast wojewódzkich Polski Wschodniej, których liczba ludności w ostatnich latach (poza Białymstokiem) systematycznie spada (Tab. 4.). W ostatnich latach stagnację ludności wykazuje natomiast województwo podkarpackie, co w przyszłości może przełożyć się negatywnie na trendy rozwojowe Rzeszowa.

Tab. 4. Zmiany ludności Rzeszowa na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej

Rok	Wskaźnik	Polska	Województwo podkarpackie	Rzeszów	Kielce	Lublin	Białystok
2010	ludność	38 529 866	2 127 948	179 199	202 450	349 483	294 155
2011	ludność	38 538 447	2 128 687	180 031	201 815	348 567	294 298
	zmiana roczna [%]	0,02	0,03	0,46	-0,31	-0,26	0,05
2012	ludność	38 533 299	2 129 951	182 028	200 938	347 678	294 921
	zmiana roczna [%]	-0,01	0,06	1,11	-0,43	-0,26	0,21
2013	ludność	38 495 659	2 129 294	183 108	199 870	343 598	295 282
	zmiana roczna [%]	-0,10	-0,03	0,59	-0,53	-1,17	0,12
2014	ludność	38 478 602	2 129 187	185 123	198 857	341 722	295 459
	zmiana roczna %	-0,04	-0,01	1,10	-0,51	-0,55	0,06
	zmiana 2010-2014 [%]	-0,13	0,06	3,31	-1,77	-2,22	0,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Poszerzenie granic Miasta o tereny z niską gęstością zaludnienia spowodowało także znaczący, prawie dwukrotny spadek przeciętnej gęstości zaludnienia Rzeszowa – z ponad 1,5 tys. osób/km² przed poszerzeniem do ponad 800 osób/km² po 2010 r. Nie zmieniła się natomiast znacząco struktura płci – współczynnik feminizacji wynosi nadal ok. 110–120 kobiet na 100 mężczyzn, co oznacza, że niespełna 53% populacji Rzeszowa stanowią kobiety (Tab. 5).

Tab. 5. Powierzchnia i ludność Rzeszowa w latach 1990–2014

Lata	Powierzchnia [km ²]	Ludność						Kobiety na 100 mężczyzn	Roczny przyrost ludności	
		ogółem	mężczyźni		kobiety		na 1 km ²		osób	%
			osób	Osób	%	Osób				
1990	53,7	153 809	72 809	47,3	80 232	52,2	1494	110	2339	1,5
1995	53,7	160 271	75 589	47,2	84 682	52,8	1577	112	328	0,2
2000	53,7	160 779	75 980	47,3	84 799	52,7	1579	112	178	0,1
2005	53,7	158 539	74 789	47,2	83 750	52,8	1560	112	-481	-0,3
2006	68,1	163 508	77 163	47,2	86 345	52,8	1269	112	4969	3,1
2007	77,3	166 454	78 652	47,3	87 802	52,7	1136	112	2946	1,8
2008	91,6	170 653	80 619	47,2	90 034	52,8	983	112	4199	2,5
2009	97,6	172 770	81 527	47,2	91 243	52,8	935	112	2117	1,2
2010	116,4	179 199	84 670	47,2	94 529	52,8	812	112	6429	3,7
2014	116,4	185 123	87 580	47,3	97 543	52,7	838	111	2015	1,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane dla 1990 r. z Raportu o stanie miasta 1998).

Jednym z czynników wpływających na zmiany liczby ludności jest przyrost naturalny. Rzeszów w ostatnich latach cechuje się nieco wyższą, w stosunku do przełomu wieków, dynamiką ruchu naturalnego ludności. Wskaźnik przyrostu naturalnego po 2010 r. wynosił ponad 3 urodzenia na 1000 ludności, co było wartością wyższą niż w pierwszej dekadzie XXI w., niemniej dwukrotnie niższą niż na początku lat 90. ubiegłego stulecia (Tab. 6). Za poprawę dynamiki odpowiada przede wszystkim zwiększenie się bezwzględnej (wynikające też z powiększenia Miasta), ale także względnej liczby urodzin, przy mniej więcej stałym wskaźniku zgonów. Spowodowało to poprawę w ostatnich latach, w porównaniu do przełomu stuleci, współczynnika dynamiki demograficznej⁵, choć warto zauważyć, iż jest on wciąż znacznie mniejszy niż w 1990 r.

Tab. 6. Ruch naturalny ludności Rzeszowa w latach 1990–2014

Lata	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Współczynnik dynamiki demograficznej
	na 1000 ludności			
1990	13,6	7,3	6,3	1,87
1995	9,4	7,5	1,9	1,25
2000	8,8	6,9	1,9	1,27
2005	9,3	7,5	1,9	1,25
2010	10,3	7,4	2,9	1,39
2011	10,5	7,4	3,1	1,42
2012	11,0	7,3	3,7	1,51
2013	10,7	7,7	3,1	1,40
2014	10,7	7,3	3,3	1,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane dla 1990 i 1995 r. z Raportu o stanie miasta 1998).

⁵ To jest stosunku liczby urodzeń do liczby zgonów w ciągu roku.

Rzeszów na tle kraju, regionu, a także Lublina, Kielc i Białegostoku cechuje się w ostatnich latach korzystnym wskaźnikiem przyrostu naturalnego (Tab. 7).

Tab. 7. Przyrost naturalny w Rzeszowie na tle Polski, regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 ludności				
	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	0,9	0,3	0,0	-0,5	0,0
Województwo podkarpackie	1,7	1,4	1,3	0,8	0,7
Rzeszów	2,9	3,1	3,7	3,1	3,3
Białystok	2,4	1,9	1,8	1,1	1,6
Kielce	0,4	0,3	-0,4	-1,3	-1,1
Lublin	0,9	0,6	0,7	0,1	0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Po 1995 r. modyfikacji uległa struktura wiekowa ludności Rzeszowa:

- udział osób w wieku przedprodukcyjnym (kryterium ekonomiczne) spadł z prawie 28% w 1995 do 17,5% w 2014 r., jednocześnie po 2010 r. nastąpiła niewielka pozytywna zmiana w tym zakresie;
- w ostatnich pięciu latach wzrosła liczba i odsetek najmłodszych mieszkańców Rzeszowa (0–4 i 5–9 lat), w pozostałych grupach dzieci i młodzieży zanotowano znaczący spadek – największy w grupie młodzieży w wieku 20–24 lata. Liczba jak i udział młodych obywateli Rzeszowa (do 25 roku życia) zmniejszyły się – w 1995 r. stanowili oni 40% ludności, w 2014 – 27%. Oznacza to także zmniejszenie, pomimo poszerzenia granic, bezwzględnej liczby młodych ludzi w Rzeszowie;
- udział osób w wieku produkcyjnym, po wzroście w okresie do 2010 r., w ostatnich latach spadał, spadała także bezwzględna liczba osób w wieku produkcyjnym;
- znacząco wzrastał udział osób w wieku poprodukcyjnym – w 1995 r. mieszkańcy z tej grupy wiekowej stanowili 11% ludności, w 2014 – 18%. Jednocześnie wzrosła liczba i udział najstarszej grupy wiekowej (powyżej 80 lat). Wskaźnik podwójnego starzenia wzrósł z 15 do 21. W wartościach bezwzględnych oznacza to dwukrotny wzrost liczby najstarszych obywateli Miasta w ciągu dekady.

Tab. 8. Struktura wiekowa ludności Rzeszowa w latach 1995–2014

Wskaźnik	1995		2005		2010		2014		Zmiana 2010–2014
	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	
Ogółem, w tym w wieku:	160 271	100	158 539	100	179 199	100	185 123	100	103,3
0–4	8 756	5,5	6 904	4,4	9 546	5,3	10 199	5,5	106,8
5–9	11 959	7,5	7 237	4,6	7 728	4,3	9 144	4,9	118,3
10–14	15 126	9,4	8 454	5,3	7 974	4,4	7 622	4,1	95,6
15–19	14 547	9,1	12 447	7,9	10 654	5,9	9 477	5,1	89,0
20–24	14 732	9,2	18 140	11,4	16 187	9,0	13 108	7,1	81,0
ogółem 0–24	65 120	40,6	53 182	33,5	52 089	29,1	49 550	26,8	95,1
w wieku przedprod. (0–17)	44 484	27,8	29 452	18,6	30 860	17,2	32 433	17,5	105,1
w wieku produkcyjnym (18–64 M i 18–59 K)	98 306	61,3	106 299	67,0	119 387	66,6	118 705	64,1	99,4
poprodukcyjnym	17 481	10,9	22 788	14,4	28 952	16,2	33 985	18,4	117,4
w tym powyżej 80 lat	b.d.		3 478	2,2	5 454	3,0	7 001	3,8	128,4
wskaźnik obciążenia demograficznego ⁶	63,0		49,1		50,1		56,0		-

⁶ Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Wskaźnik	1995	2005	2010	2014	Zmiana
w wieku poprod./100 osób w wieku prod.	17,8	21,4	24,3	28,6	-
wskaźnik podwójnego starzenia ⁷	b.d.	15,3	18,8	20,6	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Proces starzenia się społeczeństwa dotyczy całego kraju (Tab. 9). Na tle Polski zarówno województwo podkarpackie, jak i Rzeszów cechują się stosunkowo dobrą sytuacją w tym względzie. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Rzeszowie jest najniższy spośród miast wojewódzkich Polski Wschodniej. Stosunkowo niski na tle kraju jest także odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Korzystną dla przyszłego rozwoju Miasta sytuacją jest także bardzo wysoki udział najmłodszej grupy wiekowej w liczbie ludności województwa podkarpackiego.

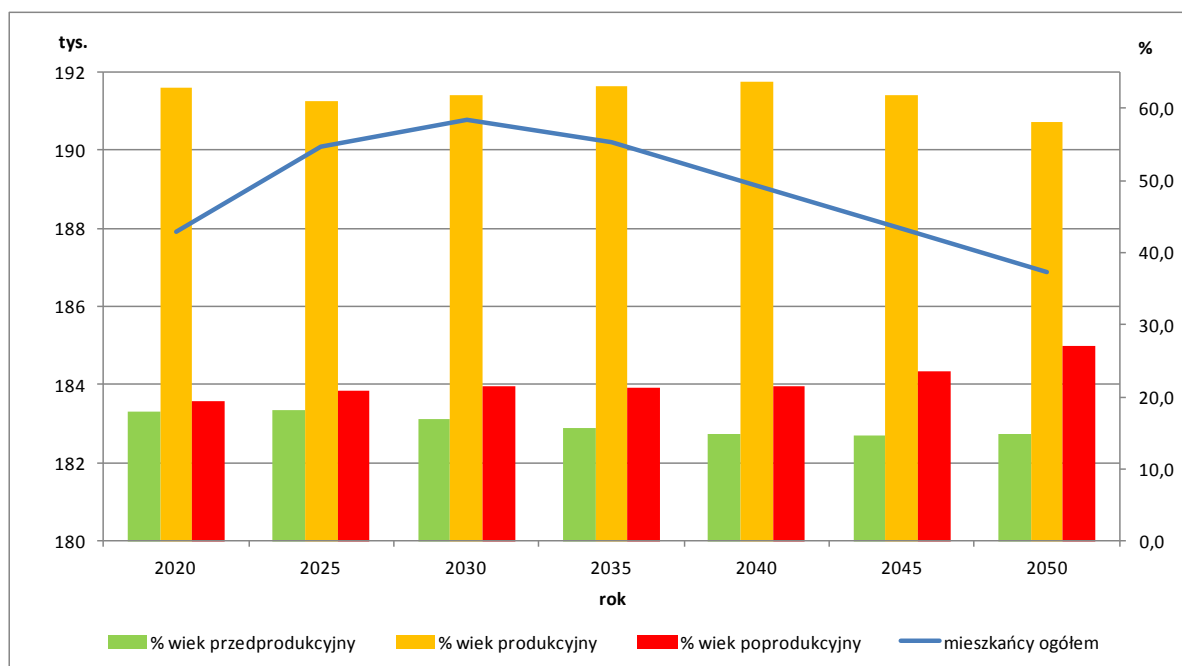
Tab. 9. Struktura wiekowa ludności Rzeszowa na tle Polski, regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej

Jednostka terytorialna	Odsetek [%] osób w wieku						wskaźnik obciążenia	
	przed-produkcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym		2010	2014
	2010	2014	2010	2014	2010	2014		
Polska	20,4	18,8	64,4	63,0	16,8	19,0	57,7	60,0
Województwo podkarpackie	22,8	20,2	63,9	63,5	15,9	17,7	60,5	59,8
Rzeszów	16,4	16,7	66,6	64,1	16,2	18,4	48,9	54,6
Białystok	18,7	17,1	66,3	64,4	16,5	18,7	53,0	55,5
Kielce	17,5	16,1	65,2	61,9	18,9	22,5	55,8	62,4
Lublin	17,6	16,7	65,5	62,4	18,1	21,2	54,6	60,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według prognoz GUS liczba ludności Rzeszowa będzie wzrastać do 2030 r. do ok. 190 tys., a następnie szybko zacznie spadać do poziomu 186 tys. w 2050 r. Jednocześnie prognozowana jest zmiana struktury wiekowej ludności, zgodnie z obecnymi trendami, tj. spadek osób w wieku przedprodukcyjnym do 17% w 2030 r. i ok. 15% w 2045–2050 r. Jednocześnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wzrośnie do 21% w 2030 r. do ok. 27% w 2050 r.

⁷ Udział osób powyżej 80 lat w liczbie osób w wieku poprodukcyjnym.

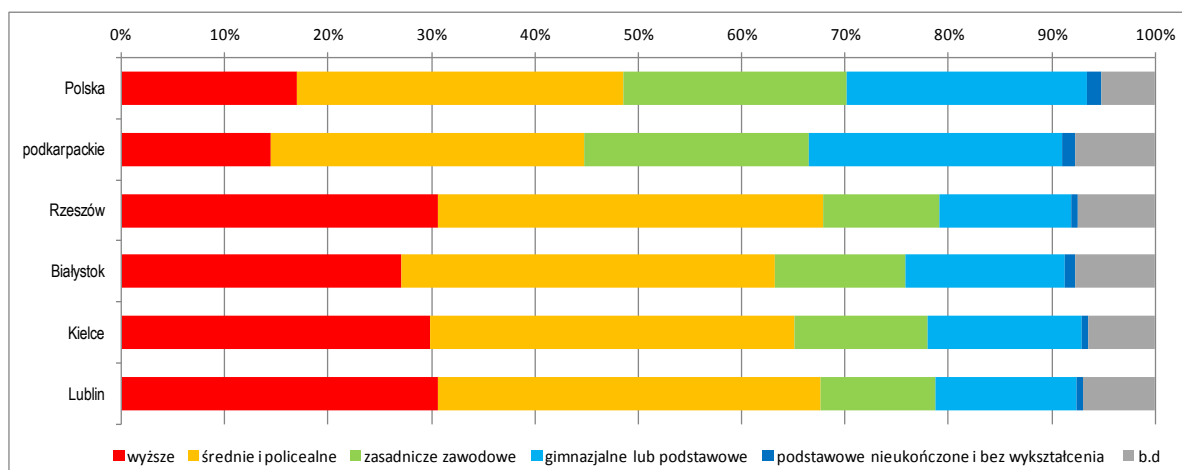

Ryc. 8. Prognozowana liczba i struktura wiekowa ludności Rzeszowa w latach 2020–2050

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

3.2. Wykształcenie mieszkańców

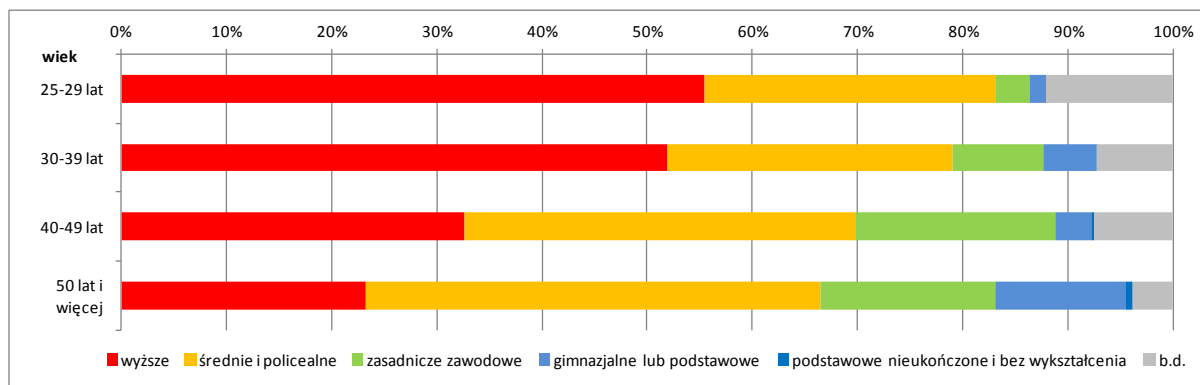
Rzeszów na tle Polski i konkurencyjnych ośrodków, a zwłaszcza województwa podkarpackiego, cechuje się bardzo wysokim poziomem wykształcenia mieszkańców (Ryc. 9). W 2011 r. wykształceniem wyższym legitymowało się 30,6% mieszkańców, przy średniej dla Polski 17%, a dla Podkarpacia – 14,5%. Był to także, wraz z Lublinem, najwyższy odsetek spośród analizowanych miast. Podobnie jak w skali kraju wyższym poziomem wykształcenia cechowały się kobiety. Wyższe wykształcenie posiadało 32% mieszkanki Rzeszowa i 29% jego mieszkańców.

Ryc. 9. Struktura wykształcenia mieszkańców (powyżej 13 roku życia) w 2011 r. (według NSP 2011)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podobnie jak w całej Polsce poziom wykształcenia ludności znacznie się podniósł w stosunku do 2002 r., kiedy wykształceniem wyższym legitymowało się ok. 18% mieszkańców Rzeszowa i ok. 8% mieszkańców Polski⁸. Miernikiem zmian poziomu wykształcenia jest struktura wykształcenia poszczególnych grup wiekowych (Ryc. 10). O ile wśród grupy osób, które przekroczyły 50 rok życia odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem wynosi ok. 23%, to wśród 20- i 30-latków jest ponad dwukrotnie wyższy (odpowiednio 55 i 52%). Wzrost poziomu wykształcenia jest pożądanym zjawiskiem. Jednak zjawiskiem niekorzystnym z punktu widzenia lokalnego rynku pracy jest drastyczne obniżenie odsetka osób z wykształceniem zawodowym – w najmłodszej grupie wiekowej wykształcenie zawodowe posiadało jedynie 3% mieszkańców.

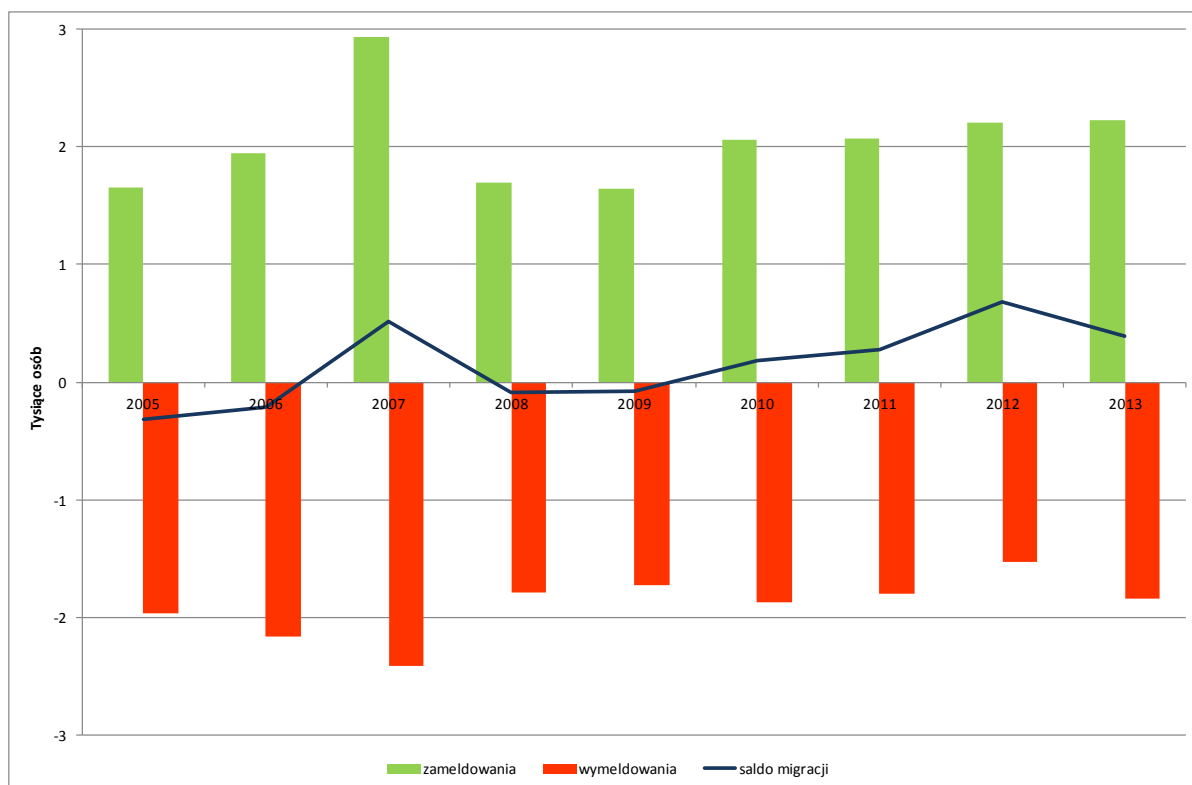
Ryc. 10. Struktura wykształcenia mieszkańców według grup wiekowych w 2011 r. (według NSP 2011)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

3.3. Migracje ludności

Poza przyrostem naturalnym znaczący wpływ na stan i strukturę ludności Rzeszowa mają migracje. W analizowanym okresie – od 2005 r. – w trzech kolejnych latach liczba wymeldowań była większa niż zameldowań, tj. saldo migracji było ujemne. Przez większość analizowanego okresu liczba osób meldujących się w Rzeszowie była jednak większa niż opuszczających Miasto (Ryc. 11). Ogólne saldo migracji (nadwyżka osób meldujących się) dla lat 2005–2013 wyniosło ponad 1,3 tys. osób. W ostatnich kilku latach, od 2009 r., saldo migracji jest nieprzerwanie dodatnie.

⁸ Dane z NSP 2002 nie są jednak w tym względzie w pełni porównywalne.

Ryc. 11. Migracje w Rzeszowie w latach 2005–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warte podkreślenia jest, że w analizowanym okresie Rzeszów jest jedynym spośród miast wojewódzkich Polski Wschodniej, dla którego saldo migracji jest dodatnie. Ujemnym saldem migracji cechuje się także województwo podkarpackie.

Tab. 10. Migracje w Rzeszowie w latach 2005–2013 na tle regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej

Rok	Województwo podkarpackie		Rzeszów		Białystok		Kielce		Lublin	
	osoby	na 1000 mieszk.	osoby	na 1000 mieszk.	osoby	na 1000 mieszk.	osoby	na 1000 mieszk.	osoby	na 1000 mieszk.
2005	-2 385	-1,1	-314	-2,0	-294	-1,0	-1026	-4,9	-944	-2,7
2006	-3 990	-1,9	-215	-1,3	-250	-0,8	-1160	-5,6	-1 447	-4,1
2007	-3 153	-1,5	517	3,1	-637	-2,2	-1256	-6,1	-1 474	-4,2
2008	-2 311	-1,1	-88	-0,5	-337	-1,1	-839	-4,1	-844	-2,4
2009	-1 875	-0,9	-75	-0,4	-418	-1,4	-846	-4,1	-797	-2,3
2010	-1 929	-0,9	187	1,0	-188	-0,6	-1122	-5,5	-1 313	-3,8
2011	-2 177	-1,0	275	1,5	-414	-1,4	-699	-3,5	-1 124	-3,2
2012	-1 947	-0,9	678	3,8	74	0,3	-687	-3,4	-957	-2,7
2013	-3 102	-1,5	388	2,1	-279	-0,9	-875	-4,4	-871	-2,5
2005–2013	-22 869	-	1 353	-	-2 743	-	-8 510	-	-9 771	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na kształtowanie się salda migracji w Rzeszowie większy wpływ – według dostępnych danych⁹ – miały w tym czasie migracje krajowe (Tab. 11). Największe natężenie migracji zagranicznych (i największe ujemne saldo) z Rzeszowa występowało w okresie 2005–2007 (co związane jest z ogólnopolskim trendem wyjazdów po akcesji do UE), przy czym tylko w 2006 r. migracje zagraniczne miały zasadniczy wpływ na kształtowanie się salda migracji dla Rzeszowa. W następnych latach natężenie migracji zagranicznych spadło, a w 2011 r. zanotowano nawet większą liczbę przyjazdów z zagranicy niż wyjazdów. Negatywne saldo migracji zagranicznych odnotowano ponownie w 2013 r. W przypadku migracji krajowych po 2008 r. zauważono znaczne dodatnie saldo migracji z miast. Natomiast w przypadku migracji ze wsi trend nie jest tak jednoznaczny – w analizowanym okresie przeważały lata z odpływem ludności na wieś, w ostatnich dwu latach kierunek migracji został odwrócony. Niemniej wciąż ok. 60% wymeldowań w ruchu wewnętrznym z Rzeszowa to wymeldowania na wieś. Można zatem, zwłaszcza po uwzględnieniu danych dla gmin Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego¹⁰, przypuszczać, iż stałemu napływowi ludności do Rzeszowa towarzyszy także odpływ mieszkańców z Miasta do gmin podmiejskich (suburbanizacja).

Tab. 11. Saldo migracji według kierunku migracji

Kierunek migracji	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
saldo migracji z miast	173	216	-48	120	75	248	267	376	285
saldo migracji ze wsi	-436	-246	622	-179	-148	-51	5	305	197
saldo migracji krajowych ogółem	-263	-30	574	-59	-73	197	272	681	482
saldo migracji zagranicznych	-51	-185	-57	-29	-2	-10	3	-3	-94
saldo migracji ogółem	-314	-215	517	-88	-75	187	275	678	388

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

3.4. Ludność Rzeszowa w świetle badań własnych

Wyniki badań przeprowadzonych na potrzeby aktualizacji Strategii w roku 2015 wskazują na pozytywny wizerunek Miasta w kontekście sytuacji demograficznej oraz wyraźną tendencję osiedlania się w Rzeszowie ludzi młodych.

W wywiadzie grupowym z pracownikami służb miejski znalazły się następujące wypowiedzi:

„(...) w Rzeszowie jest już tyle młodych ludzi (...)”,

„(...) dużo moich znajomych właśnie niedawno skończyło studia i byli tacy znajomi, którzy zawsze byli przekonani, że zostaną w Krakowie – już na pierwszym roku mówili, że zostaną w Krakowie, że tam się rozwiną, a proszę sobie wyobrazić, że wracają do Rzeszowa. Dlaczego? Ze względu na czyste powietrze, po prostu. I na zieleni”,

„Tutaj jest taki spokój i bezpieczeństwo, człowiek wraca z wielkiej podróży czy z wielkich miast, to po prostu tutaj się czuje taki »u siebie«, spokojniejszy. I miasto jest szyte na miarę takiego człowieka, nie jest za duże, nie za małe, takie w sam raz”.

Prezydent Miasta Tadeusz Ferenc w wywiadzie pogłębionym wskazuje:

⁹ Migracje zagraniczne są gorzej udokumentowane niż migracje krajowe i niedoszacowane.

¹⁰ Program Rewitalizacji dla Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie.

„W tej chwili ludzie chętnie przyjeżdżają do Rzeszowa. Miałem spotkanie z mieszkańcami, z tymi, którzy już mają tu swoje mieszkania albo też budują te mieszkania, to są ludzie na przykład z Wrocławia, Nowego Sącza, Krakowa. Byli u mnie, żeby pewnie robić inwestycje w zakresie infrastruktury i w tych ludziach widzę ogromny potencjał. Dodam, że [widziałem] uśmiechy na tych twarzach, bo to też się liczy. Obserwuję ludzi – nie zmęczenie, nie narzekanie, ale takie zdecydowanie, optymizm i parcie do przodu. (...) jesteśmy najmłodszym miastem w Polsce, średnia wieku – 39 lat (...)”.

Podobnie w innych wywiadach znajdujemy stwierdzenie:

„Rzeszów to miasto młodych ludzi, którzy są coraz bardziej aktywni, chcąc coś zrobić, nie zawsze poprzez politykę, ale przez działania społeczne”.

Na aktywność młodych mieszkańców Rzeszowa może wskazywać także fakt ich liczego uczestnictwa w ankiecie internetowej: 84% procent respondentów nie miało więcej niż 40 lat. W ankietach wśród szans rozwojowych miasta często pojawiają się kwestie związane z potrzebą wspierania młodych ludzi oraz z samą młodzieżą (wzrost liczby mieszkańców; stawianie na młodych i zdolnych ludzi w zatrudnieniu; młodzi ludzie; duża liczba młodych, dobrze wykształconych osób, co powinno być szansą na przyciągnięcie inwestorów; szanse na pracę dla młodych kreatywnych ludzi, aby nie wyjechali). Podobnie wizja miasta w 2025 r. często wiązana jest z miastem ludzi młodych o wzrastającej liczbie mieszkańców (dla przykładu: Dla ludzi. Miasto, gdzie jest praca, a studenci mają perspektywy, To miasto, do którego się przyjeżdża, a nie wyjeżdża się z niego; Ludzi młodych, ambitnych, zadowolonych z życia; młodych ludzi, którzy chcą osiągnąć swoje cele właśnie w tym mieście; W którym będę mieszkać wraz z rodziną :); miasto ludzi młodych i wykształconych; miasto rodzinne; Metropolitarne z liczbą ludności powyżej 350 tysięcy; Bogate 220 tys. miasto, w którym ludzie żyją godnie i darzą się wzajemnie szacunkiem; Nie metropolia, niezbyt duże miasto, ani nic w stylu Krakowa, dobre do życia, zadbane, nowoczesne; miasto studentów).

3.5. Niepełnosprawni

Danych dotyczących niepełnosprawności dostarcza Narodowy Spis Powszechny (NSP) 2011. Według metodologii spisowej za osobę niepełnosprawną uznaje się taką, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony, lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa). Można zatem wyróżnić dwie zasadnicze grupy niepełnosprawnych:

- osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które posiadają aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony, przy czym dla osób w wieku 16 lat i więcej ustalono trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany, lekki;
- osoby niepełnosprawne biologicznie – które nie posiadają orzeczenia, ale mają (odczuwają) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych¹¹.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. zamieszkiwało Rzeszów 18,5 tys. osób z niepełnosprawnością, co oznacza, że co dziesiąty mieszkaniec Rzeszowa był osobą niepełnosprawną (Tab. 12). Dla porównania w Polsce oraz w województwie

¹¹ K. Slany, *Osoby niepełnosprawne w świetle Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. – wybrane aspekty*, Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania 2014, nr II (11).

podkarpackim odsetek niepełnosprawnych w ogóle ludności według NSP wynosił po 12%, w Lublinie – 16%, w Białymstoku – 11%, w Kielcach – 15%.

W ogólnej liczbie niepełnosprawnych 12 tys. osób (67% ogółu niepełnosprawnych) posiadało orzeczenie o niepełnosprawności (niepełnosprawni prawnie). Największy odsetek niepełnosprawnych prawnie stanowiły osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Kolejne 6 tys. mieszkańców Rzeszowa nie posiadało orzeczenia o niepełnosprawności, jednak zostało zaliczone do grupy osób niepełnosprawnych biologicznie. Spośród tej grupy aż 68% stanowiły osoby starsze (w wieku poprodukcyjnym).

Tab. 12. Osoby niepełnosprawne w Rzeszowie w 2011 r.

Grupy osób niepełnosprawnych	Liczba osób	Odsetek niepełnosprawnych ogółem	Odsetek ludności
osoby niepełnosprawne ogółem	18 562	100	10,3
osoby niepełnosprawne prawnie, w tym:	12 491	67,3	6,9
o stopniu niepełnosprawności znacznym	2 369	12,8	1,3
o stopniu niepełnosprawności umiarkowanym	4 825	26,0	2,7
o stopniu niepełnosprawności lekkim	4 420	23,8	2,5
o stopniu niepełnosprawności nieustalonym	412	2,2	0,2
w wieku 0–15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności	464	2,5	0,3
osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, w tym:	6 072	32,7	3,4
odczuwające ograniczenie sprawności całkowite	284	1,5	0,2
odczuwające ograniczenie sprawności poważne	1 601	8,6	0,9
odczuwające ograniczenie sprawności umiarkowane	4 186	22,6	2,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS – Narodowy Spis Powszechny 2011.

Wśród osób niepełnosprawnych przeważają kobiety – stanowią 53% wszystkich niepełnosprawnych w Rzeszowie (Tab. 13), co wynika jednak głównie ze znacznego stopnia feminizacji społeczności Rzeszowa. Wśród osób z niepełnosprawnością największą grupę – blisko 49% wszystkich niepełnosprawnych – stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Jednocześnie spośród wszystkich mieszkańców Miasta w wieku poprodukcyjnym aż 30% stanowią osoby niepełnosprawne.

Tab. 13. Osoby niepełnosprawne w Rzeszowie w 2011 r.

Grupy osób niepełnosprawnych	Liczba osób	Odsetek niepełnosprawnych ogółem	Odsetek ludności*
osoby niepełnosprawne razem, w tym:	18 562	100	10,3
mężczyźni	8 700	46,9	10,2
kobiety	9 862	53,1	10,4
w wieku przedprodukcyjnym	695	3,7	2,3
w wieku produkcyjnym	8 791	47,4	7,4
w wieku poprodukcyjnym	9 075	48,9	30,2

*Odsetek właściwej grupy ludności (tj. mężczyzn, kobiet, osób z danej grupy ekonomicznej według pierwszej kolumny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS – Narodowy Spis Powszechny 2011.

W ostatnich latach wzrastała liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydawanych przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dla Miasta Rzeszowa (Tab. 14). Wzrost dotyczył zarówno osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży. Największy wzrost

wśród dorosłych dotyczył orzeczeń o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Tab. 14. Orzeczenia o niepełnosprawności w latach 2010–2013

Grupy osób niepełnosprawnych	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Niepełnosprawni ogółem, w tym:	2988	2816	2993	3200
powyżej 15 roku życia, w tym:	2620	2449	2597	2785
stopień znaczny	307	407	423	420
stopień umiarkowany	856	753	883	997
stopień lekki	1457	1289	1291	1368
osoby zatrudnione	915	804	835	888
osoby niezatrudnione	1705	1645	1762	1897
w wieku 0–15	368	367	396	415

Źródło: Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014–2018.

Wśród osób niepełnosprawnych 21% osób nie wychodzi samodzielnie z mieszkania i zgłasza potrzebę pomocy drugiej osoby (opieki lekarskiej, pielęgniarstwa, opieki specjalistycznej, opiekunki, pomocy w robieniu zakupów), a niekiedy potrzebę całodobowej opieki¹².

Do działań na rzecz osób niepełnosprawnych w Rzeszowie zaliczyć należy:

- likwidację istniejących barier architektonicznych w przestrzeni publicznej (m.in. 80% chodników posiada podjazdy, instalowano windy czy platformy),
- zakup niskopodłogowych i niskowejściowych, autobusów,
- przystosowywanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, świadczone przez MOPS ok. 580 osobom,
- zajęcia terapeutyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dla dzieci, w tym autystycznych; opieką w 2013 r. objęte były 103 osoby,
- rehabilitacja społeczna realizowana przez Sekcję ds. Rehabilitacji Społecznej Osób Niepełnosprawnych MOPS, w tym: dofinansowanie do działalności warsztatów terapii zajęciowej, dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych, dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych (architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych), udział w Programie Aktywny Samorząd (obejmującym likwidację barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową oraz barier w poruszaniu się, pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej),
- usługi tłumacza języka migowego.

Niepokojącą sytuacją jest niska aktywność zawodowa niepełnosprawnych. Według *Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych* tylko 18% niepełnosprawnych mężczyzn i 14% kobiet w wieku produkcyjnym deklaruje, że jest aktywne zawodowo. Coraz większy odsetek orzeczeń o niepełnosprawności (Tab. 14) dotyczy osób niezatrudnionych (65% wszystkich orzeczeń wśród osób powyżej 15 roku życia w 2010 r., 68% – w 2013 r.). Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

¹² Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014–2018.

realizowane są przez Wydział Zdrowia Urzędu Miasta (pl. Ofiar Getta 7) we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy. Są to:

- jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
- zwracanie pracodawcom kosztów poniesionych na wyposażenie stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej,
- finansowanie kosztów szkoleń, stażu, prac interwencyjnych, przygotowania zawodowego (w ramach działań PUP),
- uczestnictwo w programach dofinansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Unii Europejskiej w zakresie rehabilitacji zawodowej.

Istniejąca baza pomocy społecznej dla niepełnosprawnych obejmuje:

1. Trzy Ośrodki Wsparcia, w tym dwa oferujące pobyt dzienny dla emerytów i rencistów oraz jeden dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
2. Dom Pomocy Społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz Dom Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
3. Miejsca dla osób niepełnosprawnych w DPS ul. Sucharskiego (16 miejsc) i DPS ul. Powstańców Śląskich (15 miejsc).
4. Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej, udzielający pomocy i wsparcia wszystkim potrzebującym, w tym także osobom niepełnosprawnym, w zakresie poradnictwa prawnego, psychologicznego i rodzinnego.
5. Podkarpackie Centrum Diagnostyki i Leczenia Zaburzeń ze Spektrum Autyzmu oraz Psychiatrii Dzieci i Młodzieży oraz Ośrodek Rehabilitacji Diennej dla Dzieci Niepełnosprawnych (w ramach SP ZOZ nr 1).
6. Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy dla dzieci z głębokim upośledzeniem umysłowym oraz Ośrodek Wczesnej Interwencji zajmujący się diagnozowaniem i kompleksową rehabilitacją małych dzieci (prowadzone przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Rzeszowie).
7. Centrum dla Osób Niepełnosprawnych im. Św. Jadwigi Królowej prowadzone przez Caritas Diecezji Rzeszowskiej.
8. Placówki edukacyjne (zob. rozdz. 7.4).
9. Dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej (po jednym prowadzonym przez Miasto i przez Caritas) dla dorosłych (łącznie dla 80 osób).
10. Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych (w strukturach MOPS).

Ponadto w Rzeszowie działa 21 organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, fundacji, związków) skupiających osoby niepełnosprawne lub prowadzących działalność na rzecz osób z niepełnosprawnością.

3.6. Bezpieczeństwo publiczne

3.6.1 Poziom przestępczości i Policja

Obszar działania Komendy Miejskiej Policji (KMP) w Rzeszowie obejmuje Miasto Rzeszów oraz powiat ziemski rzeszowski z 14 gminami. Na terenie Miasta obszar działania Komendy podzielony był na jednostki terenowe Policji:

- Komisariat Policji I w Rzeszowie,
- Komisariat Policji II w Rzeszowie,

- Komisariat Rzeszów-Śródmieście.

Jednym z najważniejszych wskaźników poziomu bezpieczeństwa publicznego jest wskaźnik przestępstw stwierdzonych w postępowaniach przygotowawczych, w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców. Liczba stwierdzonych przestępstw w latach 2009–2011 wynosiła na terenie działania KMP ok. 6,8–7 tys., a w 2013 r. nieco spadła, do poziomu 6,4 tys. Przy systematycznym wzroście ludności miasta i powiatu ziemskiego oznacza to znaczący spadek wskaźnika przestępczości (Tab. 15). Dla 2013 r. dostępne są także dane dla samego Miasta – stwierdzono 4619 przestępstw, czyli wskaźnik przestępczości w Mieście wynosi 25,2. Na tle Polski Rzeszów i jego okolice charakteryzuje się nieco gorszym poziomem bezpieczeństwa na tle województwa podkarpackiego, jednak należy pamiętać, iż wyższy poziom przestępczości jest zjawiskiem charakterystycznym dla większych miast.

Tab. 15. Przestępczość w Rzeszowie na tle Polski i regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej

Jednostka terytorialna	Przestępstwa stwierdzone ogółem					Przestępstwa stwierdzone na 1000 mieszk.				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	1 129 577	1 138 523	1 159 554	1 119 803	1 063 698	29,6	29,8	30,1	29,1	27,6
Województwo podkarpackie	38 702	36 885	38 790	38 152	35 681	18,4	17,5	18,2	17,9	16,8
Teren KMP w Rzeszowie	6 823	6 874	6 812	7 090	6 439	20,2	20,1	19,8	20,4	18,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz „Sprawozdań z działalności Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie” za lata 2010–2012.

Spośród wszystkich przestępstw stwierdzonych w Rzeszowie w 2013 r. 75,3% stanowiły przestępstwa kryminalne, 12,1% – gospodarcze, 8,7% – drogowe. Liczba poważnych przestępstw kryminalnych popełnionych na terenie Rzeszowa w 2014 r. była mniejsza w stosunku do roku poprzedniego. Spadła także niemal dwukrotnie liczba nieletnich sprawców przestępstw.

Tab. 16. Przestępstwa popełnione w Rzeszowie i nieletni sprawcy w latach 2013–2014

Kategoria przestępstwa	Przestępstwa stwierdzone		Nieletni sprawcy	
	2013	2014	2013	2014
Zabójstwo	3	1	0	0
Rozbój, wymuszenie, kradzież rozbójnicza	81	73	10	13
Bójka, pobicie	50	42	18	3
Uszczerbek na zdrowiu	49	59	2	4
Kradzież i kradzież z włamaniem do samochodu	61	51	0	0
Kradzież z włamaniem	415	322	4	4
Kradzież cudzej rzeczy	1 508	1 120	32	19
Uszkodzenie cudzej rzeczy	305	293	14	6
Przestępstwa narkotykowe	146	145	13	1

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie.

Spadek ten wpisuje się w długookresowy trend obserwowany dla wybranych, społecznie uciążliwych kategorii przestępstw stwierdzonych na terenie działania KMP – tj. Miasta i powiatu ziemskiego (Tab. 17). Warto zauważyć, iż liczba przestępstw we wszystkich wymienionych kategoriach spadła – najbardziej znacząco obniżyła się liczba kradzieży i kradzieży z włamaniem do samochodu oraz rozbojów i wymuszeń rozbójniczych.

Tab. 17. Wybrane kategorie przestępstw stwierdzonych na terenie działania Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie

Kategoria	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kradzież z włamaniem	1 179	947	790	964	978	923	842

Kategoria	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
dynamika r/r [%]		-19,7	-16,6	22,0	1,5	-5,6	-8,8
Kradzież cudzej rzeczy	1 871	1 648	1 718	1 598	1 672	1 670	1 774
dynamika r/r [%]		-11,9	4,2	-7,0	4,6	-0,1	6,2
Kradzież i kradzież z włamaniem do samochodu	122	90	55	33	30	72	48
dynamika r/r [%]		-26,2	-38,9	-40,0	-9,1	140,0	-33,3
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	170	150	138	112	85	79	82
dynamika r/r [%]		-11,8	-8,0	-18,8	-24,1	-7,1	3,8
Bójka i pobicie	130	147	137	133	118	106	96

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Sprawozdań z działalności Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie” za lata 2010–2012.

Niski był natomiast w analizowanym okresie Rzeszowie wskaźnik wykrywalności przestępstw. O ile w regionie wynosi on powyżej 70%, w skali Polski – ok. 67%, to w Rzeszowie i powiecie jedynie ok. 50% i w 2013 r. osiągnął najniższą wartość w całym analizowanym okresie.

Tab. 18. Wskaźnik wykrywalności przestępstw – ogółem

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	67,1	67,9	68,7	67,8	67,1
Województwo podkarpackie	72,2	73,3	73,8	72,2	71,4
Teren KMP w Rzeszowie	53,3	55,2	57,5	56,8	50,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz „Sprawozdań z działalności Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie” za lata 2010–2012.

Braki w wyposażeniu KMP w Rzeszowie

Jednym z najważniejszych problemów, z jakimi boryka się Komenda Miejska Policji w Rzeszowie, są braki lokalowe. Szczególnie pilną kwestią jest budowa nowego komisariatu policji II na Bananówce. Stałą bolączką policjantów są również braki w taborze samochodowym, które dotyczą zarówno radiowozów oznakowanych, jak i pojazdów nieoznakowanych. Niewystarczające jest wyposażenie komendy w sprzęt komputerowy i aparaty telefoniczne. Z uwagi na intensywną eksploatację bardzo często pojawiają się braki dotyczące drukarek, kserokopiarek oraz materiałów eksploatacyjnych do tych urządzeń. Ponadto niezbędne wydaje się doposażenie komendy oraz jednostek podległych w sprzęt kontrolno-pomiarowy (urządzenia do badania stanu trzeźwości, obecności substancji psychoaktywnych, kontroli prędkości, dymomierz, analizator spalin, sonometr do mierzenia poziomu hałasu).

3.6.2 Straż Miejska¹³

Straż Miejska została powołana w Rzeszowie w 1991 r. uchwałą nr 16/21/91 Rady Miasta Rzeszowa, jako samorządowa, umundurowana formacja powołana do ochrony spokoju i porządku publicznego i działa na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych oraz innych przepisów ustaw i aktów prawa miejscowego.

Straż Miejska w Rzeszowie jest gminną samorządową jednostką organizacyjną Gminy Miasta Rzeszów, nie mającą osobowości prawnej. Stan zatrudnienia w 2015 r. obejmował 64 etaty, w tym 60 mundurowych i 4 cywilne. Patrole piesze na osiedlach obsługiwane są przez 32 strażników rejonowych.

Jednostka dysponuje 7 samochodami osobowymi oraz 2 skuterami, a także środkami radiowej łączności bezprzewodowej, sprzętem komputerowym, aparatami fotograficznymi,

¹³ Opracowane na podstawie „Sprawozdań z działalności Straży Miejskiej w Rzeszowie” w 2013 i 2014 r.

środkami przymusu bezpośredniego, tj. pałkami służbowymi, ręcznymi miotaczami gazowymi, ręcznymi paralizatorami elektrycznymi i kajdankami. Do głównych celów działania Straży Miejskiej należy:

- monitorowanie miejsc zagrożonych i innych zagrożeń we współpracy m.in. z Radami Osiedlowymi,
- egzekwowanie utrzymania porządku w Mieście od mieszkańców, firm i instytucji,
- likwidowanie i zapobieganie powstawaniu „dzikich” wysypisk,
- ujawnianie sprawców dewastacji mienia, w szczególności poprzez malowanie graffiti na elewacjach budynków,
- bieżąca kontrola stanu nawierzchni ulic i chodników i zgłaszanie nieprawidłowości w tym zakresie właściwym instytucjom,
- usuwanie porzuconych wraków pojazdów,
- egzekwowanie od właścicieli zwierząt wywiązywania się z nałożonych obowiązków,
- kontrola przestrzegania przepisów dotyczących ograniczeń sprzedaży alkoholu i wyrobów tytoniowych,
- kontrolowanie zezwoleń i warunków sanitarnych w handlu na targowiskach miejskich i poza nimi,
- zabezpieczanie imprez masowych,

W 2014 r. Straż Miejska podjęła ok. 11,3 tys. interwencji, w 2013 – ok. 12 tys. Najczęstsze interwencje w 2014 r. dotyczyły:

- nieprawidłowego parkowania pojazdów, wraków lub nie użytkowanych pojazdów,
- spożywania alkoholu czy palenia tytoniu w miejscach zabronionych,
- zakłócania spokoju i porządku publicznego,
- nieporządku na posesji,
- handlu ulicznego poza targowiskami,
- spalania odpadów, podrzucania śmieci, „dzikich” wysypisk,
- spuszczenia psów ze smyczy, nie sprzątania psich odchodów lub uciążliwości spowodowanych przez zwierzęta,
- rannych lub padłych zwierząt.

Ponadto w 2014 r. Straż wykonała 21,9 tys. kontroli nieruchomości (w 2013 r. – 21,3 tys.) oraz 190 kontroli z innymi instytucjami (w 2013 r. – 132). Do działalności SM należały także m.in. patrole z Policją, spotkania z Radami Osiedli i mieszkańcami osiedli czy doprowadzanie do izby wytrzeźwień.

W 2014 r. Straż Miejska nałożyła 2115 mandatów (w 2013 r. – 2038 mandatów). Znacząca część działalności Straży dotyczy wykroczeń w ruchu drogowym – w 2014 r. ujawniono 1685 tego typu wykroczeń ukaranych mandatem i 32 skierowaniem wniosku do sądu (w 2013 r. odpowiednio 1588 i 15). Znaczący udział miały w tym mandaty za nieprawidłowe parkowanie – na chodnikach, skwerach, drogach rowerowych, miejscach dla niepełnosprawnych (1145 w 2014 r. i 1150 w 2013 r.). Łączna kwota mandatów karnych za wykroczenia wynosiła w 2014 r. 164,9 tys. zł, zaś w 2013 r. – 154,5 tys. zł.

3.6.3 Straż Pożarna

Na terenie województwa podkarpackiego działa 21 jednostek Państwowej Straży Pożarnej (PSP). Komenda Miejska PSP w Rzeszowie obejmuje działaniem obszar Miasta i powiatu rzeszowskiego. Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie wskazuje na problemy lokalowe swoich jednostek w związku z rozbudową bazy sprzętowej oraz powstawaniem strefy ekonomicznej Dworzysko. Ze względu na wynikające z tego zagrożenia istnieje potrzeba budowy trzeciej jednostki ratowniczo-gaśniczej.

W 2014 r. na terenie Rzeszowa Straż Pożarna zanotowała ponad tysiąc zdarzeń (14% mniej niż rok wcześniej), w tym 358 pożarów (9% więcej niż w 2013 r.). Zdarzenia w Rzeszowie stanowią ok. 5–6% zdarzeń w całym województwie podkarpackim (Tab. 19).

Tab. 19. Zdarzenia na terenie Rzeszowa i województwa podkarpackiego

Zdarzenie		Rzeszów		Województwo podkarpackie	
		2013	2014	2013	2014
Pożar	Razem	329	358	6 056	5 939
	Mały	315	339	5 474	5 323
	Średni	14	18	567	594
	Duży	0	1	15	19
	Bardzo duży	0	0	0	3
Miejscowe zagrożenie	Razem	731	579	12 226	13 116
	Małe	54	55	882	905
	Lokalne	667	521	11 206	12 081
	Średnie	10	3	136	124
	Duże	0	0	2	6
	Gigantyczne lub klęska żywiolowa	0	0	0	0
Alarm fałszywy	Razem	121	74	603	562
	Złośliwy	1	2	34	44
	W dobrej wierze	40	34	374	332
	Z instalacji wykrywania	80	38	195	186
Ogółem		1 181	1 011	18 885	19 617

Źródło: dane statystyczne KG PSP, www.kgsp.gov.pl.

W 2014 r. w pożarach i zdarzeniach zakwalifikowanych do miejscowych zagrożeń zginęło w Rzeszowie 7 osób, a 214 zostało rannych. W 2013 r. zanotowano 12 ofiar śmiertelnych, a 183 osoby zostały ranne.

Straty materialne w Rzeszowie w 2014 r. oszacowano na 1550,7 tys. zł, w 2013 r. – 2742,1 tys. zł. W tych samych latach straty w miejscowych zagrożeniach wyniosły odpowiednio 1829 tys. zł i 2107,6 tys. zł. W analizowanym okresie wartość mienia uratowanego wyniosła (ogółem dla pożarów i miejscowych zagrożeń): 4821 tys. zł w 2014 r. i 9725 tys. zł w 2013 r.

Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) działają na terenach dawnych wsi włączonych w granice administracyjne Rzeszowa (m.in. Słocina, Biała, Załęże), a także w licznych sołectwach wszystkich gmin sąsiednich. Niektóre jednostki OSP wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, stanowiąc istotne uzupełnienie i wsparcie Państwowej Straży Pożarnej.

3.6.4 Zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego i środowiska

Zagrożenia pożarowe

Na terenie Miasta Rzeszowa najbardziej zagrożonymi rejonami pod względem pożarowym są:

- osiedle Śródmieście,
- osiedle Staromieście,
- tereny przyległe do dworców i linii kolejowych,
- tereny przyległe do samochodowych tras tranzytowych: ul. Piłsudskiego, Krakowska, Lwowska, Podkarpacka, Lisa Kuli, Marszałkowska, Warszawska, Lubelska,
- podmioty gospodarcze, które stanowią zagrożenie pożarowe dla Miasta Rzeszowa z tytułu posiadania paliw i łatwopalnych środków chemicznych: stacje paliw m.in. przy alejach: Armii Krajowej, Wyzwolenia, Powstańców Warszawy, ulicach: Podkarpackiej, Hetmańskiej, Krakowskiej, Rejtana, Warszawskiej 10, Warszawskiej 15, Okulickiego, Reymonta, Lubelskiej; Baza MPK (ul. Lubelska 46), MGR-T (ul. Matuszczaka), ZTS (ul. Ujejskiego), zakłady pracy: WSK, Pratt & Whitney Rzeszów S.A., ICN, Polfa, Chemia-Rzeszów.

Zagrożenia przemysłowe

Ten rodzaj zagrożenia związany jest ze zmagazynowaniem i wykorzystywaniem w procesach technologicznych związków chemicznych, substancji biologicznie czynnych oraz odpadów, które w wyniku reakcji chemicznych z materią otoczenia lub termicznego rozkładu mogą dawać substancje toksyczne zatruwające bezpośrednio lub pośrednio ludzi i środowisko naturalne. Łączna powierzchnia zagrożona skażeniem wynosi ok. 5 km², a rejony potencjalnego zagrożenia zamieszkuje 14,7 tys. osób (Tab. 20).

Tab. 20. Wykaz zakładów pracy stanowiących zagrożenie dla ludności i środowiska naturalnego

Zakład pracy		Niebezpieczna substancja chemiczna		Rejon skażenia	
nazwa	adres	nazwa	ilość [Mg]	powierzchnia [km ²]	liczba osób zagrożonych
MPWiK Sp. z o.o.	ul. Naruszewicza 18	Chlor	8,0	1,80 km ²	5200
Pratt & Whitney Rzeszów S.A.	ul. Hetmańska 120	Amoniak Cyjanek sodu Cyjanek potasu Cyjanek miedzi Cyjanek srebra	0,45 2,9 0,9 1,17 0,43	0,30	900
ICN Polfa Rzeszów S.A.	ul. Przemysłowa 2	Chlor	0,75	0,50	1500
NESTLE POLSKA S.A.	ul. Gen. Maczka 1	Amoniak	9,2	0,60	1800
PPL KORAL	ul. Trembeckiego 9	Amoniak	35	1,10	3200
„RES-DROB”	ul. Konopnickiej 18	Amoniak	7	0,50	1500

Źródło: dane Urzędu Miasta.

Zagrożenie związane z skażeniem lub zakażeniem wód powierzchniowych

Rzeka Wisłok stanowi główne źródło zaopatrzenia ludności i przemysłu Miasta Rzeszowa w wodę – ok. 93% ogólnego zużycia wody. Skażenie lub zakażenie wód powierzchniowych rzeki Wisłok może spowodować: pozbawienie ludności zaopatrzenia w niezbędną ilość wody pitnej, pozbawienie zakładów przemysłowych (w szczególności zakładów produkcji żywnościowej i zbrojeniowej oraz placówek służby zdrowia) niezbędnych ilości wody. Miasto Rzeszów zaopatrywane jest w wodę pitną z dwóch ujęć wody na rzece Wisłok, usytuowanych w Zwiężczy, gmina Boguchwała. Ujęcia powierzchniowe, brzegowe są szczególnie wrażliwe na skażenie lub zakażenie wód rzeki środkami trującymi, paliwami oraz czynnikami biologicznymi.

Od 1999 r. MPWiK posiada i eksploatuje stację osłonową „Zarzecze”, zlokalizowaną w miejscowości Zarzecze (gmina Boguchwała), która chroni ujęcie wody. Stacja

przeznaczona jest do ciągłego wykonywania pomiarów ustalonych wskaźników jakości wody i automatycznego przekazywania wyników (drogą radiową) do Zakładu Uzdatniania Wody. Szybkość działania i lokalizacja stacji powyżej ujęcia wody umożliwiają podjęcie stosownych działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń związanych z zanieczyszczeniem rzeki Wisłok. W przypadku skażenia źródła zaopatrzenia w wodę, jakim jest rzeka Wisłok, zapewnienie ciągłości dostaw wody pod odpowiednim ciśnieniem dla mieszkańców jest zabezpieczone poprzez zbiorniki wyrównawcze wody czystej o łącznej pojemności 34,4 tys. m³, odpowiadającej dobowemu zapotrzebowaniu wody dla Miasta Rzeszowa i gmin sąsiednich.

Zagrożenia komunikacyjne i transportowe.

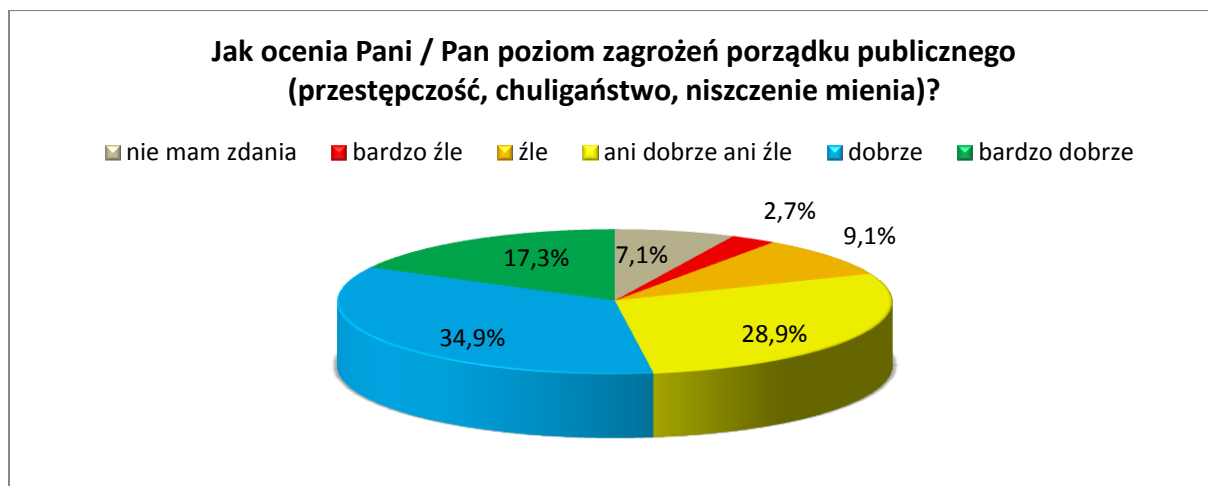
Katastrofy komunikacyjne drogowe mogą wystąpić praktycznie w każdym rejonie. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że duże katastrofy komunikacyjne powstaną w rejonach o zwiększonym natężeniu ruchu. Charakteryzują się one poważnymi stratami materialnymi, dużą liczbą ofiar oraz często problemami dojazdu do miejsca zdarzenia. Do usunięcia skutków takich zdarzeń muszą być zaangażowane znaczne siły i środki zgromadzone w bardzo krótkim czasie. Do miejsc o największym prawdopodobieństwie zdarzeń komunikacyjnych o charakterze katastrof możemy zaliczyć skrzyżowania dróg oraz mosty i wiadukty.

Przez teren Miasta biegną ruchliwe szlaki kolejowe. Katastrofy kolejowe wynikają głównie z: błędów człowieka, nieprawidłowej pracy infrastruktury kolejowej, bezmyślności (celowe pozostawianie na torowisku różnych przedmiotów), kradzieży powodujących ubytki i nieprawidłową pracę infrastruktury.

Zagrożenie od toksycznych środków przemysłowych może nastąpić w efekcie katastrof (awarii) cystern lub pojemników przewożonych przez teren Miasta trasami komunikacyjnymi samochodowymi i kolejowymi. Prawdopodobne rejony zaistnienia awarii z toksycznymi środkami przemysłowymi na trasach komunikacyjnych to dworce kolejowe: Rzeszów Główny, Rzeszów Staroniwa, rozjazd kolejowy przy ul. Syrokomli, ulice: Lwowska, Krakowska, Warszawska, Lubelska, Podkarpacka, Al. Witosy, Al. Powstańców Warszawy, Al. Armii Krajowej, ul. Sikorskiego, Al. Wyzwolenia. Przewiduje się, że strefa działania śmiertelnego TSP w przypadku uwolnienia może sięgać 500 m od granic zakładów i po 500 m obustronnie od tras komunikacyjnych kolejowych i samochodowych.

3.7. Bezpieczeństwo publiczne w świetle badań własnych

W opinii respondentów ankiety elektronicznej (CAWI) Rzeszów jest miastem bezpiecznym. 52,2% badanych uważa, że poziom bezpieczeństwa jest bardzo dobry lub dobry. Zaledwie 2,7% sądzi, że jest bardzo źle, a 11,8% – że jest źle lub bardzo źle (Ryc. 12).

Ryc. 12. Ocena poziomu zagrożeń porządku publicznego w opinii respondentów ankiety

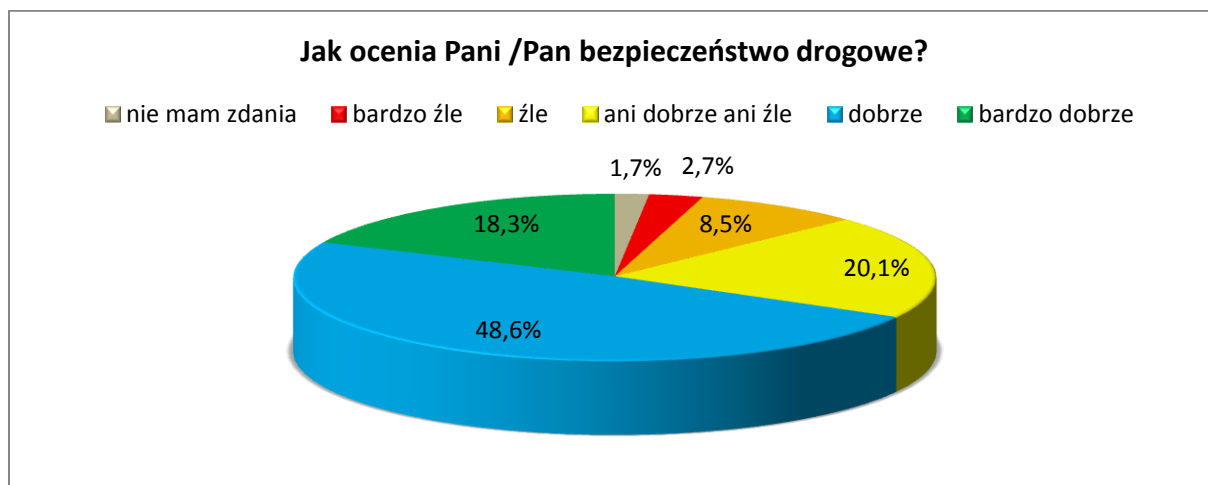
Źródło: opracowanie własne.

Bezpieczeństwo w Mieście w różnych wymiarach stanowi element wizji Rzeszowa, który chcieliby widzieć ankietowani w 2025 r. (dla przykładu Rzeszów to miasto: Przyjazne dla każdego mieszkańca; Zielone, bezpieczne, przyjazne; Bezpieczne miasto z pewnymi miejscami pracy dla młodych rodzin; bezpieczne, oby lepiej przystosowane dla młodych, ambitnych ludzi; Nowoczesne bezpieczne i stabilne; Bezpieczne i nastawione pozytywnie na innowacyjność; Rodziny i bezpieczeństwo; Bezpieczne z zadowolonymi mieszkańcami).

Uczestnicy wywiadu grupowego podkreślali stan bezpieczeństwa jako istotną cechę pozytywną, charakteryzującą życie w Rzeszowie:

„Tutaj jest taki spokój i bezpieczeństwo, człowiek wraca z wielkiej podróży czy z wielkich miast to po prostu tutaj się czuje taki »u siebie«, spokojniejszy (...)”.

Także bezpieczeństwo drogowe w Rzeszowie jest bardzo wysoko oceniane przez osoby biorące udział w ankiecie internetowej. Ponad 2/3 ankietowanych uważa, że jest dobrze lub bardzo dobrze, zaś tylko ok. 11% ocenia sytuację jako złą i bardzo złą.

Ryc. 13. Bezpieczeństwo na drogach w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

4. Środowisko przyrodnicze

4.1. Położenie – warunki morfologiczne i geologiczne

Rzeszów położony jest w obrębie dwóch makroregionów fizycznogeograficznych – Kotliny Sandomierskiej (większość miasta) i Pogórza Karpackiego (południowa część). W obrębie Kotliny Sandomierskiej wyodrębniono na terenie Rzeszowa dwie jednostki (mezoregiony). Środkowa część Miasta leży w obrębie Podgórza Rzeszowskiego, o dość urozmaiconej rzeźbie płaskich garbów trzeciorzędowych przykrytych piaskami i glinami oraz lessami. Tereny północne i północno-wschodnie są w zasięgu Pradoliny Podkarpackiej. Jest to obszar o mało urozmaiconej rzeźbie, łagodnie nachylony w kierunku północno-wschodnim. Południowa i południowo-wschodnia część Miasta stanowi fragment mezoregionu Pogórza Dynowskiego. Cechuje się on znacznym zróżnicowaniem rzeźby, stokami o różnych nachyleniach oraz szeregiem dolinek przecinających teren.

Pod względem geologicznym obszar Miasta położony jest w strefie kontaktowej dwóch jednostek geologicznych: Zapadliska Podkarpackiego i Karpat Zewnętrznych. Starsze podłoże Zapadliska Podkarpackiego budują osady mioceńskie o znacznej miąższości, wykształcone jako ropy i ropy. Natomiast Karpaty Zewnętrzne budują utwory fliszowe jednostki skolskiej, złożone z warstw krośnieńskich, warstw przejściowych serii menilitowej i ropy pstrych. Starsze podłoża przykryte są przez utwory młodsze (czwartorzędowe), reprezentowane przez osady rzeczne, wodno-lodowcowe i eoliczne.

4.2. Wody powierzchniowe i podziemne

4.2.1 Wody powierzchniowe

Przez teren Miasta przepływa rzeka Wisłok, największy lewobrzeżny dopływ Sanu. Płynie ona łagodnie meandrując. Tworzy dolinę o kierunku zbliżonym do południkowego. Przy północnej granicy Miasta, wypływając na obszar Pradoliny Podkarpackiej, Wisłok zmienia kierunek na równoleżnikowy. Na obszarze Miasta rzeka przyjmuje następujące dopływy:

- prawobrzeżne: Strug, Hermanówka, Młynówka,
- lewobrzeżne: Paryja, Lubcza, Mikośka, Przyrwa.

Wisłok, dopływając do Rzeszowa, ma charakter rzeki górskiej, po minięciu Miasta zmienia charakter na nizinny, płynąc szerokim i płaskim obniżeniem. Widoczny w tym rejonie cały ciąg starorzeczy wskazuje na częste zmiany hydrograficzne rzeki. Wisłok cechuje się znaczną zmiennością stanów wody i przepływów. Amplituda wahań stanów wody Wisłoka przekracza 7,0 m. Stan ostrzegawczy w Rzeszowie wynosi 300 cm, a alarmowy – 420 cm. Zanotowane maksymalne stany wody wynosiły 760 cm w sierpniu 1934 r., 668 cm w maju 1987 r., 627 cm w lipcu 1980 r., a minimalne – 26 cm w maju 1984 r.

W 1974 r. w południowej części Miasta został zbudowany na Wisłoku stopień wodny, którego zadaniem jest zapewnienie odpowiedniej rzędnej dla zakładów uzdatniania wód oraz zagwarantowanie dostaw wody dla ujęć wykorzystywanych przez Pratt & Whitney Rzeszów S.A. Przy stopniu wodnym w km 67+760 utworzono zbiornik zaporowy – Zalew Rzeszowski. Miał on pełnić funkcję zabezpieczającą Miasto przed powodzią oraz podnosić walory rekreacyjne terenu. Osady naniesione przez wody rzeki Wisłok spowodowały wzrost zamulenia zalewu, znacznie zmniejszając jego objętość i pogarszając jakość wody. Zbiornik, kumulując osady, wpływa na poprawę jakości wody w niższym biegu rzeki.

4.2.2 Wody podziemne

Na terenie Rzeszowa występują dwa poziomy hydrogeologiczne: pierwszy – związany z serią utworów czwartorzędowych i drugi – związany z serią utworów mioceńskich. W obrębie utworów czwartorzędowych występują wody o małej wydajności zasilane przez infiltrujące wody opadowe i rzeczne, zaopatrujące indywidualnych odbiorców oraz wody podziemne występujące w obrębie mad rzecznych. Wody te ze względu na złą jakość i zanieczyszczenia nie mają znaczenia przy budowie ujęć. Druga grupa wód to wody zmineralizowane w utworach trzeciorzędowych, izolowane od wpływów zewnętrznych. Wody te są nieprzydatne dla zaopatrzenia w wodę pitną.

Północna część terenów Miasta znajduje się w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 425 „Dębica – St. Wola – Rzeszów” i jego strefy ochronnej, który obejmuje część obszaru Pradoliny Podkarpackiej, ciągnie się równolegle do granicy Podgórze Rzeszowskiego.

4.2.3 Zagrożenia powodziowe

Zagrożenia w dolinie przyległej bezpośrednio do rzeki Wisłok

W zasięgu zalewu wodą 100-letnią znajdują się w zasadzie niezabudowane tereny przybrzeżne rzeki Wisłok, nie wykorzystywane rolniczo (nieużytki, ciągi spacerowe), z wyjątkiem terenów na prawym brzegu rzeki poniżej linii kolejowej Rzeszów – Przemyśl, na których znajdują się ogródki działkowe. W bezpośrednim zasięgu wody 100-letniej znajdują się następujące obiekty:

- próg piętrzący z ujęciem wody dla Elektrociepłowni w Załężu,
- przepompownie ścieków komunalnych na lewym brzegu rzeki,
- obiekty sportowe w Olszynkach i tereny rekreacyjne z ciągami spacerowymi,
- ujęcie wody przemysłowej WSK,
- obiekty sportowo-rekreacyjne na lewym brzegu z ciągami spacerowymi powyżej Lisiej Góry.

W zasięgu wody 1000-letniej znajdują się poza wymienionymi wyżej – takie obiekty jak:

- miejska oczyszczalnia ścieków w Załężu,
- baza transportowa MPK i zabudowa magazynowo-przemysłowa przy ul. Trembeckiego,
- tereny składowo-przemysłowe przy ul. Siemińskiego,
- jednostka wojskowa przy ul. Lwowskiej,
- zakłady i instytucje przy ul. Orzeszkowej wraz z istniejącą tam zabudową mieszkalną,
- teren hali targowej i stary cmentarz przy ul. Targowej,
- liceum ogólnokształcące i szkoła podstawowa wraz z budynkami mieszkalnymi i użyteczności publicznej przy ul. Szopena od strony rzeki,
- budynki mieszkalne i użyteczności publicznej poniżej ul. Lenartowicza,
- Stadion Sportowy ZKS „Stal” przy ul. Hetmańskiej,
- stacja uzdatniania wody przemysłowej WSK.

Na terenach zalewowych wodą 1000-letnią nie przewiduje się ewakuacji ludności z uwagi na maksymalną głębokość zalewu do 1 m. W wyniku działania zalewu wody 1000-letniej podtopieniu ulegną następujące obiekty i tereny:

- Elektrociepłownia Załęże,
- Przedsiębiorstwo Produkcji Lodów „Koral”,
- NESTLE POLSKA S.A. Oddział w Rzeszowie, obiekty byłej wytwórni materiałów budowlanych na Budach, szkoła podstawowa oraz osiedle mieszkaniowe przy ul. Siemińskiego,
- Szpital Wojewódzki nr 1, budynki mieszkalne i użyteczności publicznej (biura, Filharmonia) po północno-zachodniej stronie ul. Szopena,
- przychodnia zdrowia, szkoły i budynki mieszkalne po obu stronach ul. Hetmańskiej,
- tereny przemysłowe WSK – PZL – Rzeszów S.A. (obecnie Pratt & Whitney Rzeszów S.A.).

Według MPWiK sp. z o.o. w Rzeszowie przedsiębiorstwo to jest wyposażone w system wczesnego ostrzegania o zanieczyszczeniach wody rzeki Wisłok. Od 1999 r. posiada i eksploatuje stację osłonową „Zarzecze”, zlokalizowaną w miejscowości Zarzecze, gmina Boguchwała, która chroni ujęcie wody. Stacja przeznaczona jest do ciągłego wykonywania pomiarów ustalonych wskaźników jakości wody i automatycznego przekazywania wyników (drogą radiową) do Zakładu Uzdatniania Wody. Szybkość działania i lokalizacja stacji powyżej ujęcia wody umożliwiają podjęcie stosownych działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń, związanych z zanieczyszczeniem wód rzeki Wisłok. W przypadkach skażenia źródła zaopatrzenia w wodę, jakim jest rzeka Wisłok, zapewnienie ciągłości dostaw wody pod odpowiednim ciśnieniem dla mieszkańców jest zabezpieczone poprzez zbiorniki wyrównawcze wody czystej o łącznej pojemności 34,4 tys. m³, odpowiadającej dobowemu zapotrzebowaniu wody dla Miasta Rzeszowa i mieszkańców gmin sąsiednich.

Zagrożenia w dolinie potoku Młynówka i potoku Czekał

W zasięgu wody 100-letniej znajdują się osiedle Mieszka I (zabudowa jednorodzinna) gdzie zalanych zostanie 120 zabudowań oraz zabudowania jednorodzinne Słociny Dolnej w ilości ok. 70 zabudowań.

W zasięgu wody 1000-letniej znajdują się części zabudowy wysokiej i niskiej ul. Rejtana oraz cmentarz żydowski i ogródki działkowe, a także część zabudowy osiedli Zalesie i Zimowit.

Zagrożenia w dolinie rzeki Strug

W terenie zalewowym wodą 100-letnią znajdują się grunty uprawne przy rzece Strug oraz w widelkach potoku Matysówka i jego lewobrzeżnego dopływu. W rejonie tym zalanych zostanie ok. 150 zabudowań gospodarskich.

W terenie zalewowym wodą 1000-letnią, oprócz wymienionych wyżej terenów, znajdują się tereny upraw rolnych wraz z zabudowaniami indywidualnych gospodarstw rolnych i jednorodziennymi budynkami mieszkalnymi oraz tereny osiedla Drabinianka z budownictwem wysokim, osiedle Biała i część osiedla Zalesie.

Z terenu zalewowego powinni być ewakuowani mieszkańcy z części osiedla Drabinianka oraz części osiedla Biała, którzy znajdują się w strefie zalewu, jest to ok. 150 gospodarstw domowych.

4.3. Surowce mineralne

Na terenie Rzeszowa występują złoża gazu ziemnego. Dla złóż tych zostały utworzone cztery obszary górnicze:

- „Kielanówka – Rzeszów 1” zlokalizowany w zachodniej części Miasta,
- „Zalesie” zlokalizowany w zachodniej części Miasta,
- „Husów – Albigowa – Krasne 1” położony we wschodniej części Miasta,
- „Załęże” położony we wschodniej części Miasta.

Gaz ziemny wydobywany jest obecnie w dwóch obszarach górniczych: „Kielanówka – Rzeszów 1” i „Zalesie”. Trwają przygotowania do rozpoczęcia eksploatacji gazu w granicach obszaru i terenu górniczego „Załęże”.

W Rzeszowie znajdują się dwa otwory, w których stwierdzono występowanie wód mineralnych:

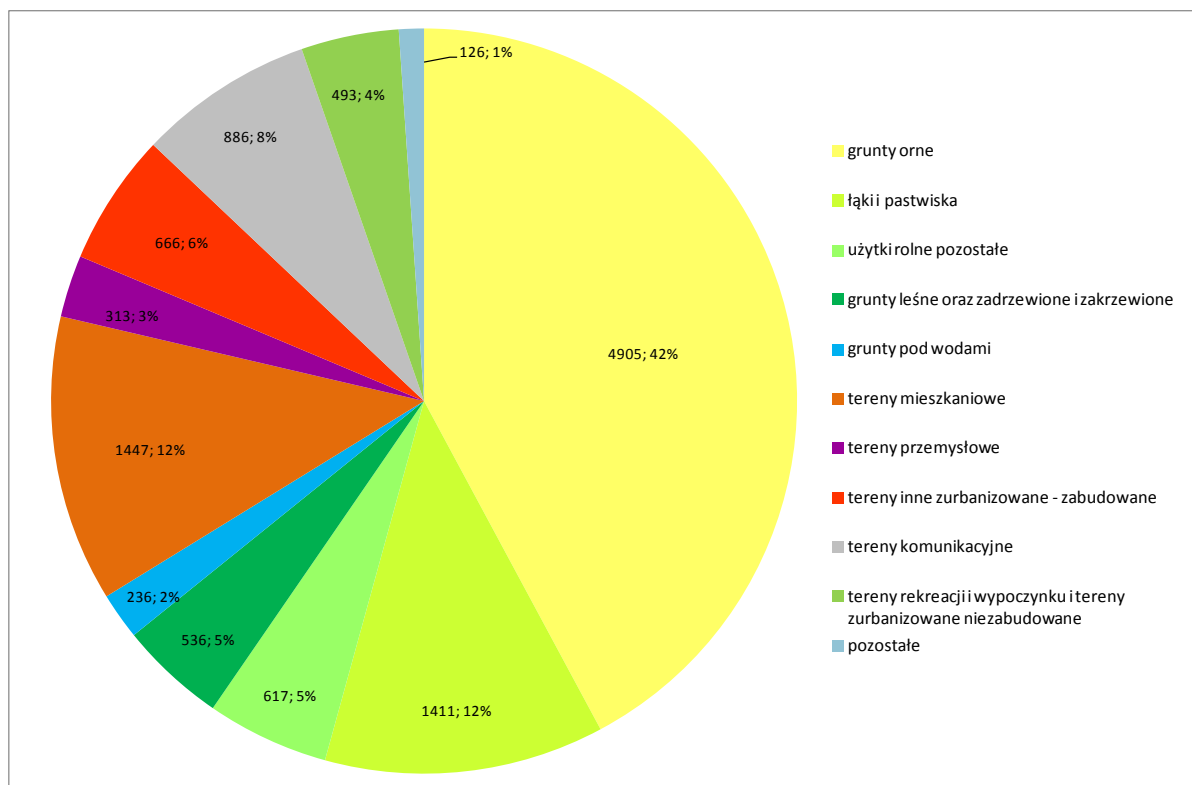
- na działce Zakładu Weterynaryjnego przy ul. Warszawskiej. Udokumentowane i zatwierdzone zasoby wynoszą $QEK S = 0,8 \text{ m}^3/\text{h}$. Wyniki analiz i zawartość głównych składników określają te wody jako solankę chlorkowo-sodowo-bromkowo-jodkowo-borową,
- na terenie parku otaczającego Szpital Miejski przy ul. Rycerskiej. Wydajność tego odwiertu wynosi $QEK S = 1,6 \text{ m}^3/\text{h}$.

Miasto Rzeszów położone jest na granicy okręgów geotermalnych: przedkarpackiego, zawierającego energię cieplną równoważną 97 tys. ton paliwa umownego/ km^2 (tpu/ km^2), i karpackiego, zawierającego energię cieplną geotermalną równoważną 55 tys. tpu/ km^2 . Łączne zasoby energii cieplnej zawartej w wodach geotermalnych pod Miastem szacowane są na poziomie 45,5 mln tpu (przy odbiorze ciepła do 20°C) i 59,0 mln tpu (przy odbiorze ciepła do 40°C). Energia geotermalna mogłaby stanowić wspomagające źródło ciepła dla systemu ciepłowniczego, rozwoju chłodnictwa produktów spożywczych, rozwoju balneologii, rekreacji i obiektów sportowych.

4.4. Gleby i użytkowanie ziemi

Na obszarze Miasta w obrębie wysoczyzny lessowej wytworzyły się gleby brunatne właściwe, gleby brunatne kwaśne i wylugowane oraz czarnoziemy deluwialne, czarnoziemy zdegradowane i gleby bielcowe. W dolinie Wisłoka z utworów aluwialnych powstały mady oraz czarnoziemy deluwialne. Gleby na obszarze Rzeszowa są jednymi z najlepszych gleb gruntów ornych w regionie pod względem wartości użytkowej (klasy użytków rolnych I, II, IIIa i IIIb). Znikomy udział mają tu gleby zaliczane do pozostałych klas bonitacji.

Struktura użytkowania gruntów zmieniła się znacząco w związku z poszerzeniem granic Miasta (Ryc. 14). W stosunku do lat 90. XX w. odsetek terenów rolniczych zwiększył się, za sprawą poszerzeń Rzeszowa o słabo zurbanizowane obszary, z 41,7% do 59,6%. Użytki rolne zajmują obecnie łącznie 6,9 tys. ha, w tym 4,9 tys. to grunty orne, co stanowiło 42% powierzchni Miasta w 2014 r. W 1996 r. grunty orne zajmowały 33% ówczesnej powierzchni Rzeszowa. Z kolei tereny zurbanizowane wszystkich typów zajmują nieco ponad 32% powierzchni Miasta.

Ryc. 14. Struktura użytkowania gruntów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na tle ogółu miast w Polsce Rzeszów jest zatem obecnie miastem stosunkowo słabo zurbanizowanym (Tab. 21). Wyróżnia się przede wszystkim znaczącym udziałem gruntów użytkowanych rolniczo, przy jednoczesnej niskiej lesistości. Natomiast w porównaniu do pozostałych miast wojewódzkich Polski Wschodniej niski jest w Rzeszowie udział gruntów zurbanizowanych wszystkich kategorii. Jednocześnie liczba osób przypadających na hektar obszarów zurbanizowanych ogółem, a zwłaszcza terenów mieszkaniowych, jest w Rzeszowie stosunkowo niska. Jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju Miasta będzie zatem ograniczanie nadmiernego rozpraszania zabudowy i nadmiernego powiększania obszarów zurbanizowanych kosztem przestrzeni rolniczej i przyrodniczej.

Tab. 21. Struktura użytkowania gruntów w Rzeszowie na tle miast w Polsce

Wyszczególnienie	Polska – miasta	Rzeszów	Białystok	Kielce	Lublin
Kategorie użytków:	odsetek powierzchni miasta [%]				
użytki rolne	42,7	59,6	29,1	36,6	36,8
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	22,7	4,6	18,8	23,0	11,8
grunty pod wodami	4,1	2,0	0,8	0,4	2,6
grunty zabudowane i zurbanizowane	27,8	32,7	50,2	38,4	45,9
pozostałe	2,7	1,1	1,1	1,6	2,8
Liczba mieszkańców na 1 ha terenów:	os./ha				
zurbanizowanych ogółem	39	49	58	47	50
mieszkaniowych	126	128	141	142	179

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

4.5. Charakterystyka warunków klimatycznych

Rzeszów położony jest w sandomiersko-rzeszowskiej dzielnicy rolniczo-klimatycznej, charakteryzującej się najniższą temperaturą w styczniu ($-5,3^{\circ}\text{C}$), najwyższą w lipcu, wynoszącą $17,7^{\circ}\text{C}$. Średnia roczna amplituda wynosi ok. 23°C . Okres wegetacyjny trwa około 220 dni. Notuje się ok. 122 dni z przymrozkami, ok. 57 dni mroźnych oraz 37 dni gorących. Rejon, w którym położony jest Rzeszów, otrzymuje ok. 700 mm opadu. Przeważającymi wiatrami są wiatry z kierunku zachodniego (19%) i południowo-zachodniego (15%).

Lokalne warunki klimatyczne Rzeszowa kształtowane są nie tylko przez czynniki atmosferyczne, ale także przez zróżnicowanie rzeźby terenu, sposób zagospodarowania, głębokość zalegania wód podziemnych oraz stan higieny atmosfery. Najkorzystniejszymi warunkami topoklimatycznymi na terenie Miasta cechują się wysoczyzny lessowe i polodowcowe. Niekorzystne warunki topoklimatyczne występują w dolinie Wisłoka, w obrębie terasy zalewowej oraz w obrębie dolin dopływów Wisłoka. Położenie centralnych obszarów Miasta we wklęsłej formie terenu – dolinie Wisłoka – warunkuje pewne cechy jego klimatu naturalnego, do których można zaliczyć tworzenie się zastoisk zimnego powietrza i częste inwersje temperatury, większą liczbę dni z przymrozkiem i mrozem, większą liczbę cisz atmosferycznych i słabych wiatrów oraz zwiększoną liczbę dni z mgłą.

Klimat obszarów zabudowanych Rzeszowa posiada cechy charakterystyczne dla zespołów miejsko-przemysłowych. Wiązą się one z powstaniem miejskiej wyspy ciepła, obejmującej centrum Miasta, ze wzrostem temperatur minimalnych o $1-2^{\circ}\text{C}$ i temperatury średniej o ok. $0,5^{\circ}\text{C}$, ograniczoną wentylacją naturalną zabudowy w centrum lub też hiperwentylacją w obrzeżnych osiedlach wielorodzinnych. Zmniejszona jest też częstość występowania mgieł lub zamgleń. Z kolei w terenach najniżej położonych, o podłożu naturalnym, lecz wilgotnym, mogą pojawiać się ze zwiększoną częstotliwością warunki wysokiej wilgotności powietrza, prowadzące do tworzenia się mgieł i radiacyjnych splotów powietrza chłodnego z wyżej położonych miejsc.

Dolina Wisłoka wraz z systemem dolin jego dopływów tworzy w układzie Miasta system terenów biologicznie czynnych, stanowi system wentylacyjny Miasta, zapewniający korzystne warunki klimatyczne i odgrywa decydującą rolę w przewietrzaniu Miasta. System ten w układzie Miasta nie spełnia swojej roli w sposób prawidłowy. Zakłócenia w jego działaniu zostały spowodowane działalnością człowieka poprzez nadmierne zabudowanie niektórych fragmentów dolin, a także zmianę warunków hydrograficznych i morfologicznych w wyniku skanalizowania niektórych dopływów Wisłoka¹⁴.

Coraz istotniejszym problemem zarządzania Miastem jest adaptacja do zmian klimatycznych. Wyniki analizy scenariuszy klimatycznych wykazują, iż w nadchodzących dziesięcioleciach zmiany będą dotyczyć m.in. wzrostu temperatury na obszarze całego kraju, w tym wzrostu latem w przypadku temperatur wysokich w Polsce południowo-wschodniej. Wzrost temperatury skutkować będzie zmianą przebiegu wszystkich wskaźników klimatycznych opartych na tej zmiennej, np. wyraźna jest tendencja wydłużenia termicznego okresu wegetacyjnego, zauważa się jego wcześniejszy początek, maleje liczba dni z temperaturą minimalną mniejszą od 0°C , a rośnie liczba dni z temperaturą maksymalną

¹⁴ Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów.

wyższą od 25°C. Zmianie ulegnie także przebieg opadów¹⁵. Zmiany klimatyczne pociągną za sobą konsekwencje zarówno dla systemów przyrodniczych, jak i społeczno-ekonomicznych. Do podstawowych zmian funkcjonowania środowiska przyrodniczego należeć będą zmiany warunków higrotermicznych, skutkujące zwiększaniem się deficytu wody i zwiększaniem się liczby zjawisk ekstremalnych. W systemie społeczno-gospodarczym nastąpią zmiany warunków życia i wzrost zagrożenia chorobami; przewiduje się także konieczność dostosowywania upraw rolniczych, optymalizacji gospodarowania zasobami wody oraz kreowania nowych kierunków rozwoju wykorzystujących zmiany klimatyczne jako czynniki rozwoju np. turystyki czy energetyki odnawialnej. Konsekwencją zmian klimatycznych może być zwiększanie się natężenia konfliktów społecznych wokół zasobów środowiska (np. wobec ubytku zasobów terenów mieszkaniowych w związku ze wzrostem zagrożenia powodziowego lub związane z okresowym niedoborem wody), a także wzrost migracji w poszukiwaniu lepszych warunków życia¹⁶.

Wśród głównych rekomendacji dla miast w związku z koniecznością adaptacji do miast klimatu wymienia się¹⁷:

- wyłączenie coraz większych powierzchni spod zabudowy w związku z zagrożeniem powodzią i podtopieniami oraz osuwiskami,
- zachowanie w obszarach miejskich co najmniej 1/3 terenów zieleni (łącznie z wodami),
- zwiększenie i konsekwentne egzekwowanie zachowania terenów biologicznie czynnych, zwiększanie powierzchni zielonych stabilizujących warunki higrotermiczne na obszarach zurbanizowanych w celu utrzymania i powiększenia retencji,
- ochronę struktur przyrodniczych oraz zachowanie spójności i drożności sieci ekologicznej na poziomie krajowym, regionalnym, subregionalnym i lokalnym (w tym korytarzy ekologicznych i zielonych pierścieni wokół miast),
- działania służące obniżeniu ryzyka termicznego w kontekście zdrowia człowieka i ograniczaniu zanieczyszczenia powietrza, m.in. zapewnienie odpowiedniej wentylacji miast (kliny i korytarze napowietrzające) i obszarów regeneracji powietrza (lasy),
- ochronę przed insolacją poprzez nasycenie przestrzeni publicznych zielenią wysoką i jej odpowiednie kształtowanie, zacinając miejsca częstego przebywania ludzi,
- uwzględnianie w rozstrzygnięciach planistycznych odporności zabudowy i infrastruktury na huraganowe wiatry, nawalne deszcze czy nadmierne uwilgotnienie,
- działania poprawiające spowolnienie odpływu oraz zwiększenie małej retencji w celu gromadzenia wód opadowych, zabezpieczenie infrastruktury nawadniającej zieleń miejską i odpowiedni dobór gatunków,
- podejmowanie różnych działań ograniczających zużycie wody, m.in. poprzez zmniejszenie wodochłonności produkcji, wprowadzanie mechanizmów

¹⁵ M. Sadowski (red.), *Opracowanie i wdrożenie Strategicznego Planu Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu*, 2013.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

finansowych sprzyjających oszczędności wody, a także uszczelnienie systemów wodociągowych i ciepłowniczych w celu ograniczenia strat w sieci.

4.6. Zieleń

Tereny zieleni miejskiej obejmują: parki, zieleńce miejskie, zieleń publiczną, zieleń cmentarną, zieleń towarzyszącą obiektom sportowym, lasy i ogrody działkowe.

Powierzchnia lasów w Rzeszowie znacząco wzrosła po poszerzeniu granic Miasta. O ile do 2005 r. powierzchnia całkowita lasów wynosiła zaledwie 6 ha, to po 2010 r. wzrosła do 429 ha (w tym 133 ha stanowią lasy nie będące własnością Skarbu Państwa, przed poszerzeniem w Rzeszowie takich nie było). Niemniej Rzeszów należy nadal do miast o niezwykle niskiej lesistości. Lasy zajmują niespełna 4% Miasta, kilkukrotnie mniej niż w pozostałych miastach wojewódzkich Polski Wschodniej. Stosunkowo niewielka jest także lesistość sąsiedniego powiatu ziemskiego (Tab. 22).

Tab. 22. Lesistość Rzeszowa i powiatu rzeszowskiego na tle na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej

Jednostka terytorialna	2000	2005	2010	2013
	odsetek lasów w powierzchni jednostki			
Polska	28,4	28,8	29,2	29,4
Województwo podkarpackie	36,3	36,6	37,4	37,9
Powiat rzeszowski ziemski	20,6	21,0	23,7	23,9
Rzeszów	0,1	0,1	3,7	3,7
Białystok	20,5	18,4	17,9	17,7
Kielce	20,2	21,1	20,9	20,9
Lublin	11,1	11,1	11,1	11,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Do terenów publicznej zieleni urządzonej zalicza się parki, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej (czyli tereny pełniące zarówno funkcje ekologiczne, jak i rekreacyjne), a także tereny zieleni ulicznej i cmentarze, nie odgrywające większej roli jako tereny rekreacji, ale stanowiące ważne uzupełnienie systemu ekologicznego Miasta. Łączna powierzchnia terenów zieleni urządzonej w Rzeszowie wynosi 572 ha, co stanowi niecałe 5% powierzchni Miasta, w tym parki, zieleńce i zieleń osiedlowa zajmują 307 ha (2,6% powierzchni). Na mieszkańca przypada 31 m² zieleni, w tym 17 m² zieleni o charakterze rekreacyjnym – parków, zieleńców i zieleni osiedlowej. Warto zauważyć, iż przyłączane po 2005 r. do Miasta tereny nie posiadają znacznych zasobów zieleni urządzonej. W konsekwencji odsetek powierzchni Miasta zajętej przez tereny zieleni spadł po poszerzeniu granic o niespełna 4 pp, a w przypadku zieleni rekreacyjnej – spadł dwukrotnie. Najważniejszy zasób zieleni urządzonej stanowią parki miejskie (w tym parki zabytkowe, np. parki przy ul. Dąbrowskiego, Rycerskiej) – 12 parków zajmuje łącznie 76 ha. Ważnym, a w skali Miasta największym zasobem zwartej zieleni urządzonej służącej rekreacji mieszkańców są tereny osiedlowe – łącznie o powierzchni 166 ha.

Tab. 23. Tereny zieleni urządzonej w Rzeszowie

Rodzaj terenu zieleni	wskaźnik	2005	2010	2013
parki spacerowo-wypoczynkowe	liczba	8	12	12
	ha	69,0	73,4	76,2
zieleńce	ha	70,0	89,0	64,4
tereny zieleni osiedlowej	ha	155,7	137,8	166,4
zieleń uliczna	ha	131,0	178,0	218,0
cmentarze	ha	36,6	47,0	47,0

Rodzaj terenu zieleni	wskaznik	2005	2010	2013
parki, zieleńce, zieleń osiedlowa	ha	294,7	300,2	307,0
	% pow. miasta	5,5	2,6	2,6
	m ² /os.	18,6	16,8	16,8
tereny zieleni urządzonej ogółem	ha	462,3	525,2	572,0
	% pow. miasta	8,6	4,5	4,9
	m ² /os.	29,2	29,3	31,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zaopatrzenie w tereny zieleni miejskiej w Rzeszowie, zarówno ujmowane jako odsetek powierzchni Miasta, jak i powierzchni przypadającej na mieszkańca, na tle kraju i województwa jest nieco wyższe od przeciętnej dla miast (Tab. 24). W porównaniu do analizowanych miast wojewódzkich – podobne do Kielc, lecz słabsze od Lublina czy Białegostoku.

Tab. 24. Tereny zieleni urządzonej Rzeszowa i powiatu rzeszowskiego na tle na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej w 2013 r.

Jednostka terytorialna	tereny zieleni ogółem			parki, zieleńce, zieleń osiedlowa		
	ha	% pow. miasta	m ² /os.	ha	% pow. miasta	m ² /os.
Polska	88 648,3	0,3	23,0	57 084,5	0,2	14,8
Polska – miasta	67 963,1	3,2	29,2	47 380,9	2,2	20,4
Województwo podkarpackie	3 660,2	0,2	17,2	1 878,8	0,1	8,8
Województwo podkarpackie – miasta	2 375,8	2,0	27,1	1 509,2	1,3	17,2
Powiat rzeszowski ziemski	160,4	0,1	9,7	54,3	0,05	3,3
Rzeszów	572,0	4,9	31,2	307,0	2,6	16,8
Białystok	790,9	7,7	26,8	475,0	4,7	16,1
Kielce	514,3	4,7	25,7	330,7	3,0	16,5
Lublin	1 382,6	9,4	40,2	836,3	5,7	24,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ogrody działkowe zajmują stosunkowo znaczną powierzchnię – 218,04 ha i odgrywają bardzo pozytywną rolę, łącząc funkcję wypoczynkową z pracą.

4.7. Zasoby obszarowe i przyrodnicze Miasta

Obszar Miasta położony jest na styku trzech mezoregionów, o odmiennym typie krajobrazu. Część północna to płaski obszar urozmaicony tylko rzeką Wisłok i jego starorzeczami. Część środkowa to tereny o rzeźbie charakterystycznej dla terenów lessowych. Południowa część to krajobraz pogórski. Terenami o wysokich walorach przyrodniczych są doliny rzeczne, w tym najważniejsza – dolina Wisłoka, pełniąca rolę korytarza ekologicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Jest to największy obszar terenów zielonych w Mieście, który wraz z dolinami dopływów tworzy główny system wentylacyjno-klimatyczny Miasta. Ponadto do terenów cennych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym należą:

- zespół parkowo-dworski w Słocinie w powiązaniu z sąsiadującym obszarem doliny Młynówki,
- południowo-wschodnie krańce Miasta obejmujące tereny Pogórza Dynowskiego,
- ujściowy odcinek doliny Strugu wcinającej się i meandrującej w terasie Wisłoka,
- ostaniec denudacyjny przy ul. Załęskiej,
- skarpa Podgórze i doliny Wisłoka łącznie z Kopcem Konfederatów Barskich,
- fragment doliny Młynówki w powiązaniu z zespołem parkowym.

Zasoby przyrodnicze Miasta to zarówno obszary objęte ochroną prawną, jak i obszary cenne przyrodniczo ze względu na występowanie rzadkich chronionych gatunków roślin i zwierząt. Na terenie Miasta ochroną obszarową objęto:

- rezerwat przyrody „Lisia Góra”, o pow. 8,1 ha, gdzie ochronie podlega starodrzew dębowy, z licznie występującymi okazami uznanymi za pomniki przyrody,
- obszar Natura 2000 – obszar mający znaczenie dla Wspólnoty „Wisłok Środkowy z Dopływami” na Zalewie Rzeszowskim (kod obszaru PLH180030), utworzony ze względu na występowanie chronionych gatunków ryb i minogów, a także jako ostoja ptaków, w tym czterech gatunków wpisanych do „Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt” oraz bezkręgowców.

Ponadto w Rzeszowie objęto ochroną 53 pomniki przyrody. Na terenie Miasta występują także chronione gatunki roślin i zwierząt. Do ważniejszych siedlisk roślin chronionych należą łąki w rejonie dzielnic Drabinianka i Zimowit, które są siedliskiem objętego ochroną całkowitą zimowita jesiennego oraz Łaski Matysowskie.

4.8. Zanieczyszczenie i degradacja środowiska przyrodniczego

4.8.1 Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego¹⁸

Zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego stanowią gazy, ciecze i ciała stałe obecne w powietrzu w ilościach, które mogą oddziaływać szkodliwie na elementy środowiska naturalnego. Na terenie Miasta Rzeszowa działa obecnie jedna automatyczna stacja pomiarowa, zlokalizowana na Osiedlu Nowe Miasto. Do 17 grudnia 2012 r. działała jeszcze stacja pomiarowa przy ul. Szopena.

Do podstawowych substancji zanieczyszczających powietrze zaliczyć można zanieczyszczenia gazowe (m.in. dwutlenek siarki, tlenki azotu), zanieczyszczenia pyłowe, (pyły zawieszone PM₁₀ i PM_{2,5}) oraz składniki pyłu takie jak metale ciężkie i wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne, w tym benzo(a)piren.

W Rzeszowie nie notowano przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń gazowych – w przypadku dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla, benzenu i ozonu standardy jakości powietrza były dotrzymane.

W przypadku pyłów zawieszonych PM₁₀ w latach 2010–2013 na wszystkich stacjach pomiarowych notowane były podwyższone w stosunku do lat poprzednich stężenia średnioroczne, a w 2010 i 2012 r. stężenia te zbliżyły się do wartości dopuszczalnej (40 µg/m³), osiągając na stacji pomiarowej Rzeszów – ul. Szopena odpowiednio 39,9 µg/m³ i 39,6 µg/m³. W 2014 r. stężenie średnioroczne PM₁₀ na stacji pomiarowej w Rzeszowie wyniosło 29 µg/m³ i stanowiło 73% dopuszczalnej normy. Ponadto w latach 2010–2013 notowano ponadnormatywne liczby przekroczeń dobowych stężeń PM₁₀, największe (98 dni¹⁹) w 2011 r. W 2013 r. dni z przekroczonym stężeniem PM₁₀ było 37, w 2014 r. – 26 przypadków (norma nie została przekroczona). Przekroczenia dopuszczalnego stężenia dobowego dla pyłu PM₁₀ notowane są przede wszystkim w sezonie grzewczym, najczęściej w lutym–marcu i

¹⁸ Opracowane na podstawie Planu gospodarki niskoemisyjnej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Atmoterm S.A., 2015 oraz Programu ochrony środowiska Miasta Rzeszowa na lata 2013–2016, przyjętego uchwałą nr LXIII/1158/2013 Rady Miasta Rzeszowa, dla 2014 r. według danych z WIOŚ w Rzeszowie.

¹⁹ Dopuszczalna liczba dni z przekroczonym stężeniem dobowym – 35.

listopadzie. Wyniki modelowania zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10, przeprowadzone dla 2014 r. dla województwa podkarpackiego, wykazały w Rzeszowie od 10 do 78 dni z wartością pyłu PM10 przekraczającą $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Wyznaczony na podstawie modelowania obszar przekroczenia dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 w Rzeszowie wynosi $11,5 \text{ km}^2$ (9,9% Miasta) i swoim zasięgiem obejmuje głównie dzielnice Śródmieście, Nowe Miasto, Biała, Zalesie.

W latach 2010–2013 na wszystkich punktach pomiarowych odnotowano przekroczenia poziomu docelowego pyłu zawieszonego PM2,5 ($25 \mu\text{g}/\text{m}^3$)²⁰. Poziom docelowy PM2,5 nie został przekroczony jedynie w 2010 r. na manualnej stacji pomiarowej Rzeszów – ul. Szopena ($24,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Najwyższy poziom stężenia odnotowano w 2010 i 2011 r. na obu stacjach pomiarowych ($27,9 - 51,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Zmierzone w 2013 r. stężenie pyłu PM2,5 było najniższe od 2010 r. Średnioroczne stężenie pyłu PM2,5 w Rzeszowie w 2014 r. wyniosło $23 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (92% normy rocznej i 88% normy powiększonej o margines tolerancji). Podobnie jak w przypadku PM10 przekroczenia dopuszczalnych dobowych stężeń pyłu PM2,5 występowały przede wszystkim w sezonie grzewczym. Wyznaczony na podstawie modelowania obszar przekroczenia średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu PM2,5 w Rzeszowie wynosi $2,4 \text{ km}^2$ (2% powierzchni). Obszar przekroczenia obejmuje w części dzielnice Biała i Zalesie.

Stężenia średnioroczne metali w pyłe PM10 na stacji pomiarowej w Rzeszowie wyniosły: arsen – $0,8 \text{ ng}/\text{m}^3$ (13% poziomu docelowego), kadm – $0,4 \text{ ng}/\text{m}^3$ (8% poziomu docelowego), nikiel – $1,03 \text{ ng}/\text{m}^3$ (5% poziomu docelowego), ołów – $0,01 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (2% poziomu dopuszczalnego). Wyniki modelowania potwierdziły dotrzymanie poziomów docelowych arsenu, kadmu i niklu oraz poziomu dopuszczalnego ołowiu na obszarze Miasta.

Przekroczenia stężenia docelowego benzo(a)pirenu – B(a)P były notowane we wszystkich analizowanych latach. Najwyższe stężenia poziomu docelowego odnotowano na stacji pomiarowej Rzeszów – ul. Szopena: w 2011 r. ($5,05 \text{ ng}/\text{m}^3$) oraz w 2010 r. ($4,8 \text{ ng}/\text{m}^3$). Zmierzone stężenie w 2011 r. wyniosło ponad 500% stężenia docelowego. Nieco niższe stężenia B(a)P dla analizowanych lat występowały na stacji pomiarowej Rzeszów – Nowe Miasto, gdzie w 2013 r. stężenie średnioroczne B(a)P wyniosło $3,7 \text{ ng}/\text{m}^3$, a w 2014 r. – wyniosło $2,7 \text{ ng}/\text{m}^3$ i stanowiło 270% poziomu docelowego. 270% było najniższym stężeniem PM10 i PM2,5 w omawianym okresie. Wyniki modelowania zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem, przeprowadzone w 2014 r. dla województwa podkarpackiego, wykazały w Rzeszowie stężenia średnioroczne B(a)P w przedziale $1,3-4,5 \text{ ng}/\text{m}^3$. Wyznaczony na podstawie modelowania obszar przekroczenia średniorocznego poziomu docelowego B(a)P w Rzeszowie wyniósł $105,5 \text{ km}^2$ (90,6% Miasta) i swoim zasięgiem obejmował w całości dzielnice: Miłocin, Baranówka, Staromieście, Załęże, Staroniwa, Śródmieście, Nowe Miasto, Wilkowyja, Zwięczyca, Zalesie, Biała oraz w części dzielnice: Przybyszówka, Budziwój i Słocina.

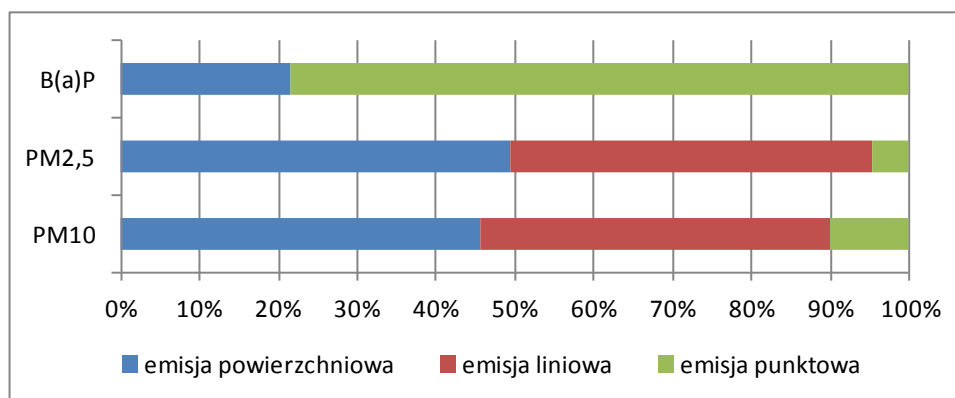
W ocenie jakości powietrza za rok 2014 strefa Miasto Rzeszów została zakwalifikowana do klasy A (dotrzymane poziomy dopuszczalne/docelowe zanieczyszczeń) w zakresie dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, benzenu, ozonu, arsenu, kadmu, niklu i ołowiu oraz do klasy C (przekroczone poziomy dopuszczalne/docelowe zanieczyszczeń) w zakresie pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu.

²⁰ Zgodnie z rozporządzeniem dla pyłu PM2,5 dla okresu 2008–2014 ustalony został margines tolerancji, dla 2013 i 2014 r. – $26 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Podstawowym źródłem zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza jest emisja antropogeniczna, pochodząca głównie z działalności:

- komunalno-bytowej (emisja powierzchniowa) – źródła odpowiedzialne za tzw. niską emisję, czyli opalane często paliwem niskiej jakości domowe piece grzewcze i lokalne kotłownie węglowe,
- komunikacyjnej (emisja liniowa) – czyli emisja związana z transportem drogowym i kolejowym,
- przemysłowo-usługowej (emisja punktowa) – czyli energetyczne spalanie paliw i procesy technologiczne.

Zgodnie z inwentaryzacją wykonaną na potrzeby Planu gospodarki niskoemisyjnej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) największy udział w emisji pyłów w ROF ma emisja powierzchniowa (Ryc. 15). W przypadku pyłu PM10 stanowi ona ponad 45%, a pyłu PM2,5 – prawie 50% emisji. Drugim największym źródłem pyłów zawieszonych jest transport. Ponadto część zanieczyszczeń powietrza ma źródło poza obszarem Miasta i ROF.

Ryc. 15. Udział źródeł w emisji pyłów zawieszonych (PM10 i PM2,5) oraz benzo(a)pirenu w ROF

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu gospodarki niskoemisyjnej ROF.

Znaczącym problemem pozostaje wciąż spalanie odpadów komunalnych w piecach przydomowych – przyczyniające się do zwiększonej emisji pyłów, węglowodorów aromatycznych, odorów, dioksyn i innych toksycznych substancji (szczególnie przy spalaniu tworzyw sztucznych).

4.8.2 Zanieczyszczenie wód

Istotnym zagrożeniem dla wód powierzchniowych są niekontrolowane zrzuty nieoczyszczonych ścieków przemysłowych i bytowo-gospodarczych, dopływ nieoczyszczonych wód roztopowych i deszczowych, wylwanie niewykorzystanych chemikaliów do cieków, kanalizacji, wód i gruntów oraz nielegalne składowanie odpadów. Do głównych zagrożeń jakości wód podziemnych zalicza się chemizację rolnictwa, niewłaściwe nawożenie (w tym stosowanie gnojowicy), nieszczelne zbiorniki ścieków, ścieki przemysłowe wprowadzane do gruntów, transport²¹. Zgodnie z danymi GUS odsetek ścieków przemysłowych i komunalnych oczyszczanych w ogóle ścieków wymagających oczyszczania wynosi w Rzeszowie ok. 98% i od 2005 r. pozostaje bez zmian. Dla porównania w ogóle polskich miast odsetek ten wynosi 96%, niemniej w pozostałych miastach wojewódzkich Polski Wschodniej jest nieco wyższy – w Białymstoku i Lublinie 100% ścieków jest

²¹ Program ochrony środowiska Miasta Rzeszowa na lata 2013–2016, SGS 2013.

oczyszczane, w Kielcach – 99,8%. Natomiast według danych MPWiK odsetek ścieków oczyszczanych w stosunku do ogólnej ilości ścieków z Miasta Rzeszowa stanowi prawie 100%, są to ścieki dopływające do oczyszczalni kanalizacją, dowożone transportem asenizacyjnym (ścieki z szamb) oraz oczyszczane w przydomowych oczyszczalniach ścieków.

Największym zagrożeniem dla wód powierzchniowych na terenie Rzeszowa (Wisłoka i jego dopływów) jest zanieczyszczenie ściekami komunalnymi. Do głównych źródeł zanieczyszczeń przemysłowych Wisłoka na terenie Miasta zaliczyć można emisję ścieków z oczyszczalni biologicznej spółki Nestle Polska S.A. Oddział w Rzeszowie. Według danych WIOŚ Rzeszów prowadzone w ostatnich latach modernizacje systemu zrzutów oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych spowodowały zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń, jaki trafiał ze ściekami do wód rzeki Wisłok i w rezultacie przyczyniły się do stopniowego zmniejszenia zawartości tych substancji w wodzie. W odniesieniu do roku 2000 stężenie fosforanów w Wisłoku poniżej Rzeszowa spadło o ponad 50%. Mimo to stan prawie wszystkich jednolitych części wód powierzchniowych²² na terenie Rzeszowa został oceniony jako zły.

Jakość wód podziemnych w obrębie Rzeszowa została zbadana przez WIOŚ w punkcie oznaczonym numerem 758 (GPS N 50o02'22", E 22o00'53"), o napiętym charakterze zwierciadła. Punkt pomiarowy znajduje się w obrębie JCWPd 127. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. Nr 143, poz. 896) klasę jakości wód określono jako zadowalającą (III klasa jakości). Jedynym parametrem, dla którego odnotowano ponadnormatywne stężenie, było żelazo (IV klasy jakości), jednak zanieczyszczenie to ma charakter naturalny²³.

4.8.3 Hałas²⁴

Najbardziej uciążliwym źródłem hałasu, powodującym zdecydowanie największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu w środowisku, jest ruch drogowy, który na przestrzeni lat ulega zwiększeniu poprzez wzrost ilości pojazdów osobowych i ciężarowych. Zarówno hałas kolejowy, jak i przemysłowy powoduje mniej przekroczenia wartości dopuszczalnych. Największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu zidentyfikowano na terenach sąsiadujących z drogami krajowymi nr 4, 9 i 19, drogą wojewódzką nr 878 (al. Sikorskiego) oraz w centrum miasta. Do ulic, w sąsiedztwie których notowane są przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu, należą:

- do 15 dB: ul. Krakowska, ul. Warszawska,
- do 10 dB: ul. Witosa, al. Batalionów Chłopskich, al. Armii Krajowej, ul. Lwowska, ul. Lubelska, ul. Okulickiego, ul. Wyzwolenia, ul. Dąbrowskiego, ul. Podkarpacka, al. Sikorskiego,
- do 5 dB: al. Powstańców Warszawy, ul. Marszałkowska.

²² Jednolita część wód – podstawowa jednostka gospodarki wodnej (łącznie z ochroną środowiska) w myśl polskiego prawa wodnego, zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Opracowano na podstawie Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów, przyjętego uchwałą nr LI/976/2013 Rady Miasta Rzeszowa.

Największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu związanych z liniami kolejowymi występują w miejscu przecięcia linii kolejowej E30 z al. Wojska Polskiego (do 10 dB). W sąsiedztwie pozostałych linii kolejowych przekroczenia nie występują lub są to nieznaczne naruszenia poziomów. Przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu przemysłowego występują na bardzo małym obszarze i są mniejsze od 5 dB. W większości przypadków funkcjonujący w Rzeszowie przemysł nie narusza poziomów dopuszczalnych. Mniejszym, aczkolwiek rosnącym problemem jest hałas komunalny, np. związany z pracą klimatyzatorów czy pracami budowlanymi.

Uciążliwość hałasu drogowego ma także odzwierciedlenie w liczbie mieszkańców narażonych na ponadnormatywne natężenie hałasu. Łączna liczba osób narażonych na ponadnormatywne oddziaływanie hałasu w Rzeszowie wynosi 90 tys., w tym przytłaczającą większość (99%) stanowią osoby narażone na hałas drogowy (Tab. 25).

Tab. 25. Liczba mieszkańców Rzeszowa narażonych na ponadnormatywne oddziaływanie hałasu

Rodzaj hałasu	Pora dnia	Zakres hałasu [dB]						ogółem
		50–55	55–60	60–65	65–70	70–75	pow. 75	
		liczba osób narażonych na hałas						
hałas drogowy	noc	26 100	11 200	3 600	600	8	0	41 508
	dość		48 800	25 400	11 000	3 400	800	89 400
hałas kolejowy	noc	200	100	0	0	0		300
	dość		300	200	0	0	0	500
hałas przemysłowy	noc		0	0	0	0	0	0
	dość	0	200	0	0	0	0	200
ogółem	noc	26 300	11 300	3 600	600	8	0	41 808
	dość	0	49 300	25 600	11 000	3 400	800	90 100

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów.

4.8.4 Pola elektromagnetyczne

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie prowadzi w cyklu trzyletnim badania poziomów pól elektromagnetycznych (PEM) w środowisku w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska. Ostatnie badania zostały wykonane w 2014 r. w 5 lokalizacjach na osiedlach: Śródmieście (rejon ul. Przesmyk 6), Krakowska Południe (rejon ul. Solarza 13), Staroniwa (rejon ul. Malinowej 1 E), Generała Władysława Andersa (rejon ul. Rudnickiego 4), Baranówka (rejon ul. Osmeckiego 13). W miejscach dostępnych dla ludności wartość dopuszczalna składowej elektrycznej pola dla częstotliwości od 3 MHz do 300 MHz i dla częstotliwości od 300 MHz do 300 GHz wynosi 7 [V/m]. Analiza wyników pomiarów przeprowadzonych na obszarze Miasta Rzeszowa w 2014 r. nie wykazała przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Zmierzone w poszczególnych punktach wartości składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego E_p (wartość charakteryzująca oddziaływanie pól elektromagnetycznych) były znacznie niższe od dopuszczalnej (poniżej 1 V/m we wszystkich punktach pomiarowych).

4.8.5 Odpady

Nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi wprowadzono w Rzeszowie w lipcu 2013 r. Usługi odbioru i zagospodarowania odpadów z nieruchomości na terenie Rzeszowa świadczy konsorcjum, którego liderem jest Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej – Rzeszów Sp. z o.o. Odpady odbierane są z nieruchomości w przypadku

deklaracji selektywnego zbierania – z podziałem na frakcje „mokrą”, „suchą” i szkło opakowaniowe, a w przypadku deklaracji nieselektywnego zbierania – jako odpady zmieszane (trzy frakcje łącznie).

Zbiórką objęto (stan na 31 grudnia 2014 r.) 19 795 nieruchomości. Odsetek nieruchomości, dla których jeszcze powinna zostać złożona deklaracja, szacowano na 2%. W 2014 r. 85% właścicieli nieruchomości zamieszkanymi zadeklarowało selektywny odbiór odpadów. Ponadto na terenie Rzeszowa istniały punkty selektywnej zbiórki odpadów:

- 2 punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
- 25 punktów zbiórki przeterminowanych leków,
- 433 punkty selektywnego zbierania odpadów opakowaniowych,
- obwoźne punkty zbiórki odpadów niebezpiecznych (w wybranych punktach Miasta),
- obwoźne punkty zbiórki elektro-śmieci, odbiór dużych elektro-śmieci z domu.

W 2014 r. zebrano w Rzeszowie ok. 61 tys. ton odpadów komunalnych, z tego 44,8 tys. ton (73%) stanowiły zmieszane odpady komunalne (Tab. 26). Wszystkie nieselektywnie zebrane odpady komunalne (kod 20 03 01) oraz odpady ulegające biodegradacji nie były przeznaczane do składowania lecz przetwarzane w instalacjach zastępczych²⁵. Na składowisku w Kozodrzy zostały zdeponowane jedynie odpady stanowiące pozostałość z mechanicznej obróbki odpadów (16,9 tys. ton).

Tab. 26. Odpady komunalne zebrane w Rzeszowie w 2014 r.²⁶

Odpady zebrane [Mg]	
Odpady ulegające biodegradacji	2 746,1
Odpady wielkogabarytowe	639,8
Zmieszane (niesegregowane) odpady komunalne	44 828,3
Odpady remontowe i budowlane	1 515,2
Pozostałe odpady komunalne	11 187,9
Łącznie	60 917,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WGK UM Rzeszowa.

Na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej Rzeszów charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem wytwarzania odpadów w przeliczeniu na jednego mieszkańca (Tab. 27). W stosunku do 2005 r. ilość odpadów zmieszanych, zarówno ogółem, jak i z gospodarstw domowych średnio wytwarzanych przez mieszkańca praktycznie nie uległa zmianie. Gmina prowadzi kampanie informacyjne i działania związane z edukacją społeczeństwa w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi i selektywnej zbiórki odpadów. Problemem pozostają pojawiające się i likwidowane na bieżąco dzikie wysypiska – w latach 2008–2013 zlikwidowano 656 wysypisk i zebrano w trakcie likwidacji prawie 458 t odpadów komunalnych²⁷.

²⁵ Wyszczególnionych w Planie gospodarki odpadami komunalnymi województwa podkarpackiego.

²⁶ Dane dotyczą odpadów zebranych od właścicieli nieruchomości oraz z punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.

²⁷ Dane BDL GUS.

Tab. 27. Zmieszane odpady komunalne w przeliczeniu na jednego mieszkańca

Jednostka terytorialna	Masa odpadów komunalnych na jednego mieszkańca [kg]					
	ogółem			z gospodarstw domowych		
	2005	2010	2013	2005	2010	2013
Polska	237,3	238,3	212,9	165,0	163,4	158,7
Województwo podkarpackie	159,6	151,1	142,6	116,1	100,7	100,0
Rzeszów	324,3	341,3	326,9	206,9	189,9	205,4
Białystok	372,4	282,4	223,3	279,2	234,6	178,8
Kielce	269,1	276,8	254,1	191,6	160,4	175,8
Lublin	264,9	298,1	292,9	207,3	249,2	199,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Systematycznie wzrasta w Rzeszowie poziom odzysku odpadów komunalnych (Tab. 28). Poziom odzysku wybranych frakcji odpadów przekracza znacząco wymagane przepisami prawa poziomy recyklingu.

Tab. 28. Poziomy odzysku wybranych frakcji odpadów komunalnych

Frakcja odpadów		2012	2013	2014
Papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło	Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia [%]			
	obowiązkowy [minimalny]	10	12	14
	osiągnięty przez m. Rzeszów	12,93	15,92	16,21
Inne niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe	Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami [%]			
	obowiązkowy [minimalny]	30	36	38
	osiągnięty przez m. Rzeszów	63,75	69,07	57,94
Dopuszczalny poziom masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r. [%]	obowiązkowy [maksymalny]	75	50	50
	osiągnięty przez m. Rzeszów	65,93	38,97	10,49

Źródło: „Informacja o osiągniętych przez Gminę Miasto Rzeszów poziomach recyklingu”.

Zgodnie z przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego „Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” Rzeszów położony jest w obrębie centralnego regionu gospodarowania odpadami. Odpady z terenu Miasta są zbierane i odbierane, a następnie przekazywane celem zagospodarowania do instalacji przewidzianych w Programie. W związku z brakiem w centralnym regionie g.o. Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) odpady komunalne były kierowane do instalacji zastępczych. RIPOK, do której trafiać mają przede wszystkim odpady zmieszane i frakcja mokra, zostanie wybudowana przez PGE GiEK S.A. Oddział Elektrociepłownia Rzeszów²⁸. Będzie to Instalacja Termicznego Przetwarzania z Odzyskiem Energii (ITPOE) o nominalnej mocy przerobowej w pierwszym etapie 100 tys. Mg/rok, przeznaczona do termicznego przekształcania odpadów komunalnych i innych niż niebezpieczne na terenie Miasta. Natomiast RIPOK dla odpadów zielonych według Planu powinna zostać wybudowana przez MPGK-Rzeszów Sp. z o.o.

Miasto Rzeszów realizuje „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Miasto Rzeszów na lata 2011–2032”²⁹, wypełniając postanowienia

²⁸ Rozpoczęcie budowy planowane jest na 2016 r., oddanie instalacji (spalarni odpadów) na 2018 r.

²⁹ Przyjęty uchwałą nr XI/240/2011 Rady Miasta z dnia 30 maja 2011 r.

„Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009–2032”. Opracowanie Programu dla Miasta Rzeszowa zostało poprzedzone inwentaryzacją wyrobów zawierających azbest, przeprowadzoną w 2010 r. w warunkach terenowych w oparciu o tzw. spis z natury. W ramach programu założono sukcesywne usuwanie i unieszkodliwianie elementów zawierających azbest połączone z kampanią informacyjno-szkoleniową. W wyniku przeprowadzonej w 2010 r. inwentaryzacji wyrobów azbestowych oraz dokonanych w latach 2011–2015 aktualizacjach Programu stwierdzono, że na terenie Miasta Rzeszowa znajduje się około 5325 Mg azbestu, w tym 2907,03 Mg na nieruchomościach należących do osób fizycznych oraz 2418,50 Mg wyrobów azbestowych wykorzystywanych w obiektach będących pod zarządem Miasta Rzeszowa oraz spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych, ogródków działkowych i przedsiębiorców. Zgodnie z danymi Ministerstwa Gospodarki³⁰ na terenie Rzeszowa pozostaje do utylizacji 2322,1 Mg azbestu, z tego 1475,3 na nieruchomościach osób fizycznych, a 846,6 osób prawnych.

4.8.6 Zagrożenie i ochrona powierzchni ziemi i bioróżnorodności

Do degradacji gleb przyczynia się: nadmierna chemizacja rolnictwa (nawożenie nawozami mineralnymi i stosowanie środków ochrony roślin) oraz dzikie wysypiska śmieci. Ponadto w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych gleby narażone są na szkodliwe oddziaływanie związków chemicznych pochodzących ze spalin samochodowych, a także zasolenie związane z zimowym utrzymaniem dróg.

Zgodnie z analizami WIOŚ w Rzeszowie³¹ standardy jakości gleb pod względem zawartości metali ciężkich zostały dotrzymane, a badane grunty można zaliczyć do grupy B określonej w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. Nr 165, poz. 1359). Potencjalnym zagrożeniem na terenie Pogórza Rzeszowskiego i Dynowskiego może być erozja gleb wytworzonych na stokach z pokrywami lessowymi i pyłowymi³².

Pod względem fizyczno-geograficznym, według J. Kondrackiego, południowa część Miasta leży w obrębie Zewnętrznych Karpat Zachodnich i stanowi fragment mezoregionu Pogórze Dynowskie, w granicach którego występuje zjawisko ruchów geodynamicznych. Pogórze Dynowskie jest najslabiej rozpoznane pod kątem występowania osuwisk w polskich Karpatach fliszowych. Różne opracowania badawcze wskazują, że najczęściej osuwiska występują przy nachyleniach między 7° a 10° oraz przy NE ekspozycji terenu. Ponadto na terenach znajdujących się na pograniczu dwóch jednostek fizyczno-geograficznych: obszaru Podgórze Rzeszowskiego i Doliny Wisłoka mogą występować ruchy masowe ziemi. Podłoże obszaru Podgórze Rzeszowskiego budują utwory lessowe o zróżnicowanej konsystencji, które w obrębie terenów o większych spadkach są bardzo podatne na erozję wodną. W 2010 r. na terenie Miasta Rzeszowa zinwentaryzowano 6 osuwisk, dla których wykonane zostały karty dokumentacyjne. Miejsca wystąpienia ruchów masowych przedstawione zostały na załącznikach graficznych do uchwały nr LXXXIII/1489/2010 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie wyznaczenia obszarów, na których nastąpiło zniszczenie lub uszkodzenie obiektów budowlanych w wyniku osunięcia ziemi.

³⁰ Zob. <https://www.bazaazbestowa.gov.pl/stats/index>.

³¹ Wyniki analiz gleb na podstawie badań zleconych przez producentów rolnych i innych zleceńodawców w 2011 r.

³² Program ochrony środowiska Miasta Rzeszowa na lata 2013–2016.

Istniejące obszary chronione w Rzeszowie wymieniono w rozdz. 4.7. Największym zagrożeniem dla ochrony obszarów cennych przyrodniczo jest postępująca urbanizacja i uprzemysłowienie regionu. Ponadto warto zauważyć, iż nie zostały zrealizowane wskazania SUIKZP w zakresie objęcia ochroną obszarową cennych przyrodniczo terenów. SUIKZP wskazuje do ochrony:

1. w formie użytku ekologicznego:
 - zalew na Wisłoku, zwłaszcza w jego południowej, zabagnionej części³³,
 - sztuczne oczko wodne, stanowiące pozostałość po wyrobisku cegielnianym w północno-zachodnim krańcu Miasta,
 - stanowiska zimowita jesiennego na obszarze użytków zielonych (łąk), w rejonie osiedla Drabinianka i Zimowit;
2. w formie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych:
 - dolinę Wisłoka w północnej części, w rejonie Pobitnego z malowniczą skarpą porozcinaną głębokimi jarami i porośniętą murawą kserotermiczną
 - teren Pobitnego w rejonie Kopca Konfederatów Barskich,
 - zespół parkowo-dworski w Słocinie w powiązaniu z sąsiadującym obszarem doliny Młynówki,
 - tereny Pogórza Dynowskiego w południowo-wschodnich krańcach Miasta,
 - ujściowy odcinek doliny Strugu, wcinającej się i meandrującej w terasie Wisłoka,
 - ostaniec denudacyjny przy ul. Załęskiej;
3. w formie parków miejskich: tereny pokryte drzewostanami o charakterze parkowym znajdujące się na osiedlach: Kmity, Baranówka, w Śródmieściu – przy ul. K. Pułaskiego, nad Wisłokiem, przy ul. Dominikańskiej;
4. poprzez wpis do rejestru zabytków: Park Jędrzejowiczów (przy Szpitalu Miejskim);
5. bez określenia formy ochrony: Laski Matysowskie.

4.9. Wpływ degradacji środowiska na zdrowie mieszkańców i jakość życia

Jakość i stan środowiska przyrodniczego są jednym z czynników wpływających na warunki i jakość życia mieszkańców. Na stan zdrowia mieszkańców wpływa przede wszystkim jakość i degradacja elementów środowiska (powietrza, wody), natężenie hałasu i promieniowanie elektromagnetyczne. Program ochrony środowiska definiuje cele długookresowe i średniookresowe w odniesieniu do poprawy jakości środowiska przyrodniczego jako czynnika determinującego zdrowie i jakość życia mieszkańców.

Cele długookresowe (2013–2020) programu to:

- Kontrola jakości wody przeznaczonej do spożycia i dotrzymanie wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. Nr 61, poz. 417 z późn. zm.).

³³ Obszar został objęty ochroną w ramach sieci Natura2000, zob. rozdz. 4.7.

- Poprawa stanu jakości powietrza w Mieście poprzez realizację zadań określonych w „Programie ochrony powietrza dla strefy Miasto Rzeszów”, sporządzonym ze względu na występowanie przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu.
- Monitorowanie i ocena poziomów pól elektromagnetycznych emitowanych w pobliżu osad ludzkich.

Cel średniookresowy (2013–2017):

- Poprawa klimatu akustycznego Miasta poprzez realizację zadań i działań naprawczych określonych w „Programie ochrony środowiska przed hałasem” dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów, plan na lata 2013–2017 dla terenów o wysokim priorytecie narażenia na hałas.

Na jakość życia mieszkańców Miasta wpływ mają także trudniejsze do ujęcia w obiektywnych wskaźnikach elementy kształtujące jakość środowiska zamieszkania: dostęp do terenów rekreacyjnych, nasycenie przestrzeni publicznej zielenią, przyjazność przestrzeni miejskiej dla pieszych i rowerzystów czy poziom zaśmiecenia krajobrazu przez reklamy i dysharmonijne zagospodarowanie. Istotne w tym kontekście jest również postrzeganie jakości środowiska i krajobrazu jako dobra wspólnego, a zatem konieczna jest edukacja mająca na celu zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców i podmiotów gospodarczych oraz eliminowanie negatywnych zachowań względem środowiska, takich jak choćby spalanie odpadów w domowych kotłowniach.

4.10. Problemy i wnioski wynikające z ochrony środowiska

Podstawowe problemy i cele odnoszące się do poprawy jakości elementów środowiska przyrodniczego zostały zdefiniowane w Programie Ochrony Środowiska. Do najważniejszych problemów środowiskowych Miasta zaliczono intensywny ruch tranzytowy, przekroczenie dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń powietrza pyłami zawieszonymi i benzo(a)pirenem oraz niski poziom selektywnej zbiórki odpadów i spalanie odpadów w domowych paleniskach.

Do najważniejszych celów ochrony środowiska zapisanych w Programie należy zaliczyć wyżej opisane cele, związane bezpośrednio z poprawą parametrów determinujących zdrowie mieszkańców. Ponadto w odniesieniu do pozostałych zagadnień określono następujące cele:

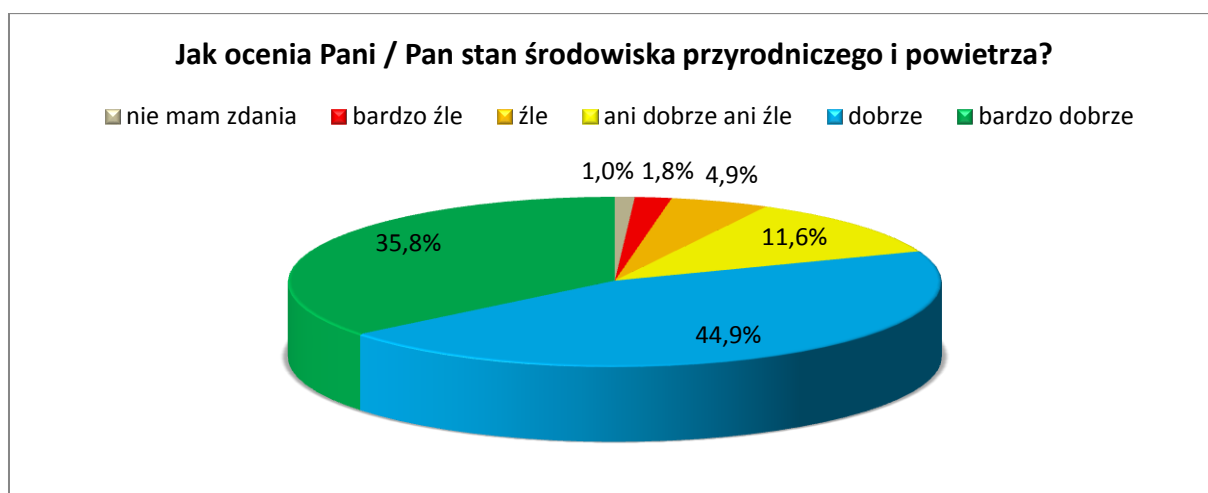
1. Osiągnięcie dobrego potencjału/stanu ekologicznego **wód powierzchniowych oraz zasobów wód podziemnych**, gdzie przewidziano konieczność:
 - realizacji inwestycji poprawiających stan wód powierzchniowych i podziemnych poprzez budowę sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz sieci wodociągowej,
 - działania mające na celu utrzymanie we właściwym stanie technicznym istniejącej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
 - monitorowanie badań wód podziemnych i powierzchniowych oraz jakości ścieków wprowadzanych do wód i gruntów.
2. W celu ochrony **powierzchni ziemi i gleb** postulowane jest ograniczanie zasolenia w czasie zimowego utrzymania dróg.
3. W przypadku **odpadów komunalnych** założono funkcjonowanie sprawnego systemu gospodarowania odpadami w oparciu o zasadę minimalizacji u źródła wytwarzania

oraz zapewnienie wysokiego stopnia odzysku i bezpiecznych dla środowiska procesów unieszkodliwiania, w tym:

- eliminację wyrobów zawierających azbest,
 - podejmowanie działań umożliwiających mieszkańcom selektywną zbiórkę odpadów komunalnych oraz osiągnięcie odpowiednich poziomów zbierania, odzysku i recyklingu,
 - poprawę gospodarki odpadami komunalnymi w zakresie selektywnej zbiórki.
4. Przeciwdziałanie **zagrożeniom środowiska**, w tym utrzymanie w dobrym stanie technicznym istniejących obiektów melioracji wodnej, bieżące utrzymanie urządzeń wodnych na terenie Miasta oraz konserwacja i modernizacja urządzeń wchodzących w skład łączności systemu alarmowego Miasta Rzeszów.
5. Zachowanie **bogactwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych**, w tym:
- ustanawianie nowych form ochrony przyrody,
 - realizacja zadań wynikających z obowiązujących planów urządzania lasu,
 - zwiększenie dostępu do terenów zielonych w granicach Miasta poprzez realizację przedsięwzięć związanych z tworzeniem i odnową parków miejskich.
6. Podniesienie **świadomości ekologicznej** społeczeństwa obejmujące:
- zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców i podmiotów gospodarczych oraz eliminowanie negatywnych zachowań względem środowiska,
 - działania promocyjno-edukacyjne zachęcające mieszkańców do podłączania się do miejskiej sieci ciepłej.

4.11. Stan środowiska przyrodniczego w świetle badań własnych

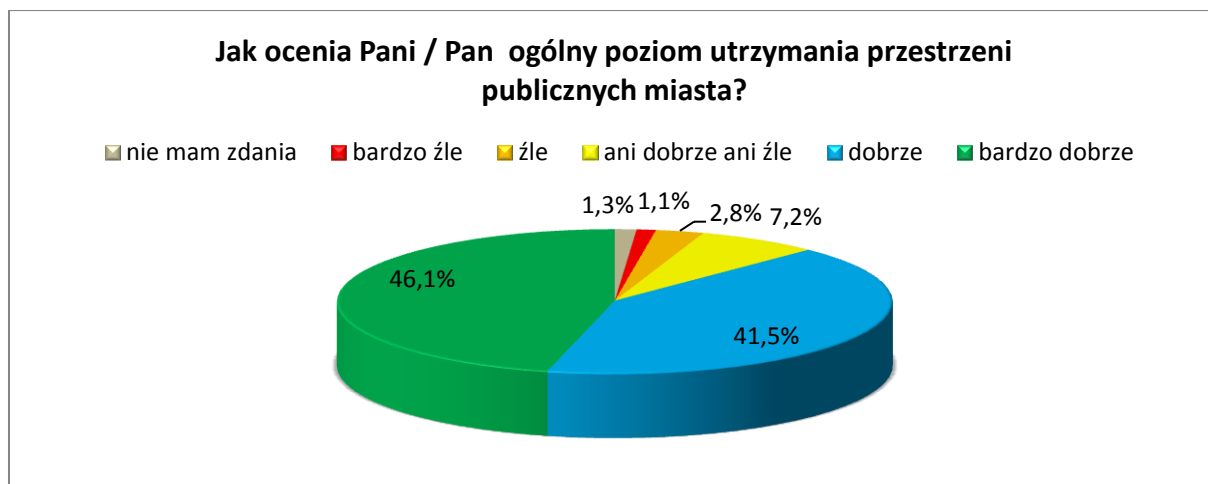
Respondenci ankiety elektronicznej nie widzą zagrożeń środowiskowych Miasta. Ponad 80% badanych uważa, że stan środowiska w Mieście jest dobry lub bardzo dobry, a zaledwie niecałe 7% jest odmiennego zdania.

Ryc. 16. Ocena stanu środowiska przyrodniczego i powietrza w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

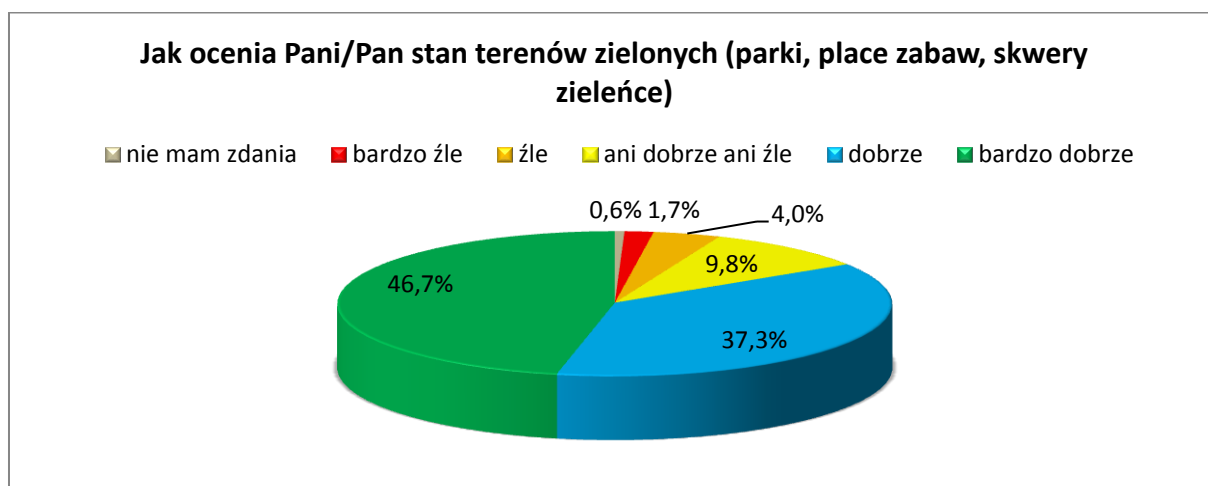
Jeszcze wyżej respondenci oceniają ogólny poziom utrzymania przestrzeni publicznych. Prawie 90% ankietowanych (87,6%) sądzi, że jest bardzo dobrze lub dobrze. To wynik świadczący o wysokiej ocenie władz Miasta.

Ryc. 17. Poziom utrzymania przestrzeni publicznych w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Nieco niżej, lecz także wysoko, oceniają respondenci stan terenów zielonych w Rzeszowie. 84% badanych uważa, że stan ten jest bardzo dobry lub dobry, a niecałe 6% sądzi odmiennie (stan zły lub bardzo zły). To kolejna wysoka ocena dla władz Miasta (Ryc. 18).

Ryc. 18. Stan terenów zielonych w Rzeszowie w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

W ramach pytania o szanse na rozwój w najbliższych 10 latach ankietowani wskazują wielokrotnie na jakość i konieczność zadbania o tereny zielone, obszary wód, wagę inwestycji proekologicznych. W sumie problematyka ta stanowi ok. 8% wszystkich obserwacji respondentów w kontekście szans rozwojowych. Miasto czyste, ekologiczne to wizja podzielana przez wielu rzeszowian. Czasem wyrażana jest w formie obawy, że miasto może być: „zabetonowane, zabudowa bez ładu i składu, zniszczona Lisia Góra, wycięte drzewa i parkingi udające ogrody.”

Wagę stanu środowiska dla teraźniejszości i przyszłości Miasta dostrzega Prezydent Rzeszowa:

„Jak z różnych stron oglądam miasto i czasem widać smog, to mnie to martwi. Chciałbym to zjawisko zmniejszyć, żeby ludzie mieli w miarę czyste powietrze, dużo terenów rekreacyjnych i ścieżki rowerowe”.

Uczestnicy wywiadu grupowego zwracali uwagę na inne aspekty środowiskowe:

„Urząd Marszałkowski opracował nam programy ochrony powietrza i zobowiązał nas do tego, aby je realizować. Oczywiście są realizowane na różnych płaszczyznach, w komunikacji oczywiście też. Problemem jest też emisja napływowa – piece, transport, emisja wtórna. U nas nie jest tak źle, co nie znaczy, że nie może być lepiej”.

„Na pewno dużym problemem dla miasta jest gospodarka wodna. Problemem dla nas jest zalew, który niestety zamula się od lat”.

5. Mieszkalnictwo

5.1. Zmiany ilości i jakości zasobu mieszkaniowego

W 2013 r. w Rzeszowie było 69,8 tys. mieszkań. Biorąc pod uwagę dane o mieszkaniach oddanych do użytkowania w 2014 r., liczbę mieszkań na koniec 2014 r. można szacować na ok. 71,4 tys., a ich powierzchnię na 4,7 mln m². W 2011 r. rozpoczął się intensywny wzrost liczby mieszkań – co roku oddawanych jest w Rzeszowie ok. 1,5 tys. nowych mieszkań, o powierzchni ponad 100 tys. m². Zasób mieszkaniowy od 2010 r. powiększył się o prawie 9%. Przeciętna wielkość mieszkania w Rzeszowie wynosiła niespełna 70 m², przy czym ostatnio budowane mieszkania są nieco większe (Tab. 29).

Tab. 29. Zmiany zasobu mieszkaniowego Rzeszowa w latach 2005–2014

Wskaźnik	Rok	Mieszkania ogółem	Mieszkania oddane
mieszkania	2010	65 657	937
	2011	67 104	1 565
	2012	68 588	1 576
	2013	69 804	1 346
	2014	b.d.	1 649
powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	2010	4 382 718	76 824
	2011	4 482 469	110 835
	2012	4 582 965	111 054
	2013	4 671 833	101 780
	2014	b.d.	119 542
przeciętna powierzchnia mieszkania [m ²]	2010	66,8	82,0
	2011	66,8	70,8
	2012	66,8	70,5
	2013	66,9	75,6
	2014	b.d.	72,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Danych o strukturze wieku zasobu mieszkaniowego dostarcza Narodowy Spis Powszechny (Tab. 30). Największa liczba mieszkań w Rzeszowie powstała w latach 1971–1988, stanowią one 37% zasobu mieszkaniowego. Mieszkania wybudowane po 1989 r. stanowią 30% zasobu, w tym najnowsze, z okresu po 2003 r. – 18% mieszkań w Rzeszowie. Bardzo niewielki odsetek stanowią mieszkania najstarsze, przedwojenne – tylko 5% zasobu. Pod względem liczby izb przeważają w Rzeszowie mieszkania o 3–4 izbach.

Tab. 30. Mieszkania w Rzeszowie według roku budowy oraz liczby izb

Okres budowy	mieszkania		Mieszkania o liczbie izb					Izby	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu
	liczba	odsetek	1	2	3	4	5 i więcej		
przed 1945	3756	5,5	206	1278	1164	728	346	11139	3,0
1945–1970	15550	22,6	811	3202	7273	2701	1546	49280	3,2
1971–1988	25685	37,3	716	2370	6869	10824	4899	97568	3,8
1989–2002	9440	13,7	75	542	2388	3078	3343	41179	4,4
2003–2011	8016	11,6	15	484	2941	1547	3009	35085	4,4
2012–2014 (szacunek)	4571	6,6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	16120	3,5
ogółem	68870	100,0	1826	7981	20813	19030	13339	252982	3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – NSP 2011 oraz danych o mieszkaniach oddanych w latach 2012–2014.

Pod względem wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje sanitarne zaszła niewielka poprawa – w zakresie dostępu do wodociągu, ustępu spłukiwanego i łazienki oraz centralnego ogrzewania. Zmniejszył się natomiast odsetek mieszkań z dostępem do gazu sieciowego (Tab. 31). Niezależnie od poprawy wskaźników wyposażenia w instalację warto zauważyć, iż wciąż ok. 500 mieszkań w Rzeszowie nie posiada dostępu do wodociągu, ponad 700 – do ustępu spłukiwanego, blisko 1000 – do łazienki, a liczba mieszkań bez gazu i centralnego ogrzewania zwiększyła się – do odpowiednio 5 tys. i 3 tys. w 2013 r. Jedną z przyczyn tego zjawiska może być powiększenie granic Miasta po 2005 r. o tereny charakteryzujące się przeciętnie gorszym zaopatrzeniem mieszkań.

Tab. 31. Wyposażenie mieszkań w instalacje

Rodzaj instalacji	Rok	Mieszkania wyposażone w instalacje		Mieszkania bez instalacji
		liczba	odsetek	
wodociąg	2005	54 046	99,1	500
	2010	65 169	99,3	488
	2013	69 327	99,3	477
ustęp spłukiwany	2005	53 611	98,3	935
	2010	64 899	98,8	758
	2013	69 062	98,9	742
łazienka	2005	53 487	98,1	1059
	2010	64 654	98,5	1003
	2013	68 820	98,6	984
centralne ogrzewanie	2005	51 884	95,1	2662
	2010	62 558	95,3	3099
	2013	66 744	95,6	3060
gaz sieciowy	2005	51 691	94,8	2855
	2010	61 807	94,1	3850
	2013	64 705	92,7	5099
mieszkania ogółem	2005	54 546	100,0	0
	2010	65 657	100,0	0
	2013	69 804	100,0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

5.2. Zasoby mieszkaniowe – własność mieszkań

Na zasoby mieszkaniowe Rzeszowa składają się zasoby:

- spółdzielni mieszkaniowych,
- zakładów pracy,
- komunalne (gminy),
- Skarbu Państwa,
- wspólnot mieszkaniowych,
- osób fizycznych lub prawnych,
- pozostałych podmiotów.

Analiza przekształceń własnościowych zasobu mieszkaniowego jest utrudniona. Statystyka publiczna oferuje dane dotyczące tylko niektórych form własności (Tab. 32), w dodatku o niskim stopniu porównywalności pomiędzy poszczególnymi okresami (także ze względu na zmiany granic Miasta). Niemniej można wskazać pewne zasadnicze tendencje, tj. zmniejszanie się zasobu komunalnego, zakładowego i spółdzielczego na rzecz pozostałych form własności. Zasoby spółdzielcze stanowią około 34% wszystkich zasobów

mieszkaniowych Miasta (w tym tylko 26% powierzchni zasobów), a w 1995 r. stanowiły 54%³⁴, zasoby komunalne – jedynie 5% liczby i 3% powierzchni (16,9 % liczby mieszkań w 1995 r.). Zasoby zakładów pracy stanowiły w 2013 r. marginalny odsetek liczby mieszkań (w 1995 r. – 6,4%). Z kolei mieszkania we wspólnotach mieszkaniowych (skupiających mieszkania o różnych formach własności) stanowiły 25% zasobów (w tym większość stanowiły mieszkania osób fizycznych) – w 1995 r. – tylko 7,2%.

Tab. 32. Zasoby mieszkaniowe Rzeszowa według form własności w 2013 r.

Zasoby mieszkaniowe	Mieszkania		Powierzchnia użytkowa mieszkań	
	liczba	odsetek	m ²	odsetek
zasoby gmin	3 738	5,4	161 162	3,4
zasoby spółdzielni mieszkaniowych	23 439	33,6	1 213 248	26,0
zasoby zakładów pracy	162	0,2	7 651	0,2
zasoby Skarbu Państwa	191	0,3	10 340	0,2
zasoby wspólnot mieszkaniowych*	17 580	25,2	846 845	18,1
zasoby osób fizycznych we wspólnotach mieszkaniowych	14 157	20,3	697 342	14,9
zasoby pozostałych podmiotów	322	0,5	17 447	0,4
mieszkania ogółem	69 804	100,0	4 671 833	100,0

*Obejmują wszystkie mieszkania w budynkach wspólnot – także ujęte w pozostałych pozycjach (mieszkania spółdzielcze, komunalne etc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

5.2.1 Zasoby spółdzielcze

Według danych spółdzielni mieszkaniowych zasób spółdzielczy jest większy niż ujmowany przez GUS i obejmuje ok. 32 tys. mieszkań³⁵ o łącznej powierzchni prawie 1,7 mln m². Mieszkania spółdzielcze zamieszkuje ok. 85 tys. osób (w 1995 r. – 99 tys.³⁶).

Tab. 33. Zasoby spółdzielni mieszkaniowych

Nazwa spółdzielni	Liczba mieszkań	Powierzchnia użytkowa [m ²]	Liczba mieszkańców
Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa	16 578	812 059	36 000
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nowe Miasto”	5 444	285 752	20 000
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Projektant”	3 165	186 081	9 000
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Zodiak”	4 000	200 000	12 000
Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa „Geodeci”	1 048	60 609	1 956
Młodzieżowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „Metalowiec”	945	53 127,63	2 208
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Budowlanych”	432	23 908	1 300
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Energetyk”	1 064	55 867,28	2 000
Młodzieżowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „Montażówka”	67	3 719,22	209

³⁴ Dane na podstawie Raportu o Stanie Miasta z 1996 r.

³⁵ Różnica może wynikać z ujmowania w zasobie spółdzielczym wszystkich mieszkań zarządzanych przez spółdzielnie.

³⁶ Dane na podstawie Raportu o Stanie Miasta z 1996 r.

Nazwa spółdzielni	Liczba mieszkań	Powierzchnia użytkowa [m ²]	Liczba mieszkańców
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Szansa”	66	3 721	200
RAZEM	32 809	1 684 844	84 873

Źródło: dane spółdzielni, część pozycji stanowią dane szacunkowe.

5.2.2 Zasoby komunalne

Zgodnie z danymi gminy na mieszkaniowy zasób komunalny składa się ponad 3,6 tys. mieszkań, z tego 75% stanowią lokale znajdujące się w budynkach wspólnot mieszkaniowych z udziałem lokali gminy. Mieszkanie komunalne zamieszkuje 9957 osób. Na tle ogółu zasobu mieszkaniowego Rzeszowa (Tab. 30) zasoby komunalne cechują się niekorzystną strukturą wiekową (Tab. 34). O ile w przypadku ogółu mieszkań tylko 5% stanowią mieszkania przedwojenne, to w przypadku zasobu komunalnego jest to 20%. Ok. 60% mieszkań komunalnych stanowią lokale mieszczące się w budynkach sprzed 1970 r. (w przypadku ogółu zasobu – 28%). Jednocześnie tylko 8% mieszkań komunalnych stanowią lokale 25-letnie i młodsze (dla ogółu lokali mieszkalnych w Mieście – ok. 32%).

Tab. 34. Struktura wiekowa komunalnego zasobu mieszkaniowego

Mieszkania komunalne		Liczba		Mieszkania komunalne w budynkach wybudowanych w latach:					
		budynków	mieszkań kom.	przed 1918	1918–1944	1945–1970	1971–1989	1990–2000	2001–obecnie
ogółem, w tym:	liczba	311	3666	498	236	1450	1192	145	145
	odsetek	-	100	13,6	6,4	39,6	32,5	4,0	4,0
w budynkach gminy	liczba	40	922	251	29	26	423	48	145
	odsetek	-	100	27,2	3,1	2,8	45,9	5,2	15,7
w budynkach wspólnot mieszk.	liczba	271	2744	247	207	1424	769	97	0
	odsetek	-	100	9,0	7,5	51,9	28,0	3,5	0

Źródło: dane MZBM.

Zasoby mieszkaniowe są rozłożone nierównomiernie. Najwięcej mieszkań komunalnych zlokalizowanych jest na os. Generała Władysława Andersa, Grota-Roweckiego i Śródmieście-Północ (Tab. 35).

Tab. 35. Zasoby mieszkań komunalnych na osiedlach Rzeszowa

Osiedle	W budynkach gminy	W budynkach wspólnot mieszk.	Ogółem	Odsetek zasobu %
	liczba mieszkań			
1000-lecia	2	101	103	2,8
Dąbrowskiego	20	276	296	8,1
Grota-Roweckiego	92	467	559	15,2
Kmity	0	3	3	0,1
Kr. Stanisława Augusta	8	103	111	3,0
Mieszka I	100	44	144	3,9
Nowe Miasto	0	88	88	2,4
Piastów	0	203	203	5,5
Pobitno	24	81	105	2,9
K. Pułaskiego	115	110	225	6,1
Śródmieście Południe	23	189	212	5,8
Śródmieście Północ	215	231	446	12,2
Generała W. Andersa	0	847	847	23,1
Zwiężczyca	0	1	1	0,0

Osiedle	W budynkach gminy	W budynkach wspólnot mieszk.	Ogółem	Odsetek zasobu
	liczba mieszkań			%
Drabinianka	0	2	2	0,1
Staroniwa	318	0	318	8,7
Zwiężczyca Zawiszy	0	3	3	0,1

Źródło: dane MZBM.

Zasobem komunalnym gminy zarządza Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych Sp. z o.o. (MZBM). Według danych MZBM na 40 budynków mieszkalnych należących w całości do gminy tylko 9 było w stanie dobrym i nie wymagało nakładów na prace remontowe (Tab. 36). Łączną kwotę na prace remontowe w budynkach komunalnych oszacowano na 17 470 tys. zł, w tym 6400 tys. – w budynkach w złym stanie technicznym. Większość budynków była zaopatrzona w podstawowe instalację, w części brakuje łazienek we wszystkich mieszkaniach. Prawie połowa budynków była ogrzewana z sieci miejskiej (Tab. 36).

Tab. 36. Stan techniczny i zaopatrzenie mieszkań komunalnych

Wskaźnik	Liczba budynków
Stan techniczny	
dobry	9
dostateczny	27
zły	3
rozbiórka	1
Zaopatrzenie w instalacje	
woda	40
gaz	27
łazienki/WC – wszystkie mieszkania	32
łazienki/WC – w części mieszkań	7
winda	4
centralna ciepła woda	16
Ogrzewanie	
centralne z sieci miejskiej	19
różne	7
piece lub własna kotłownia	10
gazowe	4

Źródło: dane MZBM.

Liczba wniosków oczekujących na mieszkanie wynosiła w czerwcu 2015 r. 824, z czego 371 stanowiły zobowiązania zaległe.

5.3. Mieszkalnictwo w Rzeszowie na tle województwa i miast o podobnej liczbie mieszkańców

Pod względem zaopatrzenia w mieszkania sytuacja w Rzeszowie jest lepsza niż w regionie i przeciętna w kraju, niemniej gorsza zarówno od przeciętnej dla miast w Polsce, jak i dla miast-stolic województw Polski Wschodniej, zwłaszcza Lublina i Białegostoku (Tab. 37). Nieco inaczej przedstawia się sytuacja pod względem jakościowym – przeciętne mieszkanie w Rzeszowie jest większe niż w omawianych miastach, znacząco jednak mniejsze niż w województwie podkarpackim. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na jednego mieszkańca była porównywalna do pozostałych miast Polski Wschodniej. Taka struktura zasobu mieszkaniowego, ze stosunkowo niską liczbą dużych mieszkań, wynika w dużej mierze z charakteru zabudowy Rzeszowa – odsetek budynków jednomieszkaniowych (domów jednorodzinnych) – według NSP 2011 w Rzeszowie wynosi 23%, w Lublinie – 10%, Białymstoku i Kielcach – po 13%.

Na tle ogółu miast w Polsce oraz głównych ośrodków konkurencyjnych (z wyjątkiem Białegostoku) stosunkowo niewielki jest komunalny zasób mieszkaniowy (Tab. 37).

Rzeszów jest także bardzo dynamicznym rynkiem mieszkaniowym – w ostatnich pięciu latach liczba mieszkań oddanych, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców była ponad dwukrotnie większa niż przeciętna w polskich miastach, znacząco też przewyższała pozostałe analizowane ośrodki wojewódzkie (Tab. 37).

Tab. 37. Mieszkalnia w Rzeszowie, Polsce, regionie i miastach Polski Wschodniej – wskaźniki (2013 r.)

Jednostka terytorialna	Liczba mieszkań na 1000 mieszk.	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	Mieszkania oddane 2010–2014 na 1000 mieszk.	Mieszkania komunalne na 1000 mieszk.
Polska	360	73,1	26,3	18,4	24,3
Polska – miasta	401	64,1	25,7	19,0	37,1
Województwo podkarpackie	299	80,5	24,0	14,0	8,1
Rzeszów	381	66,9	25,5	38,2	20,4
Białystok	415	60,7	25,2	30,1	17,4
Kielce	404	58,5	23,6	22,5	23,2
Lublin	420	59,9	25,1	26,9	23,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dynamiczny rozwój powojenny Miasta sprawia, iż stosunkowo niski odsetek zasobów mieszkaniowych Rzeszowa, na tle przeciętnej dla Polski i regionu, stanowią mieszkania w starych budynkach – odsetek budynków przedwojennych jest o połowę niższy niż w regionie i prawie czterokrotnie niższy niż przeciętna w kraju. Mieszkania w budynkach 45-letnich i starszych stanowią w Rzeszowie 28% zasobu mieszkaniowego, w Polsce – 43%, w regionie – 38%. Zdecydowanie najwyższy jest natomiast odsetek mieszkań nowych, zbudowanych po 2002 r. Podobnie korzystną strukturą wiekową zasobu mieszkaniowego cechuje się tylko Białystok (Tab. 38).

Tab. 38. Struktura wiekowa zasobu mieszkaniowego Rzeszowa

Jednostka terytorialna	Odsetek mieszkań wybudowanych w latach:					
	przed 1945	1945–1970	1971–1988	1989–2002	2003–2011	2012–2014
Polska	19,3	23,2	32,0	11,3	7,5	3,4
Województwo podkarpackie	10,7	27,6	35,4	12,6	7,2	3,2
Rzeszów	5,5	22,6	37,3	13,7	11,6	6,6
Białystok	3,8	20,3	37,8	23,4	9,2	4,7
Kielce	6,2	27,6	42,1	13,1	5,8	3,6
Lublin	8,9	22,1	36,3	18,9	8,1	4,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – NSP 2011 oraz danych o mieszkaniach oddanych w latach 2012–2014.

5.4. Mieszkania oddawane w Rzeszowie w latach 2010–2014

Rynek mieszkaniowy rozwija się w ostatnich latach bardzo dynamicznie. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania po 2010 r. wyniosła ponad 7 tys., w przeliczeniu na 1000 mieszkańców było to ponad dwukrotnie więcej niż w ogóle polskich miast.

Tab. 39. Mieszkania oddane do użytkowania w latach 2010–2014

Wskaźnik	rok	Rzeszów	Polska – miasto
----------	-----	---------	-----------------

		liczba	na 1000 mieszk.	liczba	na 1000 mieszk.
Liczba mieszkań	2010	937	5,2	86 118	3,7
	2011	1 565	8,7	79 948	3,4
	2012	1 576	8,7	96 632	4,1
	2013	1 346	7,4	88 469	3,8
	2014	1 649	8,9	90 010	3,9
	2010–14	7 073	38,2	441 177	19,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ok. 40% mieszkań w Rzeszowie po 2010 r. było budowanych na sprzedaż lub wynajem (Tab. 40). Charakterystyczną cechą Rzeszowa jest wysoki odsetek mieszkań spółdzielczych oddawanych do użytkowania w ostatnich latach. Stanowią one aż 25% wszystkich mieszkań – w ogóle polskich miast tylko 4%. Niewielki był natomiast udział nowo powstających mieszkań komunalnych.

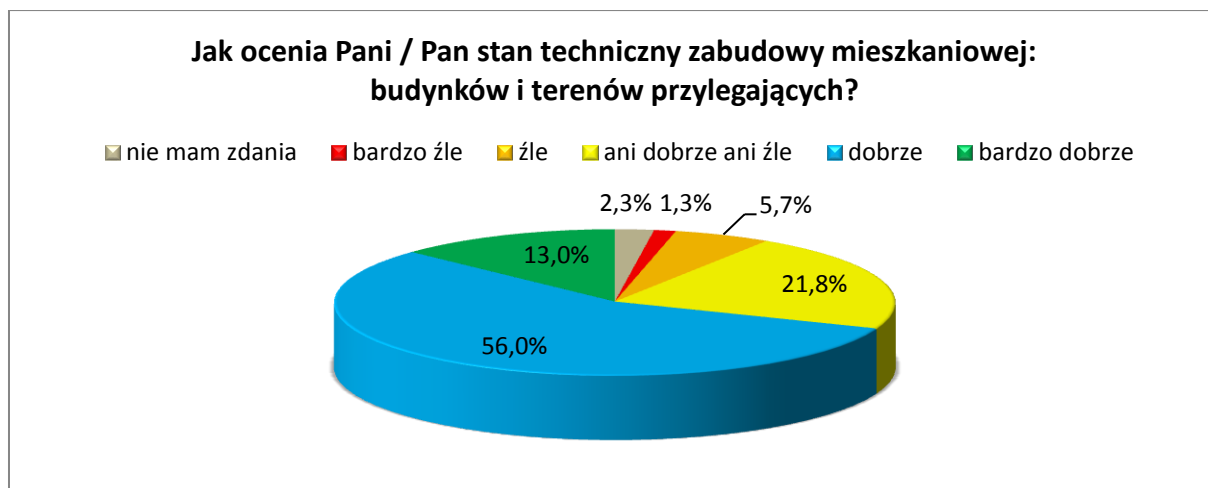
Tab. 40. Struktura mieszkań oddawanych w Rzeszowie w latach 2010–2014 według podmiotów

Rodzaj mieszkania	Mieszkania	Rzeszów	Polska – miasta
spółdzielcze	liczba	1 773	19 159
	odsetek	25,1	4,3
zakładowe	liczba	2	1 776
	odsetek	0,0	0,4
komunalne	liczba	20	11 363
	odsetek	0,3	2,6
społeczne czynszowe	liczba	0	9 278
	odsetek	0,0	2,1
przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	liczba	2 848	255 917
	odsetek	40,3	58,0
indywidualne	liczba	2 430	143 684
	odsetek	34,4	32,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

5.5. Mieszkalnictwo w świetle badań własnych

Ocena stanu technicznego zabudowy mieszkaniowej w Rzeszowie jest – w opinii respondentów – bardzo wysoka. Aż 69% badanych sądzi, że stan ten jest bardzo dobry lub dobry. Tylko 7% ocenia ten stan jako zły lub bardzo zły.

Ryc. 19. Stan techniczny zabudowy mieszkaniowej w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Problemy mieszkalnictwa odnaleźć można wśród opinii mieszkańców o szansach rozwojowych Rzeszowa. Tu zaznacza się przede wszystkim kwestia dostępności mieszkań dla ludzi młodych (wskazuje na to 28 odpowiedzi, stanowiących blisko 6% wszystkich obserwacji respondentów). Jednocześnie miasto zadbane, spokojne, przyjazne, gdzie dobrze się mieszka to często podzielana wizja mieszkańców.

W wywiadzie grupowym i indywidualnym pojawiają się spostrzeżenia związane z dość intensywną rozbudową osiedli mieszkaniowych i problemem zapewnienia infrastruktury szczególnie na terenach niedawno włączonych w granice Miasta:

„Miasto powinno zwrócić uwagę na nowe osiedla Rzeszowa, dzielnice przyłączone i tereny dynamicznej rozbudowy mieszkaniowej. Napływ ludzi, głównie młodych, wymaga stworzenia dla nich infrastruktury komunikacyjnej, ale i społecznej, gdyż na terenach nowych dzielnic, np. Przybyszówka (osiedle Bł. Karoliny czy Architektów), w zasadzie poza blokami i obecnie budowanymi szkołami i przedszkolami (oddane do użytku w ostatnich miesiącach) niczego nie ma”,

„(...) osiedla bardzo dynamicznie się rozbudowują (...)”.

Prezydent Rzeszowa Tadeusz Ferenc jest pod wrażeniem rozwoju mieszkalnictwa:

„Objeżdżając miasto, oglądałem, jak błyskawicznie wybudowano do pierwszego piętra budynek i jak on nadal niesamowicie szybko rośnie. Zajechałem kiedyś na budowę i pytam: a jak ze sprzedażą? Dostałem odpowiedź, że sprzedane praktycznie wszystko. I nowe osiedla, nową infrastrukturę w tej chwili budujemy (...)”.

6. Gospodarka lokalna

6.1. Pozarolnicza działalność gospodarza

Rozwój gospodarczy Miasta determinowany jest przez uwarunkowania i czynniki tkwiące zarówno wewnątrz lokalnej gospodarki, jak i te wynikające z otoczenia. Należy podkreślić, że ważnym uwarunkowaniem gospodarczym jest położenie, w dużej mierze decydujące o atrakcyjności inwestycyjnej dla inwestorów zewnętrznych, których napływ do Miasta warunkuje dynamizowanie rozwoju.

Rzeszów jest ważnym punktem na mapie Europy, gdyż w tym obszarze krzyżują się ważne traktory drogowe: międzynarodowa trasa E-40 Drezno–Kijów oraz drogi krajowe nr 9 i 19, umożliwiające najkrótsze połączenie krajów skandynawskich i nadbałtyckich z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Przez Rzeszów prowadzi również magistrała kolejowa E-30 z Zachodu na Wschód, mająca międzynarodowe znaczenie gospodarcze. Budowa autostrady A-4 zapewnia dogodnie połączenie sieci dróg Europy Zachodniej z Ukrainą i Rosją. Do granic z Ukrainą oraz Słowacją jest po ok. 90 km. Bardzo dużym atutem Rzeszowa jest Międzynarodowy Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, dysponujący drugim pod względem długości w Polsce, liczącym 3,2 km, pasem startowym, na którym mogą lądować nawet największe samoloty.

6.1.1 Nakłady inwestycyjne

Dynamika rozwoju gospodarczego Miasta w dużej mierze uzależniona jest od struktury i wielkości nakładów inwestycyjnych oraz ich produktywności.

Wielkość nakładów ponoszonych przez rzeszowskie przedsiębiorstwa na inwestycje zaprezentowano w tabeli.

Tab. 41. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w mln zł

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Podkarpacie	4253,8	3596,6	4133,0	5609,7	5795,1	5277,9
<i>Dynamika</i>		0,8	1,1	1,4	1,0	0,9
Rzeszów	942,8	946,4	908,0	1171,2	997,0	839,9
<i>Dynamika</i>		1,0	1,0	1,3	0,9	0,8
<i>Udział Rzeszowa w Podkarpaciu</i>	22%	26%	22%	21%	17%	16%

Zródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wielkość nakładów inwestycyjnych w Rzeszowie utrzymuje się na względnie stałym poziomie, choć od 2011 r. obserwuje się ich spadek. Tendencja dynamiki zmian nakładów inwestycyjnych Rzeszowa jest zbliżona od tendencji regionalnej. Wynika to z faktu, że nakłady inwestycyjne w regionie w dużej mierze wiążą się z gospodarką Miasta. W 2009 r. nakłady inwestycyjne Miasta stanowiły czwartą część inwestycji regionalnych. Jednakże w okresie 2009–2013 obserwuje się sukcesywne obniżanie udziału inwestycji Rzeszowa w inwestycjach regionalnych, co w połączeniu z ujemną dynamiką inwestycji Miasta od 2009 r. może prognozować słabnięcie roli Rzeszowa w gospodarce regionu.

Najwyższy udział nakładów inwestycyjnych w Rzeszowie notuje sektor przemysł i budownictwo, który średnio na przestrzeni 2008–2013 obejmował połowę lokalnych nakładów inwestycyjnych. Wskaźnik ten świadczy o największym rozwoju tego sektora w Mieście. Pomimo iż dynamika inwestycji tego sektora jest zmienna, to pozostaje on najsilniejszym inwestycyjnie. Należy zaznaczyć, iż pomimo zmiennej dynamiki sektor ten

pozostaje również największym w regionie i obejmuje średnio (2008–2013) 64% inwestycji regionalnych firm. Tendencja zachowań w dynamice nakładów inwestycyjnych w latach 2008–2013 dotyczy wszystkich sektorów zarówno w odniesieniu do Miasta, jak i regionu. Nie można zatem stwierdzić, że określony sektor charakteryzował się najdynamiczniejszymi nakładami inwestycyjnymi. Owe wahania potwierdzają jedynie powszechnie znaną problematykę spowolnienia gospodarczego i niepewności firm w zakresie finansowania nowych inwestycji.

Tab. 42. Wartość brutto środków w mln zł

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Podkarpacie	45024,9	46749,8	48532,5	51518,6	53462,3	57375,6
<i>Dynamika</i>		1,04	1,04	1,06	1,04	1,07
Rzeszów	7154,5	7706,5	8235,6	8595,4	9051,4	10202,7
<i>Dynamika</i>		1,08	1,07	1,04	1,05	1,13
<i>Udział Rzeszowa w Podkarpaciu</i>	0,16	0,16	0,17	0,17	0,17	0,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Pozytywnie kształtują się wskaźniki dotyczące wartości brutto środków trwałych w Rzeszowie. Po pierwsze, dynamika przyrostu wartości brutto środków trwałych w Rzeszowie w ostatnich latach jest niezmiennie dodatnia. Po drugie, ich dynamika jest wyższa niż w odniesieniu do dynamiki wartości brutto środków trwałych w regionie. W konsekwencji w analizowanym okresie udział wartości środków trwałych Rzeszowa w regionie rośnie. Struktura wartości brutto środków trwałych zarówno w regionie, jak i w Rzeszowie zdominowana jest przez przemysł i budownictwo. Średnio (2008–2013) udział tego sektora wynosi 54% w Rzeszowie i 69% w regionie.

Tab. 43. Relacja nakładów inwestycyjnych do wartości brutto środków trwałych

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Podkarpacie	0,09	0,08	0,09	0,11	0,11	0,09
Rzeszów	0,13	0,12	0,11	0,14	0,11	0,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wskaźnik relacji nakładów inwestycyjnych do wartości brutto środków trwałych na ogół przyjmuje wartości korzystniejsze w Rzeszowie niż dla regionu. Jednakże od 2011 r. charakteryzuje się spadkiem. Pozytywnie ocenić należy wzrost liczby podmiotów zagranicznych w Rzeszowie w ostatnich latach (2011–2013). W 2013 r. liczba podmiotów zagranicznych wynosiła 107 jednostek, co stanowiło 23% takich podmiotów w regionie. Jednocześnie dodać należy, że od 2011 r. ten udział rośnie. Wartość kapitału zagranicznego zainwestowanego w Rzeszowie wynosi 338 mln zł (2012) i stanowi 15% takiego kapitału w regionie. Natomiast wielkość kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2012) wynosi 2828 zł w Rzeszowie, podczas gdy w regionie 1670 zł.

Tab. 44. Finanse przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r.

Miasto	Wskaźnik poziomu kosztów w %	Wskaźnik rentowności obrotu netto w %
Rzeszów	95,1	4,1
Lublin	92,6	5,9
Białystok	95,7	3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Rentowność przedsiębiorstw w Rzeszowie (4,1%) jest nieco wyższa niż w Białymstoku (3,6%) i niższa niż w Lublinie (5,9). Uzasadnieniem niższej rentowności wyższy poziom

kosztów w Rzeszowie (95,1%) niż w Lublinie (92,6%). Różnica w poziomie kosztów pomiędzy tymi miastami wynika z wyższych o 7,5% średnich wynagrodzeń w Rzeszowie niż w Lublinie (por. Tab. 56. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r. r.).

6.1.2 Dynamika rozwoju podmiotów gospodarczych

W 2014 r. w Rzeszowie działało blisko 25 tys. podmiotów gospodarczych, co stanowiło 15% liczby podmiotów w regionie. Sektor publiczny obejmował 2% podmiotów w Rzeszowie (Podkarpacie – 4%). Na przestrzeni lat, między rokiem 1998 (poprzedni Raport) a 2014, liczba podmiotów wzrosła o 40%. Wzrost liczby podmiotów gospodarczych w Rzeszowie był wynikiem rozwoju sektora prywatnego gospodarki, w którym liczba podmiotów gospodarczych, w tym zwłaszcza zakładów osób fizycznych, wzrosła z 14,7 tys. do 24,3 tys. Przyrost liczby jednostek gospodarczych w Rzeszowie był relatywnie nieco wyższy niż w regionie, bowiem na Podkarpaciu liczba podmiotów wzrosła o 39%. W Rzeszowie sektor prywatny pozostaje największy od wielu lat – 98%.

W Rzeszowie obserwuje się istotny przyrost liczby podmiotów na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym. W latach 2002–2013 przyrost ten wynosił 13%, podczas gdy w regionie 7%. Jednocześnie na tle województwa podkarpackiego Rzeszów wypada znacznie lepiej pod względem dostępności miejsc pracy. W Rzeszowie średnia liczba firm na 10 tys. mieszkańców wynosi blisko 1,8 tys., a regionie około 1,1 tys.

Rozwój przedsiębiorczości zdominowany jest przez przyrost mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 os. Na przestrzeni 12 badanych lat dynamika przyrostu w Rzeszowie wynosi 14%, a w regionie 8%. Zbliżone poziomy wskaźników wynikają z tendencji współczesnych form zatrudnienia, szczególnie w dominującej w obszarze branży budowlanej, gdzie pracownicy firm budowlanych muszą prowadzić własną, jednoosobową działalność gospodarczą. Jednocześnie w Rzeszowie liczba mikroprzedsiębiorstw na jednego mieszkańca jest znacznie wyższa niż w regionie.

Tab. 45. Podmioty według klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym (średnia z lat 2002–2013)

Wyszczególnienie	ogółem	0–9	10–49	50–249	250 i więcej
Podkarpacie	1098,1	1045,6	46,7	9,0	1,6
<i>Dynamika</i>	<i>1,07</i>	<i>1,08</i>	<i>0,69</i>	<i>1,01</i>	<i>0,74</i>
Rzeszów	1769,8	1689,5	64,8	18,2	4,5
<i>Dynamika</i>	<i>1,13</i>	<i>1,14</i>	<i>1,03</i>	<i>0,96</i>	<i>0,88</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Na podstawie powyższe tabeli zaobserwować można, że w odniesieniu do średnich i dużych przedsiębiorstw w Rzeszowie oraz w regionie występują odmienne tendencje. W Rzeszowie przybywa średnich firm zatrudniających 10–49 os., a ubywa średnich i bardzo dużych firm. W regionie, istotnie ubyło średnich firm (10–49 os.) i bardzo dużych (> 250), natomiast nieco przybyło firm dużych (50–249 os.).

W odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych w 2014 r. najwięcej zarejestrowanych firm było w sekcji „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”, tj. 6030 jednostek, co stanowiło 14% liczby takich podmiotów w województwie.

Jednakże pod względem dynamiki rozwoju (2009–2014) najwyższe wskaźniki w Rzeszowie – ale i w regionie – notuje sekcja „Badania naukowe i prace rozwojowe”. Wyniki takie są bardzo korzystne, choćby ze względu na znaczenie tego sektora dla dynamizowania i

unowocześniania gospodarki. W 2009 r. w Rzeszowie funkcjonowały zaledwie 4 takie jednostki, co stanowiło 17% podmiotów w regionie. W 2014 r. w Rzeszowie działało już 27 takich podmiotów, co stanowiło 35% podmiotów w regionie. Tak dynamiczny przyrost tego sektora (blisko siedmiokrotny) w Mieście oraz wzrost udziału w regionie sytuuje Rzeszów jako mocny ośrodek innowacyjny w skali regionalnej, ale i ponadregionalnej.

6.1.3 Plany rozwoju przedsiębiorstw

Jednym w najważniejszych filarów gospodarki lokalnej są wiodące przedsiębiorstwa znajdujące się w Rzeszowie, a uwzględnienie oceny ich rzeczywistej wartości gospodarczej i planów rozwoju jest istotne dla właściwej diagnozy gospodarczej. Dlatego w toku analizy stanu gospodarki przeprowadzono badanie pogłębione w formie ustrukturalizowanego wywiadu internetowego wśród wiodących przedsiębiorstw funkcjonujących w Rzeszowie w celu poznania ich planów rozwoju i oceny potencjału Miasta. Badanie skierowano do 15 spółek kapitałowych: spółek akcyjnych oraz spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Udzielone odpowiedzi można podzielić na dwie części: I. Ocena dotychczasowych warunków rozwijania działalności w Mieście oraz II. Plany rozwoju firmy.

W ramach oceny dotychczasowych warunków działania można wyciągnąć następujące wnioski.

Firmy mające swoją siedzibę w Rzeszowie wysoko oceniają potencjał inwestycyjny Miasta. W skali od 0 do 5 oceny firm z Rzeszowa oscylują wokół górnych wartości – 80% podmiotów ocenia ten potencjał na 4, a pozostała część na 5.

Firmy z Rzeszowa wysoko oceniają również klimat dla rozwoju przedsiębiorczości. Składa się na niego doceniana przez przedsiębiorstwa aktywność władz lokalnych zarówno w sferze instytucjonalnej (w tym: instytucje otoczenia biznesu, ciała doradcze, panele współpracy), jak i infrastrukturalnej. Udzielone przez firmy odpowiedzi wskazują, że wszystkie podmioty dostrzegają fakt, że w minionych 7 latach inwestycje infrastrukturalne wychodziły naprzeciw potrzebom rozwoju firm. Jeśli chodzi natomiast o działania instytucjonalne, to 80% odpowiadających podkreśla, że w ostatnich 7 latach władze lokalne sprzyjały funkcjonowaniu i rozwojowi firm. Pozostałe odpowiedzi pozwalają wnioskować, że firmy nie zauważają wpływu działań na stymulowanie przedsiębiorczości. Co ważne, w zestawie odpowiedzi nie znalazła się taka, która wskazywałaby na niepodejmowanie działań instytucjonalnych sprzyjających funkcjonowaniu przedsiębiorstw.

Kolejne dwa pytania dotyczyły oceny dostępności nieruchomości komercyjnych dla celów prowadzenia działalności gospodarczej. W zakresie oceny dostępności gruntów niezabudowanych odpowiedzi podmiotów gospodarczych są zróżnicowane: 20% ocenia ją na niskim poziomie – 1, z kolei 40% respondentów daje najwyższe oceny – 5. Ocena dostępności budynków i lokali również jest zróżnicowana: 20% daje najniższe oceny, a 40% ocenia ją na poziomie 4. Należy zauważyć, że w przypadku budynków i lokali nie było podmiotów, które oceniłyby ich dostępność na najwyższym poziomie (5). Uwzględniając odpowiedzi dotyczące oceny dostępności nieruchomości, można stwierdzić, że dostępność do gruntów niezabudowanych jest satysfakcjonująca nawet dla dużych firm, zatrudniających powyżej 250 osób. Z punktu widzenia prowadzenia działalności produkcyjnej jest to zjawisko pozytywne. Jednocześnie dostęp do lokali i budynków oceniany jest przez przedsiębiorców wyraźnie niżej, a w kontekście rozwijania w Rzeszowie sektorów usługowych typu BPO ten punkt powinien być przedmiotem działań inwestycyjno-rozwojowych w Mieście.

W przeprowadzonym wywiadzie zapytano również o trzy najważniejsze problemy w rozwoju Miasta, jak i trzy kierunki jego rozwoju. Wśród potencjalnych zagrożeń dla rozwoju Miasta można wyodrębnić dwie grupy. Po pierwsze, w odpowiedziach wielu przedsiębiorców pojawiała się troska o potrzeby infrastrukturalne. Chodzi tu szczególnie o tzw. infrastrukturę twardą, tj. drogi, obszary inwestycyjne, ale i publiczny transport. Po drugie, w Rzeszowie istnieje potrzeba rozwoju szeroko rozumianego otoczenia biznesu, w tym szkolnictwa technicznego. Natomiast jeśli chodzi o potencjalne kierunki rozwoju, przedsiębiorcy wymieniali na ogół (odpowiednio): lotnictwo, infrastrukturę i tereny inwestycyjne, IT, wypoczynek i rekreację.

Druga z grup wniosków (II. Plany rozwoju) jest bardzo ważna dla władz lokalnych z punktu widzenia spójności planowania strategicznego Miasta z planowaniem strategicznym przedsiębiorstw zlokalizowanych w Mieście. Dlatego w wywiadzie w pierwszej kolejności zapytano przedsiębiorstwa, czy posiadają strategię rozwoju w formie dokumentu, co miało świadczyć o prawdopodobieństwie realizacji przez firmy wybranych kierunków rozwoju. Aż 80% firm sporządziło taki dokument, co jest wynikiem wysokim. Odpowiedzi te uzasadniają kolejne pytanie dotyczące planów inwestowania firm w rozwój infrastruktury własnej w Mieście. Zgodnie z badaniami wszystkie firmy zamierzają rozwijać fizycznie działalność gospodarczą w Rzeszowie. Wynik ten jest optymistyczny z punktu widzenia rozwoju gospodarczego Miasta. Poza rozwojem instalacji firmy planują również zwiększyć zatrudnienie. W sferze zatrudnienia zdecydowana większość potwierdza takie aspirację, a mała część nie jest pewna. Przedsiębiorstwa, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie, nie mają w planach redukcji zatrudnienia. Z prezentowanych odpowiedzi można wyciągnąć wniosek, że istnieje duże prawdopodobieństwo rozwoju przedsiębiorczości w Mieście. Tę konstatację potwierdza również inne pytanie do firm: czy zamierzają wyprowadzić działalność gospodarczą z Rzeszowa? Pytanie to jest istotne ze względu na fakt, że respondenci to duże przedsiębiorstwa, które szukają oszczędności, a wyprowadzenie np. produkcji w regiony tańsze może być realne. Jednakże odpowiedzi przedsiębiorstw wskazują, że nie mają takiego zamiaru. Jednocześnie firmy zastrzegają, że ich rozwój uzależniony jest od rozwoju inwestycji ze strony Miasta Rzeszów. Połowa firm podkreśla, że będą mieć możliwości rozwoju i będą się rozwijać, jeżeli w Mieście polepszy się infrastruktura drogowa i komunikacyjna oraz zwiększą obszary wspierania rozwoju.

6.1.4 Powiązania międzynarodowe

Powiązania międzynarodowe gospodarki rzeszowskiej w zdecydowanej większości związane są z przemysłem. Największymi eksporterami jest przemysł lotniczy oraz przemysł maszynowy. Wartość eksportowych produktów przemysłu lotniczego w roku 2010 wynosiła 500 mln zł, a w roku 2013 wzrosła aż do 1,1 mld zł. Były to głównie zyski związane z produkcją statków powietrznych i kosmicznych wytwarzane w „Dolinie Lotniczej”. Natomiast w odniesieniu do przemysłu maszynowego w 2013 r. wartość eksportu wynosiła 800 mln zł. Były to maszyny i urządzenia elektryczne wytwarzane przez spółkę Zelmer. Przedsiębiorstwa rzeszowskie eksportują towary do krajów na całym świecie, a głównymi ich odbiorcami są Niemcy, USA i Ukraina.

Eksport rzeszowski to również w dużej mierze usługi IT. Wśród wiodących podmiotów znajduje się Asseco Poland, zlokalizowane w Rzeszowie. Usługi tej firmy w 2013 r. dostępne były w 40 krajach, a wartość sprzedaży wyniosła 5,9 mld zł.

Rzeszów posiada dogodne warunki lokalizacyjno-kadrowe dla rozwoju branży outsourcingowej. Międzynarodowy Port Lotniczy „Rzeszów-Jasionka” oferuje bezpośrednie połączenia m.in. z Frankfurtem, Londynem, Dublinem, Oslo oraz Warszawą. Autostrada A4

gwarantuje szybkie i wygodne połączenie samochodowe z najważniejszymi aglomeracjami Europy. Ponadto blisko 60 tys. studentów kształcących się na rzeszowskich uczelniach stanowi dobre zaplecze dla firm z sektorów BPO/SSC/ITO/R&D, poszukujących młodej i wykwalifikowanej kadry. Miasto, dostrzegając te uwarunkowania, realizuje strategię promocji gospodarczej dedykowaną firmom z sektora BPO/SSC wraz z wdrażaniem miękkich zachęt inwestycyjnych. W Rzeszowie rozwija się również zaplecze infrastrukturalne dla sektora outsourcingowego: bieżąca powierzchnia biurowa szacowana jest na 75 tys. m² w klasie A/B +. Na etapie realizacji pozostaje 28,6 tys. m² powierzchni w klasie A/B +, a do końca 2017 r. oddanych zostanie kolejnych 25 tys. m² powierzchni klasy A/B. W konsekwencji oferta inwestycyjna Miasta Rzeszowa dla firm z sektora nowoczesnych usług dla biznesu spotyka się z zainteresowaniem nowych inwestorów. Fakt rosnącego potencjału Miasta potwierdzają branżowe raporty i opinie wyspecjalizowanych podmiotów badających sektor outsourcingowy w Polsce (m.in. Colliers International czy Jones Lang LaSalle, Gala CEE Shared Services and Outsourcing Awards 2015: Skanska, DeLoitte, PwC, Aspire, Vastint). Należy podkreślić, że Miasto Rzeszów otrzymało nagrodę główną w kategorii „Wschodząca Gwiazda Outsourcingu w Polsce 2015”, funkcjonuje tam bowiem kilkadziesiąt firm z branży outsourcingowej pochodzących z krajów europejskich i amerykańskich, które obsługują klientów obcojęzycznych (angielskich, niemieckich, włoskich, francuskich czy hiszpańskich). Poniżej skatalogowano największe podmioty z branży outsourcingu działające w Rzeszowie.

Tab. 46. Zestawienie firm branży outsourcingowej działających w Rzeszowie w 2015 r.

Nazwa firmy	Działalność operacyjna (BPO, SSC, R&D, ITO, BPO/ITO)	Świadczone usługi (IT, call center, F&A, konsulting, R&D, HR, audyt, etc.)	Kraj pochodzenia inwestycji	Obsługiwane języki
Carlson Wagonlit Travel	BPO	call center (podróże biznesowe)	Francja	angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, włoski
Centrum Usług Finansowych ACP Pharma	BPO	F&A	Holandia	polski
Contact Point	BPO	call center, CAWI	Polska	polski
Cross Jeans	R&D	R&D	Polska	polski
Centrum Zastosowań Informatycznych	BPO/ITO	IT	Polska	polski
Hamilton Sundstrand	R&D	R&D	USA	angielski
Contact Center	BPO	call center, CAWI	Polska	polski
ICN Polfa Rzeszów	BPO	call center	Polska/Kanada	polski, angielski
Orange Costumer Service	BPO	call center	Polska/Francja	polski
Pratt&Whitney	R&D	R&D	USA/Kanada	angielski
PKO BP	BPO	call center	Polska	polski
Sanofi Avenis	R&D	R&D	Francja	polski, angielski
Soft System	ITO/BPO	IT	Polska	polski, angielski
Systemy Informatyczne Set(h)	ITO	IT	Polska	polski, angielski
ZETO-Rzeszów	ITO/BPO	IT	Polska	polski, angielski
OPTeam S.A.	ITO/BPO	IT, HR, F&A	Polska	polski, angielski
Asseco Poland S. A.	ITO	IT	Polska	polski, angielski
K&K Selekt	HRO	HR, konsulting	Polska	polski, angielski
Mobica	ITO	IT	Wielka Brytania	polski, angielski
Deloitte	BPO	konsulting, audyt	Wielka Brytania	polski, angielski
Software Mind	ITO	IT	Polska	polski, angielski
Randstad	BPO	HR, konsulting	Holandia	polski, angielski
Reslogistic	TSL	logistyka, transport	Polska	polski, angielski
Nestlé Quality Assurance Center	R&D	R&D (Centrum Badawczo-Rozwojowe)	Szwajcaria	polski, angielski
Adecco Poland	HRO	HR	Szwajcaria	polski, angielski

Axell Polska	HRO	HR	Holandia	polski, angielski
Covebo	HRO	HR	Holandia	polski, angielski
Unicall CommuniCAWion Group Poland	BPO	call center	Norwegia	polski
Ideo	ITO/BPO	IT, konsulting	Polska	polski, angielski
Work Service	HRO	HR	Polska	polski, angielski, niemiecki
MTU Aero Engines Polska	R&D	R&D	Niemcy	polski, angielski, niemiecki
WEIMEA Holding S.A.	TSL	logistyka, spedycja	-	polski, angielski

Źródło: Urząd Miasta Rzeszowa.

6.1.5 Przemysł

W sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” w 2014 r. w Rzeszowie funkcjonowały 1562 podmioty, co stanowiło 10% tego sektora w regionie. Firmy działające w przetwórstwie przemysłowym stanowią 7% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych. W odniesieniu do roku 2009 liczba podmiotów wzrosła o 167 jednostek (12% wzrostu). Wzrósł również nieco udział tego sektora w strukturze profilu działalności gospodarczej w Mieście, w 2009 było to 6,29%, w 2014 – 7,00% (region: 2009 r. – 9,55%, 2014 – 9,69%).

Od wielu lat w strukturze przemysłu dominują cztery działy: produkcja metalowych wyrobów gotowych; naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń; produkcja artykułów spożywczych; produkcja odzieży. Szczegółowe charakterystyki ich udziału i dynamiki rozwoju w przemyśle zamieszczono w tabeli.

Tab. 47. Udział dominujących działów w sekcji „Przetwórstwo przemysłowe”

Wyszczególnienie	Produkcja metalowych wyrobów gotowych		Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń		Produkcja artykułów spożywczych		Produkcja odzieży	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Podkarpacie	14%	16%	6%	8%	9%	9%	8%	6%
<i>Dynamika wrzesień 2014</i>	1,32		1,34		1,14		0,95	
Rzeszów	11%	12%	10%	11%	9%	10%	12%	10%
<i>Dynamika wrzesień 2014</i>	1,17		1,27		1,24		0,91	

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wymienione działy przemysłu na przestrzeni ostatnich lat mają istotny udział w lokalnym przemyśle, a ich dynamika rozwoju rośnie. Wyjątkiem jest produkcja odzieży, której udział w przemyśle się zmniejszył, ujemne wyniki notuje też dynamika (mniejsza liczba firm; spadek z 164 do 149). Należy jednak zwrócić uwagę, że tendencje widoczne w rzeszowskim przemyśle charakterystyczne są również dla całego województwa.

Wschodzącym działem przemysłu jest jednakże przemysł meblowy. Działy powiązane z przemysłem meblowym w Rzeszowie, choć nie mają dużego udziału w przemyśle, charakteryzują się jednak najwyższymi współczynnikami dynamiki (2009–2014):

- produkcja metali – 1,56,
- produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych – 1,45.

6.1.6 Budownictwo

W sekcji „Budownictwo” w 2014 r. w Rzeszowie funkcjonowało 1938 podmiotów, co stanowiło 10% tego sektora w regionie. Firmy działające w budownictwie stanowią 8% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych w Mieście. W odniesieniu do roku 2009 liczba podmiotów wzrosła o 281 (17% wzrostu). Wzrósł również nieco udział tego sektora w strukturze profilu działalności gospodarczej w Mieście: w 2009 r. było to 7,80%, w 2014 r. – 8,32% (region: 2009 r. – 11,91%, 2014 r. – 12,38%).

Strukturę przemysłu obejmują według GUS trzy działy: roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków; roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej; roboty budowlane specjalistyczne. Szczegółowe charakterystyki ich udziału i dynamiki rozwoju w budownictwie zamieszczono w poniższej tabeli.

Tab. 48. Struktura sekcji „Budownictwo”

Wyszczególnienie	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków		Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej		Roboty budowlane specjalistyczne	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Podkarpacie	30%	27%	5%	6%	64%	67%
<i>Dynamika wrzesień 2014</i>	1,05		1,46		1,19	
Rzeszów	27%	28%	5%	7%	68%	65%
<i>Dynamika wrzesień 2014</i>	1,08		1,29		1,08	

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wymienione działy budownictwa na przestrzeni ostatnich lat mają dodatnią dynamikę. Szczególnie mocno rozwijają się podmioty funkcjonujące w dziedzinie budowy dróg i mostów, w ostatnich latach ich liczba zwiększyła się w Rzeszowie z 89 podmiotów (2009 r.) do 129 podmiotów (2014 r.). Jest to wzrost o blisko 30%. Wzrost funkcjonowania firm w tej dziedzinie wynika z inwestycji infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków unijnych. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że tendencje rzeszowskie zbliżone są do regionalnych (kierunek zmian zgodny, dynamika zmian różnicowana).

6.1.7 Spółdzielczość

W Rzeszowie w 2014 r. zarejestrowanych było 77 spółdzielni, co stanowiło 10% tego typu podmiotów w regionie. W okresie 2012–2014 liczba zarejestrowanych spółdzielni wzrosła o 4%. Strukturę spółdzielni w Rzeszowie na tle regionu w latach 2012–2014 prezentuje Tab. 49.

Tab. 49. Spółdzielnie według sekcji

Wyszczególnienie		Podkarpacie	Rzeszów
Ogółem	2012	772	74
	2013	799	76
	2014	816	77
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2012	129	2
	2013	131	3
	2014	128	3
Górnictwo i wydobywanie; Przetwórstwo przemysłowe; Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i in.; Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami	2012	75	8
	2013	74	8
	2014	77	8
Budownictwo	2012	87	20
	2013	91	20
	2014	93	20
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów	2012	190	7
	2013	192	7

Wyszczególnienie		Podkarpacie	Rzeszów
	2014	196	6
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2012	175	23
	2013	173	23
	2014	172	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W Rzeszowie na okresie 2012–2014 największy udział w strukturze spółdzielni posiadają spółdzielnie mieszkaniowe, czyli te zarejestrowane w sekcji związanej z działalnością obsługi rynku nieruchomości. Średnia wartość udziału wynosiła 30%. Kolejną najliczniejszą grupą spółdzielni są związane z budownictwem, a ich średni udział w latach 2012–2014 w ogólnej liczbie spółdzielni kształtuje się na poziomie 26%. Pozostałe typy spółdzielni obejmują ok. 10% lub mniej i związane są z handlem, motoryzacją, rolnictwem i in.

6.1.8 Otoczenie biznesu

Istotne znaczenie dla dalszego rozwoju gospodarczego Miasta i atrakcyjności inwestowania w Rzeszowie ma ilość instytucji okołobiznesowych. W Rzeszowie funkcjonują podmioty w sektorze otoczenia biznesu, które podzielić można na instytucje prorozwojowe i organizacje gospodarcze. Należy podkreślić, że Rzeszów w Rankingu Miast Atrakcyjnych dla Biznesu (Forbes, 2014) w kategorii dużych miast (150–300 tys. mieszkańców) zajął II miejsce (I miejsce Gdynia).

Do instytucji prorozwojowych funkcjonujących w Rzeszowie zaliczyć można:

- Specjalną Strefę Ekonomiczną Rzeszów-Dworzysko: tereny przemysłowe w obecnych granicach Miasta Rzeszowa obejmują w sumie 180 ha. Teren ten położony jest w pobliżu Międzynarodowego Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka. Przez obszar strefy obecnie przebiegają autostrada A4 oraz droga ekspresowa S19. Założeniem Specjalnej Strefy Ekonomicznej jest stworzenie sprzyjających warunków rozpoczęcia działalności gospodarczej dla przedsiębiorstw stosujących innowacyjne technologie, przede wszystkim działających w branży lotniczej. Przedsiębiorcy zdecydowani inwestować na terenie strefy otrzymują zwolnienia w podatku dochodowym. W obrębie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Rzeszów-Dworzysko wyodrębniono trzy obszary funkcjonalne. Pierwszy z nich – strefa produkcji – stanowi 60% całego obszaru, powstaną tu zakłady przemysłowe, w tym zakłady innowacyjnych technologii związanych z działalnością Stowarzyszenia Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”. Kolejny obszar – strefa składów i magazynów – przeznaczony jest pod budowę centrów logistycznych, magazynów oraz baz transportowych. Strefa Parku Naukowo-Technologicznego Aeropolis wraz z terenami wystawienniczymi oraz administracyjnymi to trzeci obszar Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec.
- Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A., która prowadzi Centrum Obsługi Inwestora, wspiera rozwój gospodarczy poprzez stymulowanie napływu inwestycji zagranicznych. Jest miejscem pierwszego kontaktu dla zainteresowanych inwestowaniem w regionie.
- Izbę Przemysłowo-Handlową w Rzeszowie, której działalność obejmuje m.in. tworzenie wzajemnie korzystnych powiązań gospodarczych, zdobywanie rynków zbytu w kraju i zagranicą, prowadzenie banku informacji z większości krajów Europy, organizowanie współpracy z Ukrainą, Słowacją Węgrami, Rumunią i Czechami, informację gospodarczą, wywiadownię gospodarczą.

- Stowarzyszenie Promocji Przedsiębiorczości w Rzeszowie, które koncentruje się na: kształceniu kadr gospodarczych, integracji środowiska przedsiębiorczości lokalnej oraz środowiska profesjonalistów praktyków i naukowców, tworzeniu partnerstwa z samorządami lokalnymi oraz wspieraniu startu zawodowego młodzieży szkolnej i akademickiej.
- Stowarzyszenie Nna Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia wspierające powstawanie projektów na poziomie lokalnym, współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami państwowymi i samorządowymi w zakresie rozwoju i promocji miasta i regionu oraz pozyskiwanie zagranicznych środków pomocowych.
- Stowarzyszenie Euroregion Karpacki Polska, którego celem jest tworzenie struktur współpracy transgranicznej i międzyregionalnej oraz koordynacja wykorzystania pomocy Unii Europejskiej przeznaczonej na współpracę transgraniczną i międzyregionalną.
- Małopolski Instytut Gospodarczy prowadzący Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości.
- Centrum Promocji Biznesu – jego działania mają pomóc firmom w kreowaniu ich pozytywnego wizerunku, który upowszechniany podczas realizowanych projektów jest ważnym elementem ogólnej polityki promocji firmy i podstawą odniesienia sukcesu w interesach
- Towarzystwo Altum, którego celem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości oraz inicjatyw gospodarczych poprzez szkolenia.
- Enterprise Europe Network wchodzące w skład Górnośląskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. Sieć oferuje przedsiębiorcom usługi w zakresie informacji dotyczących prawa, polityk i programów Unii Europejskiej, rozwijania współpracy podmiotów gospodarczych, w tym współpracy międzynarodowej, stymulowania potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw oraz transferu technologii i wiedzy.

Natomiast do organizacji gospodarczych funkcjonujących w Rzeszowie zaliczyć można:

- Podkarpacki Klub Biznesu integrujący środowisko lokalnych przedsiębiorców, którego działania sprowadzają się m.in. do: występowania w obronie interesów członków Klubu; współpracy z organami władzy w realizacji przedsięwzięć o istotnym znaczeniu dla regionu i członków Klubu; opracowywania oraz przedkładania opinii, ekspertyz i zapytań w sprawach dotyczących środowiska przedsiębiorców organom władzy; prowadzenia systemu informacji służącej nawiązaniu kontaktów gospodarczych; organizacji misji gospodarczych dla członków Klubu i in.
- Izbę Rzemieśniczą w Rzeszowie będącą organizacją samorządu gospodarczego rzemiosła i związkami pracodawców. Cele Izby to: ochrona praw i reprezentowanie członków; udzielanie swym członkom pomocy instruktazowej i doradczej; współpraca z organami administracji państwowej i samorządu terytorialnego; bezpośrednia współpraca ze szkołami zawodowymi dokształcającymi młodocianych; przeprowadzanie egzaminów czeladniczych i mistrzowskich.
- Cech Rzemiosł Wielobranżowych, którego zadaniem jest popularyzowanie i utrwalanie postaw zgodnych z tradycjami, zasadami etyki i godności rzemiosła, wspomaganie i rozwój przedsiębiorczości. Cech jest organizacją pożytku publicznego.
- Podkarpacką Regionalną Izbę Turystyczną. Zadaniem PROT są w szczególności: opracowanie i wspieranie merytoryczne programów rozwoju oraz modernizacji infrastruktury turystycznej; inicjowanie i prowadzenie badań marketingowych i

monitoringowych turystyki; koordynowanie działań w zakresie planowania i realizacji imprez turystycznych.

6.1.9 Innowacyjność

Współcześnie bardzo ważną determinantą rozwoju lokalnych gospodarek jest innowacyjność, rozumiana jako firmy i inicjatywy innowacyjne funkcjonujące w Mieście. Rzeszów jest miastem, w którym funkcjonuje wiele innowacyjnych podmiotów, a władze lokalne stymulują tworzenie kolejnych podmiotów, wykorzystując dostępne im metody i środki. Wśród podmiotów innowacyjnych funkcjonujących w Rzeszowie wymienić można: Asseco, Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości, BorgWarner, Centrum Technologiczne Budownictwa przy Politechnice Rzeszowskiej Sp. z o.o., Eko Hybres Sp. z o.o., Elmak Sp. z o.o., Elamt Sp. z o.o., Fabrykę e-biznesu Sp. z o.o., Grupę W&W Sp. z o.o., Hamilton Sundstrand, Ideo Sp. z o.o., Marma Polskie Folie, MobiTouch, MTE Aero Engines, Polimarky, Reconal, RoweRes, Szafa.pl, Pratt & Whitney Rzeszów S.A., Vegacom.

W 2013 r. w rankingu organizowanym przez Fundację Innowacji i Rozwoju z Warszawy Miasto Rzeszów zdobyło tytuł Krajowego Lidera Innowacji i Rozwoju – 2012 w kategorii Innowacyjny projekt unijny za przedsięwzięcie pt. *Budowa regionalnej sieci szerokopasmowej aglomeracji rzeszowskiej ResMan – etap I*.

Rzeszów jest pionierem w zakresie idei klasteringu. Od 2003 r. jest stolicą rozpoznawalnego w Europie i na świecie Stowarzyszenia Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”, jak również siedzibą wielu innych klastrów, dbających o konkurencyjny rozwój podmiotów gospodarczych z Podkarpacia. Do wyróżniających się klastrów zaliczyć można:

- Aviation Valley – Dolina Lotnicza: klaster ma na celu przekształcenie Polski południowo-wschodniej w region, który będzie dostarczał produkty i usługi związane z przemysłem lotniczym do różnorodnych klientów. 90% polskiej produkcji w przemyśle lotniczym realizowane jest na Podkarpaciu, dlatego też to właśnie w Polsce południowo-wschodniej powstała Dolina Lotnicza. Kolejnymi czynnikami, które ułatwiły powstanie klastra, jest dostęp do wykwalifikowanej kadry pracowniczej Politechniki Rzeszowskiej, na której rozwinięty jest Wydział Budowy Maszyn i Lotnictwa, oraz Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka o międzynarodowym charakterze. Obecnie w skład klastra wchodzi 130 członków z branży, zatrudniających ponad 23 tys. pracowników. Jednym z wiodących rezultatów rozwoju klastra jest inwestycja koncernu United Technologies Corporation w Wytwórnę Sprzętu Komunikacyjnego PZL Rzeszów (obecnie Pratt & Whitney Rzeszów S.A.). Zagraniczny kapitał umożliwił wyrośnięcie podkarpackiej firmie na lidera w produkcji polskich silników do odrzutowców F-16 oraz podzespołów do amerykańskich myśliwców.
- Klaster Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych Poligen: klaster powstał z inicjatywy trzech podkarpackich organizacji, tj. Politechniki Rzeszowskiej, przedsiębiorstwa MARMA Polskie Folie Sp. z o.o. oraz instytucji okołobiznesowej – spółki INNpuls, dostrzegających potencjał i siłę tej branży w regionie. Wymienione podmioty angażowały w rozwój klastra coraz większą liczbę firm związanych z przetwórstwem tworzyw sztucznych i stymulowały współpracę. Celem Klastra Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych jest tworzenie efektywnego systemu innowacji wspierającego współpracę jego partnerów w zakresie szeroko pojętego wzrostu

konkurencyjności, wdrażania innowacji produktowych, organizacyjnych czy procesowych, rozwoju zrównoważonych technologii oraz rozwoju kapitału ludzkiego.

- Klaster Firm Informatycznych Polski Wschodniej: klaster ma siedzibę w Rzeszowie oraz oddział w Warszawie i zrzesza firmy informatyczne z pięciu województw Polski Wschodniej. Aktualnie klaster łączy ponad 30 firm. Linia produktów oferowanych przez firmy klastra obejmuje zakres kilkunastu systemów do kompleksowego zarządzania przedsiębiorstwami handlowymi (w tym dla rozproszonej sieci supermarketów), produkcyjnymi, usługowymi, hotelami i gastronomią, basenami oraz jednostkami budżetowymi (szpitalami, przedsiębiorstwami komunalnymi, dostawcami energii cieplnej, spółdzielniami mieszkaniowymi). Proponowane rozwiązania informatyczne obejmują również hurtownie danych i rozwiązania analityczne klasy Business Intelligence. Osobna linia produktów obejmuje pełny zakres specjalizowanego sprzętu informatycznego oraz budowę sieci.
- Pozostałe niemniej ważne lokalne klastry to: Klaster Jakości Życia „Kraina Podkarpacie”, Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej, Stowarzyszenie Producentów Komponentów Odlewniczych „Kom-Cast”, Klaster Doliny Ekologicznej Żywności, Wschodni Klaster ICT, Świętokrzysko-Podkarpacki Klaster Budowlany „Innowator”, Klaster Enologiczny, Sieć porozumienia lotniczego „Avia Splot”, Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne – Klaster Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego.

6.1.10 Podstawowe miary rozwoju gospodarczego

Do podstawowych mierników kondycji gospodarki zalicza się PKB (produkt krajowy brutto) oraz wartość dodaną brutto (WDB). Mierniki te nie są agregowane na poziomie Miasta Rzeszowa – najniższy poziom podawany przez GUS to podregiony. Ze względu na dominującą rolę gospodarki Miasta w podregionie zdecydowano się zaprezentować te mierniki.

Tab. 50. PKB *per capita* w latach 2010–2012 (w cenach bieżących)

Podregiony	Rok	Ogółem w zł	Lokata	Polska = 100	Województwo = 100	Rok poprzedni = 100
Polska	2010	37317	x	100,0	x	.
	2011	40326	x	100,0	x	108,1
	2012	41934	x	100,0	x	104,0
Rzeszowski	2010	31054	30	83,2	119,6	.
	2011	34088	26	84,5	120,6	109,8
	2012	36314	24	86,6	123,8	106,5
Lubelski	2010	33389	22	89,5	129,2	.
	2011	35600	22	88,3	126,7	106,6
	2012	38697	21	92,3	131,3	108,7
Białostocki	2010	31844	25	85,3	116,7	.
	2011	33984	27	84,3	115,4	106,7
	2012	35491	27	84,6	118,1	104,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Należy zwrócić uwagę, że podregion rzeszowski w zakresie PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca na przestrzeni trzech analizowanych lat plasuje się pomiędzy podregionem lubelskim (najlepszym) a białostockim. PKB *per capita*, który pokazuje również poziom rozwoju gospodarczego, pozwala stwierdzić, że od podregionu rzeszowskiego nieco wyżej rozwinięty jest lubelski. Natomiast podregion białostocki w 2012 r. był słabiej rozwinięty.

Wśród słabych stron w zakresie rozwoju gospodarczego wskazać należy, iż PKB *per capita* podregionu rzeszowskiego wciąż pozostaje poniżej średniej krajowej. Jednakże wartość ta rokrocznie rośnie, gdyż w 2010 r. PKB *per capita* podregionu rzeszowskiego wynosiło 83,2% PKB *per capita* Polski, a w 2012 r. już 86,6%. Pozostałe analizowane podregiony również pozostają poniżej średniej krajowej.

Dla rozwoju gospodarczego istotne znaczenie ma dynamika. W tym przypadku można stwierdzić, że podregion rzeszowski rozwija się najszybciej spośród analizowanych trzech podregionów. Należy zwrócić uwagę, że podregion rzeszowski pomiędzy 2010 a 2012 r. zanotował 16,9% wzrostu PKB *per capita*, podczas gdy podregion lubelski 16,4%, a podregion białostocki 11,5%. Dynamika rozwoju gospodarczego podregionu rzeszowskiego jest wyższa od średniej krajowej. Dynamiczny rozwój podregionu rzeszowskiego znajduje również potwierdzenie miejscu zajmowanym przez podregion w kraju (kolumna „Lokata”). Na przestrzeni dwóch lat podregion rzeszowski awansował aż o 6 pozycji, podczas gdy podregion lubelski o 1 pozycję, a białostocki stracił dwie pozycję. Ponadto jeszcze w roku 2010 podregion białostocki notował znacznie lepsze wyniki od rzeszowskiego, zarówno pod względem wartości PKB *per capita*, jak i lokaty. Natomiast w 2012 r. podregion rzeszowski zdecydowanie wyprzedza białostocki.

Wartość dodano brutto (WDB) przedstawia przyrost wartości dóbr w wyniku procesu produkcji lub tworzenia usługi. Jest to różnica między produkcją globalną i zużyciem pośrednim.

Tab. 51. WDB *per capita*

Podregiony	Rok	Ogółem w zł	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł		Budownictwo	Handel; naprawa pojazdów samochodowych transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	Pozostałe usługi
				razem	w tym przetwórstwo przemysłowe				
Polska	2010	33139	967	8355	6314	2726	9763	3148	8180
	2011	35436	1132	9234	7008	2902	10148	3402	8618
	2012	37160	1157	9724	7367	2917	11059	3289	9014
Rzeszowski	2010	27300	337	6188	4989	2434	8892	2326	7123
	2011	29900	423	6984	5599	2777	9599	2618	7500
	2012	32086	407	7845	6363	2874	10577	2458	7924
Lubelski	2010	29406	699	5971	3522	2390	8813	3046	8486
	2011	31293	918	6070	3656	2644	9248	3266	9147
	2012	34297	870	7252	4229	2829	10275	3358	9714
Białostocki	2010	28017	1053	5082	4027	2338	8852	2648	8043
	2011	29846	1207	5398	4263	2474	9371	2951	8448
	2012	31420	1177	5795	4547	2537	10420	2627	8861

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Szacunki w zakresie WDB *per capita* potwierdzają powyższe wnioski o poziomie rozwoju gospodarczego regionów ujętych w ocenie PKB *per capita*. Podregion rzeszowski ustępuje lubelskiemu, jednak wyprzedza białostocki. Należy zwrócić uwagę, że poziom WDB *per capita* w każdym z analizowanych lat w rzeszowskim był niższy niż lubelskim. Natomiast w odniesieniu do białostockiego podregion rzeszowski w 2010 r. miał słabszy wynik, a w 2012 r. już lepszy.

Podobnie jak w przypadku PKB *per capita* podregion rzeszowski, ale i dwa pozostałe, mają niższe wartości WDB *per capita* niż średnia krajowa. O ile poziom rozwoju mierzony WDB *per capita* podregionu rzeszowskiego nie należy do najwyższych wśród badanych podregionów i średniej krajowej, o tyle dynamika przyrostu WDB *per capita* jest najwyższa.

W podregionie rzeszowskim przyrost WDB *per capita* w latach 2010–2012 wynosi 17,5%, podczas gdy w podregionie lubelskim 16,6%, a w białostockim 12,1%. Dynamika krajowa, która wynosi 12,1%, jest również niższa od podregionu rzeszowskiego.

Należy też zwrócić uwagę na strukturę WDB *per capita*. Rozwój gospodarki podregionu rzeszowskiego na tle dwóch pozostałych podregionów charakteryzuje się mocniejszym profilem przemysłowym, budowlanym i handlowym. Jednakże poziom WDB *per capita* rzeszowskiego w tych działach pozostaje poniżej średniej krajowej. Warto dodać, że podregion rzeszowski charakteryzuje się zdecydowanie mniejszymi przyrostami WDB *per capita* w rolnictwie.

Pomimo iż ocena poziomu rozwoju gospodarczego przez pryzmat PKB na poziomie Miasta Rzeszowa jest nieco utrudniona, to można jej dokonać przez miarę substytucyjną – wartość dochodów podatkowych z tytułu PIT. Wynika to z faktu, że podatki związane są z produkcją powstającą na danym terytorium. W tym świetle najważniejszą miarą byłyby podatki dochodowe od osób prawnych (CIT). Jednakże złożoność polskiego systemu podatkowego uniemożliwia takie podejście z kilku względów: a) podatki płacone są w miejscu siedziby głównej, a nie w miejscu powstania produktu/usługi; b) funkcjonują zwolnienia podatkowe (np. specjalne strefy ekonomiczne); c) istnieje możliwość pokrywania strat z jednego roku podatkami z kolejnych lat. Natomiast dochody podatkowe z tytułu PIT charakteryzują się mniejszymi zakłóceniami. Jednocześnie istnieje bardzo wysoki poziom skorelowania statystycznego pomiędzy PIT a PKB, który na ogół przyjmuje wartości $r > ,95$ ($p = 0,0000$).

Tab. 52. PIT *per capita* w zł (w cenach bieżących)

Miasta	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
POLSKA	225,50	219,13	231,07	230,94	233,03	347,44	402,52	466,24	580,51	644,92	611,07	602,53	657,45	687,36	724,58
dynamika		0,97	1,05	1,00	1,01	1,49	1,16	1,16	1,25	1,11	0,95	0,99	1,09	1,05	1,05
Rzeszów	242,66	252,70	274,24	267,61	267,87	457,82	547,33	641,86	765,27	863,75	863,06	788,64	890,83	961,88	1008,72
dynamika		1,04	1,09	0,98	1,00	1,71	1,20	1,17	1,19	1,13	1,00	0,91	1,13	1,08	1,05
Lublin	252,95	275,87	298,54	288,03	289,26	472,71	567,24	672,68	827,05	899,63	851,05	840,57	930,49	975,24	995,39
dynamika		1,09	1,08	0,96	1,00	1,63	1,20	1,19	1,23	1,09	0,95	0,99	1,11	1,05	1,02
Białystok	231,37	245,26	256,08	251,62	256,23	425,17	544,30	596,70	748,06	822,44	785,08	760,07	834,33	894,15	895,11
dynamika		1,06	1,04	0,98	1,02	1,66	1,28	1,10	1,25	1,10	0,95	0,97	1,10	1,07	1,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Uwzględniając wyniki zaprezentowane w powyższej tabeli, należy zauważyć, że gospodarka Miasta Rzeszowa jest wysoko rozwinięta – lepiej niż gospodarki Lublina czy Białegostoku, ale i lepiej niż średnia krajowa. Jednocześnie dynamika rozwoju gospodarki Rzeszowa jest najwyższa, a od 1999 r. gospodarka ta rozwinęła się ponad czterokrotnie (Rzeszów 416%, Lublin 394%, Białystok 389%, średnia krajowa 321%).

Ponadto według rankingu gazety „Rzeczpospolita” w artykule „Miasta bogate mieszkańcami” w 2014 r. Rzeszów został uznany za lidera wśród polskich miast pod względem dynamiki wzrostu wpływów z podatku PIT *per capita*. Na liście zamożności Miasto awansowało do pierwszej dwudziestki w kraju. Analizę przeprowadzono w 120 największych polskich miastach. Dynamika wzrostu wpływów *per capita* w Rzeszowie wynosi 277%. W minionym dziesięcioleciu najszybciej rosła zamożność miast Polski Wschodniej.

6.2. Rynek pracy

6.2.1 Przemiany w rzeszowskiej gospodarce

Od końca lat 90. gospodarka Rzeszowa zaczęła funkcjonować w bardzo zmieniających się uwarunkowaniach. Po pierwsze, reforma samorządowa z 1999 r. ustanowiła Rzeszów jako stolicę większego niż uprzednio województwa, co zwiększyło atrakcyjność inwestycyjną Miasta oraz sprzyjało pełnieniu szeregu dodatkowych funkcji społeczno-gospodarczych i metropolitalnych. Po drugie, w pierwszej dekadzie ubiegłego wieku Polska, przystępując do struktur unijnych, miała do dyspozycji dodatkowe duże środki finansowe na rozwój inwestycji. Chodzi tu o środki przedakcesyjne, jaki i te dostępne w okresie programowania 2004–2006 oraz 2007–2013. Ponadto perspektywa finansowa 2014–2020 zawiera środki również na rozwój dużych miast. Na wymienione pozytywne uwarunkowania gospodarcze nałożył się w drugiej połowie ubiegłego dziesięciolecia okres spowolnienia gospodarczego. Sygnalizowane uwarunkowania gospodarcze miały swoje konsekwencje w liczbie podmiotów gospodarczych w Rzeszowie (por. 6.2.2. Dynamika rozwoju podmiotów gospodarczych) oraz strukturze miejsc pracy.

Tab. 53. Zatrudnienie w latach 2007–2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Podkarpacie	560911	569378	557240	673450	676834	672858	681212
<i>Dynamika</i>		1,02	0,98	1,21	1,01	0,99	1,01
Rzeszów	76682	79899	78505	84395	85320	85924	85674
<i>Dynamika</i>		1,04	0,98	1,08	1,01	1,01	1,00
<i>Udział Rzeszowa w Podkarpaciu</i>	14%	14%	14%	13%	13%	13%	13%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W minionym okresie planistycznym UE (2007–2013) zatrudnienie w Rzeszowie wzrosło o 12%, czyli w tym samym stopniu co w regionie. Struktura tego wzrostu w Rzeszowie była powiązana z następującymi zdarzeniami:

- W sekcji Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo zaobserwowano najdynamiczniejszy, blisko trzynastokrotny wzrost zatrudnienia, tj. z 266 os. w 2007 r. do 3387 os. w 2013 r. W 2013 r. ta sekcja stanowiła 4% zatrudnienia w Rzeszowie.
- Sekcja Przemysł i budownictwo, która w 2013 r. gromadziła największy odsetek zatrudnionych (26%), charakteryzowała się tendencją spadkową. Pomiędzy rokiem 2007 a 2013 zatrudnienie w tej sekcji obniżyło się o 7%. Analizując roczne wahania, można zauważyć, że mamy do czynienia ze zmianami zarówno dodatnimi, jak i ujemnymi. Obniżenie zatrudnienia w relacji do zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych w tej sekcji, ale i wartości środków trwałych oraz inwestycji może sygnalizować wzrost wydajności pracy, unowocześnienie aparatu wytwórczego zlokalizowanego w Mieście. Zatem pomimo obniżenia zatrudnienia, procesy zachodzące w sekcji Przemysł i budownictwo należy pozytywnie ocenić z punktu widzenia rozwoju gospodarczego.
- Lukę w zatrudnieniu powstającą po Przemysle i budownictwie może zapelnąć kolejna istotna pod względem zatrudnienia sekcja, czyli Handel, naprawa pojazdów, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia. Sekcja ta w 2013 r. gromadziła w Rzeszowie 24% ogółu pracujących. Na przestrzeni lat 2007–2013 wystąpiły wahania dodatnie i ujemne z tendencją rosnącą, bowiem zatrudnienie w tej sekcji wzrosło o 6%.
- Ponadto bardzo mocno rozwija się sekcja Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa nieruchomości, która w 2013 r. obejmowała co prawda 5% zatrudnionych w

Rzeszowie, ale w latach 2007–2013 cechowała się silną tendencją wzrostową. Zatrudnienie w tej sekcji na przestrzeni 7 lat wzrosło o 24%, co należy ocenić zdecydowanie pozytywnie. Jednocześnie warto zauważyć, że w Rzeszowie pracuje 36% zatrudnionych w tej sekcji w regionie.

- Sekcja nazwana w statystyce GUS Pozostałe usługi w 2013 r. gromadziła 41% zatrudnionych w Rzeszowie i również mocno się rozwijała, w latach 2007–2013 zanotowano 19-procentowy wzrost zatrudnienia w tej sekcji.

Mając na uwadze powyższe informacje, można wskazać, że zatrudnienie w Rzeszowie rozwija się. Obserwujemy bowiem wzrost zatrudnienia, który jest wynikiem pozytywnych procesów zachodzących w strukturze zatrudnienia. Obniża się rola zatrudnienia w sektorach fizycznych ze względu na wzrost wydajności pracy i unowocześnianie aparatu wytwórczego, rośnie natomiast rola i znaczenie sektorów usługowych w tym finansów, ubezpieczeń itp.

Tab. 54. Zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r. – udział w liczbie ludności.

Wyszczególnienie	Ogółem	Przemysł	Budownictwo	Handel; Naprawa pojazdów samochod.	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowa -nie i gastronomia
	%					
Rzeszów	23,34	36,11	10,65	24,31	2,31	1,39
Lublin	18,58	38,58	10,87	32,28	4,09	1,42
Białystok	11,17	34,55	10,91	29,39	6,36	2,73

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Porównując poziom zatrudnienia w Rzeszowie do wybranych miast, zauważyć należy korzystny udział zatrudnienia. W Rzeszowie ponad 23% zatrudnionych jest w przedsiębiorstwach, podczas gdy w Lublinie ponad 18%, a w Białymstoku 11%.

Struktura zatrudnienia w Rzeszowie w ujęciu ogólnym jest podobna jak w pozostałych porównywanych miastach, tzn. największy udział w zatrudnieniu ma przemysł, następnie handel i naprawa samochodów, na trzecim miejscu budownictwo.

Ponadto podkreślić, że Rzeszów oceniany jest bardzo wysoko w skali krajowej i europejskiej w zakresie tzw. miast uczących się. W Rankingu Fundacji Schumanna (2015 r.) wśród miast uczących się na pierwszym miejscu znalazła się Warszawa, natomiast drugie miejsce zajął Rzeszów – jedyne miasto w Polsce, które związało swoją przyszłość z nowymi technologiami. Jest także drugim miastem w Europie, po Lizbonie, jeżeli chodzi o zapotrzebowanie na informatyków. Jako jedno z niewielu polskich miast może w najbliższych latach spodziewać się przyrostu liczby mieszkańców.

Tab. 55. Wynagrodzenie przeciętne brutto w latach 2007–2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Podkarpacie	2372,82	2614,12	2740,89	2877,43	3023,21	3152,36	3282,69
Dynamika		1,10	1,05	1,05	1,05	1,04	1,04
Rzeszów	2734,81	3107,71	3258,06	3428,12	3532,66	3702,54	3859,86
Dynamika		1,14	1,05	1,05	1,03	1,05	1,04
Wynagrodzenia w Rzeszowie w relacji do Podkarpacia	115,3%	118,9%	118,9%	119,1%	116,9%	117,5%	117,6%
Wynagrodzenia w Rzeszowie w relacji do Polski	95,4%	98,4%	98,3%	99,8%	97,4%	98,9%	99,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wspomniane przemiany zatrudnienia w Rzeszowie mają również odzwierciedlenie w wynagrodzeniach. Na przestrzeni lat 2007–2013 wynagrodzenia w Rzeszowie wzrosły

bardziej niż na Podkarpaciu, bowiem w regionie wynagrodzenia wzrosły o 38%, a w Rzeszowie o 41% (nie uwzględniono inflacji). Ponadto należy zwrócić uwagę na pozytywną tendencję zbliżania się wynagrodzeń rzeszowskich do średniej krajowej.

Tab. 56. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Przemysł	Budownictwo	Handel; Naprawa poj. samoch.	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowa- nie i gastronomia
	zł					
Rzeszów	4080,81	4265,89	3563,18	2897,22	3231,63	2354,65
Lublin	3798,02	4677,59	3661,98	2868,70	3295,55	2567,13
Białystok	3298,21	3277,53	3728,53	3190,78	3336,85	2199,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Porównując poziom przeciętnego wynagrodzenia firm w Rzeszowie do podmiotów z Lublina i Białegostoku, można zauważyć, że przeciętnie jest on wyższy. Przeciętne wynagrodzenie w Rzeszowie wynosi 4080,81 i jest wyższe o 7,5% niż w Lublinie i 23,7% niż w Białymstoku. Jednakże Rzeszów wypada słabiej od Lublina pod względem wynagrodzeń w sektorze zatrudniającym największą część mieszkańców – w przemyśle. Wynagrodzenie w przemyśle w Lublinie jest o 9,6% wyższe niż w Rzeszowie.

Ponadto, uwzględniając przeciętne miesięczne wynagrodzenie w ostatnich 10 latach (Ranking wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, Gazeta Prawna 2015), należy wskazać, że Rzeszów zajął pierwsze miejsce w Polsce. Dynamika wzrostu płac wynosi 91% na przestrzeni ostatnich 10 lat, podczas gdy w Lublinie – 81%, a w Białymstoku – 56%.

6.2.2 Poziom i struktura bezrobocia

Stopa bezrobocia w Rzeszowie charakteryzuje się tendencją spadkową. Na przestrzeni ostatnich 11 lat obniżyła się ona z 9,4% (2004 r.) do 7,8% (2014 r.). Stopa bezrobocia w Mieście charakteryzuje się korzystniejszą tendencją niż w regionie, bowiem na Podkarpaciu stopa bezrobocia wynosi 16,3%, a w odniesieniu do 2004 r. obniżyła się (z poziomu 19,1%).

Tab. 57. Stopa bezrobocia w latach 2004–2014 w ujęciu procentowym

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podkarpacie	19,1	18,5	16,4	14,2	13,0	15,9	15,4	15,5	16,4	16,3	16,3
<i>Dynamika</i>		0,97	0,89	0,87	0,92	1,22	0,97	1,01	1,06	0,99	1,00
Rzeszów	9,4	9,2	8,1	7,3	5,9	7,2	7,6	7,6	8,1	8,4	7,8
<i>Dynamika</i>		0,98	0,88	0,90	0,81	1,22	1,06	1,00	1,07	1,04	0,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Natomiast wielkość bezrobocia wyrażana w bezwzględnych liczbach osób wskazuje, że na koniec 2014 r. zarejestrowanych było 8715 osób. Od 2009 r. liczba bezrobotnych rosła aż do 2013 r., ze średnim tempem wzrostu 9,6% rocznie. W 2014 r. liczba bezrobotnych spadła o 8%.

Dla oceny rozwoju społeczno-gospodarczego ważne znaczenie ma struktura bezrobocia ze względu na wiek, wykształcenie i czas pozostawania bez pracy. Mając na uwadze wiek bezrobotnych, warto zwrócić uwagę na liczbę bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 6 miesięcy. Jest to tzw. bezrobocie długookresowe, co ogranicza również możliwość analizy bezrobocia frykcyjnego. Mając na uwadze tak ujęte ramy bezrobocia należy wskazać, że osoby młode (18–24 rok życia) stanowią stosunkowo niedużą grupę bezrobotnych. W 2014 r. ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 4%, a na

przeźrzeni 7 ostatnich lat wynosił średnio 5%. W Rzeszowie w tej grupie wiekowej sytuacja bezrobotnych jest korzystniejsza niż w regionie, gdzie w 2014 r. udział bezrobotnych z tej grupy wiekowej wynosił 7%, a średniorocznie 9%. Z kolei udział osób starszych (55–64 rok życia) w omawianym typie bezrobocia wynosił w Rzeszowie w 2014 r. 11%, a średniorocznie 7%. Wartości rzeszowskie prezentują się nieco słabiej niż dane regionalne, bowiem udział osób starszych w liczbie bezrobotnych w 2014 r. wynosił 7%, a średniorocznie 4%.

Jeśli chodzi o bezrobocie ze względu na wykształcenie, to w Rzeszowie można zaobserwować niepokojące tendencje. Najliczniejszą grupą osób bezrobotnych są osoby z wykształceniem wyższym – 26% bezrobotnych (2014 r.). Jednocześnie od 2002 do 2011 r. obserwuje się nieustanny wzrost tej grupy osób w strukturze bezrobotnych (2002 r. – 12%, 2011 r. – 26%). Od roku 2011 do 2014 udział tej grupy osób był stały. Dane regionalne prezentują znacznie korzystniejsze wartości (2014 r. – 14%). Kolejną grupą osób dotkniętych bezrobociem są osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. W 2014 r. udział tej grupy osób wynosił 25% i od kilkunastu lat jest stały. Te same wartości i tendencje można zaobserwować w regionie. Z kolei bezrobotni z wykształceniem ogólnokształcącym w 2014 r. stanowili 12% bezrobotnych, a od 2002 r. wartość ta rośnie – jednak bardzo powoli (w 2002 r. było to 8%). Tendencje regionalne w tej grupie osób są zbliżone. Kolejną grupą osób są bezrobotni z wykształceniem zawodowym. W Rzeszowie w 2002 r. obejmowała ona 24% bezrobotnych i do 2014 r. wartość ta sukcesywnie obniżała się do poziomu 19%. Podobne tendencje obserwowane są w regionie, jednak wielkości bezrobocia są tam wyższe (2002 r. – 39%, 2014 r. – 30%). Bardzo podobne spadkowe tendencje obserwowane były wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (Rzeszów: 2002 r. – 30%, 2014 r. – 19%; Podkarpacie: 2002 r. – 27%, 2014 r. – 20%).

Trzecim elementem diagnozy bezrobocia jest kryterium czasu pozostawania bez pracy. Tendencje Rzeszowa w tym zakresie są zbliżone do regionalnych, a najwięcej osób pozostaje bez pracy powyżej 12 miesięcy. W Rzeszowie w 2014 r. udział tych osób w wynosił 46%, z czego większość pozostawała bez pracy powyżej 2 lat. Trzeba zaznaczyć, że zjawisko to w Rzeszowie latach 2003–2009 zostało zredukowane z 55% do 30%, natomiast po 2009 r. liczba długotrwale bezrobotnych nieustannie rośnie.

Porównując stopę bezrobocia w Rzeszowie ze stopą bezrobocia Lublina czy Białegostoku, należy wskazać wyraźnie lepsze wartości. Stopa bezrobocia w Rzeszowie jest niższa o blisko 1% od stopy w Lublinie i 4% w Białymstoku. Poziom stopy bezrobocia w Rzeszowie jest niższy również od stopy krajowej – 11,5% (stan z grudnia 2014 r.).

Tab. 58. Stopa bezrobocia w wybranych miastach w 2014 r.

Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
	[%]				
Polska	12,4	12,5	13,4	13,4	11,5
Województwo podkarpackie	15,4	15,5	16,4	16,3	14,8
Rzeszów	7,6	7,6	8,1	8,4	7,8
Białystok	12,3	12,4	13,3	13,7	11,9
Kielce	10,6	9,9	10,7	11,3	9,8
Lublin	9,6	9,4	9,9	10,0	8,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Warto też podkreślić korzystną pozycję Rzeszowa na tle ośrodków konkurencyjnych w odniesieniu do udziału osób pozostających długotrwale na bezrobociu (powyżej 1 roku) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (Tab. 59).

Tab. 59. Udział bezrobotnych długotrwale (powyżej 1 roku) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
	[%]				
Polska	2,3	2,8	3,1	3,4	3,1
Województwo podkarpackie	3,9	4,5	4,7	4,9	4,6
Rzeszów	2,4	2,8	3,1	3,4	3,4
Białystok	2,8	3,1	3,5	4,0	3,8
Kielce	2,7	2,8	3,3	3,8	3,7
Lublin	2,7	3,0	3,3	3,7	3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

6.3. Rolnicza działalność gospodarcza

Na obszarze Miasta grunty rolne zajmują 6 933 ha (2014 r.) i stanowią 60% jego ogólnej powierzchni. Powierzchnia gruntów rolnych zdominowana jest w 71% przez grunty orne (4 905 ha). Pastwiska zajmują 12% użytków rolnych (825 ha), łąki – 8% użytków rolnych (586 ha), a sady 2% użytków rolnych (158 ha). 6% użytków zajmuje zabudowa zagrodowa (413 ha), a pozostała część (niecałe 1%) obejmują grunty pod stawami i rowami.

Powszechnym zjawiskiem w dużych miastach jest zmniejszanie arealu użytków rolnych na rzecz zwiększających się obszarów zurbanizowanych, przeznaczonych zwłaszcza pod zabudowę mieszkaniową. Zjawisko to obecne jest również w Rzeszowie, bowiem od 2012 r. ubyło 238 ha użytków rolnych, a 194 ha przybyło gruntów zabudowanych i zurbanizowanych. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują 33% powierzchni Miasta (2014 r.). Pozostałą część stanowią grunty: pod lasami (536 ha), pod wodami (236 ha), nieużytki (29 ha), tereny różne (97 ha).

Według danych spisu rolnego z 2010 r. w Rzeszowie gospodarstwa rolne ogółem zajmują 4,47 ha, z czego 3,86 ha stanowią użytki rolne, a 1,12 użytki rolne w dobrej kulturze.

Gospodarstwa rolne, które prowadzą działalność rolniczą, stanowią 75% zaewidencjonowanych gospodarstw rolnych. Gospodarstwa rolne w ujęciu ogólnym (również te, które nie prowadzą działalności rolniczej) zdominowane są przez małe jednostki do 1 ha, które stanowią 66% ogólnej liczby gospodarstw. Jednakże 45% z nich prowadzi działalność rolniczą. Średniej wielkości gospodarstwa rolne (1–5 ha) obejmują 30%, z których 88% prowadzi działalność rolniczą. Duże gospodarstwa (pow. 5 ha) obejmują 5%, a 95% z nich prowadzi działalność rolniczą.

Rolnictwo nie odgrywa w gospodarce Rzeszowa istotnej roli, bowiem wielkość nakładów inwestycyjnych w rolnictwie od wielu lat nie przekracza 1%, a od 2010 r. zatrudnienie w rolnictwie w Rzeszowie utrzymuje się na stałym poziomie i wynosi 4%. Jednocześnie gminne dochody z tytułu podatku rolnego w Rzeszowie nie przekraczają 1%.

Współcześnie zachodzące procesy przestrzenne w dużych polskich miastach, ale i w Rzeszowie, związane z rozwojem zabudowy mieszkaniowej (indywidualnej i zbiorowej), pozwalają przypuszczać, że rolnictwo w Mieście nie będzie odgrywało ważniejszej roli, a grunty rolne będą ustępować obszarom zurbanizowanym.

7. Oświata i wychowanie

7.1. Wychowanie przedszkolne

Wychowanie przedszkole realizowane jest w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych, a od 2008 r. – także w punktach przedszkolnych i zespołach wychowania przedszkolnego. Liczba przedszkoli w Rzeszowie wzrosła po 2005 r. dwukrotnie, przy czym największy wzrost dotyczył liczby przedszkoli prywatnych (Tab. 60). Przedszkola prywatne zapewniają coraz większy odsetek miejsc przedszkolnych – w 2010 r. przedszkola gminne miały 93% miejsc, w 2013 r. – tylko 76%. Coraz mniejszą rolę w zapewnianiu wychowania przedszkolnego spełniają oddziały przedszkolne przy szkołach, wzrasta natomiast liczba punktów przedszkolnych (wszystkie prowadzone przez podmioty inne niż gmina). Ogółem liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrosła w omawianych latach z 6 tys. w 2010 r. do 7,3 tys. w 2013 r.

Tab. 60. Wychowanie przedszkolne w Rzeszowie (bez przedszkoli specjalnych)

Rodzaj placówki		2005	2010	2013
przedszkola	ogółem	37	52	73
	prowadzone przez gminę	33	37	41
oddziały w przedszkolach	ogółem	163,00	227,00	294,00
	prowadzone przez gminę	154,00	184,00	213,00
miejsca w przedszkolach	ogółem	4 067	5 568	7 342
	prowadzone przez gminę	3 802	4 634	5 610
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	ogółem	15	21	12
oddziały (klasy, grupy)		24	25	14
dzieci w oddziałach		443	494	271
punkty przedszkolne		-	1	6
oddziały		-	1	8
miejsca		-	18	115
dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	dzieci w wieku 3 - 5 lat	2 920	4 510	5 642
	dzieci w wieku 3 - 6 lat	4 314	6 005	7 316

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Systematycznie wzrasta liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2013 r. odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych tą formą wychowania wynosił prawie 92%, w tym w przypadku młodszych dzieci był nawet nieznacznie wyższy (Tab. 61). Rzeszów pod tym względem wypada korzystnie na tle całego kraju, regionu podkarpackiego i innych miast wojewódzkich Polski Wschodniej.

Tab. 61. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym

Jednostka terytorialna	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym [%]					
	dzieci w wieku 3–5 lat			dzieci w wieku 3–6 lat		
	2005	2010	2013	2005	2010	2013
Polska	41,0	62,6	74,1	55,4	68,0	75,3
Polska – miasta	58,4	78,8	87,6	70,0	82,5	87,6
Województwo podkarpackie	32,4	54,3	68,2	49,4	61,7	71,7
Rzeszów	69,4	86,4	91,9	76,6	88,4	91,7
Białystok	68,3	88,0	90,0	76,3	90,1	90,7
Kielce	56,9	83,6	85,3	67,6	84,7	85,0
Lublin	64,0	85,7	93,9	73,3	87,7	91,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

7.2. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

W roku szkolnym 2013/2014 w 430 oddziałach w 30 szkołach podstawowych uczyło się 9,6 tys. uczniów, o 4% więcej niż w 2010 r. (Tab. 62). Szkoły podstawowe opuściło 1,9 tys. absolwentów. Zdecydowana większość uczniów (95%) uczęszczała do szkół podstawowych prowadzonych przez gminę, choć odsetek ten nieznacznie się zmniejszył po 2005 r. – gdy wynosił 97%. Pod względem zagęszczenia uczniów sytuacja w ostatnich latach nieco się poprawiła – średnia liczba uczniów na oddział spadła z 23 do 22. Pod względem zagęszczenia uczniów najlepiej wypadają szkoły prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia, najgorzej – przez organizacje wyznaniowe.

Tab. 62. Szkoły podstawowe w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Liczba uczniów/oddział	Absolwenci
szkoły podstawowe ogółem							
2005/2006	23	393	9233	4765	4468	23,5	1887
2010/2011	29	419,00	9368	4802	4566	22,4	1548
2013/2014	30	430,00	9615	4857	4758	22,4	1947
szkoły prowadzone przez gminę							
2005/2006	20	378	9015	4651	4364	23,8	1862
2010/2011	26	395	8935	4569	4366	22,6	1507
2013/2014	26	404	9201	4643	4558	22,8	1886
szkoły prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia							
2005/2006	2	10	96	53	43	9,6	25
2010/2011	2	11,00	100	58	42	9,1	15
2013/2014	2	13,00	99	58	41	7,6	9
szkoły prowadzone przez organizacje wyznaniowe							
2005/2006	1	5	122	61	61	24,4	0
2010/2011	1	13	333	175	158	25,6	26
2013/2014	1	12,00	312	153	159	26,0	52
szkoły prowadzone przez pozostałe organizacje							
2005/2006	0	0	0	0	0	0	0
2010/2011	0	0,00	0	0	0	0	0
2013/2014	1	1,00	3	3	0	3	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W roku szkolnym 2013/2014 do 20 gimnazjów dla młodzieży w Rzeszowie uczęszczało 5,1 tys. uczniów (Tab. 63). Oznacza to spadek liczby gimnazjalistów w stosunku do 2010 r. o nieco ponad 1%. Większy, 17-procentowy spadek odnotowano w liczbie absolwentów gimnazjów. Podobnie jak w przypadku szkół podstawowych większość uczniów gimnazjów uczęszczała do placówek prowadzonych przez gminę, choć w przypadku tego stopnia edukacji dominacja placówek publicznych jest mniejsza – uczęszcza do nich 87% uczniów i odsetek ten od 2005 r. spada. Wskaźnik zagęszczenia spadł w omawianym okresie z 27 do 25 uczniów w oddziale szkolnym i podobnie jak w przypadku szkół podstawowych najkorzystniejszy jest w placówkach społecznych, a najwyższy – w prowadzonych przez organizacje wyznaniowe.

Poza gimnazjami dla młodzieży w Rzeszowie funkcjonują dwa gimnazja dla dorosłych, gdzie w roku szkolnym 2013/2014 uczyły się 172 osoby.

Tab. 63. Gimnazja w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Liczba uczniów/oddział	Absolwenci
Gimnazja dla młodzieży ogółem							
2005/2006	16	233	6243	3157	3086	27	2164
2010/2011	18	204,00	5207	2709	2498	25	1827
2013/2014	20	203,00	5148	2642	2506	25	1524
gimnazja dla młodzieży prowadzone przez gminę							
2005/2006	12	211	5739	2925	2814	27	2047
2010/2011	15	186	4800	2507	2293	26	1673
2013/2014	15	174	4494	2313	2181	26	1404
gimnazja dla młodzieży prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia							
2005/2006	3	9	98	59	39	11	31
2010/2011	2	6	69	40	29	12	31
2013/2014	3	9,00	98	83	15	11	22
gimnazja dla młodzieży prowadzone przez organizacje wyznaniowe							
2005/2006	1	13	406	173	233	31	86
2010/2011	1	12	338	162	176	28	123
2013/2014	2	20,00	556	246	310	28	98
gimnazja dla dorosłych ogółem							
2005/2006	1	7	185	151	34	26	46
2010/2011	2	9	213	165	48	24	54
2013/2014	2	10,00	172	128	44	17	55

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W roku szkolnym 2013/2014 przeciętna liczba uczniów w oddziale w rzeszowskich szkołach podstawowych była większa niż w Polsce i województwie podkarpackim, ale mieściła się w średniej dla polskich miast. Podobny poziom wartości przyjmował ten wskaźnik także w Lublinie i Białymstoku, w Kielcach był nieco wyższy. W przypadku gimnazjów wskaźniki były mniej korzystne. Rzeszów cechował się większym zagęszczeniem w oddziałach od większości analizowanych jednostek (Tab. 64).

Tab. 64. Liczba uczniów na oddział (rok szkolny 2013/2014)

Jednostka terytorialna	Liczba uczniów na oddział	
	szkoły podstawowe	gimnazja
Polska	18	22
Polska – miasta	22	23
Województwo podkarpackie	16	21
Rzeszów	22	25
Białystok	22	23
Kielce	23	25
Lublin	22	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednym z mierników poziomu edukacji są wyniki egzaminów kończących etapy edukacji. Wyniki sprawdzianu dla szóstoklasistów w Rzeszowie są wyższe niż przeciętna dla Polski, regionu, obszaru działania Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie³⁷, a także

³⁷ Obejmuje województwa małopolskie, podkarpackie i lubelskie.

niż w Białymstoku, niższe natomiast niż w Lublinie (Tab. 65). Spośród miast należących do Unii Metropolii Polskich (UMP)³⁸ Rzeszów pod względem uśrednionych wyników sprawdzianu plasował się w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014 na 5 miejscu, po Warszawie, Krakowie, Lublinie i Wrocławiu³⁹.

Tab. 65. Wyniki sprawdzianu na koniec szóstej klasy szkoły podstawowej

Jednostka terytorialna/rok szkolny	Rzeszów	Woj. podkarpackie	OKE Kraków	Polska	Lublin	Białystok
2010/2011	27,64	25,51	25,44	25,27	b.d.	b.d.
2011/2012	25,3	22,97	23,14	22,75	b.d.	b.d.
2012/2013	27,1	24,35	24,51	24,03	27,8	26,4
2013/2014	28,83	26,33	26,33	25,82	29,39	27,9

Źródło: Oświata rzeszowska (wybrane zagadnienia), 2011/12 i 2013/14.

Wysokie są także wyniki egzaminów gimnazjalnych w szkołach rzeszowskich (Tab. 66). W roku szkolnym 2013/14 pod względem wyników egzaminów z języka polskiego i przedmiotów przyrodniczych Rzeszów wśród miast UMP plasował się na 3. miejscu, z historii i wiedzy o społeczeństwie oraz matematyki – na 5.

Tab. 66. Wyniki egzaminu gimnazjalnego

Egzamin	J. Polski (%)		Historia, WOS (%)		Matematyka (%)		Przyroda (%)	
	2012/13	2013/14	2012/13	2013/14	2012/13	2013/14	2012/13	2013/14
Jednostka terytorialna/rok szk.								
Polska	62	68	58	59	48	47	59	52
OKE Kraków	63,3	70	58,7	60	49,7	49	61,6	53
Województwo podkarpackie	63	70	59	60	50	49	62	53
Rzeszów	68	73	64	64	57	56	67	59

Źródło: Oświata rzeszowska (wybrane zagadnienia), 2011/12 i 2013/14.

7.3. Szkolnictwo ponadgimnazjalne

7.3.1 Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego

W roku szkolnym 2013/2014 na terenie Miasta Rzeszowa funkcjonowały 42 szkoły ponadgimnazjalne, tj. o 6 mniej niż w roku szkolnym 2009/2010. Największą liczbę stanowiły licea ogólnokształcące oraz technika (Tab. 67). W analizowanym okresie we wszystkich rodzajach szkół spadała liczba uczniów – ogółem o ponad 16% w stosunku do roku 2009/2010. Największy spadek dotyczył zasadniczych szkół zawodowych – o prawie 37%, najmniejszy – techników (10%). Szkoły w Rzeszowie skupiały prawie 18% wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych województwa podkarpackiego. Spośród wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych tylko 38% stanowili uczniowie zameldowani w Rzeszowie.

³⁸ Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa, Wrocław.

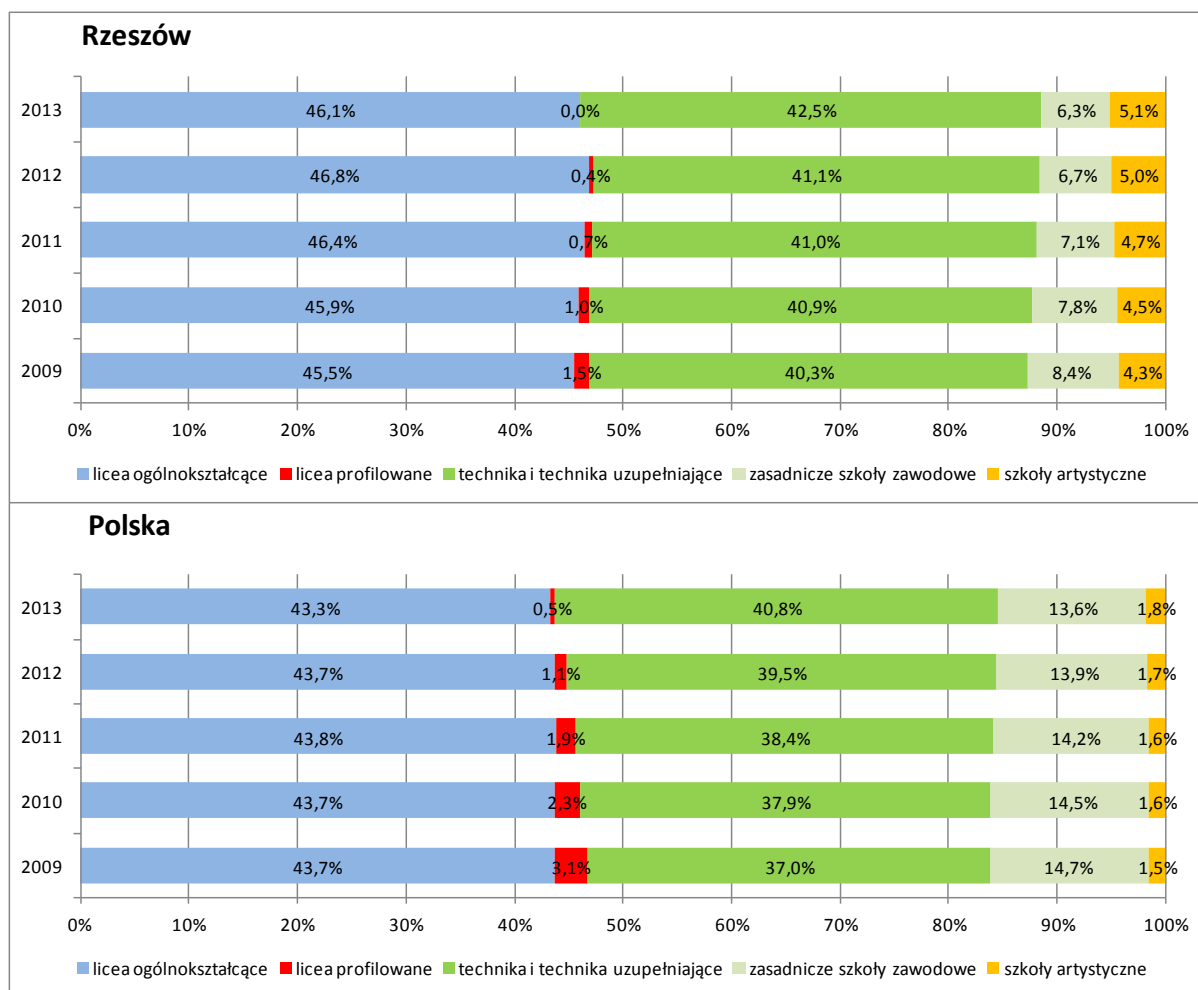
³⁹ Oświata rzeszowska (wybrane zagadnienia), 2011/12 i 2013/14.

Tab. 67. Szkoły ponadgimnazjalne w Rzeszowie w latach 2010–2013

Typy szkół	Szkoły					Uczniowie					
	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	zmiana [%]
licea ogólnokształcące	16	17	18	18	16	7884	7 693	7 285	6 994	6 687	-15,2
licea profilowane	3	2	2	2	0	255	170	115	60	0	-100,0
technika	13	14	13	13	13	6870	6 749	6 334	6 086	6 149	-10,5
technika uzupełniająca	2	2	2	1	1	124	99	91	55	22	-82,3
zasadnicze szkoły zawodowe	8	8	7	7	6	1459	1 304	1 120	996	921	-36,9
szkoły artystyczne	6	6	6	6	6	748	747	740	747	739	-1,2
ogółem	48	49	48	47	42	17 340	16 762	15 685	14 938	14 518	-16,3
dynamika r/r (ogółem) [%]	-	2,1	-2,0	-2,1	-10,6	-	-3,3	-6,4	-4,8	-2,8	-
odsetek szkół woj. podkarpackiego [%]	12,3	13,0	12,9	12,9	12,1	17,4	17,7	17,5	17,5	17,8	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najistotniejsze zmiany, jakie zaszły w strukturze edukacji ponadgimnazjalnej w ostatnich latach, to: zwiększanie się udziału młodzieży w liceach ogólnokształcących i technikach, a także znaczący spadek liczby uczniów szkół zawodowych (Ryc. 20). Podobne zjawisko zachodzi w całym kraju, jednak w Rzeszowie odsetek osób wybierających szkoły zawodowe jest szczególnie niski.

Ryc. 20. Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego w latach 2010–2013 – odsetek uczniów według typów szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Do egzaminu maturalnego we wszystkich typach szkół średnich w maju 2014 r. przystąpiło 3549 absolwentów (rok wcześniej – 3958); w tym w szkołach prowadzonych przez Miasto Rzeszów – 3095. Odsetek abiturientów, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości, wynosił 72%, przy średniej dla Polski, województwa i obszaru OKE Kraków na poziomie 71% (rok wcześniej odpowiednio 79% w Rzeszowie, 81% w Polsce i 82% w regionie i obszarze OKE Kraków). Na tle miast UMP odsetek osób, które zdały maturę, jest w Rzeszowie stosunkowo niski.

7.3.2 Licea ogólnokształcące

W 16 liceach ogólnokształcących dla młodzieży naukę pobierało 6,7 tys. uczniów (Tab. 68). Liczba uczniów w liceach systematycznie spada – od 2005 r. o ok. 1,2 osób (15%). Spadła także liczba absolwentów liceów – o 11% w stosunku do 2005 r. Wśród uczniów liceów przeważają kobiety – stanowiąc 63% uczniów (61% w 2005 r.).

Większość uczniów liceów pobierała naukę w placówkach należących do gminy, odsetek ten jednak spadł z 96% w 2005 r. do 90% w 2013 r., podobnie jak w przypadku gimnazjów najlepszy pod względem zagęszczenia uczniów standard oferowały niepubliczne placówki prowadzone przez podmioty społeczne.

Dynamicznie rozwija się w Rzeszowie sektor liceów dla dorosłych – w 2013 r. było w Mieście 17 takich liceów dla (w tym 6 uzupełniających), w których naukę pobierało łącznie

ponad 1,7 tys. osób (20-krotny wzrost liczby uczniów od 2005 r.). Większość z tych placówek była prowadzona przez podmioty prywatne (tylko jedno liceum dla dorosłych prowadziła gmina).

Tab. 68. Licea ogólnokształcące w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Liczba uczniów/o ddział	Absolwenci
licea ogólnokształcące dla młodzieży ogółem							
2005/2006	16	232	7895	3098	4797	34	2691
2010/2011	17	236	7693	2822	4871	33	2661
2013/2014	16	208	6687	2491	4196	32	2391
licea ogólnokształcące dla młodzieży prowadzone przez gminę							
2005/2006	13	217	7560	2929	4631	35	2582
2010/2011	14	219	7297	2641	4656	33	2483
2013/2014	12	183	6012	2208	3804	33	2272
licea ogólnokształcące dla młodzieży prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia							
2005/2006	1	3	22	10	12	7	5
2010/2011	1	3	33	12	21	11	9
2013/2014	2	5	73	61	12	15	11
licea ogólnokształcące dla młodzieży prowadzone przez organizacje wyznaniowe							
2005/2006	1	9	258	125	133	29	83
2010/2011	1	12	333	147	186	28	135
2013/2014	1	12	405	154	251	34	108
licea ogólnokształcące dla młodzieży prowadzone przez pozostałe organizacje							
2005/2006	1	3	55	34	21	18	21
2010/2011	1	2	30	22	8	15	34
2013/2014	1	8	197	68	129	25	0
licea ogólnokształcące dla dorosłych							
2005/2006	1	3	82	31	51	27	92
2010/2011	9	40	1036	557	479	26	131
2013/2014	11	62	1596	1002	594	26	337
licea uzupełniające dla dorosłych*							
2005/2006	0	0	0	0	0	-	-
2010/2011	9	32	915	540	375	29	210
2013/2014	6	6	114	60	54	19	323

*Wygaszane od roku szkolnego 2011/2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Od 1 września 2015 r. przy Uniwersytecie Rzeszowskim funkcjonuje Dwujęzyczne Liceum Uniwersyteckie. Szkoła ma charakter niepubliczny. Liceum prowadzi kształcenie w oparciu o autorski program nauczania wykraczający poza standardy MEN i ma dwujęzyczny charakter, tzn. część przedmiotów jest nauczana wyłącznie w języku angielskim, zaś część ma charakter dwujęzyczny, tj. język polski jako wiodący i elementy języka angielskiego w zakresie danego/nauczanego przedmiotu.

7.3.3 Szkoły średnie techniczne i zawodowe, szkoły policealne

Średnia edukacja zawodowa realizowana jest w technikach – a do roku szkolnego 2012/2013 była realizowana także w liceach profilowanych (Tab. 69). W roku szkolnym 2013/2014 w technikach dla młodzieży uczyło się ponad 6,1 tys. osób, z czego 67% stanowili mężczyźni (o 2 pp mniej niż w 2005 r.). Liczba uczniów techników spadła o 6% w stosunku do 2005 r. – spadek ten jest zatem mniejszy niż w pozostałych typach szkół ponadgimnazjalnych.

Większość uczniów (95%) uczęszczała do techników publicznych – tylko jedno z 13 techników było placówką społeczną.

Od 2011 r. funkcjonuje w Rzeszowie technikum dla dorosłych, do którego w roku szkolnym 2013/2014 uczęszczało 19 osób.

Tab. 69. Technika i licea profilowane w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Liczba uczniów/oddział	Absolwenci
technika dla młodzieży ogółem							
2005/2006	13	207	6 558	4 524	2 034	32	0
2010/2011	14	224	6 749	4 518	2 231	30	1 718
2013/2014	13	215	6 149	4 113	2 036	29	1 466
technika dla młodzieży prowadzone przez gminę							
2005/2006	12	199	6 287	4 314	1 973	32	0
2010/2011	13	213	6 381	4 343	2 038	30	1 627
2013/2014	12	203	5 830	3 912	1 918	29	1 391
technika dla młodzieży prowadzone przez stowarzyszenia i organizacje społeczne							
2005/2006	1	8	271	210	61	34	0
2010/2011	1	11	368	175	193	33	91
2013/2014	1	12	319	201	118	27	75
technika uzupełniająca dla młodzieży prowadzone przez gminę							
2005/2006	3	6	206	162	44	34	-
2010/2011	2	5	99	53	46	20	45
2013/2014	1	1	22	8	14	22	27
technika dla dorosłych							
2005/2006	0	0	0	0	0	-	0
2010/2011	0	0	0	0	0	-	0
2013/2014	1	1	19	19	0	19	0
licea profilowane dla młodzieży ogółem*							
2005/2006	11	35	1 121	530	591	32	433
2010/2011	2	6	170	48	122	28	129
2013/2014	0	0	0	0	0	-	28
licea profilowane dla dorosłych*							
2005/2006	1	5	141	53	88	28	0
2010/2011	0	0	0	0	0	-	0
2013/2014	0	0	0	0	0	-	0

*Wygazane od roku szkolnego 2011/2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W Rzeszowie w roku szkolnym 2013/2014 funkcjonowało 7 szkół policealnych dla młodzieży (w większości publicznych) oraz 27, w przeważającej części prywatnych, szkół policealnych dla dorosłych (Tab. 70). Popularność szkół dla młodzieży, po spadku między 2005 a 2010 r., wzrosła. W ostatnim analizowanym roku uczyło się w nich 25% więcej osób niż w roku 2010/2011. W przypadku szkół dla dorosłych liczba uczniów od 2010 r. utrzymuje się na zbliżonym poziomie, przy czym coraz większą rolę odgrywają placówki niepubliczne.

Tab. 70. Szkoły policealne w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Absolwenci
szkoły policealne dla młodzieży						
2005/2006	12	40	1 194	530	664	557
2010/2011	6	25	691	168	523	318
2013/2014	7	35	877	166	711	431

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Absolwenci
szkoły policealne dla młodzieży – publiczne*						
2005/2006	9	33	1 064	497	567	467
2010/2011	3	17	520	141	379	260
2013/2014	2	18	538	130	408	321
szkoły policealne dla młodzieży – pozostałe						
2005/2006	3	7	130	33	97	90
2010/2011	3	8	171	27	144	58
2013/2014	5	17	339	36	303	110
szkoły policealne dla dorosłych						
2005/2006	34	148	3 181	1 440	1 741	750
2010/2011	30	215	4 995	1 386	3 609	1 398
2013/2014	27	219	4 894	1 257	3 637	1 616
szkoły policealne dla dorosłych – publiczne*						
2005/2006	1	11	309	118	191	69
2010/2011	3	22	421	98	323	131
2013/2014	2	15	271	71	200	101
szkoły policealne dla dorosłych – pozostałe						
2005/2006	33	137	2 872	1 322	1 550	681
2010/2011	27	193	4 574	1 288	3 286	1 267
2013/2014	25	204	4 623	1 186	3 437	1 515

*Łącznie prowadzone przez gminę i samorząd województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Do egzaminu zawodowego przystąpiło w 2014 r. Rzeszowie 1202 uczniów techników i szkół policealnych (rok wcześniej – 1283 osoby). Najpopularniejsze zawody wśród przystępujących do egzaminu absolwentów w ostatnich dwu latach to: technik informatyk (156 zdających w 2014 r.), technik elektronik (147 osób), kucharz (100 osób), technik ekonomista (97 osób) oraz technik hotelarstwa (95 osób) i technik pojazdów samochodowych (83 osoby).

7.3.4 Szkoły artystyczne

Szkolnictwo artystyczne stanowią w Rzeszowie 3 ogólnokształcące szkoły artystyczne (muzyczne i plastyczne), w których uczyło się 470 uczniów oraz trzy szkoły kształcące w zakresie przedmiotów artystycznych (w tym jedna niepubliczna). Liczba uczniów szkół artystycznych utrzymuje się w ostatnich latach na podobnym poziomie.

Tab. 71. Szkoły artystyczne II stopnia w Rzeszowie

Rok	szkoły	oddziały w szkołach	uczniowie ogółem	uczniowie mężczyźni	uczniowie kobiety	liczba uczniów/oddział	absolwenci
ogólnokształcące szkoły artystyczne							
2005/2006	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2010/2011	3	20	484	123	361	24	85
2013/2014	3	21	470	123	347	22	76
szkoły artystyczne kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych							
2005/2006	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2010/2011	3	b.d.	263	132	131	b.d.	26
2013/2014	3	b.d.	269	116	153	b.d.	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

7.3.5 Zasadnicze szkoły zawodowe

W roku szkolnym 2013/2014 w szkołach zawodowych Rzeszowa, w większości prowadzonych przez gminę, uczyło się 920 osób. Po wzroście liczby uczniów do 2010 r. nastąpił znaczący spadek osób wybierających ten poziom edukacji. Spadek liczby uczniów w stosunku do roku 2010/2011 r. wynosi prawie 30%. Większość uczniów (80%) to mężczyźni, przy czym odsetek ten stale rośnie – w roku 2005/2006 stanowili oni 72%, a w 2010/2011 – 75%. Liczba kobiet uczących się w szkołach zawodowych spadła w analizowanym okresie ponad dwukrotnie. Zdecydowanie spadło też zainteresowanie szkołami zawodowymi dla dorosłych – gdzie uczy się czterokrotnie mniej osób niż w roku 2005/2006. Spadek zainteresowania nie dotknął natomiast szkoły prowadzonej przez stowarzyszenie (Zakład Doskonalenia Zawodowego). Poza szkołami zawodowymi w Rzeszowie funkcjonuje Centrum Kształcenia Praktycznego, oferujące m.in. praktyki i warsztaty, w tym dla uczniów szkół zawodowych.

Tab. 72. Szkoły zawodowe w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Liczba uczniów/oddział	Absolwenci
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży ogółem							
2005/2006	7	40	1 272	922	350	32	357
2010/2011	8	43	1 304	982	322	30	464
2013/2014	6	31	921	734	187	30	335
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży prowadzone przez gminę							
2005/2006	6	33	1 025	796	229	31	333
2010/2011	7	33	974	755	219	30	403
2013/2014	5	21	607	489	118	29	244
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia							
2005/2006	1	7	247	126	121	35	24
2010/2011	1	10	330	227	103	33	61
2013/2014	1	10	314	245	69	31	91
zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych							
2005/2006	1	3	85	68	17	28	12
2010/2011	1	5	115	98	17	23	31
2013/2014	1	1	20	20	0	20	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Do egzaminu zawodowego przystąpiło w Rzeszowie w 2014 r. 103 uczniów zasadniczych szkół zawodowych (rok wcześniej – 151), z czego 84% otrzymało dyplom. Najczęściej wybieranymi zawodami były: mechanik pojazdów samochodowych (34 osoby), oraz cukiernik i technolog robót wykończeniowych w budownictwie (po 15 osób). Rok wcześniej do najpopularniejszych wśród absolwentów zawodów należał także kucharz małej gastronomii (48 osób).

7.4. Szkolnictwo specjalne

Szkolnictwo specjalne w Rzeszowie odbywa się w dwóch publicznych Zespołach Szkół:

- W Zespole Szkół im. UNICEF (prowadzonym przez gminę), obejmującym: szkołę podstawową i gimnazjum (dla dzieci z różnym stopniem niepełnosprawności), zasadniczą szkołą zawodową oraz szkołą przysposabiającą do pracy.

- W Zespole Szkół przy Szpitalu Wojewódzkim nr 2 w Rzeszowie (prowadzona przez samorząd województwa) dla dzieci przebywających w szpitalu, gdzie nauka prowadzona jest w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum ogólnokształcącym.

Ponadto w ramach Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii⁴⁰ funkcjonuje Gimnazjum Specjalne nr 15 dla młodzieży sprawiającej trudności wychowawcze. W Mieście działa siedem żłobków, do których dzieci niepełnosprawne przyjmowane są na zasadach ogólnych oraz trzy przedszkola z oddziałami specjalnymi i integracyjnymi⁴¹. W Rzeszowie funkcjonuje także od 2011 r. niepubliczne przedszkole dla dzieci z autyzmem i częściowymi zaburzeniami rozwojowymi (20 dzieci w roku szkolnym w roku 2013/2014).

Tab. 73. Szkoły specjalne w Rzeszowie

Rok	Szkoły	Oddziały w szkołach	Uczniowie ogółem	Uczniowie mężczyźni	Uczniowie kobiety	Liczba uczniów/oddział	Absolwenci
szkoły podstawowe*							
2005/2006	2	16	118	52	66	7	47
2010/2011	3	17	121	70	51	7	20
2013/2014	3	17	103	65	38	6	13
gimnazja*							
2005/2006	2	14	131	78	53	9	35
2010/2011	4	16	147	96	51	9	55
2013/2014	4	19	141	86	55	7	10
licea ogólnokształcące							
2005/2006	1	1	18	6	12	-	0
2010/2011	1	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	0
2013/2014	1	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	0
zasadnicze szkoły zawodowe i szkoły przysposabiające do pracy							
2005/2006	2	8	115	73	42	14	37
2010/2011	2	17	153	65	88	9	37
2013/2014	2	15	131	55	76	9	25

*Dane dotyczące liczby uczniów nie obejmują szkół w ZS przy Szpitalu Wojewódzkim nr 2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Edukacja dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami prowadzona jest także w przedszkolach i szkołach z oddziałami specjalnymi i integracyjnymi, w tym w Zespole Szkół nr 3, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa nr 22 z Oddziałami Integracyjnymi oraz Gimnazjum Integracyjne nr 17.

Tab. 74. Edukacja dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami (poza szkołami specjalnymi)

Wyszczególnienie	Szkoły podstawowe		Gimnazja		Zas. szkoły zawodowe	Licea ogólnokszt.	Technika
	2010	2013	2010	2013	2013	2013	2013
oddziały specjalne przy szkołach	2	1	-	-	-	-	-
uczniowie w oddziałach specjalnych	10	6	-	-	-	-	-
uczniowie w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych	71	92	42	35	15	39	22

⁴⁰ Do 2014 r. jako samodzielna placówka.

⁴¹ Dane według Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014–2018.

Wyszczególnienie	Szkoły podstawowe		Gimnazja		Zas. szkoły zawodowe	Licea ogólnokszt.	Technika
	2010	2013	2010	2013	2013	2013	2013
uczniowie niepełnosprawni indywidualnie nauczani	2	6	2	1	2	26	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

7.5. Poradnictwo

Poradnictwo realizowane jest przez 2 poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz ośrodek adopcyjny.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1 w Rzeszowie prowadzona jest przez Starostwo Powiatowe (powiat ziemski) i zatrudnia 9 psychologów, 7 pedagogów i 2 logopedów. Gmina Rzeszów jest organem prowadzącym dla Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2. Zatrudnionych w niej jest 14 psychologów, 15 pedagogów, 2 logopedów i socjolog. W roku szkolnym 2014/2015 (do 11 czerwca) poradnia przyjęła ogółem 3314 uczniów, w tym 11 dzieci w wieku 0–3 lata, 1397 w wieku przedszkolnym, 1906 – w wieku szkolnym.

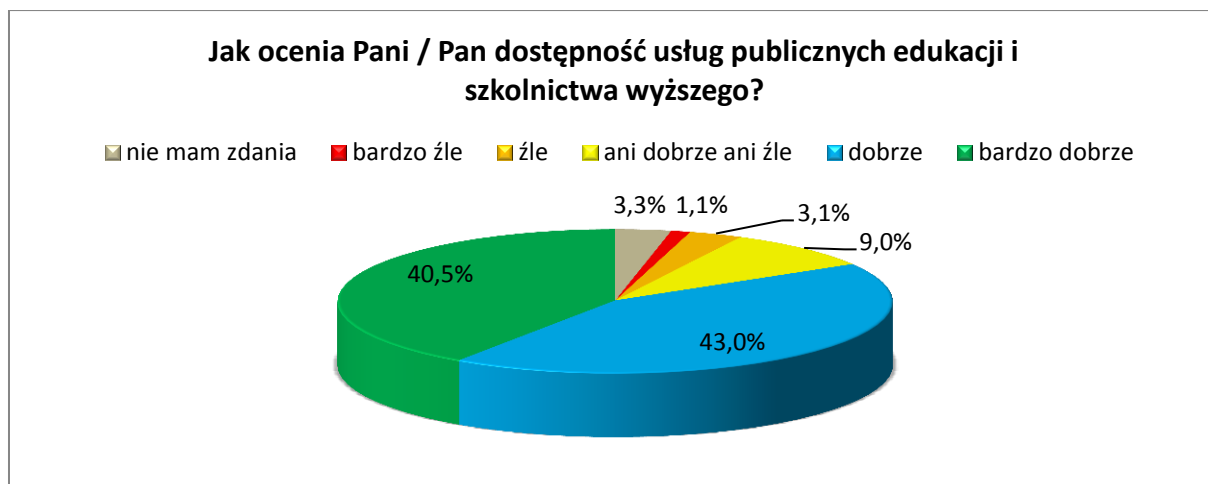
Od dnia 1 stycznia 2012 r. zadania z zakresu adopcji realizowane są⁴² przez samorząd województwa i należą do jego wyłącznej kompetencji. Ośrodek adopcyjny usytuowany jest w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie i jest jedyną taką placówką w regionie. W okresie od 2 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r. do ośrodka adopcyjnego zostało zgłoszonych ponad 900 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną z terenu województwa podkarpackiego⁴³.

7.6. Usługi edukacyjne w świetle badań własnych

Respondenci bardzo wysoko oceniają dostępność usług publicznych w sferze edukacji i szkolnictwa wyższego. Aż 83,5% badanych uważa, że dostępność ta jest dobra lub bardzo dobra, a warto zauważyć, że studenci i uczniowie stanowili ponad 41% respondentów. Niezadowolonych z poziomu dostępności jest zaledwie 4,2% badanych, którzy uznali sytuację za złą lub bardzo złą.

⁴² Zgodnie z art. 154 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 332 z późn. zm.).

⁴³ Dane z Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2014–2020.

Ryc. 21. Dostępność usług publicznych w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój edukacji i szkolnictwa wyższego to także wskazywane przez ankietowanych szanse rozwojowe Rzeszowa. Łącznie dotyczyła go 1/5 obserwacji.

W wywiadach problematyka edukacji obecna jest w opiniach rozmówców, wśród których warto zacytować wypowiedź Prezydenta Rzeszowa, wskazującą na zrozumienie przez władze Miasta konieczności rozwijania infrastruktury edukacyjnej i opieki nad dziećmi: „Piękną szkołę oddajemy 1 września, nowiuteńką. My nie likwidujemy szkół jak gdzie indziej to robią, tylko my budujemy – żłobki, przedszkola. Naprawdę jest się czym pochwalić”.

Jednocześnie w wypowiedziach pojawia się potrzeba rozwinięcia infrastruktury edukacyjnej przede wszystkim na nowych osiedlach, tu charakterystyczna jest opinia:

„Są takie sytuacje, że ludzie wożą dzieci do prywatnego żłobka, przejeżdżając przez całe miasto, bo nie są w stanie w prywatnych placówkach i publicznych znaleźć miejsca bliżej. Tym samym są po prostu zmuszeni do przejeżdżania przez cały Rzeszów, żeby dowieźć dziecko do żłobka, który je przyjął”.

8. Szkolnictwo wyższe

Rzeszów jest głównym ośrodkiem naukowym województwa podkarpackiego, na obszarze którego zlokalizowanych jest 14 szkół wyższych. W samym Rzeszowie funkcjonuje 5 uczelni wyższych, które są największymi ośrodkami kształcenia w regionie. Należą do nich: Uniwersytet Rzeszowski, Politechnika Rzeszowska, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Wyższa Szkoła Prawa i Administracji oraz Wyższa Szkoła Inżynieryjno-Ekonomiczna. Na uczelniach wyższych Rzeszowa studiowało w 2014 r. ponad 57 tys. studentów.

Choć ogólna liczba studentów ulega od kilku lat zmniejszeniu, Rzeszów jest miastem o największej liczbie studentów w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w całej Polsce i w Unii Europejskiej⁴⁴. Staje się także coraz bardziej atrakcyjnym ośrodkiem akademickim dla studentów zagranicznych.

Tab. 75. Studenci szkół wyższych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców województw

Jednostka terytorialna	ogółem					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Lubelskie	488	466	443	430	398	382
Podkarpackie	356	345	333	317	295	279
Podlaskie	456	441	424	391	352	322

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Pod względem przyjmowania studentów z zagranicy najbardziej aktywną uczelnią w Rzeszowie jest Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania. W 2014 r. studiowało w niej ponad 1500 obcokrajowców. W przypadku pozostałych uczelni liczba obcokrajowców wyniosła 118 studiujących na Uniwersytecie Rzeszowskim i 84 studiujących na Politechnice Rzeszowskiej⁴⁵. W roku akademickim 2013/2014 znaczna liczba obcokrajowców (160 osób) studiowała także w Wyższej Szkole Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu. Generalnie studenci pochodzący z zagranicy koncentrują się w stolicy regionu. Pod tym względem podkarpackie wypada dobrze na tle regionów sąsiadujących (Tab. 76), choć niespełna 5% studentów zagranicznych w grupie ogółu studiujących świadczy o dość powolnym procesie internacjonalizacji rzeszowskich ośrodków akademickich oraz niedostosowanej ofercie dydaktycznej, jak również warunkach studiowania do potrzeb studentów z innych państw.

Tab. 76. Studenci zagraniczni studiujący w regionach

Jednostka terytorialna	odsetek studentów cudzoziemców					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	%	%	%	%	%	%
Lubelskie	1,5	2,0	2,6	3,5	4,7	6,7
Podkarpackie	1,2	1,5	1,8	2,4	3,2	4,3
Podlaskie	1,9	2,3	2,7	2,0	2,1	2,2

⁴⁴ *Urząd Statystyczny: Rzeszów ma ogromny potencjał demograficzny*, <http://wiadomosci.onet.pl/urząd-statystyczny-rzeszow-ma-ogromny-potencjal-demograficzny/x0br1> (28.06.2015).

⁴⁵ *Gdzie studiuje najczęściej obcokrajowców? Rzeszów na czele*, http://www.edulandia.pl/studia/1,126008,17101061,Gdzie_studiuje_najwiecej_obcokrajowcow__Rzeszow_na.ht ml (29.06.2015).

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę liczbę nauczycieli akademickich w regionie, należy wskazać, że ich liczba w ciągu ostatnich kilku lat zmniejszyła się. W porównaniu z województwem lubelskim odnotowano dwukrotnie mniejszą liczbę nauczycieli akademickich.

Tab. 77. Liczba nauczycieli akademickich w regionach (łącznie wszystkich typów uczelni wyższych)

Jednostka terytorialna	nauczyciele akademickcy					
	ogółem					
	ogółem					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Lubelskie	6575	6626	6655	6750	6616,9	6516,8
Podkarpackie	3201	3237	3264	3273	3096,1	3023,7
Podlaskie	3201	3123	3151	3069	2923,3	2808,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Rzeszowskie uczelnie stale rozbudowują swoją ofertę naukową i dydaktyczną, próbując dostosować ją do zapotrzebowania na rynku pracy. Coraz częściej widoczna jest także współpraca z sektorem gospodarczym i społecznym.

Uniwersytet Rzeszowski, będący największą uczelnią Rzeszowa i regionu, kształci studentów w ramach blisko 50 kierunków studiów. Uczelnia powstała 1 września 2001 r., na mocy ustawy uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 7 czerwca 2001 r., z trzech samodzielnych jednostek: Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – Filii w Rzeszowie oraz Wydziału Ekonomii w Rzeszowie Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie.

W strukturze Uniwersytetu znajduje się 10 wydziałów oraz samodzielna jednostka na prawach wydziału. Ponadto uczelnia posiada 8 centrów badawczo-rozwojowych (Centrum Transferu Technologii i Badań Podstawowych, Centrum Innowacji i Wdrożeń Technologii w Przemśle Spożywcym, Centrum Przetwarzania Biomasy i Odpadów na Energię, Centrum Marketingu Produktów Spożywczych, Centrum Biotechnologii Stosowanej i Nauk Podstawowych, Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Komputerowego, Uniwersyteckie Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej, Ośrodek Badawczo-Dydaktyczny i Transferu Wiedzy Tekst-Dyskurs-Komunikacja). W trakcie powstawania są: Przyrodniczo-Medyczne Centrum Badań Innowacyjnych, Centrum Innowacyjno-Badawcze Środowiska w Rzeszowie, Laboratorium Biotechnologii. Obecnie jednostka posiada prawa nadawania stopnia doktora w 10 dyscyplinach oraz prawo nadawania stopnia doktora habilitowanego w 4 dyscyplinach. Istotnym osiągnięciem uczelni jest rozpoczęcie od roku akademickiego 2014/2015 kształcenia na kierunku lekarskim.

W Uniwersytecie Rzeszowskim kształci się ponad 21 tys. studentów. Kadra naukowa według stanu na rok 2013 obejmowała: 1284 nauczycieli akademickich, w tym 115 profesorów tytularnych, 194 doktorów habilitowanych, 669 doktorów i 316 magistrów. Od lat priorytetem działań uczelni jest rozwój kadrowy oraz rozbudowa infrastruktury naukowo-badawczej i zaplecza dydaktycznego, zwłaszcza na potrzeby wdrażanych nowych kierunków studiów. Część prac inwestycyjnych Uniwersytet realizował w ramach konsorcjów, np. Biotechnologie Przyjazne dla Środowiska w ramach Rozbudowy Podkarpackiego Parku

Naukowo-Technologicznego; Narodowe Centrum Promieniowania Synchrotronowego dla Celów Badawczych; Interdyscyplinarne Centrum Zaawansowanych Technologii Ochrony Środowiska⁴⁶. Uczelnia dysponuje zapleczem sportowo-rekreacyjnym oraz bazą noclegową i konferencyjną obejmującą domy studenckie, Pałac Żałuskich w Iwoniczu oraz obiekty mieszkalne dla pracowników.

Politechnika Rzeszowska obecnie oferuje kierunki kształcenia w ramach 6 wydziałów, na których łącznie kształcą się ponad 17 tys. osób. Kadra akademicka uczelni (według stanu na rok 2014) liczy 771 nauczycieli w tym: profesorowie zwyczajni – 34, profesorowie nadzwyczajni z tytułem naukowym profesora – 25, profesorowie nadzwyczajni ze stopniem naukowym doktora habilitowanego – 94, profesorowie wizytujący – 5, adiunkci ze stopniem naukowym doktora habilitowanego – 6, adiunkci – 337, asystenci ze stopniem naukowym doktora – 9 oraz asystenci – 159⁴⁷.

Uczelnia kształci m.in. pilotów lotnictwa cywilnego jako jedna z dwóch placówek w Polsce. Uczelnia powstała na bazie Wieczorowej szkoły Inżynierskiej powołanej w 1951 r. z inicjatywy pracowników Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL-Rzeszów” zrzeszonych w Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Mechaników. Była to pierwsza instytucja naukowo-dydaktyczna w regionie, w którym nie istniały tradycje akademickie. Prężna rozbudowa uczelni od lat 60. XX w. doprowadziła do powołania z dniem 1 października 1974 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 września 1974 r. Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza⁴⁸.

Uczelnia posiada rozbudowaną bazę naukowo-dydaktyczną, na którą składa się m.in. Akademicki Ośrodek Szybowcowy w Bezmiechowej, obejmujący Ośrodek Szkolenia Lotniczego z certyfikatem Urzędu Lotnictwa Cywilnego. Ponadto inwestycje realizowane w ciągu ostatnich lat umożliwiły rozbudowę i doposażenie Ośrodka Kształcenia Lotniczego Politechniki (zakup nowych samolotów), budowę Regionalnego Centrum Dydaktyczno-Konferencyjnego i Biblioteczno-Administracyjnego, a także rozbudowę Laboratorium Badań Materiałów dla Przemysłu Lotniczego oraz doposażenie w aparaturę naukowo-badawczą laboratoriów poszczególnych wydziałowych uczelni⁴⁹.

Największą uczelnią prywatną zlokalizowaną w Rzeszowie jest **Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania**. Ośrodek funkcjonuje od 25 lat i kształci w ramach 4 wydziałów. Uczelnia posiada rozbudowaną bazę naukowo-dydaktyczną zlokalizowaną w kampusach w Rzeszowie, Kielnarowej oraz Tyczynie. Ponadto obejmuje ona Centrum Edukacji Międzynarodowej (składające się z 17 specjalistycznych laboratoriów z nowoczesnym, zaawansowanym technologicznie sprzętem), roboty humanoidalne, jaskinię 3D i laboratorium symulujące giełdę oraz inne laboratoria naukowo-badawcze. Kadra uczeni liczy ponad 400 pracowników naukowo-dydaktycznych, w tym 52 profesorów i doktorów habilitowanych, 80 doktorów oraz 72 asystentów, stażystów i starszych wykładowców⁵⁰. Uczelnia jest silnym

⁴⁶ Strategia rozwoju Uniwersytetu Rzeszowskiego na lata 2013–2020. Załącznik do uchwały Senatu UR nr 123/05/2013 z 23 maja 2013 r., Rzeszów 2013, s. 5–6.

⁴⁷ Liczba pracowników zatrudnionych na Politechnice Rzeszowskiej, <http://bip.portal.prz.edu.pl/dane-statystyczne/liczba-pracownikow/> (29.06.2015).

⁴⁸ Historia Politechniki Rzeszowskiej, <https://portal.prz.edu.pl/pl/uczelnia/informacje/historia/historia-prz/>). (29.06.2015).

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Pracownicy naukowo-dydaktyczni WSIZ, <https://www.wsiz.rzeszow.pl/pl/Uczelnia/kadra/Strony/pracownicy-naukowo-dydaktyczni.aspx> (29.06.2015).

ośrodkiem współpracy zagranicznej oraz kształcenia obcokrajowców. Realizuje programy kształcenia w języku angielskim, m.in. w takiej formie kształci specjalistów obsługi sektora lotniczego na kierunku *aviation management*.

Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Rzeszów – Przemysł jest uczelnią niepubliczną utworzoną w 1995 r. Jako jedna z nielicznych uczelni niepublicznych w Polsce posiada prawa nadawania stopnia naukowego doktora nauk prawnych. WSPiA kształci około 7 tys. osób w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. W ramach systemu kształcenia praktycznego ośrodek kształci studentów na trzech kierunkach: prawo, administracja i bezpieczeństwo wewnętrzne. Kadra uczelni obejmuje około 200 pracowników naukowych, w tym profesorów, doktorów habilitowanych, doktorów i magistrów. W skład kadry wchodzi także sędziowie i prokuratorzy. Uczelnia dysponuje nowoczesną infrastrukturą dydaktyczną zlokalizowaną w centrum Rzeszowa (budynki dydaktyczne Collegium Administrativum, Collegium Iuridicum, Collegium Securitatis), posiada także zaplecze mieszkaniowe dla studentów⁵¹.

Wyższa Szkoła Inżynieryjno-Ekonomiczna jest kolejną niepubliczną uczelnią Rzeszowa, która obecnie kształci w ramach 4 kierunków studiów o profilu praktycznym: geodezja i kartografia, coaching i zarządzanie zasobami ludzkimi, praca socjalna oraz mediacje i negocjacje. Uczelnia oferuje kształcenie na studiach inżynierskich i licencjackich (studia I stopnia), uzupełniających studiach magisterskich (studia II stopnia) oraz podyplomowych. Dysponuje dobrze wyposażoną bazą dydaktyczną, na którą składają się m.in. sale dydaktyczne, laboratoria i pracownie komputerowe oraz infrastruktura okołodydaktyczna. Kampus WSIE zlokalizowany jest przy ulicy Miłocińskiej. Kadra uczelni liczy około 50 pracowników dydaktycznych⁵².

8.1. Nauka i szkolnictwo wyższe w świetle badań własnych

Dostępność edukacji szkolnej i wyższej została wysoko oceniona w ankiecie internetowej (por. Ryc. 21). Dostępność usług publicznych znajduje swoje odzwierciedlenie w odpowiedziach dotyczących szans rozwojowych Rzeszowa. Rozwój nauki i szkolnictwa wyższego to 1/5 wszystkich obserwacji dokonanych przez respondentów (20,4% udzielonych odpowiedzi na pytanie otwarte o trzy najważniejsze szanse rozwojowe Miasta do 2025 r.). Warto zauważyć, że respondenci często łączyli rozwój nauki z rozwojem gospodarki innowacyjnej i nowych technologii. Do najczęściej wskazywanych szans należą: rozwój ośrodków akademickich i zatrzymywanie studentów; inwestycja w publiczne uczelnie wyższe; rozwój kierunku lekarskiego na UR; rozwój nauki; podniesienie standardów na rzeszowskich wyższych uczelniach.

W wywiadach także pojawiają się opinie o znaczeniu rozwoju i potencjale tego sektora:

„Tutaj mamy potencjał. Pierwsi absolwenci wydziału planistycznego i architektury już są, więc już jest środowisko, które ma szansę stworzyć taką masę krytyczną ludzi zainteresowanych kulturą, sztuką, malarstwem, rzeźbą. I dobrze by było w tym czasie to wykorzystać”,

„Kierunki kształcenia oferowane przez uczelnie rzeszowskie powinny być lepiej dostosowane do potrzeb miasta i rynku pracy. Edukacja powinna zostać silniej sprzężona z potrzebami miasta”,

⁵¹ Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Rzeszów-Przemysł, Podstawowe informacje o uczelni, <http://www.wspia.eu/uczelnia/podstawowe-informacje-o-uczelni> (29.06.2015).

⁵² Wyższa Szkoła Inżynieryjno-Ekonomiczna, <http://wsie.edu.pl/> (29.06.2015).

„Władze miasta i regionu mają świadomość znaczenia i funkcji ośrodków naukowych na ich obszarze, ale mają ograniczone środki finansowe”,

„Powiązanie uczelni z władzami miasta i regionu jest niezbędne”,

„Uczelnie rzeszowskie mają duże osiągnięcia w zakresie realizacji projektów współrealizowanych z partnerami prywatnymi; ale tę współpracę nadal należy rozwijać”,

„Większe zaangażowanie samorządów – lokalnego i regionalnego – połączone z finansowaniem badań i kierunków kształcenia, pozwoliłyby na lepsze dopasowanie oferty do warunków regionalnych i potrzeb; tak było w przypadku nowego kierunku, jakim jest medycyna, której otwarcie wiązało się ze współpracą z władzami regionu”,

„Kierunki rozwoju rzeszowskich uczelni to: wielodyscyplinarność i umiędzynarodowienie; Rzeszów z uwagi na położenie ma ku temu doskonałe warunki; muszą jednak istnieć jakieś »zachęty« pozwalające pozyskiwać studentów zagranicznych, np. stypendia; to jedyne ograniczenie; poza tym Rzeszów oferuje świetne warunki i konkurencyjne ceny, znacznie niższe niż w innych miastach (ośrodkach naukowych) Europy”,

„(...) nauka, która się ciągle rozwija i szkoły publiczne, uniwersytet, politechnika – niezwykle prężne uczelnie i inne prywatne szkoły. I to powoduje, że mamy zabezpieczony rozwój”.

9. Ochrona zdrowia

9.1. Służba zdrowia

Jednostką organizacyjną Miasta jest Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej nr 1, świadczący usługi w zakresie:

- podstawowej opieki zdrowotnej: w Przychodni POZ nr 5,
- ambulatoryjnej opieki specjalistycznej: w 3 przychodniach specjalistycznych (nr 1, nr 2, nr 3) oraz Szpitalu Miejskim im. Jana Pawła II,
- leczenia szpitalnego: w Szpitalu Miejskim im. Jana Pawła II,
- świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej – w zakładzie opiekuńczo leczniczym,
- rehabilitacji leczniczej – w dwu przychodniach specjalistycznych (nr 1 i 3) oraz Szpitalu Miejskim im. Jana Pawła II,
- medycyny pracy – w Przychodni Medycyny Pracy,
- higieny szkolnej – w gabinetach w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Miasto Rzeszów jest także organem prowadzącym Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Centrum Leczenia Uzależnień, który świadczy ambulatoryjne i szpitalne (Oddział Leczenia Uzależnień) usługi w zakresie leczenia uzależnień, w tym psychoterapię osób uzależnionych i członków ich rodzin.

9.1.1 Zakłady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej

W 2014 r. funkcjonowało w Rzeszowie 181 przychodni (o 70% więcej niż w 2005 r.), w tym 29 samorządowych (o 24% mniej w stosunku do 2005 r.). Ponadto zarejestrowane były 43 praktyki lekarskie (mniej o 17% niż w 2005 r.). Przychodnie w Rzeszowie stanowiły w 2014 r. 16% wszystkich przychodni Podkarpacia.

W 2014 r. udzielono łącznie 2,69 mln porad lekarskich. W tym porady podstawowej opieki zdrowotnej stanowiły 1,11 mln, prawie dwukrotnie więcej niż w 2005 r. (Tab. 78). Na tle porównywanych jednostek samorządowa służba zdrowia odgrywa wciąż znaczącą rolę w zakresie świadczenia usług podstawowej opieki zdrowotnej. Porady w przychodniach samorządowych stanowiły 14% wszystkich porad POZ (w 2005 r. – 18%). Dla porównania w Polsce w 2014 r. stanowiły one ok. 17% (w tym w miastach 14%), w województwie podkarpackim – 24%, ale w Lublinie i Kielcach tylko 5%, a w Białymstoku – 1%.

Tab. 78. Przychodnie, praktyki lekarskie i udzielone porady lekarskie w Rzeszowie

Wskaźnik		2005	2010	2014
przychodnie ogółem	liczba	107	133	181
	na 10 tys. ludności	7	7	10
porady lekarskie ogółem (tys.)		b.d.	b.d.	2 688,0
Porady – podstawowa opieka zdrowotna (tys.)		646,6	754,8	1 111,8
praktyki lekarskie		52	56	43
przychodnie samorządowe		38	26	29
Porady – podstawowa opieka zdrowotna – przychodnie samorządowe (tys.)		118,5	107,0	158,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rzeszów charakteryzuje się dobrym poziomem nasycenia obiektów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej – na 10 tys. ludności przypada 10 przychodni, dwukrotnie więcej niż

przeciętnie w Polsce i w regionie, nieco więcej niż w Kielcach i Lublinie (Tab. 79). Bardzo wysoka, najwyższa na tle analizowanych jednostek jest także liczba porad POZ na jednego mieszkańca.

Tab. 79. Przychodnie i porady podstawowej opieki zdrowotnej na mieszkańca

Jednostka terytorialna	Przychodnie na 10 tys. ludności			Porady podstawowej opieki zdrowotnej na mieszkańca		
	2005	2010	2014	2005	2010	2014
Polska	3	4	5	3,6	4,0	4,2
Polska – miasta	4	5	7	4,4	4,9	5,2
Województwo podkarpackie	4	4	5	3,3	3,7	4,1
Rzeszów	7	7	10	4,1	4,2	6,0
Białystok	6	9	10	4,8	4,7	5,1
Kielce	5	7	8	3,3	3,8	4,6
Lublin	5	6	9	3,9	4,5	5,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

9.1.2 Lecznictwo zamknięte

Lecznictwo zamknięte w Rzeszowie realizowane jest w poniższych jednostkach:

- Szpital Miejski im. Jana Pawła II (SP ZOZ nr 1),
- Kliniczny Szpital Wojewódzki nr 1 im. Fryderyka Chopina (w tym Podkarpackie Centrum Onkologii),
- Szpital Wojewódzki Nr 2 im. św. Jadwigi Królowej,
- Podkarpackie Centrum Chorób Płuc (oddziały szpitalne),
- Szpital MSW (Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej MSW),
- Oddział Leczenia Uzależnień (SP ZOZ Centrum Leczenia Uzależnień).

W 2013 r. w szpitalach ogólnych w Rzeszowie znajdowało się 2,2 łóżek, co stanowiło 22% wszystkich łóżek szpitalnych województwa i aż 71% podregionu rzeszowskiego. Pomiedzy 2010 i 2013 r. liczba łóżek szpitalnych w Rzeszowie wzrosła o ponad 260 (13%).

Tab. 80. Łóżka szpitalne w Rzeszowie, podregionie rzeszowskim i województwie

Jednostka terytorialna		łóżka w szpitalach ogólnych			
		2010	2011	2012	2013
Woj. podkarpackie	liczba	9 556	9 555	10 100	10 180
Podregion rzeszowski		2 789	2 834	3 078	3 100
Rzeszów		1 947	1 992	2 201	2 211
		odsetek województwa	20,4	20,8	21,8
	odsetek podregionu	69,8	70,3	71,5	71,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Stopień nasycenia łózkami szpitalnymi jest bardzo wysoki na tle ośrodków konkurencyjnych (Tab. 81). Nieco inaczej przedstawia się sytuacja w ujęciu wojewódzkim i podregionów – istotnym, gdyż szpitale w stolicy województw świadczą usługi również mieszkańcom przyległych powiatów. Pod względem nasycenia łózkami szpitalnymi zarówno podregion rzeszowski, jak i województwo podkarpackie cechują się najslabszym – w stosunku do analogicznych jednostek Polski Wschodniej – nasyceniem łózkami szpitalnymi, a wskaźnik nasycenia jest dla Podkarpacia niższy niż przeciętny dla Polski (Tab. 81). Warto jednak zauważyć, że na przestrzeni ostatnich lat nastąpiła znacząca poprawa pozycji Podkarpacia w tym względzie.

Tab. 81. Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności

Polska				
2010	47,0			
2013	48,8			
województwa	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	lubelskie
2010	44,9	49,6	50,3	51,8
2013	47,8	49	48,9	53,4
podregiony	rzeszowski	bialostocki	kielecki	lubelski
2010	49,4	56,0	52,1	67,6
2013	45,0	57,3	53,5	62,0
miasta wojewódzkie	Rzeszów	Białystok	Kielce	Lublin
2010	108,7	85,7	90,5	102,8
2013	120,7	85,1	89,7	115,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem nasycenia łóżkami na wybranych typach oddziałów województwo podkarpackie cechuje się na ogół korzystniejszymi lub porównywalnymi wskaźnikami w stosunku do kraju i województw Polski Wschodniej (Tab. 82).

Tab. 82. Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności według oddziałów

Województwo	Łóżka na 10 tys. ludności na oddziałach:									
	kardiologicznych		kardiochirurgicznych		onkologicznych		psychiatrycznych		dla przewlekłe chorych	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Polska	2,0	2,3	0,3	0,3	1,2	1,4	1,2	1,5	0,3	0,1
podkarpackie	2,1	2,2	0,3	0,3	1,1	1,3	2,0	2,1	0,4	0,3
podlaskie	1,4	1,9	0,3	0,3	1,4	1,4	1,3	1,4	0,1	0,0
świętokrzyskie	2,7	2,5	0,2	0,1	1,2	1,3	1,5	0,5	0,2	0,0
lubelskie	2,0	2,5	0,2	0,2	0,9	1,3	2,2	2,1	0,5	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

9.1.3 Personel służby zdrowia

Personel służby zdrowia stanowiło w 2015 r. ponad 5 tys. osób, z tego 47% stanowiły osoby z wykształceniem wyższym. W Mieście pracowało ponad 1,5 tys. lekarzy (w tym 1,2 lekarzy specjalistów), 94 lekarzy dentyistów, 1,8 tys. pielęgniarek i położnych (w tym ponad 300 z wyższym wykształceniem) oraz 1,5 tys. innych pracowników służby zdrowia (Tab. 83).

Tab. 83. Personel medyczny w Rzeszowie w 2015 r.

Lekarze i lekarze dentyści ogółem	1637
lekarze ogółem, w tym:	1543
lekarze specjaliści	1271
lekarze bez specjalizacji	272
lekarze dentyści, w tym:	94
stomatologii ogólnej	45
Pielęgniarki i położne ogółem	1847
w tym z wykształceniem wyższym	349
pielęgniarki, w tym:	1570
z wykształceniem wyższym	307
z wykształceniem średnim	1263
położne, w tym:	277
z wykształceniem wyższym	42
z wykształceniem średnim	235
Specjaliści diagnostyki laboratoryjnej ogółem	47
Inny personel medyczny, w tym:	1498

z wykształceniem wyższym	316
z wykształceniem średnim	1182
w tym ratownicy medyczni	201
Ogółem personel medyczny	5029
w tym z wykształceniem wyższym	2349

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta.

W latach 2006–2013 znacząco zwiększyła się liczba osób pracujących w służbie zdrowia – zarówno ogółem, jak i w odniesieniu do podstawowego miejsca pracy (Tab. 84).

Tab. 84. Personel medyczny w Rzeszowie – pracujący ogółem i według podstawowego miejsca pracy⁵³

Rok	lekarze		lekarze dentyści		pielęgniarki		położne	
	ogółem	wg podst. miejsca pracy	ogółem	wg podst. miejsca pracy	ogółem	wg podst. miejsca pracy	ogółem	wg podst. miejsca pracy
2006	1 563	975	290	229	1 967	1 873	406	404
2010	1 954	1 072	344	252	2 318	2 070	454	441
2013	2 530	1 241	377	265	2 723	2 420	495	486

Dane nie obejmują jednostek, których organem tworzącym jest MON lub MSWiA

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rzeszów charakteryzuje się bardzo wysokimi wskaźnikami nasycenia personelem medycznym, ustępując, zarówno w przypadku wskaźnika odnoszącego się do lekarzy i dentyistów, jak i pielęgniarek i położnych, tylko Lublinowi (Tab. 85).

Tab. 85. Personel medyczny (pracujący ogółem) na 10 tys. ludności

Jednostka terytorialna	Lekarze i lekarze dentyści			Pielęgniarki i położne		
	na 10 tys. ludności					
	2006	2010	2013	2006	2010	2013
Polska	43	47	54	57	61	66
Województwo podkarpackie	33	39	44	58	66	71
Rzeszów	113	128	159	150	155	176
Białystok	114	114	132	97	114	127
Kielce	84	104	131	112	136	159
Lublin	136	171	206	133	139	180

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

9.2. Apteki

W Rzeszowie w 2014 r. funkcjonowały 94 apteki (a także jeden punkt apteczny). W stosunku do 2005 r. nastąpił 11-procentowy wzrost liczby aptek (Tab. 86). Nasycenie aptekami było w Rzeszowie bardzo wysokie – jedna apteka przypadała na 1,9 tys. osób, przeciętnie w polskich miastach – na 2,2 tys., a w województwie – na 3,3 tys. Było także wyższe niż w Białymstoku i Kielcach i porównywalne do Lublina.

⁵³ Pracujący ogółem – osoby pracujące w danej placówce bez względu na rodzaj umowy, na podstawie której wykonywana jest praca (np. umowa o pracę, umowa cywilnoprawna, w tym umowa zlecenie), i wymiar czasu pracy. Jedna osoba może być wykazana więcej niż jeden raz, w przypadku świadczenia pracy w więcej niż jednym miejscu. Pracujący według podstawowego miejsca pracy – osoby pracujące w wymiarze pełnego etatu, w wymiarze godzin przekraczających pełny etat oraz w niepełnym wymiarze godzin w stosunku do czasu pracy określonego obowiązującymi przepisami dla danego rodzaju pracy. Osoby te, niezależnie od wymiaru czasu pracy, są liczone raz, według podstawowego miejsca zatrudnienia.

Tab. 86. Apteki

Jednostka terytorialna	Apteki ogółem			Ludność na 1 aptekę		
	2005	2010	2014	2005	2010	2014
Polska	10 012	11 297	12 438	3 811	3 411	3 094
Polska – miasta	8 281	9 462	10 409	2 829	2 475	2 230
Województwo podkarpackie	543	570	639	3 864	3 733	3 332
Rzeszów	85	83	95	1 865	2 159	1 949
Białystok	96	113	123	3 040	2 603	2 402
Kielce	81	88	92	2 570	2 301	2 161
Lublin	187	170	171	1 898	2 056	1 998

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

9.3. Stacjonarne zakłady opieki medycznej

Stacjonarna opieka medyczna realizowana jest w hospicjach i zakładach opiekuńczo-leczniczych. W Rzeszowie opieką paliatywną zajmują się⁵⁴:

- zakłady opiekuńczo-lecznicze:
 - Zakład Opiekuńczo-Leczniczy – w ramach SPZOZ nr 1 w Rzeszowie,
 - Zakład/Oddział Opiekuńczo-Leczniczy Dla Dzieci i Młodzieży (Niepubliczny ZOZ Bluemed s.c.),
- hospicja stacjonarne:
 - Dom Hospicyjny przy Fundacji Podkarpackie Hospicjum dla Dzieci,
 - Hospicjum Stacjonarne dla dzieci (Niepubliczny ZOZ Bluemed s.c.),
 - Hospicjum Stacjonarne w ramach SPZOZ nr 1 w Rzeszowie,
 - Hospicjum Stacjonarne w ramach Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego,
- hospicja domowe
 - Hospicjum Domowe Dla Dorosłych – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Nadzieja”,
 - Podkarpackie Hospicjum Dla Dzieci – Hospicjum Domowe dla Dzieci – przy Fundacji Podkarpackie Hospicjum dla Dzieci,
 - Hospicjum Domowe Dla Dorosłych – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Novum” S.C.,
 - Hospicjum Domowe Vita-Res,
 - Hospicja Domowe – Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego.

Ponadto 12 podmiotów prowadzi usługi w ramach długoterminowej opieki pielęgniarstwa w domu, 4 podmioty – w ramach leczenia środowiskowego (domowego), 3 podmioty – rehabilitacji domowej, 1 – długoterminowej opieki domowej dla pacjentów wentylowanych mechanicznie.

⁵⁴ Opracowane na podstawie Zintegrowanego Informatora Pacjenta NFZ.

9.4. Żłobki

W 2014 r. funkcjonowało w Rzeszowie 19 żłobków i jeden klub dziecięcy, zapewniające łącznie 1,2 tys. miejsc dla dzieci do 3 lat. W ciągu roku z usług żłobków skorzystało łącznie 1,9 tys. dzieci. Oznacza to ponaddwukrotny wzrost ilościowy w ciągu dekady w zakresie opieki dla małych dzieci (Tab. 87).

Tab. 87. Żłobki w Rzeszowie

Wskaźnik	2005	2010	2014
żłobki	7	6	19
kluby dziecięce	-	-	1
miejsca (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)	500	733	1249
dzieci przebywające w ciągu roku (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)	926	1366	1891

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach wzrósł w tym okresie z 11 do prawie 19% (Tab. 88). Odsetek najmłodszych dzieci objętych opieką w żłobkach jest w Rzeszowie bardzo wysoki – trzykrotnie wyższy niż w Polsce i dwukrotnie niż w ogóle miast polskich. Jest także znacznie wyższy niż w pozostałych analizowanych miastach wojewódzkich.

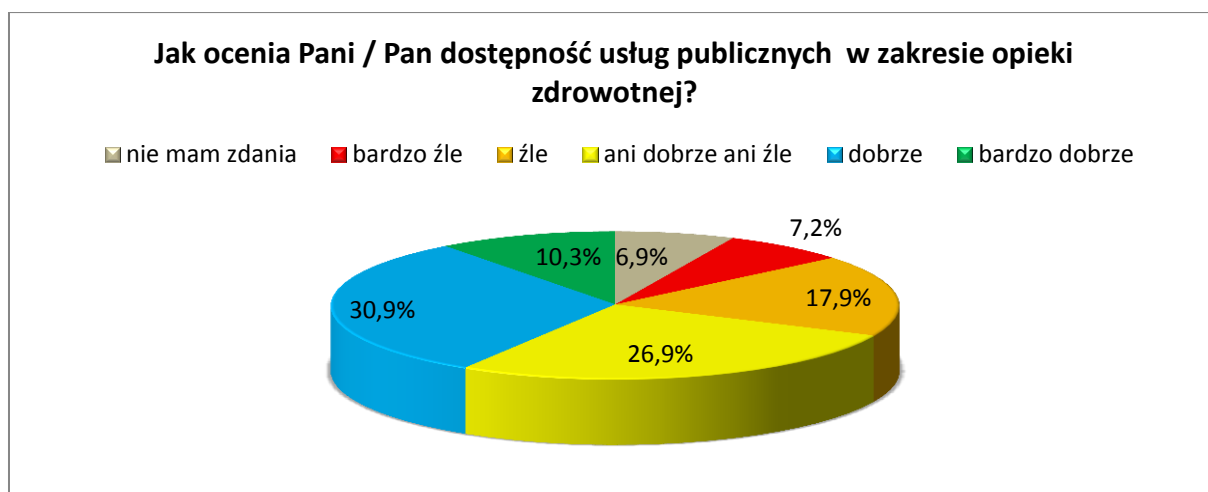
Tab. 88. Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w żłobkach

Rok/Jednostka terytorialna	Polska	Polska – miasta	Województwo podkarpackie	Rzeszów	Białystok	Kielce	Lublin
	odsetek dzieci [%]						
2005	2,1	3,7	1,8	11,5	5,9	5,1	5,6
2010	2,6	4,5	2,3	12,1	7,9	6,2	6,7
2014	5,9	9,5	4,8	18,7	13,6	14,6	11,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

9.5. Ochrona zdrowia w świetle badań własnych

Ocena dostępności publicznych usług w zakresie opieki zdrowotnej nie jest jednolita. Jakkolwiek przeważają ci, którzy sądzą, że dostępność ta jest dobra lub bardzo dobra (41,2%), to osoby uważające, że jest źle lub bardzo źle stanowią też znaczny odsetek (25,1%), a przy czym niecałe 27% sądzi, że jest ani dobrze, ani źle (Ryc. 22). Pozostaje tu więc wiele do zrobienia, także po stronie władz Miasta.

Ryc. 22. Dostępność usług publicznych w zakresie opieki zdrowotnej w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci ankiety wielokrotnie wskazują w ramach odpowiedzi na pytania otwarte poprawę opieki zdrowotnej w kontekście szans rozwojowych, a co ciekawsze, w kontekście wizji Miasta w 2025 r. Wśród wypowiedzi mieszkańców pojawiały się: rozwój służby zdrowia; ulepszenie służby zdrowia; poprawić publiczną służbę zdrowia – zmniejszyć kolejki zwiększyć dostępność; pomoc osobom starszym, lepsza służba zdrowia; dostępność do specjalistów w zakresie służby zdrowia i opieki medycznej w ramach NFZ; poprawa dostępności do służby zdrowia (zbyt długie kolejki do specjalistów); doskonalenie służby zdrowia, większy dostęp do badań; kompleksowy system teleinformatyczny rejestracji i obsługi zdrowotnej mieszkańców w celu zwiększenia dostępności usług; dostęp do służby zdrowia – bez kolejek; poprawa działalności i dostępności do służby zdrowia – walka z rakiem.

10. Pomoc społeczna

10.1. Świadczenia pomocy społecznej

Z pomocy społecznej w Rzeszowie korzystało w 2013 r. 4,7 tys. rodzin, skupiających łącznie prawie 10 tys. osób. Ponad 3,1 tys. rodzin, liczących prawie 7 tys. osób, było objętych pomocą z powodu ubóstwa⁵⁵. Zasięg pomocy społecznej (udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem) w omawianym okresie nie zmienił się istotnie – z wyjątkiem 2011 r., w którym odsetek korzystających był nieco niższy. Niemniej w 2013 r. wskaźnik ten był najwyższy w całym analizowanym okresie (Tab. 89)

Tab. 89. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Rzeszowie

Wskaźnik	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba rodzin objętych pomocą społeczną	4216	4250	4283	4342	4675
w tym objętych pomocą z powodu ubóstwa	2356	2484	2445	2762	3147
Liczba osób w rodzinach objętych pomocą	9531	9573	9314	9492	9963
w tym objętych pomocą z powodu ubóstwa	5671	5542	5290	6050	6903

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie (na podstawie sprawozdań MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach; dane z sprawozdań MPiPS-03 nie zawierają osób i rodzin objętych pomocą wyłącznie w postaci pracy socjalnej).

Zasięg pomocy społecznej jest w Rzeszowie, na tle Polski, a zwłaszcza regionu, niski, zaś w stosunku do Podkarpacia – ponad dwukrotnie niższy (Tab. 90). Odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej jest niższy niż w pozostałych ośrodkach wojewódzkich Polski Wschodniej.

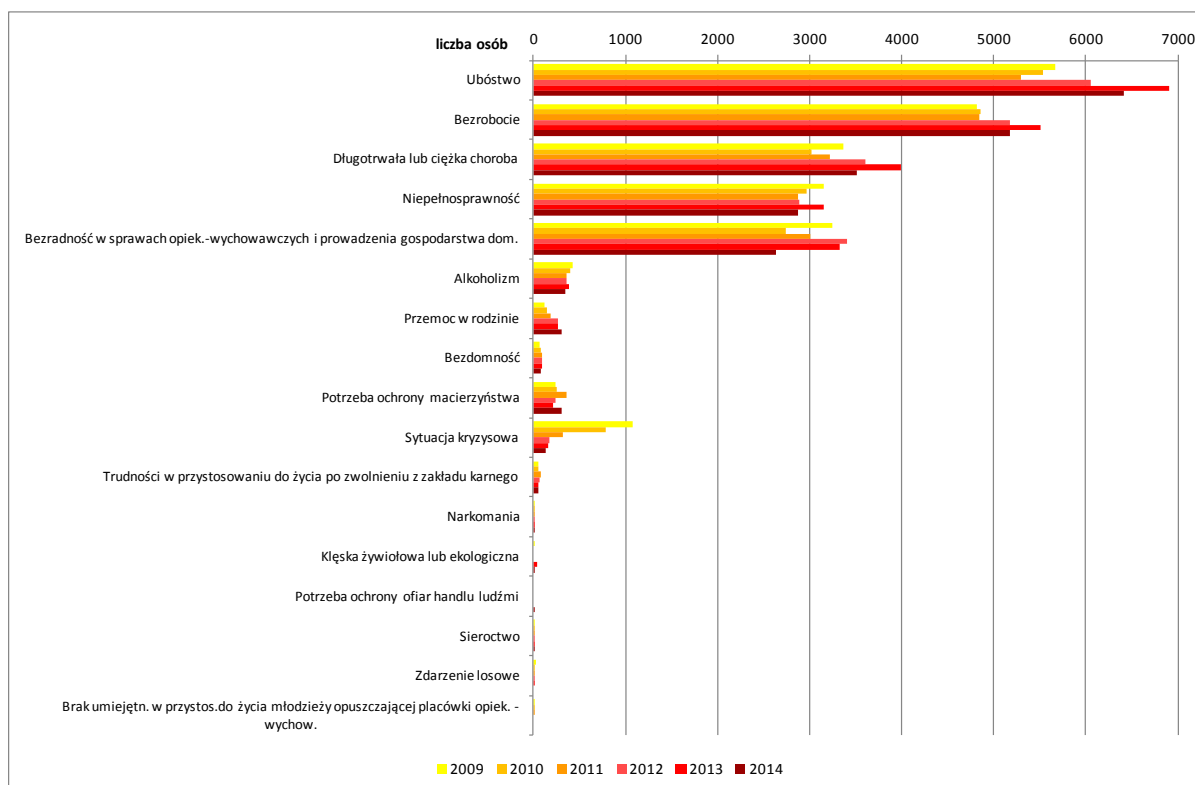
Tab. 90. Zasięg pomocy społecznej – udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem

Jednostka terytorialna	Ogółem [%]					Poniżej kryterium dochodowego [%]				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	9,1	8,7	8,1	8,1	8,3	5,9	5,5	5,0	5,8	6,0
Województwo podkarpackie	12,6	11,9	10,8	11,0	11,3	8,0	7,1	6,4	7,8	7,9
Rzeszów	5,0	4,9	4,4	5,0	5,1	3,5	3,3	3,0	3,7	3,8
Białystok	5,7	5,7	5,9	5,3	6,3	3,8	3,9	3,8	3,7	4,6
Kielce	9,7	8,1	7,4	7,6	8,2	6,9	4,4	3,9	4,5	4,8
Lublin	5,7	5,1	5,2	5,3	5,6	3,2	3,0	2,9	3,5	3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najczęstszymi przyczynami przyznawania pomocy w latach 2009–2013 były: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, w tym dotycząca rodzin niepełnych i wielodzietnych (Ryc. 23).

⁵⁵ Za osobę lub rodzinę, w przypadku której powodem przyznania pomocy było ubóstwo, uznano osobę lub rodzinę, w której dochód na osobę był równy lub niższy od kwot wymienionych w art. 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Ryc. 23. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej według powodów przyznania pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Rzeszowie.

Poza wymienionymi wyżej świadczeniami w Rzeszowie⁵⁶ przyznawane są jednorazowe zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, przysługujące matce lub ojcu albo opiekunowi prawemu dziecka, jeżeli dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 550 zł. Liczba osób i dzieci, które skorzystały z pomocy, została przedstawiona w tabeli poniżej.

Tab. 91. Liczba osób, które otrzymały zapomogę z tytułu urodzenia dziecka i liczba dzieci we wspartych rodzinach

Rok	Liczba osób które otrzymały zapomogę	Liczba dzieci
2009	419	424
2010	360	368
2011	356	365
2012	338	340
2013	273	280
2014	234	237

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.2. Pomoc instytucjonalna

10.2.1 Domy pomocy społecznej

Osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do

⁵⁶ Na podstawie uchwały Rady Miasta Rzeszowa nr LIV/47/2006 z dnia 28 lutego 2006 r.

umieszczenia w domu pomocy społecznej. Na terenie Rzeszowa funkcjonują cztery domy pomocy społecznej:

- Dom Pomocy Społecznej dla Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie im. Józefy Jaklińskiej, przeznaczony dla 85 osób niepełnosprawnych intelektualnie obojga płci,
- Dom Pomocy Społecznej dla Kombatantów im. Bohaterów Westerplatte, przeznaczony dla osób niepełnosprawnych fizycznie i osób w podeszłym wieku, dysponuje 103 miejscami, w tym 15 miejscami dla osób niepełnosprawnych fizycznie,
- Dom Pomocy Społecznej dla Osób Przewlekłe Psychiczenie Chorych ul. Załęska 7, przeznaczony dla 140 osób przewlekłe psychiczenie chorych obojga płci,
- Dom Pomocy Społecznej dla Osób w Podeszłym Wiekui oraz Osób Niepełnosprawnych Fizycznie przeznaczony dla 129 osób w podeszłym wieku oraz 16 osób niepełnosprawnych fizycznie; w skład DPS wchodzi: Dom Pomocy Społecznej przy ul. mjr H. Sucharskiego 1, filia DPS przy ul. Łabędziej 9.

Tab. 92. Osoby w Domach Pomocy Społecznej w Rzeszowie

Rok	Liczba osób skierowanych w domu pomocy społecznej dla:							Dofinansowania gminy do pobytu mieszkańców w w DPS (tys. zł)
	osób w podeszłym wieku	osób przewlekłe somatycznie chorych	osób przewlekłe psychiczenie chorych	dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	osób niepełnosprawnych fizycznie	Łącznie	
2014	64	2	13	1	1	14	95	6 357,3
2013	75	-	15	2	2	10	104	5 451, 1
2012	65	-	12	5	5	3	90	4 639, 0
2011	38	-	13	1	1	4	57	4 066, 7
2010	39	3	14	-	-	9	65	3 372,7
2009	33	3	8	1	1	4	50	2 504, 4

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.2.2 Ośrodki wsparcia

Ofertą skierowaną do osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku są usługi w formie skierowania do ośrodków wsparcia, w tym do środowiskowego domu samopomocy. Ośrodek wsparcia jest środowiskową formą pomocy półstacjonarnej, mającą umożliwić pozostanie osoby w naturalnym środowisku domowym i przeciwdziałać instytucjonalizacji. W Rzeszowie działają trzy tego typu ośrodki, które w 2014 r. zapewniały pomoc 186 osobom (Tab. 93):

- Środowiskowy Dom Samopomocy, ul. Ofiar Katynia 1 z 52 miejscami⁵⁷,
- Ośrodek Wsparcia ul. mjr H. Sucharskiego 1. Ośrodek obejmuje pomocą ogółem 45 osób,
- Ośrodek Wsparcia ul. Seniora 2. Ośrodek obejmuje pomocą ogółem 100 osób: z dziennego pobytu wraz z posiłkami korzysta 60 osób, z samych posiłków korzysta 10 osób.

⁵⁷ Utworzony w 2014 r. z połączenia ŚDS przy ul. Katyńskiej i ul. Powstańców Styczniowych 37.

Tab. 93. Liczba osób korzystających z środowiskowych domów samopomocy i ośrodków wsparcia

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób skierowanych do OW	134	135	140	131	138	129
Liczba osób skierowanych do ŚDS	25	53	52	56	56	57
Liczba osób ogółem	159	188	192	187	194	186

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.2.3 Interwencja kryzysowa i poradnictwo specjalistyczne

Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej działający w strukturach MOPS zapewnia pomoc psychologiczną w formie konsultacji indywidualnych i grup wsparcia, poradnictwa prawnego, pedagogicznego i socjalnego, a także pomoc w formie schronienia dla osób, które z powodu przemocy stosowanej przez członka rodziny nie mogą przebywać w domu. Ośrodek dysponuje pokojami mieszkalnymi, w których mogą znaleźć schronienie osoby dotknięte przemocą w rodzinie oraz 2 mieszkaniem chronionymi dla wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych oczekujących na własne mieszkanie. W latach 2009–2014 OPSiIK prowadził także:

- grupę dla dzieci z zakresu zajęć rozwojowych prowadzonych metodą Weroniki Sherborne;
- grupę wsparcia dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie,
- grupy z zakresu treningów wychowawczych w formie szkoły dla rodziców,
- programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie (do 2013 r. w Zakładzie Karnym ul. Załęska, od 2014 r. oddziaływania korekcyjno-edukacyjne prowadzone są w formie wolnościowej Metodą Duluth,
- szkolenia dla pracowników socjalnych zaangażowanych w prace zespołu interdyscyplinarnego z zakresu pracy z osobami doświadczającymi przemocy jak również osobami stosującymi przemoc.

Tab. 94. Działania w zakresie interwencji kryzysowej i poradnictwa

Wskaźnik	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Poradnictwo specjalistyczne	liczba rodzin (klientów)	799	912	660	916	1049	1045
	liczba osób w rodzinach	2473	3065	2080	1597	2563	3165
Interwencja Kryzysowa	liczba rodzin (klientów)	353	235	101	59	48	43
	liczba osób w rodzinach	1080	789	320	180	167	133
Mieszkańcy mieszkań chronionych	osoby	4	7	9	10	6	5
Schronienie w pokojach interwencyjnych	ogółem	35	28	40	30	25	19
	dzieci	19	9	22	13	13	11
Grupy korekcyjno-edukacyjne	grupy						
	uczestnicy	2/26*	2/18*	2/25*	2/24*	2/27*	2/24* *
Miejski Zespół Interdyscyplinarny	niebieskie karty	-	-	139	258	304	307
	grupy robocze			26	16	246	275

*Grupa w ZK Załęże ** Grupa wolnościowa

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.3. Świadczenia socjalne

Poza świadczeniami dla najuboższych, realizowanymi na podstawie ustawy o pomocy społecznej wsparcie materialne udzielane jest również poprzez systemy: świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych i dodatków energetycznych, świadczeń z funduszu

alimentacyjnego. Wsparcie materialne w ramach tych systemów kierowane jest nie tylko do rodzin najuboższych, ale także do rodzin i osób średnio zamożnych.

10.3.1 Świadczenia rodzinne

Świadczenie rodzinne to przede wszystkim zasiłek rodzinny i powiązane z nim dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu: urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, rozpoczęcia roku szkolnego, podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania. Zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego uzupełniają świadczenia opiekuńcze, a także jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, tzw. becikowe. W latach 2009–2014 zmalała ilość rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych (Tab. 95). Spowodowane jest to wzrostem dochodów rodzin przy niewielkiej podwyżce kryterium dochodowego.

Tab. 95. Świadczenia rodzinne

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne	9 216	8 851	8 617	8 417	7 640	7 417
kwota wydatków na świadczenia rodzinne (tys. zł)	20 186,8	22 213,4	21 391,8	21 113,3	20 790, 8	20 027,9

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.3.2 Dodatki mieszkaniowe i energetyczne

Gospodarstwom domowym, które ze względu na swoją trudną sytuację ekonomiczną nie są w stanie pokrywać całości kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, przyznawane i wypłacane są dodatki mieszkaniowe, a od 1 stycznia 2014 r. zryczałtowane dodatki energetyczne (z tych ostatnich skorzystały 402 rodziny, wypłacono 42 tys. zł). W latach 2009–2014 spadła liczba rodzin pobierających dodatki, jak i wysokość wypłacanych świadczeń. Spowodowane to było najprawdopodobniej migracją młodych Polaków do krajów UE oraz faktem, że w powyższym okresie nie zaszła żadna zmiana w ustawie o dodatkach mieszkaniowych, która pozwoliłaby większej grupie społeczeństwa skorzystać z tej formy pomocy (Tab. 96).

Tab. 96. Dodatki mieszkaniowe

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
liczba rodzin pobierających dodatki mieszkaniowe	5 000	4 173	3 010	3 674	2 788	2 690
kwota wypłaconych świadczeń (tys. zł)	6 457,3	6 392,9	6 117,7	6 087,0	6 299,6	6 248,8

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.3.3 Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Głównym celem tego systemu jest wspieranie osób, a w szczególności dzieci uprawnionych do alimentów, które ich nie otrzymują z uwagi na bezskuteczność egzekucji. Liczba świadczeń z funduszu alimentacyjnego w ostatnich latach również systematycznie malała (Tab. 97).

Tab. 97. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
liczba rodzin pobierających świadczenia	884	861	890	861	771	713
liczba osób uprawnionych (dzieci)	1 180	1 165	1 191	1 166	1 095	1 057
kwota wypłaconych świadczeń (tys. zł)	4 235,0	4 546,4	4 881,7	5 064,7	4 989,7	4 922,4

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

10.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze i piecza zastępcza

Dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej Miasto Rzeszów zapewnia opiekę i wychowanie w formie:

- rodzinnej: w rodzinie zastępczej⁵⁸,
- instytucjonalnej: w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej typu:
 - interwencyjnego (pogotowie opiekuńcze),
 - socjalizacyjnego (dom dziecka).

Na terenie Miasta Rzeszowa działają placówki opiekuńczo-wychowawcze typu:

- interwencyjno-socjalizacyjnego: Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza⁵⁹ zapewniająca dzieciom całodobową opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny biologicznej, przysposobienia lub umieszczenia w pieczy zastępczej. Okres pobytu dziecka w części interwencyjnej placówki nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego. Placówka dysponuje 25 miejscami, w tym 11 interwencyjnymi i 14 socjalizacyjnymi, posiada także miejsca dla małoletnich dziewcząt w ciąży;
- socjalizacyjno-interwencyjnego i socjalizacyjnego⁶⁰:
 - Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, zapewniające wspólną obsługę ekonomiczno-administracyjną i organizacyjną placówek opiekuńczo-wychowawczych: Domów dla Dzieci: „MIESZKO” i „DOBRAWA”. Pracą Centrum kieruje dyrektor, który jest zarazem dyrektorem obydwu placówek i kieruje nimi przy pomocy wychowawców-koordynatorów,

⁵⁸ Do listopada 2013 r. funkcjonował w Rzeszowie także Rodzinny Dom Dziecka.

⁵⁹ Uchwałą nr III/49/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 30 grudnia 2014 r. Pogotowie Opiekuńcze w Rzeszowie z siedzibą przy ul. Unii Lubelskiej 4 zmieniło nazwę z dniem 1 stycznia 2015 r. na Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza. Decyzją nr S-I.9423.2.10.2014.BB Wojewody Podkarpackiego z dnia 27 stycznia 2015 r. zezwolono na prowadzenie tej placówki jako Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej typu interwencyjno-socjalizacyjnego.

⁶⁰ Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych – Dom dla Dzieci i Młodzieży „MIESZKO” w Rzeszowie uchwałą nr LXIV/1183/2013 RM Rzeszowa z dnia 3 grudnia 2013 r. przekształcił się z dniem 1 stycznia 2014 r. w 3 odrębne miejskie jednostki budżetowe: Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, Dom dla Dzieci „MIESZKO”, Dom dla Dzieci „DOBRAWA”. Na mocy uchwały nr LXXXII/1519/2014 RM Rzeszowa z dnia 18 listopada 2014 r. od 1 stycznia 2015 r. Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych jest jednostką budżetową, natomiast oba Domy dla Dzieci są jednostkami organizacyjnymi Centrum.

- Dom dla Dzieci „DOBRAWA” – jest placówką całodobową typu socjalizacyjnego przeznaczoną dla 14 wychowanków powyżej 10 roku życia,
- Dom dla Dzieci „MIESZKO” – jest placówką całodobową typu socjalizacyjno-interwencyjnego przeznaczoną dla maksymalnie 30 wychowanków. Placówka posiada 27 miejsc socjalizacyjnych i 3 interwencyjne.

W wyjątkowych przypadkach w obu placówkach mogą być umieszczane dzieci poniżej 10 roku życia, szczególnie gdy przemawia za tym stan ich zdrowia lub dotyczy to rodzeństwa.

Pomoc realizowana jest także w postaci placówek wsparcia dziennego. Dane dotyczące instytucji zapewniających opiekę dzieciom i młodzieży zestawiono w poniższej tabeli.

Tab. 98. Placówki opiekuńczo-wychowawcze zapewniające całodobową opiekę i wychowanie dzieciom i młodzieży działające na terenie Rzeszowa

Rodzaj instytucji		2011	2012	2013
rodziny zastępcze	liczba rodzin	122	106	122
	liczba dzieci w rodzinach	150	129	149
placówki interwencyjne (Pogotowie Opiekuńcze) ⁶¹	placówka	1	1	1
	miejsca całodobowe	30	30	25
	wychowankowie ogółem	20	22	26
placówki socjalizacyjne (Domy dla Dzieci)	placówki ogółem	3	3	2
	miejsca ogółem	59	59	55
	wychowankowie ogółem	56	48	51
placówki wsparcia dziennego	liczba placówek	10	10	9
	korzystający	321	329	250

Źródło: dane MOPS w Rzeszowie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje m.in. zadania zmierzające do zapewnienia opieki i wychowania dzieciom pozbawionym czasowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, budując zintegrowany system pieczy zastępczej realizowanej poprzez:

- prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kampanii promocyjnych;
- prowadzenie szkoleń dla kandydatów na opiekunów zastępczych;
- zapewnienie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą w ramach grup wsparcia;
- organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy wolontariuszy – studentów;
- prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych opartych na programie autorskim pracowników MOPS;
- umożliwienie w ramach struktur MOPS korzystania z poradnictwa specjalistycznego: prawnika, pedagoga, psychologa;

⁶¹ Dane dotyczą okresu, gdy placówka przy ul. Unii Lubelskiej była jedynie placówką interwencyjną.

- udzielanie rodzinom zastępczym pomocy i wsparcia koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- udzielanie rodzinom zastępczym świadczeń finansowych o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym;
- udzielanie wsparcia finansowego i poradnianego pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej, pomoc w usamodzielnieniu, w tym w postaci mieszkania (od początku 2004 r. do końca grudnia 2013 r. 105 wychowanków otrzymało mieszkanie socjalne a 31 wychowanków zamieszkało w mieszkaniu chronionym).

11. Kultura

Miasto Rzeszów dysponuje stosunkowo dobrze rozbudowaną siecią infrastruktury kulturalnej oraz stale poszerza i aktualizuje ofertę wydarzeń kulturalno-artystycznych. Problemem Miasta pozostaje brak powiązań pomiędzy poszczególnymi wydarzeniami oraz ukierunkowanie na jednorazowe imprezy o dużej skali, które wprawdzie odbywają się cyklicznie, jednak nie pozwalają budować klimatu kultury i integrować środowisk twórczych. Oferta kulturalna zamyka się w cyklu jednorocznym i jest uzależniona od budżetu. Ogranicza się do stałych, typowych wydarzeń masowych, takich jak koncerty, festiwale, które są zauważane z uwagi na skalę oraz bezpłatny charakter. W 2013 r. podjęto prace nad stworzeniem dokumentu strategicznego w zakresie rozwoju sektora kultury Miasta Rzeszowa z perspektywą sięgającą 2020 r.⁶² Dokument został opracowany w 2014 r. i przyjęty uchwałą Rady Miasta Rzeszowa⁶³.

Badania poprzedzające przygotowanie dokumentu strategicznego w obszarze kultury Rzeszowa wykazały istnienie bogatych zasobów i potencjałów Miasta w tym zakresie. Jako strategiczne kierunki rozwoju Rzeszowa w sferze kultury wskazano (kierunki szczegółowe):

- 1) integrację środowisk artystów, przedsiębiorców, instytucji kultury oraz samorządów,
- 2) wzrost profesjonalizmu instytucji kultury,
- 3) angażowanie młodzieży szkolnej i środowisk studenckich,
- 4) tworzenie warunków sprzyjających promocji i rozwojowi młodych artystów,
- 5) wzrost jakości komunikowania o kulturze,
- 6) tworzenie rozwiązań formalnych sprzyjających rozwojowi kultury,
- 7) mecenat kultury,
- 8) tworzenie oferty kulturalnej dla turystów,
- 9) rozbudowę infrastruktury kulturalnej⁶⁴.

Synteza kierunków strategicznego rozwoju pozwoliła na wyodrębnienie 5 głównych kierunków, do których należą:

- 1) integracja środowisk i rozwój młodych artystów,
- 2) wzrost profesjonalizmu instytucji kultury,
- 3) angażowanie młodzieży szkolnej i środowisk studenckich,
- 4) wzrost jakości komunikowania o kulturze,
- 5) tworzenie rozwiązań formalnych sprzyjających rozwojowi kultury w tym infrastruktury⁶⁵.

Wśród odbiorców działań kulturalnych oraz osób związanych z kulturą Rzeszowa uwzględnianych w procesie realizacji zadań w tym obszarze (tj. interesariuszy) wskazano:

⁶² Wyniki konkursu na opracowanie koncepcji dokumentu pn. Strategia rozwoju kultury miasta Rzeszowa do roku 2020. Szerzej: <http://www.rzeszow.pl/kultura-i-sport/konkurs-na-opracowanie-koncepcji-dokumentu-pn-strategia-rozwoju-kultury-miasta-rzeszowa-do-roku-2020-wyniki> (26.06.2015).

⁶³ Uchwała Rady Miasta Rzeszowa nr IX/155/2015 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa. Załącznik (dalej: Strategia rozwoju kultury).

⁶⁴ Strategia rozwoju kultury, s. 64.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 65–67.

- 1) organizatorów kultury, w tym: twórców i artystów Rzeszowa, instytucje kultury zlokalizowane w Rzeszowie, podmioty wsparcia i rozwoju kultury oraz Wydział Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Rzeszowa,
- 2) odbiorców i uczestników kultury Miasta, w tym: mieszkańców Rzeszowa, mieszkańców okolicznych miejscowości, studentów i młodzież uczącą się w Rzeszowie, przedsiębiorców,
- 3) ośrodki upowszechniania informacji, w tym: media w Rzeszowie, media spoza Rzeszowa⁶⁶.

Zgodnie z wizją zaproponowaną w Strategii rozwoju kultury Miasta Rzeszowa do 2020 r Rzeszów ma stać się „prężnie działającym i liczącym się ośrodkiem kulturalnym w Polsce”.

Sieć instytucji kultury Miasta, zgodnie z podmiotami wpisanymi do rejestru prowadzanego przez władze, obejmuje:

- Biuro Wystaw Artystycznych,
- Teatr „Maska” w Rzeszowie,
- Galerię Fotografii Miasta Rzeszowa,
- Estradę Rzeszowską,
- Muzeum Dobranocek ze zbiorów Wojciecha Jamy w Rzeszowie,
- Rzeszowski Dom Kultury⁶⁷,
- Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Rzeszowie (obejmującą Wypożyczalnię Główną, Wypożyczalnię Muzyczną, Oddział dla Dzieci i Młodzieży, 17 filii oraz punkt biblioteczny)⁶⁸.

Do instytucji kulturalno-artystycznych zlokalizowanych w Rzeszowie zaliczyć należy także: Filharmonię Podkarpacką im. Malawskiego, Centrum Sztuki Wokalnej, galerie sztuki takie jak: Biuro Wystaw Artystycznych, Galeria Fotografii Miasta Rzeszowa, „Szajna” Galeria, Galeria Miejska Zespołu Szkół Plastycznych w Rzeszowie, Galeria Filharmonii Rzeszowskiej, Galeria Teatru Maska, Galeria r_z; teatry, w tym Teatr im. Wandy Siemaszkowej, Teatr Maska oraz Teatr Przedmieście, Teatr Bo Tak, Teatr Nowy; muzea, w tym Muzeum Mleczarstwa, Muzeum Łowiectwa, Muzeum Skarbów Matki Ziemi, Muzeum Diecezjalne, Muzeum Dobranocek ze zbiorów Wojciecha Jamy, Muzeum Uniwersytetu Rzeszowskiego czy Prywatne Muzeum Techniki i Militariów oraz kina Helios, Multikino i Kino Zorza).

11.1. Biblioteki i czytelnictwo

Sieć bibliotek Miasta Rzeszowa tworzą: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna (wypożyczalnia oraz 17 filii i punkt biblioteczny w mieście), Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego, Pedagogiczna Biblioteka Publiczna, Biblioteka Główna Politechniki

⁶⁶ *Ibidem*, s. 68.

⁶⁷ Rzeszowski Dom Kultury to sieć 16 ośrodków (filii) zlokalizowanych na terenie miasta. Szerzej: Rzeszowski Dom Kultury, <http://www.rdk.rzeszow.pl/> (27.09.2015).

⁶⁸ Szerzej: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie, Lokalizacja bibliotek, <http://www.wimbp.rzeszow.pl/lokalizacja-bibliotek/> (27.09.2015).

Rzeszowskiej im. I. Łukasiewicza, Biblioteka Wyższej Szkoła Informatyki i Zarządzania, Biblioteka Austriacka⁶⁹.

Oferta bibliotek lokalizowanych w Rzeszowie jest stale rozbudowywana i poza tradycyjnymi usługami pełnionymi przez placówki tego typu coraz częściej w bibliotekach organizowane są wystawy prac artystycznych, spotkania z autorami i artystami, tworzone kluby dyskusyjne, a oferta dostosowywana jest do różnych grup wiekowych, m.in. dzieci i młodzieży oraz seniorów, np. poprzez współpracę z Uniwersytetem Trzeciego Wieku.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w 2014 r. obsłużyła 40 949 czytelników. Liczba wypożyczeń wyniosła blisko 800 tys. Struktura zasobów bibliotecznych od kilku lat nie ulegała zasadniczym zmianom i obejmuje blisko 550 tys. woluminów, na które składają się: literatura popularnonaukowa – 41,2%, literatura piękna dla dorosłych – 37,1%, literatura dla dzieci – 17,4% i inne. Różnice w strukturze księgozbiorów są uzależnione od lokalizacji poszczególnych filii, oddziałów i części centralnej oraz korzystających z nich czytelników. (Tab. 99).

Tab. 99. Biblioteki publiczne Miasta Rzeszowa

Wskaźnik	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba woluminów	570 157	560 873	545 146	539 726	541 810

Źródło: *Biblioteki publiczne miasta Rzeszowa w liczbach 2014, Rzeszów 2015, s. 8.*

W strukturze czytelników rzeszowskich bibliotek miejskich największą grupę stanowili czytelnicy w przedziale wiekowym 25–44 lata – 32% ogółu czytelników (według stanu na 2013 r.). Z kolei czytelnicy w przedziale wiekowym 45–60 stanowili 15,7% ogółu czytelników. Co roku odnotowywany jest spadek czytelników w grupie wiekowej 13–19 lat.

Biblioteka miejska poza podstawową funkcją związaną z udostępnianiem zasobów czytelniczych realizuje także inne działania o charakterze kulturalno-edukacyjnym (Tab. 100).

Tab. 100. Działalność rzeszowskich bibliotek

Rodzaj imprezy	Liczba wydarzeń		Liczba uczestników	
	2013	2014	2013	2014
Spotkania autorskie	66	51	1904	1877
Pogadanki	112	64	2601	1748
Konkursy	142	77	4292	2409
Dyskusje	71	85	864	866
Lekcje/wycieczki	264	304	5706	6478
Inne	702	871	19220	26912
Pasowanie na czytelnika	28	43	1223	1553
Razem	1385	1495	35810	41843

⁶⁹ Wskazane biblioteki wraz z innymi bibliotekami i instytucjami kultury zlokalizowanymi w województwie podkarpackim tworzą konsorcjum Podkarpackiej Biblioteki Cyfrowej (PBC). Według informacji na 1 stycznia 2015 r. w skład konsorcjum PBC wchodzi: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie, Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego, Biblioteka Akademicka Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie, Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu, Muzeum Podkarpackie w Krośnie, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie, Muzeum – Zamek w Łańcucie, Biblioteka Pedagogiczna w Tarnobrzegu, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Jarosławiu, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Przemyślu, Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli, Oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa jest największym w województwie podkarpackim zdigitalizowanym zbiorem materiałów wydawniczych, zarówno rękopiśmiennych, jak i drukowanych. Zbiory PBC są stale aktualizowane i uzupełniane.

Źródło: Biblioteki publiczne miasta Rzeszowa w liczbach 2014, Rzeszów 2015, s. 38.

Stale rozbudowywana jest oferta i poprawiana infrastruktura bibliotek oraz uzupełniane zasoby, m.in. dzięki uczestnictwie w programach mających na celu poprawę oferty czytelnicznej oraz przekształcenie bibliotek w centra wiedzy, ośrodki życia kulturalnego i społecznego Miasta, np. przez uczestnictwo w programie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Biblioteka +”⁷⁰.

Rzeszów dysponuje stosunkowo łatwo dostępną siecią bibliotek publicznych, mimo iż ich liczba w porównaniu z Lublinem jest znacznie mniejsza. Jednocześnie pod względem liczby czytelników w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców Rzeszów wypada znacznie lepiej w porównaniu z Lublinem i Białymstokiem (Tab. 101).

Tab. 101. Czytelnictwo w Rzeszowie w latach 2009–2013 na tle innych miast

Rok	Rzeszów	Lublin	Białystok	Rzeszów	Lublin	Białystok	Rzeszów	Lublin	Białystok
	Liczba bibliotek miejskich i filii			Ludność na jedną bibliotekę			Czytelnicy bibliotek na 1 tys. mieszkańców		
2009	20	35	16	6911	8736	10524	228	193	153
2010	21	35	17	6637	8737	10143	218	189	153
2011	18	37	17	7827	8299	9810	217	196	145
2012	18	40	17	7914	8692	8937	217	213	145
2013	18	41	17	7630	8380	8437	230	225	139

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

11.1. Rzeszowskie domy kultury

Rzeszowski Dom Kultury w praktyce jest siecią 16 ośrodków (filii) zlokalizowanych na terenie Miasta. Ponadto w Mieście funkcjonuje Młodzieżowy Dom Kultury oraz osiedlowe domy kultury takie jak Osiedlowy Dom Kultury 1000-lecia, Spółdzielczy – Osiedlowy Klub Kultury Skorpion, Klub Kultury Zodiak, Spółdzielczy – Osiedlowy Dom Kultury Nowe Miasto, Spółdzielczy – Osiedlowy Dom Kultury „Gwarek”, Środowiskowy Klub Kultury Akwarium, Spółdzielczy – Osiedlowy Dom Kultury „Karton”.

Miasto Rzeszów jest podmiotem prowadzącym dla Rzeszowskiego Domu Kultury (RDK), który funkcjonuje od 2010 r. Filie Rzeszowskiego Domu Kultury zlokalizowane są w: Białej, Budziwoju, Drabiniance, Club Country, przy ul. Krynickiej, Miłocinie, Pobitnie, Przybyszówce, Słocinie, Staromieściu, Staroniwie, przy ul. Widokowej, w Wilkowyi, Zalesiu, Załężu, Zwiężycy. Celem RDK jest tworzenie warunków dla rozwoju działalności kulturalno-artystycznej mieszkańców Miasta, organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży, wspieranie rozwoju zainteresowań, pasji i talentów. Zarządzanie RDK pozostawiono w gestii dyrektora, zaś za poszczególne filie odpowiadają ich kierownicy. Oferta RDK i jego filii jest stale aktualizowana i podejmowane są próby dostosowania jej do potrzeb i oczekiwań mieszkańców.

W 2014 r. zostało przeprowadzone badanie rzeszowskich domów kultury, ich oferty, rozpoznawalności placówek, poziomu wykorzystania ich potencjałów oraz zainteresowania mieszkańców Rzeszowa ofertą instytucji tego typu, a także atrakcyjności oferty RDK, jak i sposobów komunikacji i promocji oferty poszczególnych filii RDK. Badaniem zostały objęte zarówno filie, jak i mieszkańcy Miasta w zakresie ich potrzeb i oczekiwań wobec domów

⁷⁰ Program Biblioteka+, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie, <http://www.wimbp.rzeszow.pl/bibliotekaplus/> (26.06.2015).

kultury. Badanie przeprowadzono w ramach projektu „Rzeszowskie ASY”, realizowanego przez Estradę Rzeszowską oraz Rzeszowski Dom Kultury ze środków programu „Młodzież w działaniu”. Wyniki przeprowadzonych badań pokazały, że RDK jest instytucją rozpoznawalną w Rzeszowie, choć oferta poszczególnych filii powinna być lepiej promowana wśród mieszkańców. RDK jest generalnie kojarzony jako instytucja zorientowana na dzieci i młodzież i do tych grup docelowych kierująca swoją ofertą. Rządziej korzystają z oferty RDK ludzie starsi. Z przeprowadzonych badań wynika, że osiedlowe filie RDK pełnią także funkcje ośrodków integrujących mieszkańców, a inicjatywy takie jak np. „dni osiedla” spotykają się ze szczególnie dużym zainteresowaniem. Konieczne jest jednak podjęcie działań promocyjnych oraz poszerzenie zakresu odbiorców oferty RDK⁷¹.

RDK łącznie oferuje około 50 różnego rodzaju zajęć, które są adresowane do mieszkańców Miasta w każdym wieku. Największym wyzwaniem RDK i jego filii jest stworzenie oferty i zainteresowanie nią młodzieży studiującej w Rzeszowie. Jest to istotna grupa licząca około 60 tys. osób, które nie zawsze są związane z Miastem (studiujący z regionu i spoza województwa podkarpackiego), nie znają oferty kulturalnej i nie zawsze są wystarczająco o niej poinformowane. Pozostałe grupy wiekowe, związane z Miastem przez dłuższy czas, chętniej z tej oferty korzystają. W 2010 r. odbiorców było zaledwie 2 tys. W 2014 roku liczbę odbiorców oferty RDK oszacowano na 6 tys. osób, co świadczy o renesansie lokalnych instytucji kultury i zapotrzebowaniu na ich ofertę. Poza wzbogacaną ofertą zajęć prowadzone są także prace modernizacyjne w zakresie infrastruktury (Klub Country – Budziwój, filie w Słocinie, Staromieściu, Przybyszówce⁷²).

Tab. 102. Wydarzenia organizowane przez domy kultury, kluby, świetlice miejskie

Jednostka terytorialna	imprezy					uczestnicy imprez				
	2009 szt.	2011 szt.	2012 szt.	2013 szt.	2014 szt.	2009 osoba	2011 osoba	2012 osoba	2013 osoba	2014 osoba
Lublin	1683	1340	2977	2063	2287	367137	542984	383365	277977	302481
Rzeszów	576	632	645	606	614	92824	109937	103792	97719	108408
Białystok	2856	1277	1358	1333	1238	317167	239193	247679	290610	378866
Jednostka terytorialna	zespoły artystyczne					koła (kluby)				
	2009 szt.	2011 szt.	2012 szt.	2013 szt.	2014 szt.	2009 szt.	2011 szt.	2012 szt.	2013 szt.	2014 szt.
Lublin	180	63	72	73	82	150	80	80	67	86
Rzeszów	66	87	92	113	115	54	123	161	116	139
Białystok	98	58	85	84	69	68	72	138	128	113

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Pomimo podejmowanych działań oferta rzeszowskich domów kultury pozostaje dość skromna w stosunku do Lublina, a nawet Białegostoku. Rzeszowskie domy kultury w ostatnich latach realizowały blisko dwukrotnie mniej imprez kulturalno-artystycznych niż analogiczne instytucje w Białymstoku i blisko trzykrotnie mniej niż odpowiednie instytucje w Lublinie. Przekładało się to na liczbę uczestniczących w nich osób, których w Rzeszowie było ponad trzykrotnie mniej niż we wspomnianych miastach. Nieco lepiej Rzeszów wypada pod względem liczby zespołów artystycznych oraz kół (klubów) zainteresowań.

⁷¹ Raport z badań w ramach projektu Rzeszowskie ASY prowadzonych na osiedlach Staroniwa, Staromieście, Słocina, Wilkowyja, Budziwój, Rzeszowski Inkubator Kultury, Rzeszów 2014, <http://inkubatorokultury.eu/upload/pliki/raport-z-badan-osiedli-rzeszowskie-asy.pdf> (23.08.2015).

⁷² Asy Rzeszów, O projekcie, <http://asy.rzeszow.pl/co-nowego/> (26.06.2015).

Oferta RDK dla młodzieży jest uzupełniana działaniami Młodzieżowego Domu Kultury (MDK), będącego publiczną placówką oświatową, działającą na podstawie przepisów o oświacie. Działalność MDK kierowana jest do dzieci i młodzieży (w tym pracującej i studiującej) i obejmuje poszerzanie wiedzy pozaszkolnej, rozwój uzdolnień i talentów zarówno artystycznych, naukowych, jak i sportowych. W stałych zespołach, pracowniach, warsztatach MDK łącznie uczestniczy około 900 osób. MDK jest organizatorem wielu cyklicznych wydarzeń, m.in. Ogólnopolskiego Festiwalu Zespołów Tanecznych „O Laur Rzecha”, Koncertu na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”, Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, a także tematycznych warsztatów plastycznych dla dzieci i młodzieży⁷³.

Ponadto w Rzeszowie od 2000 r. funkcjonuje Centrum Sztuki Wokalnej. Jest to prywatna inicjatywa zajmująca się rozwijaniem talentów artystycznych dzieci i młodzieży, głównie w zakresie emisji głosu, ruchu scenicznego, gry aktorskiej. Absolwenci Centrum są laureatami licznych i prestiżowych konkursów artystycznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Od 2000 r. uczniowie Centrum zdobyli łącznie ponad 400 nagród i wyróżnień. Centrum jest zaangażowane w realizację jednego z największych Rzeszowskich i Podkarpackich wydarzeń kulturalnych, jakim jest Carpathia Festiwal⁷⁴.

11.2. Estrada Rzeszowska

Jedną z najstarszych instytucji kultury w Rzeszowie jest Estrada Rzeszowska powstała w 1958 r. Estrada Rzeszowska jest instytucją kultury prowadzoną przez Miasto, podejmującą działania w zakresie organizacji imprez kulturalnych. Estrada jest organizatorem kluczowych dla Miasta wydarzeń artystycznych, takich jak festiwale, koncerty, wystawy, w tym: „Wschód Kultury – Europejski Stadion Kultury”, który jest najbardziej rozpoznawalną imprezą kulturalną Rzeszowa ostatnich lat, „Europejskie Dni Dziedzictwa – Kultura od Kuchni”, „Rockowa Noc”, „Breakout Days” czy „Festiwal Przestrzeni Miejskiej”⁷⁵. Estrada Rzeszowska poza profesjonalną organizacją wydarzeń artystycznych pełni także funkcje ośrodka edukacji kulturalnej i popularyzacji kultury, sztuki, tworzenia warunków dla poznawania sztuki, jak również promowania lokalnych artystów i twórców oraz integracji środowisk artystycznych. Zadanie to realizuje m.in. poprzez Rzeszowski Inkubator Kultury znajdujący się w jej strukturze⁷⁶.

11.3. Galerie sztuki, obiekty wystawiennicze

Rzeszów, jako największe miasto regionu, nie posiada dużego wielofunkcyjnego centrum wystawienniczego, które mogłoby być wykorzystywane jako obiekt, w którym odbywają się wydarzenia kulturalno-artystyczne, ale jednocześnie funkcjonującego stale jako atrakcyjne miejsce spędzania wolnego czasu i wypoczynku posiadające stałą ofertę kulturalną (kawiarnie czytelnicze, wystawy, ekspozycje, warsztaty, prezentacje, przedstawienia).

⁷³ Młodzieżowy Dom Kultury, Serwis Informacyjny Urzędu Miasta Rzeszowa <http://www.rzeszow.pl/kultura-i-sport/domy-kultury/mlodziezowy-dom-kultury/mlodziezowy-dom-kultury> (26.06.2015). Patrz także: Młodzieżowy Dom Kultury w Rzeszowie, <http://mdk-rzeszow.art.pl/> (26.06.2015).

⁷⁴ Centrum Sztuki Wokalnej w Rzeszowie, <http://www.csw.info.pl/> (28.06.2015).

⁷⁵ Estrada Rzeszowska, <http://estrada.rzeszow.pl/> (27.06.2015).

⁷⁶ *Ibidem*.

Podstawowym obiektem tego typu jest obecnie Biuro Wstaw Artystycznych (BWA), którego powierzchnia (dwie sale wystawowe) nie jest wystarczająca na obecne potrzeby Miasta. Działa ono od 1962 r. jako instytucja sprawująca mecenat państwa nad kulturą. Od 1994 r. jest jedną z największych w regionie samorządowych instytucji kultury i zakres jego oddziaływania wykracza poza Miasto Rzeszów. Funkcjonowanie BWA nie ogranicza się wyłącznie do działalności ekspozycyjnej, ale jego zadaniem jest także organizacja życia artystycznego Miasta oraz integracja i wspieranie środowisk twórczych. W zasobach BWA znajduje się blisko tysiąc prac sztuki współczesnej w tym z zakresu malarstwa, grafiki, rysunku, rzeźby, szkła oraz tkaniny artystycznej. Wśród zgromadzonych zasobów znajdują się prace wybitnych polskich artystów, m.in. Szajny, Nowosielskiego, Beksińskiego.

Ponadto w Mieście funkcjonują także: Galeria Fotografii Miasta Rzeszowa (promocja młodych artystów, organizacja plenerów i wystaw fotograficznych), Galeria „Szajna” (istnieje od 1997 r., promuje dorobek artystyczny Józefa Szajny, miejsce spotkań artystów plastyków, twórców), Galeria Miejska Zespołu Szkół Plastycznych w Rzeszowie (funkcjonuje od 2005 r. jako miejsce ekspozycji prac uczniów, a także ośrodek organizacji wystaw, sympozjów, ekspozycji), Galeria Filharmonii Podkarpackiej im. A. Malawskiego, Galeria Teatru Maska, Galeria r_z⁷⁷. Do obiektów kulturalnych zaliczyć można także Podziemną Trasę Turystyczną – Rzeszowskie Piwnice.

Poza wymienionymi w Rzeszowie funkcjonują także: galeria przy Podkarpackim Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych (tzw. Galeria na XI piętrze), Galeria Rzeszowskiego Stowarzyszenia Fotograficznego i Galeria Rzeszowskiego Związku Polskich Artystów Plastyków.

W porównaniu z Lublinem i Białymstokiem w Rzeszowie organizowanych jest znacznie mniej wystaw i ekspozycji artystycznych w niż w stolicach sąsiadujących regionów.

Tab. 103. Liczba wystaw i ekspozycji w obiektach wystawienniczych

Jednostka terytorialna	Liczba wystaw i ekspozycji polskich					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.
Lublin	47	77	75	71	65	69
Rzeszów	44	54	61	57	38	34
Białystok	34	42	37	26	46	41

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

11.4. Muzea i teatry

Rzeszów posiada bogatą ofertę muzeów. Instytucje te są prowadzone zarówno przez władze Miasta, samorząd województwa, jak również podmioty prywatne. Wśród obiektów muzealnych zlokalizowanych w Rzeszowie znajdują się: Muzeum Okręgowe (instytucja kultury prowadzona przez Samorząd Województwa Podkarpackiego), Muzeum Etnograficzne (Oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie), Muzeum Historii Miasta Rzeszowa, Muzeum Diecezjalne, Muzeum Łowiectwa (oraz Prywatna Kolekcja Kultury Łowiectwa), Muzeum Dobranocek ze zbiorów Wojciecha Jamy w Rzeszowie, Muzeum Lalek Teatralnych, Muzeum Mleczarstwa, Prywatne Muzeum Techniki i Militariów, Muzeum Uniwersytetu

⁷⁷ Galeria prowadzona przez Rzeszowski Oddział Związku Polskich Artystów Plastyków. Szerzej: Nowa „Galeria r_z” zamiast kebaba, <http://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/1,34975,18910052.nowa-galeria-r-z-zamiast-k.ebaba.html> (27.09.2015).

Rzeszowskiego, Muzeum Skarbów Matki Ziemi, Podziemna Trasa Turystyczna „Rzeszowskie Piwnice”, Muzeum Energetyki Podkarpackiej oraz Opowiadania Antykwaryczne.

Muzeum Dobranocek ze zbiorów Wojciecha Jamy w Rzeszowie jest jedną z bardziej rozpoznawalnych i odwiedzanych instytucji kultury zlokalizowanych w Rzeszowie. Zbiory muzeum udostępniono dla zwiedzających w 2009 r. Muzeum Dobranocek ze zbiorów Wojciecha Jamy posiada ofertę dostosowaną do podstawy programowej nauczania i pełni także funkcje instytucji edukacyjno-kulturalnej. Organizuje spotkania z twórcami kultury, pokazy filmowe, prelekcje. W gestii władz Miasta Rzeszowa pozostają także Muzeum Mleczarstwa (funkcjonujące przy Zespole Szkół Spożywczych w Rzeszowie prowadzonym przez samorząd Miasta) oraz Podziemna Trasa Turystyczna „Rzeszowskie Piwnice” (prowadzona przez spółkę miejską – Miejski Zarząd Budynków Mieszkaniowych Sp. z o.o.).

W Rzeszowie zlokalizowanych jest 9 teatrów. Miasto sprawuje opiekę nad Teatrem „Maska”, który jest jedynym profesjonalnym teatrem lalek w województwie podkarpackim. W swojej ofercie posiada propozycje dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych. Rocznie w teatrze odbywa się około 350 przedstawień, w których uczestniczy ponad 55 tys. widzów. Przedstawienia realizowane są zarówno na scenie teatru w Rzeszowie, jak również w formie objazdowej. Teatr powstał jako kontynuacja bogatych tradycji Teatru Lalki i Aktora „Kacperek”⁷⁸.

Pozostałe instytucje teatralne w Rzeszowie to: Teatr im. W. Siemaszkowej, Teatr Przedmieście, Teatr Nowy w Rzeszowie, Teatr Bo Tak, Teatr Jaruga, Scena Propozycji, Wojewódzka Scena Amatorskich Form Teatralnych oraz Teatr O.de.la.

Tab. 104. Odwiedzający muzea i teatry

Jednostka terytorialna	Zwiedzający muzea i oddziały					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Rzeszów	23832	21584	24813	24841	23664	24113
Białystok	13934	16095	18711	18345	18788	19399
Lublin	bd	bd	bd	bd	bd	bd
Liczba teatrów w miastach (dramatycznych, lalkowych, operowych)						
Rzeszów	2	2	2	2	2	2
Białystok	3	3	3	3	4	4
Lublin	4	4	4	4	4	4
Liczba odwiedzających teatry dramatyczne						
Rzeszów	487	498	478	482	497	478
Białystok	719	740	674	721	1053	887
Lublin	1489	651	407	407	648	750

Źródło : Bank Danych Lokalnych GUS.

11.5. K

ina

D

o
głów
nych
kin
rzesz

owskich należą: Kino Helios przy ul. Powstańców Warszawy, Kino Helios w Galerii Rzeszów, Multikino w Galerii Millenium Hall oraz Kino Zorza. Ponadto pokazy w filmowe organizowane są m.in. w Wojewódzkim Domu Kultury. Kina, podobnie jak inne instytucje kultury w Rzeszowie, poszerzają swoją ofertę poza tradycyjne formy funkcjonowania i organizują różne wydarzenia, m.in. DKF – Klaps – Dyskusyjny Klub Filmowy w WDK czy

⁷⁸ Teatr Maska, Historia, <http://www.teatrmaska.pl/historia.html> (28.06.2015).

Klub Dyskusyjny Zorza w Kinie Zorza. Poza tym co roku w sezonie letnim Kino Zorza organizuje Kino Letnie. Pomimo znacznie mniejszej liczby kin zlokalizowanych w Rzeszowie – w porównaniu z Lublinem – Miasto ma największą liczbę widzów, która z roku na rok się powiększa. W 2014 r. rzeszowskie kina odwiedziło ponad 900 tys. widzów.

Tab. 105. Kina i widzowie w Rzeszowie na tle innych miast

Jednostka terytorialna	Kina					
	ogółem					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.
Lublin	6	5	5	6	6	7
Rzeszów	2	2	3	4	5	5
Białystok	4	3	3	3	3	3
	Miejsca na widowni					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.
Lublin	2942	2574	2574	2598	3767	3835
Rzeszów	1718	1718	3275	4466	4491	4512
Białystok	3973	3351	3351	3367	3367	3367
	Widzowie ogółem					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Lublin	847 042	779 201	775 430	731 684	658 162	802 395
Rzeszów	621 158	641 779	744 202	824 925	811 165	906 855
Białystok	655 628	662 774	716 924	669 668	602 051	648 749

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

11.6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w obszarze kultury

Współpraca Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze kultury, tak jak w przypadku podmiotów pozarządowych działających w innych obszarach, realizowana jest na podstawie corocznie przyjmowanych przez władze programów współpracy z organizacjami pozarządowymi. Ma głównie charakter finansowy i polega na zlecaniu podmiotom społecznym realizacji zadań z zakresu kultury lub wsparciu finansowym inicjatyw kulturalnych. W ostatnich latach liczba konkursów organizowanych przez Wydział Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Rzeszowa utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2014 r. ogłoszono łącznie na działania z zakresu kultury, sportu i turystyki 5 konkursów ofert, w ramach których podpisano 155 umów⁷⁹. Dla porównania w 2013 r. w sferze kultury, sportu i turystyki ogłoszono 6 konkursów ofert, w ramach których podpisano 182 umowy. Jednym z większych przedsięwzięć kulturalnych, w ramach którego zadania publiczne z zakresu kultury przekazywane są do realizacji innym podmiotom, jest „Wschód Kultury – Europejski Stadion Kultury”. Szereg zadań zleczanych przez władze Miasta Rzeszowa dotyczy też ochrony dziedzictwa narodowego. Nieco słabiej realizowana jest pozafinansowa współpraca Miasta z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze kultury. W 2014 r. Rzeszowski Domu Kultury nawiązał współpracę pozafinansową z 89 podmiotami

⁷⁹ Sprawozdanie z realizacji „Programu współpracy Miasta Rzeszowa na 2014 rok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, s. 2.

społecznymi (zarówno formalnymi, jak i nieformalnymi), zaś Muzeum Dobranocek nawiązało współpracę z jedną organizacją⁸⁰.

11.7. Kultura w Rzeszowie – wnioski i opinie mieszkańców

Problemem Rzeszowa w obszarze kultury jest głównie nieefektywny system informacji o wydarzeniach kulturalnych. Portal prowadzony przez Wydział Kultury, Sportu i Turystyki – <http://www.kultura.ereszow.pl/> – nie zawiera informacji o wszystkich wydarzeniach kulturalnych Miasta, a przede wszystkim nie jest promowany wśród mieszkańców. W dużej mierze sytuacja ta wynika z braku efektywnej komunikacji pomiędzy organizatorami wydarzeń a władzami i pracownikami Miasta. Organizatorzy wydarzeń kulturalnych rzadko informują Wydział Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Rzeszowa o planowanych działaniach, stąd też informacje o prywatnych inicjatywach najczęściej pojawiają się po fakcie. Portal jest nieatrakcyjny wizualnie, a informacje w nim zawarte, chociażby o instytucjach kultury w Rzeszowie czy imprezach kulturalnych, są bardzo okrojone i ograniczają się do podania adresów oraz krótkich notek nadsyłanych przez organizatorów wydarzeń. W portalu zamieszczane są najczęściej relacje z zakończonych działań kulturalnych, a nie ich zapowiedzi, choć należy wskazać, że w strukturze portalu znajduje się kalendarz wydarzeń na cały rok. Brak sprawnego przepływu informacji pomiędzy organizatorami wydarzeń (w tym podmiotami prywatnymi) powoduje, że portal, mimo iż potrzebny, nie spełnia swojej funkcji informacyjnej.

Miasto koncentruje się na wydarzeniach masowych, widocznych i rozpoznawalnych w mieście, regionie, ale także w Polsce (np. „Wschód Kultury – Europejski Stadion Kultury”, „Festiwal Przestrzeni Miejskiej”), a jednocześnie bezpłatnych dla odbiorców. Oferta, mimo iż rozbudowywana, jest dość typowa i obejmuje przede wszystkim koncerty i festiwale. Miasto nie tworzy warunków dla rozwoju środowisk artystycznych, oddolnych inicjatyw, pozwalających integrować lokalnych artystów i angażować mieszkańców Miasta, a jednocześnie budować klimat i tworzyć tradycje artystyczno-kulturalne Rzeszowa, których do tej pory Miasto nie ma. Wskazane działania będą prowadzone w oparciu o przyjęty w kwietniu 2015 r. przez Radę Miasta Rzeszowa dokument pt. „Strategia Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa do roku 2020”⁸¹.

Obecny system infrastruktury kulturalnej Miasta Rzeszowa jest niewystarczający w stosunku do potrzeb rozrastającego się miasta i oczekiwań jego mieszkańców. Brakuje jednego, wielofunkcyjnego miejsca spotkań artystycznych, które pełniłoby jednocześnie funkcje centrum kultury, miejsca wystawienniczego, a także obiektu umożliwiającego spędzanie czasu „z kulturą”, a więc wyposażonego w kawiarnię, czytelnię, miejsca do dyskusji czy organizacji spotkań, warsztatów, a jednocześnie miejsca dysponującego zapleczem do organizacji imprez kulturalno-artystycznych średniej wielkości, z salą mieszczącą 400–500 osób.

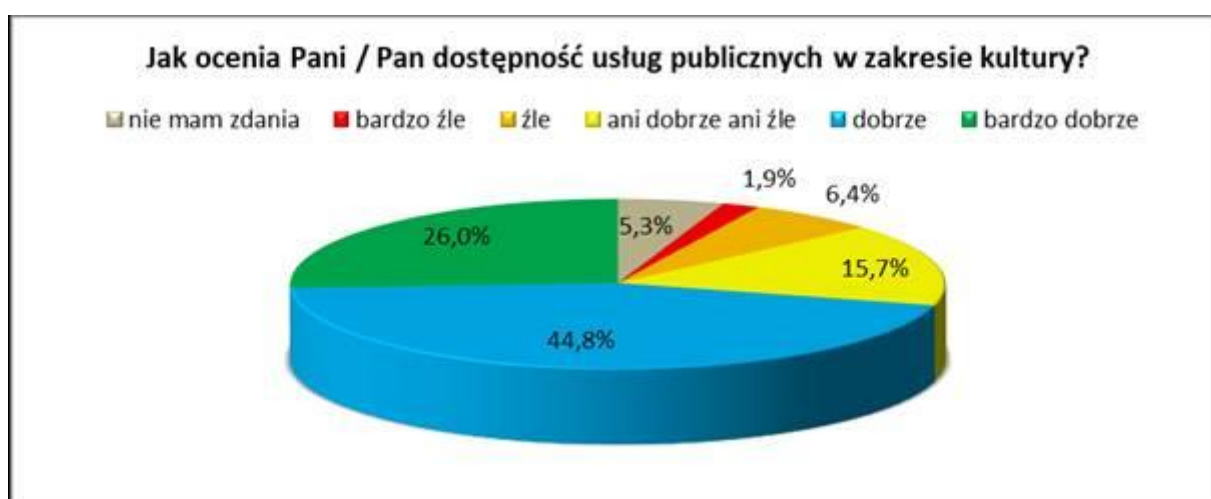
Problemem rzeszowskiej kultury jest konkurencja ze strony innych miast regionu, takich jak Przemyśl, Sanok czy Łańcut, oraz ośrodków zlokalizowanych w innych regionach, a położonych na tyle blisko Rzeszowa, że ich oferta kulturalna może być bardziej atrakcyjna dla mieszkańców Miasta, np. Lublin czy Kraków.

⁸⁰*Ibidem*, s. 5–6.

⁸¹ Uchwała nr IX/155/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa”.

Istotnym aspektem rozwoju kultury Miasta jest edukacja kulturalna oraz działalność animatorów kultury, których mu brakuje. Ośrodek nie kształci specjalistów w tym zakresie. Częściowo kształcenie w tym obszarze realizowane jest w ramach Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, a także Wydziału Pedagogiki (m.in. studia podyplomowe „Wychowanie przez sztukę we współczesnej edukacji”, działalność koła naukowego – Studenckie Koło Naukowe Animatorów Kultury Literackiej Dzieci) oraz Wydziału Socjologiczno-Historycznego (kierunek kulturoznawstwo). Instytucją wspierającą animatorów kultury jest Rzeszowski Inkubator Kultury działający przy Estradzie Rzeszowskiej. Jednocześnie Miasto nie ma bogatych tradycji współpracy środowisk twórczych. Środowisko artystyczne jest rozproszone, a ograniczone środki finansowe, brak miejsc spotkań i wspólnej pracy oraz preferowana przez Miasto forma wspierania kultury (zawężająca się do jednorazowych lub corocznych dużych imprez masowych) nie sprzyja budowie rzeszowskiego środowiska artystycznego. Kultura niszowa nie jest wspierana, podobnie jak „proces tworzenia” kultury, który jest równie ważny jak efekt końcowy. Istotne jest stworzenie możliwości partycypacji mieszkańców w samym procesie tworzenia i pokazanie nakładu pracy oraz ekonomicznego wymiaru kultury (kapitałochłonność przedsięwzięć). Masowe, otwarte imprezy przyzwyczajają społeczność do „taniej”, łatwo dostępnej kultury. Ztraca się przez to wartość, jaką twórczość artystyczna niesie z sobą.

W kontekście powyższych obserwacji opinie ujawnione w ankiecie elektronicznej pokazują Rzeszów w bardzo korzystnym świetle. Ponad 70% respondentów określa dostępność usług publicznych w zakresie kultury jako dobrą lub bardzo dobrą, a tylko 8,3% postrzega ją jako złą lub bardzo złą. Osoby, które nie mają zdania lub uważają, że jest ani dobrze, ani źle, stanowią 21%.

Ryc. 24. Dostępność usług publicznych w zakresie kultury w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój kultury i oferty kulturalnej stanowił 9% obserwacji mieszkańców w ramach pytania otwartego o trzy najważniejsze szanse rozwojowe Rzeszowa. Wśród odpowiedzi pojawiły się: powstanie nowych instytucji kultury; rozwój kultury: nowe szkoły muzyczne, teatry, orkiestry itd.; poszerzenie oferty kulturalnej Miasta; więcej imprez; oraz szczególnie warta cytowania wypowiedź: „instytucje kulturalne desperacko potrzebują kierownictwa młodych, kreatywnych osób, dla których sztuka to coś więcej niż obraz przedstawiający martwą naturę...”.

W świetle przeprowadzonych wywiadów warto zacytować następujące wypowiedzi:

„W Rzeszowie są bariery, ale są też szanse i pole do działania. Są miasta, które w kulturze są już tak rozwinięte, że trudno znaleźć coś nowego i ludzi zainteresować. W Rzeszowie [jest] nadal duży obszar do zagospodarowania w sferze kultury, np. praca z młodzieżą, wizyty studyjne pokazywanie co i jak należy robić, to niezbędne czynniki promocji kultury w Rzeszowie”

„Miasto ma dużo do zaoferowania w sferze kultury, ale stawia na masowe, bezpłatne imprezy, wydarzenia dość sztapkowe, jak koncerty, festiwale. Pozytywne jest to, że wydarzenia te mają charakter cykliczny i zakorzeniły się w świadomości mieszkańców Rzeszowa, regionu podkarpackiego, a nawet w skali kraju, np. Europejski Stadion Kultury – Wschód Kultury”

„Jako osoba zainteresowana kulturą i sztuką, odczuwam brak takiej infrastruktury muzealnej, nowoczesnej, interaktywnej, którą np. w Krakowie reprezentują podziemia krakowskie, w Warszawie Centrum Nauki Kopernik, a np. w Stalowej Woli interaktywne muzeum Centralnego Okręgu Przemysłowego”

„Bardzo potrzebnym elementem, który jest cały czas w planach, (...) jest stworzenie takiego dużego centrum kultury, takiego miejsca, gdzie młoda kultura miałaby jakieś swoje miejsce, gdzie mogłaby się wykluwać, rozwijać, na razie jest taki załączek przy Estradzie działa Inkubator, ale to jest taki mały załączek i brakuje takiej jednostki”

„Jest już u nas taka gotowość, żeby wykształciło się u nas drugie takie miejsce, jak w Krakowie Kazimierz, oczywiście na skalę Rzeszowa, które by też było takim miejscem kultury, spędzania wieczornego czasu wolnego”

„Przede wszystkim problemem jest brak jednego dużego, wielofunkcyjnego centrum, które byłoby wyposażone w salę widowiskową średniej wielkości, tj. mieszczącą 400–500 osób. Największe sale obecnie w Rzeszowie to sala Filharmonii oraz sala Instytutu Muzyki UR. Brakuje wspólnego miejsca kulturalnego, gdzie realizowane byłyby stałe wystawy, wernisaże, organizowane dyskusje, debaty, prelekcje, jednocześnie funkcjonowałyby kawiarnie i miejsca do czytania, pracy, spotkań, zaaranżowane tak, by po prostu chciało się tam spędzać czas, a miejsce było atrakcyjne dla ludzi w różnym wieku”

12. Turystyka, rekreacja i sport

12.1. Baza noclegowa

System infrastruktury turystycznej Rzeszowa, na którą składają się m.in. miejsca noclegowe, obejmuje obiekty o różnym standardzie. W ostatnich latach liczba miejsc noclegowych Miasta znacznie się zwiększyła i obecnie pod tym względem Rzeszów ma znacznie lepszą pozycję niż Lublin i Białystok. Baza hotelowa szacowana jest na ponad 30 obiektów. W strukturze rzeszowskich miejsc noclegowych znajdują się hotele (w tym 1 pięciogwiazdkowy i 4 czterogwiazdkowe), hostele, domy noclegowe, zajazdy, a także gospodarstwa agroturystyczne. Dodatkowo w bezpośrednim pobliżu Rzeszowa zlokalizowanych jest 9 obiektów oferujących miejsca noclegowe o różnym standardzie⁸². Zarówno obiekty zlokalizowane w Rzeszowie, jak i pobliżu Miasta wyposażone są w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych oraz oferują – poza noclegiem – dodatkowe usługi, takie jak pobyty spa (miejsca odnowy biologicznej), baseny. Problemem Miasta jest rozproszenie miejsc noclegowych oraz niewielka liczba obiektów dużych o wysokim standardzie (do takich zaliczyć można obecnie: Hotel Rzeszów, Hotel Prezydencki, Hotel Bristol, Hotel Garden Inn), jak również łatwo dostępnych miejsc parkingowych (dotyczy obiektów w ścisłym centrum Miasta).

Tab. 106. Liczba obiektów noclegowych i ich wykorzystanie przez turystów

Jednostka terytorialna	Obiekty noclegowe i ich wykorzystanie					
	Obiekty hotelowe					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.
Lublin	18	20	20	21	22	25
Rzeszów	22	26	29	30	33	33
Białystok	13	15	16	18	20	21
	Inne obiekty noclegowe (łącznie)					
Lublin	8	10	7	6	7	7
Rzeszów	4	2	2	3	3	1
Białystok	8	7	7	7	7	6
	Pokoje w obiektach hotelowych					
Lublin	1019	1105	1184	1162	1059	1276
Rzeszów	648	724	808	839	1183	1283
Białystok	735	756	807	831	896	923
	Turyści polscy korzystający z noclegów w obiektach hotelowych					
Lublin	139812	128203	138617	130587	132733	146920
Rzeszów	75521	85006	99998	95885	121511	137456
Białystok	101678	102019	111044	101022	111934	121591
	Turyści polscy korzystający z innych obiektów noclegowych					
Lublin	9762	10287	8424	6441	8014	7361
Rzeszów	8670	8687	8231	6797	4675	2175
Białystok	29489	29434	29461	34016	37357	24039
	Turyści zagraniczni korzystający z obiektów noclegowych (hotelowych)					
Lublin	40338	48008	49697	53119	52390	55538

⁸² Baza noclegowa, <http://www.rzeszow.pl/turystyka/baza-noclegowa-w-rzeszowie-i-okolicy> (28.06.2015).

Jednostka terytorialna	Obiekty noclegowe i ich wykorzystanie					
	Obiekty hotelowe					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.
Rzeszów	19445	20600	23139	24531	38019	50197
Białystok	27052	28666	39958	67602	86101	88859
	Turyści zagraniczni korzystający z innych obiektów noclegowych (łącznie)					
Lublin	1386	1463	1029	538	775	1073
Rzeszów	770	1051	1171	1334	1194	372
Białystok	3304	3930	6266	10883	12144	12759

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Z kolei na bazę gastronomiczną Rzeszowa składa się około 300 miejsc różnego typu, w tym: restauracje, pizzerie, karczmy, bary, miejsca szybkiej obsługi (fast food), kawiarnie oraz miejsca z daniami tradycyjnymi (lokalnymi)⁸³. Obiekty gastronomiczne zlokalizowane są przede wszystkim w centrum Miasta, tj. w okolicach Rynku, ul. 3 Maja oraz przy bocznych ulicach odchodzących od Rynku, jak również w centrach handlowych (*food court*)⁸⁴.

12.2. Oferta turystyczna – atrakcje turystyczne Miasta

W raporcie zrealizowanym w 2014 r. na potrzeby Strategii rozwoju turystyki Rzeszowa jako atrakcje turystyczne wskazano następujące obiekty: Rynek, Ratusz, Podziemna Trasa Turystyczna „Rzeszowskie Piwnice”, Dawny Konwent Pijarów, Zamek Lubomirskich, Letni Pałac Lubomirskich, rzeszowskie wille secesyjne, Kościół Farny, Pomnik Czynu Rewolucyjnego, Zespół Klasztorny Bernardynów, synagogi rzeszowskie, Rzeszowska Fontanna Multimedialna, a nawet Okrągłą Kładkę.

Problemem Miasta jest brak jasno określonej koncepcji rozwoju w zakresie turystyki. Pomimo zrealizowanych badań opracowanie dotyczące strategicznego rozwoju w obszarze turystyki dotąd nie powstało⁸⁵. Do tej pory Rzeszów był postrzegany poprzez pryzmat turystyki jednodniowej, odwiedzany przy okazji wyjazdów w Bieszczady lub jako jeden z punktów turystycznych województwa podkarpackiego, obok Przemyśla, Sanoka i Łańcuta. Niewątpliwie konkurencja ze strony wspomnianych ośrodków województwa podkarpackiego utrudnia wykreowanie samodzielnej marki turystycznej Rzeszowa. Rozwiązaniem mogłoby być sprzężenie oferty turystycznej Rzeszowa z innymi miejscami regionu i stworzenie oferty wiązanej oraz pakietów turystycznych.

Oferta turystyczna Miasta poza wskazanymi potencjalnymi atrakcjami obejmuje także szlaki turystyczne (historyczne, architektoniczne, przyrodnicze, piesze) w Mieście i jego okolicach. Należą do nich: Turystyczny Szlak Gniazd Rodowych Lubomirskich, Szlak Garncarski, Podkarpacki Szlak Architektury Drewnianej (trasa VII) – szlak międzyregionalny, szlak niebieski: Biała (dzielnica Rzeszowa) - Dynów - Krasiczyn - Kalwaria Paławska - Ustrzyki Dolne - Ustrzyki Górne - Nowy Łupków - Barwinek - Wysowa - Grybów (k/Nowego Sącza), szlak czerwony (ślądami gen. Leopolda Lisa-Kuli), szlak „W poszukiwaniu Ekolandii” (12 tras w Rzeszowie i okolicach)⁸⁶, a także: podkarpacki

⁸³ Raport z badań diagnostycznych dotyczących rozwoju turystyki w Rzeszowie, Fast Solutions W&W, Rzeszów 2014, s. 64.

⁸⁴ Szerzej *ibidem*, s. 125–131.

⁸⁵ Dokument obecnie jest w trakcie realizacji.

⁸⁶ Raport z badań diagnostycznych dotyczących rozwoju turystyki..., s. 125–131.

odcinek Drogi Św. Jakuba – Via Regia i Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej. Miasto Rzeszów jest również partnerem projektu „Szlak chasydzki”. Ponadto wdrożona została interaktywna trasa turystyczna „Zabytki Architektoniczne Rzeszowa”, która prezentuje walory architektoniczne Miasta, nawiązując do historii, mieszkańców i twórców poszczególnych obiektów, opisując jednocześnie ciekawostki związane z danym miejscem oraz jego współczesne przeznaczenie⁸⁷.

Do atrakcji turystycznych, zwłaszcza dla osób zainteresowanych turystyką aktywną, należy zaliczyć szlaki rowerowe w Rzeszowie i okolicach. Miasto stale rozbudowuje sieć tras rowerowych. W Rzeszowie działają prężne środowiska (ruchy społeczne), których celem jest rozbudowa infrastruktury przyjaznej rowerzystom, np. Stowarzyszenie Rowery.Rzeszow.pl⁸⁸. Istotne jest również to, iż z uwagi na wielkość Miasta ten środek transportu mógłby stać się alternatywą dla ruchu samochodowego. Rzeszów znajduje się na budowanym szlaku Green Velo – Wschodni Szlak Rowerowy⁸⁹, a dzięki połączeniu z innymi szlakami regionu może stać się atrakcyjnym punktem turystyki rowerowej. Obecna sieć rowerowa miasta i okolic obejmuje 6 tras (Tab. 107).

Rzeszów, jako centrum administracyjne, społeczno-gospodarcze, naukowe i kulturalne regionu, stanowi cel licznych podróży należący do turystyki spotkań i wydarzeń oraz blisko z nimi związanej turystyki biznesowej. Z kolei duże galerie i centra handlowe są celem regionalnej, jak również zagranicznej turystyki zakupowej. Uczestnicy tych form turystyki stanowią podstawową grupę konsumentów usług hotelarskich w Mieście.

Miasto pełni także funkcje rozrządowe wobec przyjazdowego ruchu turystycznego do województwa.

Tab. 107. Trasy rowerowe w Rzeszowie i okolicach

Lp.	Nazwa szlaku	Oznakowanie	Przebieg
1.	Szlak rowerowy koloru zielonego	zielony	Matysówka – Maria Magdalena – Borówki – Matysówka
2.	Żółty szlak turystyczny „Dookoła Rzeszowa”	żółty	Wilkowyja – Matysówka – Kielnarowa – Tyczyn – Hermanowa – Przylasek – Zarzecze – Lutoryż – Niechobrz – Zgłobień – Błędowa Zgłobieńska – Dabrowa – Dabry – Bratkowice – Budy Głogowskie – Głogów – Wysoka Głogowska – Stobierna – Jasionka – Terliczka – Łąka – Załęże – Wilkowyja
3.	Żółty szlak turystyczny	żółty	Rzeszów – Kielanówka – Nosówka – Zgłobień – Wola Zgłobieńska – Niechobrz – Lutoryż – Boguchwała – Zwięczyca – Rzeszów
4.	Błękitna pętla	niebieski	Boguchwała – Mogielnica – Niechobrz Górny – Wola Zgłobieńska – Zgłobień – Nosówka – Kielanówka – Rzeszów
5.	Na rowerowym szlaku	niebieski	Rzeszów – Wola Zgłobieńska – Niechobrz – Boguchwała – Zimna Woda – Lutoryż – Sadowki – rezerwat Lisia Góra – Rzeszów
6.	Szlak Kraczkowskich Kapliczek i Krzyży	czarny	Kraczkowa (pomnik Chwały Grunwaldzkiej) – Maława – Wzgórze Magdalenka – Cierpisz Górny – Cierpisz Dolny – Kraczkow

⁸⁷ Zabytki Architektoniczne Rzeszowa, <http://zabytki.erzeszow.pl/> (27.09.2015).

⁸⁸ *Ibidem*, s. 34. Por. Rowery.rzeszow.pl, <http://rowery.rzeszow.pl/> (28.06.2015).

⁸⁹ Green Velo – Wschodni szlak Rowerowy, http://greenvelo.pl/pl/o_szlaku/przebieg_szlaku/ (28.06.2015).

Źródło: Raport z badań diagnostycznych dotyczących rozwoju turystyki w Rzeszowie, Fast Solutions W&W, Rzeszów 2014, s. 32.

Tab. 108. Długość tras rowerowych w miastach

Jednostka terytorialna	Ścieżki rowerowe ogółem				Ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	km	km	km	km	km	km	km	km
Lublin	59,6	65,2	79,2	bd	1,7	1,9	2,3	bd
Rzeszów	65,9	82,0	95,5	bd	3,7	4,5	5,2	bd
Białystok	66,2	75,2	91,8	bd	2,2	2,5	3,1	bd

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Długość tras rowerowych na terenie Rzeszowa jest nieco większa niż sieci lubelskiej czy białostockiej. Znacznie lepiej wypada Rzeszów w przeliczeniu długości tras rowerowych na liczbę mieszkańców. W Rzeszowie na 10 tys. mieszkańców przypadało w 2013 r. ponad 5 km tras. W Białymstoku 3,1 km, zaś w Lublinie zaledwie 2,1 km.

Oferta turystyki aktywnej w Rzeszowie obejmuje także parki linowe: „Park Linoskoczek” oraz „Rzeszowski Park Linowy Ekspedycja”⁹⁰ oraz tereny rekreacyjne nad Wisłokiem i Rezerwat Lisia Góra⁹¹, który jest obszarem chronionym. Tereny Zalewu Rzeszowskiego objęte zostały programem Natura 2000 z uwagi na znaczenie tego odcinka dla Wspólnoty „Wisłoka Środkowego z Dopływami” oraz występowanie unikatowych gatunków roślin i zwierząt. Tereny te są wykorzystywane przez mieszkańców Rzeszowa do spędzania wolnego czasu w sposób aktywny, tworzą bowiem warunki do uprawiania sportów na świeżym powietrzu.

Głównym obiektem rekreacyjnym Miasta jest Regionalne Centrum Sportowo-Widowiskowe „Podpromie”⁹². Obiekt pozwala na organizację wydarzeń sportowych mogących zgromadzić około 5 tys. osób. Z uwagi na powiększającą się liczbę mieszkańców Miasta oraz ich aktywność hala „Podpromie” nie jest już wystarczająca ani funkcjonalna. W Mieście modernizowana jest sieć basenów krytych (6 basenów) oraz baseny otwarte zarządzane przez Rzeszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Zaplecze sportowo-rekreacyjne uzupełnia sieć kortów tenisowych i kąpielisko „Żwirownia” (zarządzane przez ROSiR), jak i obiektów prywatnych⁹³.

Tab. 109. Stan bazy sportowo-rekreacyjnej zarządzanej przez Miasto Rzeszów

Nazwa obiektu	Liczba obiektów
baseny kryte	5
baseny otwarte	1
boiska piłkarskie	17
hale sportowe i sale gimnastyczne	48
obiekty sportowe i rekreacyjne	2

⁹⁰ Parki linowe: <http://www.rzeszow.pl/turystyka/parki-linowe> (28.06.2015).

⁹¹ Rezerwat Lisia Góra, <http://www.zielonepodkarpacie.pl/obszary-chronione/rezerwaty-przyrody/lisia-gora/> (28.06.2015).

⁹² Szerzej: Obiekty sportowe, rekreacyjne i sceny na terenie gminy miasto Rzeszów. Raport z inwentaryzacji, Rzeszów 2014, <http://www.rzeszow.pl/turystyka/raport-z-inwentaryzacji-obiektow-sportowych-rekreacyjnych-i-scen-na-terenie-gminy-miasto-rzeszow> (28.06.2015).

⁹³ Szerzej: *ibidem*.

Nazwa obiektu	Liczba obiektów
korty tenisowe	4
lodowiska	2
siłownia	2
stadion	1
tor wyścigowy	1
parki i tereny leśne	12

Źródło: opracowanie na podstawie: Spis obiektów sportowo-rekreacyjnych zarządzie gminy miasto Rzeszów.

12.3. Dostępność Miasta dla turystów – komunikacja i informacja turystyczna

Atrakcyjność turystyczna obszaru zależy w dużej mierze od dostępności, łatwości dotarcia, przemieszczania się, efektywnych powiązań różnych środków transportu. Pod tym względem Rzeszów nadal jest silnie ograniczony. Trwają prace nad rozbudową traktacji kolejowej na linii Rzeszów – Kraków. Brak jest linii kolejowej Rzeszów – Warszawa (nie mylić z połączeniem). Połączenie takie możliwe jest w kilku wariantach przebiegu (przez kilka różnych linii kolejowych), np. przez Sandomierz, Skarżysko-Kamienną, Radom liniami nr 71, 25, 8 bądź przez Stalową Wolę, Lublin, Dęblin liniami nr 71, 25 74, 68, 7.

Pomimo zwiększonej liczby połączeń lotniczych na tej trasie, Rzeszów nadal jest trudno dostępny. Transport lotniczy z uwagi na koszty nie ma charakteru masowego. Z kolei wielogodzinny dojazd (mimo iż dobrze obsługiwany przez szereg przewoźników prywatnych) odstrasza turystów, którzy chcieliby wybrać się do Rzeszowa na krótki, weekendowy pobyt. Podróż na tej trasie w dalszym ciągu w zależności od pory dnia trwa od 4,5 do 6 godzin. Podobnie w przypadku połączeń kolejowych, które pomiędzy Rzeszowem i Warszawą odbywają się przez Lublin.

Działania promocyjne w zakresie turystyki prowadzone są przez Wydział Kultury, Sportu i Turystyki oraz Wydział Promocji i Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Rzeszowa. Jedną z form promocji i informacji na temat wydarzeń turystycznych i kulturalnych w Mieście jest Kalendarz wydarzeń⁹⁴. Jednak poza promocją na stronie Urzędu Miasta Rzeszowa w zasadzie nie istnieje promocja turystyczna Miasta. Urząd oferuje spacer wirtualny po Trasie Podziemnej, możliwość obejrzenia Miasta poprzez system kamer miejskich. Skutkiem ograniczonego przepływu informacji jest to, iż instytucje prywatne rzadko informują Urząd Miasta o swoich działaniach. Informacje pojawiają się na portalu Urzędu, gdy zostaną już opublikowane w mediach. Niezbędna jest współpraca zainteresowanych podmiotów – władz Miasta, urzędników, przedstawicieli instytucji kultury i mediów oraz wypracowanie efektywnego systemu komunikacji i upowszechniania informacji.

12.4. Dostępność usług sportu i rekreacji w świetle badań własnych

Usługi publiczne w sferze sportu i rekreacji są – w opinii większości respondentów ankiety elektronicznej (65,2%) – dostępne dobrze lub bardzo dobrze. Tylko niecałe 13% widzi ten problem odmiennie, uważając, że jest źle lub bardzo źle.

⁹⁴ Kalendarz wydarzeń, <http://www.rzeszow.pl/kultura-i-sport/kalendarz-wydarzen-planowanych-w-2015-r> (28.06.2015).

Ryc. 25. Dostępność usług publicznych w zakresie sportu i rekreacji w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Te dobre opinie mieszkańców dotyczących usług publicznych w zakresie sportu i rekreacji warto skonfrontować z obserwacjami dotyczącymi trzech najważniejszych szans rozwojowych dla Rzeszowa. Czynniki powiązane z obszarem tematycznym, jakim jest „sport i rekreacja”, stanowią blisko 16% wskazań i sięgają od kategorii zarysowanych bardzo szeroko (sport; rekreacja; więcej budynków rekreacyjnych (baseny itp.)) po konkretne spodziewane działania i inwestycje Miasta (respondenci wskazywali m.in. „Stworzenie parków sportowych, atrakcji wodnych oraz na świeżym powietrzu miejsc rekreacyjnych”; „Przydałoby się więcej miejsc, w których ludzie mogliby spędzać czas na powietrzu. Istnieje Wisłok Lisia Góra itp., ale przydałoby się więcej miejsc, w których moglibyśmy zrobić sobie piknik, grilla”; „Rozbudowa Stadionu Miejskiego”; „Dofinansowanie sportów żużlowych i piłkarskich w Rzeszowie”; „Budowa aquaparku wodnego”). Najczęściej wskazywana jest szansa (potrzeba) upatrywana w powstaniu parku wodnego oraz rozwój terenów nadrzeczny dla celów rekreacyjno-sportowych). Odpowiedzi związane z szansą polegającą na rozwoju turystyki obejmują 6% obserwacji ankietowanych i należą do nich m.in.: „turystyka” (rozwój turystyki, turystyka) czy też specyficzne czynniki i pomysły rozwoju turystyki w oparciu o sport, rekreację i kulturę, takie jak: „więcej zieleni dla mieszkańców, wykończenie bulwarów, całoroczny basen, lodowisko itd.”; „więcej atrakcji turystycznych, np. interaktywne muzeum lotnicze, techniczne, park wodno-termalny”; „kolejne budynki/budowle nie spotykane gdzie indziej w Polsce – przykład okrągła kładka”; „inwestycje w turystykę i stworzenie rozpoznawalnego produktu turystycznego”; „inwestycje rekreacyjne ściągające turystów z całego Podkarpacia, oraz sąsiednich województw, m.in. aquapark, zoo oraz budowa kolejki naziemnej, która zwiększy przepustowość na drogach oraz rozślawi miasto w całej Polsce i nie tylko”; „Wypracowanie jakiegokolwiek formuły atrakcyjności turystycznej miasta. Na ten dzień miasto nie ma żadnego charakterystycznego punktu, który byłby kojarzony i przyciągał turystów”; „Hotele, Rzeszów leży na trasie przelotowej, każdy będący w drodze powinien mieć ochotę i szansę go poznać”

W wywiadach pojawiły się następujące charakterystyczne wypowiedzi:

„Zdajemy sobie sprawę, że Rzeszów jest miastem ludzi młodych, więc tej rekreacji może być więcej. Dlatego strefa rekreacji, którą zaplanowaliśmy na 24 hektarach, obejmuje różne elementy, innowacyjne dla Rzeszowa, jak np. park nauki dla młodzieży szkolnej, która

teraz jeździ do Warszawy do Centrum Nauki Kopernika, Dolina Lotnicza i wszystko to, co mamy najciekawsze, co może przyciągnąć turystów”,

„W odniesieniu do takich obszarów rozwoju miasta jak sport i turystyka – brakuje myślenia strategicznego. Turystyka Rzeszowa to turystyka jednodniowa”,

„Jeżeli chodzi o turystykę, to celem jest zatrzymanie ludzi w Rzeszowie, a nie tylko przedstawienie im oferty »chwilowej« w czasie wyjazdu w Bieszczady. Rzeszów ma być atrakcyjny turystycznie sam w sobie”.

13. Komunikacja

13.1. Wprowadzenie

Rozwojowi Rzeszowa sprzyjało, i nadal sprzyja, położenie na skrzyżowaniu uczęszczanych traktów. W XV w. została ustalona główna droga handlowa ze wschodu w kierunku Krakowa, przez Rzeszów, z pominięciem Sandomierza, i był to początek rozwoju miasta. Na przełomie XV i XVI w. droga ze Lwowa przez Przemyśl, Jarosław, Łańcut, Rzeszów, Ropczyce, Tarnów do Krakowa i dalej, do Wrocławia i Lipska, stała się ważnym traktem międzynarodowym. Równie duże znaczenie miały dla Rzeszowa drogi o układzie południkowym, które krzyżowały się w mieście z traktem podkarpackim. Bardzo ważne było połączenie drogowe z Sandomierzem i Lublinem. Droga sandomierska prowadziła z Rzeszowa w kierunku północno-zachodnim, przez Głogów do Baranowa, a stąd wzdłuż Wisły do Sandomierza. Połączenie z Lublinem odbywało się traktem na Sokołów, Nisko, Janów Lubelski i Kraśnik. Nieco mniejsze znaczenie w XVI w. miała droga do Węgier, przez Strzyżów, Frysztak, Krosno, Rymanów.

Poważny wpływ na rozwój miasta miała budowa linii kolejowych, zapoczątkowana w połowie XIX stulecia. W 1858 r. uroczyście otwarto tu linię do Krakowa. W 1861 r. Rzeszów otrzymał połączenie kolejowe ze Lwowem, a w 1890 r. z Jasłem. Przed wybuchem I wojny światowej została również zapoczątkowana budowa linii kolejowej do Kolbuszowej. Uruchomiono ją dopiero w 1964 r. W latach 1962–1963 linia Kraków – Medyka została zelektryfikowana. Pozostałe linie kolejowe wychodzące z Rzeszowa nadal nie doczekały się pełnej elektryfikacji.

Bardzo istotnym czynnikiem rozwoju Rzeszowa jest międzynarodowy port lotniczy w sąsiedniej Jasionce, do niedawna jedyny międzynarodowy port lotniczy we Wschodniej Polsce.

Istotną determinantą rozwoju Rzeszowa jest dostęp do infrastruktury transportowej należącej do transeuropejskiej sieci TEN-T. W województwie podkarpackim do sieci tej należy autostrada A4, droga krajowa nr 19 wraz z odcinkiem drogi ekspresowej S19, droga ekspresowa S74, magistralna linia kolejowa nr 91 Kraków Główny – Medyka (od km 91,1 do km 258,254), linia kolejowa nr 25 (od km 235,54 do km 239,645), linia kolejowa nr 68 (od km 101,718 do km 177,173), linia kolejowa nr 74 (od km 7,185 do km 23,342), linia kolejowa nr 78 (od km 1,386 do km 10,783), linia kolejowa nr 612 (od km 0 do km 2,156), linia kolejowa nr 613 (od km 0 do km 6,325), port lotniczy Rzeszów – Jasionka (węzeł) oraz terminal kolejowo-drogowy Medyka/Żurawica (węzeł).

Niekorzystnym dla Rzeszowa i Podkarpaciu rozstrzygnięciem europejskiej polityki transportowej jest jednak położenie poza głównymi korytarzami europejskimi przebiegającymi przez Polskę (Bałtyk – Adriatyk i Bałtyk – Morze Czarne). Status bazowej sieci TEN-T posiada, spośród wymienionych, jedynie linia kolejowa nr 91. Pozostałe elementy należą do uzupełniającej sieci TEN-T⁹⁵.

Intensywna rozbudowa układu drogowego miasta przypadała na lata 60.–70. XX w., a następnie na lata 90. i początek XXI w. W 1991 r. oddano obwodnicę południową, co pozwoliło na wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrum miasta. Istotne z punktu

⁹⁵ Zob. http://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t-guidelines/doc/ten-t-country-fiches/pl_pl.pdf.

widzenia rozwoju systemu drogowego Rzeszowa jest ukończenie autostrady A4 i drogi ekspresowej S19, które pozwolą na wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza miasto. Głównym deficytem transportowym Miasta jest obecnie brak korzystnego połączenia kolejowego i drogowego z Warszawą.

Istotnym wyzwaniem, jakie obecnie stoi przed miastami i ich obszarami funkcjonalnymi, jest kształtowanie zrównoważonego transportu w miastach, sprzyjającego oszczędnemu korzystaniu z zasobów naturalnych (w tym minimalizacji emisji CO₂) i zmniejszaniu kongestii ruchu w śródmieściach, a także uwzględnianie zróżnicowanych potrzeb społecznych w zakresie mobilności oraz zapewnienie spójności społecznej. Oznacza to konieczność minimalizacji użycia środków transportowych szkodliwych dla środowiska (transportu indywidualnego) i rozbudowy alternatywnych systemów transportu miejskiego – w tym transportu publicznego i rowerowego.

13.2. Komunikacja lotnicza

Dostępność lotniczą zapewnia Rzeszowowi i Podkarpaciu Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, a uzupełniającą rolę odgrywa także Port Lotniczy Kraków-Balice, w mniejszym stopniu – lotnisko w Lublinie. Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka położony jest w miejscowości Jasionka, w gminie Trzebowisko, ok. 7,8 km od centrum Rzeszowa. Od 2007 r. lotnisko zarządzane jest przez spółkę Port Lotniczy „Rzeszów – Jasionka” sp. z o.o., której właścicielem jest województwo podkarpackie (53,78% udziałów) oraz Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze (46,22% udziałów). Po zawieszeniu na początku lat 90. XX w. regularny ruch pasażerski wrócił na lotnisko w 1996 r. (połączenie do Warszawy), a od 2005 r. Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka uzyskał pierwsze połączenia międzynarodowe (Londyn, Frankfurt), między 2007–2010 – transatlantyckie⁹⁶. Do 2012 r., kiedy otwarto port lotniczy w Lublinie, lotnisko w Jasionce było jedynym portem lotniczym w województwach Polski Wschodniej. Port lotniczy należy do uzupełniającej sieci TEN-T.

W sezonie letnim 2015 r. regularne połączenia pasażerskie zapewniały 4 linie lotnicze (Ryanair, PLL LOT, Lufthansa, ČSA), latające do 10 portów lotniczych w 5 krajach (Polska, Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia, Norwegia). Ponadto z Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka startowały samoloty 3 linii czarterowych, oferujących połączenia do Turcji, Grecji i Bułgarii. Ruch lotniczy w Jasionce wzrósł między 2008 a 2014 r. o ponad 87%, a w 2014 r. port obsłużył prawie 600 tys. pasażerów – zajmując pod tym względem 7 pozycję w kraju (ok. 2% ruchu pasażerskiego w kraju). Dynamika ruchu pasażerskiego w Jasionce była w ostatnich latach wyższa niż dynamika wzrostu liczby pasażerów obsłużonych we wszystkich portach lotniczych w Polsce (Tab. 110).

Tab. 110. Ruch lotniczy w porcie lotniczym Rzeszów-Jasionka na tle portów lotniczych w sąsiednich regionach

Port lotniczy	Liczba	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2008–2014
Rzeszów-Jasionka	pasażerów	320 115	380 711	451 720	487 740	562 934	588 148	599 483	279 368
	dynam. r/r [%]	-	18,9	18,7	8,0	15,4	4,5	1,9	87,3
	operacji pax	3 446	4 263	4 863	5 226	5 925	6 499	6 533	3 087
	dynam. r/r [%]	-	23,7	14,1	7,5	13,4	9,7	0,5	89,6

⁹⁶ Według zapowiedzi przedstawicieli PLL LOT rozważane jest przywrócenie połączeń do Nowego Jorku od 2016 r.

Port lotniczy	Liczba	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2008–2014
udział w ruchu lotniczym w Polsce	pasażerów [%]	1,6	2,0	2,2	2,2	2,3	2,4	2,2	0,7
	operacji pax [%]	1,3	1,8	2,0	2,1	2,1	2,5	2,4	1,1
Lublin	pasażerów	0	0	0	0	5 697	188 723	184 876	-
	dynam. r/r [%]	-	-	-	-	-	3 212,7	-2,0	-
	operacji pax	0	0	0	0	42	1 348	1 874	-
	dynam. r/r [%]	-	-	-	-	-	3 109,5	39,0	-
Kraków-Balice	pasażerów	2 897 071	2 658 841	2 839 124	2 994 359	3 408 954	3 636 804	3 806 801	909 730
	dynam. r/r [%]	-	-8,2	6,8	5,5	13,8	6,7	4,7	31,4
	operacji pax	31 438	29 150	29 706	28990	35 093	34 867	32 618	1 180
	dynam. r/r [%]	-	-7,3	1,9	-2,4	21,1	-0,6	-6,5	3,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

Istotną rolę odgrywa także ruch cargo. W 2014 r. odprawiono w Rzeszowie 804 t ładunków cargo *on board*⁹⁷ (czwarta pozycja w kraju) oraz 318 t ładunków pocztowych. Łącznie z Jasionki odprawiono 1185 t ładunków (8 pozycja w kraju). W 2014 r. Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka zanotował największy w stosunku do roku poprzedniego wzrost ładunków (95%) pośród polskich lotnisk⁹⁸.

Infrastruktura Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka uległa w latach 2007–2014 znaczącej rozbudowie⁹⁹, m.in. oddano nowy terminal pasażerski oraz zmodernizowano infrastrukturę lotniskową – w tym rozbudowano płytę postojową oraz wybudowano płytę do odladzania, a także przeprowadzono rozbudowę i modernizację równoległej drogi kołowania i drogi szybkiego zejścia. Umożliwiło to zwiększenie liczby samolotów mogących w ciągu godziny wylądować w Jasionce z 6 do 12. Do pozostałych inwestycji należały rozbudowa lotniskowej straży pożarnej, zakup i instalacja wyposażenia obsługi, budowa hangarów dla statków powietrznych wraz z płytą postojową, rozbudowa systemu oświetlenia nawigacyjnego, rozbudowa zaplecza technicznego i modernizacja nawierzchni lotniskowych. Prowadzona jest obecnie rozbudowa infrastruktury dla cargo. Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka dysponuje m.in. drugą pod względem długości drogą startową wśród portów lotniczych w Polsce (Tab. 111).

Tab. 111. Podstawowa infrastruktura Port Lotniczego Rzeszów-Jasionka

Typ infrastruktury	Opis
Droga startowa	RWY 09-27: długość 3200 m, szerokość 45 m, nawierzchnia – sztuczna (z betonu asfaltowego)
Drogi kołowania	TWY A: 23 m, nawierzchnia sztuczna z betonu asfaltowego TWY B: 23 m, nawierzchnia sztuczna z betonu asfaltowego
Płyty postojowe	PPS 1: pow. 11,6 tys. m ² , nawierzchnia z betonu cementowego PPS 2: pow. 5,3 tys. m ² nawierzchnia z betonu asfaltowego
Aparatura nawigacyjna i	system podejścia precyzyjnego kategorii I – układ ALPA-ATA i wizualny wskaźnik ścieżki schodzenia PAPI; system precyzyjnego podejścia ILS

⁹⁷ To jest ładunków przetransportowanych bezpośrednio z i do lotnisk na pokładach samolotów, podrzeszowskie lotnisko w 2014 r. nie przyjmowało cargo RFS (*Road Feeder Service*, dostarczanego transportem drogowym).

⁹⁸ Dane według Pasażer.com; <http://www.pasazer.com>.

⁹⁹ Przy udziale środków z UE, w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego.

Typ infrastruktury	Opis
oświetleniowa	
Terminal pasażerski	powierzchnia: użytkowa 14 134 m ² 17 stanowisk <i>check-in</i> w układzie liniowym, w tym stanowisko odprawy bagażu ponadgabarytowego, przepustowość maksymalna: 720 pasażerów/h
Terminal cargo	Obiekt kontenerowy: powierzchnia – 33,95 m ² Magazyn czasowego składowania 1: powierzchnia – 13 m ² Magazyn czasowego składowania 2: powierzchnia – 458 m ² Magazyn spedycyjny: powierzchnia – 139 m ²

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów portu lotniczego: <http://www.rzeszowairport.pl>.

Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka posiada korzystne położenie względem tras komunikacyjnych. Lotnisko położone jest w pobliżu dwóch węzłów autostrady A4 (Rzeszów-Północ z drogą krajową nr 9 oraz Rzeszów-Wschód z trasą S19 oraz DK 97). Do lotniska przylega parking na 608 miejsc. W pobliżu lotniska znajduje się Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny oraz Ośrodek Kształcenia Lotniczego Politechniki Rzeszowskiej.

13.3. Komunikacja kolejowa

Województwo podkarpackie cechuje się niższą niż Polska gęstością sieci kolejowej – 5,2 km/100 km² przy średniej dla kraju 6,2 km/100 km². Długość linii kolejowych eksploatowanych w Rzeszowie wynosi 19,9 km. Najważniejszą linią kolejową przebiegającą przez Rzeszów jest linia kolejowa nr 91 (E30) Kraków – Medyka należąca do sieci bazowej TEN-T. Linia jest dwutorowa, zelektryfikowana. Na terenie województwa podkarpackiego prędkość maksymalna na większości odcinków tej linii wynosiła dla pociągów osobowych między 80 a 120 km/h, z wyjątkiem odcinków w okolicach Przemyśla (30–50 km/h)¹⁰⁰. Na linii E30, zarówno w kierunku Krakowa, jak i Przemyśla/Medyki, trwają obecnie prace modernizacyjne w ramach projektów „Modernizacja linii kolejowej E 30/C-E 30, odcinek Kraków-Rzeszów, etap III” oraz „Modernizacja linii kolejowej nr 91 Kraków Główny Osobowy – Medyka i linii nr 92 Przemyśl – Medyka, odcinek Rzeszów – granica państwa”, zakładających podniesienie prędkości szlakowej do 160 km/h. Pozostałe linie kolejowe dochodzące do Rzeszowa, czynne w ruchu pasażerskim i towarowym, to:

- linia kolejowa nr 71 (Rzeszów Główny – Ocice), z prędkością maksymalną dla pociągów osobowych 100–120 km/h. Na linii prowadzone są obecnie prace elektryfikacyjne (planowane zakończenie w 2017 r.), docelowo służyć ma kursowaniu pociągów dalekobieżnych w kierunku Warszawy,
- linia kolejowa nr 106 (Rzeszów Główny – Jasło), z prędkościami maksymalnymi 60–100 km/h, w większości niezelektryfikowana.

Głównym dworcem pasażerskim Rzeszowa jest stacja Rzeszów Główny, węzłowa dla wymienionych wyżej linii, największy pod względem liczby pasażerów węzeł kolejowego transportu pasażerskiego na Podkarpaciu, według PKP posiadający kategorię B – o rocznej odprawie podróżnych w przedziale 1–2 mln. Obecnie przygotowana jest modernizacja dworca. Ponadto w Rzeszowie znajduje się stacja kolejowa Rzeszów – Staroniwa (na linii nr 106) oraz przystanki: Rzeszów Załęże (na linii 91) i Rzeszów Osiedle i Rzeszów Zwięczyca (na linii 106).

¹⁰⁰ Regulamin przydzielania tras pociągów i korzystania z przydzielonych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych w ramach rjp 2014/2015, zał. 2, Wykaz maksymalnych prędkości – pociągi pasażerskie.

W aktualnym rozkładzie Rzeszów posiada bezpośrednie połączenia kolejowe (pociągami InterCity i TLK) przede wszystkim z miastami na trasie linii E30 (Kraków – Katowice – Opole – Wrocław) i dalej w kierunku Poznania i Szczecina, a także z m.in. z Warszawą i Bydgoszczą (trasy przez Kraków i Centralną Magistralę Kolejową oraz przez Tarnobrzeg). W obu przypadkach problemem jest obecnie niekonkurencyjny w stosunku do transportu samochodowego czas przejazdu (powyżej 5 do 7 godz. do Warszawy, powyżej 3 godz. do Krakowa). Rzeszów posiada także bezpośrednie połączenie kolejowe z Lwowem, natomiast na całej magistrali E30 zawieszono obecnie są międzynarodowe połączenia kolejowe z Niemcami.

Do ważniejszych inwestycji kolejowych przewidzianych do realizacji w najbliższych latach, poza modernizacją magistrali E30 oraz elektryfikacją linii do Ocic, należy zaliczyć Aglomeracyjną Kolej Podmiejską wraz z budową linii kolejowej do Portu Lotniczego Rzeszów Jasionka (budowa 5 km nowej linii). Inwestycje zostały ujęte w Kontrakcie Terytorialnym.¹⁰¹

13.4. Komunikacja drogowa

13.4.1 Dostępność zewnętrzna

Rzeszów położony jest w ważnych korytarzach transportowych, o znaczeniu międzynarodowym i krajowym. Najważniejszym ciągiem drogowym przebiegającym w bezpośrednim sąsiedztwie Miasta (w granicach Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego) jest autostrada A4 należąca do sieci uzupełniającej TEN-T (E40). Obecnie w trakcie realizacji pozostaje ostatni odcinek autostrady – Rzeszów Wschód – Jarosław. W pobliżu Rzeszowa położone są 3 węzły autostrady A4: Rzeszów Zachód (Mrowla w gminie Świlcza), Rzeszów Północ (Rudna Mała w gminie Głogów Małopolski) oraz Rzeszów Wschód (Terliczka, gmina Trzebownisko).

Przez Rzeszowski Obszar Funkcjonalny przebiega południkowo droga krajowa nr 19, która również należy do uzupełniającej sieci TEN-T. Na odcinkach od węzła Rzeszów Wschód do Stobiernej oraz Rzeszów Zachód – Świlcza (zachodnia obwodnica Rzeszowa) stanowi drogę ekspresową S19. Pozostałe odcinki S19 na terenie ROF są w fazie przygotowań, z wyjątkiem odcinka od węzła Stobierna na północ (obwodnica Sokołowa Małopolskiego) oraz odcinka węzeł Świlcza – Rzeszów Południe Kielanówka, obecnie w fazie realizacji.

Przez obszar Miasta przebiegają dwie drogi krajowe – nr 19 Białystok - Lublin - Rzeszów - Barwinek oraz droga krajowa nr 94 (wcześniej nr 4) z Tarnowa do Korczowej, które nie należą do sieci TEN-T. W Rzeszowie rozpoczyna swój bieg jedna droga wojewódzka, nr 878 Rzeszów – Dynów.

Według danych z ostatniego Generalnego Pomiaru Ruchu (2010 r., a zatem przed otwarciem autostrady) najbardziej obciążonymi odcinkami sieci drogowej w rejonie rzeszowskim były DK nr 4 na wschód od Rzeszowa oraz DK nr 9 na północ od Miasta, natomiast największe wzrosty ruchu w ciągu dekady zanotowano na DK nr 9 i 19 (Tab. 112).

¹⁰¹ Uchwała nr 250 Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 2014 r. w sprawie zatwierdzenia Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Podkarpackiego.

Tab. 112. Wyniki Generalnych Pomiarów Ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w okolicy Rzeszowa

Wskaźnik	GPR	Nr drogi	DK 4		DK 9		DK 19	DW 878
		Odcinek	Klęczany-Rzeszów	Rzeszów-Kraczkowa	Głogów Młp.-Rzeszów	Rzeszów-Babica	Stobierna-Rzeszów	Rzeszów-Tyczyn
Średni Dobowy Ruch (SDR)	GPR 2000	ogółem	15 874	20 166	13 002	10 790	10 474	10 127
		sam. osob.	11 841	15 145	9 271	8 254	8 285	8 518
	GPR 2005	ogółem	18 894	23 743	16 368	12 911	12 696	b.d.
		sam. osob.	14 151	18 638	12 063	12 063	10 304	b.d.
	GPR 2010	ogółem	18 660	29 703	21 839	17 844	18 289	10 352
		sam. osob.	13 985	24 574	16 446	13 760	14 859	8 778
Zmiana natężenia ruchu	2005/2000	ogółem	119,0	117,7	125,9	119,7	121,2	-
		sam. osob.	119,5	123,1	130,1	146,1	124,4	-
	2010/2005	ogółem	98,8	125,1	133,4	138,2	144,1	-
		sam. osob.	98,8	131,8	136,3	114,1	144,2	-
	2010/2000	ogółem	117,6	147,3	168,0	165,4	174,6	102,2
		sam. osob.	118,1	162,3	177,4	166,7	179,3	103,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA, <http://www.gddkia.gov.pl>.

Najważniejsze inwestycje drogowe zwiększające dostępność zewnętrzną Rzeszowa realizowane przez GDDKiA to:

- budowa brakującego odcinka autostrady A4 od węzła Rzeszów Wschód do węzła Jarosław Zachód,
- budowa odcinka drogi ekspresowej S19 od węzła Świlcza (DK4) do węzła Rzeszów Południe Kielanówka z węzłem o długości 6,3 km, budowa kolejnego odcinka w kierunku przejścia granicznego w Barwinku znalazła się na liście podstawowej Kontraktu Terytorialnego,
- budowa obwodnicy Sokołowa Małopolskiego, stanowiącej część drogi ekspresowej S19 w kierunku Lublina.

13.4.2 Układ transportowy Miasta

Układ ulic i dróg w Rzeszowie tworzyło 290,5 km dróg, w tym:

- 26,7 km dróg krajowych,
- 5,1 km dróg wojewódzkich,
- 131,2 km dróg powiatowych (w tym 130,9 o nawierzchni twardej ulepszonej),
- 127,5 km utwardzonych dróg gminnych (w tym 127,1 km o nawierzchni twardej ulepszonej).

Powierzchnia terenów drogowych w Rzeszowie wynosi 771 ha (6,6% powierzchni Miasta). Zarówno województwo podkarpackie na tle kraju, jak i Rzeszów na tle ośrodków konkurencyjnych cechuje się stosunkowo niską gęstością dróg (gminnych i powiatowych). Jednocześnie jednak odznacza się bardzo wysokim odsetkiem dróg utwardzonych (Tab. 113)

Tab. 113. Gęstość dróg i odsetek dróg utwardzonych (drogi gminne i powiatowe)

Jednostka terytorialna	Gęstość dróg [km/100 km ²]			Odsetek dróg utwardzonych		
	2005	2010	2013	2005	2010	2013
Polska	107,0	114,8	117,8	61,9	63,2	64,7
Województwo podkarpackie	88,8	89,2	99,1	73,3	78,9	75,6
Rzeszów	283,7	213,7	221,1	99,9	99,3	100,0
Białystok	333,2	342,2	372,1	87,5	86,4	85,5
Kielce	305,8	301,5	304,4	67,7	75,7	77,5
Lublin	312,2	330,5	335,4	56,1	84,6	84,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szkielet układu drogowego Miasta stanowią drogi:

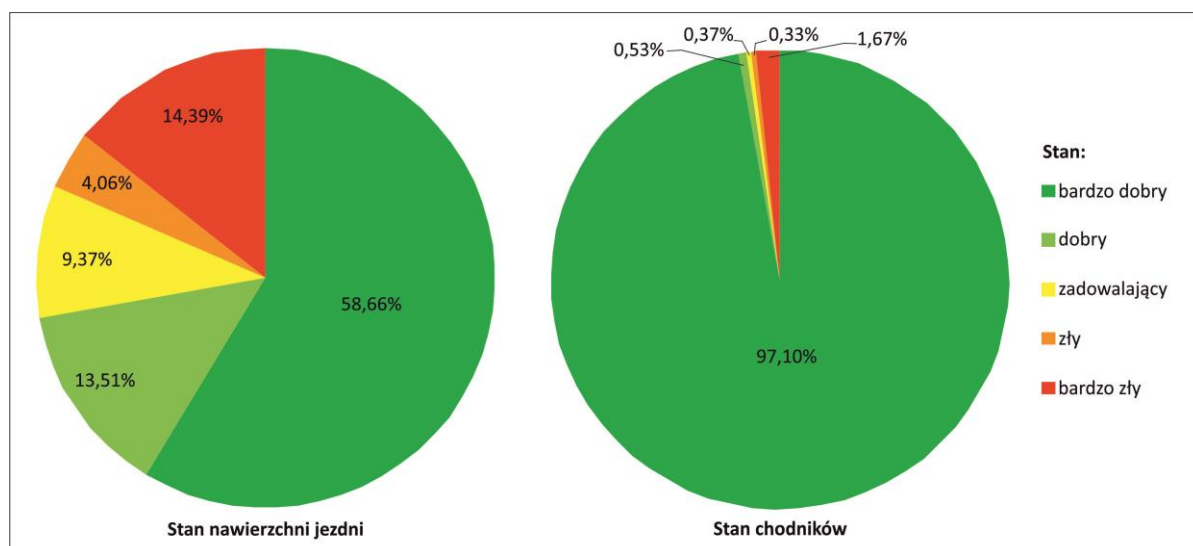
- krajowa nr 94: poprowadzona od zachodu ul. Krakowską, następnie al. Witosa, al. Batalionów Chłopskich, al. Powstańców Warszawy, Mostem Karpackim, al. Armii Krajowej do ul. Lwowskiej i dalej tą ulicą w kierunku Jarosławia (od ronda Pobitno pokrywa się z przebiegiem DK nr 4);
- krajowa nr 19: poprowadzona od zachodu razem z DK 94, następnie ul. Podkarpacką do granicy Miasta;
- krajowa nr 4 (numer do ukończenia autostrady): od węzła autostradowego Rzeszów-Wschód, al. Żołnierzy I Armii WP do ronda Pobitno i następnie w kierunku Jarosławia
- krajowa nr 97: od ronda Pobitno, al. Żołnierzy I Armii WP w kierunku węzła autostradowego Rzeszów-Wschód (pokrywa się z DK nr 4),
- wojewódzka nr 878: od drogi krajowej nr 4 w ciągu al. Sikorskiego do granicy miasta w kierunku Tyczyna.

Poza wymienionymi drogami krajowymi i wojewódzkimi główny układ uliczny Miasta, zapewniający powiązania zewnętrzne i ogólnomiejskie, tworzą ciągi:

- ul. Krakowska – Wiadukt Śląski – al. Piłsudskiego – Most Lwowski – ul. Lwowska,
- al. Rejtana,
- ul. Lubelska/ul. Warszawska – ul. Marszałkowska – al. Cieplickiego – ul. Lisa-Kuli – ul. Dąbrowskiego,
- Trasa Zamkowa – Most Zamkowy – al. Kopisto – al. Niepodległości,
- ul. Szopena – ul. Targowa – ul. Batorego – ul. Siemieńskiego – ul. Maczka – al. Wyzwolenia,
- ul. Jagiellońska – ul. Langiewicza – ul. Staroniwska.

Wymienione wyżej drogi tworzą w mieście układ promienisty przecięty układem obwodnicowym. Wraz z ukończeniem brakującego odcinka autostrady A4, a w przyszłości drogi S19, znaczna część ruchu tranzytowego, zarówno w kierunku wschód-zachód, jak i północ-południe zostanie wyprowadzona poza granice Rzeszowa.

Stan infrastruktury drogowej w Rzeszowie jest stosunkowo dobry – 72% jezdni jest w stanie bardzo dobrym lub dobrym, a tylko 18 % – złym lub bardzo złym. Stan ogromnej większości chodników oceniono na bardzo dobry (Ryc. 26). Warto zauważyć, iż w stosunku do okresu przygotowywania poprzedniego raportu nastąpiła ogromna poprawa stanu infrastruktury drogowej. W 1995 r. stan 53% dróg oceniano jako zły, 36% średni, 11% – dobry. W przypadku chodników tylko 10% powierzchni miało stan dobry. Stan większości wiaduktów na terenie Miasta był zadowalający lub odpowiedni. Jako niepokojący oceniono stan Wiaduktu Tarnobrzeskiego, a niedostateczny – Wiaduktu Śląskiego. W gorszym stanie znajdują się mosty w Rzeszowie – w przypadku mostów: Lwowskiego, Karpackiego i Załęskiego stan oceniono na niepokojący, a mostu na potoku Młynówka w ciągu ul. Lwowskiej – niedostateczny.

Ryc. 26. Stan infrastruktury drogowej w Rzeszowie

Źródło: dane MZD w Rzeszowie.

Wydatki Miasta na utrzymanie, remonty i budowę dróg w ostatnich trzech latach przekroczyły 478 mln zł, z czego 409 mln pochłonęły inwestycje w infrastrukturę drogową (Tab. 114).

Tab. 114. Wydatki Miasta na inwestycje, remonty i utrzymanie dróg

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
	Wydatki [tys. zł]		
Ogółem, w tym:	133 102,7	138 612,4	206 422,6
Remonty	2 316,1	1 966,8	2 676,2
600/60015 – drogi krajowe, powiatowe, wojewódzkie	694,2	1 182,5	1 133,1
600/60016 – drogi gminne	912,5	513,1	722,0
600/60017 – drogi wewnętrzne	709,3	271,2	821,2
Bieżące utrzymanie dróg (§ 4300)	20 685,7	22 495,2	18 466,4
600/60015 – drogi krajowe, powiatowe, wojewódzkie	9 972,1	11 827,3	9 904,0
600/60016 – drogi gminne	4 249,0	4 530,6	3 166,3
600/60017 – drogi wewnętrzne	6 464,7	6 137,3	5 396,0
Inwestycje	110 100,9	114 150,4	185 280,0
600/60015 – drogi krajowe, powiatowe, wojewódzkie	95 498,4	90 307,4	155 014,0
600/60016 – drogi gminne	6 849,8	21 317,9	25 796,5
600/60017 – drogi wewnętrzne	7 752,8	2 525,1	4 469,6

Źródło: dane MZD w Rzeszowie.

13.5. Motoryzacja i zaplecze motoryzacji

13.5.1 Wskaźniki motoryzacji

Podobnie jak w całej Polsce także w Rzeszowie po 1989 r. doszło do bardzo znaczącego wzrostu liczby pojazdów – w tym zwłaszcza samochodów osobowych. W okresie opracowywania poprzedniego raportu (1996 r.) zarejestrowanych w Rzeszowie było 70 tys. pojazdów, w tym 49,9 tys. samochodów osobowych. W 2013 r. zarejestrowanych był odpowiednio 107,4 tys. i 82,7 tys. pojazdów. W ostatnich latach wzrost liczby samochodów

nie jest już tak szybki jak w latach 90., niemniej wciąż notowany jest kilkuprocentowy wzrost liczby samochodów, a pomiędzy 2009–2013 r. liczba samochodów osobowych wzrosła w Rzeszowie o 15%¹⁰² (Tab. 115). Nieco szybciej niż w samym Mieście przyrasta liczba pojazdów, w tym samochodów osobowych, w powiecie rzeszowskim (16% po 2009 r.), co również w istotny sposób wpływa na sytuację na drogach w Mieście.

Tab. 115. Liczba samochodów w Rzeszowie i powiecie rzeszowskim

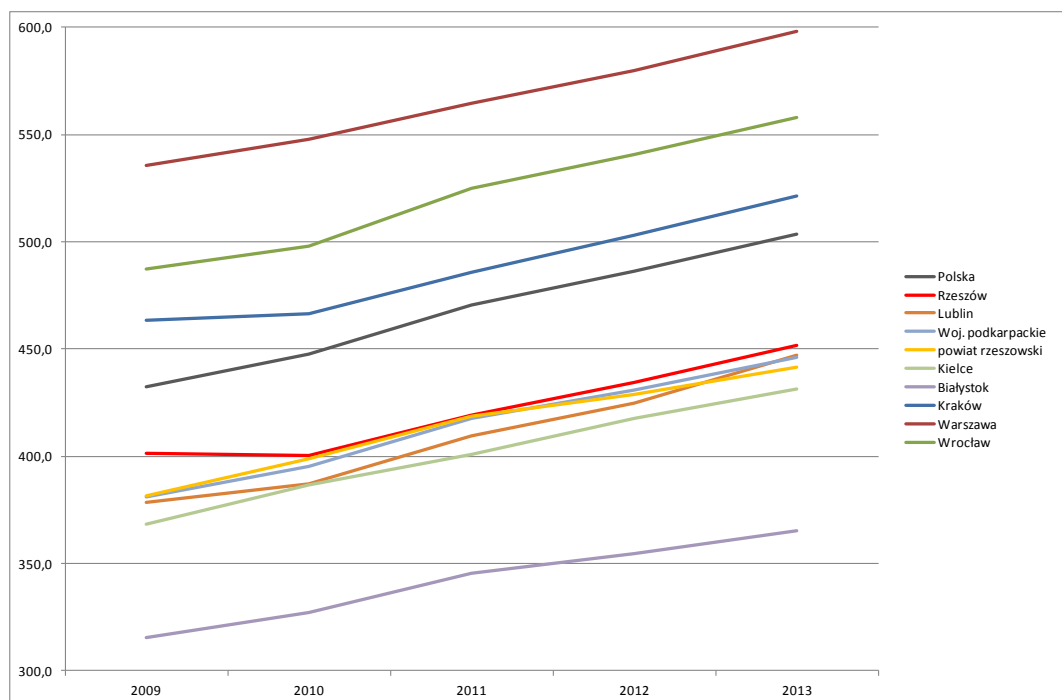
Rok	Samochody ogółem				Samochody osobowe			
	Rzeszów		Powiat rzeszowski		Rzeszów		Powiat rzeszowski	
	liczba	na tys. miesz.	liczba	na tys. miesz.	liczba	na tys. miesz.	liczba	na tys. miesz.
2009	88 010	509	92 627	562	67 041	401	63 159	382
2010	95 283	532	95 260	585	71 742	400	64 905	399
2011	99 980	555	100 320	612	75 481	419	68 637	419
2012	103 568	569	102 851	624	79 031	434	70 653	429
2013	107 436	587	106 447	642	82 708	451	73 186	441

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wzrost liczby samochodów przełożył się na znaczący wzrost wskaźnika motoryzacji, który w 2013 r. wynosił 452 samochody osobowe na 1000 mieszkańców. Po uwzględnieniu wszystkich rodzajów pojazdów wskaźniki ten wzrasta 587 pojazdów na 1000 mieszkańców. Dla powiatu rzeszowskiego wskaźnik dla samochodów osobowych jest niewiele niższy, a w przypadku pojazdów ogółem – wyższy niż w Rzeszowie (Tab. 115).

Rzeszów charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem motoryzacji (w odniesieniu do samochodów osobowych) wśród miast wojewódzkich Polski Wschodniej. Wskaźnik ten jest jednak niższy niż przeciętny dla Polski (wynoszący w 2013 r. 504 samochody osobowe na 1000 mieszkańców) i znacząco niższy niż w największych miastach w kraju.

¹⁰² Dla porównania: między 1990 a 1996 r. zanotowano wzrost liczby samochodów osobowych o 134%.

Ryc. 27. Wskaźnik motoryzacji (liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

13.5.2 Parkingi¹⁰³

W ścisłym centrum Miasta znajduje się prawie 1,9 tys. miejsc parkingowych, w tym 1523 w pasie drogowym, a pozostałe – na parkingach. W latach 2003–2013 powstało w Rzeszowie 8380 nowych miejsc postojowych. Najwięcej przyulicznych miejsc parkingowych znajduje się wzdłuż ulic: Słowackiego, Jałowego, Sobieskiego i Dąbrowskiego. W ścisłym centrum Rzeszowa znajduje się 8 miejskich parkingów powierzchniowych, o łącznej pojemności 375 miejsc postojowych. Największy z nich – w sąsiedztwie Rzeszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji (ul. K. Pułaskiego) oferuje 130 miejsc. Parkingi zlokalizowane są także przy największych centrach handlowych (Galeria Rzeszów – 1200 miejsc, Centrum Kulturalno-Handlowe Millennium Hall – 1000 miejsc, Centrum Handlowe Europa II – 80 miejsc, Galeria Graffica – 400 miejsc, Galeria Center Park – 130 miejsc).

Poza ścisłym centrum Miasta parkingi powierzchniowe zlokalizowane są przede wszystkim w północno-zachodniej (Baranówka, os. Generała Władysława Andersa), zachodniej (os. Augusta, os. Krakowska-Południe, os. Kmity) i wschodniej części Rzeszowa (os. Mieszka I, os. Paderewskiego). Największy parking zlokalizowany jest przy ulicy Podpromie i mieści 278 samochodów osobowych oraz 15 autobusów. Duże parkingi, po około 150 miejsc parkingowych, znajdują się także przy ulicach Cienistej, Paderewskiego i Partyzantów. Liczba miejsc na parkingach miejskich poza centrum wynosi ok. 2100. Ponadto miejsca parkingowe znajdują się przy centrach handlowych poza ścisłym centrum Miasta, w tym największa liczba w parku handlowym przy ul. Rejtana (Park Handlowy Nova – 4 tys., Plaza Rzeszów – 1400).

¹⁰³ Opracowane na podstawie serwisu internetowego Miasta, <http://www.rzeszow.pl/mieszkanicy/transport-i-komunikacja/parkingi-w-scislym-centrum-rzeszowa>.

W Rzeszowie, pod koniec 2015 r. została wyznaczona strefa płatnego parkowania, są też płatne miejsca parkingowe komercyjne. Strefa płatnego parkowania obejmuje centrum Miasta i składa się z dwu podstref (w ścisłym centrum i w jego otoczeniu) o zróżnicowanych opłatach za parkowanie. W sumie w obrębie całej strefy płatnego parkowania jest ok. 2,5 tys. miejsc postojowych. Jednym z celów wyznaczenia dwu podstref była konieczność uniemożliwienia długotrwałego – kilkugodzinnego postoju w rejonie ścisłego centrum, jednocześnie nie eliminując takiej możliwości w najbliższym otoczeniu śródmieścia – w obszarze drugiej podstrefy.

13.5.3 Stacje paliw

W województwie podkarpackim w 2013 r. było 491 stacji paliw (w 2004 r. – 460 obiektów). W Rzeszowie według danych Zumi.pl funkcjonuje obecnie 41 stacji paliw. W 1996 r. było ich dwukrotnie mniej.

13.6. Wypadki drogowe

Główną przyczyną wypadków drogowych na terenie działania KMP w Rzeszowie jest nieustąpienie pierwszeństwa przejazdu, nadmierna prędkość, niezachowanie bezpiecznej odległości między pojazdami oraz potrącenia osób na przejściach dla pieszych¹⁰⁴. Na terenie Miasta między 2011 a 2013 r. obserwowany był spadek liczby wypadków, jednak w 2014 r. zanotowano wzrost takich zdarzeń. Odwrotną tendencję obserwować można w przypadku ofiar śmiertelnych wypadków

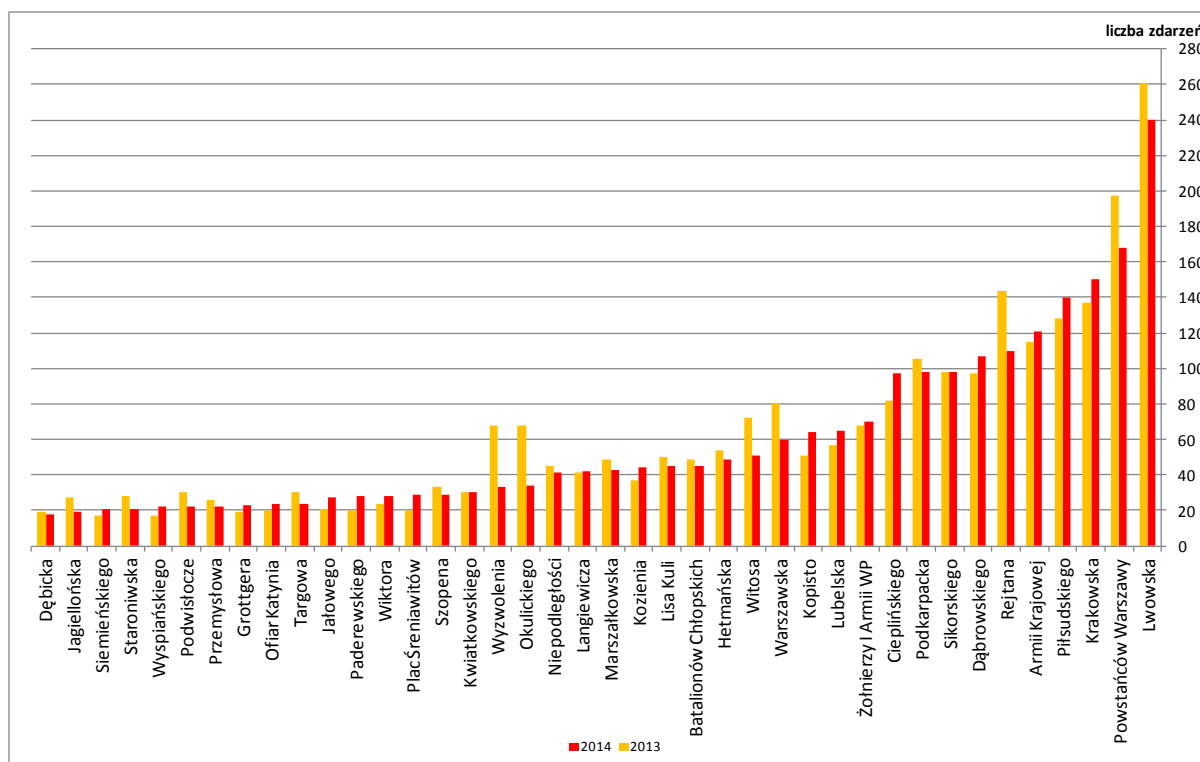
Tab. 116. Zdarzenia w ruchu drogowym na terenie Rzeszowa

Rodzaj zdarzeń	2011	2012	2013	2014
Wypadki ogółem	427	384	366	407
Ofiary śmiertelne	7	10	12	5
Ranni	521	461	426	480
Kolizje	b.d.	b.d.	2995	3077

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych BDL GUS oraz danych Komendy Miejskiej Policji.

Najwięcej zdarzeń drogowych na terenie Miasta odnotowano na ul. Lwowskiej (240) i Powstańców Warszawy (168). W porównaniu do 2013 r. liczba zdarzeń drogowych na wymienionych ulicach zmniejszyła się, a w wypadkach nie było ofiar śmiertelnych. Na ul. Krakowskiej wydarzyło się 150 wypadków i kolizji, w porównaniu do 2013 r. liczba ta wzrosła o 13 zdarzeń, liczba wypadków oraz zabitych i rannych jest porównywalna do lat poprzednich. W 2014 r. wzrosła liczba zdarzeń na ul. Piłsudskiego – o 12 zdarzeń w stosunku do 2013 r. Wyraźnie zmalała liczba zdarzeń drogowych na ul. Witosa – z 91 zdarzeń w 2012 r., 71 w 2013 r. do 51 w 2014 r. – spadek o 43,9% w stosunku do 2012 r. (Ryc. 28). Do ulic, gdzie zanotowano tragiczne w skutkach wypadki, pociągające za sobą ofiary śmiertelne, w ostatnich dwu latach należą ul. Dąbrowskiego, Warszawska, Krakowska, Lwowska, Armii Krajowej, Sikorskiego i Witosa. Z kolei najwięcej osób zostało rannych w wypadkach na ul. Rejtana, Krakowskiej, Sikorskiego, Lwowskiej i Powstańców Warszawy.

¹⁰⁴ Sprawozdanie z działalności Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie 2012.

Ryc. 28. Wypadki na ulicach Rzeszowa w latach 2013–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji.

Poziom bezpieczeństwa drogowego w Rzeszowie na tle Polski, Podkarpacia i ośrodków Polski Wschodniej jest stosunkowo niski. Liczba wypadków na 100 tys. ludności była w latach 2011–2013 znacząco większa niż w wymienionych jednostkach. Podobna prawidłowość dotyczy liczby rannych w wypadkach drogowych. Nieco korzystniej na tle innych jednostek wypadają statystyki ofiar śmiertelnych (Tab. 117). Dla 2014 r. brak jeszcze danych dla innych jednostek, niemniej dla samego Rzeszowa wskaźniki wypadków i rannych są wyższe niż w roku poprzednim (odpowiednio 219,9 i 259,3 na 100 tys. ludności), znacząco niższy był natomiast wskaźnik ofiar śmiertelnych (2,7 na 100 tys. ludności).

Tab. 117. Wskaźniki wypadków drogowych

Jednostka terytorialna	Wypadki ogółem			Ranni			Ofiary śmiertelne		
	na 100 tys. ludności								
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Polska	104,1	96,2	93,1	128,7	118,8	114,5	10,9	9,3	8,7
Woj. podkarpackie	99,1	84,9	84,9	123,7	106,0	105,7	10,5	8,6	7,1
Rzeszów	237,2	211,0	199,9	289,4	253,3	232,6	3,9	5,5	6,6
Białystok	51,0	55,3	57,6	57,8	62,7	72,5	4,4	3,1	3,4
Kielce	163,5	142,3	170,6	200,7	171,7	208,6	5,5	2,0	7,0
Lublin	70,3	73,6	66,6	91,5	84,8	80,9	5,2	7,2	3,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

13.7. Komunikacja autobusowa pozamiejaska

Komunikacja autobusowa obsługuje zarówno połączenia wewnątrzregionalne, jak i dalekobieżne – do sąsiednich województw i dalekobieżne. Z Rzeszowa w 2015 r. połączenia

wykonywało 56 przewoźników, realizujących ok. 260 połączeń¹⁰⁵, z tego większość relacji stanowiły połączenia wewnątrzwojewódzkie (Tab. 118). Sieć autobusowych połączeń poza województwo podkarpackie umożliwia dotarcie m.in. do: Białegostoku, Gdańska, Katowic, Krakowa, Krynicy-Zdroju, Lublina, Łodzi, Ostrowca Świętokrzyskiego, Poznania, Radomia, Torunia, Warszawy, Wrocławia, Zakopanego i Zamościa.

Łączna długość linii autobusowych wynosiła ok. 20 tys. km, w tym ok. połowę stanowiły połączenia wewnątrz województwa. Największy udział zarówno w liczbie obsługiwanych relacji, jak i kursów realizowanych do i z Rzeszowa do innych ośrodków województwa Podkarpackiego miał PKS Rzeszów. W przypadku połączeń poza województwo wyróżnić można dwóch liderów rynku – w przypadku połączeń do sąsiednich regionów – Marcel-BUS (w tym głównie połączenia do Krakowa oraz do Kielc), a w połączeniach dalekobieżnych – Polski BUS (do Wrocławia, Warszawy i Gdańska).

Tab. 118. Połączenia autobusowe z Rzeszowa

Rodzaj połączenia	Relacje		Liczba kursów					
	długość linii	liczba relacji	dni robocze		soboty		niedziele i święta	
			tam	z powrotem	tam	z powrotem	tam	z powrotem
Połączenia wewnątrz województwa	9 620	213	1 578	1 502	616	608	453	458
<i>w tym PKS Rzeszów</i>	3 509	93	683	637	256	256	198	198
<i>udział</i>	36,5	43,7	43,3	42,4	41,6	42,1	43,7	43,2
<i>w tym Marcel-BUS</i>	406	7	225	225	102	102	91	92
<i>udział</i>	4,2	3,3	14,3	15,0	16,6	16,8	20,1	20,1
<i>w tym Franków M.</i>	305	3	81	81	64	64	27	27
<i>udział</i>	3,2	1,4	5,1	5,4	10,4	10,5	6,0	5,9
Połączenia poza województwo	10 235	46	137	136	108	109	104	102
<i>w tym województwa sąsiednie</i>	2 864	13	38	38	29	28	30	28
<i>w tym Marcel-BUS</i>	334	2	16	16	9	9	8	8
<i>udział</i>	11,7	15,4	42,1	42,1	31,0	32,1	26,7	28,6
<i>w tym dalekobieżne</i>	7 025	16	41	40	39	40	39	37
<i>w tym Polski BUS</i>	1882	4	20	20	20	20	20	20
<i>udział</i>	26,8	25,0	48,8	50,0	51,3	50,0	51,3	54,1
Ogółem połączenia autobusowe	19 855	259	1 715	1 638	724	717	557	560
<i>w tym PKS Rzeszów</i>	4495	96	686	638	258	257	200	199
<i>udział</i>	22,6	37,0	40,0	38,9	35,6	35,8	35,9	35,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez przewoźników.

Łączna liczba pasażerów 29 firm przewozowych, które udostępniły dane, wyniosła prawie 14,4 mln. Ponad połowę przewozów wykonał PKS Rzeszów (Tab. 119).

Tab. 119. Pasażerowie przewiezieni w komunikacji autobusowej z i do Rzeszowa (2014 r.)

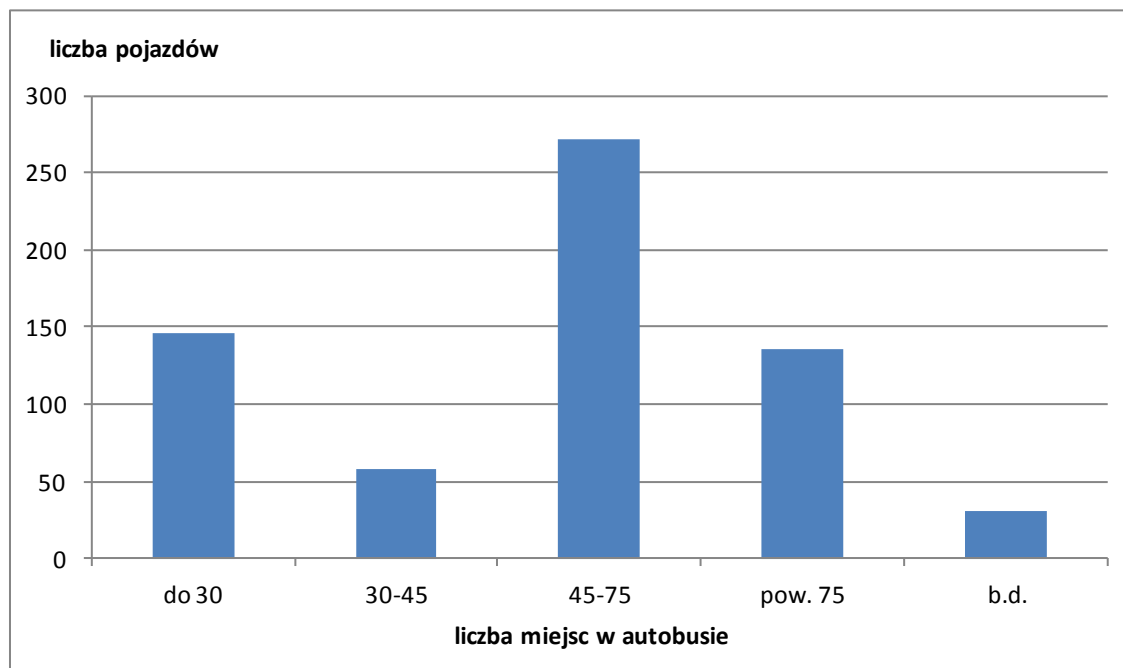
Przewoźnik	Liczba pasażerów przewiezionych do i z Rzeszowa (tys. osób)
Ogółem, w tym:	14 364,5
PKS Rzeszów	7 480,7
Marcel BUS	1 697,0
Franków Mariusz	1 300,2

¹⁰⁵ Dwóch przewoźników nie dostarczyło danych na temat linii.

Przewoźnik	Liczba pasażerów przewiezionych do i z Rzeszowa (tys. osób)
Szostek Kazimierz	432,8
Polski BUS	422,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez przewoźników (dane od 29 firm).

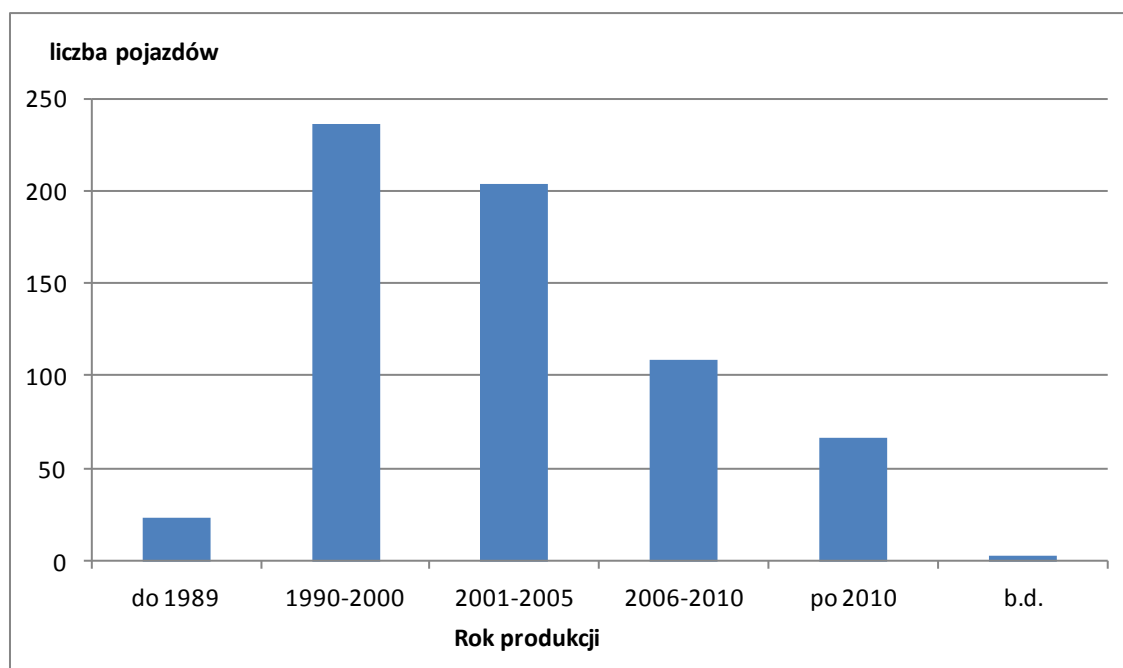
W 31 firmach przewozowych, które udostępniły dane o pojazdach, eksploatowano łącznie 641 autobusów, z tego większość stanowiły pojazdy średniej wielkości, o liczbie miejsc między 45–75, stanowiące 42% taboru. Natomiast 32% stanowiły pojazdy małe, do 45 miejsc, w tym 23% – najmniejsze (mikrobusy), do 30 miejsc (Ryc. 29).

Ryc. 29. Autobusy obsługujące relacje z i do Rzeszowa według liczby miejsc w pojeździe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez przewoźników (dane od 31 firm).

Największy odsetek (37%) pojazdów stanowią autobusy wyprodukowane w latach 90. XX w., 32% – w pierwszych 5 latach XXI w. Najnowsze autobusy, wyprodukowane po 2005 r., stanowią 27%. Natomiast 3,6% stanowią najstarsze pojazdy, wyprodukowane przed 1990 r. (Ryc. 30).

Ryc. 30. Autobusy obsługujące relacje z i do Rzeszowa według roku produkcji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez przewoźników (dane od 31 firm).

Kursy autobusów w komunikacji regionalnej i dalekobieżnej rozpoczynają się w różnych punktach Rzeszowa. Dworzec autobusowy komunikacji krajowej PKS w Rzeszowie S.A. znajduje się w sąsiedztwie dworca kolejowego, natomiast dworzec dla połączeń podmiejskich – pod Wiaduktem Śląskim. Ponadto pozostali przewoźnicy wykorzystują przystanki przy ul. Sobieskiego oraz przy al. Piłsudskiego. Rozproszenie miejsc rozpoczynania kursów wpływa negatywnie na integrację transportu autobusowego regionalnego i miejskiego.

13.8. Komunikacja miejska i zrównoważona mobilność

13.8.1 Warunki ruchu w Rzeszowie, podział pracy przewozowej

Większość polskich miast boryka się ze zjawiskiem kongestii ruchu w śródmieściu, spowodowanym intensywnym rozwojem motoryzacji. Problemem Rzeszowa jest znaczące zatłoczenie na głównych ulicach, zwłaszcza trasach wylotowych z Miasta w kierunku Jasła i Stalowej Woli, gdzie duży odsetek pojazdów stanowią samochody z pobliskich miejscowości. Według informacji serwisu korkowo.pl¹⁰⁶ średnia prędkość poruszania się samochodem w Rzeszowie w ciągu roku nieznacznie spadła, choć na większości obszarów Miasta jest nieco większa niż w ośrodkach podobnej wielkości.

¹⁰⁶ Analizie poddano dane GPS z urządzeń Yanosik oraz FlotisMobile umieszczonych w pojazdach poruszających się po miastach w wybranych miesiącach.

Tab. 120. Średnie prędkości poruszania się po Mieście

Miasto	Okres	Odległość od centrum			
		2 km	5 km	10 km	15 km
		średnia prędkość [km/h]			
Rzeszów	maj 2014	34	44	56	64
		32	43	51	59
Białystok	maj 2015	35	43	48	64
Lublin		37	37	51	57
Szczecin		32	37	41	59

Źródło: korkowo.pl.

Według inwentaryzacji wykonanej na potrzeby Planu gospodarki niskoemisyjnej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego¹⁰⁷ transport indywidualny odpowiada na obszarze ROF za 28,6% emisji dwutlenku węgla (dla porównania – transport publiczny organizowany przez samorząd – 0,53%). Sektor transportu charakteryzuje się dużą dynamiką wzrostu emisji, która będzie utrzymywać się w najbliższych latach. Źródła liniowe odpowiadają także za znaczący odsetek emisji pyłów zawieszonych na terenie ROF (zob. rozdz. 4.8.1). Konieczne jest zatem prowadzenie odpowiedniej polityki transportowej prowadzącej do ograniczenia emisji, w tym poprzez działania związane z rozwojem transportu publicznego na obszarze Rzeszowa i aglomeracji oraz tworzenia kultury zrównoważonej mobilności. Jednym z kluczowych aspektów jest tworzenie warunków dla odpowiednio wysokiego udziału transportu publicznego w przewozach. Dla miast dużych i średnich (w tym Rzeszowa) oraz przyległych do nich obszarów objętych obsługą komunikacyjną udział transportu publicznego w realizacji potrzeb przewozowych nie powinien być mniejszy niż 50%¹⁰⁸, brak jednak opracowań dotyczących podziału pracy przewozowej w Rzeszowie i aglomeracji.

13.8.2 Transport miejski

Sieć transportu publicznego organizowanego przez Miasto Rzeszów obejmuje wyłącznie linie autobusowe. Według stanu na czerwiec 2015 r. całkowita długość 54 linii rzeszowskiej komunikacji miejskiej (w tym 3 nocnych i 2 specjalnych) wynosiła 699,2 km (w grudniu 2013 r. – 46 linii, 588,6 km). Przewoźnikiem (wewnętrznym) wykonującym przewozy jest Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne – Rzeszów Sp. z o.o.

Transport publiczny w Rzeszowie oparty jest na sieci ulicznej Miasta, z wydzielonymi zatokami przystankowymi na trasach o największych potokach pasażerskich. W granicach administracyjnych Rzeszowa znajduje się 545 przystanków autobusowych, spośród których 364 wyposażonych jest w wiaty różnych typów. Ponadto w Rzeszowie w końcu 2013 r. funkcjonowały buspasy o długości 3,3 km (dla porównania – w Lublinie posiadającym sieć trolejbusową jest 1,1 km buspasów, a w Kielcach i Białymstoku, gdzie transport publiczny oparty jest wyłącznie na komunikacji autobusowej, odpowiednio 8 km i 11,8 km). W 2015 r. wyznaczono buspasy na 6 km ulic. Długość nowo wyznaczonych buspasów wynosi 8,1 km łącznie w obu kierunkach. Poza buspasami pojazdy transportu publicznego w Rzeszowie nie są uprzywilejowane w ruchu drogowym. Znaczącą poprawę funkcjonowania transportu publicznego w Rzeszowie przyniesie realizacja projektu „Budowa systemu integrującego transport publiczny Miasta Rzeszowa i okolic”¹⁰⁹, obejmującego¹¹⁰:

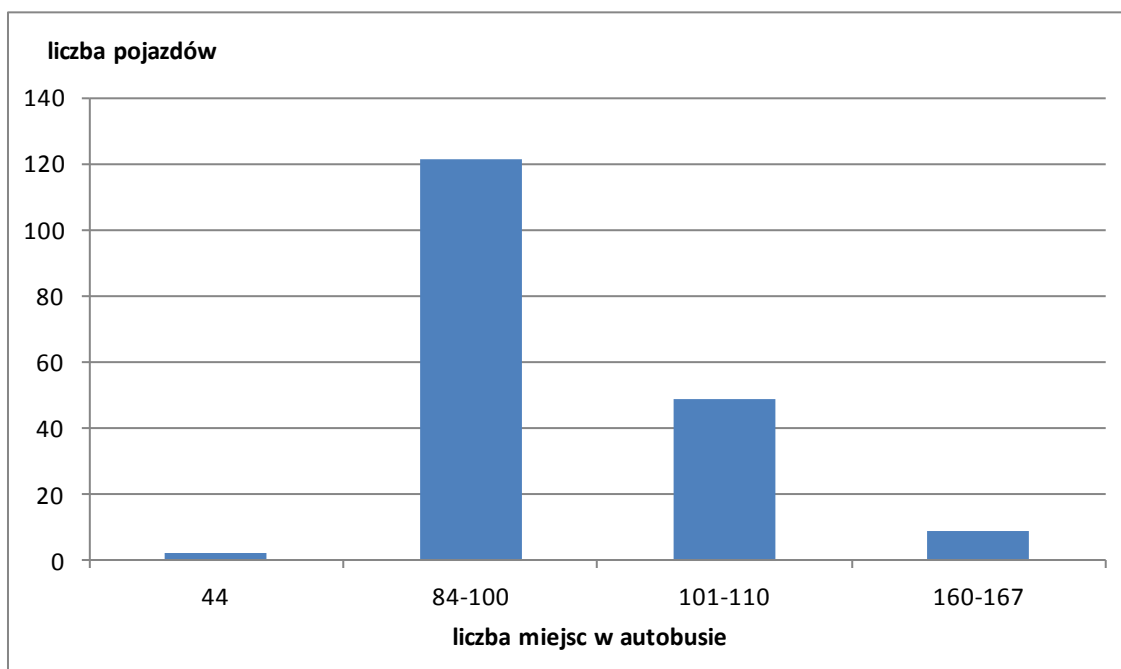
¹⁰⁷ Plan gospodarki niskoemisyjnej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, Atmoterm, 2015.

¹⁰⁸ Plan zrównoważonego Rozwoju Transportu Publicznego. Przewodnik, Izba Gospodarcza Komunikacji Miejskiej, Warszawa 2011, s. 30.

¹⁰⁹ Realizowanego w ramach Programu Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013.

- projekt i wdrożenie Zintegrowanego Systemu Zarządzania Ruchem i Transportem Publicznym wraz z dedykowaną mu platformą teleinformatyczną, w tym systemy: obszarowego starowania ruchem, zarządzania transportem publicznym, informacji pasażerskiej i e-biletu,
- zakup nowoczesnego taboru autobusowego, spełniającego normę emisji spalin EEV (łącznie 80 autobusów),
- przebudowa/rozbudowa lokalnego układu komunikacyjnego, modernizacja infrastruktury na potrzeby transportu publicznego, w tym przebudowa ulic i skrzyżowań oraz wydzielenie nowych ciągów buspasów i rozbudowa 2 pętli autobusowych.

Tabor komunikacji miejskiej¹¹¹ stanowi 181 autobusów, w tym dwa niewielkie, 44 miejscowe oraz 9 autobusów powyżej 160 miejsc (Ryc. 29). Większość pojazdów posiadała 84–100 miejsc.

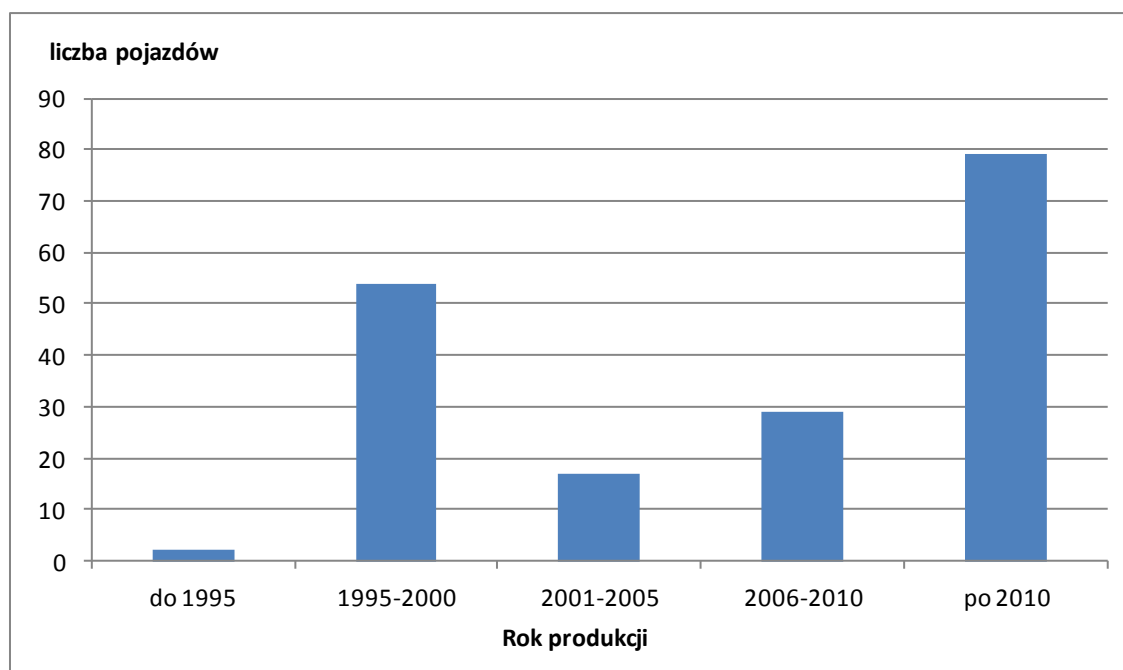
Ryc. 31. Autobusy obsługujące linie komunikacji miejskiej w Rzeszowie według liczby miejsc ogółem (16.06.2015)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez MPK Rzeszów Sp. z o.o.

Tabor obsługujący komunikację miejską w Rzeszowie jest nowy – 44% autobusów to pojazdy wyprodukowane po 2010 r., tylko 1% (2 sztuki) – przed 1995 r. (Ryc. 32).

¹¹⁰ Szerszy opis projektu na stronie: <http://www.transport.erzeszow.pl/o-projekcie>.

¹¹¹ Stan na czerwiec 2015 r.

Ryc. 32. Autobusy obsługujące linie komunikacji miejskiej w Rzeszowie według roku produkcji (16.06.2015)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez MPK Rzeszów Sp. z o.o.

Częstotliwość kursowania autobusów komunikacji miejskiej zależy od kategorii linii:

- linie priorytetowe (I kategorii) – o częstotliwości w szczytach co 10–15 min,
- linie podstawowe (II kategorii) – o częstotliwości w szczytach co 20–30 min (większość linii miejskich oraz niektóre podmiejskie),
- linie uzupełniające i indywidualne o charakterze dedykowanym (III kategorii), z rozkładami jazdy dostosowanymi do lokalnych potrzeb (w tym linie nocne i linia do Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka oraz dwie linie do Specjalnych Stref Ekonomicznych Rogoźnica i Jasionka-Tajęcina).

Czynnikami obniżającym jakość oferty przewozowej w Rzeszowie jest dominacja linii o znacznych odstępach między kursami, brak rytmicznych odstępów pomiędzy kursami oraz brak koordynacji rozkładów na liniach o pokrywających się trasach. Powoduje to kumulacje kursów różnych linii obsługujących wspólnie poszczególne kierunki przeplatające się z długimi przerwami. Rekomendowanym rozwiązaniem jest oparcie oferty przewozowej o szkielet linii podstawowych o częstotliwości kursowania pojazdów przez większą część dnia powszedniego nie niższej od 15 min oraz zastosowanie stałej i wspólnej częstotliwości modułowej kursowania pojazdów obsługujących poszczególne linie podstawowe i uzupełniające¹¹².

W 2014 r. na trasach obsługiwanych przez MPK obsłużono 32 436,8 tys. pasażerów. W strukturze pasażerów rzeszowskiej komunikacji miejskiej zwraca uwagę bardzo wysoki udział osób podróżujących na podstawie biletu jednorazowego. Natomiast niski w porównaniu do struktury sprzedaży biletów w innych miastach powyżej 100 tys. mieszkańców jest udział pasażerów odbywających podróż na podstawie biletów: miesięcznego trasowanego, sieciowego i semestralnego – wynoszący 34,5% łącznej liczby

¹¹² Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na lata 2014–2020 dla miasta Rzeszowa i gmin ościennych, 2014, PTC.

pasażerów. Odsetek pasażerów korzystających z biletów okresowych wzrósł o 5% w 2013 r., co jest tendencją korzystną¹¹³.

Komunikacja miejska jest przez pasażerów dobrze oceniana¹¹⁴. Ocenę bardzo dobrą wystawiło rzeszowskiej komunikacji miejskiej 11% respondentów, dobrą – 64%, dostateczną – 20%, niedostateczną – zaledwie 3%. Poziom bezpieczeństwa jako co najmniej dobry oceniali 88% ankietowanych, jako niedostateczny – zaledwie 1%. Zdaniem respondentów poprawy wymagają takie cechy transportu publicznego, jak: niska punktualność, zbyt niska i nieregularna częstotliwość kursowania autobusów, a także bezpośredniość połączeń. 65% ankietowanych dostrzega wpływ transportu indywidualnego na punktualność autobusów i popiera wprowadzenie priorytetu dla komunikacji publicznej.

13.8.3 Transport podmiejski

Poza obszarem Rzeszowa przewozy realizowane są przez MPK w Rzeszowie także w gminach, które podpisały z Miastem porozumienia w zakresie organizacji publicznego transportu zbiorowego – tj. Świlcza, Tyczyn, Krasne i Lubenia.

Ponadto niektóre gminy powiatu rzeszowskiego: Boguchwała, Chmielnik, Głogów Małopolski i Trzebownisko oraz gmina Czarna z powiatu łańcuckiego utworzyły związek międzygminny – Związek Gmin „Podkarpacka Komunikacja Samochodowa”, organizujący regionalne przewozy autobusowe pod marką Międzygminna Komunikacja Samochodowa (MKS). Na MKS składa się 14 linii o relatywnie dużej częstotliwości (do 20 par autobusów na dobę). Pomimo iż Miasto nie należy do Związku, wszystkie linie przebiegają przez Rzeszów.

Poza tym transport z gmin podmiejskich do Rzeszowa zapewnia PKS Rzeszów oraz inni przewoźnicy autobusowi (zob. rozdz. 13.7), a także połączenia kolejowe obsługiwane przez spółkę Przewozy Regionalne w ramach transportu organizowanego przez województwo podkarpackie. Istotnym dla rozwoju zrównoważonego transportu projektem jest utworzenie Aglomeracyjnej Kolei Podmiejskiej, wykorzystującej istniejące linie kolejowe w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym. Planowana jest modernizacja 20 przystanków i realizacja nowych, a także budowa parkingów P&R.

Dużym wyzwaniem jest integracja różnych środków transportu publicznego oraz indywidualnego (parkingi Park&Ride w miejscowościach podrzeszowskich) w węzłach intermodalnych, a także integracji taryfowej różnych środków transportu publicznego w aglomeracji (w tym przewoźników prywatnych).

13.8.4 Infrastruktura rowerowa

Transport rowerowy odgrywa coraz większą rolę w miastach, stając się równorzędnym wobec innych środków transportu sposobem poruszania się po mieście. Wysoki udział transportu rowerowego w mieście traktowany jest jako istotny element zrównoważonego rozwoju i wyraz jego nowoczesności. Staje się też istotnym elementem budowania wizerunku europejskich miast (np. Kopenhaga, Amsterdam).

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ Badania głównych preferencji komunikacyjnych pasażerów rzeszowskiej komunikacji miejskiej. Badanie przeprowadzono na przystankach oraz w pojazdach komunikacji miejskiej na reprezentatywnej próbie pasażerów w wieku 16–75 lat. Badania przeprowadzono w ramach przygotowania „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na lata 2014–2020 dla miasta Rzeszowa i gmin ościennych”.

Badania ruchu rowerowego w 11 punktach w latach 2012 i 2014 prowadziło Stowarzyszenie „Rowery.Rzeszow.pl”¹¹⁵. Według badań natężenie ruchu rowerowego w Rzeszowie wzrosło 28%: w szczycie popołudniowym o 24%, natomiast w szczycie porannym o 31%. Wzrost w szczycie porannym może świadczyć o rosnącej popularności roweru jako środka transportu. Natężenie ruchu rowerowego wzrosło we wszystkich badanych lokalizacjach, najbardziej – na Moście Karpackim (56%) oraz na Moście Zamkowym (52%). Średnie natężenie ruchu rowerowego w szczycie osiągnęło tam odpowiednio 357 i 274 rowerzystów na godzinę. Natężenie ruchu wzrosło także w lokalizacjach, w których infrastruktura nie jest dostosowana do transportu rowerowego.

Najważniejszą infrastrukturą rowerową są wydzielone drogi dla rowerów (DDR) lub ścieżki rowerowe. W 2013 r. w Rzeszowie było 95,5 km dróg przeznaczonych dla rowerów¹¹⁶, o 29,6 km więcej niż w 2011 r. Rzeszów należy do miast o najgęstsze sieci dróg dla rowerów w Polsce – pod tym względem plasował się na 6 miejscu (Tab. 121). Bardzo niska – na tle średniej w Polsce i na Podkarpaciu – jest natomiast gęstość dróg rowerowych w powiecie rzeszowskim.

Tab. 121. Miasta na prawach powiatu o najgęstszej sieci dróg dla rowerów w Polsce oraz gęstość dróg rowerowych w Polsce, województwie podkarpackim i powiecie rzeszowskim

Jednostka	2011	2012	2013	
	km/10 km ²			miejsce
Zamość	93,0	96,7	107,3	1
Sopot	81,8	94,7	103,5	2
Leszno	93,8	102,2	103,4	3
Białystok	64,9	73,7	90,0	4
Siedlce	78,4	83,8	84,7	5
Rzeszów	56,3	70,1	81,6	6
Lublin	40,5	44,4	53,9	17
Kielce	15,2	17,0	17,0	52
powiat rzeszowski	0,4	0,4	0,4	-
województwo podkarpackie	1,0	1,8	1,6	-
Polska	1,8	2,2	2,5	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Poza gęstością sieci rowerowej istotne są takie elementy jakości sieci infrastruktury rowerowej jak: spójność (100% źródeł i celów podróży objętych systemem rowerowym), bezpośredniość (minimalizacja objazdów), wygoda, bezpieczeństwo (w tym minimalizacja punktów kolizji z ruchem samochodowym, atrakcyjność dla użytkowników)¹¹⁷. Niespełnienie standardów jakości nie tylko zmniejsza atrakcyjność transportu rowerowego, ale także sprzyja niebezpiecznym zachowaniom rowerzystów („skracanie trasy” np. po chodnikach).

Wśród rekomendacji służących poprawie jakości infrastruktury rowerowej Rzeszowa oraz bezpieczeństwa uczestników ruchu wymieniono¹¹⁸ m.in. szybkie i niskokosztowe

¹¹⁵ Badania natężenia ruchu rowerowego w Rzeszowie w 2012 i 2014 r., Stowarzyszenie Rowery.Rzeszow.pl, sierpień 2014.

¹¹⁶ Statystyki podają łącznie długość: samodzielnych dróg dla rowerów (położonych w pasie drogi), dróg wydzielonych z jezdni, dróg wydzielonych z chodnika, dróg zawartych w ciągach pieszo-rowerowych. Za długość ścieżek rowerowych należy uznać długość dróg dla rowerów przebiegających w jednym kierunku. Długość ścieżek położonych po dwóch stronach drogi jest liczona odrębnie.

¹¹⁷ M. Hyła, *Standardy techniczne dla infrastruktury rowerowej Miasta Krakowa*, Kraków 2004.

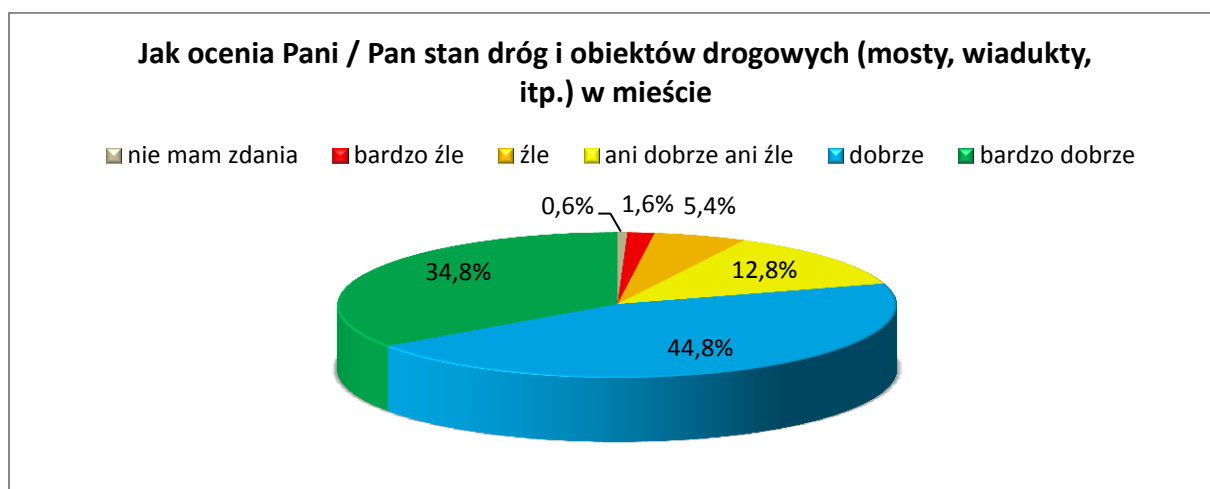
¹¹⁸ Badania natężenia ruchu rowerowego w Rzeszowie...

metody poprawy warunków ruchu (w tym uspokojenie ruchu w śródmieściu, budowę kontrapasów), likwidację lub wtopienie w asfalt krawężników na przejazdach rowerowych, poprawę bezpieczeństwa rowerzystów na skrzyżowaniach, poprawę zimowego utrzymania dróg rowerowych, poprawę przejazdu przez bariery urbanistyczne (Wisłok, układ torowy w śródmieściu) i budowę przejazdów rowerowych przez ruchliwe ulice i skrzyżowania.

Rzeszów był jednym z pierwszych miast, które uruchomiły system roweru miejskiego – RoweRes. Pierwsze trzy stacje roweru miejskiego zostały zainstalowane już w 2010 r., a obecnie system składa się z 20 stacji działających na karty zbliżeniowe i 100 rowerów. Według danych operatora system notuje średnio 30–150 wypożyczeń dziennie. Pionierski w czasie powstawania obecnie rzeszowski system roweru miejskiego obecnie jest jednym z najmniejszych z 10 podobnych w Polsce – dla porównania system lubelski oferuje 400 rowerów i 40 stacji, Białostocki – 31 stacji i 300 rowerów. Mankamentem jest także brak integracji roweru z transportem publicznym. Według wyżej cytowanych badań ruchu rowerowego tylko ok. 0,1% rowerzystów korzystało z roweru miejskiego (w Warszawie 5,6%).

13.1. Transport i komunikacja miejska w świetle badań własnych

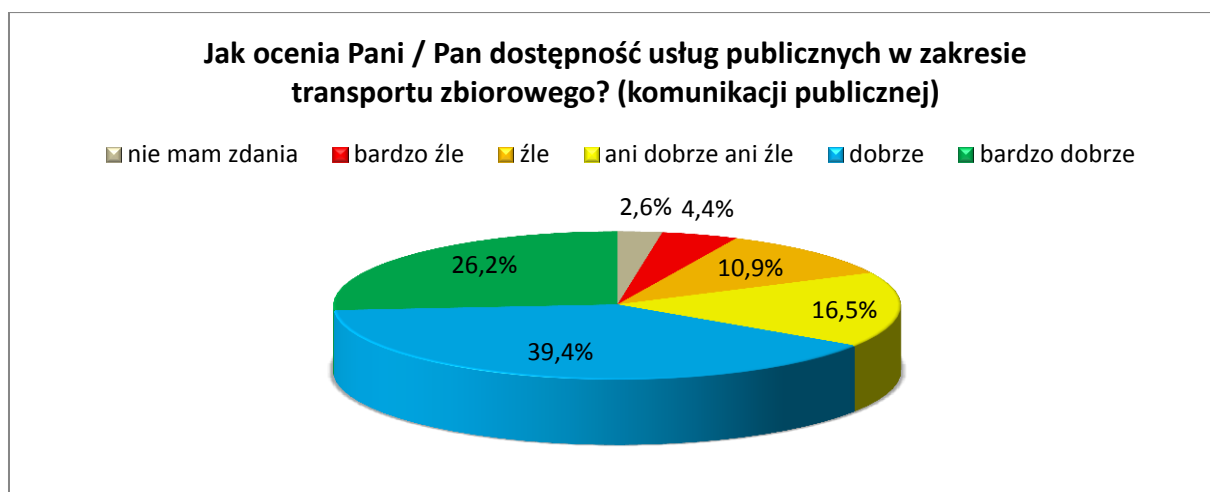
Problematyka mobilności znalazła miejsce także w ankiecie elektronicznej. Respondenci ocenili stan dróg w Mieście bardzo wysoko, gdyż niemal 80% uznało go za bardzo dobry bądź dobry. Tylko 7% badanych sądzi, że stan ten jest zły lub bardzo zły, a ok. 13% nie potrafi dokonać oceny lub nie ma zdania.

Ryc. 33. Stan dróg i obiektów drogowych w Mieście w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Także stosunkowo wysoko ocenili badani dostępność usług publicznych w zakresie transportu zbiorowego. Ponad 2/3 respondentów (65,6%) uważa, że dostępność ta jest dobra lub bardzo dobra, zaś ok. 15% widzi ją jaką złą lub bardzo złą. Wypowiedzi neutralne nie przekraczają 20%

Ryc. 34. Dostępność usług publicznych w zakresie transportu zbiorowego w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Jednocześnie wśród odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące szans rozwojowych Rzeszowa obserwacje związane z problematyką transportu objęły łącznie ponad 40% obserwacji respondentów. Najwięcej wskazań dotyczyło szeroko rozumianej komunikacji drogowej – 26,8% obserwacji (w sumie 130 osób co najmniej raz wymieniło czynnik z tej kategorii). Ankietowani dostrzegają:

- problem zewnętrznej dostępności Miasta (dokończenie budowy autostrady i rozwój terenów w pobliżu węzłów drogowych; Budowa dróg (autostrady, ekspresowej) na północ Polski; Infrastruktura drogowa – dokończenie autostrady A4, kontynuacja drogi S-19 w obydwu kierunkach na Barwinek i Lublin),
- potrzebę odciążenia centrum Rzeszowa (Infrastruktura drogowa miejska – obwodnica południowa; Usprawnienie ruchu drogowego poprzez budowę nowej obwodnicy),
- potrzebę rozbudowy sieci dróg wewnątrzmijskich (przykładowa wypowiedź: „budowa dróg osiedlowych i poprawa istniejących – niektórzy mieszkańcy Rzeszowa nie mają dojazdu do swoich działek (np. w okolicach ul. Tarnowskiej) przez co od lat nie mogą ubiegać się o pozwolenia na budowę domu”).

Zróżnicowane obserwacje dotyczą drogowego transportu zbiorowego, w szczególności rozwiązań drogowych zapewniających priorytet dla autobusowej komunikacji miejskiej (pojawiają się następujące wypowiedzi: likwidacja buspasów; Wymiana starych autobusów MPK na nowoczesne i klimatyzowane; elektryczne autobusy (nie hybrydowe), 18-metrowe; Poprawa komunikacji miejskiej, aby w jedno miejsce 5 autobusów nie jeździło w ciągu 15 minut, a przez 40 kolejne nie było żadnego; zwiększenie częstotliwości jazdy autobusów; polepszenie komunikacji miejskiej – wprowadzenie nowych linii). W kwestii transportu miejskiego mieszkańcy upatrują szansy w powstaniu kolejki nadziemnej, choć są i (mniej liczne wypowiedzi) przeciwnicy tej koncepcji.

Rozwój dostępności lotniczej Rzeszowa to także wskazywana szansa rozwoju Miasta (łączona niejednokrotnie w jednej wypowiedzi z rozwojem gospodarczym i dostrzeganą potrzebą włączenia lotniska w granice Miasta): rozwój Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka (w tym przewozy cargo) oraz poprawa infrastruktury drogowej Rzeszów – lotnisko; Lotnisko-Jasionka + firmy związane z lotnictwem; Pręźnie działające lotnisko; rozwój lotniska w Jasionce (nowe połączenia + strefa cargo); połączenie Rzeszowa z Jasionką, rozbudowa lotniska, zwiększenie liczby rejsów, by stało na równi z lotniskami w Warszawie i Krakowie i ściągnęło podróżnych z okolicznych województw, a nawet ze Słowacji i Ukrainy.

W wywiadach pojawiają się wypowiedzi związane przede wszystkim z zewnętrzną dostępnością transportową Rzeszowa:

„Problemem miasta jest dostępność zewnętrzna, trudny dojazd, który zniechęca ludzi do odwiedzania Rzeszowa np. w ramach turystyki jednodniowej czy weekendowej. Mimo iż Rzeszów ma być właśnie miastem turystyki jednodniowej, ograniczony dostęp np. z Warszawy trwający 5–6 godzin skutecznie odstraszy od »wypadku« weekendowego do Rzeszowa”,

„Jeżeli chodzi o połączenie z Warszawą, to gdyby nie było lotniska, to by było bardzo źle, a już nie jest dobrze. Jak mówimy o turystyce biznesowej, turystyce kongresowej, to jak o tym mówić, jeżeli nie mamy kolei, nawet nie mówię już o szybkiej kolei, kolei dużej prędkości, bo dla takiego kraju jak Polska, to jest idealne rozwiązanie”,

„Coraz więcej się mówi o Rzeszowie tam w Warszawie, ale mówią też, że za chwilę nas zakopią, jak nie będziemy mieli dobrego połączenia”,

„Dostęp do autostrad czy dróg ekspresowych, jeżeli chodzi o Rzeszów, idzie w dobrym kierunku”.

W kontekście transportu wewnątrz Miasta warto zacytować następującą wypowiedź:

„Mieliśmy tutaj kongestię, ale ostatnie działania i wprowadzenie buspasów i inteligentnego systemu transportowego wyraźnie poprawiły sytuację. Może kosztem indywidualnego transportu, ale w zakresie publicznego transportu odczuwamy to wyraźnie”.

14. Infrastruktura techniczna

14.1. Analiza stanu funkcjonalnego infrastruktury technicznej Rzeszowa

Diagnoza stanu infrastruktury technicznej Miasta uwzględnia zmiany, jakie dokonały się po 2005 r., na tle długookresowych przekształceń po 1995 r. (po opublikowaniu poprzedniego Raportu o stanie Miasta). Została przeprowadzona według następujących działów (nawiązujących do poprzedniego Raportu, ze zmianami wynikającymi z odmiennych uwarunkowań technicznych i organizacyjnych, zwłaszcza w zakresie ICT¹¹⁹):

- zaopatrzenie w wodę,
- odprowadzenie ścieków i wód opadowych,
- zaopatrzenie w ciepło (system ciepłowniczy i inne źródła ogrzewania),
- zaopatrzenie w gaz,
- elektroenergetyka,
- infrastruktura społeczeństwa informacyjnego.

14.2. Zaopatrzenie w wodę

Miasto Rzeszów oraz część gmin ościennych zaopatrywane są w wodę ujmowaną z dwóch powierzchniowych ujęć na Wisłoku, uzdatnianą w Zakładzie Uzdatniania Wody (ZUW) zlokalizowanym na osiedlu Zwiężczyca, należącym do Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. (MPWiK). Łączna maksymalna wydajność zakładu, składającego się z dwóch ciągów technologicznych ZUW I i ZUW II, wynosi 84 000 m³/dobę i wykorzystywana jest średnio w 43% (w 1990 r. stopień wykorzystania ujęcia wynosił 87%, w 1995 r. – 47%).

W celu zwiększenia efektywności uzdatniania wody MPWiK w latach 1997–1999 przeprowadziło modernizację ZUW. Polegała ona na wprowadzeniu do istniejącego procesu technologicznego (koagulacji, filtracji, dezynfekcji) ozonowania wstępnego oraz intensyfikacji procesu koagulacji za pomocą różnych koagulantów wraz z procesami wspomagającymi. Nastąpiła znaczna poprawa właściwości wody uzdatnianej, szczególnie jej zapachu i smaku, jednak osiągnięcie w pełni zadowalających parametrów wody wymagało dalszej modernizacji ZUW oraz zastosowania nowych procesów technologicznych. Druga modernizacja ZUW została przeprowadzona w ramach projektu pn. Program poprawy wody pitnej dla aglomeracji rzeszowskiej, dofinansowanego z funduszy unijnych w latach 2006–2009¹²⁰. Pierwszy z kontraktów obejmował modernizację technologii uzdatniania wody, a jego najważniejszymi elementami było oddanie nowego bloku technologicznego (2008 r.), w którym prowadzony jest proces ozonowania pośredniego i filtracja na filtrach węglowych, oraz remont i modernizacja istniejących obiektów ZUW1 i ZUW2. W ramach drugiego kontraktu zostały zmodernizowane urządzenia służące gospodarce osadami w ZUW. Modernizacja ZUW Zwiężczyca zwiększyła efektywność uzdatniania wody, poprawiła własności organoleptyczne (smak i zapach) wody, zapewniła dostawy wody stabilnej jakościowo i spełniającej normy krajowe i unijne.

¹¹⁹ Technologie informacyjne i komunikacyjne – infrastruktura społeczeństwa informacyjnego.

¹²⁰ Projekt 2003/PL/16/P/PE/040.

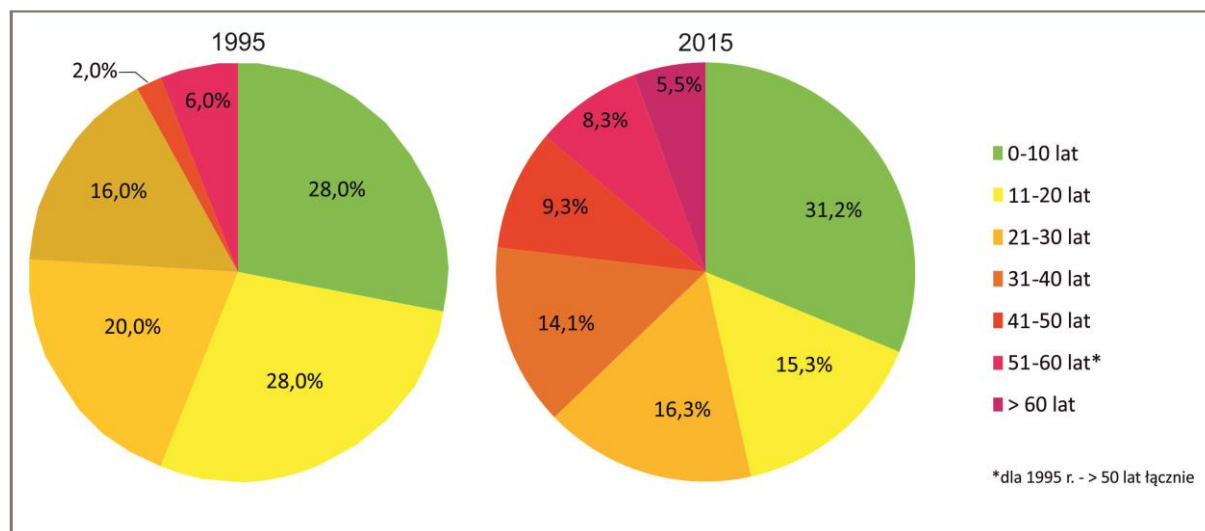
MPWiK eksploatuje (2015 r.) 578,8 km sieci wodociągowej (w 1995 r. – 207,2 km), a według danych GUS w 2013 r. z sieci wodociągowej w Rzeszowie korzystało 171,8 tys. ludności (4,4% więcej niż w 2010 r.), do budynków prowadziło 17,9 tys. przyłączy wodnych (20,6% więcej niż w 2010 r.), a w gospodarstwach domowych zużycie wynosiło 7,1 tys. dam^3 (2,8% więcej niż w 2010 r.). Rozszerzenie granic Miasta znacząco obniżyło (niezbyt wcześniej wysokie na tle ośrodków konkurencyjnych) wskaźniki zwodociągowania Miasta (Tab. 122). W 2013 r. z wodociągu korzystało niespełna 94% – najmniej spośród miast wojewódzkich Polski Wschodniej i mniej niż przeciętna w polskich miastach¹²¹. Jednocześnie gęstość sieci wodociągowej w 2013 r. była stosunkowo duża.

Tab. 122. Sieć wodociągowa Rzeszowa na tle innych jednostek terytorialnych

Jednostka terytorialna	Odsetek ludności korzystający z wodociągów			Gęstość sieci rozdzielczej $\text{km}/100\text{km}^2$		
	2005	2010	2013	2005	2010	2013
Polska	86,1	87,4	88,0	78,5	87,3	92,0
Polska – miasta	94,9	95,3	95,5	257,8	283,6	297,6
Województwo podkarpackie	74,0	75,7	76,7	70,0	73,9	79,5
Rzeszów	93,3	91,8	93,8	512,8	427,1	457,7
Białystok	97,0	97,1	97,3	462,6	458,4	517,6
Kielce	95,4	95,8	95,9	272,4	285,7	304,2
Lublin	94,9	95,0	95,2	374,6	397,6	410,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ogólny stan sieci wodociągowej oraz obiektów technologicznych MPWiK oceniło jako średni. Odsetek odcinków sieci nie przekraczających 20 lat spadł z 56% w 1995 r. do 46,5% obecnie. Jednocześnie najstarsze, powyżej 50-letnie, odcinki sieci stanowią obecnie 13,8% – przed 20 laty – 6%.

Ryc. 35. Struktura wiekowa sieci wodociągowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPWiK w Rzeszowie.

¹²¹ Według danych MPWiK, opracowanych na podstawie mapy sieci wod.-kan. i zabudowy na terenie Rzeszowa oraz prowadzonej przez Gminę Miasto Rzeszów ewidencji zbiorników bezodpływowych, wskaźnik zwodociągowania wynosi 99%.

Jednocześnie znacząco spadła awaryjność sieci wodociągowych. O ile w latach 1990–1994 liczba awarii sieci wynosiła przeciętnie 531 rocznie (najwięcej w 1993 r. – 621, łącznie w ciągu 5 lat – 2656 awarii), to w ostatnich pięciu latach (2010–2014) – tylko 264 (najwięcej w 2011 r. – 300, łącznie – 1320). Biorąc pod uwagę wzrost długości wodociągów, oznacza to spadek liczby awarii na 1 km sieci o rząd wielkości (z 2,5/km sieci w 1995 r. do 0,2/km sieci w 2015 r.). Najczęstsze przyczyny awarii w ciągu pięciu ostatnich lat to: korozja (51% awarii), rozszczenie (31%), złamanie (12%), pęknięcie (6%). Straty wody w sieci w obu analizowanych okresach były podobne (średnio ok. 14%). W stosunku do przełomu wieków spadło natomiast zużycie wody na mieszkańca – w 1995 r. wynosiło ono 58,8 m³/rok, w 2002 r. – 42 m³/rok, w 2005 r. – 43,3 m³/rok, w 2013 r. – 38,9 m³/rok¹²².

14.3. Odprowadzenie ścieków

Oczyszczalnię ścieków w Rzeszowie (należącą do MPWiK) oddano do eksploatacji w 1988 r. Została ona zaprojektowana na przepływ $Q_{sr} = 62\,500\text{ m}^3/\text{d}$. Obecnie, w związku ze zmianą pozwolenia wodnego (od 1 października 2014 r.), przepustowość oczyszczalni wynosi $Q_{sr} d = 54\,500\text{ m}^3/\text{d}$. Technologia oczyszczania ścieków zakłada pełne mechaniczno-biologiczne oczyszczanie ścieków z usuwaniem substancji biogennej (azot, fosfor). Oczyszczalnia posiada także instalacje do fermentowania osadu (z odprowadzaniem biogazu), i suszarnie słoneczne osadów. Wyprodukowany i odsiarczony biogaz w całości wykorzystany jest do produkcji energii elektrycznej na miejscu. Odwodniony i wysuszony osad wykorzystywany jest na cele rolnictwa przemysłowego (uprawa wierzby energetycznej, rzepaku i wikliny) oraz do rekultywacji terenu. W latach 2014–2015 realizowano projekt „Rozbudowa (modernizacja) ciągu biologicznego komunalnej oczyszczalni ścieków w Rzeszowie” za kwotę 37,2 mln zł netto, dofinansowany z POLiŚ kwotą 20,5 mln zł. Celem projektu było m.in. wyposażenie aglomeracji Rzeszów w infrastrukturę techniczną umożliwiającą:

- odbiór i oczyszczenie ścieków komunalnych zgodnie z wymogami dyrektywy 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych,
- przyczynienie się do spełnienia przez aglomerację Rzeszów wymogów Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych do końca 2015 r.,
- poprawa standardu technicznego oczyszczalni.

Długość sieci kanalizacyjnej w Rzeszowie wynosi obecnie 689,4 km (w 1995 r. – 191,4 km). Według danych GUS w 2013 r. z sieci kanalizacyjnej w Rzeszowie korzystało 169 tys. ludności (6,6% więcej niż w 2010 r.), do budynków prowadziło 17,0 tys. przyłączy wodnych (54% więcej niż w 2010 r.), a ilość odprowadzonych ścieków wynosiła 9,3 tys. dm³ (1 % więcej niż w 2010 r.). Przeciętna ilość ścieków oczyszczanych w ciągu doby wynosiła w latach 2010–2014 między 37,2 tys. a 45,1 tys. m³.

Podobnie jak w przypadku wodociągów powiększenie Miasta o słabiej zurbanizowane obszary zmniejszyło po 2005 r. odsetek rzeszowian korzystających z kanalizacji (Tab. 123). Po 2010 r. wzrósł on jednak do 92% i jest obecnie znacznie wyższy niż przeciętna dla polskich miast, a niższy tylko niż w Białymstoku¹²³. Korzystnie z punktu widzenia ochrony środowiska przedstawia się także różnica pomiędzy odsetkiem osób korzystających z

¹²² Dla 1995 r. dane z Raportu o stanie miasta z 1996 r., pozostałe lata – BDL GUS.

¹²³ Według danych MPWiK, opracowanych na podstawie mapy sieci wod.-kan. i zabudowy na terenie Rzeszowa oraz prowadzonej przez Gminę Miasto Rzeszów ewidencji zbiorników bezodpływowych wskaźnik skanalizowania wynosi 98%.

kanalizacji i wodociągów – jedynie 1,5 pp, przy przeciętnej dla polskich miast powyżej 8% pp. Znacząca jest także gęstość sieci kanalizacyjnej w Rzeszowie – największa spośród miast wojewódzkich Polski Wschodniej.

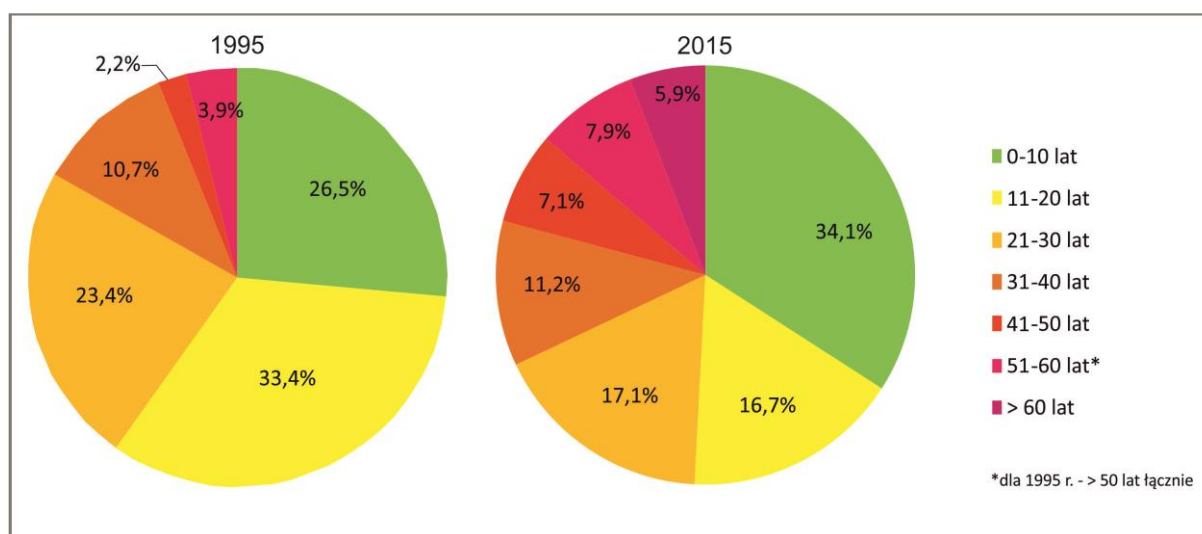
Tab. 123. Sieć kanalizacyjna Rzeszowa na tle innych jednostek terytorialnych

Jednostka terytorialna	Odsetek ludności korzystający z kanalizacji [%]			Różnica wod.-kan. [pp]*	Gęstość sieci rozdzielczej km/100 km ²		
	2005	2010	2013	2013	2005	2010	2013
Polska	59,2	62,0	65,1	22,9	25,6	34,4	42,5
Polska – miasta	84,5	86,1	87,4	8,1	203,5	241,5	267,2
Województwo podkarpackie	50,4	56,9	62,6	14,1	49,2	69,6	84,5
Rzeszów	90,3	88,5	92,3	1,5	588,3	458,6	502,5
Białystok	94,2	95,4	95,9	1,4	342,5	346,5	418,5
Kielce	87,5	89,1	89,2	6,7	258,0	282,2	310,5
Lublin	89,7	90,0	90,5	4,7	358,4	381,9	399,1

* Różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ogólny stan sieci kanalizacyjnej oraz obiektów technologicznych MPWiK oceniło jako średni. Inaczej niż w przypadku sieci wodociągowej kształtuje się struktura wieku kanalizacji (Ryc. 36). Odsetek odcinków sieci nie przekraczających 20 lat spadł do 51%, w tym jednak najnowsze odcinki stanowią ponad 34% sieci. Jednocześnie najstarsze, powyżej 50-letnie odcinki sieci stanowią obecnie 14% – przed 20 laty – 4% kanalizacji.

Ryc. 36. Struktura wiekowa sieci kanalizacyjnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPWiK w Rzeszowie.

Podobnie jak w przypadku wodociągów spadła awaryjność sieci kanalizacyjnej. Co prawda średnia liczba awarii w okresach pięcioletnich wzrosła z 537 rocznie w latach 1991–1995 (łącznie 2684 awarie, najczęściej w 1993 r. – 621) do 724 w latach 2010–2014 (łącznie 3621 awarii, najczęściej w 2010 r. – 724), jednak w ciągu 20 lat nastąpił ogromny przyrost długości sieci kanalizacyjnej. Liczba awarii w ciągu roku w przeliczeniu na km sieci wynosiła w 2014 r. 0,9, w 1995 r. – 2,7. Przyczyny awarii to w 99,5% niedrożność kanału lub studzienki.

14.4. Zaopatrzenie w ciepło

14.4.1 System ciepłowniczy

Rzeszów posiada bardzo dobrze rozwinięty system ciepłowniczy, korzystający z dwóch głównych źródeł ciepła – EC Rzeszów (oddział PGE GIEK S.A.) i EC Fenice. Ponadto Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej eksploatuje własną kotłownię (na potrzeby Szpitala Wojewódzkiego nr 2). Moc podstawowych źródeł ciepła wynosi łącznie 346,1 MW, tym 77,6 MW w EC Fenice i 271, 5 MW w EC Rzeszów.

Całkowita długość sieci ciepłowniczej wynosiła w końcu 2014 r. 236,5 km (w 1995 r. – 163,3 km). W tym sieci preizolowane stanowią 39% (są to głównie sieci najnowsze). Liczba mieszkań ogrzewanych przez miejski system ciepłowniczy wynosiła w końcu 2014 r. 1754, w tym 1067 budynków mieszkalnych. Cała sprzedaż ciepła jest objęta pomiarem (liczniki ciepła).

Powierzchnia użytkowa mieszkań ogrzewanych centralnie wynosiła 2372,2 tys. m² (w 1995 r. – 2062,4 tys. m²), a mieszkań z centralną ciepłą wodą – 724 tys. m² (w 1995 r. – 807,5 tys. m²). Pomimo wzrostu powierzchni użytkowej ogrzewanej centralnie odsetek powierzchni mieszkań korzystających z ciepła sieciowego systematycznie spada po 2010 r. (Tab. 124).

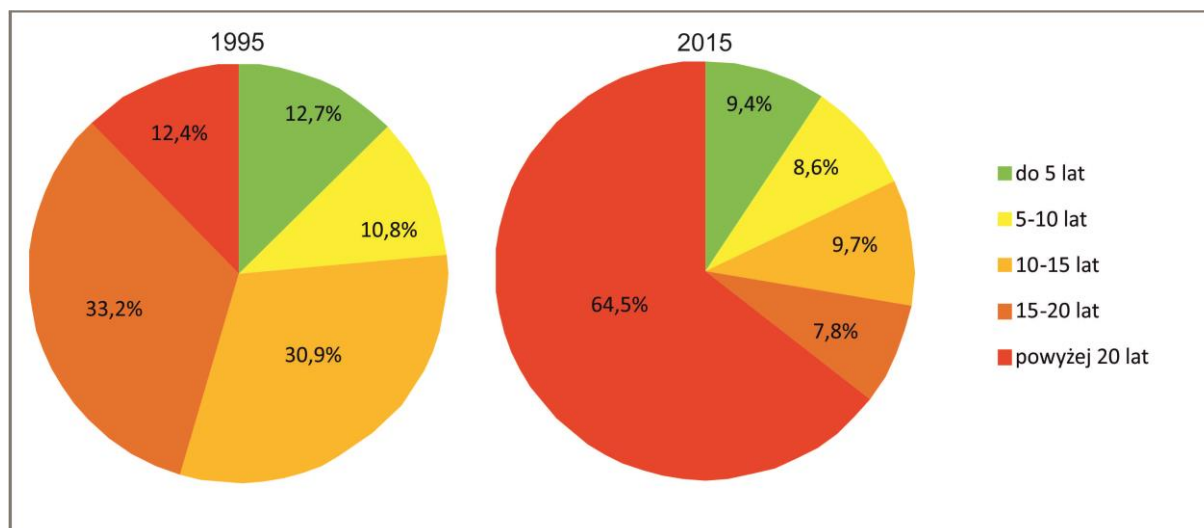
Tab. 124. Powierzchnia użytkowa mieszkań korzystających z ciepła sieciowego i odsetek powierzchni mieszkań ogółem

Rok	Powierzchnia użytkowa mieszkań [tys.m ²]		Odsetek powierzchni użytkowej mieszkań w Rzeszowie ogółem [%]	
	ogrzewanych centralnie	z centralną ciepłą wodą	ogrzewanych centralnie	z centralną ciepłą wodą
2010	2291,5	684,1	52,3	15,6
2011	2313,9	684,7	51,6	15,3
2012	2339,5	706,1	51,0	15,4
2013	2352,2	710,8	50,3	15,2
2014	2379,2	724,0	49,7*	15,1*

*Dane szacunkowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPEC w Rzeszowie i BDL GUS.

Stan sieci oceniany jest przez MPEC jako dobry. W strukturze wiekowej przeważają obecnie sieci starsze niż 20-letnie, sieci o wieku mniejszym niż 10 lat stanowią łącznie tylko 18%. W 1995 r. stanowiły 38% (Ryc. 37).

Ryc. 37. Struktura wiekowa sieci ciepłowniczych w Rzeszowie

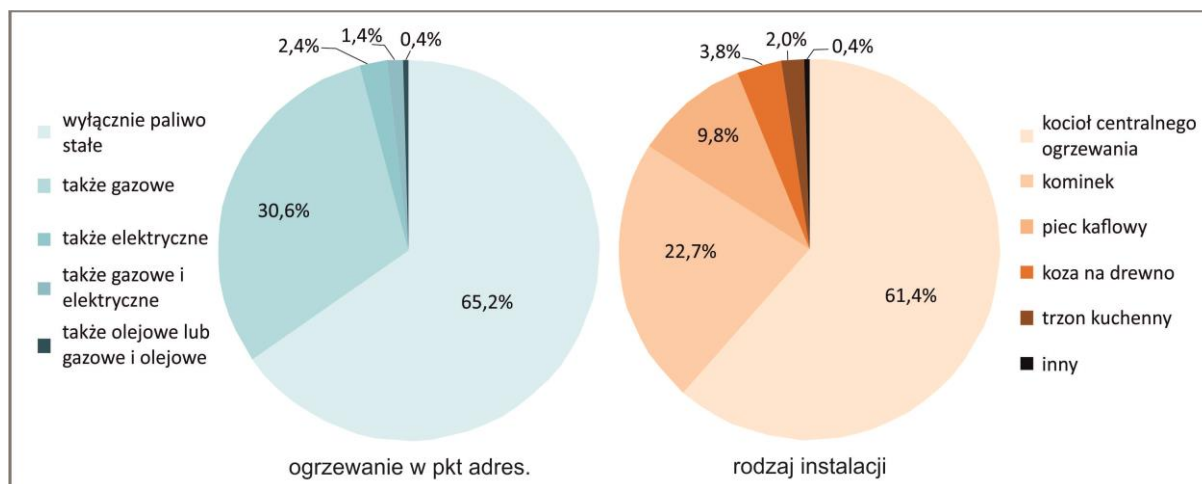
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPEC w Rzeszowie.

Liczba awarii sieci ciepłowniczej zwiększyła się nieco w stosunku do lat 90. W ciągu 3 lat, pomiędzy 1993 a 1995 r. zanotowano 73 awarie, w latach 2012–2014 – 101 awarii. Niemniej w przeliczeni na km sieci awaryjność jest w praktyce taka sama (ok. 1,4 na 10 km sieci/rok).

MPEC realizowało w ostatnich latach kilka projektów związanych z modernizacją sieci ciepłowniczych. W ramach POiŚ realizowano projekt „Przebudowa sieci ciepłowniczej Rzeszowa”, który dotyczył przebudowy magistral ciepłowniczych i sieci na odcinku o długości 3,4 km. Ze środków RPO WP realizowany był projekt przebudowy sieci na preizolowane o długości 1,8 km.

14.4.2 Inne źródła ogrzewania

W ramach przygotowania „Programu ograniczania niskiej emisji dla miasta Rzeszowa” została przeprowadzona inwentaryzacja instalacji grzewczych na paliwa stałe. Zostało zidentyfikowanych 7690 instalacji na paliwa stałe w 6862 punktach adresowych. W większości punktów adresowych ogrzewanie na paliwa stałe było jedynym rodzajem ogrzewania, a najczęstszą instalacją był kocioł centralnego ogrzewania na paliwa stałe (Ryc. 38).

Ryc. 38. Zidentyfikowane w punktach adresowych rodzaje ogrzewania oraz instalacje na paliwa stałe

Źródło: Program ograniczania niskiej emisji dla miasta Rzeszowa.

14.5. Zaopatrzenie w gaz

W granicach administracyjnych Miasto Rzeszów zasilane jest gazem ziemnym wysokometanowym grupy E, systemem sieci gazowej dystrybucyjnej średniego ciśnienia, zlokalizowanym w obszarach wzdłuż ciągów pieszo-jezdných (technika rozgałęźna), za pośrednictwem zespołu 5 systemowych stacji gazowych wysokiego ciśnienia (1 stopnia), zaś funkcjonujący system zasilania niskiego ciśnienia w obrębie zabudowy osiedlowej jednorodzinnej i wielorodzinnej zasilany jest za pośrednictwem 26 rozdzielczych stacji redukcyjno-pomiarowych. Eksploatacja sieci średniego i niskiego ciśnienia jest prowadzona przez Rejon Dystrybucji Gazu w Rzeszowie Polskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o.

Długość czynnej sieci gazowej w Rzeszowie wynosiła w 2013 r. 652 km (w 1995 r. – 271 km). Według danych GUS w 2013 r. z gazu sieciowego w Rzeszowie korzystało 169,5 tys. osób (2,3% więcej niż w 2010 r.), do budynków prowadziło 17,6 tys. przyłączy gazowych (8,6% więcej niż w 2010 r.), z których korzystało 62,7 tys. odbiorców gazu (6% więcej niż w 2010 r.), w tym 18,1 tys. odbiorców używało gazu do ogrzewania mieszkań (wzrost o 142% w stosunku do 2010 r.). Zużycie gazu wynosiło w 2013 r. 32,8 mln m³ (3,5% więcej w stosunku do 2010 r.), w tym do celów grzewczych 21,7 mln m³ (o 44% więcej niż w 2010 r.). Pomimo wzrostu zużycie gazu w przeliczeniu na jednego odbiorcę spadło z 536 m³ do 524 m³ (2%). Jeszcze znaczniejszy spadek nastąpił w przypadku odbiorców ogrzewających gazem mieszkania – z 2009 do 1195 m³. Jedną z przyczyn spadku zużycia mogą być wzrastające ceny gazu. Pomiędzy 2010 i 2014 r. średnie opłaty za gaz od użytkowników indywidualnych wzrosły, w zależności od taryfy od 15 do 31%, przy czym najwyższy wzrost opłat dotyczył odbiorców korzystających z taryf o zadeklarowanym większym zużyciu gazu (

Tab. 125).

Tab. 125. Średnie opłaty dla odbiorców indywidualnych gazu (ceny za paliwo gazowe, abonament i opłaty dystrybucyjne) w latach 2010–2014

Taryfa	Średnie zużycie w grupie [m ³ /rok (kWh/rok)]	Średnia opłata					Zmiana 2010/2014 %
		2010	2011	2012	2013	2014	
		zł/m ³					
W 1.1	150 (1 646)	2,133	2,251	2,470	2,305	2,447	14,7
W 1.2		2,133	2,330	2,639	2,460	2,593	21,6
W 1.12T		2,133	2,370	2,726	2,522	2,664	24,9
W 2.1	600 (6 583)	1,674	1,780	1,991	1,880	2,009	20,0
W 2.2		1,674	1,799	2,033	1,918	2,054	22,7

Taryfa	Średnie zużycie w grupie [m ³ /rok (kWh/rok)]	Średnia opłata					Zmiana 2010/2014
		2010	2011	2012	2013	2014	%
		zł/m ³					
W 2.12T		1,674	1,809	2,054	1,934	2,063	23,2
W 3.6	2 000 (21 944)	1,433	1,535	1,745	1,676	1,855	29,4
W 3.9		1,433	1,548	1,774	1,704	1,881	31,3
W 3.12T		1,433	1,544	1,765	1,694	1,873	30,7
W 4	15 000 (164 580)	1,352	1,454	1,666	1,592	1,771	31,0

Źródło: dane PGNiG Obrót Detaliczny Sp. z o.o.

Podobnie jak w przypadku innych sieci odsetek ludności korzystającej z gazu sieciowego spadł po rozszerzeniu granic Miasta (Tab. 126). Pomimo to wskaźnik gazyfikacji jest w Rzeszowie bardzo wysoki – o ok. 20 pp wyższy niż średnia dla polskich miast, wyższy także niż w pozostałych analizowanych ośrodkach. Wysoka jest też gęstość sieci rozdzielczej.

Tab. 126. Sieć gazowa Rzeszowa na tle innych jednostek terytorialnych

Jednostka terytorialna	Odsetek ludności korzystający z gazu sieciowego			Gęstość sieci rozdzielczej km/100 km ²		
	2005	2010	2013	2005	2010	2013
Polska	51,7	52,5	52,4	33,2	36,4	38,3
Polska – miasta	73,0	72,9	72,3	222,2	241,9	252,5
Województwo podkarpackie	69,7	71,9	72,6	90,6	93,2	95,4
Rzeszów	94,9	92,5	92,6	602,6	494,8	531,8
Białystok	90,9	90,6	91,9	474,6	479,9	508,6
Kielce	83,8	84,0	83,7	259,8	283,6	297,5
Lublin	87,5	87,7	87,3	351,7	387,6	412,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W oparciu o coroczne harmonogramy prowadzona jest kontrola sieci gazowej i systematyczna wymiana gazociągów znajdujących się w złym stanie technicznym w celu zapewnienia bezpieczeństwa i ciągłości dostaw gazu. Stan techniczny sieci gazowej w Rzeszowie oceniany jest jako dobry.

14.6. Ogólna ocena stanu technicznego

Ogólna ocena stanu technicznego infrastruktury dokonana została przez przedsiębiorstwa odpowiedzialne za jej eksploatację (zob. podpisy pod tabelami).

Tab. 127. Zaopatrzenie w wodę

Stan techniczny	Obiekty						
	ujęcia	SUW	pompown.	sieć magistr.	sieć rozdziel.	zbiorniki wyrówn.	hydrofor.
b. dobry							
dobry	X	X	X	X		X	X
średni					X		
zły							
b. zły							

Źródło: dane MPWiK w Rzeszowie.

Tab. 128. Odprowadzanie ścieków i wód opadowych

Stan techniczny	Obiekty			
	oczyszcz. ścieków	przepompownia	kolekt. zbiorcze	sieć kanalizacyjna
b. dobry				

dobry	X	X	75% - X	50% - X
średni			25% - X	50% - X
zły				
b. zły				

Źródło: dane MPWiK w Rzeszowie.

Tab. 129. Zaopatrzenie w ciepło

Stan techniczny	Obiekty				
	ciepłownie	kotłownie	sieć magistralna	sieć rozdzielcza	węzły ciepłne
b. dobry					
dobry	X	X	X	X	X
średni					
zły					
b. zły					

Źródło: dane MPEC-Rzeszów.

Tab. 130. Zaopatrzenie w gaz ziemny

Stan techniczny	Obiekty			
	stacje red.-pom. I°	stacje red.-pom. II°	sieć dystrybucyjna średniego ciśnienia	sieć dystrybucyjna niskiego ciśnienia
b. dobry	X	X		
dobry			X	X
średni				
zły				
b. zły				

Źródło: dane Polskiej Spółki Gazownictwa, Zakład w Rzeszowie.

14.7. Elektroenergetyka i oświetlenie ulic

14.7.1 Elektroenergetyka

Producenci energii elektrycznej, linie wysokiego napięcia, stacje Głównych Punktów Zasilania

Na obszarze Rzeszowa zlokalizowane są dwie elektrociepłownie: PGE GIEK S.A. o. Elektrociepłownia Rzeszów (możliwości wytwórcze w zakresie energii elektrycznej 777 tys. MWh/rok¹²⁴) oraz EC Fenice. Ponadto na terenie Miasta funkcjonują urządzenia produkujące energię ze źródeł odnawialnych, tj. elektrownia wiatrowa Staroniwa o mocy około 20 kW oraz instalacja wykorzystania biogazu w miejskiej oczyszczalni ścieków.

Rzeszów jest zasilany energią elektryczną ze zintegrowanego ogólnokrajowego systemu elektroenergetycznego najwyższych napięć (NN) 400 kV i 220 kV, poprzez dwa punkty podstawowego zasilania (PPZ), w Widelce (stacja Rzeszów) i Boguchwale, w których energia elektryczna jest transformowana na wysokie napięcie (WN) 110 kV. Z PPZ Rzeszów i Boguchwała energia elektryczna przesyłana jest liniami napowietrznymi WN do 9 głównych punktów zasilających (GPZ) rozmieszczonych na terenie Miasta i połączonych ze sobą liniami napowietrznymi 110 kV.

¹²⁴ Zob. <http://www.ecrzeszow.pgegiek.pl/index.php/oferta/sprzedaz-energii-elektrycznej-i-ciepla/>.

Łączna moc zainstalowana obecnie w GPZ zasilających Miasto Rzeszów wynosi 340 MVA. Obciążenie szczytowe wynosi około 119 MVA, co stanowi około 35% mocy zainstalowanej (Tab. 131). Istnieje zatem znacząca rezerwa mocy w urządzeniach przesyłowo-rozdzielczych WN – 221 MVA. Tak poważna rezerwa mocy stwarza możliwość zapewnienia zwiększonych dostaw energii elektrycznej dla odbiorców Rzeszowa w przypadku zakłóceń w dostawie ciepła z EC Rzeszów i EC Fenice.

Tab. 131. Moc zainstalowana¹²⁵ i obciążenie szczytowe stacji 110 kV/SN

Nazwa GPZ/110/SN	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	Moc zainst.	Moc szczyt	Moc zainst.	Moc szczyt	Moc zainst.	Moc szczyt	Moc zainst.	Moc szczyt	Moc zainst.	Moc szczyt	Moc zainst.	Moc szczyt
	MVA		MVA		MVA		MVA		MVA		MVA	
Rzeszów Baranówka	32	8,7	32	10	32	9,8	32	10,1	32	14,7	32	14,1
Rzeszów Centralna	32	13,5	32	12,6	32	14,5	32	13	32	14,3	32	13,6
Rzeszów DMS	32	8,2	32	9,5	32	9,7	32	8,4	32	8,9	32	9,7
Rzeszów Nowe Miasto	50	19,7	50	20,5	50	21,9	50	22,3	50	24,2	50	23
Rzeszów Staromieście	50	15,4	50	16,7	50	12,2	50	13,2	50	14,5	50	14,5
Rzeszów Krasne ¹²⁶	-	-	-	-	32	2,1	32	7	32	7,7	32	8,1
Staroniwa	32	16,1	32	19	32	16	32	17,1	32	17,9	32	16,7
Rzeszów WSK*	48	11	48	10	48	11,7	48	13,9	48	17,9	48	17,5
Rzeszów EC*	32	0	32	0	32	0	32	0	32	0,3	32	1,6
Razem	308	92,6	308	98,3	340	97,9	340	105	340	120,4	340	118,8

*Stacja przemysłowa

Źródło: dane PGE Dystrybucja S. A. o. Rzeszów.

System dystrybucyjny

W GPZ następuje transformacja z wysokiego napięcia 110 kV na napięcia średnie (SN): 6 kV, 15 kV i 30 kV, a następnie rozesłanie energii elektrycznej siecią linii kablowych i napowietrznych SN do punktów transformatorowych, tj. stacji SN/nN, gdzie następuje końcowy stopień transformacji, ze średniego napięcia na niskie napięcie 0,4 kV. Napięcie 6 kV uznano za nierozwojowe i linie pracujące na tym napięciu są stopniowo likwidowane lub adaptowane do pracy na napięciu 15 kV. Linie o napięciu 30 kV służą jedynie do zasilania podstacji trakcyjnej PKP. Na terenie Rzeszowa zlokalizowanych jest 571 szt. stacji transformatorowych SN/nN (w tym: 465 szt. stacji wewnętrznych i 106 szt. stacji słupowych) stanowiących własność i w eksploatacji PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów. Ponadto w Mieście zlokalizowane są również stacje będące własnością odbiorców.

Zasilanie Miasta Rzeszowa na poziomie średniego napięcia realizowane jest w znacznym stopniu za pomocą linii kablowych prowadzonych z GPZ na terenie Miasta, a także liniami napowietrzno-kablowymi z GPZ zlokalizowanymi poza granicami Miasta. Linie kablowe w centrum i jego sąsiedztwie połączone są w ciągi kablowe zasilające stacje transformatorowe SN/nN w tzw. układzie pierścieniowym, podnoszącym niezawodność i pewność zasilania. Dzielnice na obrzeżach Miasta, takie jak Budziwój, Biała, Przybyszówka,

¹²⁵ W pozycji moc zainstalowana podano sumę mocy zainstalowanych transformatorów, które stanowią wzajemną rezerwę. W przypadku awarii jednego transformatora drugi musi pokryć całkowite obciążenie stacji.

¹²⁶ GPZ Rzeszów Krasne zlokalizowany jest na terenie gminy Krasne, ale zasila odbiorców z terenu miasta Rzeszowa, natomiast GPZ Rzeszów Zaczernie zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa, ale zasila odbiorców z terenu gmin Trzebownisko i Głogów Małopolski – w związku z czym nie został uwzględniony w tabeli.

zasilane są w dużym stopniu liniami napowietrznymi SN z odczepami do stacji napowietrznych w tzw. układzie promieniowym. Dzielnice Słocina i Miłocin zasilane są w układzie mieszanym i w znacznym stopniu skablowane. Na poziomie niskiego napięcia układ zasilania jest podobny, tj. w centrum Miasta i w „starych” dzielnicach zasilanie odbiorców jest realizowane za pomocą linii kablowych, natomiast na obrzeżach Miasta występuje duży udział linii i przyłączy napowietrznych. Długość i strukturę linii SN/nN zestawiono w Tab. 132.

Tab. 132. Długość sieci elektroenergetycznej SN i nN na terenie Miasta Rzeszowa*

Linie elektroenergetyczne	Ogółem	Kablowe		Napowietrzne	
		km	%	km	%
linie średniego napięcia	612,8	512,2	83,6	100,6	16,4
linie niskiego napięcia	1621,5	1298,9	80,1	322,6	19,9
przyłącza niskiego napięcia	234,2	225,8	96,4	8,4	3,6

* nie ujęto linii SN i nN będących własnością odbiorców.

Źródło: dane PGE Dystrybucja S. A. o. Rzeszów

Odbiorcy energii elektrycznej, zużycie energii

Na obszarze Miasta istnieje 4 dużych odbiorców przemysłowych (zaliczonych do grupy taryfowej A i zasilanych z sieci wysokiego napięcia), 7687 odbiorców drobnego przemysłu (zaliczonych do grup taryfowych B, C, G oraz zasilanych z sieci średniego i niskiego napięcia) oraz 79,3 tys. odbiorców bytowo-komunalnych (zaliczonych do grup taryfowych B, C, G oraz zasilanych z sieci średniego i niskiego napięcia).

Zużycie energii elektrycznej w 2013 r. wynosiło 120,6 tys. MWh (o 3,7% więcej niż w 2010 r.). Zużycie energii w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na mieszkańca szybko wzrastało od 2005 r. i jest jednym z najwyższych w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej, choć wciąż niższe niż przeciętne w Polsce (Tab. 133).

Tab. 133. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych

Jednostka terytorialna	2005	2010	2013
	kWh/mieszk.		
Polska	696,1	773,0	758,8
Województwo podkarpackie	520,3	562,4	572,2
Rzeszów	576,7	650,5	660,9
Białystok	568,2	630,6	614,8
Kielce	558,3	627,0	623,3
Lublin	666,1	719,6	702,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

14.7.2 Oświetlenie ulic

Łączna moc zainstalowanego w Rzeszowie oświetlenia wynosi 3260 kW (w 1995 r. – ok. 1800 kW). Liczba punktów oświetleniowych wzrosła z 7149 w 1995 r. do 15 012 w 2015 r. Koszty funkcjonowania oświetlenia (zakup energii elektrycznej, bieżące utrzymanie, naprawy) wynoszą ok. 8,7 mln zł rocznie.

Ze wszystkich punktów świetlnych zainstalowanych na terenie Miasta 66% stanowi własność PGE Dystrybucja S.A. Oddział w Rzeszowie (dawny Zakład Energetyczny). Pozostała ilość opraw (34% – 5061 szt.) jest własnością GMRz. Ten podział własnościowy

zmienia się sukcesywnie na korzyść gminy po budowach nowych ulic i przebudowach już istniejących. Oświetlenie będące własnością PGE w dużej mierze jest już mocno wyeksploatowane i wymaga wymiany, co jest stopniowo realizowane (ok. 200 szt. na rok).

Dominującym rodzajem oświetlenia, jest oświetlenie sodowe (ponad 80%). Ok. 15% to oprawy z rtęciowymi źródłami światła, zainstalowanymi głównie na obrzeżach Miasta, na sieci napowietrznej. Reszta to oprawy z metalohalogenkowymi źródłami światła i wprowadzane od roku 2012 oprawy LED-owe. Nowe oświetlenie od roku 2005 powstaje na słupach stalowych, ocynkowanych i malowanych na wybrane kolory z palety RAL lub aluminiowych anodowanych. Stosowane są oprawy energooszczędne uznanych producentów, z sodowymi źródłami światła w technologii Master SON-T Pia Plus lub metalohalogenkowymi MasterCosmoWhite z białą barwą światła oraz coraz powszechniej oprawy typu LED. Na terenie Rzeszowa zamontowanych zostało 298 szt. opraw LED o mocach od 28 do 113W. Ich liczba będzie wzrastać. W ostatnich latach zrealizowano iluminacje ważniejszych obiektów w Mieście (Tab. 134).

Tab. 134. Iluminacje zrealizowanie w latach 2007–2014

Obiekt	Rok	Liczba opraw	Koszt [tys. zł]
Most Zamkowy	2007	124	345,9
Most Karpacki	2007	8	15,7
Kładka nad Wisłokiem	2007	13	52,4
Kościół, Muzeum i Liceum Ogólnokształcące przy ul. 3 Maja	2007	41	170,9
Kościół Saletynów	2007	4	11,3
Kościół i Plac Farny	2007–2008	74	241,9
Rzeźby w Parku Solidarności	2007	4	19,7
Pomnik J. Nepomucena	2008	1	2,4
Pomnika T. Nalepy	2012	1	2,3
Most Narutowicza	2014	144	640,1
Ogółem	-	414	1502,6

Źródło: dane Urzędu Miasta.

14.8. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Informacja i wiedza stały się w ostatnich dekadach podstawowymi czynnikami rozwoju społeczno-gospodarczego. Termin „społeczństwo informacyjne” został użyty po raz pierwszy już w latach 60. XX w., a od tego czasu pojawiło się wiele definicji społeczeństwa informacyjnego. Przyjąć można, że:

- społeczeństwo informacyjne jest to społeczeństwo, w którym każdy ma możliwość tworzenia, dostępu, wykorzystania i udostępniania informacji i wiedzy, co pozwala jednostkom i społecznościom osiągnąć pełen potencjał w dochodzeniu do zrównoważonego rozwoju i poprawie jakości życia¹²⁷,
- społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo, które nie tylko posiada rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikowania, lecz przetwarzanie informacji

¹²⁷ World Summit on the Information Society, *Declaration of Principles*, Geneva 2003–Tunis 2005, December 2003.

jest podstawą tworzenia dochodu narodowego i dostarcza źródła utrzymania większości społeczeństwa¹²⁸.

Jednym z warunków rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest dostęp obywateli, przedsiębiorstw i administracji do technologii informacyjnych i komunikacyjnych – ICT (komputerów i innych urządzeń, takich jak tablety, smartfony etc., Internetu, w tym szerokopasmowego, telekomunikacji), a także dostęp do zasobów wiarygodnej informacji w formie cyfrowej, przybierającej także formę cyfrowego e-produktu lub e-usługi (e-gospodarki, e-administracji etc.), dla lepszej realizacji celów swojej działalności¹²⁹.

Statystyka publiczna dostarcza informacji o rozwoju społeczeństwa informacyjnego w przekroju wojewódzkim. Od czasu opracowania ostatniego Raportu o stanie Miasta w połowie lat 90. XX w. rynek technologii i usług telekomunikacyjnych/ICT w znaczący sposób się zmienił.

Telefonia przewodowa, inwestycje w infrastrukturę ICT

Liczba telefonicznych łączy głównych telefonii stacjonarnej na 1000 mieszkańców jest w Rzeszowie mniejsza niż przeciętnie w Polsce i coraz mniejsza w skali całej Polski (Tab. 135).

Tab. 135. Telefoniczne łącza główne na 1000 mieszkańców (telefonii przewodowa)

Jednostka terytorialna	Łącza [szt./1000 mieszk.]		
	2005	2010	2013
Polska	308,3	214	151,4
Województwo podkarpackie	253,5	169,4	125,6
Województwo podlaskie	303,6	192,2	150,5
Województwo świętokrzyskie	246,1	175,2	114,3
Województwo lubelskie	282,9	176	124,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2011–2013 operatorzy Internetu zrealizowali w Rzeszowie inwestycje w sieci teleinformatyczne na łączną kwotę 27 mln zł. W przeliczeniu na mieszkańca kwota inwestycji w Rzeszowie była zdecydowanie najwyższa i ponad dwukrotnie przekraczała średnią dla Polski

Tab. 136. Inwestycje w sieci teleinformatyczne w latach 2011–2013

Jednostka terytorialna	Inwestycje w sieć telekomunikacyjną	
	tys. zł	zł/mieszk.
Polska	2 413 045	62,7
Województwo podkarpackie	136 145	63,9
Rzeszów	27 007	145,9
Lublin	22 531	65,9
Białystok	12 770	43,2
Kielce	10 449	52,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKE; <http://www.uke.gov.pl/inwentaryzacja-884>.

¹²⁸ T. Goban-Klas, P. Sienkiewicz, *Społeczeństwo informacyjne: Szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wydawnictwo Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.

¹²⁹ R. Żelazny, *Społeczeństwo informacyjne*, Raport Obserwatorium ICT, Katowice.

Technologie informacyjne w przedsiębiorstwach

W 2014 r. 93% przedsiębiorstw w województwie podkarpackim posiadało dostęp do Internetu. Odsetek ten spadł, podobnie jak w całej Polsce, w stosunku do 2010 r. jest jednak wyższy niż przeciętny w Polsce i pozostałych województwach Polski Wschodniej (Tab. 137). W 2014 r. mniejszy niż średnio w Polsce odsetek firm na Podkarpaciu korzystał z Internetu szerokopasmowego. Stosunkowo wysoki był natomiast odsetek firm korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Warto zauważyć, iż Rzeszów jest jednym z ważniejszych ośrodków działalności związanej z informatyką, w tym siedzibą największej polskiej spółki informatycznej (Asseco Poland S.A).

Tab. 137. Odsetek przedsiębiorstw sektora niefinansowego korzystających z technologii informatycznych

Przedsiębiorstwa	Rok	Województwo				
		Polska	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	lubelskie
Odsetek przedsiębiorstw sektora niefinansowego						
posiadające dostęp do Internetu	2010	95,8	96,5	95,8	92,9	91,6
	2011	93,9	93,8	95,6	85,6	96,0
	2012	93,2	91,2	92,3	90,3	94,4
	2013	93,6	91,0	93,2	90,6	96,5
	2014	93,1	93,5	91,6	90,6	92,5
posiadające dostęp do Internetu szerokopasmowego	2010	-	-	-	-	-
	2011	77,5	80,9	76,3	59,9	84,0
	2012	81,9	78,2	78,5	72,7	81,0
	2013	82,6	78,8	84,8	71,3	78,0
	2014	90,4	88,6	85,8	88,4	90,0
wykorzystujące Internet w kontaktach z administracją publiczną	2010	92,0	89,5	93,9	84,5	96,0
	2011	90,2	88,4	89,6	84,1	92,3
	2012	90,4	87,2	90,4	84,8	94,8
	2013	88,0	89,7	84,6	82,2	92,0
	2014	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Technologie informacyjne w szkołach

Dostęp do Internetu w szkołach podstawowych i gimnazjach w Rzeszowie kształtuje się na stosunkowo niskim poziomie – szkoły z komputerami z dostępem do Internetu stanowiły odpowiednio 93 i 76% placówek – był to wynik gorszy od większości analizowanych jednostek terytorialnych, odstający także od przeciętnej dla regionu. Znaczna jest zwłaszcza różnica (mierzona liczbą uczniów przypadających na jeden komputer) między regionem i jego stolicą (na niekorzyść tej ostatniej) w dostępności komputerów z dostępem do Internetu dla uczniów. Lepiej natomiast kształtował się wskaźnik dostępu uczniów do komputerów z szerokopasmowym Internetem.

Tab. 138. Dostęp do Internetu w szkołach podstawowych i gimnazjach (rok szkolny 2012/2013)

Jednostka terytorialna	Udział % szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu*		Uczniowie przypadający na:		
			1 komputer z dostępem do Internetu*		1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu*
	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły podstawowe i gimnazja
Polska	94,9	81,8	10,0	10,2	16
Polska – miasta	96,0	83,6	13,9	11,4	17,6
Województwo	95,1	80,4	7,5	8,7	12,8

Jednostka terytorialna	Udział % szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu*		Uczniowie przypadający na:		
			1 komputer z dostępem do Internetu*		1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu*
	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły podstawowe i gimnazja
podkarpackie					
Rzeszów	93,1	76,2	14,3	12,6	16,2
Białystok	95,3	75,0	14,7	15,3	24,4
Kielce	100,0	80,0	13,5	13,7	14,1
Lublin	86,7	78,8	14,6	10,4	17

* przeznaczone do użytku uczniów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Technologie informacyjne w gospodarstwach domowych

Podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw dostępne są jedynie dane wojewódzkie na temat wykorzystania technologii informacyjnej w gospodarstwach domowych. Województwo podkarpackie należy do obszarów Polski o niższym niż przeciętny w kraju odsetku gospodarstw posiadających komputer. Niskie są także odsetki osób regularnie korzystających z komputera i Internetu. Z drugiej jednak strony wysoki jest udział gospodarstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego. Znacznie niższe niż w pozostałych regionach kraju jest także na Podkarpaciu wykorzystanie Internetu mobilnego oraz zasięg handlu internetowego (Tab. 139)

Tab. 139. Wskaźniki korzystania z technologii informacyjnych w gospodarstwach domowych

Wskaźnik	Polska	Województwo			
		podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	lubelskie
	%				
Odsetek gospodarstw z komputerem	77,1	76,8	78,8	75,4	76,4
Odsetek osób regularnie korzystających z komputera	63,5	59,6	66,6	58	57,9
Odsetek osób regularnie korzystających z Internetu	63	59,4	65,8	56,8	57,6
Odsetek gospodarstw domowych z szerokopasmowym dostępem do Internetu	71,1	74,3	70,8	71,7	70,8
Odsetek osób regularnie zamawiających/kupujących przez Internet towary/ usługi do użytku prywatnego w ciągu ostatnich 12 mies.	34,2	27,4	32,8	27,2	29,9
Osoby korzystające z Internetu w telefonach komórkowych lub smartfonach	26,8	21,3	22,1	15,7	23,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów GUS: „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań z lat 2010–2014” oraz „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2014 r.”.

Internet publiczny, E-administracja i otwarte dane (Open Data)

Jedną z form dostępu do Internetu poza domem są otwarte punkty dostępu, czyli hotspoty. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej na terenie Rzeszowa działało

137 samorządowych hotspotów. Była to bardzo wysoka liczba na tle ogólnej liczby takich punktów w Polsce i województwie (odpowiednio ok. 3,4 tys. i ponad 320). Dla porównania w Lublinie były 23 hotspoty, w Kielcach – 18, w Białymstoku – 7¹³⁰.

Niski jest natomiast w województwie podkarpackim odsetek osób korzystających z usług e-administracji. W 2014 r. z usług administracji publicznej za pomocą Internetu w ciągu 12 miesięcy korzystało tylko 22,5% ludności, podczas gdy średnio w Polsce – 26,9% (w województwie lubelskim – 24,4%, podlaskim – 22,4%, świętokrzyskim – 20,08%).

Za jeden z najważniejszych elementów rozwoju społeczeństwa informacyjnego uważa się współcześnie otwarte dane (*Open Data*) – czyli takie zestawy danych (w tym danych samorządowych), do których istnieje nieograniczony dostęp – w tym możliwość ich przetwarzania i ponownego wykorzystania przez zewnętrzne instytucje. Otwarcie i udostępnianie (w uporządkowany i systemowy sposób) w Internecie danych (w zakresie większym niż obligują do tego przepisy prawa) z jednej strony pozwala na większą przejrzystość procesów zarządzania Miastem z drugiej zaś generuje olbrzymie możliwości dla innowacyjnych projektów (np. aplikacji służących mieszkańcom). Dotyczy to zwłaszcza danych geoprzestrzennych (posiadających geolokalizację). W Rzeszowie jak dotąd nie podjęto projektów z zakresu *Open Data*.

Budowa regionalnej sieci szerokopasmowej aglomeracji rzeszowskiej ResMAN

Etap 1 „Budowy regionalnej sieci szerokopasmowej aglomeracji rzeszowskiej ResMAN” zrealizowano w latach 2004–2006. Wartość projektu wyniosła 8 766 518,62 zł (przy współfinansowaniu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, wynoszącym 6 574 888,96 zł). Do sieci zostało włączonych 91 lokalizacji (budynków urzędowych i oświatowych oraz Urząd Gminy Krasne i Urząd Gminy Głogów Małopolski). Na 46 budynkach zamontowane są radiowe punkty dostępu do Internetu dla mieszkańców. Promień działania tych punktów to 100–300 m od szkół, a pokrycie to ok. 60% powierzchni Miasta. W sieci tej funkcjonują z założenia różnorodne usługi, w tym monitoring ulic miasta, centralne sterowanie sygnalizacją świetlną na skrzyżowaniach, wewnętrzna sieć lokalna dla urzędów i szkół – z oprogramowaniem do zarządzania ich budżetem, a także Internet wraz z profesjonalną telefonią internetową w miejsce telefonii stacjonarnej.

Wśród efektów tego etapu projektu warto wymienić: bezpieczny dostęp do Internetu przez ponad 500 urzędników, ponad 3000 nauczycieli i ponad 38000 uczniów szkół podstawowych i średnich. Dodatkowo 4800 pracowników jednostek organizacyjnych gminy uzyskało dostęp do tanich internetowych połączeń głosowych VoIP. Powstały 4 publiczne punkty dostępu do Internetu, a dostęp poprzez sieć 46 hotspotów wykorzystywało na dzień 4 września 2006 r. ponad 4600 mieszkańców w odległości do 300 m od budynków publicznych. Komputerowy system zarządzania oświatą gminy SIGMA OPTIVUM otrzymał medium transmisji danych, pozwalające na jego pracę w trybie rzeczywistym, na bieżąco. Bezpieczne centrum zarządzania siecią posiada centralny sieciowy system antywirusowy, system archiwizacji i backupu danych o pojemności 2 Terabajtów, umieszczony na 4 serwerach baz danych/plików/aplikacji.

Etap 2 projektu „Budowa regionalnej sieci szerokopasmowej aglomeracji rzeszowskiej ResMAN”, realizowany w latach 2014–2015, a jego wartość sięgnęła 17 992 015,60 zł (w

¹³⁰ Dane na podstawie mapy hot-spotów UKE: <http://www.uke.gov.pl/hotspoty> (4.07.2015).

tym współfinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 15 165 876,80 zł). W realizacji 2 etapu projektu obok Rzeszowa uczestniczy Gmina Krasne. Zakres rzeczowy realizacji etapu stanowi kolejny element sieci metropolitalnej MAN. Ten etap projektu polega na uzupełnieniu infrastruktury powstałej w 1 etapie o perspektywiczną technologię WiMAX 802.16, z wykorzystaniem posiadanych częstotliwości radiowych w zakresie 3,5–3,7 GHz. Etap 2 wykorzystuje w pełnym zakresie możliwości technologii WiMAX, której zalety to przepustowości porównywalne do sieci światłowodowych połączone z łatwością dostępu jak dla telefonii komórkowej. Urządzenia WiMAX 802.16e zastosowane w etapie 2 wysyłają do 24 Mb/s do odbiorcy i 4 Mb/s od niego i można je łatwo upgradować do standardu LTE (odpowiednio 150 Mb/s i 60 Mb/s), skalowalnego do 1 Gb/s. Stacje bazowe WiMAX pracują z małymi mocami promieniowania EIRP – od kilkunastu do kilkudziesięciu W, przez co są bezpieczne dla środowiska naturalnego, były bardzo szybkie w budowie, nie potrzebują kosztownej kanalizacji i mają tanie terminale abonenckie (ok. 50\$ – cena dla użytkownika indywidualnego). WiMAX ma specyficzne własności, niespotykane w innych systemach radiowych. Dzięki odbiciom od przeszkód terenowych dociera dalej i jest odpowiednio wzmacniany, dzięki czemu zapewnia dostęp do Internetu w każdym miejscu na całym obszarze oddziaływania projektów w Rzeszowie i w Gminie Krasne.

W ramach II etapu powstały kolejne 4 stacje bazowe – jako uzupełnienie szkieletu sieci ResMAN. Stacje bazowe w częstotliwościach 26 GHz zapewniają największe przepływności 1 GB/s na stację. Węzłów niższego poziomu jest 11 (8 w Rzeszowie i 3 w Krasnem). Są to stacje bazowe WiMAX. Stacje te są połączone 9 radioliniami na terenie Gminy Rzeszów i 3 w Gminie Krasne oraz 1 radiolinią łączącą centrum w Krasnem z centrum zarządzania w Rzeszowie, łącząc w 2 pierścienie wszystkie stacje bazowe sieci szkieletowej oraz stacje bazowe WiMAX. Technologia pierścienia zapewnia redundancję, czyli odporność na uszkodzenie któregośkolwiek z węzłów szkieletu.

Dostęp do sieci uzyskało kolejnych 61 budynków jednostek organizacyjnych administracji publicznej na terenie gmin Rzeszów (45) i Krasne (16). Stacje te integrują lokalne sieci znajdujące się w tych budynkach w jedną sieć klasy metropolitalnej MAN z centrum zarządzania w Rzeszowie i centrum lokalnym w Urzędzie Gminy Krasne. W budynkach tych jest 2160 punktów dostępu do Internetu w postaci portów sieciowych do podłączania komputerów PC. Szerokopasmowy Internet socjalny został udostępniony mieszkańcom w otoczeniu tych jednostek poprzez zainstalowanie na nich 110 punktów dostępu do Internetu – hotspotów Wi-Fi. Wcześniej dołączone do ResMANa budynki (100) otrzymały dodatkowe urządzenia abonenckie WiMAX w celu zapewnienia funkcjonowania sieci jako tzw. łączy redundantnych oraz dla zapewnienia przepływności do nowo uruchamianych e-usług. Wynika to z faktu, że łączy ResMAN są jedynymi dostępnymi w tych budynkach i awaria pojedynczego odbiornika pozbawiłaby je dostępu do Internetu i telefonii. Centra zarządzania w Rzeszowie i lokalne w Krasnem posiadają tzw. punkty styku z każdym wyrażającym chęć operatorem, wyprowadzającym ruch lokalny na zewnątrz – w skali regionu i kraju. We wszystkich budynkach ResMAN funkcjonuje rozbudowywany w tym etapie profesjonalny system telefonii VoIP (900 stanowisk), eliminujący tradycyjną sieć telefoniczną.

Na bazie rozbudowanej sieci zostały uruchomione usługi dla administracji samorządowej:

- łączność wewnętrzna dla wydziałów urzędów gmin Rzeszów i Krasne oraz dla jednostek podległych (budżetowanych) gmin Rzeszów i Krasne dla transmisji danych, tj. dostępu do Internetu i telefonii VoIP,

- elektroniczny nabór do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, którego celem jest ograniczenie liczby kontaktów kandydata ze szkołami i śledzenie naboru przez Internet oraz wyeliminowanie powielania niepotrzebnych dokumentów. Serwer w centrum zarządzania ResMANem za pomocą przeglądarki internetowej udostępnia każdemu uczestnikowi elektronicznego naboru informacje w zakresie wynikającym z jego potrzeb i uprawnień. Dzięki temu wszyscy uczestnicy naboru mają wgląd w aktualne informacje. Dzięki funkcjonowaniu systemu przez cały rok organ prowadzący szkoły otrzymuje kompletną i aktualną bazę o uczniach uczęszczających do podległych mu szkół.

Oprogramowanie w szkołach zawiera pakiet programów do gromadzenia i przetwarzania danych o uczniach obejmujący szkolną bazę informacji o przebiegu nauki uczniów i narzędzia dla innych uczestników naboru. Organy prowadzące i kuratorium mają wgląd w zawsze aktualne dane o przebiegu naboru, mogą też pobierać gotowe zestawienia i raporty, wykorzystując w tym celu przeglądarkę internetową. Na bazie tego systemu zostało wdrożone oprogramowanie wspomagające kontrolę spełniania przez uczniów obowiązku nauki.

Wykaz operatorów światłowodowych na terenie Rzeszowa obejmuje:

- RES.PL ISP S.C., ul. Kwiatkowskiego 2B/9L, 35-311 Rzeszów,
- Skyware Sp. z o.o., ul. Siemieńskiego 14, 35-203 Rzeszów,
- Enformatic Sp. z o.o., ul. Mieszka I 48, 35-303 Rzeszów,
- Voice Net Sp. z o.o., ul. Migdałowa 86, 35-232 Rzeszów,
- DATA-COM Piotr Data, ul. Krzyżanowskiego 28/24, 35-329 Rzeszów,
- Zakład Teleradiotechniki Telefon Serwis Antoni Kois, al. Piłsudskiego 44, 35-001 Rzeszów,
- T-mobile Rzeszów, ul. 3 Maja 22, 35-030 Rzeszów,
- Netia S.A., ul. Podwisłocze 46, 35-309 Rzeszów,
- Spółdzielnia Telekomunikacyjna OST, ul. Kościuszki 8, 36-020 Tyczyn,
- Multimedia POLSKA S.A., ul. Lenartowicza 4, 35-051 Rzeszów,
- Vectra S.A., ul. Ofiar Katynia 15, 35-2013 Rzeszów,
- UPC Polska Sp. z o.o., ul. Murckowska 14c, 40-265 Katowice,
- Orange Polska S.A., ul. Moniuszki 1, 35-015 Rzeszów.

15. Sektor pozarządowy w Rzeszowie

15.1. Specyfika i wielkość sektora pozarządowego w Rzeszowie

Sektor pozarządowy Rzeszowa charakteryzuje się silnym zróżnicowaniem. Jest to stosunkowo młody sektor, o czym świadczy znaczna liczba organizacji pozarządowych funkcjonujących krócej niż 10 lat. Podobnie jak w przypadku całego sektora społecznego w Polsce, istotnym problemem jest określenie stanu liczebnego podmiotów zaliczanych do trzeciego sektora, a jeszcze trudniej jest wskazać podmioty faktycznie aktywne, a nie tylko formalnie zarejestrowane.

Według danych pochodzących z bazy ngo.pl, prowadzonej przez Stowarzyszenie Klon/Jawor, w Rzeszowie istniało w 2014 r. 1084 organizacji pozarządowych. Inną liczbę podmiotów sektora podaje Rzeszowskie Centrum Organizacji Pozarządowych (RCOP), według którego szacunkowo jest ich około 1400. Do bazy RCOP wpisanych było w 2014 r. łącznie 501 organizacji, w tym: 325 stowarzyszeń, 42 fundacje, 35 stowarzyszeń kultury fizycznej, 11 klubów sportowych, 4 organizacje kościelne, 1 spółdzielnia socjalna, 52 jednostki terenowe bez osobowości prawnej, 10 jednostek terenowych z osobowością prawną, 4 inne osoby prawne będące organizacją pożytku publicznego, 2 rolnicze zrzeszenia branżowe, 1 cech rzemieślniczy, 5 związków stowarzyszeń, 1 związek pracowników oraz 8 związków sportowych¹³¹.

Problemy szacunkowe – w odniesieniu do sektora społecznego – wynikają w dużej mierze z faktu, iż większość rzeszowskich organizacji swoją działalność opiera na wolontariacie oraz działaniach podejmowanych w momencie otrzymania środków zewnętrznych (granty/dotacje), a nie na płatnym personelu. Takie rozwiązania nie gwarantują stabilności. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż w strukturze sektora społecznego Rzeszowa istnieją podmioty stabilne, działające w oparciu o wolontariuszy, ale i o opłacany, stały personel. Do największych i najbardziej wyspecjalizowanych organizacji społecznych funkcjonujących w Rzeszowie i realizujących szereg przedsięwzięć w zakresie rozwoju społecznego, lokalnego, sportu, turystyki i promocji Miasta zaliczyć można m.in. Stowarzyszenie „ProCarpathia”, Fundację Akademia Obywatelska, Stowarzyszenie B4 oraz Stowarzyszenie Towarzystwo „Altum” Programy Społeczno-Gospodarcze.

Instytucją powstałą z inicjatywy władz Miasta mającą integrować i monitorować działalność sektora społecznego w Rzeszowie jest Regionalne Centrum Organizacji Pozarządowych (RCOP). Podmiot ten jest prowadzony przez Stowarzyszenie „AKTA” Zostało ono powołane 12 grudnia 2012 r. Początkowo na jego funkcjonowanie przeznaczono środki w budżecie miasta. Obecnie RCOP funkcjonuje dzięki wsparciu pozyskanemu z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej). RCOP prowadzi działalność doradczą oraz wsparcie dla podmiotów sektora pozarządowego (głównie nie prowadzących działalności gospodarczej) funkcjonujących na terenie Rzeszowa. Centrum oferuje podmiotom sektora pozarządowego dostęp do pomieszczeń, umożliwiając realizację działalności statutowej, dostęp do sal konferencyjnych, oferty szkoleniowej i

¹³¹ Sprawozdanie z realizacji „Programu współpracy Miasta Rzeszowa na 2014 rok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, Rzeszów 2014, s. 1, <http://bip.erzeszow.pl/wydzialyurzedumiasta/wydzial-zdrowia/sprawozdania/2014> (23.06.2015).

doradztwa, wsparcie przy tworzeniu partnerstw oraz przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych, jak również prowadzeniu księgowości i rozliczeń, a także prowadzeniu działań promocyjnych i w kontaktach z mediami¹³². Istotnym zadaniem RCOP jest prowadzenie i bieżąca aktualizacja bazy rzeszowskich organizacji pozarządowych, a także upowszechnianie informacji na temat wydarzeń, szkoleń oraz inicjatyw istotnych dla pomiotów pozarządowych.

Specyfiką rzeszowskiego sektora społecznego, obserwowaną od kilku lat, jest stopniowa profesjonalizacja i specjalizacja niektórych podmiotów. Dostrzegany rozwój nie dotyczy w jednakowym stopniu wszystkich organizacji pozarządowych. Wraz z postępującą specjalizacją i profesjonalizacją widoczne jest rozwarstwienie sektora, w obrębie którego obecnie wskazać można cztery grupy organizacji społecznych w zależności od pozyskiwanego przez nie wsparcia i dochodów. Pierwszą grupę stanowią organizacje duże, działające wręcz na zasadach rynkowych. To podmioty aplikujące o wsparcie głównie ze środków zewnętrznych (fundusze UE, Mechanizm Norweski, Fundusz Polsko-Szwajcarski). Realizacja dużych projektów pozwala im na zatrudnienie płatnego personelu (nawet do 40 osób) oraz ciągłość działań. Ich zasięg oddziaływania wykracza poza granice Miasta i województwa podkarpackiego. Działają one na skalę ogólnopolską, a nawet europejską. Drugą grupę organizacji, którą można wyodrębnić w strukturze Rzeszowskiego sektora pozarządowego, stanowią podmioty aplikujące o wsparcie w ramach programów regionalnych i konkursów grantowych organizowanych przez poszczególne ministerstwa oraz konkursów na realizację zadań publicznych organizowanych przez władze Miasta Rzeszowa. Trzecią grupą organizacji są podmioty sporadycznie aplikujące o wsparcie, częściej w charakterze „partnera” towarzyszącego liderowi, którym jest większa organizacja. Z kolei na czwartą grupę składają się organizacje hobbystyczne, które nie aplikują o zewnętrzne wsparcie. Funkcjonują w oparciu o składki członkowskie pokrywające ich sporadyczne działania. Podmioty tej grupy w praktyce nie realizują żadnych przedsięwzięć i mają raczej charakter „towarzyski”.

Kondycja sektora pozarządowego Rzeszowa nie wyróżnia się szczególnie na tle innych miast regionu, a także regionów ościennych. Podkarpackie miejskie organizacje pozarządowe cechuje głównie lokalny (gminny) zasięg oddziaływania, niewielki budżet oraz niewielka liczba osób zatrudnianych na etatach. Oznacza to, że w dużej mierze organizacje te mają charakter „hobbystyczny”, zrzeszają ludzi o podobnych poglądach, zainteresowaniach, ale ich siła oddziaływania jest niewielka. Generalnie niski (poza niektórymi przypadkami) poziom profesjonalizacji, przejawiający się brakiem płatnego personelu fachowego, powoduje, że jest im trudno aplikować o zewnętrzne źródła wsparcia. Ponadto osoby zrzeszone w tych organizacjach działają tam na zasadach wolontariatu, poza swoimi obowiązkami zawodowymi, co powoduje, że działalności społecznej nie mogą się poświęcić całkowicie. Zaangażowanie w organizacje pozarządowe i ich rozwój jest dla nich dodatkowym, a nie głównym zajęciem. Jednocześnie podkarpacki sektor społeczny na tle regionów ściennych nie wypada najgorzej.

¹³² Rzeszowskie Centrum Organizacji Pozarządowych, <http://rcop.rzeszow.pl> (28.06.2015).

Tab. 140. Członkostwo w organizacjach społecznych w województwach

Jednostka terytorialna	organizacje zrzeszające osoby fizyczne		suma członkostw w mln osób		odsetek członkostw – osoby fizyczne		odsetek kobiet wśród członkostw osób fizycznych	
	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012
	tys. szt.	tys. szt.	-	-	%	%	%	%
lubelskie	4,7	4,4	0,4	0,5	99,1	98,2	31,8	42,0
podkarpackie	4,6	4,7	0,4	0,3	98,8	97,5	31,7	37,0
podlaskie	2,3	2,3	0,2	0,2	98,9	98,0	36,0	34,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Niewielki odsetek organizacji pozarządowych zlokalizowanych w miastach województwa podkarpackiego prowadzi działalność gospodarczą. Pod tym względem sektor społeczny również niespecjalnie różni się sektora pozarządowego w miastach województwa lubelskiego czy podlaskiego (Tab. 141).

Tab. 141. Działalność organizacji pozarządowych

Jednostka terytorialna	Prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową				Prowadzące odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą			
	2008	2010	2012	2014	2008	2010	2012	2014
	%	%	%	%	%	%	%	%
lubelskie	85	74,9	77,4	BD	2	1,6	1,5	BD
podkarpackie	87	80,0	85,0	BD	2	2,0	1,6	BD
podlaskie	84	77,2	78,2	BD	3	1,9	1,8	BD

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

15.2. Podmioty ekonomii społecznej w strukturze sektora społecznego Rzeszowa

Coraz bardziej liczącą się grupą podmiotów społecznych w państwach Europy Zachodniej są tzw. podmioty ekonomii społecznej, które mogą stać się faktycznym partnerem samorządów w realizacji usług publicznych¹³³. System rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie podkarpackim (podobnie jak w całej Polsce) tworzony był w ramach projektu systemowego wdrażanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie (ROPS). Rozwój ekonomii społecznej w województwie był przedmiotem zainteresowania ROPS, Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, jak również organizacji pozarządowych realizujących projekty mające na celu wsparcie ekonomii społecznej lub/i będących ośrodkami wsparcia (tzw. OWES)¹³⁴. W samym Rzeszowie zlokalizowane były trzy instytucje pełniące funkcję operatorów wsparcia ekonomii

¹³³ Kooperatywy społeczne typu A we Włoszech świadczą usługi publiczne przejmowane od samorządów lokalnych w drodze kontraktów. Szerzej: V. Gonzales, *Italian Social Cooperatives and the Development of Civic Capacity: A Case of Cooperative Renewal?*, „The New Cooperativism” 2010, vol. 4, no. 1.

¹³⁴ Infrastruktura wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie podkarpackim obejmowała ośrodek wsparcia ekonomii społecznej oraz jego oddziały. Ośrodkiem wsparcia ES w województwie podkarpackim była Podkarpacka Agencja Konsultingowo-Doradcza Sp. z o.o. w Przemyśle z oddziałami w Sanoku i Jaśle. Zadanie to było realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnieniu sektora ekonomii społecznej Poddziałanie 7.2.2. Wsparcie ekonomii społecznej. Szerzej: *Ekonomia społeczna*, ROPS, <http://es.rops.rzeszow.pl/przykladowa-strona/> (26.06.2015).

społecznej, tj. Fundacja Akademia Obywatelska, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego oraz Stowarzyszenie B4¹³⁵.

Od końca 2014 r. Rzeszów jest siedzibą Podkarpackiego Klastra Ekonomii Społecznej – Lokomotywa (PEKS). Inicjatorem klastra był rzeszowski Instytut Ekonomii Społecznej. Obecnie w klastrze działa 14 instytucji, zarówno przedstawicieli sektora społecznego (w tym podmiotów pozarządowych i organizacji zaliczanych do ekonomii społecznej), publicznego, jak i prywatnego. Większość członków klastra ma swoje siedziby w Rzeszowie (w tym Instytut Ekonomii Społecznej, Uniwersytet Rzeszowski, Spółdzielnia socjalna ORTO-SPORT, Spółdzielnia socjalna Polifonia Project, Spółdzielnia socjalna Synergia, 4HC sp. z o.o.).

W zasadzie jedyną instytucją prowadzącą monitoring rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie podkarpackim był ROPS w Rzeszowie. Władze Miasta nie podejmowały dotąd działań monitorujących ten sektor. Nie jest on także przedmiotem szczególnego zainteresowania Rzeszowskiego Centrum Organizacji Pozarządowych. Z uwagi na specyfikę i zróżnicowanie form podmiotów zaliczanych do sektora ekonomii społecznej ROPS w Rzeszowie dzieli je na:

- podmioty reintegracji społecznej, w tym: zakłady aktywności zawodowej (ZAZ), warsztaty terapii zajęciowej (WTZ), centra integracji społecznej (CIS), kluby integracji społecznej (KIS),
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego – podmioty gospodarcze, w tym spółdzielnie socjalne.

Tab. 142. Podmioty ekonomii społecznej według stanu na 1 czerwca 2015 r.

Forma	Liczba w województwie podkarpackim	Liczba podmiotów w Rzeszowie
Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ)	8	2, w tym: 1) Zakład Aktywności Zawodowej Podkarpackiego Związku Organizatorów Zakładów Aktywności Zawodowej, 2) Zakład Aktywności Zawodowej Fundacji In Corpore
Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ)	37	2 – prowadzone przez Miasto MOPS
Centra Integracji Społecznej (CIS)	11	1 – prowadzone przez Rzeszowskie Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta
Kluby Integracji Społecznej (KIS)	10	0

¹³⁵ Patrz szerzej: Operatorzy wsparcia w ramach Poddziałania 7.2.2. Wsparcie ekonomii społecznej w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, <http://es.rops.rzeszow.pl/przykladowa-strona/> (26.06.2015).

Forma	Liczba w województwie podkarpackim	Liczba podmiotów w Rzeszowie
Spółdzielnie socjalne	79	8, w tym: <ol style="list-style-type: none"> 1. Socjalna Spółdzielnia Usługowa i Artystyczno-Produkcyjna „RES PENTUM” 2. Spółdzielnia Socjalna Usługowa i Artystyczno-Krawiecka „DANCE” 3. Spółdzielnia Socjalna „INSTYTUT SPORTÓW WALKI” 4. Spółdzielnia Socjalna „KOLAR BEAUTY” 5. Spółdzielnia Socjalna ORTO-SPORT 6. Spółdzielnia Socjalna Polska Marka 7. Spółdzielnia Socjalna REVITAL-MED 8. Spółdzielnia Socjalna SYNERGIA
Zakład Pracy Chronionej	75	15, w tym: <ol style="list-style-type: none"> 1. Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „ROJAX”, „ELE-COMP” Sp. z o.o. 2. MULTIFARB” Sp. z o.o. 3. „POLKEMIC Sp. z o.o. 4. Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy „MARGO” Surmiak Ryszard Józef 5. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „DREWNOTECH” Flis Henryk 6. MARMA POLSKIE FOLIE 7. Półtorak Mariusz 8. Agencja Promocyjna „KOMFORT MARKET” 9. Beata Kaczyńska, „ZMM MAXPOL” ZPCHr 10. Andrzej Polak 11. Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „GARDA” Zbigniew Kalamarz 12. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe 13. „ALTA”, Wytwórnia Szablonów Kreślonych – Leniar Spółka Jawna 14. ELEKTO-NET Spółka z o.o. 15. HELIOS Krzysztof Kozdraś Sp. j., Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „GARDA” Sp. z o.o.

Źródło: Opracowanie na podstawie: Rejestru Klubów Integracji Społecznej w województwie podkarpackim, Podkarpacki Urząd Wojewódzki; Rejestru Zakładów Aktywności Zawodowej w województwie podkarpackim, Podkarpacki Urząd Wojewódzki; Rejestru Centrów Integracji Społecznej w województwie podkarpackim, Podkarpacki Urząd Wojewódzki; Wykazu Zakładów Pracy Chronionej, Podkarpacki Urząd Wojewódzki, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie/Oddział Pomocy Społecznej i Analiz.

16. Zarządzanie Miastem

16.1. Zarządzanie finansami Miasta

16.1.1 Struktura oraz dynamika zmian dochodów i wydatków budżetu Miasta w latach 2010–2014

Podstawę gospodarki finansowej każdej jednostki samorządu terytorialnego stanowi budżet będący rocznym planem dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów danej jednostki. Jest on istotnym źródłem informacji zarówno o sposobach pozyskiwania środków finansowych (a także ich wielkości), jak i kierunkach ich wydatkowania. Właściwe zarządzanie finansami lokalnymi wymaga rzetelnej identyfikacji, analizy i interpretacji procesów zachodzących w sferze finansowej, przede wszystkim z punktu widzenia racjonalności gospodarowania środkami, jak i ich bezpieczeństwa.

Analiza sytuacji finansowej Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014 została przeprowadzona w oparciu o dane historyczne pochodzące ze sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014. Poszczególne kategorie finansowe (dochody, wydatki) – dla lepszego ich porównania – zostały zaprezentowane w ujęciu realnym (w cenach stałych z roku 2014).

Dochody budżetowe Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014 kształtowały się (w ujęciu realnym) tak, jak pokazuje to Tab. 143. Kolejne tabele (Tab. 144, Tab. 145) prezentują natomiast ich strukturę oraz dynamikę zmian w analizowanym okresie.

Tab. 143. Dochody budżetowe Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 według działów klasyfikacji budżetowej w cenach stałych 2014 r. (w zł)

Dochody budżetowe	2010	2011	2012	2013	2014
oświata i wychowanie	19 794 746,41	15 614 538,99	13 477 000,69	18 525 216,45	24 324 153,89
edukacyjna opieka wychowawcza	4 231 652,95	4 599 306,00	3 452 950,35	2 468 855,37	2 235 015,49
ochrona zdrowia	2 704 093,35	0,00	0,00	0,00	0,00
pomoc społeczna	58 471 495,71	58 519 829,06	54 865 483,42	56 142 063,66	53 985 154,19
informatyka	0,00	0,00	0,00	2 967 811,40	0,00
pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	2 208 823,41	0,00	0,00	0,00	7 161 957,36
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	11 010 690,97	5 138 952,65	5 938 241,93	2 102 203,07	9 549 915,47
dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek	305 271 494,68	333 839 632,65	335 298 971,08	356 328 242,88	390 693 706,61
pozostałe dochody	2 045 671,20	18 150 459,04	12 081 980,20	11 487 155,00	91 60179,21
rolnictwo i łowiectwo	38 112 149,05	0,00	0,00	0,00	0,00
kultura fizyczna	0,00	0,00	25 524 612,99	5 707 077,66	5 907 474,80
transport i łączność	15 394 279,90	16 924 442,36	137 637 054,94	189 542 069,10	154 487 316,01
gospodarka mieszkaniowa	30 331 507,64	35 942 790,90	29 163 183,18	26 809 031,63	25 679 761,93
administracja publiczna	1 804 457,32	0,00	0,00	0,00	0,00
działalność usługowa	2 082 790,64	0,00	0,0	0,00	0,00

Dochody budżetowe	2010	2011	2012	2013	2014
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	16 489 217,54	13 497 728,85	13 878 701,09	13 883 019,29	130 448 13,05
różne rozliczenia	272 696 519,68	281 001 579,22	288 554 224,84	269 818 704,97	273 030 539,52
DOCHODY OGÓŁEM	782 649 590,44	783 229 250,74	919 872 404,69	955 781 450,50	969 259 987,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Dochody budżetowe Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 wzrosły nominalnie z poziomu 698 981 504,37 zł do 969 259 987,53 zł. W ujęciu realnym ich wartość wzrosła o 186 610 397,09 zł (23,84%), przy czym zmiany w poszczególnych latach wykazywały pewne zróżnicowanie. Dochody w latach 2010–2011 oraz 2012–2014 charakteryzowały się stabilnością, a zmiany (z roku na rok) sięgały maksymalnie 3%. Zauważalny jest natomiast wyraźny wzrost dochodów w latach 2011–2012, na poziomie 17,45% w ujęciu realnym (w ujęciu nominalnym jest to 22,5%).

Tab. 144. Struktura dochodów budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
oświata i wychowanie	2,53 %	1,99 %	1,47 %	1,94 %	2,51 %
edukacyjna opieka wychowawcza	0,54 %	0,59 %	0,38 %	0,26 %	0,23 %
ochrona zdrowia	0,35 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
pomoc społeczna	7,47 %	7,47 %	5,96 %	5,87 %	5,57 %
informatyka	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,31 %	0,00 %
pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,28 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,74 %
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,41 %	0,66 %	0,65 %	0,22 %	0,98 %
dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek	39,00 %	42,62 %	36,45 %	37,28 %	40,31 %
pozostałe dochody	0,26 %	2,32 %	1,31 %	1,20 %	0,94 %
rolnictwo i łowiectwo	4,87 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
kultura fizyczna	0,00 %	0,00 %	2,77 %	0,60 %	0,61 %
transport i łączność	1,97 %	2,16 %	14,96 %	19,83 %	15,94 %
gospodarka mieszkaniowa	3,87 %	4,59 %	3,17 %	2,81 %	2,65 %
administracja publiczna	0,23 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
działalność usługowa	0,27 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2,11 %	1,72 %	1,51 %	1,45 %	1,35 %
różne rozliczenia	34,84 %	35,88 %	31,37 %	28,23 %	28,17 %

Źródło: sprawozdania budżetowe Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Tab. 145. Dynamika zmian wybranych dochodów budżetowych Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 według działów klasyfikacji budżetowej (w %)

	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2014/2011
oświata i wychowanie	78,88	86,31	137,46	131,30	122,88
edukacyjna opieka wychowawcza	108,69	75,08	71,50	90,53	52,82
pomoc społeczna	100,08	93,76	102,33	96,16	92,33
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	46,67	115,55	35,40	454,28	86,73
dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek	109,36	100,44	106,27	109,64	127,98
pozostałe dochody	887,36	66,57	95,08	79,74	447,78
transport i łączność	109,94	813,24	137,71	81,51	1 003,54
gospodarka mieszkaniowa	118,50	81,14	91,93	95,79	84,66
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	81,86	102,82	100,03	93,96	79,11
różne rozliczenia	103,05	102,69	95,31	101,19	100,12
DOCHODY OGÓLEM	100,07	117,45	103,90	101,41	123,84

Źródło: opracowanie na podstawie sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Kluczową rolę w strukturze dochodów budżetowych Rzeszowa (Tab. 144) odgrywają przede wszystkim rozliczenia różne (w tym subwencja ogólna) oraz dochody od osób prawnych i fizycznych, jak również od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej, które obejmują m.in. wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych, wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych, a także wpływy z podatków i opłat lokalnych. W tej kategorii warto zwrócić uwagę na kilka wybranych źródeł zasilania finansowego (Tab. 146).

Tab. 146. Wybrane dochody podatkowe Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 w cenach stałych 2014 roku (w %)

Podatek	2010	2011	2012	2013	2014
podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)	158 239 954,30	177 878 826,66	183 196 382,41	186 367 549,83	198 495 224,00
podatek dochodowy od osób prawnych (CIT)	18 040 082,46	21 682 764,33	17 562 165,39	20 864 054,05	16 500 280,87
podatek od nieruchomości	89 836 016,23	98 196 529,98	97 454 591,54	100 731 622,51	105 597 042,84
podatek od czynności cywilnoprawnych	8 683 663,72	11 516 224,51	8 375 6336,26	89 913 920,85	9 413 110,56

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Kolejną istotną kategorią dochodową w budżecie jednostki samorządu terytorialnego jest subwencja ogólna. Jest wielkość, jak i udział w strukturze dochodów budżetowych Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 prezentuje Tab. 147.

Tab. 147. Subwencja ogólna w budżecie Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 (w zł)

	2010	2011	2012	2013	2014
subwencja ogólna	236 823 560,00	247 964 380,00	257 343 909,00	264 327 262,00	266 939 059,00
udział w strukturze	33,9 %	34,6 %	29,3 %	27,9 %	27,5 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Wielkość środków pozyskiwanych przez Miasto Rzeszów z tytułu subwencji w ciągu ostatnich pięciu lat charakteryzowała się praktycznie niezmiennością, co wyraźnie widać w ujęciu realnym. Wartość subwencji ogólnej w każdym roku kształtowała się na porównywalnym poziomie w przedziale od 265 mln zł do 270 ml zł, przy czym wartości wyższe były właściwe dla lat 2011–2012. Efektem utrzymywania się stałej wielkości środków transferowych z tytułu subwencji, przy równoczesnym wzroście dochodów ogółem, jest zmniejszenie się udziału subwencji w dochodach ogółem. Biorąc pod uwagę polskie miasta na prawach powiatu (według danych Ministerstwa Finansów), zauważyć można nieco odmienną sytuację – wielkość udziału subwencji ogólnej w dochodach wykazuje niewielkie wahania i kształtuje się na poziomie od 19,9 do 21,7%.

Wydatki budżetowe realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego są pochodną zadań i kompetencji właściwych dla poszczególnych jednostek. Wśród zadań realizowanych przez jednostki samorządu wyróżnić można przede wszystkim zadania własne, właściwe dla danego szczebla organizacyjnego, jak i zadania zlecone, przekazywane w drodze ustawowej lub na mocy porozumień (zawieranych zarówno z administracją rządową, jak i innymi jednostkami samorządu). Warto jednak podkreślić, że zadania przejmowane przez jednostki samorządu w drodze porozumień stanowią znikomą część zadań i często mają charakter incydentalny. Wielkość wydatków Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 – w podziale według realizowanych zadań, ich strukturę, jak i dynamikę zmian tych wydatków, w ujęciu realnym prezentują Tab. 148, Tab. 149 i Tab. 150.

Tab. 148. Wydatki budżetowe Miasta Rzeszowa według rodzaju zadań w latach 2010–2014 w cenach roku 2014 (w zł)

Wydatki	2010	2011	2012	2013	2014
wydatki na zadania własne	809 471 041,30	825 330 691,52	913 248 498,91	932 732 596,55	1 002 548 156,21
wydatki na zadania w ramach porozumień z JST	2 057 371,65	2 864 075,80	1 922 636,48	3 123 295,41	3 073 783,72
wydatki z zakresu administracji rządowej	52 007 151,17	48 429 992,66	46 858 029,56	46 246 309,33	46 199 747,56
wydatki – porozumienia z administracją rządową	107 508,49	58 321,36	88 573,09	165 283,48	121 550,47
WYDATKI OGÓŁEM	863 643 072,61	876 673 091,34	962 117 738,04	982 267 394,77	1 051 945 251,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Wydatki budżetowe Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 wzrosły nominalnie z poziomu 771 316 488,89 zł do kwoty 1 051 945 251,96 zł. W ujęciu realnym oznaczało to zmianę o 188 302 179,35 zł (21,8%). Zmiana ta była mniejsza niż w przypadku dochodów (23,8%), przy czym jednak warto zauważyć, iż o ile dochody charakteryzowały się znaczącym wzrostem w roku 2011, a potem tempo wzrostu wyraźnie spadło, o tyle w

przypadku wydatków przyrosty są bardziej stałe i porównywalne, zwłaszcza w okresach dwuletnich.

Tab. 149. Struktura wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według rodzaju zadań w latach 2010–2014

Wydatki	2010	2011	2012	2013	2014
wydatki na zadania własne	93,73%	94,14%	94,92%	94,96%	95,30%
wydatki na zadania w ramach porozumień z JST	0,24%	0,33%	0,20%	0,32%	0,29%
wydatki na zadania z zakresu administracji rządowej	6,02%	5,52%	4,87%	4,71%	4,39%
wydatki na zadania (porozumienia z administracją rządową)	0,01%	0,01%	0,01%	0,02%	0,01%

Źródło: sprawozdania budżetowe Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Tab. 150. Dynamika zmian wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według rodzaju zadań w latach 2010–2014 (w %)

Wydatki	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2014/2010
wydatki na zadania własne	101,96	110,65	102,13	107,49	123,85
wydatki na zadania w ramach porozumień z JST	139,21	67,13	162,45	98,41	149,40
wydatki na zadania z zakresu administracji rządowej	93,12	96,75	98,69	99,90	88,83
wydatki – porozumienia z administracją rządową	54,25	151,87	186,61	73,54	113,06
WYDATKI OGÓŁEM	101,51	109,75	102,09	107,09	121,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Warto zauważyć, iż w analizowanym okresie wystąpił mający charakter stały wzrost udziału wydatków na zadania własne, przy równoczesnym zmniejszeniu udziału wydatków na zadania z zakresu administracji rządowej. Zauważalne jest to zwłaszcza w Tab. 150, w przypadku dynamiki zmian pomiędzy latami granicznymi (wzrost o prawie 25%). Ten kierunek wydaje się jak najwłaściwszy, ze względu na fakt, iż zadania z zakresu administracji rządowej nie należą do kompetencji poszczególnych jednostek, a także w związku z funkcjonującym systemem finansowania takich zadań. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (art. 49) jednostka samorządu, wykonująca zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, jak i inne zadania zlecone ustawami, otrzymuje z budżetu państwa dotacje celowe w wysokości pozwalającej na realizację tych zadań. Wysokość przekazywanych środków jest ustalana zgodnie z obowiązującymi zasadami, przyjętymi w budżecie państwa w stosunku do środków tego rodzaju. Skutkuje to jednak w przypadku części jednostek samorządu brakiem adekwatności pomiędzy wielkością środków a rozmiarami zadań i koniecznością angażowania środków własnych jednostek. Kolejne

zestawienie (Tab. 151) pokazuje konkretne przeznaczenie wydatków budżetowych pogrupowanych według działów klasyfikacji budżetowej.

Tab. 151. Wydatki budżetowe Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014 (w zł)

Wydatki	2010	2011	2012	2013	2014
oświata i wychowanie	325 677 587,46	325 406 960,72	339 324 603,23	327 387 991,34	347 177 073,37
edukacyjna opieka wychowawcza	31 094 149,51	31 339 994,83	32 478 415,08	31 604 103,34	35 768 374,72
ochrona zdrowia	10 690 411,81	10 643 894,82	9 670 062,56	9 316 548,26	9 924 449,81
pomoc społeczna	104 131 297,33	104 276 332,44	99 625 439,78	102 316 797,46	99 933 064,59
pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	13 951 107,60	14 626 949,49	15 512 026,02	15 696 920,00	22 348 457,50
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	60 114 886,69	56 172 450,56	55 550 062,34	75 796 634,12	85 663 657,01
kultura i ochrona dziedzictwa	18 225 324,44	15 792 507,20	15 619 291,39	18 126 342,05	16 076 932,12
kultura fizyczna i sport	8 944 607,55	30 140 795,99	44 042 617,57	14 551 604,31	16 368 042,53
pozostałe	10 013 859,87	1 578 790,43	716 885,58	4 095 090,21	2 847 192,00
rolnictwo i łowiectwo	44 837 090,04	0,00	0,00	0,00	0,00
transport i łączność	119 726 054,49	155 730 668,95	214 095 461,68	259 661 606,67	293 111 572,77
gospodarka mieszkaniowa	27 652 888,23	30 093 384,39	27 514 270,43	21 932 853,94	21 337 663,04
działalność usługowa	0,00	7246277,82	9231657,94	8469899,51	8 353 810,91
administracja publiczna	49 667 423,26	54 235 675,41	56 523 976,79	53 046 975,92	55 019 132,83
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	22 502 185,34	18 491 678,31	18 578 139,49	18 240 443,26	17 469 188,09
obsługa długu publicznego	10 544 924,61	13 624 912,48	18 757 432,01	17 047 611,06	14 431 137,64
różne rozliczenia	5 869 364,39	7 271 808,51	4 877 396,14	4 975 973,30	6 113 489,03
WYDATKI OGÓŁEM	863 643 972,61	876 673 091,34	962 117 738,04	982 267 394,77	105 1943 237,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Strukturę wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014 przedstawiono poniżej.

Tab. 152. Struktura wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014

Dział	2010	2011	2012	2013	2014
oświata i wychowanie	37,71%	37,12%	35,27%	33,33%	33,00%
edukacyjna opieka wychowawcza	3,60%	3,58%	3,38%	3,22%	3,40%
ochrona zdrowia	1,24%	1,21%	1,01%	0,95%	0,94%
pomoc społeczna	12,06%	11,89%	10,36%	10,42%	9,50%
pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	1,62%	1,67%	1,61%	1,60%	2,13%
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	6,96%	6,41%	5,77%	7,71%	8,14%
kultura i ochrona dziedzictwa	2,11%	1,80%	1,62%	1,84%	1,53%
kultura fizyczna i sport	1,04%	3,44%	4,58%	1,48%	1,56%
pozostałe	1,16%	0,18%	0,07%	0,42%	0,27%
rolnictwo i łowiectwo	5,19%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Dział	2010	2011	2012	2013	2014
transport i łączność	13,86%	17,76%	22,25%	26,43%	27,87%
gospodarka mieszkaniowa	3,20%	3,43%	2,86%	2,23%	2,03%
działalność usługowa	0,00%	0,83%	0,96%	0,86%	0,79%
administracja publiczna	5,75%	6,19%	5,87%	5,40%	5,23%
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2,60%	2,11%	1,93%	1,86%	1,66%
obsługa długu publicznego	1,22%	1,55%	1,95%	1,74%	1,37%
różne rozliczenia	0,68%	0,83%	0,51%	0,51%	0,58%

Źródło: sprawozdania budżetowe Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Podstawową pozycję wśród pozycji wydatkowych Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 stanowiły wydatki na oświatę i wychowanie, co jest typowe dla wszystkich jednostek podstawowych, w tym także miast na prawach powiatu. Z racji charakteru jednostki (miasto na prawach powiatu) istotną grupę wydatków stanowiły wydatki na transport i łączność, które w badanym okresie ponad dwukrotnie zwiększyły swoją wartość.

Tab. 153. Dynamika zmian wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014 (w %)

Dział	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2014/2011
oświata i wychowanie	99,92	104,28	96,48	106,04	106,60
edukacyjna opieka wychowawcza	100,79	103,63	97,31	113,18	115,03
ochrona zdrowia	99,56	90,85	96,34	106,52	92,84
pomoc społeczna	100,14	95,54	102,70	97,67	95,97
pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	104,84	106,05	101,19	142,37	160,19
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	93,44	98,89	136,45	113,02	142,50
kultura i ochrona dziedzictwa	86,65	98,90	116,05	88,69	88,21
kultura fizyczna i sport	336,97	146,12	33,04	112,48	182,99
pozostałe	15,77	45,41	571,23	69,53	28,43
rolnictwo i łowiectwo	0,00	-	-	-	-
transport i łączność	130,07	137,48	121,28	112,88	244,82
gospodarka mieszkaniowa	108,83	91,43	79,71	97,29	77,16
działalność usługowa	-	127,40	91,75	98,63	-
administracja publiczna	109,20	104,22	93,85	103,72	110,78
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	82,18	100,47	98,18	95,77	77,63
obsługa długu publicznego	129,21	137,67	90,88	84,65	136,85
różne rozliczenia	123,89	67,07	102,02	122,86	104,16
WYDATKI OGÓŁEM	101,51	109,75	102,09	107,09	121,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Kolejne zestawienie wydatków (Tab. 154) prezentuje ujęcie w podziale na wydatki bieżące i majątkowe. Zgodnie z ustawą o finansach publicznych (art. 236) wydatkami

bieżącymi są wydatki budżetowe niebędące wydatkami majątkowymi, czyli wydatkami na inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym na programy i projekty realizowane ze środków zagranicznych w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu, jak i wydatkami na zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego. Cechą wydatków bieżących jest ich zazwyczaj liniowy i powtarzalny charakter. W przypadku Rzeszowa w badanym okresie wydatki te kształtowały się na poziomie od 72,21 do 78,58%, co można uznać za poziom jak najbardziej stabilny. Wydatki te tworzyły przede wszystkim wynagrodzenia i pochodne jednostek budżetowych oraz statutowe wydatki jednostek budżetowych, których udział w wydatkach bieżących wyniósł około 80%.

Tab. 154. Struktura wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014

Kategoria	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki bieżące	75,68 %	78,58 %	75,97 %	74,95 %	72,21 %
Wydatki majątkowe	24,32 %	21,42 %	24,03 %	25,05 %	27,29 %

Źródło: sprawozdania budżetowe Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Pozostała część wydatków budżetowych miała charakter majątkowy i przeznaczona była głównie na inwestycje. Wydatki te są zdeterminowane wielkością wydatków bieżących, które w pierwszej kolejności pokrywane są z budżetu. Ich udział w wydatkach ogółem traktowany jest często jako wyznacznik samodzielności finansowej jednostki, jak również jeden z mierników poziomu jej rozwoju. Warto podkreślić, iż odsetek wydatków majątkowych Rzeszowa był znacznie wyższy niż w przeciętnym polskim mieście na prawach powiatu. Jak wynika z informacji Ministerstwa Finansów, w całym analizowanym okresie (za wyjątkiem roku 2011, gdy udziały te były porównywalne) udziały wydatków majątkowych ustalone dla wszystkich miast na prawach powiatu były niższe niż w Rzeszowie (w latach 2012–2014 o 4–6%).

Analizując sytuację finansową jednostki samorządu terytorialnego, warto wyznaczyć i zinterpretować określone wskaźniki finansowe. Jednym z takich wskaźników jest nadwyżka finansowa, uznawana za jeden z podstawowych wskaźników kondycji finansowej jednostki samorządu. Konstrukcja wskaźnika oparta jest na relacji pomiędzy bieżącymi dochodami i wydatkami budżetowymi i utożsamiana jest z dodatnim wynikiem bieżącym budżetu (analogicznie wynik ujemny określany jest mianem deficytu bieżącego). Nadwyżka finansowa informuje przede wszystkim o możliwości wydatkowania środków na cele inwestycyjne (im wyższa wartość nadwyżki, tym sytuacja jednostki postrzegana jest jako lepsza). Za zdecydowanie niekorzystną uznaje się sytuację braku nadwyżki operacyjnej w okresie przekraczającym rok, gdyż może to pociągnąć za sobą negatywne konsekwencje, przykładowo w postaci wyprzedawania majątku lub zaciągania zobowiązań w celu sfinansowania wydatków bieżących. Równocześnie warto podkreślić fakt, że pojawienie się nadwyżki operacyjnej z reguły jest efektem przemyślanej i prowadzonej w sposób konsekwentny polityki finansowej, przede wszystkim dochodowej, i nie ma raczej charakteru przypadkowego, zwłaszcza w dłuższej perspektywie. Wielkość nadwyżki operacyjnej zrealizowanej w przypadku Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 przedstawia Tab. 155.

Tab. 155. Nadwyżka operacyjna Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014

Kategoria	2010	2011	2012	2013	2014
Nadwyżka operacyjna	26 395 466	28 841 599	21 595 635	38 775 988	49 689 703

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych Miasta Rzeszowa za lata 2010–2014.

Nadwyżka operacyjna wykorzystywana jest także w konstrukcji innych wskaźników, które pokazują możliwości finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych środkami własnymi (wskaźnik samofinansowania) czy też wskaźnik relacji nadwyżki finansowej do wydatków

bieżących określający stopień obciążenia, przy czym – co podkreślane jest w literaturze przedmiotu – sama nadwyżka operacyjna jest niewystarczająca do oceny kondycji finansowej jednostki, przede wszystkim ze względu na brak uwzględnienia kategorii majątkowych oraz przychodowo-rozchodowych, mających istotny wpływ na sytuację finansową badanego podmiotu.

Zestawienie dochodów i wydatków budżetowych pozwala na określenie wyniku finansowego, który w przypadku Rzeszowa prezentuje poniższa tabela.

Tab. 156. Wynik finansowy budżetu Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 (w zł)

Kategoria	2010	2011	2012	2013	2014
wynik finansowy	-72 334 985	-85 626 171,32	-40375927,89	-26 249 697,00	-82 683 250,43

Źródło: sprawozdania budżetowe Miasta Rzeszowa za lata 2010-2014.

W całym analizowanym okresie budżet Miasta Rzeszowa zamykał się deficytem, którego wielkość podlegała istotnym zmianom. Pojawienie się deficytu związane jest z koniecznością wskazania źródeł jego sfinansowania, do których, zgodnie z ustawą o finansach publicznych (art. 217), należą przychody pochodzące ze sprzedaży papierów wartościowych wyemitowanych przez jednostkę samorządu, kredytów, pożyczek, prywatyzacji majątku jednostki, nadwyżki budżetowej z lat wcześniejszych, jak również wolnych środków. W przypadku Miasta Rzeszowa analiza sprawozdań budżetowych za lata 2010–2014 pozwala stwierdzić, że w okresie tym do podstawowych źródeł finansowania Miasta należały przychody z emisji obligacji komunalnych, pożyczki i kredyty krajowe oraz zagraniczne (w tym kredyt z EBI), wolne środki.

Wykorzystanie trzech pierwszych z przywołanych wcześniej źródeł finansowania deficytu budżetowego związane jest z generowaniem długu. Do końca 2013 r. poziom zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego regulowany był przez dwa podstawowe wskaźniki. Określały one maksymalną wielkość zadłużenia jednostki samorządu, która nie mogła przekroczyć 60% planowanych w danym roku dochodów (wskaźnik zadłużenia), oraz maksymalną wartość wydatków możliwych do poniesienia w danym roku przez jednostkę w związku z obsługą jej zadłużenia, która została ustalona na poziomie 15% planowanych dochodów (wskaźnik obsługi zadłużenia). Wskaźnik ogólnego zadłużenia Miasta Rzeszów w latach 2010–2013 mieścił się w przedziale od 38,40 do 49,41%, przy czym wykazywał tendencję wzrostową. Ze względu na swoją „uniwersalność”, a co za tym idzie zastosowanie we wszystkich jednostkach samorządu, bez względu na ich charakter, wielkość, faktyczny potencjał ekonomiczny, wskaźniki te podlegały krytyce, która przyczyniła się do wprowadzenia tzw. indywidualnego wskaźnika zadłużenia, który zaczął obowiązywać w roku 2014. Wskaźnik ten, wyliczany odrębnie w odniesieniu do każdej jednostki samorządu terytorialnego, oparty został na analizie danych finansowych tej jednostki pochodzących z trzech lat poprzedzających dany rok budżetowy, m.in. takich jak dochody ogółem, dochody bieżące, dochody ze sprzedaży majątku oraz wydatki bieżące. Intencją ustawodawcy było przede wszystkim umożliwienie poszczególnym jednostkom oddziaływanie na poziom dopuszczalnego zadłużenia poprzez kształtowanie określonych kategorii finansowych. Z drugiej jednak strony bazowanie na danych historycznych może się okazać w przyszłości zagrożeniem dla części jednostek ze względu na możliwość „przeszacowania”, co może znacząco utrudnić ich bezpieczne funkcjonowanie. Sytuacja każdej jednostki samorządu może również ulec zmianie pod wpływem czynników tak jedno-, jak i egzogenicznych. Wielkość indywidualnego wskaźnika zadłużenia w przypadku Rzeszowa uwzględniono w prognozie na lata 2015–2021.

16.1.2 Prognoza dochodów i wydatków budżetu Miasta

Wieloletnia prognoza finansowa to obecnie jedno z podstawowych narzędzi wieloletniego planowania finansowego w jednostkach samorządu terytorialnego, które zostało wprowadzone ustawą o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. Celem wprowadzenia takiego rozwiązania było przede wszystkim umożliwienie oceny sytuacji finansowej (w tym zdolności do zaciągania zobowiązań) przez wszystkie zainteresowane podmioty (władze, organy nadzoru, mieszkańców, innych interesariuszy) i lepszego zarządzania finansami w perspektywie długofalowej. W zamierzeniu ustawodawcy – aby faktycznie stanowić narzędzie zarządzania o charakterze długofalowym – musi ona obejmować okres roku budżetowego oraz co najmniej trzech kolejnych lat. Okres objęty wieloletnią prognozą nie może być jednak krótszy niż okres, na który przyjęto limity wydatków. Równocześnie ustawodawca obliguje jednostki samorządu do sporządzania prognozy długu (stanowiącej element wieloletniej prognozy finansowej) na taki okres, na jaki zostały zaciągnięte zobowiązania, co w praktyce w przypadku większości jednostek oznacza okres kilkunasto- lub kilkudziesięcioletni. W przypadku Rzeszowa wieloletnia prognoza finansowa przyjęta w styczniu 2015 r. obejmuje lata 2015–2039.

Zgodnie z art. 226 ust. 1 ustawy o finansach publicznych wieloletnia prognoza finansowa powinna określać – dla każdego roku objętego prognozą – co najmniej takie wielkości jak:

- 1) dochody bieżące oraz wydatki bieżące budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w tym na obsługę długu, gwarancje i poręczenia,
- 2) dochody majątkowe, w tym dochody ze sprzedaży majątku, oraz wydatki majątkowe budżetu jednostki samorządu terytorialnego,
- 3) wynik budżetu jednostki samorządu terytorialnego,
- 4) przeznaczenie nadwyżki albo sposób sfinansowania deficytu,
- 5) przychody i rozchody budżetu jednostki samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanego do zaciągnięcia,
- 6) kwotę długu jednostki samorządu terytorialnego oraz sposób sfinansowania jego spłaty,
- 7) relacje pomiędzy planowanymi wydatkami bieżącymi i planowanymi dochodami bieżącymi, wykonanymi wydatkami bieżącymi i wykonanymi dochodami bieżącymi, jak i indywidualny wskaźnik zadłużenia – wynikające z art. 242–244 ustawy,
- 8) kwoty wydatków bieżących i majątkowych wynikających z limitów wydatków na planowane i realizowane wieloletnie przedsięwzięcia związane z programami z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz innych środków ze źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi, jak również umowami o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Jednym z wymogów narzuconych przez ustawodawcę w zakresie konstruowania wieloletniej prognozy finansowej jest to, aby była realistyczna, co oznacza, że powinna uwzględniać – w danym momencie i przy danym poziomie wiedzy – wszystkie wielkości i zdarzenia, które mogą wpływać sytuację finansową jednostki.

Przyjęte w wieloletniej prognozie finansowej Miasta Rzeszowa założenia i oszacowane wielkości poszczególnych kategorii finansowych w całym analizowanym okresie gwarantują spełnienie wymogów ustawy o finansach publicznych wynikających z art. 242–244 ustawy. Szczegóły na stronie internetowej:

<http://bip.erzeszow.pl/finanse/wieloletnia-prognoza-finansowa-miasta-rzeszowa/2015-r>.

16.1.3 Pozyskiwanie środków pomocowych oraz projekty współfinansowane ze źródeł zewnętrznych

Gmina Miasto Rzeszów zrealizowała łącznie 276 projektów współfinansowanych z UE. Łączna wartość tych projektów wynosi 1352,6 mln zł, z czego kwota dofinansowania ze środków UE wyniosła 917,5 mln zł. Największą część dotacji przeznaczono na zadania z zakresu infrastruktury drogowej i komunikacyjnej (607,6 mln zł). Kolejne projekty dotyczyły: infrastruktury ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom (155,5 mln zł), edukacji (68 mln zł), nowoczesnych technologii i informatyzacji (29,9 mln zł), infrastruktury sportowej (27,4 mln zł), zdrowia i opieki społecznej (13,1 mln zł).

Dzięki wsparciu z funduszy europejskich wybudowano oraz zmodernizowano 37,8 km dróg, podłączono do Internetu szerokopasmowego ponad 180 obiektów publicznych oraz zapewniono darmowy dostęp do Internetu mieszkańcom. Zrewitalizowano Rynek Staromiejski, rozbudowano Podziemną Trasę Turystyczną, wybudowano 18,21 km kanalizacji sanitarnej. Wybudowano ponadto nowy budynek dydaktyczny Zespołu Szkół Gospodarczych, powstało Regionalne Centrum Kształcenia Zawodowego w Zakresie Nowoczesnych Technologii, utworzono Zakład Wodolecznictwa i Rehabilitacji w Szpitalu Miejskim. Pieniądze unijne wykorzystano także do wybudowania nowej drogi łączącej Miasto z autostradą A4 i drogą ekspresową S-19, zakupu 80 ekologicznych autobusów, stworzenia nowoczesnego zaplecza sportowego na Stadionie Miejskim. Dzięki dofinansowaniu projektów edukacyjnych poszerzono ofertę i atrakcyjność zajęć w rzeszowskich szkołach i przedszkolach.

Rzeszów może poszczycić się również licznymi projektami dofinansowanymi ze środków budżetu państwa. Łączna suma zrealizowanych projektów to ponad 114 mln zł, z czego dofinansowanie z budżetu państwa wynosi 35,5 mln zł. Pieniądze zostały przeznaczone w głównej mierze na wsparcie sportu w szkołach – budowę boisk, skateparku, białego orlika, hal sportowych (32,9 mln zł), przebudowy i modernizację dróg (23,4 mln zł), modernizację żłobków i innych instytucji publicznych w Rzeszowie (19,2 mln zł), rewitalizację terenów zielonych, parków (2,1 mln zł), likwidację barier komunikacyjnych zakup pojazdów transportowych dla osób niepełnosprawnych, DPS-ów (1,8 mln zł), instalacje solarne na budynkach użyteczności publicznej (1,2 mln zł) oraz zapobieganie zagrożeniom – poprzez doposażenie jednostek straży pożarnej czy system monitoringu i ostrzegania powodziowego (315 tys. zł).

16.2. Zarządzanie mieniem komunalnym¹³⁶

Gospodarowanie majątkiem Gminy Miasto Rzeszów określone jest w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.) oraz w następujących aktach prawnych:

- w ustawie z dnia 10 maja 1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 32, poz. 191 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 330 z późn. zm.),

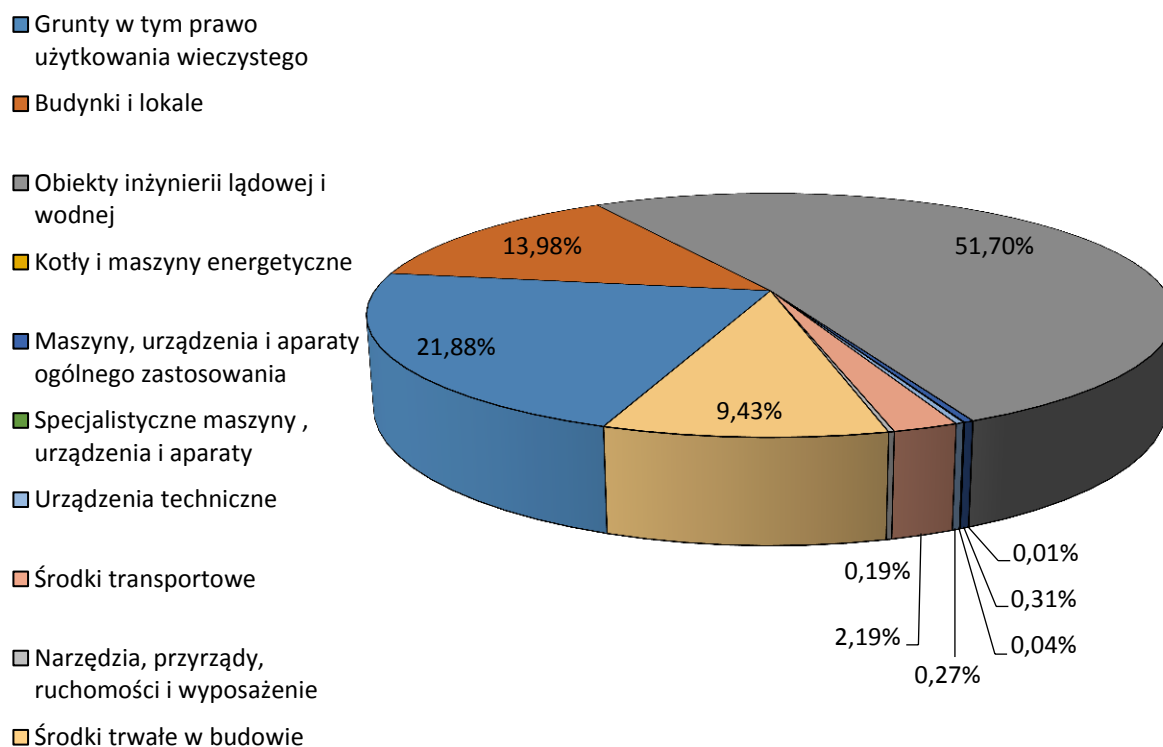
¹³⁶ Informacje i dane o stanie mieszkaniowych zasobów komunalnych zawarte są w rozdziale „Mieszkalnictwo”.

- w ustawie z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 45, poz. 236 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1774 z późn. zm.),
- w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2010 r. w sprawie Klasyfikacji Środków Trwałych KŚT (Dz. U. Nr 242, poz. 1622),
- w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 520 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 849 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133 poz. 872 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczegółowych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji z zakresie dróg publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2031).

Na jednego mieszkańca Rzeszowa przypada mienie komunalne o wartości 16 200,49 zł. Obserwuje się pozytywną zmianę spowodowaną zwiększeniem wartości netto ogółem majątku gminy oraz liczby mieszkańców.

Wartość nominalna udziałów Miasta w spółkach wynosi 276 691 658 zł i tu także odnotowano wzrost w stosunku do roku 2013.

W 2014 r. wartość netto majątku ogółem wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego o 10,76%, czyli w ujęciu wartościowym o 292 625 290 zł.

Ryc. 39. Struktura składników majątku trwałego Rzeszowa w 2014 r.

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Tab. 157. Struktura pozostałego majątku trwałego Miasta (porównanie 2014/2013)

Wyszczególnienie	Stan na 31 grudnia 2013 r.	Stan na 31 grudnia 2014 r.	Dynamika
Udziały i akcje	270 394 908	276 691 658	102,33
Papiery wartościowe	0	0	0
Ogółem:	270 394 908	276 691 658	102,33

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Główne pozycje w strukturze majątku trwałego Miasta to:

- grunty, w tym prawo wieczystego użytkowania – 21,88%,
- budynki i lokale – 13,98%,
- obiekty inżynierii lądowej i wodnej – 51,70%,
- środki trwałe w budowie – 9,43%.

Jedynie 3,85% majątku Miasta Rzeszowa znajduje się w zarządzie Urzędu Miasta. 96,15% majątku pozostaje w zarządzie jednostek budżetowych. W poniższych tabelach zastawiono informacje o wartości majątku według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. (w zł).

Tab. 158. Wartość majątku w podziale na jednostki organizacyjne Miasta

Wyszczególnienie	Rzeczowy majątek trwały	Pozostały majątek trwały	Majątek ogółem	Struktura (%)
Urząd Miasta	116 051 247	0	116 051 247	3,85
Jednostki organizacyjne, w tym:				
Placówki oświaty i wychowania	180 223 133	0	180 223 133	5,99

Wyszczególnienie	Rzeczowy majątek trwały	Pozostały majątek trwały	Majątek ogółem	Struktura (%)
Placówki ochrony zdrowia i opieki społecznej	26 306 627	0	26 306 627	0,87
Placówki kultury i sportu	669 271	0	669 271	0,02
Pozostałe jednostki organizacyjne	2 411 681 172	276 691 658	2 688 372 830	89,27
Ogółem:	2 734 931 450	276 691 658	3 011 623 108	100,00

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Tab. 159. Majątek trwały w podziale na jednostki organizacyjne Rzeszowa

Lp.	Nazwa jednostki	Ogółem	Rzeczowy majątek trwały netto	Pozostały majątek trwały
I.	Urząd Miasta Rzeszowa			
1	Urząd Miasta	116 051 247	116 051 247	
II.	Placówki oświatowe i wychowania w tym:			
1	Publiczne Przedszkole nr 2	6 453	6 453	0
2	Publiczne Przedszkole nr 3	1 517 232	1 517 232	0
3	Publiczne Przedszkole nr 4	781 467	781 467	0
4	Publiczne Przedszkole nr 5	23 011	23 011	0
5	Publiczne Przedszkole nr 7	42 258	42 258	0
6	Publiczne Przedszkole nr 9	139 174	139 174	0
7	Publiczne Przedszkole nr 11	426 722	426 722	0
8	Publiczne Przedszkole nr 12	531 464	531 464	0
9	Publiczne Przedszkole nr 13	75 223	75 223	0
10	Publiczne Przedszkole nr 14	5 609	5 609	0
11	Publiczne Przedszkole nr 15	5 170	5 170	0
12	Publiczne Przedszkole nr 16	45 645	45 645	0
13	Publiczne Przedszkole nr 17	75 686	75 686	0
14	Publiczne Przedszkole nr 18	29 629	29 629	0
15	Publiczne Przedszkole nr 19	551 672	551 672	0
16	Publiczne Przedszkole nr 20	107 524	107 524	0
17	Publiczne Przedszkole nr 22	37 202	37 202	0
18	Publiczne Przedszkole nr 23	105 561	105 561	0
19	Publiczne Przedszkole nr 24	2 336 915	2 336 915	0
20	Publiczne Przedszkole nr 28	539 652	539 652	0
21	Publiczne Przedszkole nr 29	254 570	254 570	0
22	Publiczne Przedszkole nr 32	819 144	819 144	0
23	Publiczne Przedszkole nr 33	2 547 077	2 547 077	0
24	Publiczne Przedszkole nr 34	44 734	44 734	0
25	Publiczne Przedszkole nr 36	102 743	102 743	0
26	Publiczne Przedszkole nr 37	249 889	249 889	0
27	Publiczne Przedszkole nr 38	120 242	120 242	0
28	Publiczne Przedszkole nr 40	207 485	207 485	0
29	Publiczne Przedszkole nr 41	1 242 141	1 242 141	0
30	Publiczne Przedszkole nr 42	311 054	311 054	0
31	Publiczne Przedszkole nr 43	336 956	336 956	0
32	Szkoła Podstawowa nr 1	615 228	615 228	0
33	Szkoła Podstawowa nr 2	3 194 761	3 194 761	0
34	Szkoła Podstawowa nr 3	1 478 832	1 478 832	0
35	Szkoła Podstawowa nr 8	862 290	862 290	0
36	Szkoła Podstawowa nr 9	2 303 519	2 303 519	0
37	Szkoła Podstawowa nr 10	1 684 371	1 684 371	0
38	Szkoła Podstawowa nr 11	331 960	331 960	0
39	Szkoła Podstawowa nr 16	1 377 225	1 377 225	0

Lp.	Nazwa jednostki	Ogółem	Rzeczowy majątek trwały netto	Pozostały majątek trwały
40	Szkoła Podstawowa nr 17	3 460 121	3 460 121	0
41	Szkoła Podstawowa nr 24	2 134 178	2 134 178	0
42	Szkoła Podstawowa nr 25	2 113 704	2 113 704	0
43	Gimnazjum nr 1	1 251 648	1 251 648	0
44	Gimnazjum nr 2	459 934	459 934	0
45	Gimnazjum nr 6	5 782	5 782	0
46	Gimnazjum nr 8	513 187	513 187	0
47	Gimnazjum nr 9	2 216 974	2 216 974	0
48	Gimnazjum nr 10	1 735 593	1 735 593	0
49	Gimnazjum nr 11	3 630 669	3 630 669	0
50	I Liceum Ogólnokształcące	4 272 763	4 272 763	0
51	II Liceum Ogólnokształcące	2 256 435	2 256 435	0
52	III Liceum Ogólnokształcące	2 245 521	2 245 521	0
53	IV Liceum Ogólnokształcące	4 763 109	4 763 109	0
54	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2	4 257 357	4 257 357	0
55	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3	2 148 185	2 148 185	0
56	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 4	15 359 206	15 359 206	0
57	Zespół Szkół nr 1	1 336 210	1 336 210	0
58	Zespół Szkół nr 2	4 298 002	4 298 002	0
59	Zespół Szkół nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi	373 206	373 206	0
60	Zespół Szkół nr 4	3 956 569	3 956 569	0
61	Zespół Szkół nr 5	2 965 947	2 965 947	0
62	Zespół Szkół nr 6	5 701 631	5 701 631	0
63	Zespół Szkół nr 8	3 677 422	3 677 422	0
64	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1	5 252 970	5 252 970	0
65	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 2	898 832	898 832	0
66	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 3	324 910	324 910	0
67	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 4	1 853 949	1 853 949	0
68	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 5	2 809 359	2 809 359	0
69	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 6	1 311 636	1 311 636	0
70	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 7	2 772 747	2 772 747	0
71	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 9	2 851 674	2 851 674	0
72	Zespół Szkół Agropresiębiorczości	56 517	56 517	0
73	Zespół Szkół Ekonomicznych	347 860	347 860	0
74	Zespół Szkół Elektronicznych	5 604 320	5 604 320	0
75	Zespół Szkół Energetycznych	1 023 811	1 023 811	0
76	Zespół Szkół	12 731 586	12 731 586	0

Lp.	Nazwa jednostki	Ogółem	Rzeczowy majątek trwały netto	Pozostały majątek trwały
	Gospodarczych			
77	Zespół Szkół Kształcenia Ustawicznego	805 994	805 994	0
78	Zespół Szkół Mechanicznych	1 087 629	1 087 629	0
79	Zespół Szkół Samochodowych	2 206 245	2 206 245	0
80	Zespół Szkół Spożywczych	1 462 227	1 462 227	0
81	Zespół Szkół Technicznych	1 851 608	1 851 608	0
82	Zespół Szkół im. UNICEF	6 448 044	6 448 044	0
83	Zespół Szkół Muzycznych nr 1	2 532 777	2 532 777	0
84	Zespół Szkół Muzycznych nr 2	858 035	858 035	0
85	Zespół Szkół Plastycznych	3 984 362	3 984 362	0
86	Centrum Kształcenia Praktycznego	8 367 019	8 367 019	0
87	Młodzieżowy Dom Kultury	5 626 684	5 626 684	0
88	Międzyszkolny Ośrodek Sportowy	6 551 495	6 551 495	0
89	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 2	0	0	0
	Razem:	180 223 133	180 223 133	0
III	Placówki ochrony zdrowia i opieki społecznej			
1	Dom Pomocy Społecznej dla Osób Przewlekle Psychiczenie Chorych	6 923 664	6 923 664	0
2	Dom Pomocy Społecznej dla Kombatantów im. Bohaterów Westerplatte	4 981 740	4 981 740	0
3	Dom Pomocy Społecznej dla Osób w Podeszłym Wiek oraz Osób Niepełnosprawnych Fizycznie	6 072 012	6 072 012	0
4	Dom Pomocy Społecznej dla Dorosłych Niepełnosprawnych Intelakualnie im. Józefy Jaklińskiej	5 101 264	5 101 264	0
5	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	1 210 109	1 210 109	0
6	Pogotowie Opiekuńcze	1 346 663	1 346 663	0
7	Środowiskowy Dom Samopomocy	671 175	671 175	0
	Razem:	26 306 627	26 306 627	0
IV	Instytucje kultury i sportu			
1	Rzeszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji	669 271	669 271	0
	Razem:	669 271	669 271	0
V	Inne jednostki budżetowe			
1	Biuro Gospodarki Mieniem Miasta Rzeszowa	1 200 003 392	923 311 734	276 691 658
2	Biuro Rozwoju Miasta Rzeszowa	21 047	21 047	0
3	Izba Wytrzeźwień	825 110	825 110	0

Lp.	Nazwa jednostki	Ogółem	Rzeczowy majątek trwały netto	Pozostały majątek trwały
4	Miejska Administracja Targowisk i Parkingów	721 086	721 086	0
5	Miejski Zarząd Dróg	1 357 460 633	1 357 460 633	0
6	Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego	32 446	32 446	0
7	Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej	3 649 606	3 649 606	0
8	Straż Miejska	408 848	408 848	0
9	Zarząd Transportu Miejskiego	69 573 497	69 573 497	0
10	Zarząd Zieleni Miejskiej	42 709 061	42 709 061	0
11	Miejski Zespół Żłobków	11 134 538	11 134 538	0
12	Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo - Wychowawczych	4 935	4 935	0
	Dom dla Dzieci „DOBRAWA”	1 073 641	1 073 641	0
	Dom dla Dzieci „MIESZKO”	754 990	754 990	0
	Razem:	2 688 372 830	2 411 681 172	276 691 658
	Razem (II+III+IV+V)	2 895 571 861	2 618 880 203	276 691 658
	Ogółem (I+II+III+IV+V)	3 011 623 108	2 734 931 450	276 691 658

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Na tle wybranych miast polskich w 2011 r. Rzeszów charakteryzował się wyższym stopniem zużycia środków trwałych, przy jednocześnie najwyższej wartości brutto tych składników majątku.

Tab. 160. Rzeszów na tle wybranych miast – środki trwale jednostek i zakładów budżetowych gmin według grup

Miasto	Wartość brutto				Stopień zużycia			
	ogółem	budynki i budowle	maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	środki transportu	ogółem	budynki i budowle	maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	środki transportu
	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011	2011
	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	%	%	%	%
Lublin	2671224	2523572	88810	56736	23,7	22,0	77,1	14,1
Rzeszów	2721477	2653146	64913	3240	31,6	30,3	80,8	76,8
Białystok	2227825	2022072	122204	83358	25,2	22,8	71,4	14,8
Kielce	1234593	1095954	101474	36294	30,7	27,0	67,0	42,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

16.2.1 Infrastruktura drogowa jako element majątku komunalnego

W skład majątku Miasta wchodzi drogi oraz obiekty inżynierskie na drogach, ich stan na 31 grudnia 2014 r. prezentują kolejne tabele. Długość różnych kategorii dróg stanowiących majątek Rzeszowa to ok. 529,5 km.

Tab. 161. Drogi – ilość, powierzchnia i wartość

Lp.	Wyszczególnienie	Stan na dzień 31 grudnia 2014 r.
1.	Ilość dróg wewnętrznych w szt.	739
2.	Powierzchnia dróg wewnętrznych w m ²	1 853 163
3.	Wartość dróg wewnętrznych w zł	139 734 421
4.	Ilość dróg gminnych w szt.	204
5.	Powierzchnia dróg gminnych w m ²	1 763 049
6.	Wartość dróg gminnych w zł	284 421 992
7.	Ilość dróg powiatowych w szt.	132
8.	Powierzchnia dróg powiatowych w m ²	2 586 846
9.	Wartość dróg powiatowych w zł	481 606 319
10.	Ilość dróg wojewódzkich w szt.	1
11.	Powierzchnia dróg wojewódzkich w m ²	168 146
12.	Wartość dróg wojewódzkich w zł	18 696 787
13.	Ilość dróg krajowych w szt.	9
14.	Powierzchnia dróg krajowych w m ²	1 110 430
15.	Wartość dróg krajowych w zł	141 729 334
Ogółem:	szt.	1 085
	m ²	7 481 634
	zł	1 066 188 853

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Tab. 162. Obiekty inżynierskie na drogach – ilość, powierzchnia i wartość

Obiekt	Stan na dzień 31 grudnia 2014 r.
Mosty w szt.	26
Mosty w m ²	11 261
Mosty w zł.	34 680 161,58
Wiadukty w szt.	9
Wiadukty w m ²	13 198
Wiadukty w zł.	45 572 972,61
Kładki w szt.	20
Kładki w m ²	3 086
Kładki w zł.	15 293 025,01

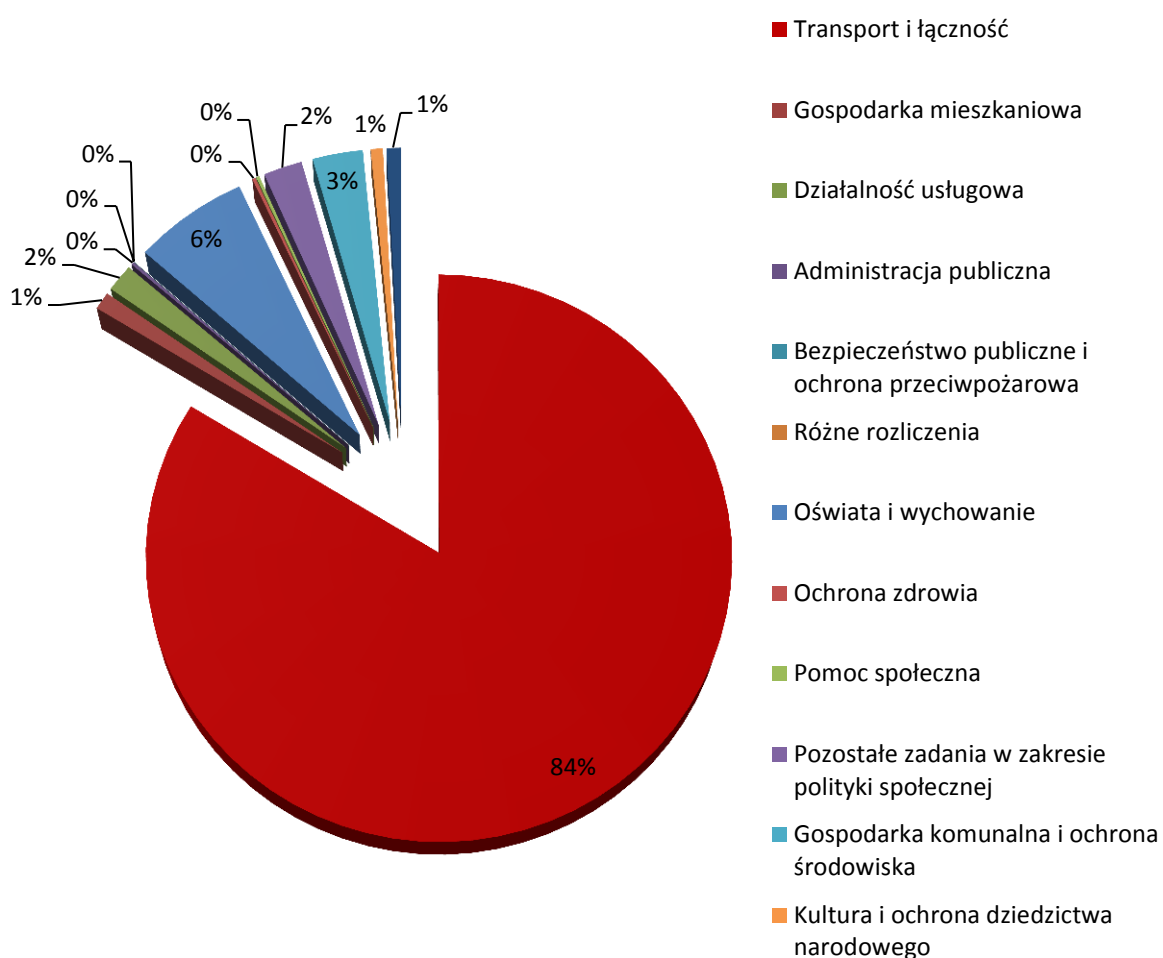
Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Tab. 163. Długość dróg w km

Lp.	Wyszczególnienie dróg	Stan na dzień 31 grudnia 2014 r.	Struktura %
1.	Wewnętrzne	235,89	44,55
2.	Gminne	136,366	25,75
3.	Powiatowe	130,96	24,73
4.	Wojewódzkie	5,057	0,96
5.	Krajowe	21,243	4,01
Ogółem:		529,516	100

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

O skali aktualnych przedsięwzięć transportowych Rzeszowa, służących zwiększeniu stanu majątku w zakresie dróg i obiektów inżynierskich, świadczy struktura środków trwałych w budowie oraz lista 10 największych środków trwałych w budowie (patrz rycina i tabela poniżej).

Ryc. 40. Struktura środków trwałych w budowie

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

Tab. 164. Rzeszów – zestawienie 10 największych środków trwałych w budowie (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie do 31 grudnia 2014 r.	% wykonania
1.	Budowa drogi od ul. Załęskiej do ul. Lubelskiej wraz z budową mostu na rzece Wisłok	77 376 919,48	43,53
2.	Budowa drogi łączącej tereny inwestycyjne Rzeszów – Dworzysko etap III z ul. Lubelską	95 940	0,07
3.	Przygotowanie i realizacja budowy odcinka drogi wojewódzkiej od granicy Rzeszowa do drogi krajowej nr 19 (ul. Podkarpacka w Rzeszowie)	394 086,04	0,35
4.	Rozbudowa węzła drogowego al. Wyzwolenia – ul. Warszawska	64 496 386,20	99,85
5.	Budowa wiaduktu nad torami od ul. Wyspiańskiego do ul. Pułaskiego	122 840,10	0,21

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie do 31 grudnia 2014 r.	% wykonania
6.	Przygotowanie i realizacja budowy odcinka drogi wojewódzkiej pomiędzy granicą Rzeszowa a węzłem w Kielanówce drogi ekspresowej S-19	262 192,95	0,60
7.	Budowa drogi KDG i 1 KDZ do terenów inwestycyjnych Rzeszów – Dworzysko – etap I	12 450 185,70	28,81
8.	Rozbudowa ul. Jana Pawła II	200 186	0,52
9.	Rozbudowa al. Gen. W. Sikorskiego	617 947	1,96
10.	Budowa Systemu Obszarowego Sterowania Ruchem Drogowym	10 484 520,51	34,05

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

16.2.2 Grunty komunalne jako element majątku komunalnego

Według SUIKZP Rzeszowa aktywna gospodarka nieruchomościami komunalnymi powinna być podporządkowana następującym celom:

- komunalno-publicznym (utrzymaniu rezerw terenów komunalnych i wskazaniu ich do realizacji zadań własnych gminy),
- gospodarczo-fiskalnym (uzyskaniu dochodów budżetowych, aktywizacji gospodarki w Mieście, osiągnięciu wiarygodności kredytowej),
- przestrzennym (wspieraniu wszystkich inwestycji kreujących rozwój Miasta, tworzących nowe miejsca pracy, pozyskiwaniu inwestorów).

Grunty stanowią ponad 1/5 majątku Miasta. Ogólna powierzchnia gruntów w granicach administracyjnych Miasta Rzeszowa wynosi 116,36 km², a powierzchnia gruntów Gminy Miasto Rzeszów wynosi 18,06 km², co stanowi 15,52% ogólnej powierzchni gruntów w granicach administracyjnych Miasta Rzeszowa. Majątek Miasta stanowią także grunty własności Miasta Rzeszowa, leżące poza granicami administracyjnymi Miasta. Na 31 grudnia 2014 r. na tę kategorię składały się grunty:

- Jasionka o powierzchni 4770 m²,
- Tajęcina o powierzchni 93 099 m²,
- Kielanówka o powierzchni 12 m².

Tab. 165. Rzeszów na tle wybranych miast – powierzchnia gruntów komunalnych według prawnych form użytkowania (dane za 2011 r.)

Miasto	Ogółem stan na 31 grudnia	Tworzące gminny zasób nieruchomości	Przekazane w trwały zarząd gminnym jednostkom organizacyjnym	Przekazane w użytkowanie wieczyste	Przekazane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym
	2011		2011	2011	2011
	ha		ha	ha	ha
Lublin	2569,0	2014,0	80,0	475,0	119,0
Rzeszów	1722,6	1162,1	120,3	440,2	33,0
Białystok	2787,0	1795,0	478,0	389,0	82,0
Kielce	2094,8	1684,8	134,0	276,0	83,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Nieruchomości Miasta są użytkowane z wykorzystaniem różnych form prawnych (np. dzierżawa, użytkowanie wieczyste, trwały zarząd) na różne cele przez zróżnicowanych

użytkowników. Informacje o sposobach użytkowania, ilości umów i powierzchni, zamieszczono w poniższej tabeli.

Tab. 166. Sposób użytkowania gruntów komunalnych – porównanie, lata 2014 i 2013

Lp.	Sposób użytkowania i użytkownik	Stan na 31 grudnia 2013 r.		Stan na 31 grudnia 2014 r.		Zmiana wartości	
		ilość umów	pow. w m ²	ilość umów	pow. w m ²	umowy	Pow. w m ²
I	dzierżawa						
1.	Parkingi	117	7 6459,5	116	6 3009	-1	-1 3450,5
2.	Kioski i pawilony	101	3446	98	3178	-3	-268
3.	Składowanie materiałów	10	2 9857	12	26546	2	-3311
4.	Kawiarnie	5	345	4	195	-1	-150
5.	Korty tenisowe	1	3600	1	3600	0	0
6.	Garaże	150	5177	154	5259	4	82
7.	Uprawy warzyw	682	19 3903	594	20 2987	-88	9084
8.	Inne	181	5 2124	221	7 7523	40	2 5399
II	wieczyste użytkowanie – osoby fizyczne						
1.	Garaże	769	1 6499	767	1 6461	-2	-38
2.	Działki budowlane	343	23 8526	337	23 6970	-6	-1556
3.	Pawilony usługowe	70	6 2463	74	6 3999	4	1536
4.	Lokale użytkowe	71	1 0363	87	1 1475	16	1112
5.	Inne (parkingi, drogi, place)	131	5474	131	5474	0	0
III	wieczyste użytkowanie – osoby prawne						
1.	Spółdzielnie mieszkaniowe	191	181 4430	192	181 5513	1	1083
2.	Polski Związek Działkowców	18	153 5356	18	153 5356	0	0
3.	Inne osoby prawne	97	45 7552	97	45 7552	0	0
IV	użytkowanie						
1.	Polski Związek Działkowców	7	19 6691	7	19 6691	0	0
2.	CWKS RESOVIA	1	159	1	159	0	0
3.	Służba Zdrowia inne	1	3 5591	1	3 5591	0	0
V	trwały zarząd						
1.	Żłobki	0	0	7	2 5353	7	2 5353
2.	Przedszkola	25	11 8758	25	11 8758	0	0
3.	Szkoły Podstawowe	12	10 6613	12	10 6613	0	0
4.	Zespoły Szkolno-Przedszkolne	8	10 9094	8	10 9094	0	0
5.	Gimnazja	8	7 3238	8	7 3238	0	0
6.	Szkoły średnie	24	29 9357	24	29 9357	0	0
7.	Międzyszkolny Ośrodek Sportowy	6	2 6299	6	2 6299	0	0

Lp.	Sposób użytkowania i użytkownik	Stan na 31 grudnia 2013 r.		Stan na 31 grudnia 2014 r.		Zmiana wartości	
		ilość umów	pow. w m ²	ilość umów	pow. w m ²	umowy	Pow. w m ²
8.	Zespół Szkół Kształcenia Ustawicznego	1	2 1186	1	2 1186	0	0
9.	Centrum Kształcenia Praktycznego	2	2 0901	2	2 0901	0	0
10.	Zespół Szkół UNICEF	2	2 4797	1	1 4223	- 1	- 10 574
11.	Młodzieżowy Dom Kultury	2	5597	2	5597	0	0
12.	Pogotowie Opiekuńcze	1	1885	1	1885	0	0
13.	Domy Pomocy Społecznej	5	6 7703	5	6 7703	0	0
14.	Izba Wytrzeźwień	1	2 589	1	2 589	0	0
15.	Miejski Zarząd Dróg	48	40 9973	57	55 2134	9	14 2161
16.	Zespół Placówek MIESZKO	1	7522	1	7522	0	0
VI	użyczenie						
1.	ROSIR	4	5 3443	4	5 3443	0	0
2.	Żłobki	7	2 5353	0	0	-7	-2 5353
3.	MOPS	1	6162	1	1379	0	-4783
4.	MATiP	19	6 5265	24	7 4669	5	9404
5.	Rzeszowski Dom Kultury	8	1 1795	7	1 1243	-1	-552
6.	ZTM	11	170	14	786	3	616
7.	Straż Miejska	7	86	7	86	0	0
8.	Młodzieżowy Klub Kajakowy „Resoviak”	0	0	0	0	0	0
9.	Kluby Sportowe	9	5 2260	11	5 2430	2	170
10.	Stowarzyszenia	5	4 1815	5	4 1815	0	0
11.	MPK	14	394	14	394	0	0
12.	Straż Pożarna	7	3949	7	3949	0	0
13.	Spółdzielnia „Projektant	0	0	1	6152	1	6152
14.	Goszytło Marek	0	0	1	19	1	19
	Ogółem	3 185	629 4219,50	3 169	645 6355	73	16 2135,50

Źródło: informacja o stanie majątku Miasta Rzeszowa według stanu na 31 grudnia 2014 r.

16.3. Zarządzanie przestrzenią

16.3.1 Rozwój przestrzenny Miasta w ujęciu historycznym

Wkrótce po lokacji miasta w 1354 r. na prawie magdeburskim, dokonanej przez Kazimierza Wielkiego, nastąpiło przeniesienie miasta bardziej na południe, na lessowy cypel otoczony meandrującym Wisłokiem i jego dopływami. Zgodnie ze średniowiecznymi zasadami urbanistyki powinien być wytyczony prostokątny rynek z ulicami wychodzącymi pod kątem

prostym z narożników placu. W Rzeszowie rynek ma jednak kształt trapezu i inny układ ulic, co wynikało z dostosowania do topografii terenu. Zabudowa ówczesnego miasta obejmowała rynek oraz obecne ulice Kościuszki i Matejki, po istniejący już wówczas gotycki kościół farny. Inwestycje Mikołaja Spytko Ligęzy na przełomie XVI i XVII w. poszerzyły miasto, a mianowicie na południe od jego centrum zbudowano zamek z umocnieniami, które uległy następnie modernizacji na fortyfikacje bastionowe w systemie nowo włoskim (co wymuszone było wprowadzeniem artylerii) oraz wybudowano obronny kościół bernardynów, a także fortyfikacje ziemno-drewniane wokół miasta, wraz z systemem zalewów, w skład którego wchodziło tzw. Jezioro Bernardyńskie.

Na północny-wschód od Starego Miasta powstało Nowe Miasto, na co wpłynął przepis, na mocy którego Żydzi nie mogli kupować nieruchomości na terenie miasta lokacyjnego. Ten przepis prawny miał daleko idące konsekwencje w kształtowaniu układu przestrzennego. Wymusił on bowiem powstanie drugiego miasta, w którym założono prostokątny Rynek o wymiarach 120 x 90 m, wybudowano dwie synagogi i założono kirkut. W połowie XVII w. istniały obok siebie dwa oddzielne miasta, a teren zurbanizowany sięgał od zamku po klasztor bernardynów, Rynek Nowego Miasta i starorzeczka Wisłoka od wschodu. Niedługo później obydwie miasta zrosły się w jeden organizm miejski.

Za czasów Lubomirskich postawiono w Mieście takie budowle, jak: kościół i klasztor reformatów na Wygnańcu, pałacyk letni z obszernym ogrodem, poszerzonym kosztem terenów fortecznych. Równocześnie trwała znaczna przebudowa zamku oraz rozbudowa kościoła, klasztoru i szkoły oo. pijarów. Wzniesiono także nowy, murowany klasztor oo. bernardynów i nową dzwonnice przy kościele farnym.

Od XVII w. zabudowa mieszczańska zaczęła stopniowo wypełniać przestrzeń od kościoła farnego w kierunku południowym do zamku, wzdłuż obecnej ul. 3 Maja. Lubomirscy sprowadzili do miasta znanych architektów: Tylmana z Gameren, Piotra Bellotiego i Karola Henryka Wiedemanna. Pierwsi dwaj projektowali konkretne budowle zlecane przez właścicieli miasta, którzy wyznaczali lokalizację inwestycji według własnego uznania. W przypadku prac Wiedemanna można mówić w pewnym sensie o stworzeniu planu zagospodarowania przestrzennego. Wiedemann był prawdopodobnie autorem przestrzennej kompozycji Rzeszowa. W owym czasie powstała i była realizowana idea powiązania całego założenia zamkowego promienistym układem osi kompozycyjnych, które zbiegać się miały przed budynkiem zamku. Niekonsekwencje tego układu wynikają zapewne z włączenia do kompozycji obiektów już wcześniej powstałych. Jeśli przyjrzeć się planowi miasta, rzeczywiście dostrzec można promieniście rozchodzące się sprzed frontowej części zamku – al. Pod Kasztanami w kierunku skweru przy ul. Zamkowej, ul. Kraszewskiego, ul. Dąbrowskiego, ul. Hetmańska, początkowy fragment ul. Lenartowicza. W połowie XVIII w. zabudowa miejska sięgała na wschód i południowy-wschód poza dzisiejszy plac Wolności dochodząc do Wisłoka, a na południowy-zachód sięgała po ul. Reformacką.

Przez około 500 lat decyzje inwestycyjne i lokalizacyjne podejmowane były przez osoby władające miastem, a czasem wpływ na lokalizacje miały warunki fizjograficzne i pewne przepisy szczególne, takie jak przywileje. Swego rodzaju koncepcjami urbanistycznymi było założenie średniowiecznego Starego Miasta, założenie renesansowego Nowego Miasta oraz wspomniana koncepcja promienistego układu zabudowy w pobliżu zamku autorstwa Wiedemanna.

W okresie zaborów w mieście wytyczone zostały nowe drogi lub zmianie uległy przebiegi istniejących. Duże znaczenie miał dekret cesarza Józefa II wydany w 1783 r., który zabraniał chowania zmarłych przy kościołach i nakazywał zakładanie cmentarzy poza granicami miast.

W Rzeszowie zlikwidowano wówczas cmentarze przy kościołach farnym i bernardynów, tworząc place publiczne, zaś teren nowego cmentarza wytyczono na wschód od miasta.

Kilkadziesiąt lat później, po wielkim pożarze w 1842 r., magistrat ustalił przepisy budowlane, które musiały być uwzględnione przy odbudowie. Wprowadzono linie regulacyjne ulic, zakaz budowy drewnianych domów, konieczność stosowania murów ogniowych, sklepionych parterów i klatek schodowych, ceglanych posadzek na strychach. Dzięki kapitałowi żydowskiemu nastąpił rozwój budownictwa. W krótkim czasie zostały zabudowane nie tylko tereny zniszczone przez pożar, ale również obszar domniemanego grodziska. Po stronie wschodniej Starego Miasta powstały nowe elementy przestrzenne w formie zespołu placów i ulic, np. Plac Dwu Pomp, Plac Garncarski, Plac Rybny, a także plac przy bożnicach.

W latach 50. i 60. XIX w. doprowadzono do Rzeszowa linię kolejową z Krakowa, poprowadzono ją dalej do Lwowa oraz wybudowano dworzec. Wpłynęło to aktywizująco na całe miasto, a szczególnie na teren przydworcowy. Trzy dekady później powstała linia do Jasła, wybudowano też zespół stacyjno-dworcowy Rzeszów-Staroniwa. Tory kolejowe i rzeka Wisłok wyznaczyły ramy przyszłego obszaru śródmiejskiego dużego Rzeszowa. W tym okresie nastąpił szybki wzrost liczby ludności, co pociągało za sobą rozwój zabudowy. Magistrat wprowadził w 1867 r. stanowisko budowniczego miejskiego w celu nadzoru i regulacji. Egzekwowanie warunków narzuconych przez nadzór budowlany i przepisy nowej ustawy budowlanej wpłynęło na wygląd miasta. Wybudowano kamienice w ciągu ulic Krakowskiej oraz Lwowskiej. W XIX w. w obrębie miasta powstały koszary wojskowe przy ulicach Dąbrowskiego, Lwowskiej i Batorego. Równocześnie poza ówczesnymi granicami Rzeszowa rozwijały się przedmieścia o charakterze wiejskim, które dopiero po II wojnie światowej włączone zostały do miasta. W niektórych przedmieściach powstały godne uwagi obiekty: zespół pałacowo-parkowy w Staromieściu, zespoły dworsko-parkowe w Słocinie, w Zalesiu i na Załężu, które stanowią dziś ciekawy element krajobrazu tych osiedli.

Na przełomie XIX i XX w. w mieście wybudowano sporo interesujących obiektów użyteczności publicznej, które w zasadniczy sposób zaważyły na obrazie miasta. Powstały banki, szkoły, towarzystwa ubezpieczeniowe, poczta, dyrekcja skarbu. Zostały wzniesione lub przebudowane liczne kamienice w stylu historyzmu i secesji.

W 1904 r. zwiększono powierzchnię miasta z 2,9 do 7,7 km². Obszar miasta poszerzony został w kierunku zachodnim, wzdłuż obecnej ul. Krakowskiej, aż po wschodnie krańce Przybyszówki i w kierunku południowym, obejmując obszar pomiędzy Wisłokiem i linią kolejową do bramy Pratt & Whitney Rzeszów S.A. na południu. Po 1909 r. wytyczono ul. Zygmuntowską i Jagiellońską oraz zabudowano ul. Szopena i jej przecznice.

Tab. 167. Zmiany powierzchni Rzeszowa na przestrzeni wieków

Rok	Przyłączone tereny	Powierzchnia	Ludność
1354	Król Kazimierz Wielki nadaje prawa miejskie	1,50 km ²	b.d.
1583–1637	połączono Stare i Nowe Miasto	2,90 km ²	2,5 tys.
1901	przyłączono: Ruską Wieś, przysiółki: Wygnaniec, Podzamcze, Psiarnisko i Rudki z gminy Staroniwa oraz przysiółek Maćkówka z gminy Drabinianka	7,68 km ²	20 tys.
1937–1939	rozbudowa przemysłu lotniczego i maszynowego spowodowała napływ ludności wiejskiej	7,68 km ²	41 tys.
1939–1944	w wyniku działań wojennych znacznie zmalała liczba ludności; po wyzwoleniu Rzeszów został stolicą województwa rzeszowskiego	7,68 km ²	27 tys.
1951	przyłączono: Drabiniankę, Staroniwę, Staromieście i Pobitno oraz części: Białej, Słociny i Zwiężczy	39,00 km ²	44 tys.

Rok	Przylączone tereny	Powierzchnia	Ludność
1971	przyłączono część Słociny	40,30 km ²	83,9 tys.
1977	przyłączono Zalesie, Wilkowyję oraz części: Białej, Miłocina, Przybyszówki i Słociny	53,69 km ²	111 tys.
2005	Rzeszów należy do najbardziej zaludnionych miast w przeliczeniu liczby mieszkańców na km ²	53,69 km ²	159 tys.
2006	włączone: Słocina i Załęże (z gminy Krasne)	68,05 km ²	163,5 tys.
2007	włączona część Przybyszówki (z gminy Świlcza)	77,30 km ²	165,5 tys.
2008	włączona pozostała część Przybyszówki (z gminy Świlcza) oraz Zwińczyca (z gminy Boguchwała)	91,54 km ²	170 tys.
2009	włączono Białą	97,60 km ²	172 tys.
2010	włączona została część Miłocina (z gminy Głogów Małopolski) oraz Budziwój (z gminy Tyczyn)	116,37 km ²	ok. 180 tys.

Źródło: strony internetowe Miasta.

16.3.2 Zabudowa miasta

Zabudowa Miasta Rzeszowa – jej typy i zróżnicowanie oraz rozmieszczenie przestrzenne są wynikiem długotrwałego historycznego rozwoju, uwarunkowań fizjograficznych oraz uwarunkowań polityczno-administracyjnych.

Obszary zabudowane zajmują w Mieście powierzchnię 2267,88 ha, co stanowi 19,5% ogólnej powierzchni Miasta, liczącej 116,37 km².

Ogólna charakterystyka obszarów zabudowanych:

- w Rzeszowie zdecydowanie wykształcona jest strefa zabudowy śródmiejskiej,
- układ zabudowy (stref funkcjonalno-przestrzennych) ma charakter promienisto-koncentryczny z wyraźnie wyodrębnionymi osiedlami mieszkaniowymi oraz dzielnicami przemysłowymi,
- mimo iż w Rzeszowie występują obszary niezabudowane, zabudowę Miasta określić należy jako zwartą, o czym świadczy jedna wysoka gęstość zaludnienia, zbyt mała powierzchnia terenów zielonych i rekreacyjnych, jak również niewielki zasób terenów niezainwestowanych i zainwestowanych z możliwością doinwestowania,
- bardziej zwarta zabudowa występuje generalnie w lewobrzeżnej części Miasta,
- zwarta zabudowa w postaci kwartałów zabudowy wypełniających przestrzenie międzyuliczne występuje w Śródmieściu (określanym w studium jako „centrum usługowe”), na os. Grota-Roweckiego i w centralnej części os. Dąbrowskiego,
- w centrum Miasta istnieje kilka poaustriackich jednostek wojskowych, powstałych w XIX w., z charakterystyczną dla tego typu obiektów zabudową (przeznaczoną, po wyprowadzeniu jednostek, do zmiany funkcji i adaptacji na cele publiczne),
- obszar zabudowany Rzeszowa podzielony jest przez płynący z południa na północ Wisłok, dzielący Miasto w przybliżeniu w proporcjach: część lewobrzeżna – 2/3, część prawobrzeżna – 1/3,
- na obszarach nowo włączonych i poza granicami administracyjnymi Miasta powstaje zabudowa o charakterze typowo miejskim, związana przestrzennie i funkcjonalnie z Rzeszowem – rozwijająca się w postaci nowych osiedli zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (Miłocin i Załęże) oraz nowej zabudowy usługowej (sołectwo Krasne).

Charakterystyka obszarów zabudowanych ze względu na chronologię powstania:

- Stare Miasto – o zabudowie z XIV do XIX w. (głównie XVII–XIX w.),
- Śródmieście – z zabudową XVII, XVIII, XIX-wieczną i uzupełnieniami XX-wiecznymi,

- zabudowa międzywojenna COP wraz z kontynuacją powojenną w latach 50.: os. Dąbrowskiego, os. Grota-Roweckiego, Kolonia Majsterska oraz obecne zakłady Pratt & Whitney Rzeszów S.A. i Zelmer; zabudowa ta rozwinęła się na południowy-zachód od Śródmieścia,
- osiedla mieszkaniowe zabudowy wysokiej i niskiej oraz pozostała zabudowa przemysłowa i usługowa – lata 60. do lat 90.,
- osiedla zabudowy jednorodzinnej o charakterze ruralistycznym – dawne wsie przyłączone do Miasta, z układami przestrzennymi rozwijanymi na przestrzeni wieków, z zabudową od XIX w. do lat 90. XX w.

Zabudowa mieszkaniowa

W Rzeszowie zdecydowanie dominują powojenne zespoły zabudowy mieszkaniowej.

Charakterystyka zabudowy mieszkaniowej ze względu na intensywność – według wskaźnika gęstości zaludnienia:

- osiedla o bardzo dużym zagęszczeniu ludności tj. od 94–376 os./ha (znacznie większym niż średnia dla dużych miast w Polsce): Nowe Miasto, Mieszka I, Baranówka, Krakowska-Południe, Króla Augusta, Sportowa, Kmity, Tysiąclecia, Pułaskiego, Grota-Roweckiego, Dąbrowskiego, Piastów; zabudowę tych osiedli tworzą budynki wielorodzinne – bloki i wieżowce,
- osiedla o średnim zagęszczeniu ludności tj. od 39–93 os./ha: Śródmieście, os. Paderewskiego, Zimowit, Staromieście, Przybyszówka, Wilkowyja, Pobitno-Południe; zabudowę tych osiedli tworzą kamienice i nieliczne bloki w Śródmieściu, zabudowa wielorodzinna o średniej intensywności – os. Paderewskiego i Pobitno-Południe oraz zabudowa jednorodzinna i szeregowa, jak też o charakterze wiejskim; osiedla te nie posiadają istotnych rezerw dla dalszego rozwoju zabudowy,
- osiedla o niskim zagęszczeniu ludności: 6–38 os./ha: Staroniwa, Pobitno-Północ, Słocina, Zalesie, Biała, Drabinianka, os. Przybyszówka w części XVIIIA – Dworzysko, przyłączony po 1 stycznia 2007 r.; zabudowa tych osiedli ma charakter wiejski; istnieją wolne tereny na dogęszczanie zabudowy.

Charakterystyka zabudowy mieszkaniowej ze względu na usytuowanie względem sieci komunikacyjnej:

- w obrębie I obwodnicy – gęstość zaludnienia poniżej średniej dla dużych miast (zabudowa śródmiejska – wysoka intensywność zabudowy, lecz mało lokali mieszkalnych i mieszkańców: kamienice – wykorzystywane przeważnie na usługi, nieliczne bloki),
- pomiędzy I a II obwodnicą – gęstość zaludnienia znacznie wyższa od średniej dla dużych miast (duże osiedla mieszkaniowe o wysokiej intensywności zabudowy – bloki i wieżowce),
- poza II obwodnicą – pomijając os. Baranówka i Krakowska-Południe o wysokiej intensywności, pozostałe osiedla o niskiej lub średniej gęstości zaludnienia, tj. osiedla o zabudowie jednorodzinnej, i dawne wsie przyłączone do Miasta.

Zabudowa usługowa

Zabudowa usługowa publiczna i komercyjna zlokalizowana jest w historycznym centrum Miasta oraz w osiedlach mieszkaniowych o wysokiej intensywności, tworząc usługowe centra osiedlowe. W prawobrzeżnej części Rzeszowa zabudowa usługowa publiczna i komercyjna

na dużą skalę rozwinęła się w rejonie ul. Rejtana i Kopisto oraz w rejonie ul. Bohaterów X Sudeckiej Dywizji Piechoty – ma ona charakter ogólnomiejski i ponadlokalny.

Ponadto zabudowa usługowa komercyjna rozwija się intensywnie w ostatnich latach przy trasach wlotowych do Miasta.

Zabudowa przemysłowa i poprzemysłowa

Zabudowa przemysłowa wraz z poprzemysłową zlokalizowana jest w kilku dzielnicach przemysłowych:

- Pratt & Whitney Rzeszów S.A. i zabudowa w rejonie ul. Wetlińskiej,
- w rejonie ul. Trembeckiego i Maczka,
- w rejonie ul. Przemysłowej i Boya-Żeleńskiego,
- w rejonie ul. Okulickiego i ul. Przy Torze,
- przy ul. Siemieńskiego,
- Conres i zabudowa przy ul. Geodetów.

Zabudowa przemysłowa i poprzemysłowa przekształcona na tereny usług produkcyjnych oraz składy, magazyny i hurtownie znajduje się na bliskich obrzeżach Miasta – po obydwóch stronach II obwodnicy, z czego zabudowa przemysłowa przeważnie na zewnątrz tej obwodnicy, a tereny usług produkcyjnych i tereny poprzemysłowe od strony wewnętrznej. Jedynie Zelmer położony jest w centrum Miasta, na co wpłynęły uwarunkowania lokalizacyjne końca lat 30. Obszary zabudowy przemysłowej i usług produkcyjnych w znakomitej większości zlokalizowane są w lewobrzeżnej części Rzeszowa.

Zabudowa związana z techniczną obsługą komunalną Miasta:

Zabudowa związana z gospodarką wodno-ściekową, energetyczną i usuwania nieczystości – zlokalizowana jest w północno-wschodniej części Miasta w pobliżu rzeki Wisłoka.

Obszary niezabudowane

- obrzeża Miasta – zwłaszcza północne, południowe i zachodnie (os. Przybyszówka w części XVIIIA – Dworzysko),
- tereny nad zalewem i terasa zalewowa doliny Wisłoka,
- os. Miłocin w części XXVIII A.

Polityka przestrzenna Rzeszowa (zapisy SUiKZP) powinna być realizowana według następujących zasad:

- obszary położone w sąsiedztwie historycznego centrum Miasta powinny być zagospodarowane pod potrzeby ponadlokalnych celów publicznych związanych z potrzebami nauki, kultury, sztuki, administracji itp.,
- na Starym Mieście i w Śródmieściu wskazane jest uzupełnienie zabudowy mającej na celu dokończenie odtwarzania historycznie ukształtowanego układu urbanistycznego zgodnie z wymogami konserwatorskimi,
- obszary peryferyjne przy głównych arteriach komunikacyjnych powinny być przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną,
- obszary w dolinach rzecznych oraz obszary o większych deniwelacjach terenu powinny pozostać wolne od zabudowy, celem rozwoju funkcji rekreacyjnej,
- aby przeciwdziałać postępującemu zagęszczaniu zabudowy Rzeszowa, rozważyć należy kwestię poszerzenia granic administracyjnych Miasta.

Obecnie trwa dalszy proces poszerzenia Rzeszowa – poprzez połączenie z Miastem dwóch Gmin Trzebownisko i Krasne (stosowne uchwały Rada Miasta Rzeszowa przyjęła w dniu 18 grudnia 2014 r.), decyzja Rady Ministrów spodziewana jest do końca lipca 2015 r.

16.3.2.1 Rozwój struktury przestrzennej Rzeszowa założony w SUIKZP

Dokumentem o wymiarze strategicznym dla zarządzania przestrzenią jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Studium, nie stanowiąc prawa miejscowego, wyznacza strategię postępowania w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego Miasta, a jego zapisy wiążą samorząd Miasta i jego jednostki na całym obszarze.

Według Studium ewolucja struktury przestrzennej Miasta Rzeszowa odbywać się będzie w sposób podporządkowany uchwalonym celom rozwoju oraz uwzględniający istniejące i rozpoznane uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Rzeszów stanie się miastem wielofunkcyjnym, o wzrastającej randze w regionie, w kraju, a nawet w Europie. Będzie również utrzymywać wysoką dynamikę rozwoju gospodarczego i stwarzać coraz lepsze warunki życia mieszkańców.

W kontekście wyzwań rozwojowych wielofunkcyjność Rzeszowa wymaga zabezpieczenia terenów pod różnorodne funkcje pełnione obecnie, i te, które Rzeszów pełnić będzie w przyszłości: centrum życia politycznego województwa, powiatu i gminy, siedziby władz samorządowych wszystkich szczebli w regionie, siedziby władz wojewódzkich, organizacji politycznych i społecznych, szeregu instytucji o różnym zasięgu terytorialnym.

Kolejne funkcje związane są z zamieszkiwaniem w korzystnych warunkach fizjograficznych i w obiektach zgodnych z zapotrzebowaniem i aspiracjami mieszkańców oraz dostępnością przestrzenną i w odpowiedniej ilości miejsc pracy oraz obszarów wypoczynku, wykorzystujących system przyrodniczy.

Zgodnie z SUIKZP Rzeszów jest i będzie centrum: naukowo-badawczym i kulturalnym regionu, turystycznym, biznesu i usług okołobiznesowych, mass-mediów oraz transportowym. Miasto powinno stać się ważnym miejscem lokowania kapitału w skali regionu, a nawet w skali kraju, oraz dużym rynkiem producentów i konsumentów. Rzeszów pełni również ważną funkcję ośrodka dynamizowania rozwoju w regionie południowo-wschodnim i pretenduje do roli, jaką pełnił kiedyś Lwów.

Realizacja celów rozwoju przestrzennego Rzeszowa odbywa się głównie poprzez zmiany jakościowe w strukturze przestrzennej. Należy do nich poszerzenie strefy miejskiej poprzez:

- budowanie pierzei i ciągów ulicznych,
- stworzenie systemu ciągów zielonych ze ścieżkami pieszymi i rowerowymi w skali całego Miasta,
- łączenie obu brzegów Wisłoka ciągami komunikacji kołowej i pieszej (budowa mostów, kładek),
- wykorzystanie doliny Wisłoka dla celów wypoczynku mieszkańców (tereny publiczne sportu i rekreacji),
- modernizację i przekształcanie monofunkcyjnych terenów zabudowy mieszkaniowej „blokowisk” dzięki tworzeniu ciągów pieszych w zieleni, poprawie estetyki budynków (np. przebudowę wejść), doinwestowaniu małej architektury i uzupełnieniu nowymi budynkami tworzącymi w miarę możliwości pierzeje uliczne,

- tworzenie nowych przestrzeni publicznych na obszarze całego Miasta, w szczególności zaś w obszarze strefy Śródmieścia (nowe centrum usługowo-mieszkaniowe),
- doinwestowanie zespołów zabudowy jednorodzinnej w przestrzenie publiczne,
- prowadzenie działań porządkujących i doposażenie w infrastrukturę społeczną i techniczną zabudowy mieszkaniowej powstałej na historycznych układach wiejskich,
- eksponowanie i ochronę lokalnych wartości kulturowych, tradycji i miejsc,
- tworzenie nowych systemów przestrzeni zieleni urządzonej wiążących poszczególne jednostki mieszkaniowe,
- tworzenie punktów węzłowych życia publicznego na bazie ciągów komunikacyjnych,
- przekształcanie „dzielnic magazynowo-składowych” i przemysłowych w tereny koncentracji usług komercyjnych produkcyjnych i nieprodukcyjnych,
- wyznaczenie dużych obszarów położonych w sąsiedztwie głównych układów komunikacyjnych przy wylotach z Miasta pod prowadzenie działalności gospodarczej, komercyjnej lub publicznej wymagającej dużych i dobrze skomunikowanych przestrzeni, parkingów strategicznych wzbogaconych o usługi związane z komunikacją (rodzaj małych miejsc obsługi podróży),
- wyznaczenie obszarów rozmieszczenia wielkopowierzchniowych obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² i wielkopowierzchniowych obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m² w celu zwiększenia możliwości inwestowania na danych obszarach w zgodzie z obowiązującymi regulacjami prawnymi dotyczącymi tego typu obiektów oraz stworzenia przestrzeni ogólnodostępnej, służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców i poprawy jakości ich życia,
- sukcesywne dostosowywanie układu komunikacji kołowej do obecnego i prognozowanego ruchu, a przede wszystkim rezygnacja z poprzednio projektowanej „trasy średnicowej”, dzielącej Śródmieście i wprowadzającej nadmierny ruch do centrum, na rzecz ulicy zbiorczej o parametrach dostosowanych do pojemności ekologicznej i kulturowej otoczenia (jest to zasadniczy sposób ochrony centrum Miasta),
- podejmowanie działań w zakresie infrastruktury technicznej na rzecz poprawy stanu i funkcjonowania systemów oraz wyrównania warunków życia mieszkańców w skali całego Miasta,
- sukcesywne obejmowanie ochroną walorów przyrodniczych i kulturowych (np. pomniki przyrody, nowe obszary wskazane do ochrony itp.) dzięki opracowywaniu regulacji prawnych (pn. MPZP),
- integrację terenów wiejskich przyłączanych do Rzeszowa po 2005 r. ze strukturą funkcjonalno-przestrzenną Miasta.

16.3.3 Plany zagospodarowania przestrzennego

Realizując zapisy polityki przestrzennej Miasta oraz wychodząc naprzeciw procesom cywilizacyjnym, społecznym i gospodarczym, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego podlega aktualizacji. W czerwcu 2015 r. w opracowaniu znajdowało się **16 zmian dotyczących powierzchni ok. 4566,9 ha, a w ostatnim czasie uchwalono 16 zmian obejmujących powierzchnię ok. 582,2 ha**. Za aktualizacją Studium jako dokumentu strategicznego podążają działania Miasta związane z ustalaniem prawa miejscowego w postaci miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wyznaczonych obszarów Miasta. Proces planowania przestrzennego musi także uwzględniać

dokonujące się od roku 2005 poszerzanie granic Miasta. W opracowaniu Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa przygotowanym w czerwcu 2015 r. znajduje się łącznie **86** planów miejscowych (wraz ze zmianami planów), obejmują one powierzchnię ok. **4381 ha**.

Na koniec czerwca 2015 r. obowiązuje 145 planów (wraz ze zmianami) oraz 52 plany miejscowe przejęte od gmin sąsiednich (włączonych w granice administracyjne Rzeszowa, o powierzchni ok. 174 ha). Łącznie powierzchnia Miasta pokryta planami obowiązującymi (z planami przejętymi od gmin sąsiednich) to ok. **1798 ha**. Oznacza to w odniesieniu do powierzchni Miasta objęcie:

- planami uchwalonymi 15,5%,
- planami w opracowaniu 35,9%.

Porównanie wskaźnika powierzchni Miasta objętych planami dla Rzeszowa z wybranymi ośrodkami dla 2013 r. przedstawia poniższa tabela.

Tab. 168. Udział obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego – Rzeszów na tle wybranych miast

Miasta	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem w 2013 r.
	%
Lublin	43,1
Rzeszów	14,4
Białystok	46,2
Kielce	17,0

Źródło: BDL, GUS.

Działania podjęte przez Miasto, związane z opracowywaniem planów, poprawią istniejącą sytuację w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Należy jednak podkreślić, że Miasto przyjęło koncepcję zrównoważonego podejścia do ilości opracowywanych planów miejscowych. Polega ona na tym, że – uwzględniając powierzchnię terenów zainwestowanych, w obrębie których politykę lokalizacyjną reguluje się, wydając decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów (zgodnie z zasadą tzw. dobrego sąsiedztwa) oraz uchwalone i opracowywane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – nie jest uzasadnione mnożenie i podejmowanie opracowywania kolejnych MPZP na terenie centrum Miasta. Stąd przywoływany powyżej wskaźnik (Tab. 168) nie oznacza deficytów polityki inwestycyjnej Miasta, lecz inne do niej podejście. Trzeba też pamiętać, że włączenie do Miasta rozległych obszarów dawnych sołectw o znikomym pokryciu planami spowodowało obniżenie udziału powierzchni Miasta objętej planami zagospodarowania przestrzennego. W konsekwencji wskaźnik ten kształtował się w czerwcu 2015 r. na poziomie 15,5%.

Poniżej (Tab. 169, Tab. 170) przedstawiono zestawienie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP) według stanu na lipiec 2015 r.

Tab. 169. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące – stan na lipiec 2015 r. Wykaz uchwał podjętych przez Radę Miasta Rzeszowa w sprawie uchwalenia MPZP/zmian planów – według daty uchwalenia

Okres od 1995 r. do 31 grudnia 2001 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
1.	MPZP nr 2/95 przy ulicy Lwowskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXIII/42/98 z dnia 12 maja 1998 r., Dz. Urz. Woj. Rzesz. Nr 6, poz. 147 z 30 czerwca 1998 r.	nr XXXI/159/95 z dnia 28 grudnia 1995 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę usługowo-mieszkaniową, pod usługi, pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, pod zielenią izolacyjną i nieurządzoną, a także pod komunikację i urządzenia energetyki	ok. 3,77 ha
2.	MPZP nr 9/2/97 terenu na osiedlu Mieszka I w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXIII/43/98 z dnia 12 maja 1998 r., Dz. Urz. Woj. Rzesz. Nr 6, poz. 148 z 30 czerwca 1998 r.	nr LII/20/97 z dnia 25 marca 1997 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, z dopuszczeniem nieuciążliwych usług handlu i rzemiosła nieuciążliwego, oraz pod drogę dojazdową stanowiącą ciąg pieszo-jedyny z możliwością przeprowadzenia urządzeń infrastruktury technicznej	ok. 0,08 ha
3.	MPZP nr 7/4/96 terenu budownictwa mieszkaniowego na osiedlu Przybyszówka w Rzeszowie w rejonie ul. Dębickiej <u>uchwalony</u> uchwałą nr X/19/99 z dnia 9 marca 1999 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 207 z 30 kwietnia 1999 r.	nr XLV/117/96 z dnia 29 października 1996 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, z dopuszczeniem nieuciążliwych usług, oraz pod rozbudowę ulicy Dębickiej	ok. 0,08 ha
4.	MPZP nr 11/1/97 terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy ul. Kwiatkowskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr X/20/99 z dnia 9 marca 1999 r. Dziennik Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 208 z 30 kwietnia 1999 r.	nr L/2/97 z dnia 28 stycznia 1997 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną wolnostojącą z dopuszczeniem nieuciążliwych usług, pod zielenią niską z dopuszczeniem nieuciążliwych usług oraz miejsc parkingowych, pod rozbudowę ulicy Kwiatkowskiego, komunikację oraz urządzenia infrastruktury technicznej	ok. 0,93 ha
5.	MPZP nr 1/96 Osiedla „Zimowit” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr X/21/99 z dnia 9 marca 1999 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 209 z 30 kwietnia 1999 r.	nr XLII/100/96 z dnia 10 września 1996r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi o charakterze oświatowym, pod administrację i usługi łączności, pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną, pod zielenią parkową, pod ciągi piesze w zieleni, komunikację oraz pod urządzenia energetyki.	przed zmianą planu ok. 11,65 ha – dla części terenu uchwalono MPZP nr 62/13/2002 o pow. ok. 3,68 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
6.	MPZP nr 8/5/96 terenu budownictwa mieszkaniowego na Zalesiu II w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XV/108/99 z dnia 25 maja 1999 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 17, poz. 951 z 16 sierpnia 1999 r.	nr XLV/118/96 z dnia 29 października 1996 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną wolnostojącą, z dopuszczeniem nieuciążliwych usług, pod rozbudowę ul. Wieniawskiego, pod rozbudowę ulicy Dunikowskiego i urządzenia infrastruktury technicznej.	ok. 1,34 ha
7.	MPZP nr 6/3/96 „Centrum- Handlowo- Usługowe” przy ul. Lubelskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXV/196/99 z dnia 14 grudnia 1999 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 45, poz. 554 z 11 sierpnia 2000 r.	nr XLV/116/96 z dnia 29 października 1996 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu pod usługi handlu, pod zieleni urządzoną, pod uprawy polowe oraz pod komunikację.	ok. 4,88 ha
8.	MPZP nr 15/1/99 terenu zabudowy mieszkaniowej w rejonie ulicy Witosa w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą XXVIII/5/2000 z dnia 25 stycznia 2000 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 45, poz. 552 z 11 sierpnia 2000 r.	nr X/22/99 z dnia 9 marca 1999 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu, oznaczonego na rysunku planu symbolem MN/U, pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną o niskiej intensywności, z dopuszczeniem usług nieuciążliwych, z niezbędnymi dojazdami do dróg publicznych, a także niezbędne obiekty i urządzenia inżynierskie osiedla.	ok. 0,70 ha
9.	MPZP nr 5/2/96 „Staromieście-Ogrody” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXVIII/6/2000 z dnia 25 stycznia 2000 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 45, poz. 553 z 11 sierpnia 2000 r.	nr XLV/115/96 z dnia 29 października 1996 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi komercyjne o charakterze centrotwórczym: handlu, administracji, rzemiosła, kultury, pod usługi handlu, pod usługi turystyki, oświaty, pod obiekty sakralne, pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, pod zieleni parkową, zieleni izolacyjną i komunikację oraz pod urządzenia energetyki cieplnej.	przed zmianą planu ok. 49,0 ha – dla części terenu uchwalono zmianę nr 149/4/2007 o pow. ok. 1,78 ha
10.	MPZP nr 10/7/96 zespołu usług publicznych i komercyjnych na osiedlu „Nowe Miasto” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXVII/122/2000 z dnia 4 lipca 2000 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 44, poz. 528 z 1 sierpnia 2000 r.	nr XLVI/130/96 z dnia 26 listopada 1996 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi komercyjne, pod komunikację kołową z dopuszczeniem usług oraz pod zaplecze mieszkalnictwa wielorodzinnego z niezbędnymi dojazdami.	ok. 8,88 ha
11.	MPZP nr 1/95 terenu przy ul. Olbrachta w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXVII/123/2000 z dnia 4 lipca 2000 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 44, poz. 529 z 1 sierpnia 2000 r.	nr XXXI/158/95 z dnia 28 grudnia 1995 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną wolnostojącą, z dopuszczeniem usług nieuciążliwych oraz rzemiosła nieuciążliwego (dopuszcza się lokalizację garaży o zabudowie bliźniaczej), oraz pod komunikację drogową i urządzenia infrastruktury technicznej.	ok. 1,43 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
12.	MPZP nr 16/2/99 zespołu usług nieuciążliwych przy alei Armii Krajowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą XLVI/1/2001 z dnia 30 stycznia 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 13, poz. 209 z 5 marca 2001 r.	nr XIII/97/99 z dnia 27 kwietnia 1999 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi komercyjne nieuciążliwe, pod zabudowę jednorodziną, z dopuszczeniem nieuciążliwych usług, pod urządzenia zaopatrzenia w wodę.	ok. 2,50 ha
13.	MPZP nr 17/3/99 zespołu usług nieuciążliwych w rejonie alei Armii Krajowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XLI/175/2000 z dnia 7 listopada 2000 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 83, poz. 897 z 21 grudnia 2000 r.	nr XIII/98/99 z dnia 27 kwietnia 1999 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi komercyjne nieuciążliwe, parkingi i zieleń urządzonej.	ok. 10,19 ha
14.	MPZP nr 22/4/2000 przy ul. kpt. W. Raginisa na „Osiedlu Baranówka IV” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LII/75/2001 z dnia 29 maja 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 56, poz. 924 z 25 lipca 2001 r.	nr XXXIII/60/2000 z dnia 18 kwietnia 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, pod zieleń urządzonej oraz ciąg pieszy, pod komunikację, pod stację transformatorową.	ok. 2,10 ha
15.	MPZP nr 31/13/2000 terenu zabudowy mieszkaniowej przy ul. Szkolnej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LIV/98/2001 z dnia 10 lipca 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 62, poz. 1106 z 17 sierpnia 2001 r.	nr XXXIV/81/2000 z dnia 16 maja 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną, pod ciąg pieszo-rowerowy oraz pod urządzenia elektroenergetyczne.	ok. 0,202 ha
16.	MPZP nr 14/1/98 w rejonie ulic: Strzyżowskiej, Ustrzyckiej, Dukielskiej, Krośnieńskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LVI/134/2001 z dnia 25 września 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 85, poz. 1497 z 12 listopada 2001 r.	nr LXXV/66/98 z dnia 16 czerwca 1998 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną niskiej intensywności, pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną wolnostojącą i szeregową, pod usługi oświaty i sportu, pod usługi kultury – sakralne, pod usługi handlu, rzemiosła, gastronomii, administracji i kultury, pod zieleń parkową, izolacyjną, pod parkingi, pod komunikację kołową i pieszą.	przed zmianą planu ok. 30,4 ha – dla części terenu uchwalono Zmianę nr 105/13/2005 -1 o pow. ok. 0,17ha i Zmianę nr 103/11/2005-cz.1 – pow. ok. o pow. ok. 3,8 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
17.	MPZP nr 26/8/2000 przy ul. Podkarpackiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LVI/135/2001 z dnia 25 września 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 84, poz. 1482 z 10 listopada 2001 r.	nr XXXIV/84/2000 z dnia 16 maja 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi komercyjne, pod usługi handlu i gastronomii, turystyki, komunikację i zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, pod zieleń urządzoną, pod dworzec kolejowy, dworzec autobusowy i parkingi, ciąg pieszo-rowerowy w zieleni parkowej i zieleni izolacyjną oraz pod komunikację kołową, rowerową i pieszą.	ok. 11,25 ha
18.	MPZP nr 42/24/2000 zabudowy mieszkaniowej przy ul. Tęczowej, Nowowiejskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXI/219/2001 z dnia 18 grudnia 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 2, poz. 20 z 17 stycznia 2002 r.	nr XLIV/201/2000 z dnia 19 grudnia 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową (MN), pod zabudowę mieszkaniową oraz towarzyszące usługi (MN/U).	ok. 0,235 ha
19.	MPZP nr 35/17/2000 terenu zabudowy mieszkaniowej przy ul. Powstańców Listopadowych w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXI/220/2001 z dnia 18 grudnia 2001 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 2, poz. 21 z 17 stycznia 2002 r.	nr XXXVII/124/2000 z dnia 4 lipca 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, komunikację, pod zieleń urządzoną oraz pod urządzenia elektroenergetyczne.	ok. 0,50 ha

Okres od 1 stycznia 2002 r. do 31 grudnia 2002 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
20.	MPZP nr 24/7/2001 „Temida” w rejonie ul. Rejtana i gen. Kustronia Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXX/72/2002 z dnia 23 kwietnia 2002 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 37, poz. 738 z 8 lipca 2002 r.	nr LII/80/2001 z dnia 29 maja 2001 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod usługi z zakresu administracji publicznej, z dopuszczeniem usług komercyjnych, pod usługi z zakresu administracji publicznej, edukacji i nauki, z dopuszczeniem usług komercyjnych, pod usługi z zakresu edukacji i nauki, z dopuszczeniem usług komercyjnych, pod budownictwo mieszkaniowe wielorodzinne, z dopuszczeniem usług komercyjnych, pod komunikację oraz pod stację transformatorową.	ok. 10,18 ha (ok. 10,58 ha – stwierdzono częściową nieważność rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody Podkarpackiego nr P.I. 0911/69/02 z dnia 6 czerwca 2002 r.)
21.	MPZP nr 27/9/2000 zespołu usług nauki, usług komercyjnych oraz	nr XXXIII/59/2000	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu pod usługi nauki i	przed zmianą planu

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
	zabudowy mieszkaniowo-usługowej pomiędzy ulicami Wetlińską i Bieszczadzka w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą LXXI/79/2002 z dnia 21 maja 2002 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 42, poz. 847 z 24 lipca 2002 r.	z dnia 18 kwietnia 2000 r.	szkolnictwa wyższego, pod usługi komercyjne, pod drogę publiczną, pod zabudowę mieszkaniową z usługami nieuciążliwymi, pod zieleń z elementami komunikacji oraz pod urządzenia infrastruktury elektroenergetycznej.	ok. 6,12 ha –dla części terenu uchwalono Zmianę nr 134/5/2006 o pow. ok. 3,6 ha
22.	MPZP nr 42/24/2000 zabudowy mieszkaniowej w rejonie ul. Strażackiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXII/95/2002 z dnia 11 czerwca 2002 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 42, poz. 848 z 24 lipca 2002 r.	nr XLIV/201/2000 z dnia 19 grudnia 2000 r.	Ustala się przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem MN pod zabudowę mieszkaniową.	ok. 0,49 ha
23.	MPZP nr 38/20/2000 przy ul. Miłocińskiej oraz ul. Tarnowskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXVII/197/2002 z dnia 8 października 2002 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 65, poz. 1343 z 18 października 2002 r.	nr XLI/177/2000 z dnia 7 listopada 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu pod jednorodzinną zabudowę mieszkaniową, usługi centrotwórcze, pod zieleń parkową, a także pod komunikację i urządzenia infrastruktury elektroenergetycznej.	ok. 12,55 ha
24.	MPZP nr 50/1/2002 terenu przy ulicy Hetmańskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXVII/198/2002 z dnia 8 października 2002 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 65, poz. 1344 z 18 października 2002 r.	nr LXIII/2/2002 z dnia 29 stycznia 2002 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod nieuciążliwe usługi komercyjne z udziałem zieleni urządzonej, z wyłączeniem obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 2000 m ² i z zakazem lokalizacji stacji paliw, oraz pod komunikację kołową i pieszą z udziałem zieleni urządzonej.	ok. 1,77 ha
25.	MPZP nr 18/4/99 Pobitno „Orzechy” zespołu usług publicznych, komercyjnych i zabudowy mieszkaniowej przy alei Armii Krajowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr III/32/2002 z dnia 30 grudnia 2002 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 142 z 21 stycznia 2003 r.	nr XIX/148/99 z dnia 13 lipca 1999 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną wolnostojącą i szeregową, pod usługi komercyjne, handlu, gastronomii, komunikacji, turystyki, administracji i rzemiosła, pod zieleń parkową oraz pod komunikację kołową i pieszą.	ok. 3,20 ha

Okres od 1 stycznia 2003 r. do 31 grudnia 2003 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
26.	MPZP nr 24/7/2001 „Temida” w rejonie ul. Rejtana i gen. Kustronia w Rzeszowie, w konturze ABCDE (w części uchylonej rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody Podkarpackiego I.dz.P.I.0911/69/02 z dnia 6 czerwca 2002 r.) <u>uchwalony</u> uchwałą nr III/65/2003 z dnia 29 kwietnia 2003 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 40, poz. 775 z 9 maja 2003 r.	nr LII/80/2001 z dnia 29 maja 2001 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod: – MN/U(k) budownictwo jednorodzinne z dopuszczeniem usług komercyjnych, – KX(p) publiczny ciąg pieszo-jezdny z zielenią urządzoną o charakterze rekreacyjnym.	ok. 0,40 ha
27.	Zmiana nr 70/21/2002 Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rzeszowa w rejonie ul. B. Śmiałego i ul. Książęcej w Rzeszowie (dla terenu oznaczonego na załączniku graficznym do uchwały nr III/31/2002 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 30 grudnia 2002 r. nr 26) <u>uchwalony</u> uchwałą nr XI/113/2003 z dnia 8 lipca 2003 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 91, poz. 1548 z 21 sierpnia 2003 r.	nr III/31/2002 z dnia 30 grudnia 2002 r.	Ustala się przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem MN pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną.	ok. 0,54 ha
28.	MPZP nr 64/15/2002 w rejonie ul. Książęcej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XI/114/2003 z dnia 8 lipca 2003 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 91, poz. 1549 z 21 sierpnia 2003 r.	nr LXXVI/173/2002 z dnia 17 września 2002 r.	Ustala się przeznaczenie terenu, oznaczonego na rysunku planu symbolem MN pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną wolnostojącą.	ok. 0,08 ha
29.	MPZP nr 33/15/2000 w rejonie ul. Karowej w Rzeszowie, w części oznaczonej konturem ABCD <u>uchwalony</u> uchwałą nr IV/148/2003 z dnia 7 października 2003 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 161, poz. 2041 z 27 listopada 2003 r.	nr XXXVI/107/2000 z dnia 13 czerwca 2000 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu pod: – U(p)A/U(k)Z usługi publiczne administracji, w szczególności z zakresu bezpieczeństwa publicznego z dopuszczeniem usług komercyjnych, w szczególności z zakresu usług ochrony zdrowia, parkingi jedno- i wielopoziomowe, a także zieleń urządzoną, – KD(p) publiczną komunikację kołową i pieszą.	ok. 1,44 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
30.	<p>MPZP nr 23/5/2000 „Nowe Miasto – Czekaj” przy al. Rejtana i al. Niepodległości w Rzeszowie, w części oznaczonej konturem ABCDEFGHIJK <u>uchwalony</u> uchwałą nr V/161/2003 z dnia 28 października 2003 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 179, poz. 2936 z 18 grudnia 2003 r.</p>	<p>nr XXXIII/56/2000 z dnia 18 kwietnia 2000 r.</p>	<p>Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu: –K/U(k)/M pod obiekt sakralny, z dopuszczeniem usług komercyjnych i zabudowy mieszkaniowej związanych z funkcjonowaniem obiektu sakralnego, –U(k) pod usługi komercyjne oraz parkingi w poziomie terenu lub podziemne i wielopoziomowe, –U(k)/U(p)E/M pod usługi komercyjne, z dopuszczeniem usług publicznych związanych z edukacją, usług hoteli, a także budownictwa mieszkaniowego związanego z usługami, –U(k)/M pod usługi komercyjne, z dopuszczeniem usług hoteli, a także budownictwa mieszkaniowego związanego z usługami, –MW/U(k) pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, z dopuszczeniem usług komercyjnych, –MN/U(k) pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną, z dopuszczeniem usług komercyjnych w zabudowie mieszkaniowej, –WS/ZN(p) pod ciek wodny z zielenią nieurządzoną, –KL i KD(p) pod publiczną komunikację kołową, –KX(p) i KX/ZP(p) pod publiczną komunikację pieszą z elementami zieleni urządzonej o charakterze parkowym –KS(p) pod parking publiczny z zielenią urządzonej, –EE(p) pod stację transformatorową.</p>	<p>przed zmianą planu ok. 7,97 ha – dla części terenu uchwalono zmianę nr 147/2/2007 o pow. ok. 0,97ha</p>
31.	<p>MPZP nr 67/18/2002 przy ul. kpt. W. Raginisa – południe na osiedlu „Baranówka IV” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą r XV/162/2003 z dnia 28 października 2003 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 179, poz. 2937 z 18 grudnia 2003 r.</p>	<p>nr LXXVII /199/ 2002 z dnia 8 października 2002 r.</p>	<p>Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie nowych zasad zabudowy terenu budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego z usługami towarzyszącymi. Ustala się przeznaczenie terenów pod usługi publiczne, pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną szeregową, pod ciąg pieszy w zieleni urządzonej, pod publiczną ulicę dojazdową pieszo-jezdną, pod publiczną ulicę lokalną.</p>	<p>ok. 3,60 ha</p>

Okres od 1 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2004 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
32.	MPZP nr 51/2/2002 przy Rynku Starego Miasta, między kamienicami nr 19 i 24 w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr X/15/2004 z dnia 16 marca 2004 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 57, poz. 607 z 14 maja 2004 r.	nr LXIX/67/2002 z dnia 23 kwietnia 2002 r.	Przeznaczenie terenu pod usługi komercyjne z dopuszczeniem usług publicznych i zabudowy mieszkaniowej, z uwzględnieniem zakazu lokalizacji na tym terenie obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 2000 m ² . Ustala się przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem UC/UP pod usługi komercyjne lub publiczne.	ok. 0,35 ha
33.	MPZP nr 56/7/2002 terenu zabudowy mieszkaniowej przy ul. Marcina Filipa i ul. Morgowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr X/16/2004 z dnia 16 marca 2004 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 51, poz. 531 z 7 maja 2004 r.	NRLXXV/155/2002 z dnia 27 sierpnia 2002 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu: MN – pod jednorodzinną zabudowę mieszkaniową, KZ – pod ulicę zbiorczą, KL– pod ulicę lokalną, KD – pod ulicę dojazdową.	ok. 1,04 ha
34.	Zmiana nr 1/53/4/02 MPZP nr 17/3/99 zespołu usług nieuciążliwych w rejonie alei Armii Krajowej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr IV/79/2004 z dnia 1 czerwca 2004 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 91, poz. 994 z 16 lipca 2004 r.	nr LXIX/69/2002 z dnia 23 kwietnia 2002 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie zasad i warunków zagospodarowania terenu położonego po wschodniej stronie al. Armii Krajowej (w pobliżu szpitala Wojewódzkiego nr 2), z uwzględnieniem zakazu lokalizacji na tym terenie obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 2000 m ² .	ok. 10,19 ha
35.	MPZP nr 45/2/ 2001 zespołu usług publicznych i komercyjnych przy ul. Litewskiej w Rzeszowie, w konturze ABCDEFGHI <u>uchwalony</u> uchwałą nr XV/101/2004 z dnia 22 czerwca 2004 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 102, poz. 1116 11 sierpnia 2004 r.	nr XLVII/17/2001 z dnia 6 marca 2001 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu pod usługi publiczne i komercyjne z niezbędnym zapleczem komunikacyjnym i parkingowym.	ok. 4,77 ha
36.	MPZP nr 29/11/2000 w rejonie ul. Szewskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XVII/166/2004 z dnia 31 sierpnia 2004 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 116, poz. 1311 z 6 października 2004 r.	nr XXXIV/83/2000 z dnia 16 maja 2000 r.	Ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego z uzupełniającą funkcją usług, ciągu zieleni parkowej w dolinie potoku Mikośka, a także zasad dostępu w zakresie infrastruktury technicznej oraz komunikacji o znaczeniu lokalnym i ogólnomiejskim.	ok. 9,22 ha
37.	MPZP nr 62/13/2002 w rejonie ulicy Rumiankowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XVIII/182/2004 z dnia 5 października 2004 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 121, poz. 1391 z 25 października 2004 r.	nr LXXV/160/2002 z dnia 27 sierpnia 2002 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem: 1) MN pod jednorodzinną zabudowę mieszkaniową, 2) ZR pod zielen rekreacyjną, 3) ZD pod ogródki przydomowe, 4) EE pod urządzenia infrastruktury elektroenergetycznej, 5) KL pod publiczną ulicę lokalną.	ok. 0,78 ha,

Okres od 1 stycznia 2005 r. do 31 grudnia 2005 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
38.	MPZP nr 49/8/2001 „Czekaj-Północ” w rejonie ul. Dołowej w Rzeszowie, z wyłączeniem części oznaczonej konturem ABCDEFG <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXV/16/2005 z dnia 25 stycznia 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 29, poz. 296 z 28 lutego 2005 r.	nr LII /81/2001 z dnia 29 maja 2001 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów: – pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, z dopuszczeniem usług komercyjnych (MN/U), – pod usługi komercyjne, z dopuszczeniem funkcji ochrony zdrowia i mieszkalnictwa (U/Z-MN), – pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, z dopuszczeniem usług komercyjnych, w szczególności z zakresu ochrony zdrowia (MN/U-Z), – pod budownictwo mieszkaniowe wielorodzinne, z dopuszczeniem usług komercyjnych (MW/U), – pod publiczną drogę lokalną (KD-L), – pod publiczną drogę dojazdową (KD-D), – pod publiczne ciągi pieszo-jezdne (KD-X), – pod stację transformatorową (E).	przed zmianą planu ok. 3,00 ha – dla części terenu uchwalono zmianę nr 158/13/2007 o pow. ok. 0,47 ha
39.	MPZP nr 71/1/2004 na osiedlu „Krakowska Południe” pomiędzy ul. K. Lewakowskiego a ul. W. Zbyszewskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXVII/67/2005 r. z dnia 22 marca 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 58, poz. 776 z 25 kwietnia 2005 r.	nr XIX /11/2004 z dnia 17 lutego 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu w obszarze pierwszym jest przeznaczenie terenu pod zieleni urządzonej z zakazem zabudowy, z dopuszczeniem niezbędnych urządzeń infrastruktury komunikacyjnej i technicznej. Przedmiotem opracowania planu w obszarze drugim jest przeznaczenie terenu pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, a także niezbędną infrastrukturę komunikacyjną i techniczną.	ok. 3,38 ha
40.	MPZP nr 76/6/2004 na osiedlu Staroniwa w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXVII/66/2005 z dnia 22 marca 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 58, poz. 775 z 25 kwietnia 2005 r.	nr XXIII/75/2004 z dnia 18 maja 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod komunikację oraz niezbędną infrastrukturę techniczną i uzupełniająco zabudowę mieszkaniową.	ok. 4,79 ha
41.	MPZP nr 79/9/2004 na osiedlu Wilkowyja w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXVIII/94/2005 z dnia 26 kwietnia 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 74, poz. 1238 z 18 maja 2005 r.	nr XXV/102/2004 z dnia 22 czerwca 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod komunikację oraz niezbędną infrastrukturę techniczną i uzupełniająco zabudowę mieszkaniową.	ok. 1,02 ha
42.	MPZP nr 62/13/2002 w rejonie ulicy Zimowita w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XL/127/2005 z dnia 25 czerwca 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 91, poz. 1533 z 13 lipca 2005 r.	nr LXXV/160/2002 z dnia 27 sierpnia 2002 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem: 1) MN pod jednorodzinna zabudowę mieszkaniową, 2) MNU pod jednorodzinna zabudowę mieszkaniową, z dopuszczeniem usług nieuciążliwych, 3) MZ/UOP pod budownictwo zbiorowego zamieszkania oraz budownictwo oświatowo-wychowawcze, 4) KD pod publiczne i wewnętrzne gminne ulice dojazdowe, 5) KX/KD pod publiczny ciąg pieszo-jezdny, 6) KX pod publiczne ciągi piesze.	ok. 3,68 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
43.	MPZP nr 40/22/2000 „Biała-Zastruże” zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w rejonie ul. Gościnniej uchwalony uchwałą nr XI/126/2005 z dnia 28 czerwca 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 97, poz. 1638 z 28 lipca 2005 r.	nr XLIV/199/2000 z dnia 19 grudnia 2000 r.	Ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego, zasad obsługi komunikacji i infrastruktury technicznej, a także warunków wynikających z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego.	ok. 11,62 ha
44.	MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza staroniwskie” przy al. W. Witosa w Rzeszowie, w części oznaczonej na rysunku planu konturem od 1 do 35 uchwalony uchwałą nr LI/189/2005 z dnia 12 lipca 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 102, poz. 1706 z 9 sierpnia 2005 r.	nr XXXIV/80/2000 z dnia 16 maja 2000 r.	Ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego i jednorodzinnego, z uzupełniającą funkcją usług publicznych i komercyjnych, ciągu zieleni parkowej, a także zasad obsługi tego terenu w zakresie komunikacji o znaczeniu lokalnym i ogólnomiejskim.	przed zmianą planu ok. 38,53 ha – dla części terenu uchwalono zmianę nr 143/14/2006 o pow. ok. 0,4 ha, zmianę nr 160/15/2007 o pow. 1,16 ha, zmianę nr 162/1/2008 o pow. ok. 2,79 ha
45.	MPZP nr 19/1/2000 „Wilkowyja-Kamionka” przy ul. Lwowskiej w Rzeszowie w części opisanej konturem A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,Ł,M,N,O,P,R,S,T,U. uchwalony uchwałą nr XLII/215/2005 z dnia 30 sierpnia 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 139, poz. 2125 z 10 listopada 2005 r.	nr XXXIV/88/2000 z dnia 16 maja 2000 r.	Ustala się: 1) przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem UC, o powierzchni około 0,23 ha, pod usługi komercyjne, 2) przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem UCz, o powierzchni około 4,87 ha, pod usługi komercyjne w formie zorganizowanej działalności inwestycyjnej, 3) przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem UC/MN, o powierzchni około 3,73 ha, pod usługi komercyjne z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 4) przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem EE, o powierzchni około 0,025 ha, pod stacje transformatorowe, 5) przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolem KL, KD i KD/KX, o powierzchni około 2,45 ha, pod komunikację kołową, rowerową i pieszą.	ok. 11,31 ha
46.	MPZP nr 93/1/2005 w rejonie ul. W. Zbyszewskiego i ul. F. Kotuli w Rzeszowie uchwalony uchwałą nr XLIV/236/2005 z dn.27 września 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 37, poz. 2093 z 4 listopada 2005 r.	nr XXXV/15/2005 z dnia 25 stycznia 2005 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod rozbudowę zbiorników wyrównawczych wody oraz niezbędną infrastrukturę komunikacyjną i techniczną.	ok. 3,16 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
47.	MPZP nr 99/7/2005 na osiedlu Słocina w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XLVII/284/2005 z dnia 22 listopada 2005 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 159, poz. 2925 z 12 grudnia 2005 r.	nr XXXVII/70/2005 z dnia 22 marca 2005 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod komunikację oraz niezbędną infrastrukturę techniczną.	ok. 2,3 ha

Okres od 1 stycznia 2006 r. do grudnia 2006 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
48.	MPZP nr 88/18/2004 przy ul. Wilhelma Macha w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LII/34/2006 z dnia 14 lutego 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 9, poz. 148 z 23 lutego 2006 r.	nr XXXI/220/2004 z dnia 30 listopada 2004 r.	Ustala się przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem: 1) UP o powierzchni ok. 0,15 ha, pod usługi publiczne nieuciążliwe, lokalne, 2) KDD o powierzchni ok. 0,20 ha, pod drogę publiczną klasy dojazdowej, 3) KDX/D o powierzchni ok. 0,05 ha, pod publiczny ciąg pieszo-jezdny.	ok. 0,40 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
49.	MPZP nr 86/16/2004 w rejonie ul. Karowej i Kopisto w Rzeszowie, w części oznaczonej konturem ABCDEFGHIJKLMNOPO <u>uchwalony</u> uchwałą nr LII/35/2006 z dnia 14 lutego 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 9, poz. 149 z 23 lutego 2006 r.	nr XXIX/195/2004 z dnia 22 października 2004 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem: 1) UC/MZ-K-S, o łącznej pow. ok. 2,56 ha, pod usługi komercyjne, w szczególności: hotelowe, kultury, sportu oraz handlu, w tym o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² , a także parkingi podziemne, z dopuszczeniem wielopoziomowych; 2) U/A-MZ-Z, o łącznej pow. ok. 0,30 ha, pod usługi komercyjne, w tym hotelowe, z dopuszczeniem usług ochrony zdrowia, a także administrację; 3) U/A-Z, o pow. ok. 0,11 ha, pod usługi komercyjne, z dopuszczeniem usług ochrony zdrowia, a także administrację; 4) U/K, o łącznej pow. ok. 0,17 ha, pod usługi komercyjne, w szczególności kultury i gastronomii; 5) U/KS, o pow. ok. 0,74 ha, pod usługi komercyjne, z dopuszczeniem stacji paliw, oraz parking; 6) UZ/U, o pow. ok. 0,33 ha, pod usługi ochrony zdrowia, z dopuszczeniem usług komercyjnych, z zielenią towarzyszącą; 7) U, o pow. ok. 0,97 ha, pod usługi komercyjne z parkingiem oraz zielenią towarzyszącą; 8) ZN, o pow. ok. 0,14 ha, pod zieleń urządzonej o funkcji zieleni izolacyjnej; 9) KX/ZP, o pow. ok. 0,14 ha, pod publiczne ciągi piesze z zielenią urządzonej; 10) KX, o łącznej pow. ok. 0,19 ha, pod publiczne ciągi piesze; 11) KDL, o łącznej pow. ok. 0,94 ha, pod publiczne drogi lokalne; 12) KDD, o łącznej pow. ok. 0,54 ha, pod publiczne drogi dojazdowe.	ok. 6,04 ha
50.	MPZP nr 115/23/2005 w rejonie al. W. Witosa w Rzeszowie <u>uchwalono</u> uchwałą NR LIV/65/2006 z dnia 28 lutego 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 21, poz. 299 z 20 marca 2006 r.	nr XLIV/239/2005 z dnia 27 września 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenu objętego granicami planu pod publiczną zieleń urządzonej parkową.	ok. 0,28 ha
51.	MPZP nr 80/10/2004 na osiedlu Wilkowyja <u>Uchwalony</u> uchwałą nr LV/98/2006 z dnia 4 kwietnia 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 34, poz. 628 z 13 kwietnia 2006 r.	nr XXVII/167/2004 z dnia 31 sierpnia 2004	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod komunikację oraz niezbędną infrastrukturę techniczną.	ok. 4,3 ha
52.	MPZP nr 94/2/2005 przy ul. Przemysłowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXI/176/2006 z dnia 11 lipca 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 91, poz. 1352 z 27 lipca 2006 r.	nr XXXV/17/2005 z dnia 22 lutego 2005 r.	Ustala się: przeznaczenie terenów: – UC pod zabudowę usługową lub obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² ; – ZP pod zieleń urządzonej; – KDI i KDW pod komunikację.	ok. 4,34 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
53.	MPZP nr 73/3/2004 „Przybyszówka – Kantorówka” – 1 przy ulicy Ustrzyckiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXII/210/2006 z dnia 5 września 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 120, poz. 1629 z 29 września 2006 r.	nr XX/18/2004 z dnia 16 marca 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego i jednorodzinnego, usług, komunikacji o znaczeniu ogólnomiejskim i lokalnym oraz terenów zieleni urządzonej.	przed zmianą planu ok. 61,78 ha – dla części terenu uchwalono zmianę nr 169/8/2008 o pow. ok. 0,68 ha
54.	MPZP nr 75/5/2004 w rejonie Hotelu Rzeszów przy al. Ciepłińskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXII/211/2006 z dnia 5 września 2006 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 121, poz. 1652 z 2 października 2006 r.	nr XII/62/2004 z dnia 27 kwietnia 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów przeznaczonych pod usługi z elementami zieleni urządzonej oraz zasad kształtowania układu komunikacyjnego, a także zasad obsługi w zakresie infrastruktury technicznej.	ok. 8,31 ha

Okres od 1 stycznia 2007 r. do grudnia 2007 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
55.	Zmiana nr 105/13/2005 - 1 MPZP nr 14/1/98 w rejonie ulic: Strzyżowskiej, Ustrzyckiej, Dukielskiej i Krośnieńskiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr VI/87/2007 z dnia 30 stycznia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 52, poz. 1399 z 3 lipca 2008 r.	nr XLI/190/2005 z dnia 12 lipca 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenu 2U/MN pod zabudowę usługową, z dopuszczeniem funkcji mieszkaniowej.	ok. 0,17 ha
56.	MPZP nr 116/24/2005 „Błonia Papieskie” w rejonie skrzyżowania al. Armii Krajowej i al. Gen. W. Sikorskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą NR VI/88/2007 z dnia 30 stycznia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 8, poz. 307 z 21 lutego 2007 r.	nr XLIV/241/2005 z dnia 27 września 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenów: MN/U – pod zabudowę mieszkaniowo-usługową; U – pod zabudowę usługową; ZPp – pod publiczną zielenią urządzonej-parkową; ZPi – pod publiczną zielenią urządzonej-izolacyjną; KS – pod parkingi; WS – pod wody powierzchniowe śródlądowe; KDZ, KDD, KX/KD i KX – pod publiczną komunikację kołową i pieszą; E – pod infrastrukturę techniczną elektroenergetyczną.	ok. 25,51 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
57.	MPZP nr 86/16/2004 w rejonie ul. Karowej i Kopisto w Rzeszowie dla terenów w konturze YZMTSRP i GHJKLWU <u>uchwalony</u> uchwałą nr VI/89/2007 z dnia 30 stycznia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 277 z 15 lutego 2007 r.	nr XXIX/195/2004 z dnia 22 października 2004 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów, oznaczonych na rysunku planu symbolami: – ZP, o łącznej pow. ok. 0,59 ha, pod zieleni parkową z urządzeniami rekreacyjnymi; – KX/ZP, o pow. ok. 0,16 ha, pod komunikację pieszą z zielenią urządzoną i rekreacją; – KS, o pow. ok. 0,54 ha, pod parking; – KDL, o pow. ok. 0,11 ha, pod publiczną drogę lokalną; – KDD, o pow. ok. 0,13 ha, pod publiczną drogę dojazdową; – E, o pow. ok. 0,04 ha, pod stację transformatorową i rozdzielnię średniego napięcia 15 kV.	ok. 1,24 ha
58.	MPZP nr 121/29/2005 pomiędzy ul. Staromiejską i Bałuckiego w Rzeszowie w konturze ABCDEFGH <u>uchwalony</u> uchwałą nr VI/90/2007 z dnia 30 stycznia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 8, poz. 308 z 21 lutego 2007 r.	nr XLVI/ 261/2005 z dnia 25 października 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem KDG pod fragment drogi publicznej klasy głównej.	ok. 0,13 ha
59.	MPZP nr 124/32/2005 w rejonie ul. Tarnowskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr VI/91/2007 z dnia 30 stycznia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 8, poz. 309 z 21 lutego 2007 r.	nr XLVII/283/2005 z dnia 22 listopada 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem KDL, o powierzchni ok. 0,28 ha, pod drogę publiczną lokalną; przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem KDD, o powierzchni ok. 0,37 ha, pod drogę publiczną dojazdową.	ok. 0,65 ha
60.	MPZP nr 123/31/2005 w rejonie ul. Szkolnej i Romualda Traugutta w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr IX/154/2007 z dnia 27 marca 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 27, poz. 736 z 16 kwietnia 2007 r.	nr XLVII/282/2005 z dnia 22 listopada 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenu objętego granicą planu, oznaczonego na rysunku planu symbolem KDD, pod drogę publiczną oraz urządzenia infrastruktury technicznej.	ok. 0,4 ha
61.	MPZP nr 133/4/2006 w rejonie ul. Gen. S. Maczka w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr IX/155/2007 z dnia 27 marca 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 27, poz. 737 z 16 kwietnia 2007 r.	nr LII/33/2006 z dnia 14 lutego 2006 r.	Ustala się: – przeznaczenie terenu, oznaczonego na rysunku planu symbolem KDG, o powierzchni ok. 0,06 ha, pod drogę publiczną klasy głównej; – przeznaczenie terenu, oznaczonego na rysunku planu symbolem KDX/D, o powierzchni ok. 0,02 ha, pod publiczny ciąg pieszo-jezdny.	ok. 0,08 ha
62.	MPZP nr 129/37/2005 w rejonie ul. Szopena w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr II/169/2007 z dnia 24 kwietnia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 40, poz. 1065 z 21 maja 2007 r.	nr XLVIII/317/2005 z dnia 13 grudnia 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenu, oznaczonego na rysunku planu symbolem KS/U, o powierzchni około 0,5 ha, pod parking wielopoziomowy, z dopuszczeniem usług komercyjnych oraz infrastrukturę techniczną.	ok. 0,5 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
63.	Zmiana nr 143/14/2006 MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza Staroniwskie” przy al. W. Witosa w Rzeszowie, w części oznaczonej na rysunku planu konturem od 1 do 35 <u>uchwalona</u> uchwałą nr III/202/2007 z dnia 29 maja 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 54, poz. 1366 z 3 lipca 2007 r.	nr LXVII/251/2006 z dnia 24 października 2006 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu była zmiana zapisu planu dotycząca terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem 6MW, w zakresie dopuszczenia możliwości realizacji czwartej kondygnacji budynków wielorodzinnych.	ok. 0,4 ha
64.	Zmiana nr 147/2/2007 uchwalonego w części oznaczonej konturem ABCDEFGHIJK Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego nr 23/5/2000 „Nowe Miasto-Czekaj” przy al. Rejtana i al. Niepodległości w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr VII/263/2007 z dn. 28 sierpnia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 77, poz. 1762 z 17 września 2007 r.	nr VI/86/2007 z dnia 30 stycznia 2007 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,97 ha
65.	MPZP nr 110/18/2005 w rejonie ul. Szkolnej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr VII/264/2007 z dnia 28 sierpnia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 77, poz. 1763 z 17 września 2007 r.	nr XLI/196/2005 z dnia 12 lipca 2005r.	Ustala się przeznaczenie terenu KDD pod publiczną drogę klasy dojazdowej oraz urządzenia infrastruktury technicznej.	ok. 0,3 ha
66.	MPZP nr 107/15/2005 „Rzeszowskie Centrum Komunikacyjne” <u>uchwalony</u> uchwałą nr VIII/290/2007 z dnia 25 września 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 88, poz. 1988 z 30 października 2007 r.	nr XLI/193/2005 z dnia 12 lipca 2005 r.	Przedmiotem opracowania planu jest: – w obszarze A: przeznaczenie terenów pod realizację celów publicznych, w szczególności pod układ komunikacyjny oraz inne elementy infrastruktury technicznej, a także przeznaczenie terenów pod usługi i handel; – w obszarze B: przeznaczenie terenów kolejowych pod komunikację z funkcjami towarzyszącymi, z uwzględnieniem realizacji celów publicznych, w szczególności układu komunikacyjnego oraz innych elementów infrastruktury technicznej; – w obszarze C: przeznaczenie terenów pod realizację celów publicznych, w szczególności pod układ komunikacyjny oraz inne elementy infrastruktury technicznej, a także przeznaczenie terenów pod usługi centrotwórcze, handel i zabudowę mieszkaniową.	ok. 33,45 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
67.	<p>MPZP nr 89/19/2004 „Wilkowyja - Młyn” w Rzeszowie <u>Uchwalony</u> uchwałą nr XIX/311/2007 z dnia 30 października 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 101, poz. 2254 z 3 grudnia 2007 r.</p>	<p>nr XXXII/247/2004 z dnia 21 grudnia 2004 r.</p>	<p>Ustala się przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu: 1) symbolem MW, o łącznej powierzchni ok. 2,18 ha, pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną niską; 2) symbolem MW/U, o powierzchni ok. 0,19 ha, pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną niską, z dopuszczeniem usług; 3) symbolem MN, o łącznej powierzchni ok. 3,26 ha, pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną; 4) symbolem U/MN, o łącznej powierzchni ok. 4,16 ha, pod zabudowę usługowo-mieszkaniową; 5) symbolami: KDG, KDL, KDD i KX/KD, o łącznej powierzchni ok. 1,91 ha, pod publiczną komunikację kołową i pieszą; 6) symbolem KDW, o łącznej powierzchni ok. 0,34 ha, pod komunikację wewnętrzną.</p>	ok. 12,04 ha
68.	<p>Zmiana nr 134/5/2006 Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego nr 27/9/2000 zespołu usług nauki, usług komercyjnych oraz zabudowy mieszkaniowo-usługowej pomiędzy ulicami Wetlińską i Bieszczadzką w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr IX/312/2007 z dnia 30 października 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 101, poz. 2255 z 3 grudnia 2007 r.</p>	<p>nr LIV/61/2006 z dnia 28 lutego 2006 r.</p>	<p>Przedmiotem opracowania jest ustalenie zmiany zasad zabudowy i zagospodarowania w związku z nowymi uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą planu.</p>	ok. 3,6 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
69.	MPZP nr 98/6/2005_A w rejonie ul. Kopisto w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XX/349/2007 z dnia 27 listopada 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 1, poz. 12 z 4 stycznia 2008 r.	nr XXXVII/65/2005 z dnia 22 marca 2005 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest: 1) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem UE/U, o powierzchni ok. 4,48 ha, pod usługi szkolnictwa wyższego, z dopuszczeniem usług komercyjnych oraz parkingi; 2) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem: UE/U-MZ, o powierzchni ok. 0,87 ha, pod usługi szkolnictwa wyższego, z dopuszczeniem usług komercyjnych, w szczególności domy akademickie, handel oraz parkingi; 3) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem U/A-K-Z-UE, o powierzchni ok. 1,46 ha, pod usługi komercyjne, administracji kultury, ochrony zdrowia, szkolnictwa wyższego oraz parkingi; 4) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem U/MW-Z-UE, o powierzchni ok. 1,92 ha, pod usługi komercyjne, szkolnictwa wyższego, handlu, ochrony zdrowia, a także mieszkalnictwo wielorodzinne oraz parkingi; 5) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolami KS, o powierzchni ok. 0,34 ha, pod parkingi; 6) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolami KX/ZP, o powierzchni ok. 0,33 ha, pod ogólnodostępną komunikację pieszą z zielenią rekreacyjną; 7) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolami KX, o łącznej powierzchni ok. 0,34 ha, pod ogólnodostępną komunikację pieszą; 8) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku symbolami KDZ, o łącznej powierzchni ok. 2,17 ha, pod publiczne drogi zbiorcze; 9) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku symbolami KDL, o łącznej powierzchni ok. 1,98 ha, pod publiczne drogi lokalne; 10) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolami KDD, o powierzchni ok. 0,92 ha, pod publiczne drogi dojazdowe.	ok. 14,81 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
70.	MPZP nr 119/27/2005 „Staromieście-Miłocin-Północ” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XII/375/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 4, poz. 70 z 17 stycznia 2008 r.	nr XLVI/259/2005 z dnia 25 października 2005 r.	Ustala się: 1) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem U, o łącznej powierzchni ok. 7,52 ha, pod usługi z infrastrukturą techniczną; 2) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem U/P, o łącznej powierzchni ok. 8,07 ha, pod usługi lub produkcję, z infrastrukturą techniczną; 3) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem ZU, o powierzchni ok. 0,09 ha, pod zielenią urządzoną; 4) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem KDGP, o łącznej powierzchni ok. 1,76 ha, pod publiczną drogę główną ruchu przyspieszonego; 5) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem KDG, o powierzchni ok. 3,22 ha, pod publiczną ulicę główną; 6) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem KDL, o powierzchni ok. 0,46 ha, pod część publicznej ulicy lokalnej; 7) przeznaczenie terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem KDD, o łącznej powierzchni ok. 0,89 ha, pod publiczne ulice dojazdowe; 8) przeznaczenie terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem KDW, o powierzchni ok. 0,28 ha, pod drogę wewnętrzną.	ok. 23.50 ha
71.	Zmiana nr 149/4/2007 MPZP nr 5/2/96 „Staromieście – Ogrody” w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XIII/383/2007 z dnia 28 grudnia 2007 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 3, poz. 48 z 11 stycznia 2008 r.	nr VIII/133/2007 z dnia 27 lutego 2007 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z realizacją zamierzeń określonych we wniosku inwestora wnoszącego o zmianę wskaźnika intensywności zabudowy oraz zwiększenie dopuszczalnej liczby kondygnacji budynków.	ok. 1,78 ha

Okres od 1 stycznia 2008 r. do grudnia 2008 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
72.	MPZP nr 74/4/2004 przy Cmentarzu Komunalnym Wilkowyja w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XVII/418/2008 z dnia 29 stycznia 2008r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 16, poz. 394 z 5 marca 2008 r.	nr XX/18/2004 z dnia 16 marca 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod rozbudowę Cmentarza Komunalnego Wilkowyja, ulicę ogólnomiejską klasy głównej, zielenią nieurządzoną, usługi, a także niezbędną infrastrukturę komunikacyjną i techniczną.	ok. 70 ha
73.	MPZP nr 135/6/2006 na osiedlu Baranówka IV w Rzeszowie	Uchwała nr LIV/64/2006	Ustala się przeznaczenie terenu: Up – pod usługi publiczne;	ok. 2,11 ha

	uchwalony uchwałą nr XVII/419/2008 z dnia 29 stycznia 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 14, poz. 324 z 29 lutego 2008 r.	z dnia 28 lutego 2006 r. zmieniona uchwałą nr LXVII/252/2006 z dnia 24 października 2006 r.	ZP – pod publiczną zielen parkową; KX – pod publiczne ciągi piesze.	
74.	Zmiana nr 158/13/2007 , uchwalonego z wyłączeniem części oznaczonej konturem ABCDEFG, MPZP nr 49/8/2001 „Czekaj-Północ” w rejonie ul. Dołowej w Rzeszowie uchwalona uchwałą nr XXII/528/2008 z dnia 29 kwietnia 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 44, poz. 1234 z 4 czerwca 2008 r.	nr XVII/262 /2007 z dnia 28 sierpnia 2007 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami związanymi z realizacją zamierzeń określonych we wniosku właścicielki działek, wnoszącej o zmianę planu w zakresie zmiany parametrów wielkości działki budowlanej oraz zasad kształtowania architektury.	ok. 0,47 ha
75.	Zmiana nr 152/7/2007 uchwalonego w części oznaczonej konturem ABCDEFGHIJKLMNO MPZP nr 86/16/2004 w rejonie ul. Karowej i Kopisto w Rzeszowie uchwalona uchwałą nr XXII/529/2008 z dnia 29 kwietnia 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 44, poz. 1235 z 4 czerwca 2008 r.	nr XIII/204/2007 z dnia 29 maja 2007 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami związanymi z realizacją zamierzeń określonych we wnioskach inwestorów. Zmiana planu dotyczy głównie umożliwienia inwestorom sąsiadujących nieruchomości zintegrowania inwestycji od strony ul. Rejtana oraz placu ogólnodostępnego z powstającym kompleksem zabudowy centrum usługowo-handlowo-hotelowym Millenium Hall oraz umożliwienie rozszerzenia zakresu usług, zmiany parametrów technicznych i architektonicznych obiektów oraz ustalenia i zagospodarowania przestrzeni publicznej.	ok. 4,60 ha
76.	MPZP nr 137/8/2006 w rejonie ulicy Zawiszy Czarnego – 1 w Rzeszowie uchwalony uchwałą nr XXII/505/2008 z dnia 29 kwietnia 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 43, poz. 1198 z 2 czerwca 2008 r.	Uchwała nr LX/142/2006 z dnia 27 czerwca 2006 r.	Ustala się przeznaczenie terenów: MW – pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną; MN – pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną; MN/U – pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną z dopuszczeniem usług; U – pod zabudowę usługową; U/P – pod zabudowę usługową, produkcyjną lub magazynową; U/ZP – pod zabudowę usługową w zieleni urządzonej; ZPz – pod publiczną zielen urządzonej – zieleń; WS – wody powierzchniowe śródlądowe; E – pod infrastrukturę techniczną elektroenergetyczną; KDL, KDD, KX/KD, KX/KR i KX – pod publiczną komunikację kołową i pieszą; KDW – pod drogi wewnętrzne.	przed zmianą planu ok. 52,97 – dla części terenu uchwalono zmianę nr 173/12/2008 o pow. ok. 0,40 ha
77.	MPZP nr 114/22/2005 w rejonie al. prof. A. Krzyżanowskiego i ul. I. Paderewskiego w Rzeszowie uchwalony uchwałą nr XXIV/538/2008 z dnia 27 maja 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 47, poz. 1322 z 23 czerwca 2008 r.	nr XLIV/238/2005 z dnia 27 września 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenów: MN – pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną; MN/U – zabudowę mieszkaniową jednorodziną z dopuszczeniem zabudowy usługowej usług nieuciążliwych; U/MN – pod zabudowę usługową usług nieuciążliwych z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej; U – pod zabudowę usługową usług nieuciążliwych; ZP – pod zielen urządzonej publicznej; WS – pod wody powierzchniowe śródlądowe; KS – pod parking publiczny wielostanowiskowy; KDZ – pod drogę publiczną klasy zbiorczej; KDL – pod drogi	ok. 13,0 ha

			publiczne klasy lokalnej; KDD – pod drogi publiczne klasy dojazdowej; KDW – pod drogi wewnętrzne; KX/KD – pod ciągi pieszo-jezdne ogólnodostępne; KX- pod ciągi piesze ogólnodostępne; KX/R – pod ścieżkę pieszo-rowerową oraz zieleni urządzoną publiczną; KX/ZP – pod ciąg pieszy ogólnodostępny w zieleni urządzonej; E – pod urządzenia infrastruktury elektroenergetycznej.	
78.	MPZP nr 102/10/2005 w rejonie południowego odcinka ul. Rejtana w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą XXVII/614/2008 z dnia 26 sierpnia 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 77, poz. 1819 z 2 października 2008 r.	nr XXXIX/112/2005 z dnia 24 maja 2005 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów pod: U/UC – usługi komercyjne, w szczególności usługi handlu, w tym obiekty handlowe o pow. sprzedaży powyżej 2000 m ² , a także parkingi, z dopuszczeniem parkingów podziemnych i wielopoziomowych oraz zieleni urządzoną; KDGP – pod drogę publiczną klasy głównej ruchu przyspieszonego; KDG – pod drogę publiczną klasy głównej; KDZ – pod drogę publiczną klasy zbiorczej; KDL – pod drogi publiczne klasy lokalnej; KDW – pod drogę wewnętrzną.	ok. 37,5 ha
79.	MPZP nr 145/16/2006 przy al. Witosa i ul. Wypiańskiego w Rzeszowie w części oznaczonej konturem od I do VII <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXVII/615/2008 z dnia 26 sierpnia 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 77, poz. 1820 z 2 października 2008 r.	nr II/33/2006 z dnia 4 grudnia 2006 r.	Ustala się przeznaczenie terenu: KDZ – pod drogę publiczną zbiorczą; KDW – pod drogę wewnętrzną; U/UC/MW/Up – pod usługi komercyjne, w szczególności: usługi handlu, w tym handel o pow. sprzedaży powyżej 2000 m ² , usługi hotelarskie, biurowe, gastronomii, usługi o funkcji sportowo-rekreacyjnej, z dopuszczeniem usług publicznych administracji, zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, parkingów oraz infrastruktury technicznej, w tym stacji transformatorowych 15/0,4 kV; ZP/KS – pod zieleni urządzoną z parkingami, z dopuszczeniem ścieżki rowerowej.	ok. 7,44 ha
80.	MPZP nr 118/26/2005 na południe od ogrodów działkowych Zalesie w Rzeszowie w części oznaczonej konturem od I do XIV <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXVIII/642/2008 z dnia 23 września 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 82, poz. 1905 z 20 października 2008 r.	nr XLVI/263/2005 z dnia 25 października 2005r.	Ustala się przeznaczenie terenów: MW/U – pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną z usługami; MN/U – pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną z usługami; MN – pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną; ZP/U – pod zieleni urządzoną z usługami; E – pod stacje transformatorowe 15/0,4 kV; KDZ – pod drogę publiczną zbiorczą; KDW – pod drogi wewnętrzne; KDD – pod drogę publiczną; KD/KX – pod ogólnodostępne ciągi pieszo-jezdne; KX – pod ciąg pieszy publiczny.	ok. 12,11 ha
81.	MPZP nr 154/9/2007 pomiędzy ulicami: Jagiellońską, Lisa – Kuli i Mochnackiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXVIII/645/2008 z dnia 23 września 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 91, poz. 2053 z 24 listopada 2008 r.	nr XVII/258/2007 z dnia 28 sierpnia 2007 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenów: U/UC – pod usługi komercyjne, w szczególności handlu o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² oraz parkingi wielopoziomowe; KS/KX – pod komunikacje pieszą oraz parkingi z dopuszczeniem parkingów podziemnych; KX – pod ogólnodostępną komunikację pieszą; KDZ – pod poszerzenie ulicy M. Mochnackiego o dodatkowe pasy ruchu.	ok. 1,65 ha
82.	Zmiana nr 160/15/2007 , uchwalonego w części oznaczonej na rysunku planu konturem od 1 do 35, MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza Staroniwskie” przy al. W. Witosa w Rzeszowie	nr XX/344/2007 z dnia 27 listopada 2007 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu, w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą. Zmiany planu dokonano na wniosek Spółdzielni Mieszkaniowej Projektant, która	ok. 1,16 ha

	<u>uchwalona uchwała</u> nr XXXVIII/646/2008 z dnia 23 września 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 82, poz. 1906 z 20 października 2008 r.		zwróciła się z prośbą o zmianę zapisu planu dotycząca terenów pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną o wysokości: do 3 kondygnacji – z trzecią kondygnacją w poddaszu, na terenie oznaczonym na rys. planu symbolem 9MN; do 5 kondygnacji – z piątą kondygnacją w poddaszu, na terenach oznaczonych na rys. planu symbolami: 6MN, 8MN i 9MW.	
83.	MPZP nr 159/14/2007 terenu pod drogę na osiedlu „Wilkowyja - Północ” w Rzeszowie <u>uchwalony uchwała</u> nr XXXVIII/647/2008 z dnia 23 września 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 82, poz. 1907 z 20 października 2008 r.	nr XIX/313/2007 z dnia 30 października 2007 r.	Przedmiotem ustaleń planu jest przeznaczenie terenu KDD – pod drogę publiczną dojazdową oraz urządzenia infrastruktury technicznej.	ok. 0,64 ha
84.	MPZP nr 126/34/2005 w rejonie ul. Panoramicznej w Rzeszowie <u>uchwalony uchwała</u> nr XXXIX/687/2008 z dnia 28 października 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 95, poz. 2194 z 5 grudnia 2008 r.	nr XLVIII/315/2005 z dnia 13 grudnia 2005 r.	Ustala się przeznaczenie terenów: MW – pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną; MN – pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną; U – pod usługi publiczne oświaty; KDL, KX/KD i KX – pod publiczną komunikację kołową i pieszą.	ok. 3,70 ha
85.	MPZP nr 141/12/2006 przy ulicy Lubelskiej w Rzeszowie <u>uchwalony uchwała</u> nr XXXIX/688/2008 z dnia 28 października 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 99, poz. 2436 z 15 grudnia 2008 r.	nr LXIII/223/2006 z dnia 26 września 2006 r.	Ustala się przeznaczenie terenu: U/UC/ZP/KS – pod usługi, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² , zieleni urządzonej i parkingi z infrastrukturą techniczną; U/UC/ZP/MW – pod usługi, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² , zieleni urządzonej i parkingi z infrastrukturą techniczną z dopuszczeniem wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej; U/MN – pod usługi lub zabudowę mieszkaniową; ZP – pod zieleni urządzonej; ZP/WS – pod zieleni urządzonej i wody śródlądowe; G – pod infrastrukturę gazowniczą; KDGP – pod publiczną ulicę główną ruchu przyspieszonego; KDG – pod publiczną ulicę główną; KDL – pod publiczne ulice lokalne; KX – pod ciąg pieszy; KX/ZP – pod ciąg pieszy w zieleni parkowej.	ok. 63,39 ha

Okres od 1 stycznia 2009 r. do grudnia 2009 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
86.	MPZP nr 90/20/2004 „Wilkowyja – Kamionka II” w Rzeszowie. <u>uchwalony uchwała</u> nr LIII/868/2009 z dnia 31 marca 2009 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 29, poz. 810 z 8 maja 2009 r.	nr XXXII/ 246/ 2004 z dnia 21 grudnia 2004 r.	Ustala się przeznaczenie terenu pod: – zabudowę mieszkaniową jednorodziną i wielorodzinną; – zabudowę usługową i mieszkaniowo-usługową, – zieleni urządzonej oraz teren przeznaczony pod zbiornik retencyjny wód opadowych, – komunikację.	ok. 36,34 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
87.	MPZP nr 155/10/2007 w rejonie ulic Dymnickiego i Słowackiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LVIII/966/2009 z dnia 7 lipca 2009 r. nr XXXVIII/645/2008 z dnia 23 września 2008 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 75, poz. 1759 z 9 października 2009 r.	nr XVII/259/2007 z dnia 28 sierpnia 2007 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczonych pod usługi komercyjne oraz zasad kształtowania układu komunikacyjnego, a także zasad obsługi w zakresie infrastruktury technicznej.	ok.0,60 ha
88.	Zmiana nr 103/11/2005 – część 1 , MPZP nr 14/1/98 w rejonie ulic: Strzyżowskiej, Ustrzyckiej, Dukielskiej i Krośnińskiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr LVIII/965/2009 z dnia 7 lipca 2009 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 60, poz. 1477 z 30 lipca 2009 r.	nr XXXIX/113/2005 z dnia 24 maja 2005 r.	W zmianie planu: – w pięciu obszarach zabudowy wielorodzinnej dopuszczono wykorzystanie piątej kondygnacji budynków jako samodzielne mieszkania, – zmieniony został przebieg drogi lokalnej łączącej południową część ul. Sanockiej z pętlą autobusową przy ul. Ustrzyckiej, – w pawilonie administracyjno-kulturalnym przy ul. Krynickiej została dopuszczona funkcja usług ochrony zdrowia.	ok.3,80 ha
89.	Zmiana nr 162/1/2008 , uchwalonego w części oznaczonej na rysunku planu konturem od 1 do 35, MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza Staroniwskie” przy al. W. Witosa w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr LVIII/967/2009 z dnia 7 lipca 2009 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 64, poz. 1548 z 25 sierpnia 2009 r.	nr XXVII/420/2008 z dnia 29 stycznia 2008 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą. Wniesiono wniosek o zmianę ustaleń planu dla terenu IUC w zakresie: rozszerzenia określenia „usługi komercyjne nieuciążliwe” o usługi medyczne; zmiany wskaźnika intensywności zabudowy na min. 0,4; zmiany wskaźnika liczby miejsc parkingowych na min. 1 miejsce na 50 m ² powierzchni wewnętrznych usług; wprowadzenia zapisu o dachu płaskim lub zróżnicowanym; zmiany wysokości zabudowy do trzech kondygnacji.	ok. 2,79 ha
90.	Zmiana nr 173/12/2008 MPZP nr 137/8/2006 w rejonie ulicy Zawiszy Czarnego w Rzeszowie <u>Uchwalona</u> uchwałą nr LX/1024/2009 z dnia 29 września 2009 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 83, poz. 1891 z 4 listopada 2009 r.	nr XLVI/745/2008 z dnia 19 grudnia 2008 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami związanymi z realizacją zamierzeń określonych we wniosku prywatnego inwestora, wnoszącego o zmianę planu, w szczególności w zakresie zmiany linii zabudowy nieprzekraczalnej i zwiększenia liczby kondygnacji budynku usługowego.	ok. 0,4 ha
91.	MPZP nr 156/11/2007 w rejonie „Rzeszów-Dworzysko” <u>uchwalony</u> uchwałą nr LX/1027/2009 z dnia 29 września 2009 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 83, poz. 1892 z 4 listopada 2009 r.	nr XVII/260/2007 z dnia 28 sierpnia 2007 r.	Przedmiotem opracowania planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu, w szczególności przeznaczenie terenów pod usługi, przemysł, składy i magazyny, komunikację oraz infrastrukturę techniczną.	ok. 135,0 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
92.	MPZP nr 138/9/2006 w rejonie ul. J. Bruna i R. Traugutta w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXVI/1124/2009 z dnia 29 grudnia 2009 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 153 z 25 stycznia 2010 r.	nr LX/143/2006 z dnia 27 czerwca 2006 r.	Przedmiotem opracowania planu było przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, usługową, komunikację oraz niezbędną infrastrukturę techniczną.	ok. 5,83 ha

Okres od 1 stycznia 2010 r. do grudnia 2010 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
93.	Zmiana nr 169/8/2008 MPZP nr 73/3/2004 „Przybyszówka-Kantorówka” – 1 przy ulicy Ustrzyckiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr LXXIII/1247/2009 z dnia 30 marca 2010 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 29, poz. 656 z 19 kwietnia 2010 r.	nr XXXVII/613/2008 z dnia 26 sierpnia 2008 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą, wynikłymi po uchwaleniu planu. Wystąpiono z wnioskiem o zmianę planu w celu zmiany ustaleń dotyczących terenów oznaczonych na rysunku planu symbolem 2U w zakresie umożliwienia realizacji usług komercyjnych, z dopuszczeniem 30% powierzchni wewnętrznej budynku pod funkcję sportu i rekreacji.	ok. 0,68 ha
94.	MPZP nr 175/2/2009 „Wilkowyja – Kamionka” przy ulicy Lwowskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXIII/1245/2010 z dnia 30 marca 2010 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 31, poz. 698 z 27 kwietnia 2010 r.	nr L/829/2009 z dnia 24 lutego 2009 r.	Przedmiotem opracowania planu było zwiększenie możliwości inwestowania i stworzenie warunków dla lokalizacji nowych form działalności gospodarczej, przy jednoczesnym zachowaniu właściwych powiązań funkcjonalno-przestrzennych poprzez określenie szczegółowych zasad zagospodarowania przestrzennego.	ok. 7,6 ha
95.	MPZP nr 163/2/2008 na osiedlu Słocina w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXV/1292/2010 z dnia 25 maja 2010 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 47, poz. 1029 z 10 czerwca 2010 r.	nr XXVII/421/2008 z dnia 29 stycznia 2008 r.	Przedmiotem opracowania planu było przeznaczenie terenu pod zabudowę mieszkaniową z dopuszczeniem usług oraz niezbędną infrastrukturę techniczną.	ok. 2,54 ha
96.	Zmiana nr 178/5/2009 MPZP nr 10/7/96 zespołu usług publicznych komercyjnych na osiedlu Nowe Miasto w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXXIII/1492/2010 z dnia 9 listopada 2010 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 124, poz. 2447 z 29 listopada 2010 r.	nr LIII/865/2009 z dnia 31 marca 2009 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą związanymi z realizacją zamierzeń określonych we wniosku firmy, która wystąpiła o wydanie pozwolenia na budowę „Centrum zabawy i rozrywki dla dzieci” w Rzeszowie przy ul. Kozienia.	ok. 1,08 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
97.	Zmiana nr 103/11/2005 – część 2 Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego nr 14/1/98 w rejonie ulic: Strzyżowskiej, Ustrzyckiej, Dukielskiej i Krośnieńskiej w Rzeszowie uchwalona uchwałą nr III/48/2010 z dnia 28 grudnia 2010 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Nr 7, poz. 190 z 20 stycznia 2011 r.	nr XXXIX/113/2005 z dnia 24 maja 2005 r.	Przedmiotem zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,93 ha
98.	Zmiana nr 177/4/2009 uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Książęcej w Rzeszowie uchwalona uchwałą nr III/49/2010 z dnia 28 grudnia 2010 r., Dz. Urz. Woj. Podkarp. Z 2011 r. Nr 4, poz. 82	nr L/830/2009 z dnia 24 lutego 2009 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu, w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą	ok. 0,29 ha

Okres od 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2011 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
99.	MPZP nr 136/7/2006 dla terenów przemysłowych w dzielnicy Załęże w Rzeszowie uchwalony uchwałą nr V/80/2011 z dnia 25 stycznia 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 3 marca 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 22, poz. 518)	nr LV/99/2006 z dnia 4 kwietnia 2006 r.	Przedmiotem opracowania planu było przeznaczenie terenu pod przemysł, obiekty produkcyjne, komunalne zakłady infrastruktury technicznej, bazy, składy i magazyny.	ok. 161 ha
100.	MPZP nr 140/11/2006-I „Staroniwa-Północ” w Rzeszowie uchwalony uchwałą nr XI/234/2011 z dnia 31 maja 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 29 czerwca 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 97, poz. 1598)	LXVII/250/2006 z dnia 24 października 2006 r.	Przedmiotem opracowania planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu oraz zasad obsługi komunikacyjnej.	ok. 33,23 ha (pozostała część w opracowaniu)
101.	Zmiana nr 195/7/2010 MPZP nr 26/8/2000 przy ul. Podkarpackiej w Rzeszowie uchwalona uchwałą nr XI/236/2011 z dnia 31 maja 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 21 czerwca 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 93, poz. 1546)	Uchwała nr LXXVII/2010 z dnia 22 czerwca 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,53 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
102.	Zmiana nr 174/1/2009 MPZP nr 42/99, obowiązującego przy ul. Zielone Wzgórze w Rzeszowie <u>uchwalona uchwałą</u> nr XIV/297/2011 z dnia 12 lipca 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 22 sierpnia nr 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 133, poz. 2043)	Uchwała nr XLVIII/788/2009 z dnia 27 stycznia 2009 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu było ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą, w związku z likwidacją gazociągu i potrzebami lokalnej społeczności wnoszącej o zmianę zapisów ustaleń dotyczących działek będących ich własnością, w zakresie dopuszczenia lokalizacji zabudowy bliżej drogi dojazdowej, niż zostało to zapisane w obowiązującym planie (linia zabudowy uzależniona od oddziaływania gazociągu),	ok. 5,3 ha
103.	MPZP nr 118/26/2005 na południe od ogrodów działkowych Zalesie w Rzeszowie <u>uchwalony uchwałą</u> nr XXI/437/2011 z dnia 29 listopada 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 8 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 282)	Uchwała nr XLVI/263/2005 z dnia 25 października 2005 r.	Przedmiotem opracowania było przeznaczenie terenu pod realizację celu publicznego, w szczególności pod układ komunikacyjny, zabudowę mieszkaniową jednorodziną, usługi publiczne lub komercyjne oraz inne elementy infrastruktury technicznej.	ok. 21, 28 ha
104.	Zmiana nr 179/6/2009 MPZP nr 17/3/99 zespołu usług nieuciążliwych w rejonie al. Armii Krajowej w Rzeszowie <u>uchwalona uchwałą</u> nr XXI/436/2011 z dnia 29 listopada 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 8 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 281)	Uchwała nr LIII/866/2009 z dnia 31 marca 2009 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod lokalny układ komunikacyjny, zabudowę usługową lub mieszkaniową, infrastrukturę techniczną i zieleń.	ok. 2,9 ha
105.	MPZP nr 196/8/2010 na osiedlu Baranówka IV i osiedlu gen. W. Andersa w Rzeszowie <u>uchwalony uchwałą</u> nr XVII/356/2011 z dnia 27 września 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 24 października 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 165, poz. 2382)	Uchwała nr LXXVII/1330/2010 z dnia 22 czerwca 2010 r.	Przedmiotem opracowania było ustalenie przeznaczenia terenów, zasad ich zagospodarowania i warunków zabudowy.	ok. 7,2 ha
106.	Zmiana nr 186/13/2009 MPZP nr 107/15/2005 „Rzeszowskie Centrum Komunikacyjne” <u>uchwalona uchwałą</u> nr XXI/435/2011 z dnia 29 listopada 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 19 grudnia 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 200, poz. 3644)	Uchwała nr LXII/1046/2009 z dnia 27 października 2009 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest przeznaczenie terenu na cele publiczne, w szczególności pod komunikację, a także pod usługi z parkingami.	ok. 0,89 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
107.	Zmiana nr 208/20/2010 MPZP nr 175/2/2009 „Wilkowyja – Kamionka” przy ulicy Lwowskiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr VII/357/2011 z dnia 27 września 2011 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 24 października 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Nr 165, poz. 2383)	Uchwała nr LXXX/1407/2010 z dnia 31 sierpnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmian planów jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenach objętych zmianą.	ok. 7,6 ha

Okres od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2012 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
108.	MPZP nr 176/3/2009 terenu przy ul. Wypiańskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXVI/499/2012 z dnia 26 stycznia 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 22 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 406)	Uchwała nr L/829/2009 z dnia 24 lutego 2009 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu w szczególności pod komunikację publiczną i infrastrukturę techniczną oraz usługi.	ok. 6,4 ha
109.	MPZP nr 171/10/2008 przy ulicy Sportowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXV/693/2012 z dnia 10 lipca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 6 sierpnia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1669)	Uchwała XLIII/717/2008 z dnia 25 listopada 2008 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod usługi publiczne, komunikację, infrastrukturę techniczną oraz zieleń urządzoną, a także pod wielorodzinną zabudowę mieszkaniową, ze szczególnym uwzględnieniem określenia parametrów ewentualnej zabudowy.	ok. 2,74 ha
110.	MPZP 131/2/2006 przy ul. Olbrachta w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXII/624/2012 z dnia 24 kwietnia 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 21 maja 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1190)	nr LIV/63/2006 z dnia 28 lutego 2006 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, komunikację oraz niezbędną infrastrukturę techniczną.	ok. 5,29 ha
111.	Zmiana nr 203/15/2010 MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza Staroniwskie”, w części oznaczonej na rysunku planu konturem od 1 do 35 <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXX/569/2012 z dnia 27 marca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 14 maja 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1141)	Uchwała nr LXXXIII/1490/2010 z dnia 9 listopada 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 2,56 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
112.	Zmiana nr 192/4/2010 MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza Staroniwskie” przy al. W. Witosa w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXX/570/2012 z dnia 27 marca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 14 maja 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1142)	Uchwała nr LXXIV/1269/2010 z dnia 27 kwietnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 3,39 ha
113.	MPZP nr 194/6/2010 w rejonie ul. Zagłoby w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXX/571/2012 z dnia 27 marca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 7 maja 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1045)	Uchwała nr LXXVII/1328/2010 z dnia 22 czerwca 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną z dopuszczeniem usług oraz obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.	ok. 2,19 ha
114.	MPZP nr 191/3/2010 w rejonie ul. Hetmańskiej i ul. Matuszczaka w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXX/572/2012 z dn. 27 marca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 23 kwietnia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 949)	Uchwała nr LXXIV/1270/2010 z dnia 27 kwietnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu pod przemysł, bazy, składy, magazyny oraz infrastrukturę techniczną.	ok. 81,44 ha
115.	Zmiana nr 209/21/2010 MPZP nr 137/8/2006 w rejonie ulicy Zawiszy Czarnego – 1 w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXX/533/2012 z dn. 27 marca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 7 maja 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1046)	Uchwała nr LXXXII/1451/2010 z dnia 26 października 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmian planów jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenach objętych zmianą.	ok. 0,55 ha
116.	Zmiana nr 202/14/2010 MPZP nr 51/2/2002 przy Rynku Starego Miasta między kamienicami nr 19 i 24 w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXXII/623/2012 z dnia 24 kwietnia 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 17 maja 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1174)	Uchwała nr LXXX/1406/2010 z dnia 31 sierpnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,35 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
117.	MPZP nr 220/6/2011 terenu pod drogę publiczną zbiorczą na osiedlu Wilkowyja w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XXXIII/649/2012 z dnia 29 maja 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 29 czerwca 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1464)	Uchwała nr VIII/168/2011 z dnia 29 marca 2011 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenu w szczególności pod drogę publiczną zbiorczą wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną.	ok. 1,69 ha
118.	Zmiana nr 209/21/2010 MPZP nr 137/8/2006 w rejonie ulicy Zawiszy Czarnego – 1 w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą XXIV/664/2012 z dnia 19 czerwca 2012 r.	Uchwała nr LXXXII/1451/2010 z dnia 26 października 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmian planów jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenach objętych zmianą.	ok. 11,07 ha
119.	Zmiana nr 221/7/2011 MPZP nr 73/3/2004 „Przybyszówka – Kantorówka” – przy ul. Ustrzyckiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXXV/697/2012 z dnia 10 lipca 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 7 sierpnia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1683)	Uchwała nr XI/238/2011 z dnia 31 maja 2011 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie przeznaczenia oraz zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,76 ha
120.	Zmiana nr 198/10/2010 MPZP nr 14/1/98 w rejonie ul. Strzyżowskiej, Ustrzyckiej, Dukielskiej i Krośnieńskiej <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXXVIII/751/2012 z dnia 25 września 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 11 października 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2018)	Uchwała nr LXXX/1405/2010 z dnia 31 sierpnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,41 ha
121.	Zmiana nr 212/24/2010 MPZP nr 71/1/2004 na osiedlu „Krakowska Południe” pomiędzy ul. K. Lewakowskiego a ul. W. Zbyszewskiego w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XXXVIII/752/2012 z dnia 25 września 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 22 października 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2095)	Uchwała nr LXXXIII/1491/2010 z dnia 9 listopada 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmian planów jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 2,67 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
122.	Zmiana nr 210/22/2010 MPZP nr 141/12/2006 przy ulicy Lubelskiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XLI/789/2012 z dn. 23 października 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 20 listopada 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2376)	Uchwała nr LXXXII/1451/2010 z dnia 26 października 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmiany planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenach objętych zmianą.	ok. 2,67 ha
123.	Zmiana nr 192/4/2010 MPZP nr 32/14/2000 „Wzgórza Staroniwskie” przy al. W. Witosa w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XLI/790/2012 z dnia 23 października 2012 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 12 listopada 2012 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2291)	Uchwała nr LXXIV/1269/2010 z dnia 27 kwietnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 3,74 ha

Okres od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
124.	Zmiana 231/17/2011 MPZP nr 10/7/96 zespołu usług publicznych i komercyjnych na osiedlu „Nowe Miasto” w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XLVI/882/2013 z dnia 29 stycznia 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 1 marca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1208)	Uchwała nr XXII/457/2011 z dnia 14 grudnia 2011 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia oraz zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,48 ha
125.	Zmiana nr 209/21/2010 MPZP nr 137/8/2006 w rejonie ulicy Zawiszy Czarnego – 1 w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XLVI/883/2013 z dnia 29 stycznia 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 12 marca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1327)	Uchwała nr LXXXII/1451/2010 z dnia 26 października 2010 r.	Przedmiotem opracowania zmian planów jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenach objętych zmianą.	ok. 7,05 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
126.	MPZP nr 240/8/2012 w rejonie ul. Szajerów na osiedlu Słocina <u>uchwalony</u> uchwałą nr XLVI/884/2013 z dnia 29 stycznia 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 1 marca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1209)	Uchwała nr XXXIV/663/2012 z dnia 19 czerwca 2012 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad jego zabudowy i zagospodarowania.	ok. 5,58 ha
127.	Zmiana nr 216/2/2011 MPZP nr 38/20/2000 przy ul. Miłocińskiej oraz ul. Tarnowskiej w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr XLVIII/916/2013 z dn. 26 lutego 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 17 kwietnia 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1896)	Uchwała nr VII/121/2011 z dnia 22 lutego 2011 r.	Przedmiotem opracowania zmian planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 1,05 ha
128.	MPZP nr 226/12/2011 w rejonie ul. Bohaterów X Sudeckiej Dywizji Piechoty i ul. Witolda w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LV/1013/2013 z dn. 18 czerwca 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 12 lipca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2703)	Uchwała nr XXIX/394/2011 z dnia 25 października 2011 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia oraz zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym planem.	ok. 1,82 ha
129.	Zmiana nr 222/8/2011 MPZP nr 114/22/2005 w rejonie al. prof. A. Krzyżanowskiego i ul. I. Paderewskiego w Rzeszowie <u>uchwalona</u> uchwałą nr LV/1014/2013 z dnia 18 czerwca 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 17 lipca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2740)	Uchwała nr XIII/269/2011 z dnia 28 czerwca 2011 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia oraz zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym zmianą.	ok. 0,43 ha
130.	MPZP nr 213/25/2010 na osiedlu Staroniwa w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LVI/1050/2013 z dnia 9 lipca 2013 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 8 sierpnia 2013 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2967)	Uchwała nr III/46/2010 z dnia 28 grudnia 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu będzie ustalenie przeznaczenia terenu i zasad jego zagospodarowania.	ok. 2,15 ha
131.	MPZP nr 168/7/2008 przy ul. Krakowskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXI/1120/2013 z dnia 22 października 2013 r. Opublikowany w Dz. Urz. Woj. Podkarp. poz. 3863 z 2 grudnia 2013 r.	Uchwała XXXVI/592/2008 z dnia 8 lipca 2008 r.	Przedmiotem opracowania planu będzie przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną ze szczególnym uwzględnieniem zasad kształtowania infrastruktury technicznej oraz lokalnych rozwiązań komunikacyjnych.	44,88 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
132.	MPZP nr 230/16/2011 w rejonie ul. Cegielnianej i ul. Wierzbowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXV/1194/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. Opublikowany w Dz. Urz. Woj. Podkarp. poz. 231 z 16 stycznia 2014 r.	Uchwała nr XXII/459/2011 z dnia 14 grudnia 2011 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia oraz zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym planem.	ok. 0,71 ha

Okres od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r.

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
133.	MPZP nr 164/3/2008 „Staromieście – Brzeźnik – Wschód” w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXVIII/1239/2014 z dnia 28 stycznia 2014 r. Opublikowany w Dz. Urz. Woj. poz. 894 z 7 marca 2014 r.	Uchwała nr XXXI/488/2008 z dnia 1 kwietnia 2008 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenów pod realizację celów publicznych, w szczególności pod układ komunikacyjny oraz inne elementy infrastruktury technicznej, oraz przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, usługi i zieleń.	ok. 28 ha
134.	MPZP nr 193/5/2010 „Nad Przyrwą” na osiedlu Przybyszówka w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXVIII/1240/2014 z dnia 28 stycznia 2014 r. Opublikowany w Dz. Urz. Woj. poz. 798 z 28 lutego 2014 r.	Uchwała nr LXXVII/1329/2010 z dnia 22 czerwca 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia terenów, zasad ich zagospodarowania i warunków zabudowy.	ok. 104 ha
135.	MPZP nr 242/10/2012 w rejonie ul. Herbowej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXIX/1273/2014 z dnia 25 lutego 2014 r. Opublikowany Dz. Urz. Woj. poz. 941 z 12 marca 2014 r.	Uchwała nr XXXVI/726/2012 z dnia 28 sierpnia 2012 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym planem.	ok. 0,32 ha
136.	MPZP nr 247/15/2012 przy ulicy Dukielskiej w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXIX/1274/2014 z dnia 25 lutego 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 2 kwietnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1122)	Uchwała nr XLIV/853/2012 z dnia 18 grudnia 2012 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na obszarze objętym planem.	ok. 0,11 ha
137.	MPZP nr 219/5/2011 w rejonie ulic Przemysłowej i Boya-Żeleńskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXXVIII/1395/2014 z dnia 8 lipca 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 4 sierpnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2164)	Uchwała nr VIII/167/2011 z dnia 29 marca 2011 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenów pod usługi, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² , a także komunikację publiczną i inną infrastrukturę techniczną.	ok. 5,4 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
138.	MPZP nr 182/9/2009 cz „A” - w rejonie ul. Dworzysko i ul. Łanowej <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXX/1446/2014 z dnia 30 września 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowy Województwa Podkarpackiego w dniu 28 listopada 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 3208)	Uchwała nr LIV/899/2009 z dnia 28 kwietnia 2009 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej, ze szczególnym uwzględnieniem zasad kształtowania lokalnych rozwiązań komunikacyjnych oraz zagospodarowania terenów, w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi w tej części miasta Rzeszowa.	ok. 78,20 ha
139.	MPZP nr 245/13/2012 przy ul. Kopisto <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXX/1447/2014 z dnia 30 września 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowy Województwa Podkarpackiego w dniu 3 listopada 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2850)	Uchwała nr XLIII/828/2012 z dnia 4 grudnia 2012 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na obszarze objętym planem.	ok. 1,44 ha
140.	MPZP nr 83/13/2004 „Drabinianka – Zagrody – Południe” <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXXI/1470/2014 z dnia 28 października 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowy Województwa Podkarpackiego w dniu 29 grudnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 3612)	NR XXVII/172/2004 z dnia 31 sierpnia 2004 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenów pod realizację celów publicznych, w szczególności pod układ komunikacyjny oraz inne elementy infrastruktury technicznej, a także przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową oraz usługi.	ok. 75,55 ha
141.	MPZP nr 250/2/2013 w rejonie Hotelu Grand w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXXI/1470/2014 z dnia 28 października 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowy Województwa Podkarpackiego w dniu 13 listopada 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 2931)	Uchwała nr LV/1012/2013 z dnia 18 czerwca 2013 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na obszarze objętym planem.	ok. 0,2 ha
142.	MPZP nr 254/6/2013 po południowej stronie ul. Lwowskiej na osiedlu Wilkowyja w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr LXXXI/1472/2014 z dnia 28 października 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowy Województwa Podkarpackiego w dniu 25 listopada 2014 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 3157)	Uchwała” nr LXI/1119/2013 z dnia 22 października 2013 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenów.	ok. 8,32 ha
143.	MPZP nr 196/8/2010 na osiedlu Baranówka IV i osiedlu gen. W. Andersa w Rzeszowie część II <u>uchwalony</u> uchwałą nr II/23/2014 z dnia 18 grudnia 2014 r.	Uchwała LXXVII/1330/2010 z dnia 22 czerwca 2010 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na obszarze objętym planem.	ok. 7,57 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Przedmiot i zakres ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
144.	MPZP 255/7/2013 na osiedlu Pobitno w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr II/24//2014 z dnia 18 grudnia 2014 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 20 stycznia 2015 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 159)	Uchwała nr LXIII/1146/2013 z dnia 14 listopada 2013 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenów.	ok. 4,83 ha
145.	MPZP nr 249/1/2013 – I w rejonie Stadionu Miejskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr II/24//2014 z dnia 28 kwietnia 2015 r. Uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 19 maja 2015 r. (Dz. Urz. Woj. poz. 1632)	Uchwała nr LI/973/2013 z dnia 23 kwietnia 2013 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na obszarze objętym planem.	ok. 0,57ha
146.	MPZP nr 106/14/2005 – I „Drabinianka-Kaczenice” w Rzeszowie. <u>uchwalony</u> uchwałą nr XIII/2061/2015 z dnia 23 czerwca 2015 r.	Uchwała nr XLI/194/2005 z dnia 12 lipca 2005 r.	Przedmiotem opracowania planu jest przeznaczenie terenów pod realizację celów publicznych, w szczególności pod układ komunikacyjny oraz inne elementy infrastruktury technicznej, a także pod zabudowę mieszkaniową oraz usługi.	ok. 26,42 ha
147.	MPZP nr 260/12/2013 pomiędzy al. Powstańców Warszawy a al. Gen. W. Sikorskiego w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XIII/240/2015 z dnia 7 lipca 2015 r.	Uchwała nr LXV/1193/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów.	ok. 5 ha
148.	MPZP nr 239/7/2012 w rejonie ulic Słowackiego i Króla Kazimierza oraz Rynku w Rzeszowie <u>uchwalony</u> uchwałą nr XIII/241/2015 z dnia 7 lipca 2015 r.	Uchwała nr XXXII/622/2012 z dnia 24 kwietnia 2012 r.	Przedmiotem opracowania planu jest ustalenie zasad jego zabudowy i zagospodarowania w związku z nowymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi na terenie objętym planem.	ok. 0,1 ha

Źródło: dane Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa.

Tab. 170. Wykaz uchwał w sprawie MPZP podjętych przez gminy sąsiednie – przejętych przez Miasto Rzeszów po przyłączeniu terenów gmin sąsiednich do Rzeszowa

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
1.	2.	3.	4.
1.	MPZP nr 1/97 w gminie Boguchwała. Teren oczyszczalni ścieków wsi Zwiężczyca – teren włączony do Rzeszowa z dniem 1 stycznia 2008 r.	LIII/308/98 Rady Gminy w Boguchwale z dnia 26 maja 1998 r.	ok. 10,8 ha
2.	MPZP nr 1/02 w gminie Głogów Małopolski	II/36/2002 Rady Miejskiej w Głogowie Małopolskim z dnia 6 grudnia 2002 r.	ok. 2,56 ha
3.	MPZP nr 2/02 w gminie Głogów Małopolski	II/35/2002 Rady Miejskiej w Głogowie Małopolskim z dnia 6 grudnia 2002 r.	ok. 1,3 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
4.	MPZP nr 1/2008 – terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w Miłocinie	XXXIV/309/2009 Rady Miejskiej w Głogowie Małopolskim z dnia 29 stycznia 2009 r.	ok. 12,2 ha
5.	MPZP nr 1/2002 – terenu baz, składów, hurtowni we wsi Budziwój przy ul. Jana Pawła II, gmina Tyczyn	XXXVII/285/02 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 27 czerwca 2002 r.	ok. 0,58 ha
6.	MPZP nr 3/99 – terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną we wsi Budziwój, 4/99 – terenu pod działalność handlowo-usługową we wsi Biała	XVII/116/000 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 13 kwietnia 2000 r.	ok. 0,147 ha
7.	MPZP nr 3/99 – terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną we wsi Budziwój, 4/99 – terenu pod działalność handlowo-usługową we wsi Biała	XVII/116/000 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 13 kwietnia 2000 r.	ok. 0,11 ha
8.	MPZP nr 3/2000 w gminie Tyczyn	XXII/173/00 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 25 listopada 2000 r.	ok. 0,27 ha
9.	MPZP w Budziwoju przy ulicy Dworskiej	XXVII/219/2005 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 31 marca 2005 r.	ok. 4,02 ha
10.	MPZP nr 2/99 terenu pod działalność usługową we wsi Budziwój	XIII/87/99 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 28/października 1999	ok. 0, 45 ha
11.	MPZP nr 17/98 terenu Kościoła we wsi Budziwój – gmina Tyczyn	XXXVIII/294/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,19 ha
12.	MPZP nr 6/99 – teren Zabudowy Mieszkaniowej Jednorodzinnej we wsi Budziwój	XIX/144/00 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 czerwca 2000 r.	ok. 0,21 ha
13.	MPZP nr 14/2003 terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Budziwój	XII/94/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 października 2003 r.	ok. 0,49 ha
14.	MPZP nr 13/2003 terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Budziwój	XII/93/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 października 2003 r.	ok. 0,42 ha
15.	MPZP nr 11/2003 terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Budziwój	XII/91/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 października 2003 r.	ok. 0,2 ha
16.	MPZP nr 10/2003 terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Budziwój	XII/90/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 października 2003 r.	ok. 0,15 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
17.	MPZP nr 1/2001 terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną we wsi Budziwój	XXXI/238/01 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 15 listopada 2001 r.	ok. 2,09 ha
18.	MPZP terenu przy ulicy Cegielnianej w Budziwoju gm. Tyczyn	XXXII/258/2005 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 25 października 2005 r.	0,79 ha
19.	MPZP nr 5/99 – terenu pod obiekty i urządzenia rekreacyjno-sportowe we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XVII/117/00 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 13 kwietnia 2000 r.	ok. 1,23 ha
20.	MPZP nr 18/98 – terenu usługowo-produkcyjnego, MPZP nr 20/98 – terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/295/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,88 ha
21.	MPZP nr 18/98 – terenu usługowo-produkcyjnego, MPZP nr 20/98 – terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/295/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,15 ha
22.	MPZP nr 14/98, 15/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/293/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,31 ha
23.	MPZP nr 11/98, 12/98, 13/98, 16/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/292/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 1,34 ha
24.	MPZP nr 11/98, 12/98, 13/98, 16/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/292/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	
25.	MPZP nr 11/98, 12/98, 13/98, 16/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/292/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	
26.	MPZP nr 11/98, 12/98, 13/98, 16/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/292/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	
27.	MPZP nr 12/2003 terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Budziwój	XII/92/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 października 2003 r.	ok. 0,45 ha
28.	MPZP nr 21/98, 22/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/297/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,16 ha
29.	MPZP nr 21/98, 22/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej we wsi Budziwój, gmina Tyczyn	XXXVIII/297/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,01 ha
30.	MPZP nr 3/2001 terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną we wsi Budziwój	XXXI/239/01 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 15 listopada 2001 r.	ok. 2, 1 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
31.	MPZP terenu położonego w rejonie ulicy Porąbki w Budziwoju	XXIX/183/08 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 30 grudnia 2008 r.	ok. 1,95 ha
32.	MPZP terenu położonego w miejscowości Budziwój, gmina Tyczyn, o nazwie „Pułanek”	XXXXI/282/09 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 19 listopada 2009 r.	ok. 0,79 ha
33.	MPZP nr 3/2002 terenów lasów i zalesień gminy i Miasta Tyczyn – Budziwój	XIV/112/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 9 grudnia 2003 r.	ok. 69,49 ha
34.	MPZP nr 3/2002 terenów lasów i zalesień gminy i Miasta Tyczyn – Biała	XIV/112/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 9 grudnia 2003 r.	ok. 39,35 ha
35.	MPZP nr 1/99 Terenu Usług Handlu we wsi Biała, gmina Tyczyn	IX/59/99 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 24 czerwca 1999 r.	ok. 0,28 ha
36.	MPZP nr 1/98 terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Biała, gmina Tyczyn	XXXVIII/285/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,21 ha
37.	MPZP nr 2/98, 4/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 3/98 – terenu usług handlu we wsi Biała, gmina Tyczyn	XXXVIII/286/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,13 ha
38.	MPZP nr 2/98, 4/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 3/98 – terenu usług handlu we wsi Biała, gmina Tyczyn	XXXVIII/286/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,18 ha
39.	MPZP nr 2/98, 4/98 – terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 3/98 – terenu usług handlu we wsi Biała, gmina Tyczyn	XXXVIII/286/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,02 ha
40.	MPZP nr 5/98 terenu usługowo – handlowo-produkcyjnego we wsi Biała, gmina Tyczyn	XXXVIII/287/98 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 18 czerwca 1998 r.	ok. 0,9 ha
41.	MPZP nr 4/2001 terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną we wsi Biała, gmina Tyczyn	XXXI/240/01 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 15 listopada 2001 r.	ok. 0,5 ha
42.	MPZP nr 9/2003 terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Biała	XIII/105/2003 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 26 listopada 2003 r.	ok. 1,9 ha
43.	Zmiana nr 1 MPZP terenów usług komercyjnych w miejscowości Biała, gmina Tyczyn, województwo podkarpackie	XI/62/2007 Rady Miejskiej w Tyczynie z dnia 22 sierpnia 2007 r.	ok. 2,8 ha
44.	MPZP nr 1/01 we wsi Przybyszówka	XXIX/305/2002 Rady Gminy w Świlczy z dnia 9 października 2003 r.	ok. 2,05 ha
45.	MPZP terenu kaplicy kościelnej we wsi Przybyszówka – Pustki – teren włączony do Rzeszowa z dniem 1 stycznia 2007 r.	nr XXV/187/97 Rady Gminy w Świlczy z dnia 17 czerwca 1997 r.	ok. 0,26 ha

Lp.	Nazwa planu/zmiany planu Nr uchwały w sprawie uchwalenia MPZP/zmiany planu i data jej podjęcia	Nr uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP i data jej podjęcia	Określenie granic obszaru miejscowego planu w ha
46.	MPZP nr 85/99 we wsi Trzciana, MPZP nr 86/99 we wsi Przybyszówka, gmina Świlcza, przy drodze krajowej nr 4 (po jej południowej stronie, przeznaczenie pod kościół) – dotyczy terenu włączonego do Rzeszowa z dniem 1 stycznia 2007 r.	XV/141/2000 Rady Gminy Świlcza z dnia 27 września 2000 r.	ok. 0,6 ha
47.	MPZP nr 3/01 we wsi Przybyszówka, gmina Świlcza	XXVI/281/2002 Rady Gminy w Świlczy z dnia 28 czerwca 2002 r.	ok. 0,27 ha
48.	MPZP w miejscowości Przybyszówka – Pustki	XXIV/205/05 Rady Gminy Świlcza z dnia 28 kwietnia 2005 r.	ok. 0,24 ha
49.	MPZP na obszarze gminy Świlcza (od 39/99 do 42/99) – 39	XV/140/2000 Rady Gminy Świlcza z dnia 27 września 2000 r.	ok. 0,18 ha
50.	MPZP na obszarze gminy Świlcza (od 39/99 do 42/99) – 40	XV/140/2000 Rady Gminy Świlcza z dnia 27 września 2000 r.	ok. 0,16 ha
51.	MPZP na obszarze gminy Świlcza (od 39/99 do 42/99) – 41	XV/140/2000 Rady Gminy Świlcza z dnia 27 września 2000 r.	ok. 0,3 ha
52.	MPZP na obszarze gminy Świlcza (od 39/99 do 42/99) – 42	XV/140/2000 Rady Gminy Świlcza z dnia 27 września 2000 r.	ok. 7,3 ha

Źródło: dane Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa.

Podsumowując sytuację w planowaniu zagospodarowania przestrzennego i budowaniu ładu przestrzennego Rzeszowa (stan na czerwiec 2015 r.), zauważyć trzeba, co następuje:

- na terenie Rzeszowa obowiązuje 145 MPZP (wraz ze zmianami planów),
- Miasto przejęło od gmin sąsiednich 52 plany o powierzchni 174 ha,
- powierzchnia Miasta pokryta obowiązującymi MPZP wynosiła w czerwcu 2015 r. ok. 1798 ha, co stanowi 15,5% powierzchni,
- w opracowaniu jest kolejnych 86 planów miejscowych o powierzchni 4381 ha, czyli 35,9% powierzchni Miasta,
- w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:
 - uchwalono 16 zmian o powierzchni ok. 582,2 ha,
 - w opracowaniu jest 16 kolejnych zmian o powierzchni ok. 4566,9 ha;
- deficyty w planowaniu zagospodarowania przestrzennego są konsekwencją włączania do Miasta terenów o znikomym pokryciu planami;
- **potrzeba rozwoju metropolitalnych funkcji Miasta wymaga dalszego poszerzania jego granic, czyli włączania w obręb Miasta kolejnych terenów sąsiadujących z Rzeszowem.**

16.3.4 Zarządzanie przestrzenią w świetle badań własnych

Respondenci dostrzegają wagę kwestii związanych z zarządzaniem przestrzenią dla rozwoju Miasta (por. tabelę poniżej). Mimo dokonanego w ostatnich latach powiększenia Rzeszowa, mieszkańcy oczekują dalszego procesu poszerzania Miasta (włączenia terenów Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka, Gminy Trzebowniska, Gminy Krasne). Wśród kolejnych czynników wymieniają: zapewnienie terenów zielonych (zakaz zabudowy doliny Wisłoka jako płuc i wentylacji Miasta), wyznaczenie kolejnych terenów rozwojowych i mieszkaniowych, objęcie obszaru Miasta planami zagospodarowania przestrzennego, zakaz budowania kolejnych galerii handlowych.

Tab. 171. Szanse rozwojowe Rzeszowa związane z zarządzaniem przestrzenią w wynikach ankiety internetowej

Co stanowi szansę na rozwój Rzeszowa w nadchodzących 10 latach?	Odpowiedzi		Procent obserwacji
	N	Procent	
Tereny rozwojowe, zagospodarowanie przestrzenne	26	2,3%	5,4%
Poszerzenie granic Miasta	59	5,3%	12,2%
Rozwój mieszkalnictwa	28	2,5%	5,8%
Tereny zielone, zagospodarowanie terenów nadwodnych i akwenów	38	3,4%	7,8%

Źródło: badania własne.

W wywiadach do charakterystycznych wypowiedzi zaliczyć należy te, które wskazują na charakter przestrzennego i funkcjonalnego rozwoju Miasta:

„Koncepcja Smart City to »powiew« świeżości i nowości, inne miasta, np. Mielec, chcą się wzorować na tym rozwiązaniu; koncepcja nowego, świeżego myślenia o Mieście. Polega na łączeniu pomysłów ludzi z różnych środowiska, słuchaniu ich i poszukiwaniu nowych rozwiązań”,

„Musimy mieć taką różnorodność. Chcemy być taką kameralną metropolią na skalę 2 milionów mieszkańców Podkarpacia, te 200 do 300 tysięcy, która będzie miała pewne funkcje wielkiego miasta, ale jednocześnie nie będzie posiadała tych uciążliwości i anonimowości, z którymi te wielkie miasta się zmagają”,

„Wydaje mi się, że brakuje tutaj usług wyższego rzędu. Porównując Rzeszów z 11 pozostałymi miastami metropolitarnym lub tymi o aspiracjach metropolitarnych, to brakuje tutaj teatru muzycznego, opery, żeby dopełnić tę kulturę wyższego rzędu”,

„Był czas, że miasto Rzeszów było najmniejszym miastem wojewódzkim – 53 km i 400 metrów kwadratowych. W tej chwili przegoniliśmy Białystok, chociaż Białystok ma więcej ludzi, ale przegoniliśmy też Kielce, Olsztyn czy Zieloną Górę i dalej czynimy starania” (wypowiedź Prezydenta Rzeszowa),

„Możemy porównać nasze miasto do na przykład młodego człowieka, bardzo energicznego, który ma 17 lat i już zapowiada się, że będzie on występował w jakichś zawodach sportowych, w reprezentacji, albo już występuje i dalej się będzie rozwijał. Zdecydowanie w tej chwili sytuację w Rzeszowie mamy taką, że jesteśmy bezwzględnie skazani na rozwój. A więc jako prezydent, zdecydowanie widzę ten wiek 17–18 lat, kiedy wchodzi się już do pierwszej drużyny kadry Polski” (wypowiedź Prezydenta Rzeszowa).

Wśród wizji Rzeszowa w roku 2025 mieszkańcy w kontekście rozwoju przestrzennego wskazywali m.in.:

„stolica Podkarpacia, centrum aglomeracji miejskiej, usług centrotwórczych, przystanek dla turystyki”,

„Ciągły rozwój terytorialny pozwalający na kolejne inwestycje”,

miasto „o dobrze rozwiniętych funkcjach metropolitalnych, miasto o wysokich zarobkach”,

„Idea Nowego Urbanizmu: Pedestrian Pockets, miasta dobre i piękne autorstwa dr S. Krzaklewskiego”,

miasto „którego liczba mieszkańców przekracza 200 tys., w którym stopa bezrobocia występuje na poziomie 5%, miasto znane z dużej liczby innowacyjnych miejsc pracy opartych o wysokie technologie, w którym występuje współpraca między uczelniami wyższymi a przedsiębiorcami, wielu nowych miejsc pracy związanych z outsourcingiem usług księgowo-finansowych świadczonych dla międzynarodowych korporacji, w którym można przemieszczać się nadziemną kolejką miejską”.

16.4. Zarządzanie Marką Rzeszów

Rzeszów, przyjmując do realizacji w 2008 r. Strategię Marki Rzeszowa, wyznaczył kierunki rozwoju wpisujące się w ideę *smart city*. Jej celem jest budowa Miasta innowacyjnego, które w sposób synergiczny łączy innowacyjne zarządzanie Miastem, innowacyjne technologie, naukę, kulturę i sztukę oraz innowacyjny biznes i inicjatywy obywatelskie. Na przestrzeni lat 2008–2014 zainicjowano wiele zintegrowanych przedsięwzięć budujących wizerunek Miasta nowoczesnego, skomunikowanego, dbającego o środowisko naturalne oraz zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców. Miasta, które w sposób aktywny wdraża nowatorskie rozwiązania w szerokim spektrum swojego funkcjonowania oraz w sposób kompleksowy dba o wysoką jakość życia mieszkańców. Najważniejsze zrealizowane projekty stanowiące odpowiedź na aktualne i przyszłe potrzeby nowoczesnego społeczeństwa oraz bazę dla rozwoju kolejnych sfer *smart city* dotyczyły: zintegrowanego transportu; procesów zaopatrzenia w wodę i gospodarki odpadami; energetyki ciepłej; szerokopasmowego Internetu; nowatorskich narzędzi kontaktu z mieszkańcami, jak Punkty Obsługi Mieszkańca w centrach handlowych, Teleinformatyczne Centrum Obsługi Mieszkańców (TECOM) z infolinią 1 77 88 99 00 oraz Punkty Obsługi Podróżnego. Od 2011 r. mieszkańcy Rzeszowa w POM-ach mogą załatwić sprawy urzędowe, jak m.in. wydanie prawa jazdy, a od 2013 r., wykorzystując infolinię, w prosty sposób skontaktować się z Urzędem lub zgłosić swój postulat czy uwagę. Operatorzy TECOM udzielają informacji lub kierują zgłaszane sprawy do odpowiednich wydziałów. Sprawy są rejestrowane, co daje Urzędowi doskonałe narzędzie do analizy potrzeb i oczekiwań mieszkańców. Dotychczas w POM-ach zrealizowano ponad 60 tys. spraw, a za pomocą infolinii obsłużono ponad 125 tys. osób. Ciągłemu podnoszeniu jakości usług oferowanych przez Miasto służy także platforma www.dobrepomysly.erzeszow.pl, za pośrednictwem której mieszkańcy mogą zgłaszać swoje inicjatywy w zakresie innowacji miejskich. Portal ma zarejestrowanych prawie tysiąc użytkowników i za jego pośrednictwem zgłoszonych zostało już ponad 600 pomysłów. W Mieście wybudowano nowatorskie obiekty architektoniczne stymulujące rozwój wydarzeń kulturalnych i przemysłu turystycznego. Okrągła Kładka dla Pieszych stała się miejscem wystaw plenerowych i otrzymuje nagrody za ledowe iluminacje świetlne, Fontanna Multimedialna staje się coraz ważniejszym elementem rzeszowskiej strefy kultury. Codzienne widowiska wodno-świetlno-muzyczne oraz sobotnie pokazy specjalne, wzbogacone projekcją obrazów na ekranie wodnym, światłem laserów i grą aktorską, cieszą się niezwykle dużym zainteresowaniem ze strony mieszkańców i turystów oraz stanowią inspirację do organizacji wielu wydarzeń artystycznych, np. widowisk operowych. Planowanie rozwoju Rzeszowa opiera się o całościową wiedzę o Mieście, pozyskiwaną na podstawie analizy trendów rozwoju ośrodków miejskich, ekonomicznych skutków planowania lokalnego oraz z uwzględnieniem aspektów społecznych i demograficznych. Celem inwestycji w prorozwojowe przedsięwzięcia, w szczególności infrastruktury liniowej, jak komunikacja transportowa, telekomunikacja, wodociągi, kanalizacja, jest zapewnienie wysokiej jakości

świadczenia usług publicznych oraz stworzenie bazy wyjściowej dla kolejnych projektów budujących wysoką jakość życia w Mieście.

Obecnie w ramach Aktualizacji Strategii Marki i Programu Promocji Miasta Rzeszowa na lata 2014–2020 wyznaczone zostały 4 kierunki rozwoju:

- Rzeszów – centrum biznesu,
- Rzeszów – centrum turystyki biznesowej i dystrybucji ruchu turystycznego,
- Rzeszów – dynamiczny ośrodek akademicki,
- Rzeszów – *smart city*.

Miasto we wszystkich swoich działaniach koncentruje się na rozwoju lokalnego kapitału społecznego i ludzkiego. Na najwcześniejszych poziomach edukacji wdrażane są projekty popularyzujące wiedzę, która ma rozwijać dziecięcą ciekawość, propagować edukację i zachęcać do poznawania świata. Programy realizowane są w Mieście przez:

- Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy,
- Mały Uniwersytet Rzeszowski,
- Politechnikę Dziecięcą,
- Rzeszowską Akademię Inspiracji,
- Uniwersytet Dziecięcy.

Ponadto w szkołach ponadgimnazjalnych i uczelniach wdrażane są unikatowe kierunki kształcenia zgodne z zapotrzebowaniem rynku pracy, co w przyszłości ma zapobiec odpływowi wykształconego kapitału ludzkiego z Miasta. Rzeszów zajmuje wysokie miejsce w wielu międzynarodowych i krajowych rankingach i konkursach, potwierdzając efektywność podejmowanych działań na rzecz budowy wizerunku „Rzeszów stolica innowacji”.

16.5. Współpraca i zarządzanie relacjami

16.5.1 Udział mieszkańców w zarządzaniu Miastem i obsługa obywateli

W Urzędzie Miasta Rzeszowa praktykowane są następujące formy komunikacji z mieszkańcami:

- Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Rzeszowa,
- serwis informacyjny Urzędu Miasta Rzeszowa,
- infolinia urzędu. Dzwoniąc pod numer telefonu 1 77 88 99 00, można uzyskać niezbędne i podstawowe informacje o procedurach oraz obowiązujących formularzach przy załatwianiu spraw we wszystkich wydziałach urzędu oraz we wszystkich jednostkach organizacyjnych Miasta. Można dowiedzieć się o miejscu złożenia wniosku, przewidywanym terminie wydania decyzji lub stanie załatwianej sprawy oraz obowiązujących opłatach (m.in. w jaki sposób wymienić dowód osobisty, dowód rejestracyjny, prawo jazdy),
- cztery punkty obsługi mieszkańców zlokalizowane w galeriach handlowych,
- oficjalny profil Miasta Rzeszowa na portalu społecznościowym Facebook <http://www.facebook.com/Rzeszow.stolica.innowacji>.
- oficjalny profil Miasta Rzeszowa na portalu You Tube <http://www.youtube.com/wwwRzeszowpl>,
- biuletyny informacyjne, prospekty itp.,
- tablice informacyjne Urzędu, tabliczki informacyjne przy wejściu do pomieszczeń biurowych z nazwiskami pracowników,

- identyfikatory ze zdjęciami, nazwiskiem oraz pełnioną funkcją pracownika, posługiwanie się przez pracowników wizytówkami, w których zawarte są informacje o pełnionej funkcji,
- bezpłatne smsy dla mieszkańców,
- w razie potrzeby – artykuły, wywiady itp. na łamach prasy, radia i telewizji zarówno regionalnej, jak i ogólnopolskiej,
- udział w targach i wystawach krajowych i zagranicznych, także inwestycyjnych,
- rozpowszechnianie różnorodnych gadżetów zawierających podstawowe informacje o możliwości kontaktu z urzędem,
- spotkania Prezydenta z przedsiębiorcami i z młodzieżą w szkołach ponadgimnazjalnych,
- przyjęcia stron (mieszkańców Miasta) przez Prezydenta, Zastępców Prezydenta i Sekretarza, odbywające się co tydzień, w środy,
- badania satysfakcji klientów w formie ankietowej,
- kontakt bezpośredni, e-mail, telefon, faks, Skype, korespondencja pocztowa, analiza skarg i wniosków.

Do najważniejszych działań na rzecz współzarządzania Miastem z udziałem mieszkańców należą:

Platforma Konsultacyjna

Rzeszów jako pierwsze miasto w Polsce w styczniu 2014 r. utworzył Platformę Konsultacyjną dla mieszkańców www.dobrepomysly.ereszow.pl. Portal umożliwia rzeszowianom gromadzenie dobrych rozwiązań na poprawę wszystkich sfer życia w Mieście. Tutaj liczy się ciekawy pomysł lub inicjatywa na rzecz Miasta i jego mieszkańców. Może ją zgłosić każdy zalogowany, bez ograniczeń wiekowych. Mieszkańcy mogą zgłaszać swoje propozycje inwestycyjne, pomysły na akcje społeczne, dobroczynne, eventy oraz wydarzenie kulturalne, sportowe czy rozrywkowe. Każdy zalogowany użytkownik widzi też wszystkie pomysły, które może komentować, poddawać ocenie lub głosować na najlepsze z rozwiązań. Najciekawsze pomysły mają szansę na realizację. W ramach platformy dobrepomysly.ereszow.pl tworzona jest baza dobrych pomysłów z uwzględnieniem tematyki, co ułatwi uczestnikom przedsięwzięcia wyrażenie własnego zdania o zgłaszanych ideach. Użytkownikom na podstawie aktywności w portalu będą przyznawane punkty, które będą mogli wymienić na nagrody i gadżety z katalogu dostępnego na wspomnianej stronie internetowej. Platforma konsultacyjna dobrepomysly.ereszow.pl jest częścią ogólnopolskiego portalu crowdsourcingowego sprinet.pl, który wykorzystuje wiedzę i pomysły społeczeństwa na rozwój instytucji, firm oraz fundacji.

Punkty Obsługi Mieszkańców zlokalizowane w różnych galeriach handlowych w Rzeszowie:

- od 15 października 2011 r. – Punkt Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Rzeszowa w Centrum Handlowo-Rozrywkowym „Millenium Hall”,
- od 7 maja 2012 r. – Punkt Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Rzeszowa w Galerii Handlowej „Nowy Świat”,
- od 7 kwietnia 2014 r. – Punkt Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Rzeszowa w Centrum Handlowym „Plaza Rzeszów”,
- od 16 marca 2015 r. – Punkt Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Rzeszowa w Galerii Rzeszów.

Wszystkie cztery punkty urzędu w galeriach handlowych czynne są od poniedziałku do soboty w godz. 10.00–18.00. Można tam wyrobić dowód osobisty, prawo jazdy, dowód rejestracyjny, zameldować na pobyt stały lub czasowy, wymeldować oraz uzyskać PESEL. Pracownicy udzielą pomocy w każdej sprawie, skontaktują z konkretnym urzędnikiem, umówią na spotkanie. Można tu także pobrać urzędowe druki i uzyskać pomoc w ich wypełnieniu.

Ponadto raz w tygodniu w punktach pełni dyżur Miejski Rzecznik Konsumentów, który pomaga napisać reklamację, udziela niezbędnej informacji, a w przypadku toczącej się sprawy w sądzie może ją również prowadzić.

Rzeszowski Budżet Obywatelski (<http://bip.erzeszow.pl/rzeszowski-budzet-obywatelski>)

W roku 2013 po raz pierwszy mieszkańcy Miasta mogli decydować o finansowaniu projektów zgłaszanych przez lokalną społeczność. Budżet Obywatelski jest corocznie wdrażany na podstawie stosownej uchwały Rady Miasta Rzeszowa. Na pierwszą edycję finansową ze środków przewidzianych na 2014 r. przeznaczono 5 mln zł, w kolejnych dwóch wysokość finansowania wzrastała odpowiednio: 6,5 mln zł na rok 2015 oraz 7,5 mln zł na rok 2016. Głosowaniu mieszkańców za pośrednictwem Internetu i w formie przekazywania kart drogą e-mailową, pocztą tradycyjną czy przez złożenie karty w wyznaczonych placówkach, poddano:

- W BO na rok 2014 – 110 projektów,
- W BO na rok 2015 – 51 projektów,
- W BO na rok 2016 – 58 projektów.

Aplikacja SegregujRES

SegregujRES to miejska aplikacja mobilna informująca o systemie gospodarowania odpadami komunalnymi w Rzeszowie. Użytkownicy smartfonów i tabletów mogą ją bezpłatnie użytkować od maja 2015 r. Aplikacja zapewnia dostęp do aktualnych informacji nt. rzeszowskiego systemu gospodarowania odpadami, przepisów prawnych, stawek opłat dla poszczególnych rodzajów nieruchomości, rodzajów odbieranych odpadów, godzin funkcjonowania Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), adresu znajdującej się w pobliżu zamieszkania apteki, odbierającej przeterminowane leki, organizacji Mobilnych Punktów Zbierania Odpadów Niebezpiecznych i wiele innych. W zakładce „Deklaracje” dostępne są wzory formularzy wraz z opisem, w jakim terminie i gdzie należy je złożyć, a w celu ułatwienia komunikacji do Wydziału Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Rzeszowa, jak i rzeszowskich Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych każdego posiadacza smartfona doprowadzi interaktywna mapa za pomocą GPS. Oprócz funkcji informacyjnej aplikacja służy do edukacji w zakresie ochrony środowiska i wspierania mieszkańców w skutecznym segregowaniu odpadów.

Poza opisanymi działaniami praktykuje się:

- konsultacje budżetowe z mieszkańcami osiedli, cykliczne spotkania Prezydenta z mieszkańcami na etapie konstruowania budżetu,
- konsultacje społeczne w sprawie zmian granic Miasta Rzeszowa. Ostatnie miały miejsce w lutym 2015 r.

Wykorzystanie nowych narzędzi komunikacyjnych (ICT) przez władze Rzeszowa obejmuje także:

- oficjalne strony miejskie:
 - <http://www.rzeszow.pl/> – serwis Urzędu Miasta Rzeszowa, na którym można znaleźć wszystkie informacje o Mieście, wydarzeniach i działaniach Miasta,
 - <http://www.trasa-podziemna.erzeszow.pl/> – strona Podziemnej Trasy Turystycznej „Rzeszowskie Piwnice” informująca o historii rzeszowskich podziemi,
 - <http://www.kultura.erzeszow.pl/> – portal informujący o wydarzeniach kulturalnych w Rzeszowie,
 - <http://inkubatorokultury.eu/> – portal informujący o działaniach Rzeszowskiego Inkubatora Kultury wspierającego społeczne inicjatywy kulturalne,
 - <http://www.barwypogranicza.pl/> – serwis przedstawiający ofertę kulturalną i wspólne przedsięwzięcia trzech miast z pogranicza: Rzeszów, Iwano-Frankiwnsk oraz Łuck,
 - <http://www.stadionmiejski.erzeszow.pl/> – strona informująca o wydarzeniach realizowanych na Stadionie Miejskim w Rzeszowie,
 - <http://www.transport.erzeszow.pl/> – strona informująca o postępach projektu System integrujący transport publiczny Miasta Rzeszowa i okolic;
- spacery wirtualne:
 - <http://poznajrzeszow.pl> – wirtualny spacer, czyli innowacyjny projekt Gminy Miasta Rzeszów zrealizowany przy współpracy z Urzędem Miasta Rzeszowa. W skali kraju nikt jeszcze nie podjął się wyzwania na aż taką skalę, prezentując Miasto na panoramicznych zdjęciach sferycznych. Na stronie można znaleźć setki miejsc z terenu Miasta i najbliższych okolic,
 - <http://www.wirtualne-podziemia.erzeszow.pl/> – spacer po Podziemnej Trasie Turystycznej. Zastosowane najnowsze rozwiązania technologiczne pozwoliły pokazać atrakcję turystyczną jako rozrywkę multimedialną w Internecie. Poza „zeskanowaną” atrakcją, którą można zwiedzać zza biurka, na stronie zaimplementowano grę fabularną, która poprzez interakcję z odbiorcą jeszcze lepiej opowiada historię tego niezwykłego miejsca;
- Facebook: <https://www.facebook.com/Rzeszow.stolica.innowacji> – jeden z najbardziej popularnych portali społecznościowych Miasta;
- Pinterest: <http://www.pinterest.com/cityofrzeszow> – profil Miasta na serwisie społecznościowym przeznaczonym do kolekcjonowania i porządkowania zebranych materiałów wizualnych;
- YouTube: <http://www.youtube.com/user/wwwRzeszowpl> – oficjalny kanał w serwisie internetowym, który umożliwia bezpłatne zamieszczanie, oglądanie filmów oraz mediów strumieniowych¹³⁷.

16.5.2 Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Podstawy prawne współpracy władz Miasta z organizacjami pozarządowymi zostały w zawarte w ustawie o samorządzie gminnym, ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także w ustawie o sporcie. Współpraca międzysektorowa odbywa się w formie finansowej i pozafinansowej, przy czym w przypadku władz Miasta Rzeszowa i sektora społecznego Miasta wiodące jest wsparcie finansowe, realizowane w drodze zlecenia i

¹³⁷ Dane za: Aktualizacja Strategii Marki Rzeszowa oraz Programu Promocji Miasta Rzeszowa na lata 2014–2020.

powierzania zadań publicznym organizacjom pozarządowym na mocy rocznego programu współpracy w drodze otwartych konkursów ofert.

Współpraca sektora pozarządowego z władzami Miasta Rzeszowa na przestrzeni ostatnich lat nie uległa zasadniczym zmianom i nie wykracza poza ustawowo wskazany zakres współpracy. Jest ona realizowana zarówno w formach finansowych (zlecenie, powierzanie zadań), jak i pozafinansowych (wymiana doświadczeń, konsultacje, spotkania, wsparcie instytucjonalne i organizacyjne podmiotów sektora pozarządowego). Od kilku lat nie ulegają zmianie główne obszary współpracy władz Miasta z podmiotami sektora społecznego. Zadania o największej wartości dotyczą sfery pomocy społecznej, kultury, sportu i turystyki oraz ochrony zdrowia. Taki rozkład zadań pokrywa się z tendencjami ogólnokrajowymi, a jednocześnie świadczy o istniejących potrzebach realizacji zadań publicznych w zakresie pomocy społecznej.

Zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie współpraca Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi planowana jest w postaci uchwalanego corocznie przez Radę Miasta Rzeszowa „Programu współpracy Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Uchwała określająca treść Programu jest wynikiem wspólnej pracy wydziałów merytorycznych Urzędu Miasta oraz zostaje poddana konsultacjom, przeprowadzonym w trybie określonym uchwałą Rady Miasta Rzeszowa z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z radą działalności pożytku publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

Na przestrzeni ostatnich lat nie uległy zmianie obszary tematyczne, w obrębie których kształtowała się współpraca władz Miasta Rzeszowa z sektorem społecznym. Tradycyjnie dotyczy ona sportu, turystyki i kultury, sfery społecznej i ochrony zdrowia. W tym zakresie Miasto przekazuje organizacjom najwięcej zadań publicznych.

W 2014 r. w Programie przyjęto 11 priorytetowych obszarów współpracy, tj.:

- profilaktyka i przeciwdziałanie patologiom społecznym – przeciwdziałanie alkoholizmowi i zwalczanie narkomanii,
- pomoc społeczna,
- wspieranie osób niepełnosprawnych,
- ochrona, profilaktyka i promocja zdrowia,
- upowszechnianie turystyki,
- wspieranie kultury, zabytków i opieka nad zabytkami,
- ochrona zwierząt, ochrona środowiska i przyrody,
- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- ochrona praw konsumentów,
- współpraca i działalność na rzecz organizacji,
- wspieranie reintegracji społecznej i zawodowej osób dotkniętych wykluczeniem społecznym.

Dane o realizacji kolejnych edycji Programu w ostatnich latach zawiera poniższa tabela.

Tab. 172. Realizacja Rocznych Programów Współpracy w latach 2011–2014 – współpraca finansowa

Nazwa miernika	2011	2012	2013	2014
Liczba konkursów	7	16	12	16
Liczba ofert	339	377	415	403
Liczba umów	294	305	334	298
Liczba beneficjentów zadań	70 535	64 780	62 930	84 841
Wysokość środków (w zł)	5 780 297 zł	6 772 075 zł	8 081 425 zł	7 530 087 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Wydziału Zdrowia.

Co roku przeprowadzanych jest około kilkunastu konkursów ofert na realizację zadań publicznych. W 2014 r. Prezydent Miasta Rzeszowa ogłosił **16** otwartych konkursów ofert (12 w 2013 r.), w tym **13** (9 w 2013 r.) konkursów w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz **3** konkursy w trybie określonym uchwałą nr LXV/1216/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie określenia warunków oraz trybu finansowania rozwoju sportu przez Gminę Miasto Rzeszów (3 w 2013 r.). Organizacje pozarządowe oraz inne określone w ustawie podmioty złożyły łącznie 403 oferty, w tym 251 ofert w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz 152 oferty w odpowiedzi na konkursy dotyczące finansowania rozwoju sportu przez Gminę Miasto Rzeszów.

Prezydent Miasta Rzeszowa zawarł w 2014 r. **298** umów o dotacje, których celem było wsparcie **183** zadań publicznych w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na kwotę 5 410 087,00 zł oraz 115 zadań z zakresu finansowania rozwoju sportu przez Gminę Miasto Rzeszów na kwotę 2 120 000,00 zł. Wśród umów o wsparcie realizacji zadań publicznych znalazło się 15 kontraktów o wartości 70 770,00 zł, zawartych w trybie tzw. małych dotacji. W tym przypadku kwota przekazanych środków nie mogła przekroczyć 10 000,00 zł, zaś okres realizacji zadania 90 dni.

W roku 2014 ogólna kwota dotacji udzielonych w trybie przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz uchwały nr LXV/1216/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie określenia warunków oraz trybu finansowania rozwoju sportu przez Gminę Miasto Rzeszów wyniosła **7 530 087,00 zł**.

Beneficjentami projektów organizacji pozarządowych, realizowanych lub wspieranych ze środków budżetu Miasta, są wszyscy mieszkańcy Rzeszowa. Tylko w 2014 r. bezpośrednimi adresatami zadań publicznych w 2014 r. było niemal **85 000** mieszkańców Rzeszowa, przy czym liczbę tę należy powiększyć o 350 000 osób – potencjalnych odbiorców zadań związanych z finansowaniem przez Gminę działań organizacji pozarządowych związanych z rozwojem sportu.

Tab. 173. Zakres współpracy finansowej z podziałem na wydziały i jednostki organizacyjne w 2014 r.

Nazwa miernika	Wydział Kultury, Sportu i Turystyki	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Wydział Zdrowia	Biuro Ewidencji Działalności Gospodarczej i Zezwoleń	Wydział Gospodarki Komunalnej	Razem
Liczba konkursów	5	7	1	1	2	16
Liczba ofert	221	47	131	2	2	403
Liczba umów	155	39	103	1	0	298
Wysokość środków (w zł)	2 588 120	3 140 450	1 239 750	28 000	533 767	7 530 087
Liczba beneficjentów	71 000	3 000	10 841	ogół mieszkańców	ogół mieszkańców	84 841

Nazwa miernika	Wydział Kultury, Sportu i Turystyki	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Wydział Zdrowia	Biuro Ewidencji Działalności Gospodarczej i Zezwoleń	Wydział Gospodarki Komunalnej	Razem
zadań						

Źródło: Sprawozdanie z realizacji „Programu współpracy Miasta Rzeszowa na 2014 rok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”.

Łącznie „Dotacje dla podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych” zamknęły się w roku 2014 kwotą dotacji w wysokości **8 322 407,27 zł**.

Bardzo potrzebną formą współpracy – z punktu widzenia organizacji pozarządowych – jest ustalanie preferencyjnych stawek czynszu wynajmu lokali i obiektów dla organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego ważną dla interesu społecznego mieszkańców. Zgodnie z informacją Biura Gospodarki Mieniem w 2014 r. preferencyjne stawki czynszu najmu zastosowano wobec **37** organizacji, w tym: **30** stowarzyszeń, **2** fundacji, **1** organizacji kościelnej oraz **3** pozostałych. Powierzchnia lokali komunalnych wynajmowanych na preferencyjnych warunkach organizacjom wyniosła 4334 m².

Współpraca Gminy Miasto Rzeszów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przybiera również charakter pozafinansowy. Do najczęściej stosowanych form współpracy należy:

- przekazywanie informacji o otwartych konkursach ofert na realizację zadań publicznych ogłaszanych przez instytucje zewnętrzne,
- pomoc w interpretacji przepisów prawa,
- pomoc w wypełnianiu wniosków o aplikację środków na realizację określonych zadań,
- rekomendowanie działalności organizacji pozarządowych,
- włączanie przedstawicieli organizacji pozarządowych do prac komisji konkursowych opiniujących oferty realizacji zadań publicznych.

Różne wydziały oraz jednostki organizacyjne Urzędu podejmują także inne formy współpracy. W 2014 r.:

- **Wydział Zdrowia** opracował „Program współpracy Miasta Rzeszowa na 2014 rok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, ponadto obsługiwał pracę Rzeszowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.
- **Wydział Pozyskiwania Funduszy** zamieszczał na stronie <http://www.rzeszow.pl/miasto-rzeszow/realizowane-projekty/informacje-dla-ngo> informacje o konkursach na dofinansowanie projektów organizacji pozarządowych ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych, jak również świadczył doradztwo i pomoc merytoryczną dla organizacji pozarządowych w zakresie dotyczącym możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych (spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych w siedzibie Urzędu Miasta, kontakt telefoniczny).
- **Wydział Kultury, Sportu i Turystyki** przekazywał informacje o planowanych imprezach kulturalnych, sportowych i turystycznych, m.in. przesyłano kalendarz imprez i przeprowadzano bezpośrednie rozmowy z zainteresowanymi przedstawicielami organizacji pozarządowych. Ponadto zachęcano przedstawicieli organizacji pozarządowych do czynnej współpracy z Gminą Miasto Rzeszów w ramach organizowanych imprez kulturalnych i sportowych.

- **Wydział Promocji i Współpracy Międzynarodowej** współpracował z organizacjami pozarządowymi przy realizacji różnorodnych przedsięwzięć promocyjnych, w tym przekazywał szczegółowe informacje dotyczące kierunków rozwoju Rzeszowa i możliwych pól współpracy. Wydział nawiązywał kontakty na gruncie krajowym i zagranicznym z organizacjami non-profit działającymi na rzecz rozwoju współpracy międzynarodowej, w tym podejmował działania przyczyniające się do rozwoju współpracy z Polonią i Polakami mieszkającymi za granicą Polski.

Łącznie w 2014 r. prowadzono współpracę z **25** organizacjami pozarządowymi, w tym **16** stowarzyszeniami, **3** fundacjami, **6** stowarzyszeniami kultury fizycznej oraz ze związkiem zawodowym.

Rzeszowska Rada Działalności Pożytku Publicznego

Istotnym elementem lokalnego systemu współpracy jest Rzeszowska Rada Działalności Pożytku Publicznego. Została ona powołana przez Prezydenta Miasta Rzeszowa jako organ konsultacyjny i opiniodawczy z zakresu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Rzeszowska Rada Działalności Pożytku Publicznego, zwana dalej „Radą”, została powołana zarządzeniem nr VI/1245/2014 Prezydenta Miasta Rzeszowa z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie powołania II Rzeszowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego. Do kompetencji Rady należy:

- opiniowanie projektów strategii rozwoju odpowiednio powiatów lub gmin,
- opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych, o której mowa w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym programów współpracy,
- wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych,
- udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi,
- wyrażanie opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych, w tym zlecenia tych zadań do realizacji przez organizacje pozarządowe oraz w sprawach rekomendowanych standardów realizacji zadań publicznych.

Rada liczy 10 członków, a w jej skład wchodzi:

- dwóch przedstawicieli Rady Miasta Rzeszowa,
- dwóch przedstawicieli Prezydenta Miasta Rzeszowa,
- sześciu przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Rzeszowskie Centrum Organizacji Pozarządowych

Rzeszowskie Centrum Organizacji Pozarządowych (RCOP) zainaugurowało swoją działalność w dniu 12 grudnia 2012 r. RCOP powstało z inicjatywy Rzeszowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, która dostrzegła potrzebę powołania do życia instytucji wspierającej nowo powstałe oraz słabe organizacyjnie podmioty działające w sferze pożytku publicznego jako inkubatora aktywności obywatelskiej.

Rzeszowskie Centrum Organizacji Pozarządowych prowadzone jest przez Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich „AKTA” w Rzeszowie, jako zadanie własne Gminy Miasto Rzeszów, zlecone do realizacji w formie wsparcia wykonania zadania publicznego „Wspieranie działalności organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”.

16.5.3 Współpraca międzynarodowa Rzeszowa, udział w związkach i stowarzyszeniach

Kontakty z miastami partnerskimi służą wzmocnieniu wymiany i współpracy w zakresie rozwoju gospodarczego, nauki, edukacji, kultury, sportu, ochrony zdrowia, nowoczesnych technologii, turystyki, transportu i wielu innych. Działania w zakresie współpracy międzynarodowej obejmują tak ważne inicjatywy, jak: podpisanie porozumienia pomiędzy portami lotniczymi Rzeszów-Jasionka a Miami Dade w ramach programu partnerskiego Gainesville – Rzeszów, rozwój programów medycznych, kurs języka angielskiego i kultury amerykańskiej „Pomost International”, Tydzień Polskiej Kultury i Biznesu w Gainesville, USA i inne.

Miasto Rzeszów podpisało umowy partnerskie z 12 miastami zagranicznymi:

Buffalo (USA) – umowa o partnerstwie podpisana w Rzeszowie 2 czerwca 1975 r. przez Burmistrza Buffalo Stanleya Makowskiego i Prezydenta Rzeszowa Edwarda Biluta, odnowiona we wrześniu 1991 r. w Buffalo przez Burmistrza Buffalo Jamesa D. Griffina i Prezydenta Rzeszowa Mieczysława Janowskiego.

Bielefeld (Niemcy) – umowa o partnerstwie podpisana 17 października 1991 r. przez Nadburmistrza Bielefeld Eberharda Davida i Prezydenta Rzeszowa Mieczysława Janowskiego; układ o kształcie współpracy – maj 1992 r.

Klagenfurt (Austria) – umowa o partnerstwie podpisana 4 lutego 1975 r. przez Burmistrza Klagenfurtu Leopolda Guggenbergera i Prezydenta Rzeszowa Edwarda Biluta.

Koszyce (Słowacja) – kontakty z tym miastem odnowione zostały na początku lat 90. (wizyta delegacji z Prezydentem Z. Banatem na czele, podpisanie przez Prezydenta M. Janowskiego umowy o współpracy regionalnej – 23 listopada 1991 r.).

Lwów (Ukraina) – odnowienie umowy o współpracy miast Lwów i Rzeszów 4 kwietnia 1992 r. przez Mera Lwowa Wasyla Szpicera i Prezydenta Rzeszowa Mieczysława Janowskiego.

Nyíregyháza (Węgry) – umowa o partnerstwie została podpisana 20 sierpnia 1996 r. przez Burmistrza Nyíregyházy Csabai Lászlóné i 4 października 1996 r. przez Prezydenta Rzeszowa Mieczysława Janowskiego.

Iwano-Frankowsk (Ukraina) – umowa o partnerstwie została podpisana w dniu 19 września 2000 r. przez Prezydenta Rzeszowa Andrzeja Szlachtę i Wicemera Iwano-Frankowska Bohdana Onyskiva w Rzeszowie.

Łuck (Ukraina) – umowa o partnerstwie została podpisana w dniu 20 listopada 2001 r. przez Prezydenta Rzeszowa Andrzeja Szlachtę i Wicemera Łucka Sergieja Tarasiuka w Rzeszowie.

Lamia (Grecja) – umowa o partnerstwie została podpisana przez Burmistrza Lamii Georgiosa Kotroniasa i Prezydenta Rzeszowa Tadeusza Ferencę 8 lutego 2005 r. w Rzeszowie.

Satu Mare (Rumunia) – umowa o partnerstwie została podpisana 12 grudnia 2007 r. przez Burmistrza Satu Mare Iuliu Ilyés i Prezydenta Rzeszowa Tadeusza Ferencę.

Fangchenggang (Chiny) – umowa o partnerstwie została podpisana 25 kwietnia 2012 r. przez Prezydenta Fangchenggang Mo Gongming i Prezydenta Rzeszowa Tadeusza Ferencę.

Gainesville (USA) – umowa o partnerstwie została podpisana 21 lutego 2013 r. przez Prezydenta Gainesville Craig Lowe i Prezydenta Rzeszowa Tadeusza Ferencę.

Ponadto Rzeszów nawiązał przyjacielskie kontakty z Hamburgiem (Niemcy), Użgorodem (Ukraina), Grazem (Austria), Roeselare (Belgia), Miskolcem (Węgry), Preszowem (Słowacja), Telawi (Gruzja) i Departamentem Corrèze (Francja).

16.5.4 Nagrody i wyróżnienia

Rzeszów od lat konsekwentnie uczestniczy w licznych krajowych i międzynarodowych konkursach i rankingach dotyczących atrakcyjności inwestycyjnej. W wielu z nich Miasto zdobyło wysoką pozycję, budując w kraju, jak i za granicą wizerunek miasta dynamicznie rozwijającego się i realizującego nowatorskie przedsięwzięcia tak w zakresie infrastruktury, jak i zarządzania, kultury czy promocji. Wśród najważniejszych nagród wymienić można m.in.:

- otrzymanie Godła Teraz Polska z rąk Prezydenta RP w 2010 r.,
- pierwsze miejsce w rankingu „Pulsu Biznesu” pod względem inwestycji w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2015 r.,
- nagrodę główną w kategorii „Wschodząca Gwiazda Outsourcingu w Polsce” podczas III Międzynarodowej Gali CEE Shared Services and Outsourcing Awards 2015,
- udział w rankingu „Polskie Miasta Przyszłości” – ranking fDi Magazine z Grupy Financial Times, wysokie miejsca Rzeszowa w kategorii średnich miast: ogółem – 5, kapitał ludzki i poziom życia – 1, najbardziej przyjazne dla biznesu – 4. Eksperti zajmujący się inwestycjami oceniali kilkadziesiąt czynników w 50 miastach w Polsce. Brano pod uwagę: potencjał gospodarczy, kapitał ludzki, poziom życia, dostępność i przyjazność dla biznesu, infrastrukturę telekomunikacyjną i drogową, strategię przyciągania inwestorów, cenę paliwa, cenę m³ wody, koszt edukacji, cenę zakupu hektara ziemi, przeciętne wynagrodzenie miesięczne, ceny hoteli,
- Międzynarodowy certyfikat (Najlepsze Miejsca dla Biznesu) i flaga atrakcyjności inwestycyjnej przyznane przez Europejskie Zgromadzenie Biznesu. Rzeszów znalazł się w gronie 12 miast z całego świata, które otrzymały takie wyróżnienia w 2015 r.,
- liczne nagrody w konkursach i rankingach przyznane Prezydentowi Rzeszowa Tadeuszowi Ferencowi, w tym m.in.: tytuł Samorządowego Menedżera Regionu (2015 r.), tytuł Najlepszego prezydenta miast Polskich (Newsweek 2015), Złoty Medal Akademii Polskiego Sukcesu oraz tytuł członka Akademii Polskiego Sukcesu (2014 r.), Najważniejsza Osoba 25-lecia Rzeszowa (Plebiscyt „25 lat Rzeszowa”, „Gazeta Wyborcza”, 2014 r.), tytuł najlepszego prezydenta kadencji 2010–2014 według ocen czytelników Portalusamorządowego.pl.,
- 2 miejsce w „Rankingu miast uczących się”, Fundacji Schumana (2015 r.).

W rankingu Smart City, wyłaniającym najinteligentniejsze miasta w Europie, opracowanym przez Politechnikę Wiedeńską (Austria), Politechnikę w Delft (Holandia) i Uniwersytet w Ljublanie (Słowenia), w którym porównano 70 europejskich miast średniej wielkości, Rzeszów zajął najwyższe miejsce wśród miast polskich. W Polsce kryteria te spełniają 34 miasta. Ocenie poddano m.in.:

- *smart economy* (inteligentną ekonomię) – pod tym określeniem kryje się konkurencyjność miasta,
- *smart people* (inteligentnych ludzi) – kapitał społeczny i ludzki,
- *smart governance* (inteligentny nadzór) – udział obywateli w procesach decyzyjnych miasta,

- *smart mobility* (inteligentne aspekty mobilne) – transport oraz aspekty związane z ITC,
- *smart environment* (inteligentne środowisko) – aspekty związane ze środowiskiem naturalnym,
- *smart living* (inteligentne życie) – jakość życia mieszkańców.

Rzeszów został określony jako miasto, które najlepiej wykorzystuje swój potencjał innowacyjny i został nazwany „stolicą nowych technologii”, jedynym miastem w Polsce, które związało swoją przyszłość z innowacjami i konsekwentnie tę strategię realizuje.

Inne nagrody i osiągnięcia to Rzeszowa to:

- 4 miejsce w rankingu „Jakość życia w mieście”, Tygodnik Polityka (2014 r.),
- wysokie lokaty w prowadzonych przez Związek Powiatów Polskich i Newsweek kolejnych edycjach Rankingu Powiatów i Gmin,
- znalezienie się w czołówce wśród 32 największych polskich miast, w których mieszkańcy najlepiej się czują, ufają swoim władzom i są zadowoleni ze zmian, jakie w tych miastach zachodziły w ciągu ostatnich lat (w ramach projektu „Mój samorząd” realizowanego przez Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych „Splot” oraz Pracownię Badań Społecznych DGA w Sopocie). Wyniki rankingu zostały opublikowane przez Gazetę Wyborczą (5 i dwukrotnie 1 miejsca w różnych kategoriach),
- tytuł oraz statuetka dla Gminy Miasto Rzeszów „Mistrzowska Gmina 2009/2010” w konkursie, którego celem było wybranie najlepszych, najskuteczniej działających gmin samorządu terytorialnego w Polsce,
- nagrody w kolejnych edycjach konkursu na najlepiej oświetloną Gminę i Miasto (m.in. w kategorii „Oświetlenie świąteczne i okolicznościowe” – II Nagroda za oświetlenie świąteczne i dekoracyjne ulic Rzeszowa; w kategorii „Kompleksowe inwestycje i modernizacje oświetlenia dróg i ulic” – II Nagroda za przebudowę oświetlenia ulicy Wyspiańskiego; Iluminacja Placu Cichociemnych, fontanny wodnej w Parku Jedności Polonii z Macierzą przy ul. Ciepłińskiego oraz iluminacja przestrzeni Parku Papińskiego – II Nagroda w kategorii „Oświetlenie wybranej przestrzeni lub obiektu”). Rzeszów głosami internautów został też uznany za najpiękniej oświetlone miasto w Polsce w finale ogólnopolskiego konkursu na najpiękniej oświetlone aglomeracje miejskie organizowanego przez Grupę ENERGA,
- wysokie miejsca w rankingach miast najlepiej wykorzystujących fundusze unijne – np. w 2010 r. 5 miejsce w rankingu Rzeczypospolitej wśród miast najlepiej zdobywających unijne fundusze w przeliczeniu na jednego mieszkańca,
- corocznie przyznawane nagrody w wielu konkursach związanych z atrakcyjnością biznesową i inwestycyjną Rzeszowa – np. nagroda miesięcznika Forbes – za zdobycie trzeciego miejsca w rankingu miast najbardziej atrakcyjnych dla biznesu w kategorii od 150 do 300 tys. mieszkańców w 2010 r., znak promocyjny ogólnopolskiego dwutygodnika budowlanego „Profile” dla Urzędu Miasta Rzeszowa Złota Kielnia z Medalem 50-lecia Profilów za prowadzenie działalności przyjaznej mieszkańcom oraz szereg inwestycji wpływających na rozwój regionu (2011 r.). Instytut Lokalnego Biznesu przyznał statuetkę oraz tytuł Samorząd Przyjazny Biznesowi 2011 dla Miasta Rzeszowa oraz wyróżnił Prezydenta Rzeszowa Tadeusza Ferencę za sprzyjanie rozwojowi podmiotów gospodarczych),

- w ramach kolejnych edycji konkursu „Podkarpacka Nagroda Samorządowa” (za lata 2009–2015 – wyróżnienia i tytuły Lidera Samorządności oraz dla Najlepszego Prezydenta w Województwie Podkarpackim),
- wyróżnienie „Innowacyjny Urząd” w Ogólnopolskim Konkursie o Znak Jakości „Przyjazny Urząd” dla UM w Rzeszowie. Znak Jakości „Przyjazny Urząd” wyróżnia instytucje, które na pierwszym miejscu stawiają jakość w relacjach z interesantem. Znak jakości otrzymały jednostki, które stosują wysokie standardy jakościowe w swojej działalności związanej z obsługą interesanta i świadczeniem usług publicznych, cechują się profesjonalizmem i rzetelnością w działaniach na rzecz swoich interesariuszy zewnętrznych, wdrażają nowoczesne i efektywne rozwiązania w obszarze obsługi interesanta, inwestują we własne zasoby kadrowe w formach wpływających w istotny sposób na jakość pracy urzędników oraz są otwarte na potrzeby klientów.

16.5.5 Udział w targach i konferencjach oraz organizacjach i związkach

Rzeszów od 2010 r. promuje swój potencjał gospodarczy w ramach realizowanego przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych projektu „Program Promocji Gospodarczej Polski Wschodniej” Programu Operacyjnego „Rozwój Polski Wschodniej”, uczestnicząc w misjach, targach i wystawach międzynarodowych, takich jak np. Expo 2010 w Chinach, Misja Inwestycyjna do Indii w 2011 i 2012 r., Misja Inwestycyjna do Japonii i Korei Południowej 2012 r., Misja Inwestycyjna do Dubaju w związku z Annual Investment Meeting 2012 i 2013 r., 13th Annual Shared Services & Outsourcing Week Europe 2013 w Pradze i wiele innych. W Rzeszowie odbywają się również innowacyjne kongresy i konferencje, jak np. Forum Innowacji, Kongres Planowania Przestrzeni Miejskiej, Festiwal Przestrzeni Miejskiej i wiele innych.

Warto wymienić następujące wydarzenia:

- Debata „Innowacyjność w gospodarce szansą dla młodych” (2015 r.) na Uniwersytecie Rzeszowskim. Debata została zorganizowana przez Urząd Miasta Rzeszowa i Krajową Izbę Gospodarczą. Podczas debaty Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski przedstawił i podpisał projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych ze wspieraniem innowacyjności.
- Forum Innowacji (2010–2015):
 - I edycja – Nowe produkty i technologie w przemyśle lotniczym i kosmicznym, innowacje w energetyce,
 - II edycja – Przyszłość energetyki, lotnictwa, motoryzacji,
 - III edycja – Innowacyjne rozwiązania w energetyce, telekomunikacji, medycynie, nauce, zarządzaniu,
 - IV edycja – Lotnictwo – Kosmos – EkoInnowacje,
 - V edycja – Innowacje w turystyce i towarzyszące jej I Forum Turystyczne Państw Karpackich,
 - VI edycja – Tworzywa sztuczne w zgodzie z naturą i towarzyszące jej I Forum Technologii Kosmicznych i Satelitarnych. Forum Technologii Kosmicznych i Satelitarnych to nowe wydarzenie naukowo-gospodarcze, które na stałe będzie towarzyszyć Forum Innowacji. Inspiracją dla jego zorganizowania była IV edycja Forum Innowacji w 2013 r., poświęcona

lotnictwu i kosmonautyce, która spotkała się z ogromnym uznaniem ze strony środowisk nauki i przedsiębiorców tej branży.

Od 2010 r. Forum Innowacji towarzyszy Miasteczko Innowacji, przybliżające wszystkim zainteresowanym, a zwłaszcza dzieciom i młodzieży, tematykę obrad.

- Festiwal Przestrzeni Miejskiej (2011–2013 i 2015). Festiwal jest próbą znalezienia odpowiedzi na szereg pytań nurtujących architektów, urbanistów, jak również mieszkańców miast. Uczestnicy zastanawiają się np. w jakim kierunku powinny się rozwijać współczesne aglomeracje, czy miasta powinny dążyć do poszerzania granic, czy może do zagęszczania zabudowy, w jaki sposób rewitalizować i aranżować na nowo przestrzeń miejską. Rzeszowski Festiwal Przestrzeni Miejskiej został dostrzeżony i nagrodzony w Międzynarodowym konkursie „Najpiękniejsze Święto Miasta” organizowanym przez Fundację „Lebedige Stadt” z Hamburga.
- Internet Beta (2009–2015). Konferencja łączy zróżnicowane środowiska związane z Internetem – psychologów, socjologów, politologów, przedstawicieli agencji interaktywnych, reklamowych, właścicieli i zarządzających największymi serwisami, twórców aplikacji, start-upów, inwestorów, marketerów.
- Ecoenergy Summit „Polska energetyka wobec kluczowych wyzwań przyszłości” (2015 r.) – szczyt energetyczny z udziałem europejskich i krajowych liderów opinii, przedstawicieli administracji centralnej i samorządów, a także szerokiego grona specjalistów oraz kadry kierowniczej najbardziej znaczących firm sektora energetycznego w Polsce i krajach UE. Jego organizatorem był Urząd Miasta Rzeszowa i dziennik „Rzeczpospolita”. Podczas szczytu omawiano zmiany i procesy zachodzące w sektorze energetycznym, gazowym i paliwowym. Stanowiło to okazję do obiektywnej dyskusji o najbardziej istotnych kwestiach dotyczących przyszłości sektora energetycznego w Polsce w kontekście decyzji UE dotyczących polityki klimatycznej i bezpieczeństwa energetycznego.
- Targi Pracy i Innowacji (2010 i 2012 r.).
- Aviation Valley EXPO Day (2012 i 2014 r.). W listopadzie 2013 r. przedstawiciele Podkarpacia podpisali w Miami (USA) deklarację współpracy pomiędzy Międzynarodowym Portami Lotniczymi Miami-Dade a Rzeszowem-Jasionką. W ramach wdrażania przedsięwzięcia przedstawiciele Portu Lotniczego Miami Dade uczestniczyli w maju 2014 r. w III Targach Doliny Lotniczej „Aviation Valley Expo Day” w Rzeszowie, a w marcu 2015 r. w Porcie Lotniczym Rzeszów-Jasionka uruchomiony został drugi w Polsce punkt odpraw fitosanitarnych.
- Kongres Innowacyjnego Marketingu w Samorządach (2011–2014). Jest to wydarzenie, w czasie którego samorządowcy, przedstawiciele mediów, agencji reklamowych, interaktywnych i PR-owskich dyskutują o marketingu miejsc w obliczu nowych wyzwań i innowacyjnych technologii, skoku technologicznym w urzędach oraz pozytywnych i negatywnych przykładach wdrożenia rozwiązań informatycznych.
- Kongres Profesjonalistów PR (2012–2014).
- Kongres Profesjonalistów IT (2012–2014).
- XV Rynek dla Innowacji (22 maja 2014 r.). Organizatorem tego wydarzenia było Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Uczestniczyli w nim przedstawiciele Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, Parków Naukowo-Technologicznych, Centrów Innowacji i Transferu Technologii, Inkubatorów Przedsiębiorczości oraz Centrów Obsługi Inwestora. Dyskusje dotyczyły

m.in. roli administracji publicznej w kształtowaniu rynków dla innowacji czy marketingu w zarządzaniu ośrodkiem innowacji.

- Kongres Planowania i Projektowania Przestrzeni Miejskiej (2012– 2014). Pomysł na organizację wydarzenia narodził się w ramach realizowanej przez Miasto strategii marki. Twórcy Strategii Marki na lata 2009–2013 jako jedną z form promocji marki Miasta zaproponowali Program „Innowacyjna architektura, innowacyjne planowanie przestrzenne”, w ramach którego organizowany jest Festiwal Przestrzeni Miejskiej, z którego wyodrębnił się właśnie Kongres Planowania i Projektowanie Przestrzeni Miejskiej. W czasie Kongresu architekci, urbaniści, architekci krajobrazu dyskutują o problemach architektury i urbanistyki.
- Program „Innowacyjna architektura, innowacyjne planowanie przestrzenne” wdrażany w latach 2009–2013. Program sprowadzał się do zapraszania wybitnych architektów polskich i zagranicznych do konkursów na projekty obiektów, których inwestorem lub współinwestorem było Miasto. Wybudowane w Rzeszowie nowatorskie obiekty, jak Okrągła Kładka dla pieszych czy multimedialna fontanna, dziś otrzymują nagrody w licznych konkursach, czego przykładem jest np. tytuł „Najlepiej oświetlonej gminy i miasta roku 2013”, przyznany Rzeszowowi za oświetlenie Okrągłej Kładki w centrum Miasta oraz kompleksu multimedialnych fontann. Obiekty takie zaczynają stanowić atrakcyjny element rozwijającego się w Rzeszowie przemysłu turystycznego, w szczególności fontanna multimedialna stanowi atrakcyjną strefę miejską związaną tematycznie z „kulturą”.
- Konferencja medyczna „Nowe techniki medyczne – przełom czy niespełnione nadzieje”, która towarzyszyła inauguracji kierunku lekarskiego na Wydziale Medycznym w Uniwersytecie Rzeszowskim (5–6 października 2015 r.). Wykładowcami sesji konferencyjnych dotyczących hematologii, kardiologii, telemedycyny i robotyki medycznej oraz immunologii i biologii Molekularnej byli specjaliści z Budapesztu, Filadelfii, Gainesville, Leverkusen oraz Sztokholmu, jak również polskie autorytety z Gliwic, Krakowa, Lublina, Szczecina, Warszawy i Rzeszowa. Wykład inauguracyjny działalności kierunku lekarskiego wygłosił dr Michael L. Good, dziekan Wydziału Medycznego Uniwersytetu Floryda w Gainesville.

Do innych targów i konferencji, w których brali udział przedstawiciele Miasta, należą:

- ILA Berlin Air Show (edycje 2010, 2012, 2014),
- International Paris Air Show (edycje 2009, 2011, 2013, 2015),
- Targi Pracy i Innowacji (edycja 2010),
- Regionalne Forum Biznesowe (edycja 2011),
- National Branding and Investment Expo (edycja 2012),
- Annual Investment Meeting (AIM) w Dubaju (edycja 2012, 2013),
- Air Cargo Monachium (2015).

W perspektywie lat 2014–2020 ważną platformą współpracy Miasta Rzeszowa jest **Rzeszowski Obszar Funkcjonalny**. Podstawą do wyznaczenia obszaru realizacji Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest dokument pt. „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” (opracowany na zlecenie ówczesnego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w lutym 2013 r.). Ostateczny kształt Rzeszowskiego

Obszaru Funkcjonalnego został określony przez Zarząd Województwa Podkarpackiego. Pierwotnie miał objąć Miasto Rzeszów oraz 10 okolicznych gmin, natomiast ostatecznie zasięg terytorialny objął 13 gmin (Boguchwała, Chmielnik, Czarna, Czudec, Głogów Małopolski, Krasne, Lubenia, Łańcut, miasto Łańcut, miasto Rzeszów, Świlcza, Trzebownisko, Tyczyn), z terenu powiatów: miasta Rzeszów, rzeszowskiego, łańcuckiego i strzyżowskiego. Opis systemu współpracy w ramach ROF znajduje się w rozdziale „Otoczenie terytorialne lokalne” na str. 37.

Kolejnym istotnym elementem działalności międzynarodowej Miasta jest **współpraca z Polonią**. Szerokie kontakty z Polonią wynikają z uwarunkowań historycznych i gospodarczych regionu podkarpackiego, które sprawiły, że wielu rodaków osiedliło się na wszystkich kontynentach świata. Większość z tych kontaktów zainicjowana została przez środowiska polonijne, czego przykładem jest Buffalo, z którym partnerskie relacje zostały nawiązane głównie z uwagi na to, iż znaczna część Polonii zamieszkującej stan Nowy Jork wywodzi się z regionu Podkarpacia.

Od 1998 r. działa 4-letnie Polonijne Studium Choreograficzne.

Ponadto Urząd Miasta Rzeszowa zorganizował Konferencję „Współpraca miast partnerskich na rzecz budowania inteligentnych miast przyszłości”, która odbyła się w czerwcu 2015 r. Do udziału w konferencji zostali zaproszeni burmistrzowie i prezydenci wszystkich dwunastu miast partnerskich Rzeszowa. Celem przedsięwzięcia było umożliwienie przedstawicielom samorządów wymiany doświadczeń w zarządzaniu miastami.

Najważniejsze przedsięwzięcia w Rzeszowie, których celem jest włączenie Polonii w sprawy polskie, obejmują:

- Tydzień Amerykańskiej Kultury i Biznesu z udziałem Polonii amerykańskiej z miast partnerskich Buffalo i Gainesville (październik 2015 r.),
- Kongres Polonii Amerykańskiej w 2016 r.,
- projekt „Polonia 3.0”, w ramach którego zaplanowano utworzenie programu budowania kontaktów z Polonią z całego świata, rozwijanie relacji pomiędzy aktywnością gospodarczą Polonii i Polaków przebywających za granicą a mieszkańcami Rzeszowa i Podkarpacia, promocję współczesnej Polski wśród wnuków i prawnuków Polonii (projekt ujęty w Strategii Marki Rzeszowa na lata 2014–2020 i zgłoszony do Konkursu Ministra Spraw Zagranicznych „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2015 r.”),
- projekt „AmbasadoRES”, w ramach którego zaplanowano wyłonienie spośród polonijnych naukowców, inwestorów, działaczy społecznych i politycznych ambasadorów promujących Rzeszów, Podkarpacie i Polskę (projekt ujęty w Strategii Marki Rzeszowa na lata 2014–2020),
- projekt „Klimat dla Biznesu – Rzeszów Convention Bureau”, w ramach którego zaplanowano zaangażowanie środowisk polonijnych do rozwoju międzynarodowych kontaktów gospodarczych (projekt ujęty w Strategii Marki Rzeszowa na lata 2014–2020, przygotowywany do programu Europa Środkowa),
- projekt „1,2,3 – Rzeszów nauka, praca, życie”, w ramach którego zaplanowano rozwój międzynarodowych programów naukowych, biznesowych i społecznych, rozwijanych przy udziale i wsparciu Polonii i mediów polonijnych (projekt ujęty w Strategii Marki Rzeszowa na lata 2014–2020).

Rzeszów należy także do organizacji, związków i stowarzyszeń międzynarodowych i krajowych:

- EUROCITIES,
- Podkarpackie Stowarzyszenie Samorządów Terytorialnych,
- Stowarzyszenie Zdrowych Miast Polskich,
- Unia Metropolii Polskich,
- Związek Miast Polskich,
- Związek Powiatów Polskich.

17. Podsumowanie

Z przedstawionych powyżej badań sytuacji społeczno-gospodarczej Rzeszowa wyłania się obraz Miasta prężnie rozwijającego się w sferze gospodarczej, społecznej i przestrzennej, mającego jednak – jak wszystkie ośrodki europejskie – pewne niedostatki. Ujawnione w badaniach potencjały Miasta oraz jego bariery rozwojowe zostaną opisane syntetycznie w postaci analizy SWOT, będącej katalogiem kluczowych zjawisk stanowiących szanse i zagrożenia oraz mocne i słabe strony rozwoju Miasta. Analiza ta jest kolejnym elementem aktualizowanej Strategii.

Przedstawione w raporcie problemy analizowane były w aspekcie dynamicznym, ukazującym zmiany, jakie zaszły w samym Rzeszowie, a także w formie porównawczej, poprzez zestawienie danych ilościowych z głównymi aktualnie ośrodkami konkurencyjnymi Rzeszowa: Lublinem i Białymstokiem. W niektórych wypadkach zakres porównywanych miast poszerzano, by ukazać zachodzące w Rzeszowie procesy na szerszym tle, w tym także o wymiarze regionalnym.

Podsumowując Raport, sformułować można szereg konkluzji.

Miasto jest najważniejszym w południowo-wschodniej Polsce ośrodkiem administracyjno-usługowym i stolicą województwa.

Rzeszów jest korzystnie położony, na historycznym ogólnoeuropejskim szlaku Via Reggia, biegnącym w kierunku wschód – zachód. Na jego pozycję wpływa też przygraniczne położenie na obszarze Euroregionu Karpaty. W konsekwencji przez Miasto przebiegają międzynarodowe trasy komunikacji drogowej, a zwłaszcza autostrada A4, łącząca Rzeszów z metropoliami Polski Południowej (w budowie – odcinek w kierunku Ukrainy) oraz – dalej – z Europą Zachodnią, a także komunikacji kolejowej wschód – zachód. Dostępne są też drogi krajowe północ – południe, choć droga ekspresowa S19 jest na etapie przygotowania. Ważnym łącznikiem Rzeszowa z Polską, Europą i światem jest rozwijający się port lotniczy Rzeszów-Jasionka.

Analiza otoczenia globalnego i terytorialnego Rzeszowa ujawnia procesy metropolizacji w obszarze funkcjonalnym Miasta, wspierane przez utworzenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na Podkarpaciu. Postępujący proces konwergencji województwa podkarpackiego w stosunku do średniej UE 28 sprzyja dynamice rozwoju gospodarczego przewyższającej parametry charakteryzujące ośrodki konkurencyjne. Rozwój gospodarczy kraju oraz polityka spójności Unii Europejskiej tworzą korzystne – i umiejętnie wykorzystywane przez władze Rzeszowa – warunki dla rozbudowywania potencjału społeczno-gospodarczego Miasta. Ważnym nowym elementem terytorialnego wymiaru polityki regionalnej jest interwencja w postaci Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym, stworzonym przez Rzeszów i 12 otaczających gmin.

Rzeszów należy do nielicznych miast, w których znacząco rośnie liczba mieszkańców, co nie jest wyłącznie zasługą powiększania obszaru miasta. Stosunkowo młoda struktura wiekowa ludności i dodatnie saldo migracji tworzą bardzo pozytywny obraz rozwijającej się społeczności miejskiej. Świadczy to o ugruntowaniu się procesów rozwoju społeczno-gospodarczego i tworzy impuls rozwojowy na przyszłość.

Atuty Rzeszowa w sferze stanu środowiska wiążą się z walorami krajobrazowymi, przyrodniczymi i rekreacyjnymi doliny Wisłoka i jego dopływami. Na stan ten ma też wpływ korzystny układ terenów objętych inwestycjami. Godny podkreślenia jest wysoki poziom recyklingu odpadów komunalnych. Niestety, Miasto nie uniknęło niekorzystnych skutków

rozwoju gospodarczego wiążących się z zanieczyszczeniem powietrza z niskiej emisji i transportu. Nakłada się na to zagrożenie hałasem komunikacyjnym i bytowym. Nie można też uznać za zadowalający stan wód powierzchniowych, zanieczyszczanych ściekami komunalnymi. Wymienione cechy nie ujawniają się jednak w świadomości społecznej. Ponad 80% badanych uważa, że stan środowiska w Mieście jest dobry lub bardzo dobry. Nie zdaje to na władz Rzeszowa odpowiedzialności za ukierunkowanie odpowiednich działań naprawczych.

W kwestii bezpieczeństwa publicznego zaobserwować można również pewną rozbieżność w postrzeganiu Miasta. Pomimo relatywnie wysokiego wskaźnika przestępczości na tle regionu, mieszkańcy uważają Rzeszów za miasto bezpieczne.

Zasób mieszkaniowy Rzeszowa znacząco powiększył się w ostatnich latach. Na podkreślenie zasługuje korzystna struktura wieku i stan techniczny zasobu mieszkaniowego (poza komunalnym) oraz wysoka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania. Jednakże aż 7% mieszkań w Rzeszowie nie posiada podstawowych instalacji, a komunalny zasób mieszkaniowy cechuje się niekorzystną strukturą wiekową i niezadowalającym stanem technicznym. Warto podkreślić, że – w opinii społecznej – ocena stanu technicznego zabudowy mieszkaniowej w Rzeszowie jest wysoka, a niemal 70% badanych uważa, że stan ten jest bardzo dobry lub dobry.

Gospodarka lokalna jest ogólnie silną stroną Rzeszowa. Obecność rozpoznawalnych w skali krajowej firm, specjalizacja regionalna związana z koncentracją krajowego potencjału w zakresie przemysłu lotniczego (wraz z zapleczem naukowo-badawczym), wreszcie rozwój firm z sektorów BPO/SSC – to czynniki sprzyjające wysokiej pozycji Miasta w rankingach dotyczących dynamiki rozwoju gospodarczego i klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości. Tym niemniej, w mniejszości (ok. 25%) są ci, którzy wysoko oceniają możliwości w zakresie rozwijania i prowadzenia działalności gospodarczej w Rzeszowie. Bardzo dobrej sytuacji gospodarczej towarzyszy niestety niekorzystna struktura bezrobocia, w której obserwuje się duży udział (z tendencją rosnącą) osób z wykształceniem wyższym oraz duży odsetek bezrobocia wśród osób starszych. W dodatku blisko połowa to bezrobotni długookresowo. Znajduje to odzwierciedlenie w opiniach mieszkańców (niemal 50%), którzy oceniają rzeszowski rynek pracy bardzo krytycznie.

Gospodarka przestrzenna w Rzeszowie jest konsekwencją zwartej struktury zabudowy, czytelnie wykształconego centrum (z dobrze zachowanymi obiektami wartości historycznej) i czytelnej kompozycji urbanistycznej. Promienisto-koncentryczny układ zabudowy (sfer funkcjonalno-przestrzennych) pozwala na wyraźne wyodrębnienie obszarów mieszkaniowych i przemysłowych. Wśród problemów gospodarki przestrzennej Miasta wskazać trzeba relatywnie niski udział powierzchni objętej planami zagospodarowania przestrzennego oraz fakt, że rozwój powierzchni biurowych i transportu nie nadąża za potrzebami gospodarczymi. Mieszkańcy doceniają trwający od lat proces poszerzania granic Rzeszowa, widząc w nim ważną szansę rozwojową.

Oświatę rzeszowską także powinno się zaliczać do silnych stron Miasta. Zaspokaja ono potrzeby związane z wychowaniem przedszkolnym w większym stopniu niż ośrodki konkurencyjne (Lublin, Białystok). Na wyróżnienie zasługują bardzo dobre wyniki sprawdzianów końcowych w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych (czołówka w Polsce). Wyróżnia się też rozwój szkolnictwa policealnego. Niestety szkoły są przegęszczone i niedostatecznie skomputeryzowane. Zdawalność matur też jest niezadowalająca. Nie udało się także zapewnić odpowiedniej atrakcyjności szkolnictwa zawodowego i średniego technicznego. Rzeszowianie, a szczególnie studenci i uczniowie, bardzo wysoko oceniają jednak dostępność usług publicznych w sferze edukacji.

Pomimo braku tradycji „ośrodka akademickiego”, szkolnictwo wyższe w Rzeszowie stanowi kolejną mocną stroną Miasta. Wiąże się to z rozwojem nowych kierunków kształcenia, odpowiadających zapotrzebowaniu na rynku pracy i z nowoczesnym zapleczem badawczym oraz infrastrukturą dydaktyczną uczelni. Wyrazem inteligentnej specjalizacji Miasta jest utrzymanie charakterystycznych dla Miasta i regionu kierunków, np. lotnictwa. Umiejętność pozyskiwania kadr uczelnianych z zewnątrz, niskie koszty życia w Mieście (w porównaniu do innych ośrodków akademickich w Polsce), przyjazne otoczenie, dostępność i łatwość przemieszczania się w Mieście zachęcają do podejmowania pracy w sektorze nauki w Rzeszowie. Dostępność usług związanych ze szkolnictwem wyższym jest także doceniana przez mieszkańców i studentów.

Miasto charakteryzuje się dobrym zaopatrzeniem w placówki ambulatoryjnej służby zdrowia oraz odpowiednią liczbą i strukturą personelu medycznego. Wysoki odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych jest opieką w żłobkach. Na obraz sytuacji wpływa jednak niskie zaopatrzenie w łóżka w szpitalach ogólnych w rejonie rzeszowskim i województwie. Stąd opinie mieszkańców w kwestii dostępności publicznych usług w zakresie opieki zdrowotnej nie są jednolite. Co prawda przeważają osoby uważające, że dostępność ta jest dobra lub bardzo dobra, lecz skrajnie odmienny pogląd reprezentuje ok. 1/4 badanych.

Relatywnie niewielki odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej świadczy o stosunkowo niskiej skali ubóstwa i pozostaje w ścisłym związku z odpowiednio rozwiniętą bazą instytucjonalną pomocy społecznej w Rzeszowie. Miasto jest przygotowane do świadczenia usług w zakresie interwencji kryzysowej i właściwie wykorzystuje programy wsparcia dla wychowanków pieczy zastępczej. Brakuje jednak wykwalifikowanej kadry do świadczenia podstawowych usług opiekuńczych. Niedosyt budzą też mała liczba placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich oraz niewystarczająca liczba ośrodków wsparcia dziennego dla osób starszych i niesamodzielnych.

W Rzeszowie funkcjonują prężne instytucje kultury, dostęp do których jest wysoko oceniany przez mieszkańców. Niemal 3/4 badanych określa dostępność usług publicznych w zakresie kultury za dobrą lub bardzo dobrą. Obserwuje się zaangażowanie młodych ludzi w rozwój kulturalny Miasta oraz liczne oddolne inicjatywy społeczne w tym zakresie. Pogłębione badania wskazują jednak na niezadowalający poziom współpracy władz Miasta ze środowiskami kultury, a także brak ośrodka integrującego rzeszowskie środowiska kulturalno-artystyczne i lokalnych twórców. Część środowisk krytycznie odnosi się do oferty kulturalnej Miasta, którą uważa za sztampową, bez ambicji promowania małych, oddolnych inicjatyw.

Rzeszów nie jest w skali kraju wiodącym ośrodkiem turystycznym, posiada jednak liczne mocne strony, do których zaliczyć należy: zasoby naturalne i przyrodnicze, rozwiniętą bazę noclegową i gastronomiczną, wreszcie – konkurencyjne ceny w stosunku do miast podobnej wielkości. Niedostatkiem w obszarze turystyki jest niewystarczająca promocja Miasta. Pomimo pewnych deficytów, związanych z brakiem wyraźnie określonego profilu rozwoju sportu i turystyki w Mieście oraz niedostosowaniem bazy sportowej do identyfikowanych potrzeb mieszkańców, w odbiorze społecznym usługi sportu i rekreacji są przez większość (2/3 opiniujących) uważane za dostępne.

System transportowy w Rzeszowie ma swoje plusy i minusy. Kluczowe znaczenie ma dostęp Miasta do infrastruktury drogowej i kolejowej należącej do transeuropejskiej sieci TEN-T oraz wyprowadzenie samochodowego ruchu tranzytowego poza Miasto. Ważną rolę odgrywa międzynarodowy port lotniczy. Dobry stan infrastruktury drogowej i nowoczesny tabor autobusowy transportu miejskiego – to kolejne atuty rzeszowskiego systemu transportowego. Niestety, Miasto nie bardzo radzi sobie z rosnącą liczbą pojazdów i nie

wpracowało strategii wpływania na zachowania komunikacyjne mieszkańców. Towarzyszy temu niski poziom integracji różnych środków transportu publicznego miejskiego i podmiejskiego. Mimo to, w opinii społecznej, stan dróg w Rzeszowie jest dobry, a z dostępności usług publicznych w zakresie transportu zbiorowego zadowolonych jest ponad 2/3 ankietowanych.

Rzeszów dobrze radzi sobie z zarządzaniem infrastrukturą techniczną. Dotyczy to właściwie wszystkich podsystemów miejskich. Odpowiednie zasoby wody pitnej i stan techniczny sieci wodociągowej, gospodarka ściekami (zmodernizowana oczyszczalnia) i wodami opadowymi w warunkach niskiej awaryjności sieci kanalizacyjnych stanowią silne strony i wpływają na bezpieczeństwo gospodarki wodnej Miasta. Rzeszów posiada rezerwy produkowanej energii cieplnej, a sieć ciepłownicza jest w dobrym stanie technicznym. Wysoki odsetek ludności korzystającej z gazu sieciowego łączy się z dobrym stanem technicznym tej sieci. Miasto posiada też odpowiednie rezerwy mocy w systemie dystrybucyjnym energii elektrycznej i modernizuje oświetlenie uliczne. Inwestycje w sieci teletechniczne cechują się wysoką dynamiką, a odsetek firm korzystających z Internetu systematycznie rośnie. Badania ujawniają też pewne słabe strony, wśród których trzeba wskazać wzrastający odsetek sieci wodociągowej o dużym stopniu dekapitalizacji, a także występowanie obszarów pozbawionych dostępu do wodociągu i do kanalizacji. Na stan środowiska wpływa negatywnie znaczny udział źródeł na paliwa stałe w strukturze ogrzewania mieszkań. Pomimo modernizacji oświetlenia ulicznego, wciąż występuje znaczny udział nieekonomicznych i nieekologicznych źródeł światła w oświetleniu ulic. Badanie poziomu rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego ujawnia niezadowalający dostęp do Internetu w szkołach i – generalnie – niski odsetek gospodarstw domowych z komputerem.

Znakiem czasu w ewolucji współczesnych miast jest wzrost znaczenia sektora pozarządowego w życiu ośrodka miejskiego. Z tego względu Raport o stanie Miasta uzupełniony został o analizę tego sektora w Rzeszowie. Badania wykazały, że pomimo rosnącej świadomości w sferze partycypacji społecznej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz pomimo wielu oddolnych inicjatyw o charakterze formalnym i nieformalnym, stan opisywanego sektora w Rzeszowie pozostawia wiele do życzenia. Rozwarstwienie i brak współpracy pomiędzy podmiotami sektora społecznego oraz uzależnienie małych organizacji od wsparcia publicznego – to wyzwania, którym trzeba będzie sprostać w przyszłości. Jednym z kierunków rozwoju aktywności społecznej powinno być tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej oraz ich szerszy udział w procesach świadczenia usług publicznych.

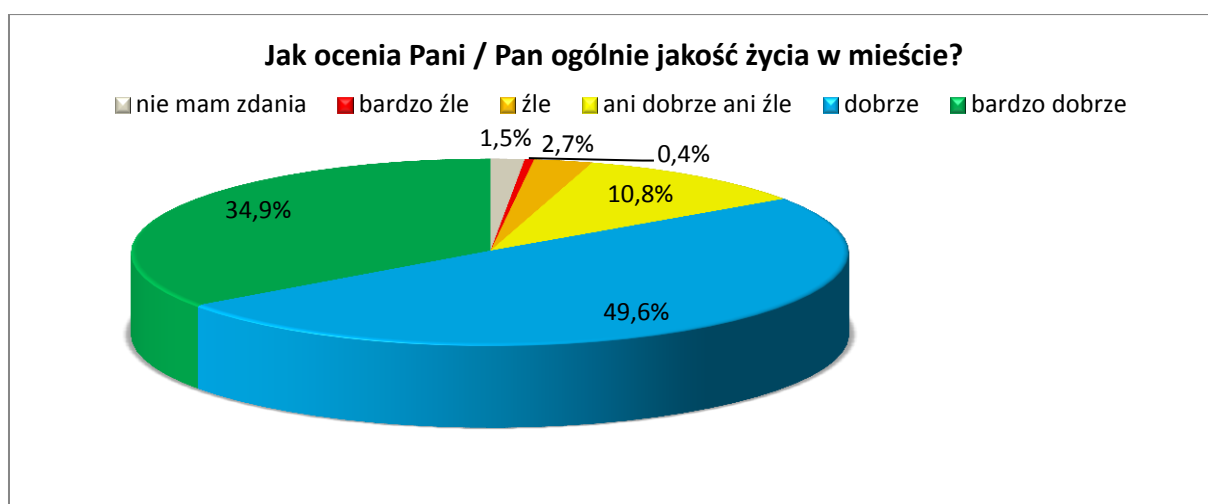
Władze Miasta inwestują w rozwój, z powodzeniem zdobywając zarówno środki pomocowe dla działań publicznych, jak i przyciągając inwestorów zewnętrznych przyjazną dla nich polityką lokalizacyjną. Starania te pozwalają na rozwój działalności specjalnych stref ekonomicznych i wzmacnianie innowacyjności gospodarki Rzeszowa. Inwestycje miejskie same tworzą też zacznik dla kreatywnych rozwiązań architektonicznych i technologicznych (np. okrągła kładka, plany budowy kolejki nadziemnej).

Styl zarządzania Miastem wychodzi naprzeciw coraz bardziej aktywnym i świadomym obywatelom, dla których bycie poinformowanym i zaangażowanym w sprawy lokalne staje się ważnym elementem udziału w życiu publicznym. Rozwojowi tych postaw sprzyjają nowe instrumenty współpracy z mieszkańcami, w tym m.in. budżet obywatelski, internetowa platforma konsultacyjna czy korzystanie przez Miasto z mediów społecznościowych. Owocem tych działań była także duża aktywność internautów w badaniu ankietowym przygotowanym na potrzeby aktualizacji Strategii.

Miasto, jego władze i mieszkańcy są otwarci na świat i współpracę, czego dowodzą intensywne relacje międzynarodowe oraz udział w ważnych, także w skali europejskiej i światowej, imprezach targowych i konferencyjnych.

Syntetyczną ocenę zarządzającym Miastem wystawiają mieszkańcy w wyborach samorządowych. Fakt, że obecny Prezydent Miasta Rzeszowa, Tadeusz Ferenc, pełni swą funkcję już czwartą kadencję¹³⁸, dobitnie świadczy o tym, że system zarządzania Miastem przyjmowany jest przychylnie przez rzeszowian. Zamieszczone w Raporcie o stanie Miasta analizy uzasadniają taką ocenę mieszkańców twardymi faktami i liczbami.

Poniższe 3 wykresy potwierdzają pozytywne opinie na temat życia w Rzeszowie, jakimi podzielili się respondenci ankiety elektronicznej. Aż 84,5% badanych uznaje, że w Rzeszowie żyje się dobrze lub bardzo dobrze. Odmienne zdanie, uważając, że jest źle lub bardzo źle, ma zaledwie 3,1% (Ryc. 41). Na proste pytanie, czy Rzeszów rozwija się, pozytywnie odpowiada przy tym ponad 92% respondentów. Te wyniki uwidaczniają pozytywne odczucia ankietowanych odnośnie do obserwowanych w Mieście zjawisk i procesów (Ryc. 42).

Ryc. 41. Jakość życie w Mieście w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

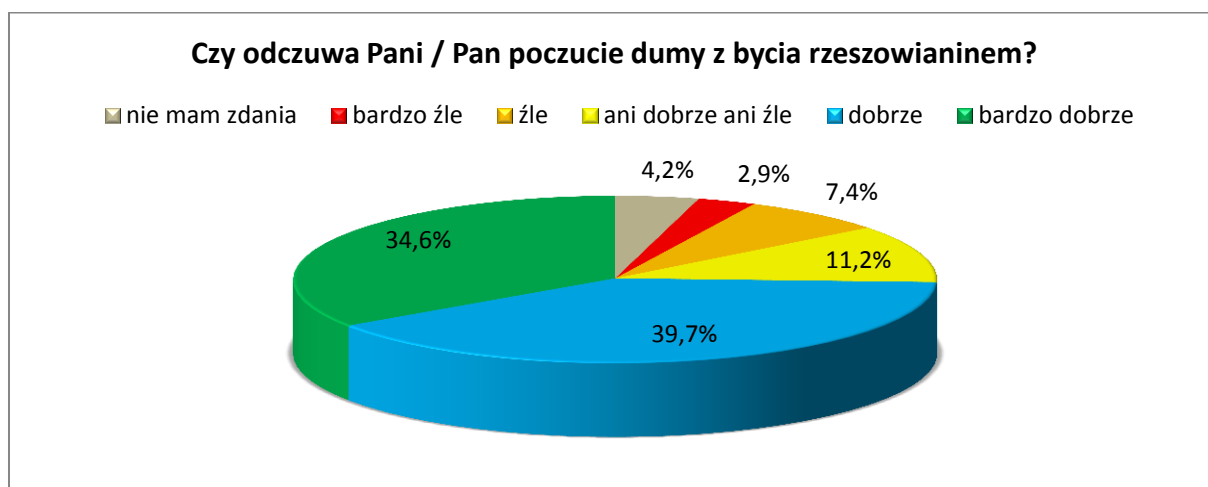
¹³⁸ Nieprzerwanie od 2002 r., wybierany trzykrotnie w latach 2006, 2010 i 2014 w pierwszej turze wyborów.

Ryc. 42. Subiektywna ocena tego, czy Rzeszów rozwija się w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie powyższych opinii powoduje, że nie dziwi wysoki poziom patriotyzmu lokalnego ujawniony w ankiecie. Niemal 3/4 respondentów odczuwa dumę z bycia rzeszowianinem. Nie odczuwa tego ok. 10% badanych, a ok. 15% nie ma zdania lub przekonania, jak powinni odpowiedzieć (Ryc. 43).

Ryc. 43. Poczucie dumy z bycia rzeszowianinem w opinii respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne.

Spis tabel

Tab. 1. PKB p.c. w PPS według województw w stosunku do średniej UE28	20
Tab. 2. Produkt Krajowy Brutto Polski (ceny bieżące).....	21
Tab. 3. Zmiana ludności w osiedlach Rzeszowa	43
Tab. 4. Zmiany ludności Rzeszowa na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej.....	44
Tab. 5. Powierzchnia i ludność Rzeszowa w latach 1990–2014	45
Tab. 6. Ruch naturalny ludności Rzeszowa w latach 1990–2014	45
Tab. 7. Przyrost naturalny w Rzeszowie na tle Polski, regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej	46
Tab. 8. Struktura wiekowa ludności Rzeszowa w latach 1995–2014	46
Tab. 9. Struktura wiekowa ludności Rzeszowa na tle Polski, regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej	47
Tab. 10. Migracje w Rzeszowie w latach 2005–2013 na tle regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej	50
Tab. 11. Saldo migracji według kierunku migracji	51
Tab. 12. Osoby niepełnosprawne w Rzeszowie w 2011 r.	53
Tab. 13. Osoby niepełnosprawne w Rzeszowie w 2011 r.	53
Tab. 14. Orzeczenia o niepełnosprawności w latach 2010–2013.....	54
Tab. 15. Przestępczość w Rzeszowie na tle Polski i regionu oraz miast wojewódzkich Polski Wschodniej.....	56
Tab. 16. Przepięstwa popełnione w Rzeszowie i nieletni sprawcy w latach 2013–2014	56
Tab. 17. Wybrane kategorie przestępstw stwierdzonych na terenie działania Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie	56
Tab. 18. Wskaźnik wykrywalności przestępstw – ogółem.....	57
Tab. 19. Zdarzenia na terenie Rzeszowa i województwa podkarpackiego	59
Tab. 20. Wykaz zakładów pracy stanowiących zagrożenie dla ludności i środowiska naturalnego	60
Tab. 21. Struktura użytkowania gruntów w Rzeszowie na tle miast w Polsce	67
Tab. 22. Lesistość Rzeszowa i powiatu rzeszowskiego na tle na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej.....	70
Tab. 23. Tereny zieleni urządzonej w Rzeszowie	70
Tab. 24. Tereny zieleni urządzonej Rzeszowa i powiatu rzeszowskiego na tle na tle Polski, regionu i miast wojewódzkich Polski Wschodniej w 2013 r.	71
Tab. 25. Liczba mieszkańców Rzeszowa narażonych na ponadnormatywne oddziaływanie hałasu	76

Tab. 26. Odpady komunalne zebrane w Rzeszowie w 2014 r.....	77
Tab. 27. Zmieszane odpady komunalne w przeliczeniu na jednego mieszkańca	78
Tab. 28. Poziomy odzysku wybranych frakcji odpadów komunalnych.....	78
Tab. 29. Zmiany zasobu mieszkaniowego Rzeszowa w latach 2005–2014.....	85
Tab. 30. Mieszkania w Rzeszowie według roku budowy oraz liczby izb.....	85
Tab. 31. Wyposażenie mieszkań w instalacje	86
Tab. 32. Zasoby mieszkaniowe Rzeszowa według form własności w 2013 r.	87
Tab. 33. Zasoby spółdzielni mieszkaniowych.....	87
Tab. 34. Struktura wiekowa komunalnego zasobu mieszkaniowego.....	88
Tab. 35. Zasoby mieszkań komunalnych na osiedlach Rzeszowa	88
Tab. 36. Stan techniczny i zaopatrzenie mieszkań komunalnych	89
Tab. 37. Mieszkalnia w Rzeszowie, Polsce, regionie i miastach Polski Wschodniej – wskaźniki (2013 r.).....	90
Tab. 38. Struktura wiekowa zasobu mieszkaniowego Rzeszowa	90
Tab. 39. Mieszkania oddane do użytkowania w latach 2010–2014	90
Tab. 40. Struktura mieszkań oddawanych w Rzeszowie w latach 2010–2014 według podmiotów.....	91
Tab. 41. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w mln zł	93
Tab. 42. Wartość brutto środków w mln zł	94
Tab. 43. Relacja nakładów inwestycyjnych do wartości brutto środków trwałych	94
Tab. 44. Finanse przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r.	94
Tab. 45. Podmioty według klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym (średnia z lat 2002–2013).....	95
Tab. 46. Zestawienie firm branży outsourcingowej działających w Rzeszowie w 2015 r.....	98
Tab. 47. Udział dominujących działów w sekcji „Przetwórstwo przemysłowe”	99
Tab. 48. Struktura sekcji „Budownictwo”	100
Tab. 49. Spółdzielnie według sekcji.....	100
Tab. 50. PKB <i>per capita</i> w latach 2010–2012 (w cenach bieżących).....	104
Tab. 51. WDB <i>per capita</i>	105
Tab. 52. PIT <i>per capita</i> w zł (w cenach bieżących)	106
Tab. 53. Zatrudnienie w latach 2007–2013	107
Tab. 54. Zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r. – udział w liczbie ludności.	108
Tab. 55. Wynagrodzenie przeciętne brutto w latach 2007–2013	108
Tab. 56. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2014 r.....	109

Tab. 57. Stopa bezrobocia w latach 2004–2014 w ujęciu procentowym	109
Tab. 58. Stopa bezrobocia w wybranych miastach w 2014 r.	110
Tab. 59. Udział bezrobotnych długotrwale (powyżej 1 roku) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.....	111
Tab. 60. Wychowanie przedszkolne w Rzeszowie (bez przedszkoli specjalnych) ...	112
Tab. 61. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.....	112
Tab. 62. Szkoły podstawowe w Rzeszowie.....	113
Tab. 63. Gimnazja w Rzeszowie	114
Tab. 64. Liczba uczniów na oddział (rok szkolny 2013/2014)	114
Tab. 65. Wyniki sprawdzianu na koniec szóstej klasy szkoły podstawowej	115
Tab. 66. Wyniki egzaminu gimnazjalnego.....	115
Tab. 67. Szkoły ponadgimnazjalne w Rzeszowie w latach 2010–2013.....	116
Tab. 68. Licea ogólnokształcące w Rzeszowie	118
Tab. 69. Technika i licea profilowane w Rzeszowie.....	119
Tab. 70. Szkoły policealne w Rzeszowie	119
Tab. 71. Szkoły artystyczne II stopnia w Rzeszowie	120
Tab. 72. Szkoły zawodowe w Rzeszowie	121
Tab. 73. Szkoły specjalne w Rzeszowie.....	122
Tab. 74. Edukacja dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami (poza szkołami specjalnymi)	122
Tab. 75. Studenci szkół wyższych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców województw	125
Tab. 76. Studenci zagraniczni studiujący w regionach	125
Tab. 77. Liczba nauczycieli akademickich w regionach (łącznie wszystkich typów uczelni wyższych)	126
Tab. 78. Przychodnie, praktyki lekarskie i udzielone porady lekarskie w Rzeszowie	130
Tab. 79. Przychodnie i porady podstawowej opieki zdrowotnej na mieszkańca	131
Tab. 80. Łóżka szpitalne w Rzeszowie, podregionie rzeszowskim i województwie. 131	
Tab. 81. Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	132
Tab. 82. Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności według oddziałów.....	132
Tab. 83. Personel medyczny w Rzeszowie w 2015 r.	132
Tab. 84. Personel medyczny w Rzeszowie – pracujący ogółem i według podstawowego miejsca pracy	133
Tab. 85. Personel medyczny (pracujący ogółem) na 10 tys. ludności	133
Tab. 86. Apteki	134
Tab. 87. Żłobki w Rzeszowie	135

Tab. 88. Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w żłobkach.....	135
Tab. 89. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Rzeszowie ..	137
Tab. 90. Zasięg pomocy społecznej – udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem.....	137
Tab. 91. Liczba osób, które otrzymały zapomogę z tytułu urodzenia dziecka i liczba dzieci we wspartych rodzinach	138
Tab. 92. Osoby w Domach Pomocy Społecznej w Rzeszowie	139
Tab. 93. Liczba osób korzystających z środowiskowych domów samopomocy i ośrodków wsparcia.....	140
Tab. 94. Działania w zakresie interwencji kryzysowej i poradnictwa	140
Tab. 95. Świadczenia rodzinne.....	141
Tab. 96. Dodatki mieszkaniowe	141
Tab. 97. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	142
Tab. 98. Placówki opiekuńczo-wychowawcze zapewniające całodobową opiekę i wychowanie dzieciom i młodzieży działające na terenie Rzeszowa	143
Tab. 99. Biblioteki publiczne Miasta Rzeszowa	147
Tab. 100. Działalność rzeszowskich bibliotek	147
Tab. 101. Czytelnictwo w Rzeszowie w latach 2009–2013 na tle innych miast.....	148
Tab. 102. Wydarzenia organizowane przez domy kultury, kluby, świetlice miejskie	149
Tab. 103. Liczba wystaw i ekspozycji w obiektach wystawienniczych.....	151
Tab. 104. Odwiedzający muzea i teatry	152
Tab. 105. Kina i widzowie w Rzeszowie na tle innych miast	153
Tab. 106. Liczba obiektów noclegowych i ich wykorzystanie przez turystów.....	157
Tab. 107. Trasy rowerowe w Rzeszowie i okolicach.....	159
Tab. 108. Długość tras rowerowych w miastach.....	160
Tab. 109. Stan bazy sportowo-rekreacyjnej zarządzanej przez Miasto Rzeszów	160
Tab. 110. Ruch lotniczy w porcie lotniczym Rzeszów-Jasionka na tle portów lotniczych w sąsiednich regionach.....	165
Tab. 111. Podstawowa infrastruktura Port Lotniczego Rzeszów-Jasionka.....	166
Tab. 112. Wyniki Generalnych Pomiarów Ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w okolicy Rzeszowa.....	169
Tab. 113. Gęstość dróg i odsetek dróg utwardzonych (drogi gminne i powiatowe)..	169
Tab. 114. Wydatki Miasta na inwestycje, remonty i utrzymanie dróg.....	171
Tab. 115. Liczba samochodów w Rzeszowie i powiecie rzeszowskim	172
Tab. 116. Zdarzenia w ruchu drogowym na terenie Rzeszowa.....	174
Tab. 117. Wskaźniki wypadków drogowych	175
Tab. 118. Połączenia autobusowe z Rzeszowa	176

Tab. 119. Pasażerowie przewiezieni w komunikacji autobusowej z i do Rzeszowa (2014 r.).....	176
Tab. 120. Średnie prędkości poruszania się po Mieście.....	179
Tab. 121. Miasta na prawach powiatu o najgęstszej sieci dróg dla rowerów w Polsce oraz gęstość dróg rowerowych w Polsce, województwie podkarpackim i powiecie rzeszowskim.....	183
Tab. 122. Sieć wodociągowa Rzeszowa na tle innych jednostek terytorialnych	188
Tab. 123. Sieć kanalizacyjna Rzeszowa na tle innych jednostek terytorialnych	190
Tab. 124. Powierzchnia użytkowa mieszkań korzystających z ciepła sieciowego i odsetek powierzchni mieszkań ogółem.....	191
Tab. 125. Średnie opłaty dla odbiorców indywidualnych gazu (ceny za paliwo gazowe, abonament i opłaty dystrybucyjne) w latach 2010–2014.....	193
Tab. 126. Sieć gazowa Rzeszowa na tle innych jednostek terytorialnych	194
Tab. 127. Zaopatrzenie w wodę	194
Tab. 128. Odprowadzanie ścieków i wód opadowych.....	194
Tab. 129. Zaopatrzenie w ciepło	195
Tab. 130. Zaopatrzenie w gaz ziemny.....	195
Tab. 131. Moc zainstalowana i obciążenie szczytowe stacji 110 kV/SN	196
Tab. 132. Długość sieci elektroenergetycznej SN i nN na terenie Miasta Rzeszowa*	197
Tab. 133. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych.....	197
Tab. 134. Iluminacje zrealizowane w latach 2007–2014	198
Tab. 135. Telefoniczne łącza główne na 1000 mieszkańców (telefonia przewodowa)	199
Tab. 136. Inwestycje w sieci teleinformatyczne w latach 2011–2013.....	199
Tab. 137. Odsetek przedsiębiorstw sektora niefinansowego korzystających z technologii informatycznych.....	200
Tab. 138. Dostęp do Internetu w szkołach podstawowych i gimnazjach (rok szkolny 2012/2013)	200
Tab. 139. Wskaźniki korzystania z technologii informacyjnych w gospodarstwach domowych.....	201
Tab. 140. Członkostwo w organizacjach społecznych w województwach	207
Tab. 141. Działalność organizacji pozarządowych	207
Tab. 142. Podmioty ekonomii społecznej według stanu na 1 czerwca 2015 r.	208
Tab. 143. Dochody budżetowe Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 według działów klasyfikacji budżetowej w cenach stałych 2014 r. (w zł).....	210
Tab. 144. Struktura dochodów budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014	211

Tab. 145. Dynamika zmian wybranych dochodów budżetowych Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 według działów klasyfikacji budżetowej (w %).....	212
Tab. 146. Wybrane dochody podatkowe Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 w cenach stałych 2014 roku (w %)	212
Tab. 147. Subwencja ogólna w budżecie Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 (w zł)	213
Tab. 148. Wydatki budżetowe Miasta Rzeszowa według rodzaju zadań w latach 2010–2014 w cenach roku 2014 (w zł)	213
Tab. 149. Struktura wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według rodzaju zadań w latach 2010–2014	214
Tab. 150. Dynamika zmian wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według rodzaju zadań w latach 2010–2014 (w %)	214
Tab. 151. Wydatki budżetowe Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014 (w zł).....	215
Tab. 152. Struktura wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014	215
Tab. 153. Dynamika zmian wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010–2014 (w %)	216
Tab. 154. Struktura wydatków budżetowych Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014	217
Tab. 155. Nadwyżka operacyjna Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014.....	217
Tab. 156. Wynik finansowy budżetu Miasta Rzeszowa w latach 2010–2014 (w zł). 218	
Tab. 157. Struktura pozostałego majątku trwałego Miasta (porównanie 2014/2013) 222	
Tab. 158. Wartość majątku w podziale na jednostki organizacyjne Miasta	222
Tab. 159. Majątek trwały w podziale na jednostki organizacyjne Rzeszowa	223
Tab. 160. Rzeszów na tle wybranych miast – środki trwałe jednostek i zakładów budżetowych gmin według grup	226
Tab. 161. Drogi – ilość, powierzchnia i wartość	227
Tab. 162. Obiekty inżynierskie na drogach – ilość, powierzchnia i wartość	227
Tab. 163. Długość dróg w km	227
Tab. 164. Rzeszów – zestawienie 10 największych środków trwałych w budowie (w zł).....	228
Tab. 165. Rzeszów na tle wybranych miast – powierzchnia gruntów komunalnych według prawnych form użytkowania (dane za 2011 r.)	229
Tab. 166. Sposób użytkowania gruntów komunalnych – porównanie, lata 2014 i 2013	230
Tab. 167. Zmiany powierzchni Rzeszowa na przestrzeni wieków.....	233
Tab. 168. Udział obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego – Rzeszów na tle wybranych miast	239

Tab. 169. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące – stan na lipiec 2015 r. Wykaz uchwał podjętych przez Radę Miasta Rzeszowa w sprawie uchwalenia MPZP/zmian planów – według daty uchwalenia 240

Tab. 170. Wykaz uchwał w sprawie MPZP podjętych przez gminy sąsiednie – przejętych przez Miasto Rzeszów po przyłączeniu terenów gmin sąsiednich do Rzeszowa. 272

Tab. 171. Szanse rozwojowe Rzeszowa związane z zarządzaniem przestrzenią w wynikach ankiety internetowej..... 277

Tab. 172. Realizacja Rocznych Programów Współpracy w latach 2011–2014 – współpraca finansowa 284

Tab. 173. Zakres współpracy finansowej z podziałem na wydziały i jednostki organizacyjne w 2014 r. 284

Spis rycin

Ryc. 1. Inwestycje sektora publicznego według województw, 2013	22
Ryc. 2. Wsparcie w ramach polityki spójności w województwach w latach 2004–2014	23
Ryc. 3. Główne ośrodki miejskie Polski	30
Ryc. 4. Miejskie i wiejskie obszary funkcjonalne według KPZK.....	30
Ryc. 5. Obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze	31
Ryc. 6. Obszar objęty Programem Współpracy Transgranicznej Polska – Republika Słowacka 2017–2013 realizowanym w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej.....	32
Ryc. 7. Zmiana liczby ludności i powierzchni Miasta w latach 1990–2014.....	43
Ryc. 8. Prognozowana liczba i struktura wiekowa ludności Rzeszowa w latach 2020–2050.....	48
Ryc. 9. Struktura wykształcenia mieszkańców (powyżej 13 roku życia) w 2011 r. (według NSP 2011)	48
Ryc. 10. Struktura wykształcenia mieszkańców według grup wiekowych w 2011 r. (według NSP 2011).....	49
Ryc. 11. Migracje w Rzeszowie w latach 2005–2013.....	50
Ryc. 12. Ocena poziomu zagrożeń porządku publicznego w opinii respondentów ankiety	62
Ryc. 13. Bezpieczeństwo na drogach w opinii respondentów ankiety.....	62
Ryc. 14. Struktura użytkowania gruntów	67
Ryc. 15. Udział źródeł w emisji pyłów zawieszonych (PM10 i PM2,5) oraz benzo(a)pirenu w ROF	74
Ryc. 16. Ocena stanu środowiska przyrodniczego i powietrza w opinii respondentów ankiety	82
Ryc. 17. Poziom utrzymania przestrzeni publicznych w opinii respondentów ankiety	83
Ryc. 18. Stan terenów zielonych w Rzeszowie w opinii respondentów ankiety	83
Ryc. 19. Stan techniczny zabudowy mieszkaniowej w opinii respondentów ankiety .	92
Ryc. 20. Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego w latach 2010–2013 – odsetek uczniów według typów szkół	117
Ryc. 21. Dostępność usług publicznych w opinii respondentów ankiety	124
Ryc. 22. Dostępność usług publicznych w zakresie opieki zdrowotnej w opinii respondentów ankiety.....	136
Ryc. 23. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej według powodów przyznania pomocy	138
Ryc. 24. Dostępność usług publicznych w zakresie kultury w opinii respondentów ankiety	155

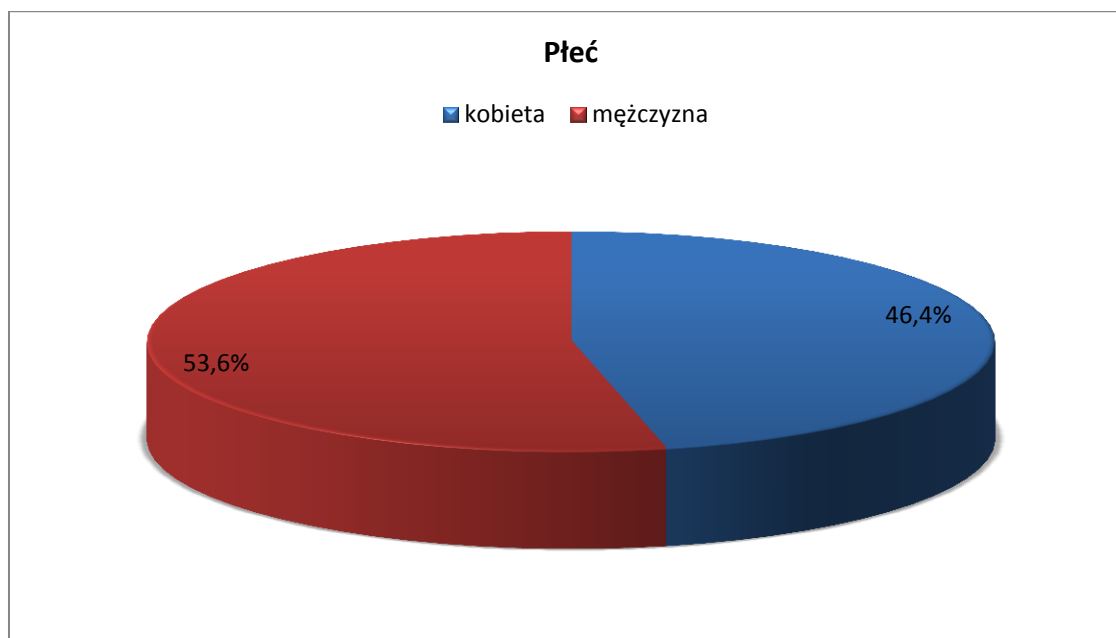
Ryc. 25. Dostępność usług publicznych w zakresie sportu i rekreacji w opinii respondentów ankiety.....	162
Ryc. 26. Stan infrastruktury drogowej w Rzeszowie	171
Ryc. 27. Wskaźnik motoryzacji (liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców).....	173
Ryc. 28. Wypadki na ulicach Rzeszowa w latach 2013–2014.....	175
Ryc. 29. Autobusy obsługujące relacje z i do Rzeszowa według liczby miejsc w pojeździe.....	177
Ryc. 30. Autobusy obsługujące relacje z i do Rzeszowa według roku produkcji.....	178
Ryc. 31. Autobusy obsługujące linie komunikacji miejskiej w Rzeszowie według liczby miejsc ogółem (16.06.2015).....	180
Ryc. 32. Autobusy obsługujące linie komunikacji miejskiej w Rzeszowie według roku produkcji (16.06.2015).....	181
Ryc. 33. Stan dróg i obiektów drogowych w Mieście w opinii respondentów ankiety	184
Ryc. 34. Dostępność usług publicznych w zakresie transportu zbiorowego w opinii respondentów ankiety.....	185
Ryc. 35. Struktura wiekowa sieci wodociągowej.....	188
Ryc. 36. Struktura wiekowa sieci kanalizacyjnej.....	190
Ryc. 37. Struktura wiekowa sieci ciepłowniczych w Rzeszowie.....	192
Ryc. 38. Zidentyfikowane w punktach adresowych rodzaje ogrzewania oraz instalacje na paliwa stałe	193
Ryc. 39. Struktura składników majątku trwałego Rzeszowa w 2014 r.	222
Ryc. 40. Struktura środków trwałych w budowie	228
Ryc. 41. Jakość życia w Mieście w opinii respondentów ankiety.....	299
Ryc. 42. Subiektywna ocena tego, czy Rzeszów rozwija się w opinii respondentów ankiety	300
Ryc. 43. Poczucie dumy z bycia rzeszowianinem w opinii respondentów ankiety ...	300
Ryc. 44. Ankietowani według płci	310
Ryc. 45. Ankietowani – udział mieszkańców Miasta.....	311
Ryc. 46. Wiek respondentów.....	311
Ryc. 47. Miejsce zamieszkania respondentów na terenie Rzeszowa	312
Ryc. 48. Wykształcenie respondentów.....	313
Ryc. 49. Status zawodowy respondentów	313

Aneks – informacja o badaniu ankietowym metodą CAWI

W procesie aktualizacji Strategii Rozwoju Rzeszowa do 2025 r. oprócz analiz dostępnych danych statystycznych i informacji przekazanych przez wydziały Urzędu Miasta Rzeszowa i inne jednostki miejskie przeprowadzono ankietę internetową (tzw. CAWI), skierowaną do mieszkańców Rzeszowa oraz innych osób zainteresowanych rozwojem Miasta. Ankieta była upowszechniona za pośrednictwem oficjalnych stron Miasta oraz mediów społecznościowych. Badanie miało na celu syntetyczną ocenę różnych elementów składających się na postrzeganie Miasta oraz zidentyfikowanie szans rozwojowych, wizji oraz najważniejszych przedsięwzięć do zrealizowania w najbliższych 10 latach (do 2025 r.) Założono, że wyniki badania nie będą miały waloru reprezentatywności dla populacji rzeszowian i spodziewano się znaczącego udziału ludzi młodych i dobrze wykształconych (co nadal stanowi cechy populacji użytkowników Internetu w Polsce). Zespół autorski wyszedł z założenia, że dla identyfikacji procesów rozwojowych zdanie i opinie tych grup mieszkańców mają duże znaczenie, m.in. ze względu na długi horyzont czasowy spodziewanych oddziaływań Strategii na jakość życia w Mieście i kierunki jego rozwoju. Dodatkowo narzędzie internetowe pozwala na zebranie dużej liczby opinii w stosunkowo krótkim czasie.

W wyniku badania za pośrednictwem uzyskano zwrot w postaci 719 wypełnionych kwestionariuszy. Wyniki z kolejnych części ankiety i pytań włączono w odpowiednie fragmenty zarówno Raportu o stanie Miasta, jak i rozdziałów poświęconych wizji rozwojowej oraz przedsięwzięciom, które będą realizowały zaktualizowane cele strategiczne.

Informacja o grupie respondentów ankiety internetowej zawarta jest na kolejnych wykresach.

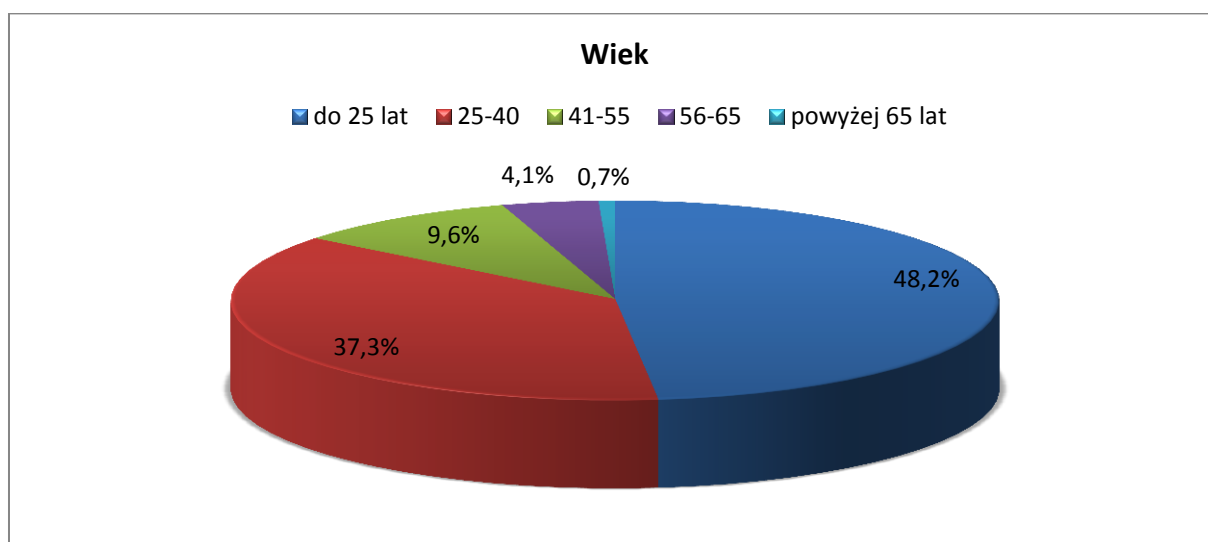
Ryc. 44. Ankietowani według płci

Źródło: opracowanie własne.

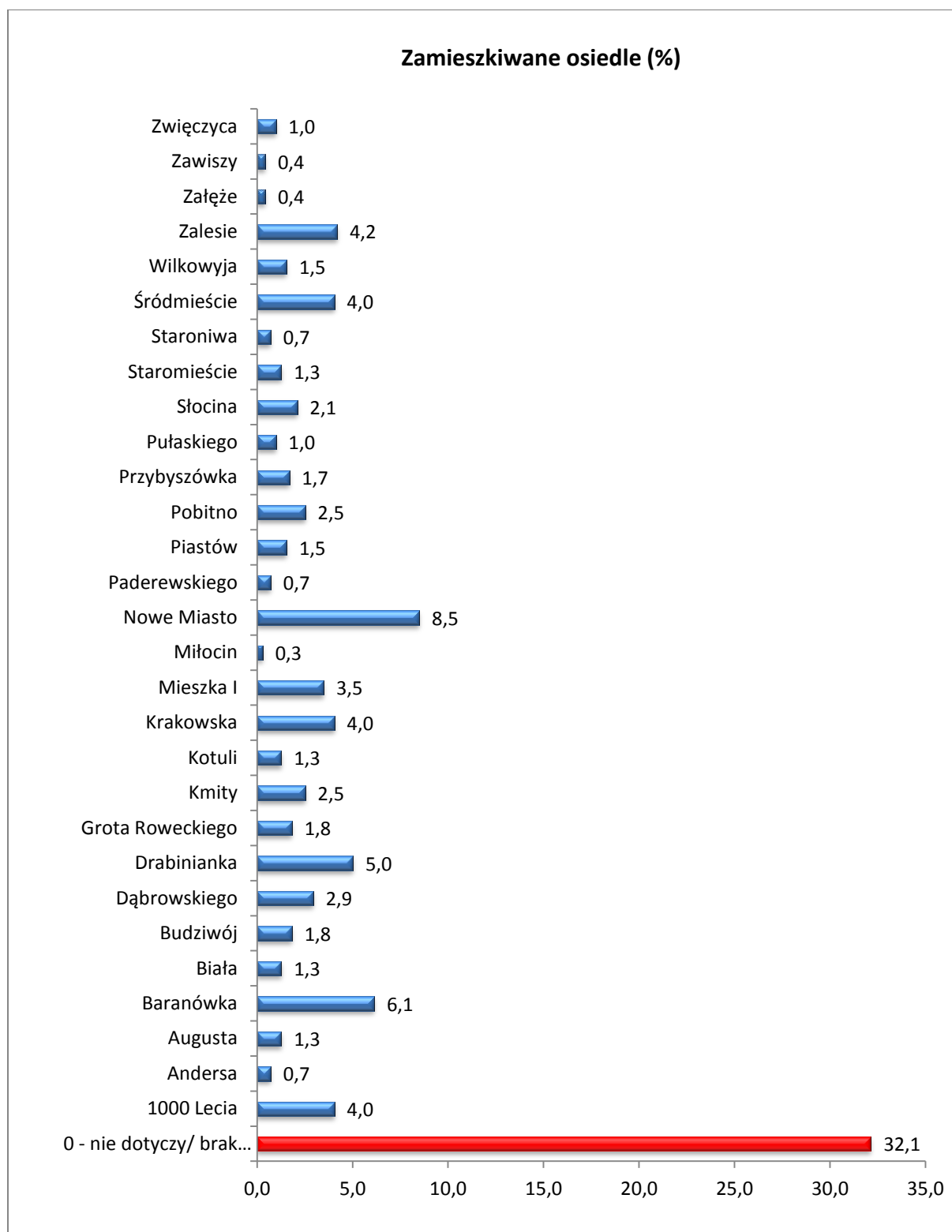
Ryc. 45. Ankietowani – udział mieszkańców Miasta

Źródło: opracowanie własne.

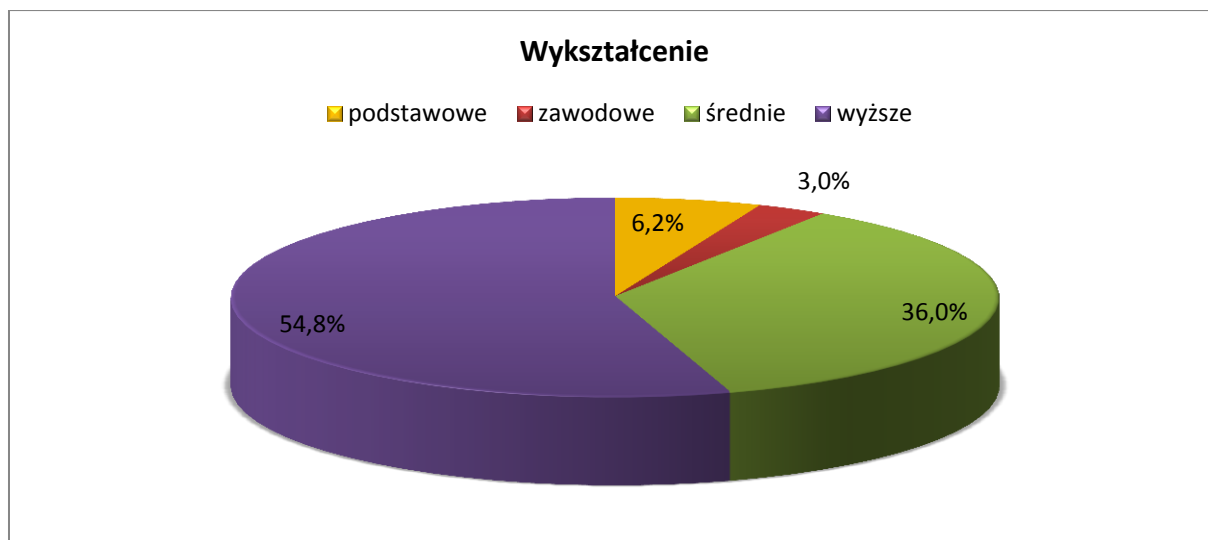
Ryc. 46. Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne.

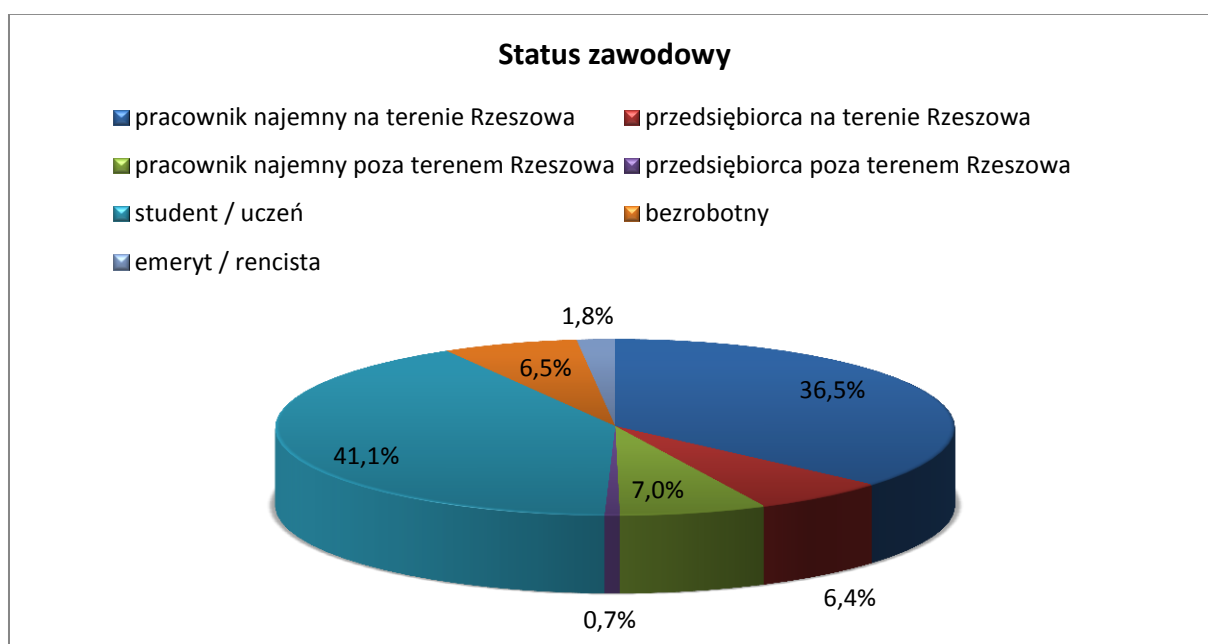
Ryc. 47. Miejsce zamieszkania respondentów na terenie Rzeszowa

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 48. Wykształcenie respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 49. Status zawodowy respondentów

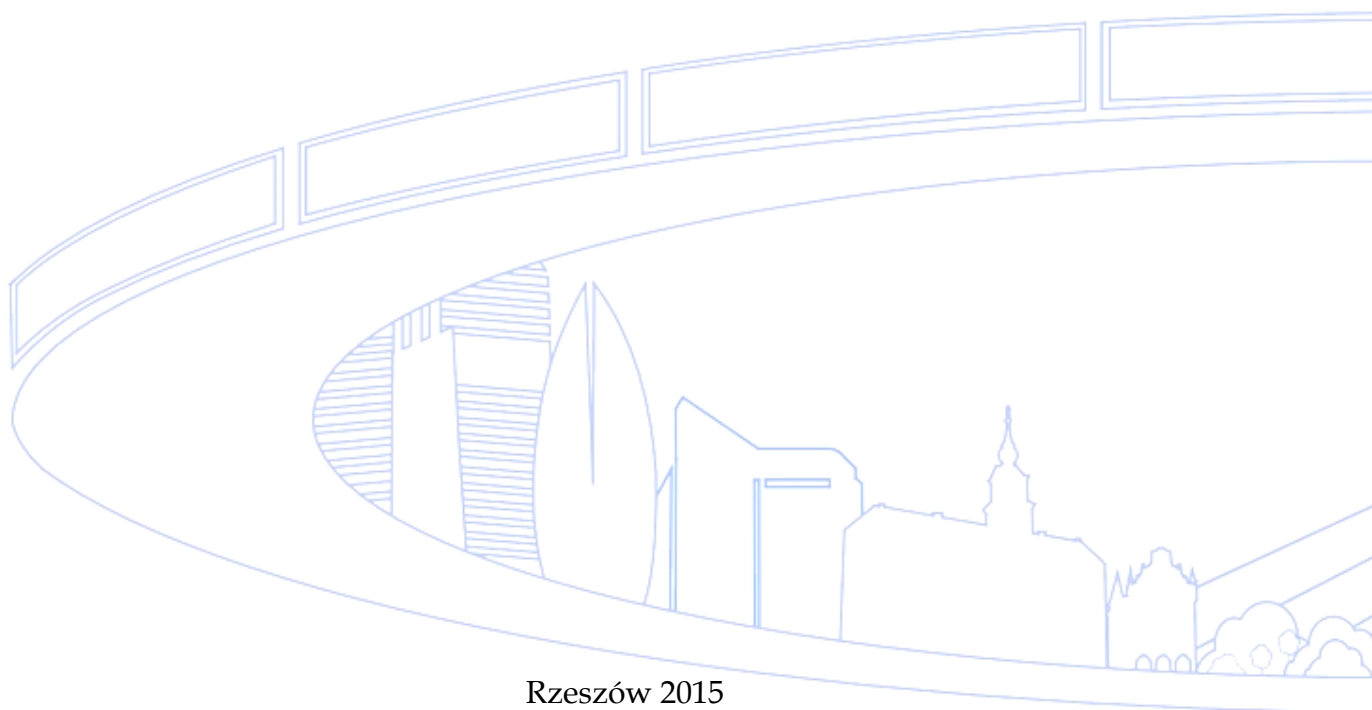
Źródło: opracowanie własne.

ZAŁĄCZNIK NR 2

do uchwały nr Nr XXII/452/2016
Rady Miasta Rzeszowa
z dnia 26 stycznia 2016 r.

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK

**STANOWIĄCYCH SZANSE I ZAGROŻENIA
ORAZ MOCNE I SŁABE STRONY
ROZWOJU RZESZOWA W 2015 r.**

Rzeszów 2015

Opracował zespół Aleksander Noworól Konsulting:

Aleksander Noworól

Kamila Noworól

Paweł Hałat

Anna Kołomycew

Piotr Lityński

Jacek Woźniak

przy udziale Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa i Urzędu Miasta Rzeszowa

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SZANSE

OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
OTOCZENIE POLITYCZNO - PRAWNE			
1	Wzrastająca rola miast, w tym obszarów metropolitalnych, jako podmiotów polityki rozwoju w UE i Polsce	5	→
2	Dobra koniunktura dla miast w polityce krajowej - intensywne zainteresowanie rządu polityką miejską, w tym projekty Krajowej Polityki Miejskiej i Narodowego Planu Rewitalizacji	4	↑
3	Nowe instrumenty europejskiej i krajowej polityki spójności 2014-2020 ukierunkowane na integrację i rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF) - (ZIT)	3	↑
4	Ustawowy obowiązek opracowania Strategii ZIT obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich	5	↑
OTOCZENIE MAKROEKONOMICZNE			
1	Postępujący proces konwergencji województwa podkarpackiego w stosunku do średniej UE 28, mierzony PKP per capita w PPS	4	↑
2	Korzystny wpływ interwencji funduszy UE na polskie województwa	5	→
3	Podkarpackie jest 2-gim regionem w kraju pod względem intensywności wsparcia ze strony polityki spójności UE, mierzona wysokością płatności na 1 mieszkańca	4	→
4	Korzystne trendy w rozwoju gospodarczym w Polsce	4	↑
5	Rozwój branży usług outsourcingowych	4	↑
OTOCZENIE TERYTORIALNE MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE			
1	Aktualna polityka spójności UE i Polski, preferująca wsparcie dla obszarów słabiej rozwiniętych, w tym peryferyjnych, a w tym – utrzymanie dla Podkarpacia dodatkowego w stosunku do większości polskich województw wsparcia w okresie 2014-2020 w ramach Strategii Rozwoju Polski Wschodniej oraz Programu Operacyjnego Polska Wschodnia	5	→
2	Rozwijająca się współpraca transgraniczna województwa Podkarpackiego, w ramach programów INTERREG	2	→
3	Zaangażowanie polskich struktur państwowych we wsparcie reform, w tym reformy samorządowej na Ukrainie	3	↑
4	Aktualne decyzje (MiR, GDDKiA) obejmujące kontynuację kluczowych przedsięwzięć infrastrukturalnych poprawiających dostępność transportową województwa podkarpackiego (autostrada A4, droga ekspresowa dwujezdniowa S19, linie kolejowe 91, 68)	4	↑
5	Budowa i aktywizacja docelowo transeuropejskiego korytarza transportowego Via Carpatia na całej długości, zgodnie z umowami międzynarodowymi pomiędzy rządami Polski i sześciu państw	5	↑
OTOCZENIE TERYTORIALNE REGIONALNE			
1	Policentryczny charakter miejskiej sieci osadniczej w województwie	5	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SZANSE

OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
	podkarpackim – struktura korzystna i efektywna, umożliwi funkcjonalną komplementarność miast oraz synergię w świadczeniu usług publicznych		
2	Stolica ‘Doliny lotniczej’, największego skupiska w Polsce firm z wysoce innowacyjnej branży lotniczej	5	↑
3	Zapisy projektu PZPW – ‘Rzeszów-Łańcut’ jako bieguna wzrostu o znaczeniu krajowym	4	↑
4	Dobra współpraca pomiędzy głównymi ośrodkami decyzyjnymi w regionie: Zarządem Województwa-Wojewodą-Prezydentem Miasta Rzeszowa	3	→
5	Silne osadzenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w projekcie PZPW	4	↑
6	Widoczne procesy metropolizacji w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym, wspierane przez zastosowanie instrumentu ZIT na Podkarpaciu	5	↑
OTOCZENIE TERYTORIALNE LOKALNE			
1	Świetny image Rzeszowa w ostatnich latach (np. 2 miejsce w ‘Rankingu miast uczących się’, Fundacja Schumana 2015, 4 miejsce w rankingu ‘Jakość życia w mieście’, Polityka 2014 i in.)	5	→
2	Utrzymanie w Rzeszowie głównej siedziby Grupy Asseco, największej firmy informatycznej w Polsce (w rankingu „TOP 100 European Software Vendors” na 6. miejscu z przychodami z własnego oprogramowania i usług, 2013)	5	↑
3	Dobrze wykształcona sieć urbanistyczna miejscowości położonych w ROF	4	→
4	Silna tożsamość lokalna mieszkańców obszaru funkcjonalnego	5	↑
5	Bliskość strategicznych szlaków transportowych (to Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, autostrada A4, trasa S19, magistrała kolejowa nr E-30 - linia kolejowa nr 91)	5	↑
6	Terytorialna ekspansja rozwoju gospodarczego na tereny wokół Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka	5	↑
7	Relatywnie bardzo wysoka dostępność funduszy zewnętrznych na inwestycje, w tym wspieranie przedsiębiorczości (programy operacyjne europejskiej polityki spójności 2014- 2020)	4	→
8	Poprawa dostępności kolejowej, drogowej oraz komunikacją publiczną do Międzynarodowego Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka	4	↑
9	Budowa Rzeszowskiej Kolei Aglomeracyjnej (Szybkiej Kolei Miejskiej) wraz z budową linii kolejowej do terminalu pasażerskiego na lotnisku	4	↑
10	Budowa Rzeszowskiego Centrum Komunikacyjnego jako zintegrowanego, intermodalnego węzła przesiadkowego dla wszystkich rodzajów komunikacji zbiorowej (koncepcja w trakcie opracowania).	4	↑
11	Miasto i jego otoczenie jako cel podróży w ramach różnych form turystyk	4	↑
OTOCZENIE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE			
1	Relatywnie wysoki kapitał społeczny w województwie Podkarpackim, oparty o silne poczucie tożsamości oraz tradycyjny system	4	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SZANSE

OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
	wartości (aksjologię)		
2	Wzrost zaangażowania społeczeństwa sprawami publicznymi	4	↑
3	Dążenie do partycypacji w procesach współdecydowania o kierunkach rozwoju miasta (np. budżet obywatelski)	4	↑
4	Dodatni przyrost naturalny ROF (i w Rzeszowie), jeden z najwyższych w kraju (prognoza wzrostu liczby ludności Rzeszowa do 2030 o 4,2%)	5	↑
5	Duży potencjał ludnościowy miast położonych w ROF	5	→
6	Korzystna aktualna struktura zasobów rynku pracy w ROF	5	↑
7	Rozwój i profesjonalizacja sektora społecznego	4	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – ZAGROŻENIA

OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
OTOCZENIE POLITYCZNO - PRAWNE			
1	Brak kompleksowej reformy systemu planowania przestrzennego w kraju	5	↓
2	Brak instrumentów prawnych mobilizujących i sprzyjających ('wymuszających') współpracę w ramach układów terytorialnych, w tym MOF	5	↓
3	Hipoteza destabilizacji wschodniej granicy państwa	2	→
4	Uwarunkowania wynikające z konieczności przyjęcia przez Polskę imigrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu, wynikającą z polityki UE lub też fali migracji z Ukrainy	3	→
OTOCZENIE - UWARUNKOWANIA MAKROEKONOMICZNE			
1	Zagrożenia dla polityki spójności związane z niestabilnością w strefie Euro	3	↑
2	Niekorzystne procesy gospodarcze w sąsiedniej Ukrainie	2	→
OTOCZENIE TERYTORIALNE MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE			
1	Peryferyjne usytuowanie Miasta w stosunku do obszaru koncentracji potencjału gospodarczego Kraju. Słaby dostęp komunikacyjny północ-południe	4	→
2	Przypisanie Rzeszowa do grupy miast ściany wschodniej ze stereotypem prowincjonalnego obszaru Polski	3	↓
3	Relatywnie słabsze preferencje w programach krajowych z tytułu lokalizacji beneficjenta w Polsce Wschodniej (w stosunku do okresu 2007-2013)	1	→
4	Brak decyzji o zaangażowaniu rządowym w przygotowanie Strategii Euroregionu Karpaty	2	↓
5	Odsunięcie decyzji o ewentualnym rozszerzeniu UE na wschód na okres po roku 2020	3	↑
6	Zerwanie w dokumentach strategicznych, planistycznych i drogowych ciągłości docelowego transeuropejskiego korytarza transportowego Via Carpatia i docelowej ciągłości przebiegu w nim drogi ekspresowej. (Uzasadnienie: zerwana w wielu dokumentach strategicznych, planistycznych i drogowych ciągłość Via Carpatii pomiędzy Białymstokiem/Knyszynem a Raczkami).	2	→
7	Budowa drogi ekspresowej S19 jako drogi jednojezdniowej, w dodatku bez pasów awaryjnych. (Uzasadnienie: standard jednojezdniowy został już zrealizowany jako obwodnice Międzyrzecz Podlaskiego, Radzyna Podlaskiego i Woli Skromowskiej; a standard jednojezdniowy nawet bez pasów awaryjnych pomiędzy węzłem Jasionka i Stobierną)	2	→

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – ZAGROŻENIA

OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
OTOCZENIE TERYTORIALNE REGIONALNE			
1	Stosunkowo silne napięcia występujące pomiędzy miastem centralnym a gminami otaczającymi w ramach Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	3	↓
2	Polaryzacja rozwoju województwa Podkarpackiego na poziomie NUTS 3, mierzona PKB p.c. (subregion rzeszowski – pozostałe subregiony)	4	↑
OTOCZENIE TERYTORIALNE LOKALNE			
1	Dekoncentracja zasobów Rzeszowa w ramach procesów suburbanizacji (wymywanie kapitału ludzkiego, zmniejszanie bazy dochodowej i in.)	4	↑
2	Negatywny efekt ‘pasażera na gapę’: wzrastająca liczba osób korzystających z infrastruktury Rzeszowa, równocześnie nie uczestniczących w kosztach jej utrzymania (osoby dojeżdżające do pracy w Rzeszowie, mieszkające pod Rzeszowem)	4	↑
3	Deficyt zintegrowanego podejścia do planowania i zarządzania w ramach ROF (wynikający ze słabości kapitału społecznego, w tym braku zaufania oraz słabości instrumentów regulacyjnych)	3	→
4	Brak zintegrowanej, kompleksowej polityki przestrzennej w ROF	4	↑
5	Niska wrażliwość społeczna na działania niekorzystne dla dobra wspólnego	5	↑
6	Braki w spójności w zakresie komunikacji publicznej w ramach ROF (bariera mobilności na subregionalnym rynku pracy)	3	↑
7	Słabo rozwinięta sieć szlaków rowerowych i pieszych, brak ich integracji w ramach ROF	2	↑
8	Niekorzystne, w szczególności dla Rzeszowa, nazwy istniejących i projektowanych węzłów na drodze ekspresowej S19 (Jasionka, Świlcza, Kielanówka, Babica).	2	→
OTOCZENIE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE			
1	Emigracja zarobkowa młodych ludzi, wypłukiwanie z rynku pracy osób przedsiębiorczych i wykształconych	4	→
2	Starzenie się zasobów pracy w skali kraju	4	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – MOCNE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
LUDNOŚĆ			
	Demografia		
1	Stosunkowo młoda struktura wiekowa ludności	5	↓
2	Bardzo wysoki poziom wykształcenia mieszkańców (30,6% mieszkańców z wykształceniem wyższym)	5	↑
3	Dodatnie saldo migracji	4	↑
4	Wzrost liczby ludności	4	↑
	Bezpieczeństwo publiczne		
5	Zasób instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne	3	→
6	Struktura placówek wg prowadzonej działalności	2	→
	Niepełnosprawni		
7	Zasób placówek zajmujących się osobami niepełnosprawnymi	3	→
8	Liczba osób korzystających z placówek zajmujących się osobami niepełnosprawnymi	3	→
9	Liczba stowarzyszeń skupiających osoby niepełnosprawne	3	↑
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I JEGO OCHRONA			
1	Walory krajobrazowe, przyrodnicze i rekreacyjne dolin Wisłoka (wraz ze zbiornikiem) i dopływów	4	→
2	Zasoby przyrodnicze w południowej i północnej części Miasta	3	→
3	Zasoby gleb o wysokich klasach bonitacyjnych	2	→
4	Korzystny układ terenów zainwestowanych	4	↓
5	Zasoby surowców mineralnych (gaz, wody mineralne)	2	→
6	Wysoki poziom recyklingu odpadów komunalnych	4	↑
7	Budowa instalacji termicznej utylizacji odpadów	3	↑
MIESZKALNICTWO			
1	Znaczący przyrost zasobów mieszkaniowych miasta	4	↑
2	Korzystna struktura wieku i stan techniczny zasobu mieszkaniowego (poza komunalnym)	4	→
3	Wysoka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania	3	→
4	Zrównoważona struktura własności mieszkań	3	→
GOSPODARKA LOKALNA			
1	Obecność rozpoznawalnych firm, w tym innowacyjnych np. Pratt & Whitney Rzeszów (główna fabryka klastra Dolina Lotnicza), Asseco, Zelmer SA, ICN Polfa Rzeszów SA	5	↑
2	Specjalizacja obszaru miejskiego w zakresie nowoczesnych technologii	5	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – MOCNE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
3	Koncentracja krajowego potencjału w zakresie przemysłu lotniczego wraz z zapleczem naukowo-badawczym, klaster przemysłu lotniczego „Dolina Lotnicza”	5	↑
4	Funkcjonowanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Rzeszów-Dworzysko” i podstrefy „Ciepłownicza” oraz stosowanie ulg podatkowych tworzących klimat dla rozwoju gospodarczego	4	↑
5	Wysoka pozycja Miasta w rankingach dotyczących dynamiki rozwoju gospodarczego i klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości	3	↑
6	Wysoki udział zatrudnienia w przedsiębiorstwach, relatywnie wysokie wynagrodzenia w przedsiębiorstwach, stosunkowo niska stopa bezrobocia	5	↑
7	Przyrost liczby mikro podmiotów gospodarczych oraz podmiotów zagranicznych w Rzeszowie	5	↑
8	Rozwój firm z sektorów BPO/SSC	5	↑
GOSPODARKA PRZESTRZENNA			
1	Zwarta zabudowa miasta z niewielkim zasobem terenów niezainwestowanych i zainwestowanych z możliwością doinwestowania	4	→
2	Centrum miasta z dobrze zachowanymi obiektami wartości historycznej i czytelna kompozycją urbanistyczną	3	→
3	Promienisto-koncentryczny układ zabudowy (sfer funkcjonalno-przestrzennych) z wyraźnie wyodrębnionymi obszarami mieszkaniowymi i przemysłowymi	4	→
4	Zabudowa przemysłowa i poprzemysłowa zlokalizowana na bliskich obrzeżach miasta	3	→
5	Zabudowa usługowa publiczna i komercyjna zlokalizowana w centrum i w osiedlach mieszkaniowych wysokiej intensywności tworząc usługowe centra osiedlowe	4	↑
6	Obszary zainwestowane, mieszkaniowe, przemysłowe, usługowe posiadają dobrą obsługę komunikacyjną oraz względnie wysoki poziom dostępności do sieci i urządzeń infrastruktury komunalnej	3	→
OŚWIATA I WYCHOWANIE			
1	Wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	4	↑
2	Rozwój szkolnictwa policealnego	3	↑
3	Zasoby ludzkie na wszystkich poziomach edukacji	5	→
4	Bardzo dobre wyniki sprawdzianów końcowych w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych	4	→
5	Bardzo dobra infrastruktura sportowa i edukacyjna (nowe boiska, pracownie kształcenia praktycznego i komputerowe)	5	→
6	Wprowadzenie na potrzeby rynku i pracodawców nowych kierunków kształcenia: technik awionik, technik spedytor, technik organizacji portów i terminali, technik cyfrowych procesów graficznych	5	→

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – MOCNE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
SZKOLNICTWO WYŻSZE			
1	Rozwój nowych kierunków kształcenia odpowiadających zapotrzebowaniu na rynku pracy, zarówno w przypadku uczelni publicznych, jak i prywatnych (np. medycyna, praca socjalna – UR, inżynieria medyczna – PRz czy Aviation management - WSiZ)	4	↑
2	Nowoczesne zaplecze badawcze i infrastruktura dydaktyczna uczelni zlokalizowanych w Rzeszowie	4	↑
3	Nowe kierunki nauczania oraz utrzymanie charakterystycznych dla miasta i regionu kierunków np. lotnictwo	4	↑
4	Kształcenie kadr akademickich i podnoszenie kwalifikacji, jak również pozyskiwanie kadr z zewnątrz	4	↑
5	Niskie koszty życia w mieście (w porównaniu do innych ośrodków akademickich w Polsce); przyjazne otoczenie, dostępność i łatwość przemieszczania się w mieście	3	→
6	Najwyższy w Polsce i w Unii Europejskiej wskaźnik liczby studentów w stosunku do liczby mieszkańców.	2	→
OCHRONA ZDROWIA			
1	Dobre zaopatrzenie w placówki ambulatoryjnej służby zdrowia	4	↑
2	Odpowiednia liczba i struktura personelu medycznego	4	↑
3	Nasylenie aptekami	2	↑
4	Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w żłobkach	4	↑
POMOC SPOŁECZNA			
1	Relatywnie niski odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej/relatywnie niska skala ubóstwa	3	→
2	Rozbudowana baza instytucjonalna pomocy społecznej	4	→
3	Istniejąca baza i doświadczenie w zakresie interwencji kryzysowej	3	→
4	Programy wsparcia dla wychowanków pieczy zastępczej	3	→
5	Wykwalifikowana kadra służb socjalnych działająca na rzecz mieszkańców miasta	3	→
KULTURA			
1	Funkcjonowanie prężnych instytucji kultury	5	↑
2	Zaangażowanie młodych ludzi w rozwój kulturalny miasta	4	↑
3	Oddolne inicjatywy społeczne w zakresie kultury	4	↑
4	Wykorzystanie istniejących obiektów kultury	3	→
TURYSTYKA I SPORT			
1	Baza noclegowa i gastronomiczna	4	↑
2	Konkurencyjne ceny w stosunku do miast podobnej wielkości	3	↑
3	Położenie na szlaku w kierunku Bieszczadów	4	→
4	Aktywność społeczno-gospodarcza w obszarze, walory antropogeniczne i naturalne oraz poprawiony image miasta, umożliwiając rozwój turystyki oraz rekreacji	4	↑
5	Dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych	4	↑
6	Aktywność fizyczna mieszkańców miasta	3	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – MOCNE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
KOMUNIKACJA			
1	Dostęp do infrastruktury drogowej i kolejowej należącej do transeuropejskiej sieci TEN-T	5	↑
2	Wyprowadzenie samochodowego ruchu tranzytowego poza miasto	4	↑
3	Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka	5	↑
4	Dobry stan infrastruktury drogowej w Rzeszowie	4	↑
5	Rozbudowa sieć dróg dla rowerów	4	↑
6	Nowoczesny tabor autobusowy transportu miejskiego	4	↑
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA			
Zaopatrzenie w wodę			
1	Zasób wody pitnej i potencjał urzędzeń do jej uzdatniania	4	↑
2	Dobry stan techniczny i niska awaryjność sieci wodociągowej	4	↑
3	Duża średnia gęstość sieci wodociągowej	3	↑
Odprowadzenie ścieków i wód opadowych			
1	Zmodernizowana oczyszczalnia o rezerwach przepustowości	4	↑
2	Dobry stan techniczny i niska awaryjność sieci kanalizacyjnych	4	↑
3	Duża średnia gęstość sieci kanalizacyjnej	3	↑
Zaopatrzenie w ciepło			
1	Rezerwy produkowanej energii cieplnej, nowe źródła ciepła w budowie	4	↑
2	Rozbudowana sieć ciepłownicza w dobrym stanie technicznym	4	↑
3	Wymiana sieci na preizolowane	3	→
Zaopatrzenie w gaz			
1	Zasoby gazu ziemnego	3	→
2	Bardzo wysoki odsetek ludności korzystającej z gazu sieciowego	4	
3	Rozbudowana sieć gazownicza w dobrym stanie technicznym	3	↑
Zaopatrzenie w energię elektryczną i oświetlenie ulic			
1	Wielkość sieci energetycznych wysokiego napięcia, jej stan techniczny	3	→
2	Rezerwy mocy w systemie dystrybucyjnym energii	4	→
3	Modernizacja oświetlenia ulicznego	3	↑
Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego			
1	Wysoka dynamika inwestycji w sieci teletechniczne	4	↑
2	Wysoki odsetek firm korzystających z Internetu	4	↑
3	Dobry dostęp do Internetu szerokopasmowego	4	↑
4	Duża liczba publicznych hot-spotów	3	↑
SEKTOR SPOŁECZNY			
1	Partycypacja społeczna	3	↑
2	Zaangażowanie społeczeństwa sprawami publicznymi	3	↑
3	Oddolne inicjatywy zarówno formalne, jak i nieformalne	4	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SŁABE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
LUDNOŚĆ			
Demografia			
1	Spadek ludności w niektórych osiedlach Miasta	4	↕
2	Niski przyrost naturalny	5	↓
3	Spadek liczby osób w wieku produkcyjnym	5	↑
Bezpieczeństwo publiczne			
4	Wysoki wskaźnik przestępczości na tle regionu	4	→
5	Niska wykrywalność przestępstw	4	→
6	Braki lokalowe i sprzętowe Policji	3	↑
7	Brak awaryjnego, zapasowego źródła zaopatrzenia w czystą wodę	3	→
Niepełnosprawni			
8	Niska aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych	4	→
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I JEGO OCHRONA			
1	Zanieczyszczenie powietrza pyłami i benzo(a)pirenem z niskiej emisji i transportu	5	↓
2	Zanieczyszczenie wód powierzchniowych	4	→
3	Zagrożenie hałasem komunikacyjnym i bytowym	4	↑
4	Niska lesistość	3	→
5	Zasób zieleni urządzonej	4	→
6	Niska świadomość społeczeństwa w zakresie ochrony powietrza (spalanie odpadów komunalnych w piecach)	4	→
7	Ilość produkowanych odpadów	3	↑
8	Dziki wysypiska odpadów	3	→
9	Brak realizacji założeń SUiKZP w zakresie ustanawiania form ochrony przyrody (użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych)	4	→
10	Niedostateczne zabezpieczenie części miasta przed powodzią	3	→
MIESZKALNICTWO			
1	Możliwości finansowe ludności w nabyciu i utrzymaniu mieszkania	4	→
2	Obecność mieszkań bez podstawowych instalacji	3	→
3	Niewystarczający zasób komunalny - długi czas oczekiwania na mieszkania socjalne	4	→
4	Niekorzystna struktura wiekowa i stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego	4	↑
GOSPODARKA LOKALNA			
1	Stagnacja i przejście do tendencji obniżania poziomu nakładów	4	↑

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SŁABE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
	inwestycyjnych w przedsiębiorstwach		
2	Niski poziom rentowności obrotu netto przedsiębiorstw w Rzeszowie	4	→
3	Niekorzystna struktura bezrobocia: duży udział z tendencją rosnącą osób z wykształceniem wyższym oraz duży odsetek bezrobocia wśród osób starszych. Blisko połowa to bezrobotni długookresowo.	4	↑
4	Zmniejszanie areалу użytków rolnych w warunkach dominacji małych gospodarstw	2	↑
GOSPODARKA PRZESTRZENNA			
1	Obniżenie udziału powierzchni miasta objętej planami zagospodarowania przestrzennego (15,5% w czerwcu 2015 r.) wynikające z włączenia do Miasta rozległych obszarów dawnych sołectw o znikomym pokryciu planami	5	↓
2	Brak nowoczesnych powierzchni biurowych na potrzeby rozwoju sektora BPO / SSC, oferującego miejsca pracy dla absolwentów uczelni wyższych (pomimo dużego nasycenia miasta liczbą studentów)	5	↓
3	Brak centrum logistyczno-dystrybucyjnego (pomimo tranzytowego położenia miasta i bliskości portu lotniczego)	5	↓
4	Braki zaopatrzenia w podstawową infrastrukturę techniczną części przyłączonych po 2005 r. terenów miasta	4	↓
5	Niewielka powierzchnia terenów rekreacyjnych	4	→
6	Niedostateczna liczba powiązań komunikacyjnych pomiędzy terenami rozdzielonymi barierą (rzeką, torami)	4	↓
7	Skomplikowana struktura własnościowa gruntów, w tym terenów inwestycyjnych, w szczególności na obrzeżach miasta (dominujące grunty prywatne oraz układ łańcuchowy - działki b. wąskie i b. długie, w dodatku przebiegające ukośnie w stosunku do większości istniejących i projektowanych elementów zagospodarowania).	4	→
8	Znikoma powierzchnia gruntów publicznych możliwych do zainwestowania, dodatkowo zagrożonych zwrotami.	4	→
9	Zaburzona estetyka miasta przez niekontrolowane umieszczanie reklam	4	↓
10	Postępująca zabudowa terenów zielonych nad Wisłokiem	4	↑
OŚWIATA I WYCHOWANIE			
1	Nierównomierne zagęszczenie uczniów w szkołach	4	→
2	Niski poziom zdawalności matur	4	→
3	Małe zainteresowanie szkolnictwem zawodowym pomimo bogatej oferty	4	↑
4	Emigracja zarobkowa uczniów którzy ukończyli kształcenie w zawodach	4	↑
SZKOLNICTWO WYŻSZE			
1	Ograniczona współpraca ośrodków naukowych oraz uczelni z władzami publicznymi i sektorem prywatnym	3	→

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SŁABE STRONY

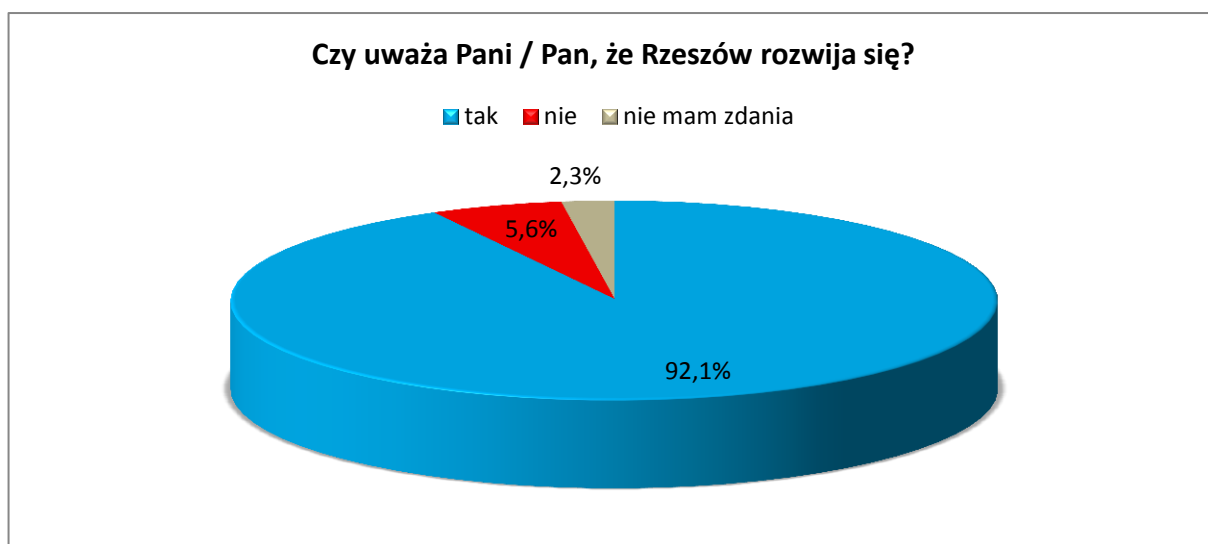
PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
2	Brak tradycji „ośrodka akademickiego”	4	➔
OCHRONA ZDROWIA			
1	Niskie zaopatrzenie w łóżka w szpitalach ogólnych w rejonie rzeszowskim i województwie	4	↓
POMOC SPOŁECZNA			
1	Niewystarczająca liczba ośrodków wsparcia dziennego dla osób starszych i niesamodzielnych	4	↑
KULTURA			
1	Niezadawalający stan współpracy władz miasta ze środowiskami kulturalno-artystycznymi, zwłaszcza niekomercyjnymi, niszowymi, oddolnymi inicjatywami	4	↓
2	Brak głównego ośrodka integrującego rzeszowskie środowiska kulturalno-artystyczne i lokalnych twórców, będącego także wielofunkcyjnym obiektem o charakterze kulturalno-artystyczno-edukacyjnym (częściowo, lecz niewystarczająco, takie funkcje pełni Rzeszowski Dom Kultury (i jego filie) oraz Estrada Rzeszowska wraz z Inkubatorem Kultury)	4	➔
3	Typowa oferta kulturalno-artystyczna miasta, oparta głównie na masowych wydarzeniach	3	↓
4	Ograniczone środki finansowe na promocję działalności kulturalno-artystycznej miasta	3	↓
5	Nieefektywna promocja wydarzeń kulturalno-artystycznych przy wykorzystaniu tradycyjnych instrumentów		
6	Niski poziom świadomości kulturalnej mieszkańców miasta	4	↓
TURYSTYKA I SPORT			
1	Niewystarczająca promocja miasta	4	↑
2	Brak strategicznego podejścia do promocji i rozwoju wybranych wiodących dyscyplin sportowych w mieście	4	↑
3	Niedostosowanie bazy sportowej do potrzeb mieszkańców	4	↑
4	Brak infrastruktury sportowej dla rozwoju sportu wyczynowego	3	➔
5	Brak współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju sportu w mieście	4	➔
KOMUNIKACJA			
1	Wzrastająca liczba pojazdów i związane z tym uciążliwości	5	↑
2	Niedostateczna ilość przepraw mostowych i wiaduktów	5	↓
3	Niska punktualność i częstotliwość transportu publicznego	5	↑
4	Brak badań zachowań komunikacyjnych mieszkańców	4	➔
5	Niski poziom integracji różnych środków transportu publicznego miejskiego i podmiejskiego	4	➔
6	Brak szybkiej kolei aglomeracyjnej	5	➔
7	Istniejące braki w spójności sieci dróg rowerowych	4	➔
8	Brak rozwoju systemu roweru miejskiego	3	↑
9	Brak bezpośredniego, czytelnego, przepustowego dojazdu z węzła Jasionka na drodze ekspresowej S19 i pośrednio z auto-	4	➔

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK – SŁABE STRONY

PODSYSTEMY MIASTA			
Lp.	ZJAWISKO	PUNKTACJA SIŁY ODDZIAŁYWANIA NA ROZWÓJ MIASTA W SKALI 1 - 5	TREND
	strady A4 do Międzynarodowego Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka (brak południowej obwodnicy miejscowości Jasionka).		
10	Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego	5	➔
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA			
	Zaopatrzenie w wodę		
1	Występowanie sieci o dużym stopniu dekapitalizacji	4	↓
2	Występowanie obszarów pozbawionych dostępu do wodociągu	5	↓
	Odprowadzenie ścieków i wód opadowych		
1	Występowanie obszarów pozbawionych dostępu do kanalizacji	5	↓
	Zaopatrzenie w ciepło		
1	Duży udział źródeł na paliwa stałe w strukturze ogrzewania mieszkań	5	↑
	Zaopatrzenie w gaz		
1	Spadek odsetka mieszkań zaopatrzonych w gaz	4	↑
2	Występowanie obszarów pozbawionych dostępu do gazociągu	4	↑
	Zaopatrzenie w energię elektryczną i oświetlenie ulic		
1	Znaczny udział nieekonomicznych i nieekologicznych źródeł światła w oświetleniu ulic		
	Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego		
1	Niski odsetek gospodarstw z komputerem i niski stopień wykorzystania Internetu w gospodarstwach domowych	4	↓
2	Brak projektów otwarcia cyfrowych danych publicznych	3	➔
SEKTOR SPOŁECZNY			
1	Rozwarstwienie instytucjonalne sektora społecznego	4	↑
2	Brak współpracy pomiędzy podmiotami sektora społecznego	4	↑
3	Brak zaufania sektora społecznego do władz miasta	4	↑
4	Uzależnienie małych organizacji od wsparcia publicznego – ograniczenie ich samodzielności oraz funkcji podmiotów społecznych.	3	↑
5	Ograniczone środki finansowe zniechęcają do realizacji zadań publicznych przekazywanych w otwartych konkursach ofert	4	↑
6	Niedocenianie roli podmiotów ekonomii społecznej w procesach świadczenia usług publicznych	4	↑
7	Niewystarczające informowanie mieszkańców o działaniach podejmowanych przez miasto	4	➔
8	Brak wystarczających przestrzeni dla organizacji do prowadzenia swoich działań, organizacji spotkań	4	➔

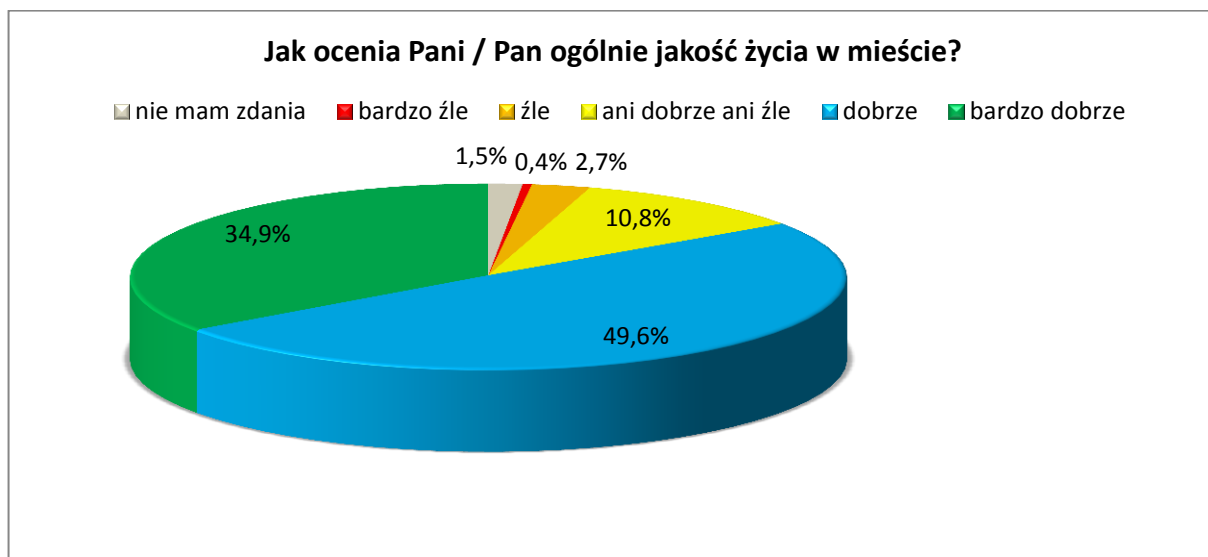
SZANSE ROZWOJOWE RZESZOWA W NAJBLIŻSZYCH 10 LATACH OCZAMI MIESZKAŃCÓW

W badaniu internetowym przygotowanym w związku z aktualizacją Strategii uzyskano 719 ankiet. Aż 92% respondentów uznało, że Rzeszów rozwija się, a w sumie 84,5% oceniło jakość życia w mieście jako dobrą lub bardzo dobrą.

Ryc. 1. Czy Rzeszów rozwija się – odpowiedzi z ankiety internetowej.

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 2. Ocena jakości życia w mieście – odpowiedzi z ankiety internetowej.

Źródło: opracowanie własne.

Te bardzo wysokie oceny Rzeszowa uzupełniają odpowiedzi respondentów na pytanie o trzy najważniejsze szanse rozwojowe miasta do roku 2025 r. Na to otwarte pytanie udzielono łącznie 1122 odpowiedzi (możliwe trzy odpowiedzi jednego ankietowanego). Postrzeganie szans rozwojowych przez respondentów nie jest jednoznaczne z pojęciem szans określanych w analizie SWOT i w rzeczywistości stanowi określenie różnych czynników rozwoju miasta, zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych o różnym poziomie szczegółowości.

Dla celów analizy tych danych jakościowych przyjęto katalog kategorii, do których zaszerzegowano konkretne obserwacje badanych. Poniższy wykres (Ryc. 3) przedstawia uzyskane wyniki.

Część wypowiedzi badanych wskazywanych jako szanse, stanowiła krytykę obecnej sytuacji, co dotyczyło szczególnie problemów rynku pracy (kategoria wypowiedzi najczęściej pojawiających się w tej części ankiety – w sumie połowa wszystkich obserwacji) – niskiej liczby lokalnych i stabilnych miejsc pracy (z podkreśleniem, że poza handlem), braku miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych oraz niskich zarobków. Nie dziwi zatem, że kolejną kategorią obserwacji na temat szans rozwojowych, wiąże się z rozwojem nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, zewnętrznych inwestycjach i wykorzystaniu potencjału specjalizacji miasta i regionu (przede wszystkim przemysłu lotniczego, informatycznego i farmaceutycznego). Znaczne nadzieje pokładane są w specjalnych strefach ekonomicznych i ich rozwoju oraz stworzeniu centrum logistycznego.

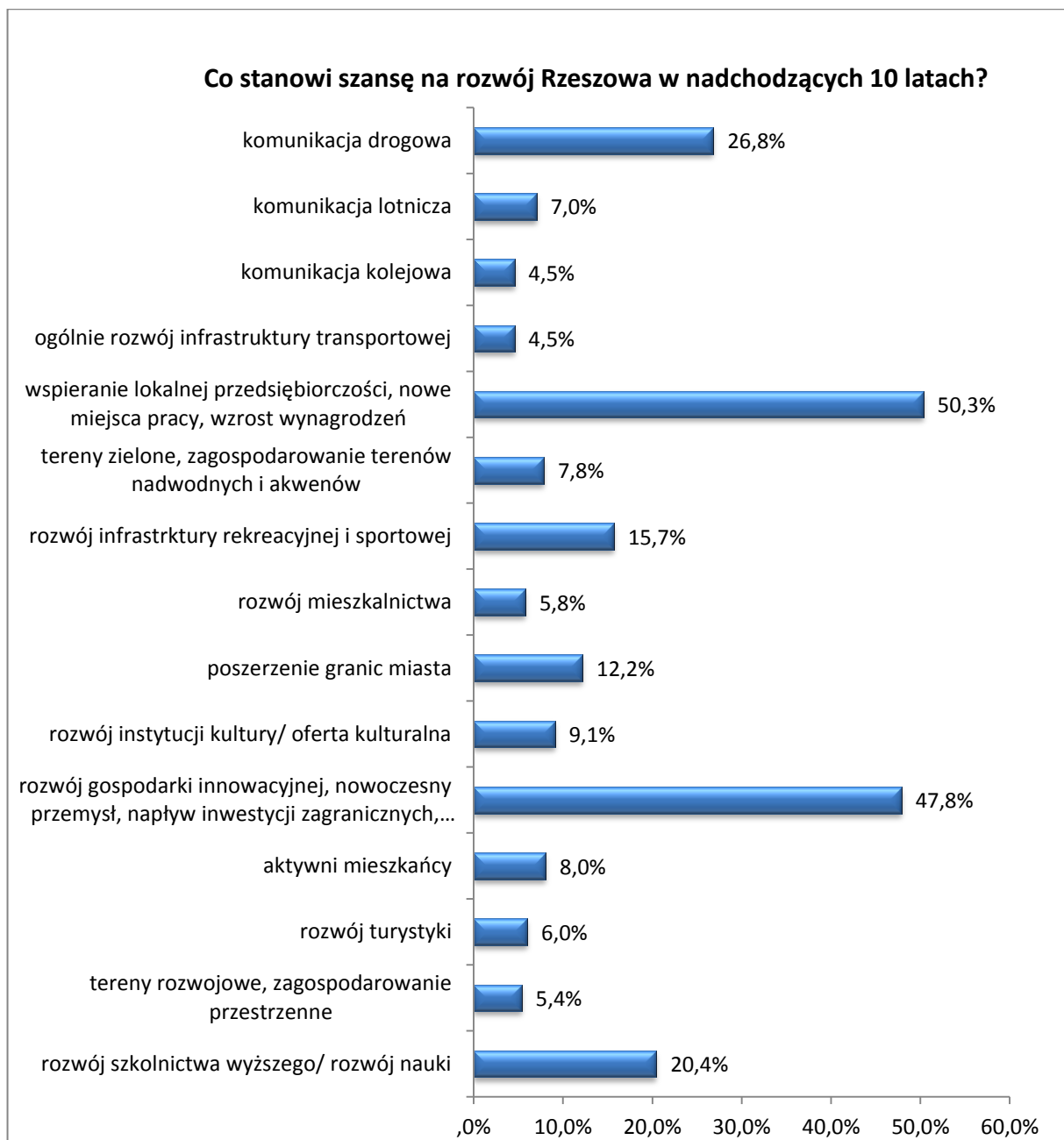
Dla rozwoju Rzeszowa niezbędna jest także lepsza dostępność komunikacyjna zarówno drogowa, lotnicza, jak i kolejowa. Istotnym elementem jest przy tym brak bezpośredniego połączenia drogowego z Warszawą drogą DK 9 oraz kolejowego nr 71. Szczególnie ważnym elementem rozwojowym jest to Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, dalsza rozbudowa autostrady A4 oraz budowa dalszego przebiegu S-19 Rzeszów – Barwinek w korytarzu TEN-T. Dla komunikacji w samym mieście, do najważniejszych szans/potrzeb respondenci zaliczają rozbudowę sieci obwodnic oraz poprawę komunikacji z nowymi osiedlami. A dla transportu zbiorowego szanse upatrują w kolejce nadziemnej (choć pojawiają się także głosy sprzeciwu wobec tego przedsięwzięcia).

W kolejności szanse na rozwój Miasta tkwią według ankietowanych w rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego, co ma szczególne znaczenie ze względu na strukturę wieku i aktywności badanych (znaczna liczba osób młodych do 25 r.ż. – 48% badanych, uczniów i studentów – 40%). Mieszkańców cieszy rozwój uczelni publicznych o nowe kierunki, w tym przede wszystkim medycynę.

Wielu respondentów wskazywało potrzebę rozwoju funkcji rekreacyjno-sportowych, powiązanych z dbałością o dostępność i jakość terenów zielony, w tym położonych przy akwenach wodnych.

Na zakończenie warto wskazać, że 70% mieszkańców miasta jest dumnych lub bardzo dumnych z bycia rzeszowianami.

KATALOG KLUCZOWYCH ZJAWISK

Ryc. 3. Szanse rozwojowe Rzeszowa – odpowiedzi z ankiety internetowej (uwaga procenty nie sumują się do 100).

Źródło: opracowanie własne.